

Bundel - Algemeen Bestuur van 21 mei 2025

- 1 Opening en vaststelling agenda
- 2 Ingekomen stukken en mededelingen
- 2.1 Overzicht ingekomen brieven
20250521 Overzicht ingekomen brieven
- 2.2 Overzicht waterbrieven
20250521 Overzicht waterbrieven
- 2.3 Overzicht schriftelijke vragen van AB-leden (art. 58)
20250521 Overzicht schriftelijke vragen art. 58 AB-leden
- 2.4 Memorie van antwoord 2025
Dossier 4135 voorblad
Memorie van antwoord tbv AB 20250521
- 3 Notulen en toezeggingen
- 3.1 Vaststelling notulen en besluitenlijst van de vergadering van het algemeen bestuur d.d. 2 april 2025
Notulen AB 2 april 2025
Besluitenlijst Algemeen Bestuur 2 april 2025
- 3.2 Overzicht toezeggingen
Overzicht Toezeggingen na 2 april 2025
- 4 Bestuur, communicatie en financiën
- 4.1 Burap 2024-3 en Jaarrekening 2024
Dossier 4208 voorblad
Bestuursvoorstel Burap 2024-3 en Jaarstukken 2024
2024 AFR Definitieve jaarstukken (gewaarmerkt) - WDD
2024 Accountantsverslag WDD - Definitief
2024 AFR Controleverklaring getekend - Waterschap de Dommel
Reactie audicie op JR 2024 dd 21 april 2024-2
Reactie DB op brief Auditcommissie 13052025
- 4.2 Resultaatbestemming 2024
Dossier 4209 voorblad
AB-voorstel Resultaatbestemming 2024 Resultaatbestemming 2024
- 4.3 Ontwerp kostentoedelingsverordening watersysteemheffing Waterschap De Dommel 2026
Dossier 4108 voorblad
AB-voorstel ontwerp-Kostentoedelingsverordening
Verordening kostentoedeling 2026 WDD-1
KTD 2026 Rekenvoorbeelden kostentoedeling 2026-2
Bijlage 3 Handreiking nieuwe kostentoedeling.lijst gebiedskenmerken-1
4.3 - 1. Motie WN - Verrijking waterschapsbelasting toepassen financiële prikkels
- 5 Voldoende water en droge voeten
- 6 Waterkwaliteit en waterketen
- 6.1 KRW Impuls Brabant
Dossier 4147 voorblad
AB-voorstel KRW-impuls Brabant 21 mei
Bijlage 1 Strategienota KRW-impuls Brabant
Bijlage 2 Adviesrapport Arcadis KRW-impuls Brabant definitief
6.1 - 2. Motie Ongebouwd WN - Maatwerk als motor voor de KRW-Impuls
6.1 - 1. Motie CDA - Inzicht biedt perspectief
6.1 - 3. Motie PvdD AWP - Uitfasering facilitering onderwaterjacht
6.1 - 4. Motie PvdD AWP - Maak een vuist tegen schadelijke huis tuin en keuken middeltjes
6.1 - 5. Motie PvdD AWP - Pesticidenvrij de bloemetjes buiten zetten
6.1 - 6. Motie PvdD - Niet promoten van de onderwaterjacht
6.1 - 7. Motie PvdD - Geen gehengel in wateren die niet voldoen aan KRW doel viskwaliteit
6.1 - 8. Motie PvdD - Maximeren vispassen
- 7 Moties vreemd

- 7.1 Motie vreemd WN - Ontwikkelen en vastleggen Bomenprotocol
 - 7.1. - Motie vreemd WN - Ontwikkelen en vastleggen Bomenprotocol
- 8 Rondvraag
- 9 Sluiting

Overzicht ingekomen brieven			
1	Kaders Vaarbeleid	Natuurmonumenten	01-04-2025
2	Jaarplan en begroting 2026	RNOB	01-04-2025
3	Reactienota zienswijze ontwerpbegroting 2026	Het Waterschapshuis	16-04-2025
4	Jaarplan 2024 Van Gogh Nationaal Park	Van Gogh Nationaal Park	16-04-2025

Overzicht waterbrieven		
1	Herijking P&C Cyclus	11-04-2025
2	Stimuleringsregeling Watertransitie Samen Beter in Waterbeheer	11-04-2025
3	Conceptagenda's AB vergadercyclus 4 en 5 2025	15-04-2025
4	Principebesluit Statische streefpeilen	16-04-2025

AB-vergadering 21 mei 2025
Agendapunt 2.3

Overzicht schriftelijke vragen van AB-leden (art. 58)			
1	<u>G. Verhoeven – CDA - Howabo, financiën en KRW</u>	28-02-2025	Beantwoord 09-04-2025
2	<u>G. Verhoeven – CDA - Voortgangsrapportage Breed Bestuurlijk Grondwateroverleg en Grondwaterconvenant</u>	30-03-2025	Beantwoord 07-05-2025
3	<u>E. Niemeijer – BBB - Een doofpot? Vragen overstorten n.a.v. artikel ED 19 april 2025</u>	23-04-2025	Beantwoord 07-05-2025
4	<u>M. van de Ven – BBB – Portefeuilles dhr. Lokin bij Unie van Waterschappen</u>	07-05-2025	
5.	<u>J. Lammers – PvdD - Maatregelen voor sanering en voorkomen van gebruik, verspreiding van Staalslakken</u>	14-05-2025	

Algemeen Bestuur

Dossiernummer 4135
Extern Zaak ID 0539
Vergaderdatum 21 mei 2025
Agendapunt 2.4
Titel Memorie van antwoord 2025

Geagendeerd	Vergaderdatum
Algemeen Bestuur	2 april 2025
Algemeen Bestuur	21 mei 2025
Algemeen Bestuur	2 juli 2025
Algemeen Bestuur	17 september 2025
Algemeen Bestuur	19 november 2025
Algemeen Bestuur	26 november 2025

Adviezen van de commissies d.d. 7 mei en 14 mei 2025

Ter zake van de in de functionele commissies gestelde vragen en aandachtspunten wordt de volgende procedure gehanteerd:

1. In de memorie van antwoord worden alleen die commissiestukken opgenomen die op de AB-agenda zijn geagendeerd. Alleen tijdens de commissievergadering afgesproken visievormende/bestuurlijke vragen die van belang zijn voor de besluitvorming in het Algemeen Bestuur worden in de memorie van antwoord zelf opgenomen en beantwoord.
Het advies van de commissie heeft betrekking op de vraag of het onderwerp rijp is voor agendering voor de AB-vergadering. Akkoord betekent dus akkoord met agendering voor de AB-vergadering.
2. Overige, niet op de AB-agenda geagendeerde, stukken worden dus niet in de memorie van antwoord opgenomen; toelichtende vragen en achtergrondinfo worden zoveel mogelijk in de noot van de commissieverslagen verwerkt, tenzij er tijdens de commissievergaderingen is toegezegd dat iets in de memorie van antwoord wordt opgenomen.
Vragen en opmerkingen - m.b.t. deze overige stukken - die door de portefeuillehouder vanuit de commissie worden meegenomen naar het DB, komen in de volgende commissievergadering aan de orde bij het vaste agendapunt "Terugkoppeling door portefeuillehouders".

Ag.nr AB	Advies commissies aan het dagelijks bestuur	Reactie van het dagelijks bestuur
4.1.	Burap 2024-3 en Jaarrekening 2024	
	Commissie VWDV:	DB: -
	Advies cie VWDV: positief over wat in de Burap 2024-3 en de jaarstukken 2024 staat over het beleidsveld Watersysteem. Het is aan de commissie BCF om te adviseren over de wijze van agendering van dit voorstel voor de AB-vergadering.	
	Commissie WKWK	DB: -
	Advies cie WKWK: positief over wat in de Burap 2024-3 en de jaarstukken 2024 staat over het beleidsveld Waterketen. Wat deze commissie betreft is het een hamerstuk.	
	Commissie BCF De commissie heeft gevraagd wanneer het Dierenwelzijnbeleid behandeld wordt in het AB. De commissie heeft gevraagd om een overschrijding niet alleen te melden, maar hiervoor ook een begrotingswijziging voor te leggen.	DB: Het DB is voornemens te komen tot een nota dierenwelzijn in het derde kwartaal van 2025. Voor de rechtmatigheid van de uitgaven, en dus ook de uitgaven die leiden tot een overschrijding van de begrote kosten, is het criterium dat het AB tijdig is geïnformeerd. Dit kan met behulp van: • vermelding in de Buraps die door het AB worden vastgesteld; • een begrotingswijziging. De keuze voor een begrotingswijziging is echter beperkt toe te passen, omdat het in het kader van wet- en regelgeving niet mogelijk is om het AB na het einde van het boekjaar (in dit geval 2024) nog een begrotingswijziging voor dat boekjaar te laten vaststellen. Binnen Waterschap De Dommel wordt de beleidslijn gehanteerd het AB te informeren via de Buraps. Afwijkingen van de begroting worden inzichtelijk gemaakt in de kolom "JEV" (Jaareindeverwachting). Door instemming met de opgave in de JEV van de Burap stemt het AB in met de gewijzigde kosten en daarmee is de uitgave rechtmatig.

		In de tweede Burap die in het AB van 27 november 2024 voorlag, is de JEV per beleidsveld afzonderlijk opgenomen. Daarmee is het AB op de hoogte gebracht van verwachte extra uitgaven per beleidsveld. Door vaststelling van de Burap heeft het AB dus ingestemd met deze wijziging. Het DB is van mening dat dit duidelijker kan en wil hiervoor voortaan bij de Buraps in het lopende boekjaar een apart beslispunt opnemen gericht op het instemmen met een kostenoverschrijding per beleidsveld (=aanpassing Jaareindeverwachting). Op dit moment worden de P&C-cyclus en de P&C-producten geevalueerd. In november 2025 wordt hierover een voorstel aan het AB voorgelegd. Het expliciet voorleggen van aangepaste Jaareindeverwachtingen aan het AB wordt hierbij meegenomen.
	Advies cie BCF: bespreekstuk	
4.2	Resultaatbestemming 2024	
	Commissie BCF	DB: -
	Advies cie BCF: hamerstuk	
4.3	Ontwerp kostentoedelingsverordening watersysteemheffing Waterschap De Dommel 2026	
	Commissie BCF	DB: -
	Advies cie BCF: bespreekstuk	

Ag.nr AB	Advies commissies aan het dagelijks bestuur	Reactie van het dagelijks bestuur
6.1.	KRW-impuls Brabant	
	Commissie WKWK De commissie heeft geadviseerd om het voorstel op 21 mei ter besluitvorming voor te leggen aan het AB.	DB: Op basis van de bespreking in de commissie, is het commissiestuk vertaald naar een AB-stuk dat op 21 mei ter besluitvorming wordt voorgelegd. De beslispunten van van het AB-voorstel zijn als volgt: 1. Kennis te nemen van de Strategienota KRW-impuls Brabant 2. Onderschrijven van de Strategienota KRW-impuls Brabant specifiek gericht op de waterschapstaken en het DB de opdracht te geven dit nader uit te werken 3. De besluitvorming over de middelen voor de uitwerking van de waterschapstaken van de KRW-impuls Brabant te betrekken bij de besluitvorming over de Voorjaarsnota
	Advies cie WKWK: een meerderheid is positief over het onderschrijven van de Strategienota KRW-impuls Brabant voor wat betreft de waterschapstaken. Bespreekstuk.	

**Notulen van de openbare vergadering van het
Algemeen Bestuur van Waterschap De Dommel op 2 april 2025 in Boxtel**

Voorzitter *E. de Ridder, watergraaf*

Secretaris *H.J. Kielenstijn, secretaris-directeur*

Aanwezig:

de leden: F.H.G. Aarts (50PLUS), mw. C.J.W.M. Aerds (Water Natuurlijk), mw. M.W.A. Bemelmans (Water Natuurlijk), P. van Benthem (PvdA), M.G.M. de Bijl (Water Natuurlijk), M.M.F. Dewachter (Water Natuurlijk), J.W.M. van Gerven (Werken aan Water), A.A.M. Houbraken, J.J.M. Jacobs (CDA), mw. B.W.A.M. Kisters (VVD), J.W.M. Kuppens (VVD), J. Lammers (PvdD), V.E.C. Lokin (Natuurterreinen), E. Niemeijer (BBB), S.J. Peeters (VVD), B.F.A.M. van Rijckevorsel (Natuurterreinen), mw. H.L.S. de Rooij (PvdD), mw. M.M. Ruijs (Water Natuurlijk), mw. M.P. van Santvoort, A.T.J.M. van Selst (BBB), mw. V.T.C. Slegers (Water Natuurlijk), B. Steunenbergh (VVD), M.J.P.A. Tholen (Ongebouwd), F.L.M. Tijhof (PvdA), M. Tollenaar (Water Natuurlijk), C.A.A.A. Tönissen (PvdA), M.J.H. van de Ven (BBB), M.W.J. Verhees (PvdD), G.A.C.M. Verhoeven (CDA) en mw. M.H.E. van der Zanden-van Rooij (Ongebouwd).

Mede aanwezig:

mw. I.R. Adema (commissaris van de koning).

Inspreker:

T. Linssen.

Notulist:

R. Boot.

1. Opening en vaststelling agenda.

De voorzitter opent de vergadering met de bede en heet de aanwezigen hartelijk welkom, in het bijzonder de commissaris van de koning, mevrouw Adema.

Hij deelt mede dat de heer Van Gerven heeft laten weten later ter vergadering te komen.

Hierna trekt hij nr. 2, zodat eventuele hoofdelijke stemmingen zullen aanvangen bij het lid mevrouw Aerds.

Hij wijst erop dat maandag jl. nog een agendapunt aan de vergadering is toegevoegd: de herbeëdiging van de watergraaf. Na dat agendapunt zal kort worden geschorst en wordt de vergadering rond twee uur voortgezet.

Er heeft zich een inspreker gemeld en er zijn drie moties-vreemd aangekondigd.

Mevrouw De Rooij stelt voor agendapunt 4.1 van de agenda te schrappen. Haar fractie vindt dat dit punt nog niet klaar is om er een beslissing over te nemen omdat de gevolgen en risico's nog niet duidelijk zijn.

De heer Van Benthem vindt schrappen niet nodig. Het alternatief zou zijn dat dit punt naar de voorjaarsnota wordt getrokken en dit is de laatste kans voor de voorjaarsnota om nog iets van kaders mee te geven. Dat is volgens hem beter dan geen kaders meegeven aan het DB.

Het ordevoorstel wordt in stemming gebracht en verworpen met 24 stemmen tegen en 3 voor (PvdD).

Mevrouw Slegers was tijdens de stemming niet in de zaal, de heer Van Gerven was nog niet aanwezig.

De agenda wordt ongewijzigd vastgesteld.

De voorzitter draagt het voorzitterschap over aan de vicevoorzitter, mevrouw Ruijs.

1.1 Herbeëdiging watergraaf.

De waarnemend voorzitter zegt verheugd te zijn dat dankzij de inspanning van enkele mensen de herbeëdiging van de watergraaf nu op de agenda staat. Zij heet in het bijzonder welkom de commissaris van de koning Ida Adema en de kabinetschef Henk Smit, en natuurlijk de familie van Erik de Ridder: Marleen en de dochters Nienke en Emma. Delano is thuis. Erik spreekt altijd vol trots over hun.

Het AB heeft eind 2024 een unanieme aanbeveling gedaan om de huidige watergraaf, Erik de Ridder, voor een tweede termijn voor te dragen. Op 1 mei a.s. is het zes jaar geleden dat de heer De Ridder is begonnen als watergraaf. De aanbeveling heeft ertoe geleid dat de koning het besluit van het AB heeft gehonoreerd en de heer De Ridder heeft herbenoemd.

Mevrouw Adema noemt het een belangrijk en mooi moment. Het is mooi om te horen dat de naaste familie van de heer De Ridder hier ook aanwezig is. Het is niet niks, Erik is al bijna zes jaar watergraaf. Dat betekent dat de herbenoeming aan de orde is en dat is een belangrijk moment, zowel voor betrokkene zelf als voor de andere aanwezigen. Het is voor iedereen mooi dat de heer De Ridder heeft aangegeven dat hij verder wil en dat er een unanieme aanbeveling was, zegt volgens haar veel over zijn draagvlak in deze rol.

Voor haar was het net aardig om te zien dat het monistische bestuursmodel nog steeds bestaat hier. Zij zag ineens handen omhoog gaan achter de bestuurstafel toen er werd gestemd. Zij is al zo lang geleden begonnen in het bestuurlijk bestel dat zij dat als wethouder nog heeft meegemaakt. Dat was in 2001, maar daarna was het daar al snel afgelopen met het monistische systeem. Gelukkig heeft het oudste bestuursorgaan van Nederland nog altijd tradities die andere al niet meer hebben. Het feit dat dit het oudste bestuursorgaan is, maakt ook dat iedereen met respect naar het werk van de waterschappen mag kijken. Zij heeft zelf nooit begrepen dat er mensen zijn die de waterschappen bij andere organen willen voegen. Dat heeft zij altijd een slechte zaak gevonden en zij is dan ook blij dat zij in deze context hier mag zijn.

Het werk van het waterschap is wel complexer geworden, net als dat van de provincie. Zij denkt dan aan klimaatverandering, bodemdaling, waterveiligheid,

energietransitie, natuur en landbouw; allerlei onderwerpen waarmee niet alleen de provincie van doen heeft maar die ook binnen het waterschap aan de orde zijn. Uiteindelijk geldt natuurlijk ook voor de rol van watergraaf en dijkgraaf dat het niet makkelijker is geworden. Zeker in deze provincie speelt er enorm veel. En veel van het werk dat wordt gedaan, hangt van het AB af en hoe dat alles regelt. Het gaat om goed waterbeheer. Het rapport “Zonder Water Geen Later” geeft nadrukkelijk een handelingsperspectief hoe iedereen zich zou moeten verhouden tot water. Het gaat om gezondheid en om leefbaarheid. Een goede waterbalans is van belang voor de natuur, maar ook voor de economie. En waterschappen spelen daarin een cruciale rol. Als hoeders van het water en ook als innovatieve krachten in de transitie naar klimaatbestendigheid. Binnen waterschap De Dommel heeft Erik de Ridder zich de afgelopen jaren bewezen als een bestuurder met visie en daadkracht. Onder diens leiding zijn belangrijke stappen gezet in klimaatadaptatie, waterkwaliteit en samenwerking met inwoners, boeren en bedrijven. Altijd als de provincie een beroep op hem doet of wanneer contact even nodig is, is dat altijd meteen mogelijk en is dat ook altijd goed. Hij is actief en laat zijn gezicht veel zien in het veld. Onlangs kwam zij hem nog in het wild tegen bij een lezing over water in Berkel-Enschot. Dat was geen toeval; zij mocht daar een verhaal houden over water, maar zij was ongelooflijk blij dat Erik als haar secondant toen antwoord kon geven op een lastige vraag. Dat was een prima een-tweetje. Zij herbeëdigt de heer De Ridder dan ook graag en onderstreept daarmee het vertrouwen in zijn aanpak en het belang van de stabiliteit in het waterschapsbestuur. Zij feliciteert Erik de Ridder alvast en wenst hem veel succes met het voortzetten van diens waardevolle werk.

Nadat de aanwezigen zijn gaan staan, legt de heer De Ridder de eed af in handen van de commissaris van de koning.

Hierna ondertekenen de commissaris van de koning en de heer De Ridder de akte van herbenoeming.

Nadat de aanwezigen hun zetel weer hebben ingenomen, verleent de waarnemend voorzitter het woord aan de heer De Ridder.

De heer De Ridder vertelt dat hij een appje kreeg: “Erik, onze watergraaf heeft zijn vertrek aangekondigd, en ik denk écht dat jij zijn opvolger zou kunnen zijn”. Als hij niet veel later de profielschets leest, gaat zijn bloed sneller stromen. Wat een uitdagende opgave! Watergraaf. Nooit aan gedacht. Of toch? Hij gaat terug in de tijd en moet iets bekennen. Hij weet dat zijn vader en moeder meekijken via de livestream en heet hen welkom. Zij weten dit al, maar de mensen in de zaal nog niet. Hij vertelt eerlijk dat hij zijn vader heeft teleurgesteld. Als kind hoort hij na de zomervakantie altijd grote verhalen van zijn vriendjes over verre vakanties, warme stranden en zonnige oorden. Maar het gezin De Ridder is in de zomer van 1987 in Nederland. Het is niet warmer dan een graad of 16 en het motregent. Hij staat bij de Volkeraksluizen en zijn vader vertelt dat dit een van de grootste sluizen is van Nederland, gebouwd als onderdeel van de Deltawerken en dat voor de bouw de voorbereidingen al jaren van tevoren beginnen. Zijn vader is civiel ingenieur bij Rijkswaterstaat en houdt van zijn werk. Het gezin gaat nooit op vakantie naar de zon, maar blijft de zomers in Nederland en bezoekt projecten waaraan vader werkt. “Kijk dit ingenieuze sluisstelsel” of “we kunnen daar nog even langs een kanaaltje rijden,” zijn zus en hij kunnen het drómen. Maar de lichtjes in de ogen van zijn vader als die vertelt over het vak maken veel goed. Hij

is trots op zijn vader. De tripjes voeren langs stuwen, gemalen, bruggen en dijken. Zijn vader vertelt over de totstandkoming van de projecten en maakt daarbij de eigen rol vaak klein en de rol van anderen juist groot. De woorden van zijn vader raken en inspireren hem.

Een paar maanden later houdt hij in groep 6 een spreekbeurt over het functioneren van sluizen. Hij hoort zijn klasgenoten achter zijn rug om lachen als ze het onderwerp horen, maar toch krijgt hij ook bij hen lichtjes in de ogen. Ook in zijn jaren op de middelbare school blijft zijn vader steeds pushen om civiel ingenieur te worden, omdat een mooier vak dan civiele techniek niet zou bestaan. Hij luistert niet, want hij wil arts worden, medicijnen studeren en als “flying doctor” in verre oorden mensen helpen. Maar zijn studie geneeskunde in Leuven wordt inhoudelijk niet zo’n succes en na het eerste jaar maakt hij de overstap naar bestuurskunde in Tilburg. Ondanks zijn falen in de geneeskunde, is zijn vader verrassend positief en steunt hem volledig. Die ziet weer kansen, want ook met bestuurskunde kun je in het watermanagement terecht komen. Zijn vader heeft zelfs grote plannen met hem: minister van Verkeer en Waterstaat of dijkgraaf bij een waterschap; dat is echt een mooie organisatie. Maar ook dat gaat bij hem het ene oor in en het andere oor uit. Of is er toch een zaadje geplant?

Bijkomend voordeel van zijn overstap naar Tilburg is dat hij dichterbij zijn vriendinnetje komt te wonen. Zij hebben elkaar leren kennen op vakantie na de middelbare school. Marleen komt uit Brabant en woont bij haar ouders in Drunen. Marleen was zo oud als zijn oudste dochter nu en beiden weten meteen dat wat zij hebben, meer is dan een vakantieliefde. Voordat hij het weet, is hij op een familiedag in Brabant, aan de keukentafel op de boerderij van opa en oma, in Herpt. Aan die keukentafel gaat er een wereld voor hem open. Hij wordt hartelijk ontvangen, hoewel ze maar weinig van hem begrijpen als “student” en “praatjesmaker” uit de Randstad. Maar hij voelt zich er thuis.

Opa werkt hard, dag en nacht voor diens familie, koeien en boerderij. Maar eigenlijk draait alles om oma: het gezin, het ondernemerschap en de beslissingen. Hij is gefascineerd door het leven met de seizoenen en de liefde voor en kennis van de natuur. Hoewel hij als stadsjongen nauwelijks het verschil kent tussen een kievit en een grutto, leert hij daar alles over het leven met en respect voor de natuur. Van een afstandje ziet hij dat het vaak best pittig is. Opa heeft het zwaar en oma loopt de gaatjes dicht. Een opvolger in de familie is ondanks het grote gezin niet voorzien, maar stoppen met boeren is geen optie. Daarvoor zit het te diep. Je solliciteert niet om boer te worden; je wordt zo geboren. Het is geen baan; het is een bestaan.

Ook in het beheergebied van De Dommel voel je die spanning aan de keukentafel. Boeren die moeten stoppen, omdat er geen opvolging is of omdat het perspectief ontbreekt door regels, systeemdruk en andere omstandigheden. Hij kan met hen meevoelen, omdat hij de spanning herkent van de keukentafel in Herpt. Die spanning is er ook in deze zaal, als in het voorjaar van 2024 sprekers uit de Kempen vertellen over hun problemen. Indrukwekkende, emotionele verhalen over hoe hun huizen, hun land, en daarmee letterlijk hun hele bestaan door wateroverlast in gevaar wordt gebracht.

In het veld voelt hij die spanning nog beter. Samen met Bas Peeters is hij uitgenodigd door de voorzitter van de ZLTO om een kijkje te nemen in de omgeving van Wintelre en het gesprek aan te gaan met een van de boeren. Zodra zij het erf oprijden, blijkt het er niet één te zijn. Er zitten vijftig boeren in een huifkar en ze worden uitgenodigd om met hen het gebied in te trekken. Bas Peeters en hij schrikken, want dit was niet de afspraak en de sfeer voelt een beetje vijandig. Het lijkt een beetje een hinderlaag. Maar als bestuurder wil hij

blijven staan als het lastig wordt; met een luisterend oor, een warm hart en een rechte rug. Dus Bas en hij gaan mee. Het is een beladen rit, de mensen zijn boos, radeloos, getroffen door aanhoudend noodweer en ongekende hoeveelheden regen. De schade is groot. Sommige kunnen deze klap misschien nog wel incasseren, maar andere maken zich zorgen. Wie is verantwoordelijk voor de keuzen van het waterschap? Hij en Bas. Voor hem als bestuurder staan drie elementen centraal: het overbruggen van tegenstellingen, het nemen van besluiten en het uitleggen daarvan. In deze tijden is dat belangrijker dan ooit. Als bestuurder sta je op als het lastig wordt. Met een luisterend oor, een warm hart en een rechte rug. Want wat gebeurt er allemaal buiten? Klimaatverandering is niet langer een begrip van “ver weg”, “ooit” en “later”, maar van ongekende, niet eerder vertoonde weertypes en bijbehorende overlast en gedoe.

Op de nieuwjaarsreceptie wenste hij de AB-leden niet voor niets “een gelukkig, gezond en vooral een beetje gemiddeld 2025” toe. In zijn zes jaar als watergraaf zijn er drie extreem droge jaren geweest (2019, 2020, 2022), één jaar met een nationale ramp in Limburg op kilometers van dit gebied (2021, Valkenburg) en twee jaar met ongekende hoeveelheden neerslag (2023, 2024). Dit gebied is niet goed bestand tegen deze weerextremen. De Dommel heeft geen Woudagemaal dat het kan aanslingeren als het te nat wordt. In dit gebied is er geen aansluiting op het IJsselmeer om wat water in te laten als het extreem droog is. De Dommel moet het in dit bekenlandschap zien te redden door mee te bewegen met de natuur. Maar als de natuur zo grillig is en het ene extreme het andere opvolgt, is meebewegen wel heel ingewikkeld. Het is niet mogelijk dit gebied van de ene op de andere dag om te turnen, functies op te heffen of weg te denken, te meer niet omdat die functies heel verweven zijn en continu in beweging. Denk maar aan de landbouwtransitie, de natuuropgaven en de ontwikkelingen in Brainport rond Eindhoven.

Met het vaststellen van de watertransitie en het Waterbeheerprogramma (WBP) in 2021 heeft De Dommel aangegeven hoe het meent dat het gebied beter toegerust is te krijgen voor de klimaatverandering en de bijbehorende weerextremen. Wat hij krachtig vindt, is dat er wordt gewerkt aan een omgeving die tegen een stootje kan en dat wordt erkend dat de transitie wel een generatie kan duren. De kaderrichtlijn water (KRW) zet daarnaast de spotlight op het vraagstuk van de waterkwaliteit, waar ook een enorme opgave voor De Dommel ligt. “Wat schoon is moet schoon blijven” en “wat er niet in zit hoeft je er ook niet uit te halen.” Dat zijn richtinggevende principes die pas betekenis krijgen met concrete plannen, die naar zijn smaak nog niet concreet genoeg zijn. De focus moet steeds meer gericht zijn op het voorkomen van vervuiling. Eerlijk gezegd wordt ook met de huidige rioolwaterzuiveringen het vuile rioolwater wel gezuiverd, maar niet echt schoongemaakt. De Dommel kan de komende tijd de vergunningen voor directe lozingen herzien, maar daarmee blijven bedrijven nog altijd vuil afvalwater lozen waarmee ze de omgeving belasten.

Als het doel is om op korte termijn kosten laag te houden en bedrijven maximale ruimte te geven, slaagt De Dommel daarin. Maar zo worden de kosten van vervuiling wel doorgeschoven naar volgende generaties. Als je het principe “wat schoon is moet schoon blijven” voorop zet, past een andere aanpak, zeker richting 2050. Hij beseft dat deze uitspraken de wenkbrauwen hier en daar kunnen doen fronsen, maar hij vindt dat het waterschap meer moet doen. Bijvoorbeeld door met de partners te werken aan een verbod op het vervuilen van water en omgeving. Hij is voorstander van het afbouwen van lozingsvergunningen en het inzetten op andere vormen van zuiveren. Het is nu al technisch mogelijk om het vuilste water terug te zuiveren tot drinkwaterniveau. Dat is duur, vraagt veel energie en je houdt altijd een restproduct over, maar het

kan nu al wel. Hij snapt best dat je dit niet eventjes overal kan invoeren, los van de technische haalbaarheid. Maar denk eens 30 jaar verder. Kan men zich veroorloven dat het dan nog net zo gaat als nu?

Hij hoopt echt dat het lukt om over de beperkingen en bedenkingen heen te stappen en dappere stappen te zetten in de watertransitie. Hij zal zich daar vandaag inhoudelijk niet verder over uitspreken, maar hij wil er in zijn rol als watergraaf vooral bij helpen dat het debat hierover in alle scherpheid kan worden gevoerd, zodat het AB zijn afweging kan maken. Hij heeft goede hoop dat het gaat lukken om de tegenstellingen te overbruggen, juist in het unieke gebied van De Dommel, waar een derde stedelijk is, een derde landbouw- en een derde natuurgebied, niet naast elkaar maar volledig vervlecht. Hij gelooft in het bij elkaar brengen van de tegengestelde belangen; niet door ze te laten botsen, maar door ze te verbinden. Zijn vingers jeuken als hij deze kansrijke puzzelstukjes - soms letterlijk - boven de tafel ziet zweven. Misschien is het te optimistisch om te zeggen dat het gaat lukken, maar hij gelooft erin. De Dommel kan samen met grondeigenaren, provincie, natuurpartners en gemeenten die puzzel leggen.

Dat gebeurt bijvoorbeeld goed in het Van Gogh Nationaal Park. Alle belanghebbenden zitten aan tafel en hebben de visie van het Van Gogh Nationaal Park ondertekend. In dit nationaal park ziet hij een toekomst voor agrarisch ondernemers, ruimte voor natuur en uitbreiding van het stedelijk gebied. Allemaal in elkaar verweven, maar op een manier die niet ten koste gaat van de omgeving, maar hieraan juist een bijdrage levert. Hij gelooft hierin en weet dat het kan. Daarom is hij watergraaf geworden en heeft hij met volle overtuiging zijn herbenoeming aanvaard. Besturen is voor hem het overbruggen van tegenstellingen. Waterschap De Dommel is voor hem meer dan alleen de verbinding tussen verschillende belangen; het staat voor de watertransitie. De tijd is voorbij dat waterschappen vooral plannen mogelijk moesten maken. Als iemand wil bouwen op een plek waar het altijd nat wordt, zorgt het waterschap voor onderbemaling en pompt het het water weg zodat men droge voeten houdt. Als het te nat wordt voor een gewas, is de beheerder van het waterschap onderweg om de stuw te verlagen. De inwoner vraagt, het waterschap draait. Het is een enorme kwaliteit van het waterschap dat het over de theoretische en praktische kennis beschikt om dingen mogelijk te maken. Iedereen hier mag trots zijn op wat dat dit land heeft gebracht, zoals de Volkeraksluizen en de Deltawerken, maar hij denkt ook aan de hoogwaterveiligheid rond Den Bosch en de ontwikkeling van de omgeving van Eindhoven. Daar is de afgelopen jaren een kwaliteit aan toegevoegd, omdat het waterschap iets vindt van waar, wanneer en hoe het de expertise en kracht wil inzetten. Het is nog altijd een uitvoeringsgerichte organisatie, maar niet langer een organisatie zonder eigen plan en voor alle plannen van anderen. De vraag is hoe deze plannen bijdragen aan een toekomstbestendige leefomgeving en wat de mening erover is. Dankzij het handelingsperspectief watertransitie en de watervisie kan de omgeving zelf al inschatten hoe ambities worden geraakt door vraagstukken van water en bodem. De Dommel wil meedenken wat er kan en hoe. Maar Johan Remkes zei al dat niet alles overal kan. Ook de komende jaren zal veel van de inzet en betrokkenheid van De Dommel worden gevraagd, zowel van de medewerkers als van het bestuur. Voor de watertransitie, de uitdagingen door klimaatverandering, de spanning in de natuur en aan de keukentafels van het boerenbedrijf, de noodzaak en de steeds stijgende kosten van investeringen in het waterschap en de omgeving.

Afgelopen weken is er in het AB gesproken over de spanning die dat in deze zaal oproept. De opgaven zijn groot, evenals de ambities. Hoe breng je ambities en

opgaven aan de ene kant en uitlegbaarheid en betaalbaarheid aan de andere kant met elkaar in balans? De spanning is evident. Kan het waterschap zich - letterlijk - veroorloven de benodigde investeringen te doen versus kan het zich veroorloven die niet te doen. Waarmee helpt dit bestuur de kinderen en kleinkinderen het best? Onderzoek toont dat niets doen tot 2050 tussen € 77 en € 173 miljard aan klimaatschade kan kosten. Daarom zijn investeringen in klimaatadaptatie nodig, zoals het verstevigen van dijken, het verbreden van rivieren en beken, maar ook meer groen in steden en dorpen. De totale investeringslasten zijn berekend op € 42 miljard tot € 83 miljard. Het is naar zijn oordeel een verstandige keuze, maar ook hier gaat de kost voor de baat uit, want dit kost op de korte termijn heel veel geld. Hij weet dat het waterschap niet voor alles verantwoordelijk is, maar het vindt er wel iets van. En de expertise en de kracht om er wat aan te doen zijn in huis. Hij gelooft in een Nederland waar de kinderen veilig, gezond en gelukkig kunnen wonen. Met ruimte voor boeren en bedrijven, zonder dat de natuur en omgeving de prijs betalen. Dit Nederland ontstaat niet vanzelf, het vraagt inzet en toewijding van iedereen. Hij bedankt de leden van "zijn" AB voor het in hem gestelde vertrouwen om het hierbij voor te mogen gaan. In deze tijden kan hij zich geen zinnigere en mooiere missie voorstellen dan deze. Zelfs niet als hij terugdenkt aan zijn ambitie om ooit "flying doctor" te worden. Vanzelfsprekend bedankt hij ook zijn ouders voor de inspiratie die zij gaven en voor de vele zaadjes die zij in de loop der tijd hebben geplant. Soms groeit er iets uit. Zijn dank gaat ook uit naar Marleen en de kinderen Emma, Nienke en Delano, dankzij wie hij weet waar het allemaal echt om gaat.

Tot slot bedankt hij Birgitte, zijn steun en toeverlaat, geheugen en geweten in al zijn werk en via haar ook alle collega's van De Dommel. Hij is nog iedere dag gegrepen door hun intrinsieke betrokkenheid bij het werk en het waterschap en bij de niet aflatende inzet om het goed te doen voor de inwoners, ondernemers en omgeving. Zij moeten weten dat hun inzet en betrokkenheid wordt gezien en gewaardeerd. Het is voor hun dat hij samen met de secretaris-directeur als doel heeft uitgesproken om in 2027 de beste overheidsorganisatie van Nederland te worden. Zij verdienen het dat hij en de secretaris-directeur hun best doen om die beste organisatie te zijn. Iedere dag een stapje beter; geen genoegen nemen met minder. Voor de collega's en voor de omgeving. De opgaven zijn groot, de ambities enorm. Maar De Dommel kan dit en gaat het doen. (Applaus.)

De heer Van Gerven is, te 13.25 uur, ter vergadering gekomen.

Hierna schorst de waarnemend voorzitter de vergadering om de aanwezigen de gelegenheid te geven de heer De Ridder te feliciteren.

Nadat de voorzitter de vergadering heeft heropend, stelt hij aan de orde:

1.2 Toelating tijdelijk benoemd AB-lid A.A.M. Houbraken.

Voorstelnr.: 308668

De heer Niemeijer verklaart namens de commissie ter controle van de geloofsbrieven (die mede bestaat uit mevrouw Kisters en de heer Dewachter) dat deze in orde zijn bevonden en dat de kandidaat voldoet aan alle voorgeschreven vereisten. De commissie adviseert de heer A.A.M. Houbraken toe te laten als tijdelijk lid van het AB van waterschap De Dommel.

Zonder hoofdelijke stemming wordt overeenkomstig het advies van de commissie besloten.

Nadat de aanwezigen zijn gaan staan, legt de heer A.A.M. Houbraken de verklaring en belofte af in handen van de voorzitter.

Hierna nemen de aanwezigen hun zetel weer in.

1.3 Insprekers op grond van artikel 63 RvO AB.

De voorzitter deelt mede dat zich op grond van artikel 63 van het reglement van orde een inspreker heeft gemeld. Volgens dat artikel kan een verzoek worden gedaan om in een AB-vergadering in te spreken over een niet geagendeerd onderwerp met een spoedeisend karakter. De heer Linssen heeft het verzoek gedaan om in te spreken namens boerencollectieven uit de Kempen. De spreektijd is maximaal vijf minuten. Daarna kan het AB nog verduidelijkende vragen stellen. Er is geen ruimte voor overige inbreng of om in debat te gaan.

De heer Linssen stelt dat hij inspreekt namens twee collectieven van in totaal 35 agrariërs. Hij wil het hebben over wat er met name het afgelopen jaar is gebeurd in de Kempen en wat zich daar weer dreigt af te spelen. Iedereen hier is in 2024 wel eens in het buitengebied geweest. Daar heeft men kunnen zien dat de agrariërs toen zijn geconfronteerd met de onmogelijkheid vanwege wateroverlast om hun landerijen te bewerken in deze tijd van het jaar. Waar dat niet lukte, was er al snel sprake van schade. Waar het wel nog lukte, ontwikkelde het gewas zich niet en waar het gewas zich wel nog heeft ontwikkeld, was er een probleem om het geoogst te krijgen. Waar dat enigszins lukte, was er last van structuurbederf. Het was een rampjaar met enorme financiële gevolgen. De vraag is wie voor die financiële gevolgen aan de lat staat en hoe dit is te voorkomen. Duidelijk is dat er sprake is van wateroverlast. Dat heeft geleid tot een ramp en tot het inschakelen van taxateurs die nu bezig zijn om de schade te inventariseren. De conclusie is dat veel agrariërs, zeker de jonge, dit geen tweede keer kunnen dragen. Hoe wordt de schade van het afgelopen jaar opgelost en wat wordt er gedaan om een nieuw rampjaar te voorkomen? De voorzitter heeft gezegd dat het DB de dialoog zoekt. Ook de boeren doen dat. Zij hebben zich voorzien van deskundige bijstand in de vorm van een gerenommeerd hydrologisch bureau. De eerste gesprekken zijn gevoerd met vertegenwoordigers van het DB, in aanwezigheid van een hydroloog van de kant van de agrariërs. Er is aangeboden om mee te denken om dit probleem structureel op te lossen, maar er is ook gevraagd, en hij hoopt daarvoor steun vinden in het AB, te proberen om op korte termijn te doen wat mogelijk is en ook zichtbaar is voor de boeren. Vooral het onderhoud moet meteen worden opgepakt, want het stoort enorm dat op veel plaatsen het onderhoud achterblijft en de waterlopen niet meer conform de legger zijn. Er is, mede op basis van inzichten die de afgelopen jaren zijn ontstaan, gekozen voor ander beleid. Je moet je nu afvragen of dat de juiste keuze is geweest. Hij vindt dat die keuze ter discussie moet worden gesteld en dat het gesprek moet gaan over de vraag of het anders kan. De focus moet duidelijk zijn gericht op het voorkomen van een nieuwe ramp en op het zoeken naar oplossingen voor wat er is gebeurd. Dit is de eerste keer dat hij hier inspreekt, maar hij hoopt dat het niet de laatste keer is dat er zaken worden gedeeld en dat dit het begin is van een goede dialoog en van een oplossing voor iedereen.

Mevrouw Van der Zanden vraagt of het waterschap volgens de heer Linssen de goede houding heeft om tot het goede gesprek te komen voor een goede waterhuishouding.

De heer Linssen zegt dat het vertrouwen natuurlijk is geschaad, maar dat het ook kan worden hersteld. Daarom hebben de agrariërs niet alleen verwijten, maar richten zij zich ook op een oplossing. Daarvoor is een bureau in de arm genomen en hij gaat ervan uit dat dit door het waterschap zal worden erkend als een organisatie die in staat moet zijn om samen met de hier aanwezige kennis dit probleem op te pakken.

De heer Verhoeven vraagt of het bureau ook meekijkt naar oplossingen. Kunnen zaken als de KRW worden meegenomen in de dialoog?

De heer Linssen meent dat het bureau, de Walhout Groep, de kennis heeft om bij te dragen aan een oplossing. De referenties zijn van dien aard dat hij verwacht dat het waterschap daar een partij aan heeft waarmee het vooruit kan. De primaire taak van het bureau is om de boeren te adviseren, maar het is al begonnen met de dialoog met het waterschap en de hydrologen van het waterschap.

De heer Verhoeven wil weten hoe de situatie op dit moment is in de Kempen. Hij hoort geluiden dat het rondom Wintelre nog behoorlijk nat is.

De heer Linssen vindt het verbazingwekkend dat het daar nog steeds behoorlijk nat is, hoewel het al een aantal weken goed weer is. Er zijn wat mogelijkheden om de voorjaarswerkzaamheden op de vernatte percelen op te pakken, maar dan moet het achterstallig onderhoud wel worden gedaan door het waterschap. Hij verzoekt contact op te nemen met de betrokken boeren en ter plaatse te gaan kijken wat knelpunten zijn en wat direct is op te lossen. Dat geeft vaak geen definitieve oplossing, maar het toont wel dat wordt opgepakt wat kan worden opgepakt.

De heer Verhoeven vraagt wat de heer Linssen voor oplossingen ziet.

De heer Linssen antwoordt dat een ander bureau dan Walhout de gewassen die teniet zijn gegaan in beeld brengt en de kosten die zijn gemaakt door de boeren. De claim gaat verder ook over de gemiste opbrengst en de aankoop van vervangend voer. Hij hoopt dat het waterschap dit keer anders reageert en de claim niet automatisch doorstuurt naar de verzekeringsmaatschappij. Het waterschap bestaat uit miljoenen mensen. Voor de individuele boeren zijn de bedragen gigantisch, maar voor het collectief van het waterschap valt dat mee. Voor dergelijke schade moet je je niet verzekeren, maar dat moet je samen oplossen. Als je dat neerlegt bij de verzekeringsmaatschappij, worden alleen advocaten daar gelukkig van. Verzekeringsmaatschappijen ontvangen de premies in vreugde, maar uitkeren kost moeite. Als de dialoog wordt gezocht, moet je ook bepalen wie waarvoor aan de lat staat en moet je een gezamenlijke oplossing zoeken.

Mevrouw Van Santvoort vraagt zich af hoe het met het onroerend goed zit, want bij veel inwoners met waterproblemen wordt de schade ook niet uitgekeerd door de verzekering.

De heer Linssen wijst erop dat het probleem bij de boeren vooral in het ongebouwde zit. In het voorjaar worden de landerijen bewerkt, maar er komt geen oogst of de oogst komt niet van het land af of ontwikkelt zich niet. Bij een individuele boer kan de wateroverlast best tot schade aan gebouwd onroerend goed hebben geleid, maar dat is niet waarvoor hij hier staat. Het bebouwen van de landerijen lukt niet en dat moet mede mogelijk worden gemaakt door het waterschap. In het buitengebied zie je dat ook de bossen te lijden hebben gehad van de wateroverlast. Hij pleit ook daarvoor, omdat de biodiversiteit de agrarische sector mede in stand houdt.

De heer Van Gerven wil weten of de Walhout Groep ook onderzoekt wat er mis is gegaan in de al uitgevoerde plannen.

De voorzitter zegt dat hij deze vraag zal toestaan omdat het een verduidelijkende vraag is over de opdracht van het bureau. Maar de afspraak is dat AB-leden een mening over deze zaak achterwege laten.

De heer Linssen antwoordt dat de boeren erkennen dat er in het verleden plannen zijn gemaakt met de beste bedoelingen, maar je kunt op basis van voortschrijdend inzicht tot de conclusie komen dat iets beter op een andere manier had gekund. De boeren maken geen verwijten, maar willen wel gezamenlijk bedenken wat er moet worden gedaan. Wellicht moeten zaken worden bijgesteld of moeten er andere keuzen worden gemaakt. Opnieuw zul je daarbij belangen moeten wegen en hij staat hier voor het belang van de agrariërs. Andere keuzen moeten niet worden gemaakt op basis van louter subjectieve opvattingen van een bepaalde beroepsgroep, maar moeten wetenschappelijk worden onderbouwd. De Walhout Groep is ingeschakeld, om te beargumenteren waarom je toch andere keuzen moet maken.

*Mevrouw Aerdt*s heeft begrepen dat er een claim bij het waterschap komt, maar zij is verbaasd dat de heer Linssen vindt dat De Dommel daarvoor niet de verzekeraar moet aanspreken. Een verzekeraar is juist een onafhankelijke partij die van advies kan dienen.

De voorzitter vindt deze vraag op het randje, omdat er een mening in doorklinkt. Maar hij neemt aan dat mevrouw Aerdt's wil horen waarom de heer Linssen vindt dat de verzekeraar hierbij niet moet worden betrokken.

De heer Linssen vindt dat het DB en het AB voldoende kennis hebben om te merken dat er ergens iets mis gaat. Het waterschap moet dan een helpende hand toesteken bij schade en het heeft zich daarvoor verzekerd. Maar men moet zich eens verdiepen in hoe het loopt als iemand een claim legt bij het waterschap. Dat is een stroperig proces; iemand is jaren in de weer om de schade vergoed te krijgen. Men zal zeggen dat er dan wel iets op is aan te merken, maar juridisch is er altijd wel iets op aan te merken. Een goede advocaat weet er wel raad mee en wordt er ook wijzer van. De vraag is of het waterschap dat moet willen. Als een blind paard kan zien dat er schade is en dat duidelijk is wie daarvoor aan de lat staat, is de vraag of je dan de weg via een verzekeringsmaatschappij moet bewandelen. Ook als de verzekeringsmaatschappij uitkeert, haalt die dat op via de premie. Hij meent dat je dan toch met zijn allen betaalt. Hij vraagt zich daarom af of het waterschap zich moet verzekeren voor kosten die je met zijn allen kunt dragen. Hij snapt best dat De Dommel zich voor sommige risico's verzekert, maar

dat hoeft niet voor hetgeen hij hier vandaag staat. Dat moet collectief worden opgelost.

De heer Van Selst vraagt of de boeren ook de dialoog aangaan met de hydrologen en de bureaus die voor het waterschap werken. Hij wil ook weten of de provincie en gemeenten die hierbij belang hebben, worden betrokken.

De heer Linssen hoopt dat de Walhout Groep voor de hydrologen van het waterschap een partij is waarmee zij gezamenlijk kunnen optrekken. Hetzelfde geldt voor de gemeenten en de provincie. Hij neemt aan dat het waterschap ook al naar de problemen kijkt met gemeenten en provincie. In de gemeenten waar de boeren van het collectief zitten, zijn de lokale bestuurders geïnformeerd over deze actie.

De heer Verhoeven vraagt hoe die gemeenten erin zitten, want zij zien toch ook wel dat bij hun inwoners iets niet goed gaat.

De heer Linssen bevestigt dat die dat ook wel zien. Vooral bij de agrariërs, maar er tekenen zich ook steeds meer problemen af met gebouwd onroerend goed. De gemeenten ervaren nu dat er voor hen een taak ligt. Hij hoopt overigens niet dat als de problemen bij gebouwd onroerend goed zijn opgelost, men de 40 of 50 agrariërs maar weer laat zitten met hun problemen. Ook die problemen moeten voor honderd procent worden opgelost.

De voorzitter dankt de heer Linssen voor de inspraak. Er zijn niet vaak insprekers in het AB. Hij erkent dat het volgen van het reglement van orde soms onbevredigend voelt, omdat dit niet toestaat om meer dan alleen verduidelijkende vragen te stellen. Het is om een ongelijk speelveld in het AB te voorkomen, de een kan wat beter geïnformeerd kan zijn dan de ander. Er ligt namelijk geen stuk en het is niet bekend wat de inspreker gaat zeggen.

Er is nu geen debat voorzien, maar hij zegt graag toe dat hij na de vergadering met de fractievoorzitters en het DB zal overleggen wat hiermee verder kan worden gedaan. Hij zal daarop terugkomen bij de inspreker en de aanwezigen op de publieke tribune en dan aangeven hoe de opmerkingen worden opgepakt.

De heer Linssen ziet dat vooral om iets te initiëren, maar hij hoopt wel dat er naar aanleiding van dit initiatief een reactie komt. Wellicht biedt dit ook de mogelijkheid om eens te evalueren.

De voorzitter herbevestigt dat er een reactie komt.

2. Ingekomen stukken en mededelingen.

2.1 Overzicht ingekomen brieven.

De heer Tollenaar verzoekt om een afschrift van de reactie op ingekomen stuk 8: een mail over de bouw van het megadistributiecentrum in Nuenen.

De voorzitter stelt dat in het overleg met de fractievoorzitters is gemeld dat dit een open eind was. Hij zegt toe dat de reactie¹ op het stuk zal worden toegevoegd aan het overzicht van ingekomen stukken.

¹ De reactie is op 10 april 2025 verstuurd en tevens op iBabs toegevoegd onder de ingekomen brief.

Het overzicht wordt voor kennisgeving aangenomen.

2.2 Overzicht schriftelijke vragen van AB-leden.

De heer Kuppens wijst erop dat bij vraag 14 geen antwoord is toegevoegd.

De voorzitter zegt toe dat dit antwoord wordt toegevoegd.²

Het overzicht wordt voor kennisgeving aangenomen.

2.3 Memorie van antwoord.

Het stuk wordt voor kennisgeving aangenomen.

3. Notulen en toezeggingen.

3.1 Vaststelling notulen en besluitenlijst van de vergadering van het algemeen bestuur d.d. 27 november 2024.

De notulen en besluitenlijst worden zonder hoofdelijke stemming ongewijzigd vastgesteld.

De heer Tollenaar merkt op dat zijn fractie in de rondvraag heeft gevraagd om een integraal overzicht van de acties van het waterschap inzake de schaa sprong. Het DB zou nog kijken op welke manier aan dat verzoek wordt voldaan. Hij stelt voor dit toe te voegen aan de lijst van toezeggingen, zodat hij de voortgang in de gaten kan houden.

De voorzitter zegt toe dat dit zal gebeuren. Hij verwacht een spoedige afdoening.

3.2 Overzicht toezeggingen.

Het overzicht wordt voor kennisgeving aangenomen.

4. Bestuur communicatie en financiën.

4.1 Financieel beleidskader.

Voorstelnr.: 288139

De heer Niemeijer zegt dat de BBB wil dat het DB een vierde scenario creëert voor het financieel beleid tot 2032, omdat de huidige drie scenario's buitensporige verhogingen bevatten. Motie 1 (Scenario 4 Tering naar de Nering) luidt:

""Constateringen:

Over de door het DB aangeleverde 3 scenario's voor het financieel beleid voor de periode tot en met 2032 buitensporige verhogingen bevatten.

Toelichting:

Een verdubbeling van de belastingen in de periode tot en met 2032 zijn erg hoog. Er is in onze optiek: niet of bijna niet gekeken naar een pas op de plaats inzake de uitgaven en de ambities van het Waterschap.

Verzoekt het dagelijks bestuur:

De uitgaven fors naar beneden bij te stellen en de ambities aan te passen aan de beschikbare middelen. Verhogingen van de belastingen tot de inflatiecorrectie te beperken.

Het DB zou kunnen denken aan:

² De termijn voor beantwoording op deze vraag loopt nog. Beantwoording wordt opgenomen bij de ingekomen stukken van de AB-vergadering van 21 mei 2025.

- *De beekherstelprojecten stoppen.*
- *Levensduur van installaties en machines te verlengen i.p.v. te vervangen.*
- *Het personeelsbestand niet veder uit te breiden of bij voorkeur af te bouwen.*
- *Stoppen met niet WS De Dommel gerelateerde activiteiten als bijvoorbeeld de Blue Deal.*
- *Inkoop van land te minimaliseren of beter nog af te stoten."*

De heer Aarts zegt te beginnen met een korte introductie, die voor al zijn moties geldt. Er is hier sprake van een monistisch systeem, maar soms krijgt hij de indruk dat De Dommel drie besturen heeft. De vele discussies gaan vaak over geld en hij heeft het gevoel dat het AB daarbij in herhaling valt. Zoals net al is gezegd lopen de lasten, vooral de waterschapsbelasting, de spuigaten uit de komende jaren. Hij vraagt zich af wat dit voor AB is, als het krampachtig vasthoudt aan het bestuursakkoord, hoewel de wereld in rap tempo verandert. Hij heeft voldaan aan het verzoek van de heer Lokin om dieper op de financiën in te gaan en hij heeft gekeken waar mogelijke besparingen liggen. In motie 2 (Focus op haalbare KRW-maatregelen zonder juridische risico's) verzoekt hij het DB KRW-projecten te pauzeren als er sprake is van juridische belemmeringen en dan te kijken of je kunt herinvesteren in haalbare en kosteneffectieve waterkwaliteitsmaatregelen.

"Constateringen:

- *Het behalen van de KRW-doelen wordt vertraagd door juridische procedures en grondverwervingsproblemen.*
- *Sommige lopende projecten (zoals Beekherstel Groote Beerze traject 2) hebben een hoog juridisch risico.*
- *Alternatieve maatregelen binnen eigen grondgebied kunnen sneller en goedkoper worden uitgevoerd.*

Toelichting:

- *Het vermijden van juridische procedures bespaart €5-7 miljoen.*
- *Herinrichting van bestaande waterlopen en vismigratieknelpunten kan direct worden uitgevoerd.*
- *Door efficiënte besteding blijft de waterkwaliteit de topprioriteit zonder hoge financiële risico's.*

Verzoekt het DB

- *Om alle KRW-projecten met juridische belemmeringen te pauzeren en/of te heroverwegen.*
- *Om prioriteit te geven aan maatregelen binnen eigen grondgebied of zonder juridische obstakels.*
- *Om de bespaarde middelen te herinvesteren in haalbare en kostenefficiënte waterkwaliteitsmaatregelen."*

Spreker heeft gezien dat er voor klimaatadaptatie een bedrag is gereserveerd van € 20 miljoen waarvan inmiddels € 12 miljoen is uitgegeven. Hij stelt voor om voor de resterende € 8 miljoen een cofinancieringsregeling te treffen met gemeenten. Je hebt dan een drukmiddel om besparingen door te voeren. Motie 3 (Doelgerichte subsidies voor klimaatadaptatie) luidt:

"Constateringen:

- *De stimuleringsregeling voor gemeentelijke klimaatadaptatie kent een budget van €20 miljoen t/m 2027.*
- *Niet alle gemeenten benutten de regeling optimaal, waardoor er middelen onbenut blijven of inefficiënt worden ingezet.*
- *In andere sectoren is cofinanciering gebruikelijk om financiële risico's te spreiden.*

Toelichting:

- *Een matchingsregeling met 50% cofinanciering door gemeenten verhoogt de effectiviteit van de subsidies.*
- *Dit bespaart naar verwachting €4 miljoen zonder klimaatadaptatieprojecten te vertragen.*
- *Gemeenten worden zo gestimuleerd om alleen realistische projecten in te dienen.*

Verzoekt het DB

- *Om per direct een cofinancieringsverplichting van 50% in te stellen voor klimaatadaptatiesubsidies.*
- *Om prioriteit te geven aan projecten die binnen twee jaar kunnen worden uitgevoerd.*

- *Om de effectiviteit van deze regeling jaarlijks te evalueren en indien nodig bij te sturen."*

Zaken als digital twins, artificial intelligence en cyber security zitten vaak nog in testfasen en de impact van die maatregelen is nog onduidelijk. Er is toch al een volledige uitrol gepland. Hij stelt voor die te faseren en eerst te evalueren wat er is geïnvesteerd en wat het oplevert als je dat verder invoert. Hij meent dat daarmee ook besparingen mogelijk zijn. Motie 4 (Gefaseerde invoering van digitaliseringsprojecten) luidt:

"Constateringen:

- *Het Waterschap investeert in digital twins, AI en cybersecurity voor waterbeheer.*
- *De eerste implementaties bevinden zich nog in de testfase en de werkelijke impact is nog onduidelijk.*
- *De huidige investeringsplannen voorzien in volledige uitrol zonder gedegen evaluatie van de lopende pilots.*

Toelichting:

- *Een gefaseerde aanpak voorkomt onnodige uitgaven en bespaart €3-5 miljoen in 2025 e.v.*
- *Eerst een grondige evaluatie van lopende pilots (bijv. Digital Twin RWZI Eindhoven).*
- *Investeringsplannen worden opgesplitst: eerst testen en evalueren, daarna volledige implementatie.*

Verzoekt het DB:

- *Om per direct een fasering in te stellen voor digitaliseringsprojecten, met een eerste evaluatiefase in 2025.*
- *Om geen volledige uitrol te doen voordat bewezen is dat de technologie daadwerkelijk bijdraagt aan kostenreductie en efficiënter waterbeheer.*
- *Om hierover jaarlijks verantwoording af te leggen aan het Algemeen Bestuur."*

Hij heeft net drie keer een aanzet tot besparingen genoemd. In de volgende motie realiseert hij zich dat er niet zoveel keuzen meer zijn, gelet op de oplopende schulden, de oplopende verplichtingen en vooral ook de oplopende waterschapsbelastingen. Die zullen de komende vijf, zes jaar verdubbelen. Als je een doorsnee woning hebt van € 350.000 (in de regio waar hij woont, is voor die prijs niets meer te koop) betaal je ongeveer € 360 per jaar. Over vijf jaar is dat dus € 720 en dat stijgt nog een tijdje door. Hij kan dat aan de achterban van 50PLUS en aan mensen in zijn omgeving niet verkopen. Er is veel over gepraat in de commissie en hij heeft al enkele suggesties gedaan, maar hij kan moeilijk tien moties indienen. Het waterschap zou moeten focussen op waar het voor is: waterveiligheid, schoon water en voldoende water. Hij heeft sterk de behoefte om realistische scenario's uit te werken en keuzen te maken, te faseren en prioriteiten te stellen. De enige keuze die er volgens hem is om een nieuw scenario neer te leggen. Bij de besprekingen over de voorjaarsnota zou deze motie dan ook mede een vertrekpunt kunnen vormen. Motie 5 (Opstellen van een nieuw financieel scenario gericht op kernactiviteiten en beheersing van waterschapslasten) luidt:

"Constateringen:

- *De huidige financiële planning van het Waterschap bevat structurele tekorten en oplopende investeringen, wat leidt tot een grote stijging van de waterschapsbelasting.*
- *De wettelijke kernactiviteiten van het Waterschap zijn: waterveiligheid, schoon water en voldoende water.*
- *De waterschapsbelasting voor inwoners, bedrijven en agrariërs is de afgelopen jaren gestegen en dreigt sterk verder te stijgen als geen keuzes worden gemaakt.*
- *Er is behoefte aan een realistisch financieel scenario waarin:*
 - *Uitgaven en investeringen beter worden afgestemd op haalbaarheid in tijd en geld.*
 - *De stijging van de waterschapsbelasting wordt beteugeld.*
 - *Eerder ingediende moties over prioritering worden meegenomen.*
 - *Gezocht wordt naar cofinanciering*

Toelichting:

- *Een nieuw financieel scenario moet inzicht geven in:*

- Welke projecten direct bijdragen aan de wettelijke taken en welke kunnen worden uitgesteld of geschrapt.
- Hoe belastingstijgingen beperkt kunnen blijven door scherpe keuzes in de uitgaven.
- Hoe efficiencywinst kan worden geboekt, bijvoorbeeld door cofinanciering of gefaseerde uitvoering van plannen.
- Dit geeft het DB handvatten voor een toekomstbestendig en financieel verantwoord beleid.

Verzoekt het DB:

- Een nieuw financieel scenario op te stellen dat rekening houdt met een gefaseerde implementatie van de bestaande plannen, waarbij kernactiviteiten prioriteit krijgen en de schuldenquote binnen acceptabele marges blijft.
- Om in de Voorjaarsnota 2026-2030, een scenario uit te werken waarin de stijging van de waterschapslasten wordt beperkt door prioritering van uitgaven en heroverweging van investeringen.
- Om te onderzoeken welke aanvullende of alternatieve financieringsmogelijkheden (zoals externe subsidies of publiek-private samenwerking) bijdragen aan de realisatie van de kernactiviteiten zonder de financiële kaders te overschrijden.
- **Langetermijn analyse** op te stellen van de effecten van de huidige financiële keuzes, met name gericht op de impact op toekomstige investeringen en lasten voor inwoners (ook na deze bestuursperiode)."

Spreker heeft met de vorige moties geprobeerd enkele zaken te analyseren. De vraag die hem boeit, is hoe de medebestuurders oordelen over de gedetailleerde discussies in de commissies. Hij heeft het gevoel dat daar erg veel herhaling in zit en hij vindt dat je stappen vooruit moet zetten. Het AB moet keuzen maken en gezamenlijk zaken afwegen. Hij is dan ook op zoek naar een basis om het bestuursakkoord te herzien. Volgens de Raad voor het Openbaar Bestuur moet openbaar bestuur gebaseerd zijn op betrouwbaarheid, bekwaamheid en betrokkenheid. Dat zijn geen zaken die hij ervaart in de gesprekken en in de commissies. Het wantrouwen daar neemt de laatste tijd eigenlijk alleen maar toe. Hij kan daarover wel uitweiden, maar dat raakt wellicht de belangen van mensen en dat wil hij niet. Hij vindt dat het AB moet proberen te komen tot een door alle fracties gedragen bestuursakkoord. Motie 6 (Herziening bestuursakkoord) luidt:

"Constateringen:

- Het huidige bestuursakkoord van Waterschap De Dommel is tot stand gekomen op basis van een coalitie van partijen die samen een meerderheid vormen in het Algemeen Bestuur.
- Hierdoor worden bepaalde belangen – met name die van "oppositiepartijen" – onvoldoende meegenomen in de besluitvorming.
- Adviezen van de Raad voor het Openbaar Bestuur benadrukken dat goed openbaar bestuur gebaseerd moet zijn op betrouwbaarheid, bekwaamheid en betrokkenheid, en dat besluiten breed gedragen dienen te worden (zie Informatie ROB, 28 maart 2023).
- Een breed gedragen akkoord, waarbij alle leden van het Algemeen Bestuur betrokken worden, draagt bij aan een transparant, democratisch en toekomstbestendig beleid dat evenwichtig de uiteenlopende belangen van inwoners, agrariërs, natuurorganisaties en bedrijfsleven reflecteert.

Toelichting:

- Door het bestuursakkoord te herzien en te baseren op een consensusmodel, krijgt niet alleen de coalitie maar het gehele Algemeen Bestuur een actieve rol in de besluitvorming.
- Dit zal leiden tot een breder draagvlak en een evenwichtiger afweging van de prioriteiten op de kernactiviteiten
- Het aangepaste model sluit aan bij de ROB-adviezen over het belang van goed openbaar bestuur, waarin betrokkenheid en samenwerking centraal staan.
- Bovendien kan een breed gedragen akkoord bijdragen aan het beteugelen van de stijgende waterschapsbelasting, door een afspraak gericht op kernactiviteiten en kostenbeheersing.

Spreekt uit dat, nodigt het AB uit:

- Om het huidige bestuursakkoord te herzien en over te stappen naar een model waarbij het gehele Algemeen Bestuur bij het sluiten van het akkoord wordt betrokken.
- Om een consensusmodel dat een breed draagvlak garandeert en de belangen van alle kiezers weerspiegelt mee te nemen vanaf komende VJN 2026-2030

- *Om te onderzoeken hoe dit model kan bijdragen aan een transparanter, democratischer en financieel stabiel beleid dat tevens de stijgende waterschapsbelasting weet te beteugelen.*

De heer Verhoeven neemt aan dat het binnen de coalitie helemaal niet leuk is. Er zijn allemaal doelen gesteld die niet worden gehaald. De financiën zijn op en de doelen zijn nog niet half gerealiseerd. Daarom dient hij namens de CDA-fractie een motie in met de titel "Tariefstijging mag inwoners niet financieel onder water zetten." In het financieel beleidskader wordt gerekend met een jaarlijks tariefstijging van 10,8% tot 2032. Dat leidt tot meer dan een verdubbeling van de waterschapslasten voor inwoners en bedrijven. Deze stijging valt na 2027 in een nieuwe bestuursperiode. Om de kapitaallasten van de huidige investeringen in 2031 te kunnen betalen moet je tot 2031 de lasten nu al jaarlijks met 10,8% verhogen. Je kunt dus niet denken dat dit wel kan worden doorgeschoven, want hij heeft het nog niet over het addendum, de KRW-plus en andere zaken die moeten gebeuren, zoals achterstand inhalen op infrastructuur en aanpassingen van de rwzi's. Als het waterschap zo doorgaat, komt het op tariefstijgingen in 2030 en 2031 van 20% en meer. Hij vraagt zich af of je dat de burgers wil aandoen. Hij is het ermee eens dat De Dommel moet proberen de doelen te halen, maar op een slimme en doelmatige manier kan dat volgens hem een stuk goedkoper.

Het CDA vindt dat het financieel beleid moet stoelen op soberheid, doelmatigheid en een heldere focus op kerntaken in plaats van op automatisme in tariefverhoging. Het AB moet sturen op het beperken van de lasten, het maken van scherpe keuzen en het reduceren van de exploitatiekosten. In de motie verzoekt hij het DB bij de verdere uitwerking van de voorjaarsnota en de meerjarenbegroting 2028-2032 maximaal uit te gaan van een structurele stijging van 2% tot 3% bovenop de inflatie. Hij vraagt het DB ook om alternatieven voor te leggen die tariefmatiging mogelijk maken. Die zijn toegezegd, maar hij heeft ze niet gekregen. Het is niet te verantwoorden dat inwoners en ondernemers financieel onder water raken door toekomstige stijgingen waarop dit DB nu al vooruitloopt. De motie pleit daarom voor realisme, bestuurlijke terughoudendheid en verantwoordelijkheid richting de gemeenschap. De motie luidt:

"Constateringen:

- *in het dossier voor richtinggevende kaders voor het financieel beleid een tariefstijging wordt voorzien en van 10,8% tot 2032;*
- *deze stijging neerkomt op een meer dan verdubbeling van de lasten voor ingezetenen;*
- *een structurele stijging van 8 procent bovenop inflatie vooruitloopt op besluitvorming in toekomstige bestuursperiodes;*

Overwegende dat:

- *in de meerjaren doorrekening van de voorjaarsnota voor de jaren 2028 en verder vooruitloopt op de volgende bestuursperiode;*
- *deze forse lastenstijging niet acceptabel is voor onze inwoners en ondernemers;*
- *het financieel kader gebaseerd moet zijn op het uitvoeren van kerntaken op een doelmatige en sobere manier;*
- *er voldoende ruimte is voor het reduceren van exploitatiekosten en het stellen van prioriteiten binnen de bestaande opgaven;*

Verzoekt het DB om:

- *ter voorkoming van vooruitlopen op de komende bestuursperiode, bij de verdere uitwerking van de Voorjaarsnota en de meerjarenbegroting 2028-2032 maximaal uit te gaan van een structurele tariefstijging van 2 a 3 procent plus inflatie;*
- *bij het opstellen van de financiële kaders te sturen op beheersing van lasten door een scherpe focus op kerntaken en reductie van exploitatiekosten;*
- *het algemeen bestuur actief alternatieven voor te leggen die tariefmatiging mogelijk maken."*

Mevrouw Van Santvoort zegt dat de inhoud heeft te maken met de sturing op extra uitgaven. Zij wil graag dat de doelen worden bereikt. Bij de begroting moet de realisatie van de doelen het uitgangspunt zijn. Daarvoor zijn financiële

middelen nodig, maar stel dat in de voorjaarsnota blijkt dat er overschrijdingen zijn. Ieder jaar blijkt dat er extra uitgaven zijn gedaan. Dat kan komen door de weersomstandigheden, maar ook door verzakte rioolbuizen in Eindhoven. De AWP vindt dat dergelijke uitgaven van tevoren met het AB moeten worden getoond, zodat het AB kan aangeven of het erachter staat.

De motie is tot stand gekomen met achtergrondinformatie uit de buraps 2023 en 2024. Daarin staat dat wordt gevraagd om in te stemmen met een kostenoverschrijding per beleidsveld. De auditcommissie controleert dit en geeft steeds als reactie dat het voteren van extra projectbudgetten en begrotingswijzigingen aan het AB moeten worden voorgelegd. De burap en het eindejaarverslag mogen niet te veel verschillen. Maar als het AB een prachtig overzicht krijgt met onverwachte extra bestedingen, wordt dat vaak geaccordeerd. Motie 8 (Sturing op extra uitgaven) luidt:

"Constateringen: - dat het Algemeen Bestuur zich zorgen maakt over zowel het halen van de geprogrammeerde doelrealisatie als over de omvang van de daarmee gepaard gaande kosten;
- dat reeds geprogrammeerde doelrealisatie binnen de afgesproken financiële kaders het uitgangspunt moet zijn waarbinnen het dagelijks bestuur tot taakuitvoering moet komen;
- dat sinds 2009 er voor een willekeurige burger met een eigen woning sprake is van de volgende tariefstijging:

Zuiveringsheffing (meer persoons huishouden) 2009: 126,72 euro

2025: 224,28 euro

Ingezetenenumslag 2009: 27,40 euro

2025: 56,90 euro

Aanslag Watersysteemheffing 2009: 41,84 euro

2025: 144,24 euro

-dat het vraagstuk van bestaanszekerheid vraagt om verdergaande kostenstijging boven de reeds afgesproken financiële kaders tot een minimum te beperken;

-dat het algemeen bestuur daarom op eventuele uitgaven boven reeds afgesproken en in de begroting opgenomen financiële kaders voortaan zelf VOORAF wil sturen;

-dat daarmee een eind komt aan de gangbare praktijk dat jaarlijks bij gelegenheid van de vaststelling van de jaarrekening alle extra investeringen, die uitgaan boven de begroting bij verzamelbesluit worden geaccordeerd;

Stelt vast:

-dat het Algemeen Bestuur

door het dagelijks bestuur nog niet in een zodanige informatiepositie is gebracht dat het Algemeen Bestuur voorafgaand aan het opstellen van de begroting, effectief kan sturen op doeltreffendheid van voorgenomen investeringen;

-dat de huidige, reeds geprogrammeerde doelrealisatie en de reeds afgesproken financiële kaders het uitgangspunt zijn waarbinnen het dagelijks bestuur tot doelrealisatie moet komen; dat eventuele extra uitgaven voorgaan vooraf aan het Algemeen Bestuur moeten worden voorgelegd, zodat het Algemeen Bestuur vooraf situationeel kan sturen op extra uitgaven.

Verzoekt het DB / spreek uit dat / roept het DB op / nodigt het DB uit om

- 1. Een begroting op te stellen, waarbij de huidige geprogrammeerde doelrealisatie en de reeds afgesproken financiële kaders het uitgangspunt zijn waarbinnen het Dagelijks Bestuur tot doelrealisatie moet komen.*
- 2. Eventuele extra uitgaven boven reeds afgesproken en in de begroting opgenomen financiële kaders voortaan VOORAF aan het Algemeen Bestuur ter goedkeuring voor te leggen, zodat het Algemeen Bestuur situationeel vooraf kan sturen op extra uitgaven."*

Mevrouw De Rooij vindt dat er geen keuzen kunnen worden gemaakt op basis van het voorstel, omdat de gevolgen en risico's niet helder zijn. Daarom roept zij in motie 10 (Een geïnformeerd AB telt voor twee) het DB op eerst een gedegen risicoanalyse te maken van die risico's.

Bovendien is er bij de huidige scenario's steeds uitgegaan van uitersten. Er wordt steeds maar aan één knop gedraaid en de andere worden helemaal vastgezet.

Als je een zo optimaal mogelijke mix van draaien aan de verschillende knoppen zou maken, kan zij zich voorstellen dat er sprake is van een veel fijnere uitkomst.

Daarom roept zij het DB in motie 9 (Een compromis als goede optie?) op een scenario op te stellen waarbij de doelen worden vastgezet maar waarbij een zo

optimaal mogelijke verdeling wordt gemaakt voor het verhogen van de belasting en de schuldquote komende jaren. Motie 9 luidt:

"Constaterende dat [aanleiding weergeven]

- *Het bestuursakkoord ofwel op doelen ofwel op financiële kaders opengebroken moet worden;*
- *Er drie scenario's door het DB zijn weergegeven waarbij aan enkel één van de knoppen (schuldquote, belastingopbrengst, doelen/opgaven) wordt gedraaid;*
- *Er hierdoor enkel extremen in verhoging schuldquote en belastingopbrengst worden weergegeven.*

Overwegende dat [argumenten weergeven]

- *Niet aan enkel één knop gedraaid hoeft te worden, maar dat er meerderen kunnen zijn;*
- *De financiële lasten van het halen van onze doelen gedragen kunnen worden door aanpassing van de schuldquote icm verhoging belastingopbrengst;*
- *Het halen van de doelen hierdoor minder impact hoeft te hebben op de schuldquote en de inwoners.*

Verzoekt het DB / spreekt uit dat / roept het DB op / nodigt het DB uit om:

- *Een scenario uit te werken waarbij een zo optimaal mogelijke verdeling wordt gemaakt over het verhogen van de belastingopbrengst en het verhogen van de schuldquote, waarbij er wordt gekeken hoe de schuldquote en de belastingopbrengst zo min mogelijk omhoog hoeven worden gebracht en onze doelen wel behaald kunnen worden;*
- *Dit scenario bij het AB voor te leggen bij de behandeling van de voorjaarsnota in het BOB model."*

Motie 10 luidt:

"Constaterende dat [aanleiding weergeven]

- *Het bestuursakkoord ofwel op doelen ofwel op financiële kaders opengebroken moet worden;*
- *Er 3 scenario's door het DB zijn weergegeven waarbij aan enkel één van de knoppen (schuldquote, belastingopbrengst, doelen/opgaven) wordt gedraaid;*
- *Er in deze scenario's enkel gevolgen worden weergegeven op schuldquote en belastingopbrengst.*

Overwegende dat [argumenten weergeven]

- *Het verlagen van de doelen verregaande gevolgen kan hebben op waterveiligheid, waterkwaliteit en voldoende water;*
- *Het verlagen van de doelen verregaande gevolgen kan hebben op aansprakelijkheids- / juridische kosten, samenwerkingen en betrouwbaarheid van het waterschap;*
- *Er risico's zitten in alle drie de scenario's, die nu niet kenbaar zijn gemaakt;*
- *Het AB zonder bewust te zijn van de risico's en gevolgen van besluiten geen gedegen besluit kan nemen.*

Verzoekt het DB / spreekt uit dat / roept het DB op / nodigt het DB uit om:

- *Een gedegen risicoanalyse te doen voor alle drie de scenario's op gebied van:*
 1. *financiële risico's van het niet halen van de doelen voor zowel het waterschap als de inwoners als de ondernemers;*
 2. *de waterveiligheid en de gevolgen voor het waterschap op betrouwbaarheid inclusief juridische kosten en procedures;*
 3. *de waterkwaliteit en de eventuele verhoging van gezondheidskosten bij het niet halen van doelen hiervan (bijvoorbeeld KRW);*
 4. *voldoende water;*
- *Het AB inzicht in deze risicoanalyse te geven bij de behandeling van de voorjaarsnota volgens het BOB model.*

De voorzitter constateert dat alle moties voldoende zijn ondertekend, zodat zij verder onderdeel uitmaken van de beraadslaging.

De heer Lokin merkt naar aanleiding van motie 1 op dat het DB een opdracht heeft gekregen van het AB als collectief om het bestuursprogramma te realiseren. De toen voorziene financiële ontwikkeling is daarvoor hard nodig. Het DB kan niet meegaan met het verzoek, want dan zou het afwijken van de opdracht. Als het collectief tot een nieuwe opdracht komt, heeft het DB weer de ruimte om te kijken of het daaraan kan voldoen. De BBB doet daarvoor al een paar suggesties. Het DB hoopt het gesprek over de inhoudelijke keuzen te kunnen maken bij de voorjaarsnota om te voorkomen dat er nu bepaalde dingen worden afgesproken die straks als effect hebben dat de discussie op andere punten klem loopt. Hij ontraadt de motie dan ook.

Mevrouw Ruijs zegt dat het DB motie 2 ontraadt, omdat bij de behandeling in de commissie al is toegezegd dat de nieuwe ontwikkelingen, de resultaten van de jaarrekening en ook de tussenrapportage van het WBP samen worden geëvalueerd en dat de resultaten worden ingebracht bij de voorjaarsnota. Bovendien staan in de tekst enkele veronderstellingen die volgens het DB niet juist zijn, zoals die over het realiseren van doelen op eigen grondgebied. Ten aanzien van motie 3 constateert zij veel overeenstemming, maar toch ontraadt zij deze motie, omdat dit al gebeurt. Het waterschap werkt samen met gemeenten bij koopfinanciering met subsidiebedragen van 50% van de werkelijke subsidiabele kosten. De rest van de kosten is natuurlijk voor de gemeente. Er is een financieringskader van wat wel en niet subsidiabel is. Als er minder wordt uitbesteed, is er overleg met de gemeente over herprioritering, uiteraard voor activiteiten die passen binnen de afspraken over subsidiabele kosten. Het AB krijgt in het eerstvolgende beeldvormend overleg, op 16 april, een presentatie van wat De Dommel doet in stedelijk waterbeheer. Dan zal blijken dat het waterschap al behoorlijk op weg is.

De heer Tijhof merkt over motie 4 op dat digitale transformatie het waterschap een mogelijkheid biedt van een efficiënte bedrijfsvoering en zo de doelstellingen uit WBP-5 kan halen. Deze projecten helpen om efficiënter en effectiever te werken. De heer Aarts heeft al gezegd dat er sprake moet zijn van fasering voordat je van een testfase naar een definitief project gaat en dat is precies wat nu al gebeurt. Er wordt gestart met een pilot en als die effectief blijkt, wordt daarmee verdergegaan. Hiermee wordt dus geen besparing bereikt. De Dommel heeft een informatieplan 2024-2027 opgesteld. Het AB is daarover in december jl. bijgepraat in een waterbrief. In dat informatieplan staan doelen en de koers die daarvoor nodig is. Over de uitvoering van dit plan wordt uiteraard verantwoording afgelegd in de buraps. Het AB wordt op de hoogte gebracht van feitelijke veranderingen. Hij ontraadt dus deze motie.

De heer Lokin zegt over motie 5 dat de denklijn van de heer Aarts wordt gesteund. In essentie kan de motie worden overgenomen, maar hij heeft wel enkele kanttekeningen.

Ook hij streeft naar zo laag mogelijke kosten, maar niet in plaats van de opgave die de maatschappij aan het waterschap heeft gegeven en die het AB heeft geconcretiseerd als opgave voor het DB om dat zo goedkoop mogelijk te doen; niemand wil meer geld uitgeven dan nodig.

Kernactiviteiten is een begrip dat veel wordt gebruikt en waarover nog steeds geen goed beeld bestaat. Het DB vindt dat het het beste kan praten over maximale impact. De opgave is de impact te optimaliseren en dat gebeurt aan de hand van DIN's. Het DB voert het gesprek met het AB aan de hand van de DIN's over de dingen die het met prioriteit, of later of misschien helemaal niet moet oppakken. Het lijkt hem beter het begrip kernactiviteiten niet nader te definiëren, maar op de ingeslagen weg door te gaan.

Wat in de motie wordt gesuggereerd over subsidies is al de standaard werkwijze. Het lijkt hem goed eens met het AB te delen wat het waterschap allemaal aan geld ophaalt bij derden in plaats van bij de belastingbetaler. Hij wijst erop dat alle inbreng van het AB medevertrekpunt is voor de voorbereiding van de voorjaarsnota, maar hij wil wel reëel zijn. Het is al heel complex om de huidige opgaven te persen in de afgesproken financiële kaders. Men moet dus geen wonderen verwachten. Hij zegt niet dat het niet zal lukken, maar het is al

uitdagend om binnen de lijntjes te blijven, laat staan dan nog lager te gaan dan al is afgesproken.

Met deze kanttekeningen neemt het DB de motie over.

De voorzitter merkt op dat motie 6 is gericht aan het AB.

De heer Lokin stelt dat in motie 7 wordt gevraagd te komen met een tariefstijging van maximaal 3% plus inflatie. Hij zou dat wel willen, maar ziet er geen kansen toe gelet op de komende investeringen en de lijn die de heer Verhoeven voorrekende. Het DB moet van de toezichthoudende provincie komen met een sluitende meerjarenbegroting. Als het DB aan de motie zou voldoen, zou het met de kettingzaag gaan door al afgesproken zaken, moeten lopende trajecten stoppen en kunnen de voorgenomen investeringen in zuiveringen niet doorgaan. De motie wordt dan ook ontraden. Hij vindt dat je in de bespiegelingen hierover ook mee moet nemen wat het alternatief zou zijn voor de inwoners als De Dommel niet doet wat het moet doen. Als je inzet op het maximaal voorkomen van tariefstijging, gaat dat ten koste van een belangrijk deel van de plannen. Hij schat in dat de nadelen daarvan groter zijn dan van een belastingstijging, die overigens ook onaangenaam is. Hij herhaalt dat het DB niet wil optimaliseren op kerntaken, maar op impact.

De aanneming van de AWP in motie 8 is dat het DB geregeld buiten de lijntjes kleurt, maar volgens hem valt dat wel mee. Als het DB reden ziet om af te wijken van de begroting, informeert het AB. Als het een afwijking ziet aankomen, wordt het AB geïnformeerd via de buraps en grote zaken worden tussentijds gemeld. Een uitzondering was de natte periode. Hij meent dat het AB ermee is geholpen als het DB het mandaat heeft om binnen de begroting hier en daar wat te schuiven. Het AB heeft de hoofdlijnen vastgesteld en de realiteit van de omgeving is weerbarstig. Sommige dingen vallen mee, sommige dingen vallen tegen. Het DB zou het belemmerend vinden als het voor iedere overstijging van een budgetpost aan het AB moeten vragen of dat wel mag. Nadelen zijn dan dat het AB frequenter moet vergaderen en dat het tempo waarin kan worden gereageerd op ontwikkelingen fors zal afnemen. Om reden van praktische werkbaarheid ontraadt hij dus de motie.

De PvdD vindt dat een compromis de uitkomst moet zijn van dit debat. Het DB heeft geen scenario's voorgelegd, maar het AB inzicht gegeven door varianten weer te geven waarin twee van de drie grootheden vastgezet zijn om het effect op de derde variabele te maken. Als het AB komt tot een cocktail van verschillende van die varianten, staat het DB daarvoor open. De inzet van het DB is dat de basisafspraken uit het bestuursprogramma zo gek nog niet zijn en dat het DB dus de financiële kaders leidend wil houden. Daarbinnen wordt de puzzel naar beste vermogen gelegd om maximaal impact te realiseren aan de hand van de afgesproken doelstellingen. Als het AB collectief tot een ander inzicht komt, is dat een kader. Maar hij ziet geen aanleiding om een en ander nu aan te passen en ontraadt daarom motie 9.

In motie 10 vraagt de PvdD om een gedegen risicoanalyse. Het DB probeert inzage te geven in die risico's in de voorjaarsnota en de begroting. Maar de PvdD vraagt om de grotere risico's op de lange termijn op punten waarop het DB slechts beperkt zicht heeft. Het zijn inschattingen, aannames en opeenstapelingen van aannames, zodat de bandbreedtes enorm zijn. Het DB doet zijn best om ook in de voorjaarsnota te komen met een risicoanalyse. Het AB krijgt dan de gelegenheid om een afweging te maken. Maar mevrouw De Rooij overvraagt hem als zij wil weten wat de gevolgen zouden zijn van een

verhoging van de gezondheidskosten bij het niet halen van de KRW-doelen. Dat kan hij niet zeggen en hij ontraadt daarom de motie.

De heer Niemeijer wijst erop dat zijn fractie zich niet heeft gebonden aan het bestuursakkoord en daarover een ander inzicht heeft dan het DB en de coalitie. Hij handhaaft zijn motie dan ook. Het DB neemt zegge en schrijve één motie over en dat geeft wel aan waar het AB staat.

Hij vindt dat de tering naar de nering moet worden gezet. Een verdubbeling van de belasting in de periode tot en met 2032 is gigantisch. Hij verzoekt het DB de uitgaven fors naar beneden bij te stellen en de ambities aan te passen aan de beschikbare middelen. Met een verhoging van de belasting tot de inflatiecorrectie zou hij instemmen, maar daartoe zou De Dommel zich moeten beperken. Hij herhaalt de suggesties in de motie om te bezuinigen: de beekherstelprojecten stoppen, de levensduur van installaties en machines verlengen in plaats van te vervangen, het personeelsbestand niet verder uitbreiden of zelfs afbouwen, stoppen met activiteiten die niet aan De Dommel zijn gerelateerd, kritischer naar uitbestedingen kijken en inkoop van land minimaliseren of eventueel zelfs land afstoten om geld te genereren. Hij zegt niet dat die allemaal moeten worden doorgevoerd, want het waterschap hoeft niet te bezuinigen, maar alleen minder uit te geven.

Er zijn tien moties ingediend waarvan er een wordt overgenomen. Eigenlijk is reageren verspilde moeite, nu de coalitie de hakken in het zand zet.

De heer Kuppens zegt dat de VVD-fractie er voorstander van is bij de financiële kaders te blijven. Hij ziet samen met de andere coalitiepartijen voldoende ruimte om de gestelde doelen te realiseren en kijkt met vertrouwen uit naar de voorjaarsnota.

Mevrouw van Santvoort handhaaft haar motie. In de commissie hebben bijna alle partijen gezegd dat ze invloed wilden hebben op de projecten. Zij heeft zich nu juist beperkt tot overschrijdingen. Ieder jaar staat er in de burap dat er te veel geld wordt uitgegeven. Daarom vindt zij dat het AB meer moet kunnen sturen en moet zorgen dat er niet elke keer meer wordt begroot dan aanvankelijk was bedoeld.

Mevrouw De Rooij stelt dat zij de reactie van het DB op motie 9 niet helemaal begrijpt, want wat is er verkeerd om eens te kijken naar een optimale verdeling tussen verhoging van de schuldenquote en van de belastingopbrengst? Het lijkt haar de moeite waard, want zij begrijpt wel dat iedereen erg is geschrokken van de vooruitzichten. Er wordt ook alleen maar gevraagd om een scenario uit te werken en niet om het sowieso uit te voeren.

Zij begrijpt best dat zij in motie 10 niet de minste dingen vraagt. Maar als wordt vastgehouden aan de financiële kaders, zal er in de toekomst nog veel meer sprake zijn van financiële tegenslagen en dat zal veel kosten met zich meebrengen. Het is de vraag of het AB het belangrijk vindt dat de belasting en de schuldenquote laag blijven, met veel financiële risico's voor de toekomst, of dat het ervan uitgaat dat het wel zal meevallen. Haar fractie vindt de opgaven belangrijker omdat je daarmee de inwoners veilig houdt en voor de natuur zorgt. Ten aanzien van motie 1 van de BBB volgt haar fractie het DB. Ook met motie 2 van 50PLUS gaat zij niet mee. Met betrekking tot motie 3 meent ook zij dat dit al het geval is. Bij motie 4 is het lastig te bepalen wat de impact is en hoe waarschijnlijk het is dat de digitalisatie echt gaat werken.

50PLUS wil verder nog dat het AB komt met een gedragen bestuursakkoord. Ook dat is een lastige, want de coalitie bestaat grotendeels uit democratisch gekozen

leden. Zij vindt wel dat het ondemocratisch is om een voorstel vooraf al zo vast te leggen dat vergaderen erover eigenlijk geen zin meer heeft. Bovendien gebeurt het vaak dat vragen onvolledig worden beantwoord. Zij benadrukt overigens dat De Dommel het goedkoopste waterschap is. In de commissie werd daar tegenin gebracht dat De Dommel geen dijken heeft, maar uit onderzoek blijkt dat de dijken niet de grootste verschillen in kosten veroorzaken. Ook voor andere zaken vraagt De Dommel veel minder dan andere waterschappen.

De heer Van Rijckevorsel merkt op dat door de heer Verhoeven veel is gesproken over de coalitie en de oppositie, maar volgens hem gaat het daar helemaal niet om. Mevrouw De Rooij wees er in een uitstekend betoog al op dat het waterschap een aantal dingen gewoon moet doen. De vraag is dan of het gaat beknibbelen en besparen of dat het moet doorgaan op de huidige weg. Er zijn afspraken gemaakt in WBP-5 en binnenkort is WBP-6 aan de orde. Er is een bestuursakkoord waarin afspraken zijn gemaakt voor de toekomst. Als je nu de kraan dichtdraait en in die afspraken schraapt, maak je het je zelf heel moeilijk in de toekomst. Bovendien wordt het allemaal niet goedkoper, ook niet voor de belastingbetaler. Hij steunt het betoog van de PvdD dat De Dommel voor een moeilijke opgave staat. Het AB zal op enig moment de pleister eraf moeten trekken.

Mevrouw van der Zanden wijst erop dat WBP-5 er ligt en dat het handelingsperspectief was vastgesteld voordat veel van de huidige AB-leden werden gekozen. Het bestuursakkoord is met een ruime meerderheid aangenomen. Daarbinnen kun je nog prioriteren, temporiseren en kijken naar de grootst mogelijke impact. Dat is iets voor het hele AB. Zij heeft er moeite mee dat er een gevoel is van tweedeling of zelfs van driedeling. Zij wil daarin graag verbetering zien en vraagt zich af of de moties die er nu liggen daarvoor een stap in de goede richting zijn.

De heer Verhoeven merkt op dat het feit dat er tien moties liggen van de oppositie en nul van de coalitie en het feit dat de reactie op die moties overwegend is dat het DB vasthoudt aan het bestuursakkoord, hem de afgelopen week veel slechte gevoelens hebben gegeven. Hij werkt zich in de rondte om hier een goede discussie te voeren en met die reactie hoeft hij dat werk niet te doen en kan hij beter geen moties schrijven op zondagmiddag. Dat zit hem hoog. Hij vindt dat de coalitie niet bereid is om verantwoordelijkheid te nemen voor dit financiële beleid waarbij grote tekorten ontstaan bij De Dommel. Hij heeft eerder aangegeven dat hij bereid was om te praten over belastingverhoging, maar dat is toen weggewimpeld. Nu trekt iedereen zich terug en zegt alleen maar dat wordt vastgehouden aan het bestuursakkoord, terwijl duidelijk is dat je de doelen niet haalt en niet kunt betalen. Maar er wordt wel gezegd dat de oppositie haar verantwoordelijkheid moet nemen. Hij vindt dat de coalitie met de oppositie in gesprek moet gaan. Het AB bestaat uit dertig mensen. De net benoemde watergraaf heeft een lezing gehouden waar hij zo zijn handtekening onder zou zetten en hij neemt aan dat dit voor veel AB-leden geldt. De coalitie mag zich niet terugtrekken achter het bestuursakkoord en ervan uitgaan dat het wel goed komt. Het AB durft het niet open te breken. Het moet de discussie aangaan en kijken welke doelen De Dommel wil halen en welke niet. Hij verontschuldigt zich voor zijn uitbarsting, maar herhaalt dat het hem hoog zit. Hij hoopt echt dat er een oplossing komt. Zijn fractie zoekt toenadering tot een ieder om stappen voorwaarts te maken op financiën en doelen. Hij is benieuwd hoe het DB er dadelijk uitkomt. Sinds het

bestuursakkoord is de begroting 4% verminderd, worden investeringen vooruitgeschoven en gaan subsidies later in. Hij meent dat dit het moment is om iets anders te doen. Hij vindt dat je in de meerjarenbegroting terug moet gaan naar 2% tot 3%. Er komen nog mega-investeringen. Daarom vindt hij dat het AB het moet hebben over de vraag waarmee het bezig is. Kan het links en rechts niet een stukje effectiever? Zijn fractie zal dan ook veel moties steunen en hoopt dat het gezegde “we drinken een glas, we doen een plas en alles bleef zoals het was” geen bewaarheid wordt.

De heer Van Gerven vindt dat de heer Verhoeven de spijker op zijn kop slaat. Het eensluidende verhaal van de oppositie wordt volledig door het DB genegeerd. Hij erkent dat dit AB het bestuursakkoord heeft aangenomen. WBP-5, en de watertransitie zijn al door het vorige AB vastgesteld. Maar dat wil niet zeggen dat De Dommel steeds onmogelijke dingen moet blijven doen. Het AB moet ergens ruimte zoeken en zich niet alleen achter het bestuursakkoord verschuilen. Enkele moties gaan over dit onderwerp en die zal hij allemaal steunen, maar dat zou eigenlijk niet nodig moeten zijn. Het is net of je in de landelijke politiek zit. Er zit een ander bestuur, maar je komt toch niet uit de sleur. Er moet echt eens nuchter naar sommige dingen worden gekeken.

De heer Van Benthem zegt dat hij onder de indruk is van het verhaal van de heer Verhoeven en dat hij diens zorg deelt over de uitvoerbaarheid van plannen. Hij is hierheen gekomen vandaag met het idee om samen tot een product te komen en te bepalen hoe je kader wil meegeven aan het DB. Hij stelt voor om zo in een schorsing te kijken of er samen met alle fracties een motie is op te stellen waarin het DB zich kan vinden.

Er zijn wel enkele kaders waarvan hij niet wil afwijken. De doelen zijn voor zijn fractie leidend; die moeten blijven staan en liefst sleutelt hij niet aan de schuldenquote. Hij is in principe ook geen fan van hogere lasten voor de inwoners, maar als de doelen daarom vragen en hij ziet dat dit iets zou opleveren, staat hij altijd open voor gesprekken.

Over de meeste moties heeft het DB negatief geadviseerd. Dat betekent dat er moties zijn ingediend waarmee het DB het niet eens is. Als je een motie wil indienen waarmee het DB het eens is of waarvoor je een meerderheid krijgt in het AB, moet je die met het AB bespreken. Je moet dan mensen opbellen, het DB benaderen en een product zwart op wit zetten, waarvan je weet dat je er steun voor kan krijgen. Het is ook een keuze om hier te komen met een motie waarvan je niet zeker weet of die steun krijgt, maar dan moet je dat niet afschuiven op het DB. Van een motie weet je echt wel of die het gaat halen of niet. Hij overlegt met andere fracties als hij een motie opstelt. Hij heeft de heer Aarts ook geholpen met een aanpassing een van diens moties; daar staat hij altijd voor open. Maar je moet het DB niet verwijten dat het een motie ontraadt.

Hij steunt overigens voor een groot deel de lijn van het DB. Veel moties voegen niet iets toe, maar zijn meer een beperking van het huidige beleid.

De heer Aarts trekt naar aanleiding van de reacties de moties 2, 3 en 4 in. Hij erkent dat hij mogelijk informatie verkeerd heeft geïnterpreteerd en wil niet doordrammen. Een van zijn karaktereigenschappen is dat hij gelijk wil krijgen en misschien is dat geen goede. De heer Verhoeven heeft al een groot deel van het gras voor zijn voeten weggemaaid.

Hij is blij dat motie 5 enigszins wordt overgenomen, hoewel hij nog wat voorbehoud proeft. Hij hoopt dat hij niet te emotioneel wordt, als hij zegt dat hij

oprecht vindt dat er hier drie besturen zijn; dat raakt zelfs zijn integriteit. Hij heeft net weer gehoord dat hij het DB een opdracht heeft gegeven, maar dat heeft hij niet gedaan, maar de coalitie. Er zijn andere partijen die ook een mening hebben en die worden regelmatig gepasseerd, zoals net ook weer gebeurde. Er is een coalitie waarvan hij weet dat er partijen zijn die het met een aantal punten van het bestuursakkoord eigenlijk niet eens zijn, maar zich daarbij nu toch aansluiten. Dat vindt hij een rare situatie. Tenslotte is er de oppositie, waarvan hij deel uitmaakt. Hij heeft van het begin af aan gezegd dat hij überhaupt niet met die intentie hier is gaan zitten. Hij wil gewoon een stuk levenservaring inbrengen en proberen de beperkte groep van ouderen, die 50PLUS hebben gekozen, zo goed mogelijk te vertegenwoordigen.

De moties 5 en 6 handhaaft hij. Ten aanzien van motie 6 wil hij een oprechte reactie van individuele AB-leden op zijn voorstel om het bestuursakkoord open te breken en te komen tot een consensusmodel. Hij meent dat er voor 70% tot 80% overeenstemming bestaat. Dan hoeft niet telkens te worden gezegd dat het DB een opdracht heeft, want dat gaat nergens over, zoals de heer Verhoeven in diens emotionele betoog al zei.

*Mevrouw Aerdt*s merkt op dat er maar één AB is, bestaande uit dertig personen. Zij snapt sommige emoties, maar zij stelt dat het een bewuste keuze is van haar fractie om geen motie in te dienen. Het verwijt zou dan zijn dat er dingen vooraf zijn besproken. Zij wil oprecht de mening kennen van andere fracties en gelooft ook niet dat de DB moties ontraadt om te duiken voor zijn verantwoordelijkheid. Zij neemt aan dat het DB ervan overtuigd is dat de kaders van het bestuursprogramma nog steeds de juiste koers bieden.

In de commissie is een voorstel behandeld waarin drie scenario's zijn uitgewerkt om bij te sturen: aanpassen van de doelen, aanpassen schuldenquote of verhogen van het tarief. Water Natuurlijk wil niet afwijken van de doelen in het bestuursakkoord. Er moeten geen doelen worden verlaagd, in ieder geval niet zonder de consequenties in de tijd te kunnen beoordelen. Uitstel of fasering van uitvoering van WBP-5 of het bestuursprogramma leidt tot afwenteling op de toekomst met hogere kosten en daarmee hogere financiële lasten in de toekomst. Haar fractie wil die kosten niet afwentelen op volgende generaties. Het verhogen van de tarieven heeft niet haar voorkeur en zij ziet nu geen noodzaak de schuldenquote verhogen. Zij kan zich wel voorstellen dat het waterschap realistischer gaat ramen. Het later in de planning zetten van projecten, waarvoor de vergunning of landaankoop nog niet volledig is, hoort daarbij alsmede het beter begroten van belastingeenheden en van de verwachte WOZ-stijgingen in de gemeenten. Haar fractie wil graag inzicht in projecten met een positieve businesscase die drukken op de schuldenquote, want die leveren in de toekomst geld op. In reactie op motie 6 stelt zij nog dat wat het DB voorstelt, bittere noodzaak is.

De voorzitter schorst de vergadering voor DB-beraad.

De heer Lokin stelt dat de meeste reacties hem niet verrasten; die had hij zien aankomen. Een deel was wel verrassend en deed ook pijn. Hij geeft toe dat veel moties zijn ontraden. Er ontstond de sfeer dat dit was omdat het DB niet wilde luisteren of dat het DB het licht zou hebben gezien, maar een belangrijk deel is ontraden omdat er dingen worden geadviseerd die al worden gedaan. Mogelijk in mindere mate dan de indiener wil, maar er was dan geen sprake van nieuwe inzichten. Hij hoopt dat wel is begrepen dat het DB tegenover sommige moties niet negatief staat en de logica goed kan volgen. Naar beste vermogen zal het DB

zorgen langs die lijnen te komen met een voorjaarsnota die recht doet aan de opmerkingen.

Hij wijst erop dat het DB bestaat uit vijf AB-leden die de taak hebben gekregen om samen met de voorzitter de dagelijkse dingen te regelen. De dertig AB-leden moeten er samen uitkomen. Het DB kijkt geregeld of het dingen goed doet, of het goede keuzen heeft gemaakt en of het AB afwijkende keuzen moeten worden voorgelegd. Het DB heeft het beeld dat het op het goede spoor zit. Hij erkent dat de kosten fors stijgen, maar dat is niet geheel onverwacht. Dat was uitgerekend toen het bestuursprogramma startte. Door de inflatie kom je in de loop van die acht jaar tot een verdubbeling van de belasting. Bij zo'n hoge stijging is het DB verplicht aan de omgeving uit te leggen wat het doet en het moet ook leveren. Het DB meent dat er nu geen ruimte is om aan de opgaven te sleutelen, want alle voorgenomen dingen zijn zinvol en dragen echt bij aan de leefomgeving voor de huidige en toekomstige generaties en ook voor alle doelgroepen. Hij weet dat het DB mensen tegen de haren in strijkt, maar het zou die mensen benadelen als het een tandje minder zou doen. Hij doet in dit overleg de oproep "let's agree to disagree", maar hij vindt dat het DB niet moet worden aangevallen op het spel dat het moet spelen. Het AB moet er met dertig mensen uitkomen en die moeten zich tot elkaar richten. Als iemand een standpunt heeft over de financiële kaders, moet die dat de ander uitleggen en kijken of het zestien handen omhoog brengt. Als dat zo is, heeft het DB daarmee een nieuwe opdracht. Tot die tijd ziet het DB weinig ruimte om vriendelijk te zijn om uiteindelijk toch "nee" te moeten verkopen. Hij benadrukt dat er goed is geluisterd en hoopt dat het DB dat ook geloofwaardig uitstraalt. De reacties van het AB worden meegenomen op weg naar de voorjaarsnota. Het DB streeft daarbij naar brede steun. Het gaat er dus niet vanuit dat er toch wel 16 handen omhooggaan. Hij hoopt te kunnen komen met een goed verhaal waarvan het AB zegt dat het een goede invulling is van de gemaakte afspraken. Dat geeft het DB ook een goede uitgangspositie als het straks aan het einde van de bestuursperiode verantwoording moet afleggen. Aan de orde is vandaag het agendapunt over de financiële kaders voor de voorjaarsnota. Er is al eerder gezegd dat die een sterke relatie met de doelen hebben. Het AB heeft al enkele suggesties gedaan welke doelen minder prioriteit zouden moeten hebben en welke meer. De vraag aan het AB is in feite of de financiële kaders die in 2023 zijn afgesproken, voor het AB nog steeds actueel zijn. Die houden in een maximale belastingstijging van 8% plus inflatie en de maximale schuldenquote van 350%. Dat ziet het DB als opgave waarmee het de puzzel gaat leggen. Het AB moet dus niet in de verleiding komen om al te vertellen wat het DB wel of niet moet doen met het geld. Het gaat nu om de financiële kaders. Hij meent daarbinnen een heel eind te kunnen komen.

De heer Van de Ven verzoekt het AB, hoewel aardig wat moties zijn ontraden, goed te kijken hoe het dan wel moet. In de moties van zijn fractie en van CDA en 50PLUS zitten verschillende overlappingen. Al die fracties verzoeken om prioritering van projecten. De heer Lokin adviseert om dat voorlopig niet te doen, maar hij vindt dat dit wel moet gebeuren. Niet alle doelen in WBP-5 zijn even belangrijk. Aangezien De Dommel niet aan alle verplichtingen kan voldoen, zullen bepaalde investeringen moeten worden uitgesteld. De belangrijkste investeringen moeten wel meteen worden gedaan.

De heer Van Benthem waardeert dit betoog, maar op de eindstreep is hij graag samen met de heer Van de Ven en het hele AB aan zet. Het AB geeft namelijk een opdracht aan het DB. Hij wil dan ook graag in gesprek over de vraag hoe het AB gezamenlijk iets op papier kan zetten om tot een opdracht te komen. In de

huidige moties kan hij zich totaal niet vinden. Als de heer Van de Ven echt tot iets had willen komen, had hij hem moeten bellen, zodat zij samen iets op papier hadden kunnen zetten. Je kunt van het DB niet verwachten dat het iets oppakt als er niet wordt getoond dat er ook een meerderheid voor is. Hij roept op om samen iets op papier te zetten waarmee het DB iets kan in plaats van een motie in te dienen die hij hier voor het eerst ziet en dan het DB te verwijten dat het niet doet wat de BBB vraagt.

De heer Jacobs hoorde de heer Van Benthem al zeggen dat de PvdA geen moties heeft ingediend, omdat die partij vindt dat het AB hier het gesprek moet aangaan en tot consensus moet komen. Dat standpunt steunt hij van harte, maar de oproep van het DB aan het AB was wel om met suggesties en oplossingen te komen voor dit probleem. Hij hoort dan ook graag van de heer Van Benthem wat diens oplossingen zijn in plaats van alleen maar in gesprek te willen gaan.

De heer Van Benthem wijst erop dat het DB in de commissie niet heeft gevraagd om het probleem samen op te lossen, maar om kaders mee te geven voor de opbouw van de voorjaarsnota. Als er een motie wordt opgesteld die hem wordt voorgelegd, staat hij open voor een gesprek om duidelijke kaders te stellen. Hij kan zich overigens goed vinden in de kaders in het bestuursakkoord en de kaders die hier zouden worden opgehaald. Maar als partijen echt iets willen, zullen zij het gesprek moeten aangaan en aan de hand daarvan iets op papier moeten zetten. Zijn oplossing is dus om het gesprek te voeren.

De heer Van de Ven wijst erop dat in de motie van de BBB al een paar voorzetten zijn gedaan om te bezuinigen. Maar omdat er sprake is van een programmabegroting heeft hij niet het inzicht welke projecten het waterschap veel geld kosten maar weinig resultaat opleveren. Daarom vindt hij het lastig concrete voorstellen te doen. De heer De Ridder zei in zijn speech al dat het waterschap een uitvoeringsorganisatie is, maar wel van allerlei dingen iets vindt. De vraag is alleen of het waterschap daar ook de rekening voor moet betalen; hij vindt van niet. De Dommel kan op sommige dingen best een pas op de plaats maken om de komende jaren een meer solide financieel beleid te voeren.

De heer Kuppens stelt dat ook de VVD voorstander is van het vasthouden aan de afgesproken financiële kaders. Natuurlijk wil hij dat in de voorjaarsnota straks wel staat welke prioritering het DB ziet voor de projecten en doelen die het wil realiseren. De vragen en opmerkingen daarover in de verschillende moties ondersteunt hij van harte.

De heer Verhoeven vraagt of dit betekent dat niet moet worden gewerkt aan doelen die niet kunnen worden betaald.

De heer Kuppens zegt dat hij de prioritering of de scenario's in ieder geval wil terugzien in de voorjaarsnota, zodat het AB dan kan besluiten wat het waterschap wel en niet moet doen. Hij voelt er niet voor om nu op voorhand al te zeggen wat er wel en niet moet gebeuren. Hij wil eerst de concrete projecten zien en kijken wat de gevolgen zijn van zo'n besluit. Je kunt bij voorbeeld niet zonder meer schrappen in KRW-projecten.

De heer Verhoeven concludeert dat de heer Kuppens verwacht dat er bij de voorjaarsnota een projectenlijst komt waaruit het AB keuzen kan maken.

De heer Kuppens verwacht niet dat het AB een projectenlijst krijgt, maar dat het veel meer zal gaan over ketens en vakgebieden waar prioriteringen worden gelegd. De VVD-fractie wil ook niet over projectenlijst beslissen.

Mevrouw Van Santvoort zegt dat zij geen reactie van het DB heeft gehoord op de aanbevelingen van de auditcommissie over de overschrijdingen. Zij vraagt zich dan ook af of de auditcommissie wel serieus wordt genomen. Haar fractie blijft van mening dat het AB moet kunnen sturen als een afgesproken budget wordt overschreden. Zij handhaaft dan ook haar motie.

Mevrouw De Rooij heeft begrepen dat de doelen ook voor het DB belangrijk zijn en zij is het ermee eens dat die niet mogen worden verlaagd. Zij mist een reactie op wat zij in eerste termijn heeft gezegd over de moties. Zij wijst de heer Van Benthem erop dat zij vindt dat het AB het bestuursakkoord sowieso moet openbreken. De vraag is of dat op doelen of op financiële kaders moet gebeuren. Zij neemt aan dat ook andere fracties wel zien dat uitstel tot nog hogere kosten zal leiden en dat de lasten daarmee alleen maar worden afgeschoven op de volgende generaties en de volgende bestuurders.

De heer Verhoeven vraagt waarop de PvdD dan wil sturen, want dat heeft hij niet gehoord.

Mevrouw De Rooij antwoordt dat zij duidelijk heeft gezegd dat haar fractie vasthoudt aan de doelen en die ook wil behalen. Dat betekent dat de financiële kaders dan moeten worden gewijzigd. In haar motie vraagt zij om een compromis dat een zo gunstig mogelijke uitwerking heeft.

De heer Verhoeven neemt aan dat zij dan doelt op een belastingverhoging bovenop de verhoging die nu al standaard wordt doorgevoerd. Of wil de PvdD de schuldenquote verder verhogen en de schuld doorschuiven naar volgende generaties?

Mevrouw De Rooij zegt dat de PvdD juist daarom motie 9 heeft ingediend. Zij meent dat er een middenweg te vinden moet zijn waarin beide opties zo gunstig mogelijk worden bepaald.

De heer Van Rijckevorsel stelt dat hij net als de PvdA in eerste termijn heeft afgewacht waarmee de andere partijen zouden komen. Hij begrijpt de reden dat de heer Verhoeven een emotioneel betoog hield. De overgrote meerderheid in het AB is het eens met de gestelde doelen en met de eerdere afspraken in WBP-5. De vraag is nu puur hoe dat allemaal moet worden gefinancierd. Het waterschap kan zich niet de luxe permitteren om zaken door te schuiven naar de volgende generatie. Zijn fractie wil zich houden aan de daarover in het bestuursakkoord gemaakte afspraak. De meeste ingediende moties vragen om iets wat al gebeurt. Hij kan zich voorstellen dat die moties worden ontraden. In andere moties werden voorstellen gedaan die niet echt haalbaar zijn of ingaan tegen het bestuursakkoord.

De heer Verhoeven stelt ook de heer Van Rijckevorsel de vraag wat die voorstelt als er geen geld is om het doel te halen.

De heer Van Rijckevorsel wijst erop dat De Dommel de plannen nooit allemaal realiseert. De heer Verhoeven schetst in de motie een heel desastreus beeld, maar hij neemt aan dat het zal meevallen. Hij vindt bovendien dat het DB deze vraag moet beantwoorden, want dat gaat erover.

Mevrouw Van der Zanden merkt op dat is gevraagd om prioritering in projecten en om de belangrijkste investeringen meteen te doen. Het DB wil eerst doen wat het meeste impact heeft, maar dat is prioriteren. Zij heeft van haar collega Van Ham begrepen dat in de commissie temporiseren aan de orde is geweest. Het AB kan er zelf voor kiezen te temporiseren, maar het heeft ook te maken met externe factoren. Iedereen hier weet dat vergunningverlening tijd kost en dat het voor elke ondernemer en ook voor het waterschap tegenwoordig een uitdaging is om voldoende uitvoerend personeel te vinden. Het is dan ook de vraag of je met meer geld de doelen wel zou kunnen halen. Je kunt ook zeggen dat je met het beschikbare geld het maximale moet doen.

Het bestuursakkoord is geen doel op zich; het moet een middel zijn om de in WBP-5 vastgestelde doelen te realiseren. Gelet op wat zij tot nu toe heeft gehoord, vraagt zij zich af of dit nog in evenwicht is. Prioritering zou hier wel degelijk aan de orde moeten komen en dat zou ook het moeten gebeuren bij de evaluatie van WBP-5.

Ook zij constateert dat de moties niet over de doelen gaan en dat het AB het over de doelen voor een belangrijk deel eens is. De discussie over hoe je moet prioriteren moet niet nu plaatsvinden, maar bij de bespreking van de voorjaarsnota. Het moet nu gaan over de kaders.

De heer Jacobs heeft een paar keer horen zeggen dat fracties aan de doelen willen vasthouden, maar er is weinig gezegd over hoe het waterschap die doelen dan gaat financieren. Er is gesproken over belastingverhoging en verhoging van de schuldenquote, maar hij hoort niet echt van partijen wat ze precies willen. Zijn fractie heeft een motie ingediend omdat zij wil dat er een eerlijke doorberekening wordt gemaakt in de meerjarenbegroting. Als je met 10,8% blijft rekenen, kom je op een gegeven moment onder die schuldenquote uit, maar worden de lasten ontzettend hoog en doorgeschoven. Maar als je uitgaat van maximaal 3% plus inflatie, krijg je een veel eerlijker beeld in de doorrekening en kan het AB echt zien wat er te wachten staat. Daarom handhaaft het CDA de motie en verzoekt om over die motie hoofdelijk te stemmen.

De heer Dewachter heeft begrepen dat het CDA de doelen uit WBP-5 ondersteunt en dat de discussie gaat over de vraag hoe je die wil bereiken, want het CDA ziet een financieel probleem. Hij vraagt wat dan de oplossing is, want volgens de motie worden veel minder financiën ter beschikking gesteld en worden de doelen dus vooruitgeschoven. Maar de heer Jacobs zegt ook dat hij dat niet wil. Hij vindt dat verwarrend.

De heer Jacobs wijst erop dat hij alleen heeft gezegd dat wat hij hier over het algemeen hoort, is dat aan de doelen wordt vastgehouden. Maar hij heeft niet gezegd dat zijn fractie ook vindt dat dat moet. Natuurlijk zijn er doelen die ook zijn fractie wil halen, maar hij wil dat duidelijk wordt geprioriteerd wat nu moet gebeuren en wat eventueel kan worden doorgeschoven. Bovendien wil hij een stabiel financieel huishouden. Zijn partij staat voor fatsoenlijk bestuur en moet alles aan de achterban en de ingezetenen kunnen uitleggen. Daarom wil hij met de motie bereiken dat er een eerlijke doorrekening komt in de meerjarenbegroting, zodat duidelijk is wat de effecten zijn op de lange termijn.

De heer Dewachter wijst erop dat er een goede doorrekening ligt. Je kunt daar niet blij mee zijn en er zorgen en een onderbuikgevoel bij hebben. Maar de vraag is of het helpt om met andere percentages te rekenen. Hij wil de kosten niet doorschuiven naar de toekomst. Het is goed om gezamenlijk te kijken hoe je zoveel mogelijk doelen kunt bereiken binnen de beschikbare financiële middelen, maar hij meent dat het de doelen niet dichterbij brengt als je de budgetten sterk vermindert, zoals in de motie. Hij vraagt of het CDA die visie onderschrijft.

De heer Jacobs herhaalt dat zijn fractie niet voorstelt om de budgetten terug te schroeven. Zij wil alleen, zoals in de motie staat, ter voorkoming van vooruitlopen op de komende bestuursperiode bij de verdere uitwerking van de voorjaarsnota en meerjarenbegroting voor 2028-2032 maximaal uitgaan van de structurele tariefstijging van 2% à 3% plus inflatie. Het besluiten daarover is een zaak voor het volgende AB.

Mevrouw De Rooij vraagt of de heer Jacobs inziet dat het verlagen van de tarieven en het uitstellen van projecten kan leiden tot gigantisch hogere kosten en claims en dus tot veel meer problemen voor het waterschap.

De heer Jacobs stelt dat hij helemaal niet heeft gezegd dat de tarieven in de toekomst moeten worden verlaagd. Hij ziet ook wel dat, als bepaalde doelen nu niet worden gerealiseerd, dat in de toekomst voor problemen kan zorgen. Hij wil alleen een prioritering, zoals de PvdD ook wil. Hij wil met de motie bereiken dat de lasten niet worden doorgeschoven naar de volgende generaties. Als je nu al vooruitloopt op de volgende bestuursperiode en overal uitgaat van 10,8% meer, kun je de schuldenquote wel omlaag krijgen.

Mevrouw De Rooij vindt dat lastig, want als je de tariefverhoging op maximaal 3% plus inflatie houdt, zal je minder geld binnenhalen. Het gevolg is dat dingen worden uitgesteld of niet worden gedaan. Het is altijd nuttig om te kijken wat je eerst wil doen, maar dat suggereert ook dat je andere dingen wil uitstellen en dat kan nadelige consequenties hebben.

De heer Jacobs raadt aan de motie nog een keer goed te lezen. Er staat niet in dat het waterschap straks 2% tot 3% procent belasting plus inflatie wil ophalen, want dat is aan het volgende AB. Er wordt dus niet uitgesteld. Maar het is niet eerlijk als in de doorrekening na deze bestuursperiode met 10,8% wordt gerekend, want dan loopt dit AB vooruit op de volgende bestuursperiode. Je stelt dan dus dat als 10,8% wordt gehandhaafd, de schuldenquote op een gegeven moment omlaag gaat. Maar je weet niet of het straks 10,8% blijft.

De heer Van Rijckevorsel concludeert dat de CDA-fractie vraagt om een additionele voorjaarsnota met een tariefstijging van 2% tot 3% boven de inflatie.

De heer Jacobs beaamt dat en voegt daaraan de meerjarenbegroting toe. Dat is om de schulden niet door te schuiven. Wat hem betreft gaan de belastingen nu in één keer omhoog, dan ben je van het probleem af. Hij wil zien wat de doorrekening is als je uitgaat van 2% tot 3% boven de inflatie.

De heer Van Gerven meent dat, als je iets wilt doen aan de balans tussen de doelen en de financiën, je ongetwijfeld bij de prioritering terecht komt. Daar kun je het meeste proberen uit te halen. De tarieven blijven een gevoelig punt, zeker als

je de lijn in de meerjarenbegroting wil doorzetten. Hij is er ook nog niet helemaal uit. Destijds heeft hij tegen WBP-5 gestemd, omdat naar zijn maatstaven de ambities te hoog lagen en niet erg realistisch waren. Niet alles in het WBP is even belangrijk; er zit ook een luxe component in. Maar het is moeilijk om daarin een meerderheid mee te krijgen, want de meeste fracties willen niet aan de doelen tornen. De enige mogelijkheid is dan draaien aan de knop van de financiën en daar staat hij niet achter, want het AB moet het eerst over de doelen eens zijn. Daarom doet hij de suggestie de motie van 50PLUS over het bestuursakkoord in een ander jasje te steken zodat die toch breed kan worden gedragen. Dat zou een optie zijn om hem ermee te laten instemmen.

De heer Van Benthem zegt dat hij eigenlijk niet veel heeft toe te voegen aan de discussie. Als iemand de steun van de PvdA wil, is hij te benaderen om in gesprek te gaan en om verbinding te zoeken zodat er wel iets op papier komt. Hij heeft zo'n verzoek niet vaak gekregen.

Mevrouw De Rooij nodigt hem uit om een oplossing te geven om de doelen wel te halen. Wat zou er dan aan de financiële kaders moeten veranderen?

De heer Van Benthem herhaalt dat centraal staat dat zijn fractie de doelen wil bereiken. Hij ziet wel dat er veel dingen zijn die momenteel tegenwerken, maar dat zijn geen dingen die binnen het beheer van het waterschap liggen. Hij noemt de markt, materieel en personeel. Je wilt daarop sturen, maar die dingen liggen niet altijd binnen het menselijk bereik. De VVD had het ook al over de maakbaarheid van de doelen en in hoeverre die zijn te bereiken. Dan moet je, zoals de PvdD al zei, kijken waarmee je kunt spelen. Welke financiële ruimte is er en hoe kun je daarmee effectief omgaan? Het is niet zijn bedoeling de schuldenquote te laten oplopen en ook niet dat de tarieven met een bepaald percentage omhoog gaan, want hij ziet geen directe causaliteit tussen het op laten lopen van de schuldenquote of de tarieven en de extra impact die je daarmee kunt bereiken. Hij voorziet ook niet dat De Dommel op korte termijn in grote problemen komt op het gebied van financiën. Hij is er dus voor om door te gaan met de huidige kaders en met een maximale inspanning te kijken hoever je kunt komen met de doelen. Als er dan tegenvallers zijn en De Dommel echt in de problemen komt, kun je altijd nog kijken waarop het AB zou moeten bijsturen. Het lijkt hem niet dat het waterschap nu failliet gaat of dat bepaalde doelen De Dommel boven het hoofd groeien, dus kan het waterschap redelijk stabiel op de ingeslagen weg doorgaan.

De heer Van de Ven stelt dat de heer Van Benthem niet veel heil ziet in het verhogen van de schuldenquote of de tarieven. Maar hij heeft begrepen dat in de doorrekening van scenario 1 staat dat De Dommel dan over meerdere jaren qua investeringen in de knel komt. Welke mogelijkheden ziet de heer Van Benthem dan om daar een prioritering in aan te brengen?

Meneer Van Benthem nuanceert de woorden die hij volgens de heer Van de Ven zou hebben gezegd. Het is niet zo dat hij niet aan de schuldenquote of tarieven wil tornen, maar dat hij geen voorkeur heeft voor een van de scenario's. In de doorberekening is te zien dat het doel is om de schuldenquote wat te laten aflopen en dat vindt hij een goed gegeven. Maar als blijkt dat er een bepaalde ruimte nodig is, kun je de schuldenquote ook stabiel houden. Je moet pas handelen als dat nodig is en hij vindt niet dat de situatie nu zo is dat het AB zulke harde keuzen moet maken.

De heer Verhoeven vraagt hoe de heer Van Benthem dan de toekomst tegemoet ziet. Stelt de heer Van Benthem de vraag of het DB wel financiële problemen voorziet, eigenlijk wel aan het DB? Gelet op de grote investeringen die nog te wachten staan, ook na 2027, en de daarbij behorende financiële uitgaven, ook in de exploitatie, komt De Dommel volgens het CDA in ieder geval wel in grote financiële problemen.

De heer Van Benthem ziet uiteraard zeker een uitdaging en erkent dat alles duurder wordt. Maar hij ziet niet het beeld dat er een muur is waar De Dommel op korte termijn tegenaan zal lopen. Er moet wel worden gekeken hoe met de exploitatie en andere zaken moet worden omgegaan en wat om aanpassing vraagt. Er is bij verschillende projecten sprake van structurele onderbesteding dus er is altijd ruimte om te kijken wat mogelijk is, wat haalbaar is en hoe je daarin kunt schuiven. Hij ziet niet gebeuren dat De Dommel in een situatie komt dat het geen geld meer kan lenen of bepaalde projecten helemaal niet meer kan uitrollen en niets meer kan programmeren. Zolang hij die beelden niet ziet, wil hij daarvoor ook geen oplossing formuleren.

De heer Verhoeven vraagt of de heer Van Benthem het met hem eens is dat de niet uitgegeven gelden wel geormerkt staan. Er is meermaals gezegd dat De Dommel door de niet uitgegeven gelden niet in de problemen zal komen, maar die gelden zitten in potjes waarmee de medewerkers aan het werk zijn. Zij zijn alleen nog niet helemaal uitgegeven.

De heer Van Benthem beaamt dat volledig, maar als het waterschap in een crisis komt, is dat wel geld in kas. Hij ziet nu überhaupt nog geen crisis. Bovendien heeft De Dommel een weerstandsvermogen dat procentueel hoger ligt dan bij veel andere waterschappen. Er is dan ook geen reden om nu structureel af te wijken van de systemen. Als je nu een indicatie zou hebben dat er allemaal dingen te koop zijn waardoor je de doelen veel sneller zou kunnen bereiken en die je zou kunnen aanschaffen als je veel meer geld had, moet dit AB heel ander gesprek voeren. Maar hij voelt er niets voor een oplossing te formuleren voor een probleem dat hij niet ziet.

De heer Aarts handhaaft de moties 5 en 6. In motie 5 stelt hij een nieuw financieel scenario voor waarin kernactiviteiten de prioriteit krijgen. Hij heeft vaak het gevoel dat de discussie op een abstract niveau blijft hangen en dat er eens een gesprek in de diepte zou moeten plaatsvinden over programma's en projecten om samen prioriteiten te kunnen stellen. Hij heeft al enkele handreikingen gehoord, bijvoorbeeld van mevrouw Van der Zanden, maar hij heeft niet het gevoel dat die echt worden opgepakt.

Hij komt tijdens de discussie over motie 6 steeds tot de conclusie dat het AB het grotendeels wel eens kan worden en vraagt zich af waarom het voortdurend deze vertoning blijft opvoeren.

*Mevrouw Aerdt*s heeft de portefeuillehouder horen zeggen dat die vertrouwen heeft dat het DB de puzzel kan leggen en zij heeft geen reden om daaraan te twifelen. Er zijn ook geen moties ingediend om de doelen te verlagen. Aanpassing van WBP-5 is volgens haar geen keuze, want daar zitten geen luxe elementen in. Uitvoering is gewoon noodzaak. Met temporiseren verleg je kosten naar de toekomst en dat heeft niet haar voorkeur. Zij is het met mevrouw Van der Zanden eens dat het bestuursprogramma juist een middel is om de doelen te

halen en nu er over die doelen eigenlijk geen discussie is, zou dit AB er gewoon uit moeten komen.

De heer Verhoeven hoort andere geluiden uit het AB, zoals het woord prioritering, lijstjes maken en kijken waar valt te schrappen. Hij ziet dat ook terug in verschillende moties. Blijkbaar hoort hij andere dingen dan mevrouw Aerdts.

Mevrouw Aerdts herhaalt dat de meerderheid van het AB de doelen wil halen. Temporiseren is iets anders dan doelen niet willen halen. Zij heeft in eerste termijn een aantal oplossingen gegeven en gewezen op ruimte die er is.

De heer Verhoeven zegt dat mevrouw Aerdts toen als oplossing gaf om realistischer te begroten om ruimte te maken. Hij vraagt of zij het met hem eens is dat geld dat is gemandateerd voor projecten, vaststaat. Het AB kan daar niet aankomen.

Mevrouw Aerdts vindt dat minder relevant, omdat je een heel ander financieel plaatje krijgt als je die projecten niet kunt uitvoeren. Zij heeft het DB duidelijk horen zeggen dat het vertrouwen heeft dat het uiteindelijk die puzzel kan leggen, rekening houdend met alles. Zij ziet niet in waarom zij daaraan zou moeten twijfelen.

De voorzitter ziet dat de heer Verhoeven nogmaals wil interrumperen, maar staat dat niet toe. Hij begrijpt dat de heer Verhoeven op een ander antwoord had gehoopt, maar hij heeft twee keer een antwoord gehad.

De heer Van de Ven wijst mevrouw Aerdts erop dat in het voorstel staat dat De Dommel in 2027, 2028 en 2029 respectievelijk € 24 miljoen, € 35 miljoen en € 7 miljoen tekortkomt voor investeringen. Het lijkt hem dan ook een goed idee om voor de voorjaarsnota inzicht te hebben waar het AB die gelden voor beschikbaar zou moeten stellen, waar het de gelden vandaan zou moeten halen en welke zaken dan achterwege kunnen blijven.

Mevrouw Aerdts vreest dat zij min of meer hetzelfde antwoord moet geven. Zij meent dat er wel degelijk ruimte is en die moet je benutten. Als je in 2027 in zaken investeert, landt dat niet meteen in de begroting. Bij investeringen werkt dat totaal anders. Op dit moment zit er lucht in de begroting; dat blijkt ook uit de jaarrekening 2024. Er komt dus ruimte als er realistischer wordt begroot. Zij wijst erop dat zij in eerste termijn nog meer oplossingen heeft genoemd.

Mevrouw Van der Zanden vraagt of mevrouw Aerdts het ermee eens is dat deze aanname voor een reactie wordt voorgelegd aan de portefeuillehouder.

De voorzitter ziet aan de reactie van mevrouw Aerdts dat zij het daarmee eens is.

De heer Lokin verwijst voor het antwoord op de vraag hoe knellend het financiële kader is voor de afgesproken ambities, naar het betoog van mevrouw Buurman tijdens de ambtelijke toelichting. Zij heeft uitgewerkt hoe het in elkaar zit en wat de drie varianten zijn. Aan het eind van haar betoog heeft zij gezegd dat het ook wel eens iets anders kan lopen. Zij noemde twee dingen. Het eerste is dat doorgaans de belastingopbrengsten wat hoger zijn dan voorzien, wat meestal een relatie heeft met de waardeontwikkeling van het vastgoed. Daar wordt niet op gerekend, maar het gebeurt wel jaar op jaar. Het tweede is dat het waterschap

ten aanzien van de schuldenquote grote ambities heeft om de komende jaren te investeren. Hij moet met tegenzin toegeven dat een en ander niet altijd zo loopt als was begroot. Voor 2027, het laatste jaar van het bestuursprogramma waarvoor een begroting moet worden opgesteld, zou het waterschap door € 42 miljoen minder te investeren dan gepland over de jaren 2025, 2026 en 2027 al binnen het kader zijn van 350%. Daar stuurt het DB niet op; het doet zijn best dat geld uit te geven, want het meent dat het een goede investering is die bijdraagt aan de gestelde doelen. Maar de realiteit is weerbarstig. De buitenwereld heeft invloed, soms zijn er inspraakprocedures, je hebt aannemers die anders willen, vergunningprocedures die eindeloos duren en stikstofwetgeving. Er gebeurt van alles wat niet helpt. Hij acht het realistisch dat het overschrijden van de schuldenquote in 2027 zichzelf oplost en daarmee ook een gunstige schaduw vooruitwerpt op de daaropvolgende jaren. Hij hoopt daar ook op. Verder is belangrijk dat het waterschap niet dingen in beton hoeft te gieten tot het einde der tijden. Het AB maakt nu keuzen voor de voorjaarsnota 2026-2030. Het is mogelijk dat zijn blijmoedige aannamen anders uitpakken. Dan is het AB in 2026 weer aan de bal om de voorjaarsnota voor 2027-2031 te maken waarin het alsnog kan bijsturen.

Spreker vindt dat het AB recht heeft op realistische inschattingen en hij zal de meest recente kennis dan ook delen. Als je horrorscenario's op elkaar stapelt, krijg je een heel ongemakkelijk gesprek. Het leek hem goed dit te delen, zonder overigens de garantie te geven dat het ook zo zal lopen. Daarmee is de discussie over welke doelen in de lopende bestuursperiode moeten worden geschrapt iets minder indringend dan sommige AB-leden het schetsen. Het DB zal komen met een sluitende begroting en als het nodig is, zal het daarvoor afdingen op ideaalplaatjes. Dat moet elk jaar. Het DB zal ook keuzen voorleggen, maar de kans dat De Dommel een heel andere koers moet gaan varen, omdat het financiële kader dat verplicht, lijkt hem vrij klein.

Alle opmerkingen van het AB zijn geregistreerd. Van verschillende kanten is de behoefte benadrukt om aan de hand van de DIN's, een wat meer geaggregeerd niveau van de projecten, het gesprek aan te gaan. Het DB zal met een goede voorbereiding zorgen dat dit een betekenisvol gesprek wordt en dat het AB inzicht krijgt in wat de impact is van het draaien aan bepaalde knoppen.

Spreker herhaalt dat hij de intentie heeft in te gaan op de aanbevelingen van de auditcommissie, want die commissie wordt zeker serieus genomen. Hij zal de door mevrouw Van Santvoort genoemde passage in de burap 2023 (bullet 2) opzoeken en laten weten hoe dat is opgepakt of waarom dat niet is gedaan.³

³ De reactie van de Auditcommissie op de Jaarrekening 2023 waar mevrouw Van Santvoort naar verwijst betreft: "Ook in 2023 wijkt de jaarrekening fors af van de jaareindeverwachting van Burap 2 die eind november 2023 in het AB is besproken en dat baart ons natuurlijk zorgen. Met de organisatie hebben we gesproken over het tijdig voteren van extra projectbudgetten of door begrotingswijzigingen aan het AB voor te leggen, zodat Burap 2 en JEV niet te veel afwijken en geen verassingen meer geven bij het Jaarverslag." Reactie van het DB hierop:

Het dagelijks bestuur onderschrijft het belang van een realistische Jaareindeverwachting (JEV). Naar aanleiding hiervan is een aantal zaken opgepakt:

- *Om te voorkomen dat enige verplichting wordt aangegaan zonder krediet en achteraf correcties moeten worden uitgevoerd, zijn de financiële procedures aangescherpt. Hierop wordt door de directie gestuurd in de bespreking van de managementrapportages met de managers.*
- *Directie vraagt extra aandacht bij managers voor een realistische JEV. Toch kan niet altijd worden voorkomen dat het daadwerkelijke resultaat toch achterblijft bij het verwachte resultaat*

Hij is het ermee eens dat het AB moet kunnen sturen. Wat hem betreft is de begroting een contract tussen het DB en het AB. Het AB verstrekt een opgave en zegt hoeveel dat mag kosten. Het DB voert die opgave uit en houdt het AB via de buraps op de hoogte of dat is gelukt. Als iets niet lukt, volgt er uitleg. Als de overschrijdingen groot zijn, krijgt het AB de gelegenheid om bij te sturen tijdens de rit.

Mevrouw Van Santvoort stelt dat haar motie juist tot doel heeft dat, als er te veel wordt uitgegeven, het AB inzage krijgt en met het DB mee mag denken wat er dan moet gebeuren.

De heer Lokin wijst erop dat de strekking van de motie is dat het AB voorafgaand aan een mogelijke overschrijding in de gelegenheid wordt gesteld daarvan iets te vinden. Hij vindt dat je de begroting als kader moet nemen. Het DB blijft sowieso binnen de hele begroting. Als het op een bepaalde post aanleiding ziet te overschrijden en het meent dat het past in de gemaakte afspraken, dan gebeurt dat. Bij de eerste gelegenheid wordt aan het AB voorgelegd dat dit zo is gelopen en geeft hij aan waarom dat al dan niet van invloed is op de totale begroting. Het DB vindt dat het die vrijheid moet hebben om het werkbaar te houden en om kansen te kunnen grijpen als die zich voordoen.

De analyse van mevrouw Van der Zanden is correct. Hij dankt haar voor de poging om meer verbinding in het gesprek te krijgen.

Het bestuursprogramma is voor hem een uitwerking van de langetermijnkoers. Die langetermijnkoers bestaat uit de watertransitie, punt aan de horizon en WBP-5. Het bestuursprogramma is een middel voor de langetermijnkoers, maar tevens een doel voor het DB. Daar legt het verantwoording voor af aan het AB. Het belangrijkste is dat het bestuursprogramma de bouwsteen is voor het punt dat het waterschap wil bereiken aan de nabije horizon.

Wat het CDA in motie 7 vraagt, gaat niet lukken zonder dingen door te schuiven naar volgende jaren. Het waterschap gooit geen geld over de balk, maar geld dat je niet binnenkrijgt, kun je niet uitgeven. En als je het niet uitgeeft, is er geen impact. Hij benadrukt dat de huidige koers zijn schaduw vooruitwerpt en dat hij verwacht dat de hoge kosten blijven na afloop van deze bestuursperiode. Die kan je dan beperken door nu al niet in zaken te investeren, zodat er minder druk komt op de aflossing en rente van de investeringen in de jaren na deze periode. Of je kunt inschatten wat er in de exploitatie te doen valt, maar dan ga je koffiedikkijken. Als je aannamen doet over de periode na 2027, regeer je over je graf. Je krijgt dan een opeenstapeling van aannamen en blijmoedige verwachtingen die altijd een politieke lading zal houden. Hij vraagt zich dan ook af of het helpt om op basis daarvan te kunnen sturen.

De heer Verhoeven merkt op dat in de motie staat dat er nu veel wordt geïnvesteerd en dat er pas wordt betaald in 2032. Eigenlijk zou de belastingbetaler nu al € 720 moeten betalen om de belasting gelijk te laten lopen met de investeringen en de exploitatie. Dat geld is geïnvesteerd en die kapitaalslasten zullen daar landen. Het lijkt hem beter nu de pijn te pakken en de belasting extra te verhogen. Dat is wat in de motie wordt voorgesteld. Je moet de schuld niet doorschuiven, maar ook belasting niet. Het is wel makkelijk om nu

in de JEV. Gelet hierop is al een correctie doorgevoerd van 4%. Een voorbeeld betreft de belastinginkomsten, die anders kunnen zijn door de WOZ-waarde en de kwijscheldingen.

veel te investeren en uit te voeren, maar de mensen pas te laten betalen na 2027 als de nieuwe coalitie er zit. Die mag het dan uitleggen.

De heer Lokin zegt dat hij de berekeningen van het CDA niet zo kan narekenen, maar hij kan zich van alles voorstellen bij de orde van grootte. Zijn trieste antwoord is dat helaas alles fors duurder wordt. Hij meent dat door nu te investeren een goede bijdrage wordt geleverd aan degenen die straks de kosten moeten dragen. Als je dingen nu structureel organiseert, voorkom je daarmee dat anderen straks pleisters moeten plakken op open wonden. Het klopt dat er wordt geïnvesteerd met geleend geld, maar dat is een bewuste keuze. Er is eerder al gesproken over eerst sparen en dan pas geld uitgeven. Toen is die koers bestendigd, omdat die voor De Dommel het gunstigst is. Op die manier wordt voldaan aan de ambitie van een gelijkmatige belastingontwikkeling. En je kunt op een verantwoorde manier investeren met dat geleende geld. Je moet dan wel inzichtelijk maken wat dat voor de toekomst betekent en tonen dat je op het goede spoor zit.

De heer Verhoeven vraagt of de portefeuillehouder niet vreest dat er nog grotere uitgaven nodig zijn en dat de belasting dus verder omhoog moet. Er is al 10,8% ingeboekt en daar komt straks nog eens 10,8% bij voor zaken als nieuw beleid, infrastructuur en renovatie RWZI's. Dan zit je op jaarlijkse belastingverhogingen van meer dan 20%.

De heer Lokin zegt dat hij dat tot zijn spijt niet kan uitsluiten. Maar dat ontslaat dit AB niet van de plicht om nu te doen wat redelijkerwijs nodig is, namelijk de boel aan het eind van deze bestuursperiode op een ordentelijke manier afsluiten. Hij hoopt en neemt aan dat er ook dan weldenkende mensen zitten die de afweging maken wat er moet gebeuren. Hij voelt zich niet bezwaard om nu te investeren in het belang van de toekomstige generaties en de rekening daarvoor te pakken.

Mevrouw Slegers wijst de heer Verhoeven erop dat, als iemand een indruk heeft, dat niet automatisch wil zeggen dat die indruk correct is of wordt gedeeld door anderen. Een indruk leidt soms tot moties of tot andere inzichten, maar dat is dan niet per definitie onwil.

Het is duidelijk dat het AB het eens is over de doelen. Dan moet je nu al de dingen doen om te zorgen dat je die doelen haalt en om te voorkomen dat je kosten en gevolgen bij volgende generaties neerlegt. Daarover kun je van mening verschillen, maar dat zegt nog niets over de wil.

De heer Verhoeven meent dat het beter is de mensen, op het moment dat je investeringen doet, uit te leggen waarvoor het geld nodig is. Het is in 2027 moeilijk uit te leggen dat je belastingen gaat verhogen voor investeringen die in het verleden zijn gedaan. Het is veel netter het geld erbij te pakken als je die investering doet. Hij heeft eerder al voorgesteld nu de belastingen extra te verhogen en dat niet door te schuiven naar 2027 of later, want dan zijn er nog meer investeringen. Je moet dan uitleggen dat de belasting met 20% moet worden verhoogd, maar dat 10% is voor investeringen uit het verleden waarvoor toen geen belasting is geheven. Dit AB moet niet de fout uit het verleden maken toen er te weinig geld bij de inwoners is opgehaald, waardoor sprake was van achterstallig onderhoud en vervolgens alle lasten zijn doorgeschoven naar de toekomst.

Mevrouw Slegers herinnert zich dat als iemand zelfs maar suggereert dat de lasten omhoog zouden moeten, het CDA een van de partijen is die vindt van niet.

De heer Verhoeven wijst erop dat het CDA enige tijd geleden zelfs een motie heeft ingediend om de belasting met 2% extra te verhogen. Mensen achter de DB-tafel vroegen toen of de oppositie gek was geworden. Niemand mag hem verwijten dat het CDA geen verantwoordelijkheid wil nemen.

De heer Lokin merkt naar aanleiding van een geluid dat hij tussen de regels door meende te horen van sommigen op dat de meerjaren-assetplanning deel uitmaakt van de financiële meerjaren-forecast. Het waterschap pleegt dus nu geen rooibouw en zal straks niet verbaasd zijn als er ondergrondse leidingstelsels moeten worden vervangen. Die zijn in beeld en zitten in de berekeningen. Hij zal het AB daarover in de volgende cyclus bijpraten in een beeldvormende sessie. Het horrorscenario dat De Dommel ineens onverwachte klappen kan krijgen, is dus niet realistisch.

Het is een correcte aanname van mevrouw Aerdts dat het DB de overtuiging heeft dat het de puzzel in redelijkheid kan leggen met behoud van de doelen binnen de afspraak over de financiële kaders.

Blijkbaar heeft mevrouw De Rooij zijn eerdere reactie niet begrepen. Op haar verzoek om nieuwe combinaties te maken als oplossing, was zijn reactie dat hij voor het omhoog schuiven van alle financiële grootheden weinig draagvlak voelt in dit gezelschap. Natuurlijk zijn alle combinaties mogelijk en daar wil hij best voorstellen voor doen, maar hij verwacht niet dat dit het probleem goed oplost. Hij begrijpt de vraag in de motie overigens niet helemaal.

Mevrouw De Rooij zegt dat de motie voorstelt om de doelen vast te zetten en dan met verhoging van de schuldenquote en de belasting een zo optimaal mogelijke balans te creëren. Haar streven is de verhoging van beide zo laag mogelijk te houden.

De heer Lokin meent dat die vraag wel is te beantwoorden, maar dan is wel van belang wat optimaal wordt gevonden. Sommige AB-leden vinden dat je de schuldenquote niet mag verhogen en andere zeggen dat je de belastingen niet moet verhogen. Het maakt zich over de schuldenquote geen grote zorgen al moet je natuurlijk zorgen dat het niet de spuigaten uitloopt. Als de schuldenquote een keer boven de 350% komt, ziet hij dat niet als een enorm probleem. Als dat wordt gedeeld, is er dus met die variabelen te spelen. Hij kan best een paar sommetjes laten maken. Het is niet moeilijk om uit te leggen hoe je met een combinatie van die twee factoren kan komen tot alle nodige dekking. Hij zegt toe dat te doen.

De heer Jacobs merkt op dat enkele AB-leden de motie van het CDA niet helemaal begrijpen. Hij vraagt of hij die nog eens mag toelichten of dat hij dat tijdens een schorsing kan doen.

De voorzitter voelt er weinig voor een derde termijn te houden. Er is wel ruimte om te schorsen voor nader overleg.

Mevrouw De Rooij zegt tevreden te zijn met de toezegging van de heer Lokin dat er een scenario komt waarbij aan beide knoppen een beetje wordt gedraaid. Omdat dit de bedoeling van motie 9 was, trekt zij die in.

De heer Lokin zegt toe dat er een A4'tje komt met verschillende combinaties van de twee financiële indicatoren die dekking geven voor de voorgenomen ambities. Je kunt dat geen scenario noemen, maar volgens hem is dit wat wordt bedoeld.

De voorzitter stelt voor nu te schorsen. Tijdens die schorsing zal ook de maaltijd worden geserveerd. Meteen na de schorsing volgen de stemmingen over de overgebleven moties en het voorstel. Hij wijst erop dat de beraadslagingen hiermee zijn gesloten en dat moties dus niet meer kunnen worden gewijzigd.

Nadat hij heeft geconstateerd dat tegen zijn voorstel geen bezwaar bestaat, schorst hij de vergadering.

De heren Van Gerven, Van Rijckevorsel en Van de Ven hebben tijdens de schorsing de vergadering verlaten.

De voorzitter heropent de vergadering en stelt aan de orde de stemmingen over de moties en voorstel 4.1.

Mevrouw Aerdtts wijst erop dat motie 5 door het DB is overgenomen met kanttekeningen. Zij vraagt wat precies in stemming is.

De voorzitter antwoordt dat de portefeuillehouder de bereidheid heeft getoond de motie met enkele kanttekeningen over te nemen. Maar als de motie in stemming wordt gebracht, wordt gestemd over de oorspronkelijke motie. De toezegging van de portefeuillehouder vervalt dan.

De voorzitter geeft gelegenheid tot het afleggen van een stemverklaring over motie 1.

De heer Verhoeven verklaart dat hij voor de motie zal stemmen, maar dat hij wel voor de Blue Deal is.

Motie 1 wordt in stemming gebracht en verworpen met 21 stemmen tegen en 6 stemmen voor.

De voorzitter geeft gelegenheid tot het afleggen van een stemverklaring over motie 5.

Mevrouw Aerdtts verklaart dat Water Natuurlijk tegen zal stemmen, omdat de fractie het eens is met de kanttekeningen die de heer Lokin heeft geplaatst, maar niet met de motie.

Mevrouw Van der Zanden sluit zich daarbij aan.

Motie 5 wordt hoofdelijk in stemming gebracht en verworpen met 16 stemmen tegen en 11 stemmen voor.

Tegen stemmen de leden: mw. Aerdtts, mw. Bemelmans, Van Benthem, Dewachter, mw. Lammers, Lokin, Peeters, mw. De Rooij, mw. Ruijs, mw. Slegers, Tholen, Tijhof, Tollenaar, Tönissen, Verhees en mw. Van der Zanden.

Voor stemmen de leden: De Bijl, Houbraken, Jacobs, mw. Kisters, Kuppens, Niemeijer, mw. Van Santvoort, Van Selst, Steunenberg, Verhoeven en Aarts.

Motie 6 wordt hoofdelijk in stemming gebracht en verworpen met 17 stemmen tegen en 10 stemmen voor.

Tegen stemmen de leden: mw. Aerdt, mw. Bemelmans, Van Benthem, De Bijl, Dewachter, mw. Lammers, Lokin, Peeters, mw. De Rooij, mw. Ruijs, mw. Slegers, Tholen, Tijkhof, Tollenaar, Tönissen, Verhees en mw. Van der Zanden.

Voor stemmen de leden: Houbraken, Jacobs, mw. Kisters, Kuppens, Niemeijer, mw. Van Santvoort, Van Selst, Steunenberg, Verhoeven en Aarts.

De voorzitter geeft gelegenheid tot het afleggen van een stemverklaring over motie 7.

De heer Jacobs verklaart dat hij zal voorstemmen. Als je in de meerjarenbegroting wil inzetten op lage tarieven en je niet boven de schuldquote wil uitkomen, moet je de belasting nu ophalen.

Mevrouw De Rooij zegt dat zij het daarmee wel eens is, maar omdat dit niet in de motie staat, zal zij tegenstemmen.

Mevrouw Kisters stelt dat, omdat de motie mede betrekking heeft op een periode na deze bestuursperiode en in het bestuursakkoord alleen afspraken zijn gemaakt tot en met 2027, de leden van haar fractie zullen stemmen zoals zij doen.

Motie 7 wordt hoofdelijk in stemming gebracht en verworpen met 17 stemmen tegen en 10 stemmen voor.

Tegen stemmen de leden: mw. Aerdt, mw. Bemelmans, Van Benthem, De Bijl, Dewachter, mw. Lammers, Lokin, Peeters, mw. De Rooij, mw. Ruijs, mw. Slegers, Tholen, Tijkhof, Tollenaar, Tönissen, Verhees en mw. Van der Zanden.

Voor stemmen de leden: Houbraken, Jacobs, mw. Kisters, Kuppens, Niemeijer, mw. Van Santvoort, Van Selst, Steunenberg, Verhoeven en Aarts.

De voorzitter geeft gelegenheid tot het afleggen van een stemverklaring over motie 8.

De heer Dewachter verklaart dat Water Natuurlijk voor een slagvaardig bestuur is dat zijn kansen pakt. Daarom is zijn fractie voor een programmabegroting en vindt zij het niet nodig om dingen vooraf dicht te timmeren. Zijn fractie zal dus tegenstemmen.

Motie 8 wordt in stemming gebracht en verworpen met 20 stemmen tegen en 7 stemmen voor.

Motie 10 wordt in stemming gebracht en verworpen met 17 stemmen tegen en 10 stemmen voor.

Zonder hoofdelijke stemming wordt overeenkomstig het voorstel besloten.

5. Voldoende water en droge voeten.

5.1 Kaders vaarbeleid.

Voorstelnr.: 120706

De heer De Bijl dient het amendement “Geen vaarrecreatie broedseizoen in Natura 2000-gebied Leenderbosch, Groote Heide en Plateau” in. Hij meent dat varen in het broedseizoen op de Dommel slecht is voor de ecologische toestand van het water. Amendement 1 luidt:

“Ondergetekende stelt het volgende amendement voor:

Onder 3; uitwerking van het voorstel. Toevoegen aan uitgangspunten huidige recreatiebeleid. Het waterschap stelt het watersysteem open voor waterrecreatie mits dit niet leidt tot onaanvaardbare risico's voor ecologie en/of het natuurlijk watersysteem. In het N2000 gebied Leenderbos, Groote Heide en de Plateaux mag in het broedseizoen (half maart tot half juli) niet worden gevaren omdat dit als onaanvaardbaar risico wordt beschouwd.

Toelichting: Voor alle soortgroepen die in en nabij de Dommel voorkomen is recreatievaart in het voorplantingsseizoen een groot probleem. Dat geldt met name voor vissen, libellen, zoogdieren en vogels. De rivier de Dommel is het hart van veel natuurgebieden waar rust moet heersen. De beheerende organisatie, Natuurmonumenten, heeft de opgave de natuur te beschermen. Dit verdraagt zich niet met recreatievaart. Zeker in het voortplantingsseizoen zijn soorten erg kwetsbaar. Openstelling in het voortplantingsseizoen is in strijd met de Vogel- en Habitatrichtlijn en de KRW doelen die de Dommel heeft.

Mevrouw De Rooij wil met amendement Vaarbeleid 2 toevoegen dat er vanaf 1 januari 2027 alleen nog elektrisch wordt gevaren. Er is nu nog geen termijn vastgesteld. Het amendement luidt:

Ondergetekende stelt het volgende amendement voor:

Pag. 6 punt 5.1:

“Na besluitvorming zal bij de uitwerking van het beleid de communicatieaanpak verder vorm krijgen en zal in overleg met betrokkenen een reële ingangsdatum worden bepaald voor de doelstelling: ‘enkel nog elektrisch varen in de Beneden-Dommel’.”

Te veranderen in:

“Na besluitvorming zal bij de uitwerking van het beleid de communicatieaanpak verder vorm krijgen en zal in overleg met betrokkenen een reële ingangsdatum, maar ten laatste per 1 januari 2027, worden bepaald voor de doelstelling: ‘enkel nog elektrisch varen in de Beneden-Dommel’.”

Toelichting: [argumenten voor het amendement weergeven]

Elektrisch varen is zowel voor de CO2-uitstoot als voor het zo min mogelijk verstoren van de ecologie essentieel. Een uiterste datum helpt dit doel zo snel mogelijk te realiseren.”

In het voorstel staat dat er geen grote problemen zijn op de andere onderwerpen van het recreatiebeleid, waaronder visserij, jacht, zwemmen en recreatieve routes. *Mevrouw De Rooij* is het daarmee niet eens en wil die zin eruit.

Amendement Vaarbeleid 1 luidt:

“Ondergetekende stelt het volgende amendement voor:

Pag. 1 punt 1.2:

‘Het totale recreatiebeleid omvat naast het vaarbeleid ook beleid over visserij, jacht, zwemmen, recreatieve routes (wandelen, fietsen en paardrijden) en spelen. Uit de verkenning bleken hier op dit moment geen grote problemen, met uitzondering van het varen. De overige onderdelen van het recreatiebeleid kunnen zo nodig op een later moment worden herzien.’

Te veranderingen in:

‘Het totale recreatiebeleid omvat naast het vaarbeleid ook beleid over visserij, jacht, zwemmen, recreatieve routes (wandelen, fietsen en paardrijden) en spelen. De overige onderdelen van het recreatiebeleid kunnen zo nodig op een later moment worden herzien.’

Toelichting: [argumenten voor het amendement weergeven]

De jacht en visserij vormen wel degelijk problemen voor waterkwaliteit, waterveiligheid, biodiversiteit en ecologie.

De voorzitter constateert dat alle drie de amendementen voldoende zijn ondersteund, zodat zij verder onderdeel uitmaken van de beraadslaging.

De heer Lokin merkt op dat voor het DB de afweging van het amendement van de heer De Bijl is geweest draagvlak voor het watersysteem en de watertransitie door mensen die de Dommel laten ervaren als een ding van hen versus

ecologische belangen waarbij zo min mogelijk menselijke aanwezigheid doorgaans tot voordeel strekt. In die afweging heeft het DB gemeend nog geen conclusie te kunnen trekken, omdat een aantal dingen nog moet worden onderzocht. Hij kan ook de consequenties van de keuze die wordt voorgesteld niet overzien. Het DB is niet voor het amendement, maar wil wel het aandachtspunt meenemen in de verdere uitwerking. Als duidelijk is wat de consequenties zijn, kan een verantwoorde afweging worden gemaakt. Dit is te gevoelig om direct dicht te spijkeren.

Over het amendement Vaarbeid 1 is het gevoel dat de meerderheid van het AB erkent dat er op de punten die het DB wil schrappen, geen grote problemen worden ervaren. Dat dit niet voor iedereen geldt, had hij kunnen inschatten, maar aangezien het voorstel alleen gaat over het vaarbeid, wil hij het amendement terzijde schuiven.

De reactie op het amendement over vastleggen van een datum voor elektrisch varen op de Dommel is vergelijkbaar met die op het amendement van Water Natuurlijk, want ook nu kan hij niet overzien wat de consequenties zijn. Hij wil eerst kijken wie daar varen, wat zij voor materieel hebben en of er rechtszaken of claims zijn te verwachten. Hij wil in redelijkheid proberen te komen tot een onderbouwd standpunt.

De heer De Bijl stelt dat de KRW van het waterschap een goede ecologische toestand van een waterlichaam vraagt; in dit specifieke geval van de Dommel. Vaarrecreatie beïnvloedt de ecologische kwaliteit van de Dommel negatief. Dit blijkt uit verschillende rapporten, zoals het Alterra-rapport "Combinatie van vaarrecreatie en beekgebonden natuur in Noord-Brabant" dat in 2012 in opdracht van de Brabantse waterschappen is opgesteld. Vaarrecreatie in het broedseizoen geeft verstoring door geluid (roepen, schreeuwen en muziek afspelen), door het achterlaten van afval in en langs het water en door omwoelen van de bodem, waardoor stoffen als cadmium en zink in het water komen. Bovendien worden grindbanken die open moeten liggen voor een vissoort als de beekprik telkens weer met een sliblaag bedekt, waardoor de voortplanting in gevaar komt en vispopulaties worden verstoord. Uit een onderzoek in België is gebleken dat tot de grens tussen België en Nederland nog maar een derde van de te verwachte vissoorten voorkomt en ook maar een derde van de te verwachten hoeveelheden vis. Hij vraagt wat de situatie in Nederland is.

Spreker noemt nog meer nadelen van de vaarrecreatie: verstoring van rustende dieren, verstoring van de ijsvogel en verstoring van het uitsluitproces van libellen. Verder worden omgewaaide bomen en dood hout verwijderd om de kanodoorvaart niet te belemmeren en dat is slecht voor de macrofauna en natuurlijke processen in een gezonde beek. De watervegetatie wordt losgewerkt en vernield door peddelen en woelen. Sinds 2015 werkt Nyrstar aan recycling van zink waarvoor veel chlorides worden gebruikt. In 2015 waren er nog fonteinkruisvegetaties in de Dommel; die zijn nu allemaal verdwenen. Hij vraagt wat de gevolgen zijn in Nederland. Het lijkt hem dat het waterschap de planten die er nog zijn, graag wil bewaren. Kanoverhuurders vernietigen beschermde beverdammen en snoeien hinderlijk overhangende takken. In 2006 is in België het boven de Dommel hangende nest van de zeer zeldzame buidelmee door kajakkers vernield.

Spreker had deze lijst nog overigens nog wel langer kunnen maken, maar hij wil het ook nog hebben over de gezondheid van de kanoërs die in euforie of na een glaasje op graag in het water springen. Hij wijst erop dat er allemaal zware metalen, zoals thallium en zink en cadmium zijn opgewoeld en dat de E.

colibacterie daar dertig maal meer voorkomt dan gewenst. Hij raadt dan ook iedereen af op zo'n rivier te gaan kanoën, want dat is gewoon gevaarlijk.

De heer Aarts zegt dat hij instemt met het amendement van de heer De Bijl. Hij worstelt er alleen nog mee dat hiermee ook bedrijfsactiviteiten zijn gemoeid. Hij is benieuwd wat de schade is en hoe die kan worden beperkt.

De heer Tönissen wijst erop dat zijn collega Rombouts in de commissie een compromis heeft genoemd op het punt van het broedseizoen. Hij baalt ervan dat daarover niets staat in de memorie van antwoord, want daarmee was sprake geweest van een beter totaalbeeld.

Het gebied van De Dommel kent een hoge bevolkingsdruk. Mensen hebben tijd nodig en gelegenheid om te recreëren en daar valt ook vaarrecreatie onder. Maar door de grote drukte moeten mensen verantwoordelijkheid voelen voor andere waarden, zoals de ecologische waarde. Het is gemeengoed dat mensen het broedseizoen respecteren. Overal is verstoring uit den boze van 15 maart tot 15 juli. De meeste mensen houden zich daaraan, mede omdat dat wettelijk moet. Soms is het vervelend dat dingen niet kunnen, zeker voor een kanoverhuurbedrijf. Maar dat ontnemt het waterschap niet van de verantwoordelijkheid dergelijke maatregelen duidelijk in de kaders mee te nemen. Dat is de reden dat de PvdA het amendement mede heeft ingediend.

De heer Jacobs zegt dat zijn fractie zich prima kan vinden in het voorstel en sympathie heeft voor het amendement van Water Natuurlijk. Hij vreest alleen dat er na het broedseizoen, eind juli, ook niet kan worden gevaren omdat de rivier erg laag staat, zoals de laatste jaren door de droogte steeds het geval was. Dan is het natuurlijk voor kanoverhuurbedrijven helemaal niet meer rendabel. Daarover zit hij nog in dubio.

In het voorstel staat dat het DB in overleg gaat met de verhuurbedrijven om tot passende maatregelen te komen. In amendement 2 is sprake van de ingangsdatum 1 januari 2027. Hij wil weten of die datum zo maar is bedacht of dat het een realistische datum is voor de overgang naar een elektrische vloot.

Mevrouw Van der Zanden vindt het een goed voorstel. Voor de informatievoorziening door het waterschap doet zij nog de suggestie om met QR-codes te werken, zodat mensen naderhand nog dingen kunnen nalezen. Zij meent dat wat in de amendementen 1 en 3 wordt voorgesteld, bij de uitwerking hoort. Ook met amendement 2 zal zij niet instemmen.

Mevrouw Lammers merkt op dat het heel goed is dat het vaarbeleid als onderdeel van het recreatiebeleid wordt aangescherpt, maar omdat haar fractie zich op een aantal punten niet kan vinden in het voorstel heeft zij enkele amendementen ingediend.

Zij heeft gemerkt dat het AB niet betrokken is bij de verkenning over de andere onderwerpen in het voorstel, zoals de visserij en de jacht. Er zijn dus ook geen rapporten overgelegd dat die onderwerpen geen probleem vormen. Je kunt er in het voorstel dan ook niet van uitgaan dat er geen probleem is. Het is belangrijk dat het vaarbeleid wordt vastgesteld en zij zou er dan ook graag mee instemmen. Als je de passage over de visserij en de jacht weghaalt, doet dat niets af aan de inhoud van het vaarbeleid. Haar fractie stelt daarom voor die punten te schrappen en het later over de inhoud te hebben.

Zij vindt het vreemd dat er 25 jaar na vaststelling van de KRW nog steeds gemotoriseerd vaarverkeer op de Dommel is. De heer Jacobs kan zich wel

afvragen wat haalbaar is, maar het waterschap had hierover 25 jaar geleden al aan de bel moeten trekken. Zij vindt dat het waterschap zijn verantwoordelijkheid moet nemen en alles op alles moet zetten om de KRW-doelen te halen. Daar horen restricties bij en het is dus niet meer dan normaal dat het gemotoriseerd vaarverkeer stopt. Het is absurd dat er geluid wordt gemaakt in de woonplaats van iemand anders. Het verstoort enorm en er komt ook nog een hoop vervuiling bij kijken. In het amendement wordt de datum van 1 januari 2027 genoemd, omdat het waterschap dan moet voldoen aan de KRW-doelstellingen. Door de heer Lokin zijn zorgen geuit over eventuele juridische claims, maar je kunt ook juridische claims verwachten als het waterschap geen grenzen stelt, want het halen van de KRW-doelen is een probleem. Zij meende van de heer Lokin de toezegging te horen dat hij gaat kijken of dit verbod per 1 januari 2027 is in te stellen.

Mevrouw Van Santvoort zegt dat zij er in de commissie van was uitgegaan dat dit een hamerstuk zou zijn, maar er liggen nu drie amendementen. Zij staat achter het amendement van Water Natuurlijk dat er rekening moet worden gehouden met het broedseizoen. In die periode zou niemand in de genoemde Natura 2000-gebieden moeten komen.

Zij vindt dat mensen wel moeten kunnen recreëren, maar zij moeten zich dan in een natuurgebied aan regels houden. Om het bewustzijn vooral van jonge mensen voor de natuur te vergroten, moet je daar wel kunnen varen. Toch staat zij achter beide amendementen van de PvdD. Het duurt al te lang voordat het verplicht is elektrisch te varen. Het waterschap moet dus in gesprek gaan met de verhuurbedrijven, want die hadden onderhand wel de overgang kunnen maken.

De heer Steunenbergh is tevreden over de kaders waarmee het DB verder wil werken aan het vaarbeleid. Voor de heer De Bijl heeft hij de vraag hoe die zich de handhaving voorstelt van een vaarverbod in een Natura 2000-gebied. Zou dat door middel van een kabel moeten, zodat je niet verder kunt varen of met camera's? Hij onderkent wel de charme van het amendement en ziet ook de noodzaak voor de natuur. Hij doet de suggestie bij de verkenning iets verder te kijken naar opties. Er zijn waterschappen waar je in het broedseizoen maar met een beperkte snelheid mag varen of waar je niet uit de boot mag. Er zijn ook wel eens eisen gesteld aan de diepgang van boten. Dat geeft meer mogelijkheden dan een compleet vaarverbod.

Van het DB wil hij weten of het waterschap een vaarverbod mag instellen. Hij kan de PvdD wel volgen dat het zinnetje over jacht en visserij niet wordt gemist als het wordt geschrapt, maar hij neemt aan dat het DB wel kan uitleggen waarom er nu wel een nieuw vaarbeleid wordt ingesteld, maar er nog geen nieuw beleid is voor visserij en jacht. In de planning staat wel dat die zaken en het zwemmen nog aan de orde komen. Dat zou het DB ook in dit voorstel kunnen aangeven.

Hij is er altijd voor bij maatregelen een ingangsdatum vast te stellen. In Utrecht mag je bijvoorbeeld vanaf 1 januari 2026 op bepaalde stukken niet meer met benzine- of dieselmotoren varen. Hij vraagt zich af waarom zo'n verbod daar wel snel kan en hier niet en verzoekt het DB dat uit te zoeken.

De heer Niemeijer merkt op dat de BBB de problemen niet ziet en dus tegen de amendementen zal stemmen.

De heer Lokin stelt dat de inbreng aan de ene kant gaat over het ecologische belang en aan de andere kant over het belang van draagvlak met als argument

dat recreatie moet kunnen. De heer De Bijl had een gedegen onderbouwing van de oproep om de ecologie centraal te stellen en de rest daaraan ondergeschikt te maken. Het DB bestrijdt niet dat de genoemde effecten - of een deel daarvan - zich kunnen voordoen, maar in welke mate is niet precies bekend. Menselijke aanwezigheid is doorgaans niet bevorderend voor een goede ecologie, maar het DB wil wat dieper gaan om erachter te komen hoe erg de verstoringen zijn en of zij zodanig zijn dat dit opweegt tegen het andere belang van draagvlak creëren voor het water. Waterschap De Dommel is geassocieerd met de rivier en het is fijn als mensen daar aangename ervaringen hebben en hun kinderen meenemen. Omdat het DB de argumenten van de heer De Bijl serieus neemt, is ervoor gekozen het varen in de zijbeken van de Dommel meteen te verbieden. Het waterschap vindt dat die beken zo smal zijn dat de verstoring zo groot is dat de afweging daar zeker in het voordeel uitpakt van de ecologie. Voor de Dommel speelt mee dat de Belgische collega's ook een bepaald beleid voeren. Dat je daar een stukje wel en een stukje niet mag varen, draagt overigens niet bij aan de duidelijkheid en overzichtelijkheid.

Het DB wil graag uitzoeken hoe alle belangen liggen. Dat had ook voor deze behandeling kunnen gebeuren, maar er is bewust voor gekozen om in een vroege fase het AB centraal te stellen en te vragen wat de kaders moeten zijn. Daarom kan hij een deel van de vragen niet beantwoorden; nog niet alles is bekend. Hij wijst er wel op dat, als er stoere keuzen worden gemaakt, het effect afhankelijk is van de handhaving. Je kunt altijd handhaven door meer handhavers in te zetten, maar die zijn schaars. Ook de financiële consequenties van meer handhavers moeten onderdeel zijn van de afweging. Het DB wil die keuzen beter onderbouwd kunnen maken en blijft daarom bij het standpunt dat het nog niet zover is.

De suggestie van mevrouw Van der Zanden voor QR-codes is een goede en was ook onderdeel van de bespreking met de ambtelijke collega's. Een van de uit te werken punten is wat de inspanning is en wat de impact.

Hij geeft mevrouw Lammers gelijk dat er geen onderzoek is gedaan of de jacht en de visserij een probleem geven. Hij schat in dat het DB met deze veronderstelling aansluit bij maatschappelijk breed aanvaarde uitgangspunten. Overigens worden op meer punten standpunten ingenomen zonder wetenschappelijke onderbouwing. Het DB vindt dat in een land met een ernstig gestoord ecosysteem wildbeheer noodzakelijk is en dat de jacht daarbij kan horen. Het is niet bij voorbaat tegen die jacht of tegen het omzeilen van dat woord, maar vindt dat je het beestje bij de naam moet noemen. Over de jacht en de visserij komt het AB nog te spreken. Die onderwerpen zijn geen onderdeel van het vaarbeleid. Het enkel noemen dat vissen en jagen buiten het vaarbeleid zit, vindt hij uitlegbaar. Het is mogelijk dat het waterschap ook claims kan krijgen als het niets doet. Hij meent dat het DB verantwoorde keuzen heeft voorgelegd om vanuit te gaan. Sommige zaken moeten nu verder worden uitgewerkt. Als het elektrisch varen in de Beneden-Dommel pas in 2040 wordt ingevoerd, kan dat strijdig zijn met bepaalde belangen, waardoor het waterschap claims kan krijgen, maar het DB wil nu eerst de ruimte nemen om dat goed uit te zoeken, zodat het vervolgens gemotiveerd kan kiezen.

Hij kan niet bevestigen dat hij de toezegging heeft gedaan dat hij streeft naar 1 januari 2027. Hij heeft begrip voor de belangen. Ook het DB wil van fossiel gemotoriseerd varen af en wil kijken wat de eerst mogelijke reële datum daarvoor is. Dat zou 1 januari 2027 kunnen zijn, maar hij weet echt niet of dat de uitkomst zal zijn. Hij begrijpt dat spoed door de PvdD wordt gepropageerd. Het DB wil eraan werken, maar wel verantwoord.

Het antwoord op de vraag of het waterschap een verbod mag opleggen, is "ja". Maar ook de consequenties zijn voor het waterschap. Het besluit moet dus

worden genomen op basis van de algemene beginselen van behoorlijk bestuur. Voorzienbaarheid is daar een onderdeel van. Daarom vraagt hij de tijd om dit goed te doen en dan met een onderbouwd standpunt te komen.

De heer Tönissen vraagt waarom de portefeuillehouder niet is ingegaan op zijn vraag over de memorie van antwoord en de rest van zijn betoog.

De heer Lokin verontschuldigt zich dat in de memorie van antwoord niet is ingegaan op de suggestie van de PvdA in de commissie. Op basis van die bijdrage heeft het DB geen aanleiding gezien om het voorstel te wijzigen. De reactie op de door de heer Tönissen ingebrachte punten zat in de samenvatting van de reactie op de andere bijdragen.

Op verzoek van de heer De Bijl schorst de voorzitter de vergadering.

Nadat de voorzitter de vergadering heeft heropend, verleent hij het woord aan de heer De Bijl.

De heer De Bijl vraagt of de portefeuillehouder kan toezeggen dat er een juridische en ecologische toets zal plaatsvinden en dat het AB daarover eind 2025 meer weet. Hij is bereid het amendement in te vriezen, maar wil dan dat het vaarbeleid ter besluitvorming terugkomt naar het AB.

De heer Tönissen sluit zich daarbij aan. Als de toezegging komt dat er een goed ecologisch en juridisch onderzoek plaatsvindt naar de mogelijkheden van het instellen van een vaarverbod tijdens het broedseizoen, zodat dat dit jaar kan worden verwerkt in een voorstel voor het vaarbeleid dat aan het AB wordt voorgelegd, is ook hij bereid het amendement in de diepvriezer te leggen.

De heer Jacobs ondersteunt de oproep van de heer De Bijl van harte.

Mevrouw Lammers heeft uit de toelichting van de heer Lokin begrepen dat het waterschap geen wetenschappelijk onderzoek heeft gedaan. Maar in het voorstel staat dat uit de verkenning bleek dat er geen grote problemen zijn op het gebied van jacht en visserij. Er wordt gedaan alsof er kennis is bij het waterschap over de impact van vissen en jagen op de ecologie, terwijl er geen onderzoek is gedaan. Zij weet dat er wetenschappelijk onderzoek is dat toont dat de impact van hengelen fors is; niet alleen voor de vissen, maar ook door de lijnen en de effecten op vogels. Zij ziet dus wel grote problemen en vindt het verstandig om deze niet onderbouwde tekst niet op te nemen in de kaders. Zij heeft gekeken naar de mogelijkheden om ten aanzien van de deadline in amendement Vaarbeleid 2 nog tegemoet te komen aan het DB. Zij meent dat de deadline van 1 januari 2027 redelijk is, te meer daar in Utrecht al zo'n verbod geldt. Maar zij past het amendement aan door van "maar ten laatste per 1 januari 2027" te maken "maar als uitgangspunt ten laatste in 1 januari 2027". Dan kan het ook 15 januari worden. Maar het mag geen 2030 worden. Zij hoopt dat het DB nu wel akkoord gaat met het amendement.

De heer De Bijl zegt dat hij het verhaal van de heer Tönissen over de memorie van antwoord nog wil ondersteunen.

De voorzitter vindt dat dit geen interruptie is. Hij zal geen derde termijn toestaan.

De heer Lokin vraagt wat er wordt bedoeld met een juridische en ecologische toets voor eind 2025. Op beide domeinen heeft De Dommel deskundige medewerkers die daar ook naar kijken bij het uitwerken van een voorstel. Zij kennen de kaders die nu zijn neergezet dus ook. Als de vraag is of mensen met vakmanschap meekijken naar het voorstel, is het antwoord “ja”. Maar op de vraag of er een extern rapport komt met een beoordeling van deze aspecten, is het antwoord “nee”. Dat lijkt hem een zwaar middel voor dit besluit. Juridisch en ecologisch zijn niet de enige zaken van belang, ook het draagvlak voor de dingen die het waterschap doet, is van belang, alsmede de beleving van De Dommel. Ook het recht op avontuur, zoals de kanoërs het noemen, moet worden meegewogen. Dat is geen hogere wetenschap. Hij vraagt het vertrouwen van het AB dat dit in wijsheid gebeurt. Je kunt hier wel een semiwetenschappelijke halszaak van maken, maar dat helpt niet verder. Het DB zegt niet zomaar “ja” tegen amendement 2.

Dat geldt ook voor amendement 3. Het DB houdt vast aan de afspraken die zijn gemaakt in het samenspel tussen AB en DB. Het AB zet de kaders; het DB werkt ze vervolgens uit. Als de zaken die de PvdD wil de steun krijgen van het collectief, ziet het DB dat als een gegeven en gaat het met die kaders de puzzel leggen. Een concept wordt dan ter inspraak gelegd en die inspraak wordt verwerkt. Uiteindelijk neemt het DB een besluit en informeert het AB daarover. Hij wijst mevrouw Lammers erop dat de kennis van het waterschap zit bij tientallen deskundige beleidsambtenaren die op deze domeinen verstandige uitspraken kunnen doen, maar De Dommel heeft geen wetenschappelijk instituut dat weet wat de maatschappelijke standpunten ten aanzien van de jacht zijn. Hij hoopt dat het DB met de input van die deskundigen de uitspraak kan doen dat het noemen van de woordjes jacht en visserij niet wordt ervaren als een groot probleem. Natuurlijk is het mogelijk een onderzoek aan te reiken waarin het wel een probleem wordt gevonden, want kies een standpunt en hij vindt wel een onderzoek dat het onderschrijft. Er moet het vertrouwen zijn dat het vakmanschap dat in huis is, goede afwegingen maakt.

Mevrouw Lammers is verbaasd, want de heer Lokin zei eerder nog dat er geen onderzoek is gedaan. Toen zij hem eraan herinnerde dat in het voorstel staat dat er een verkenning is geweest waaruit geen grote problemen kwamen, was er ineens wel een verkenning. Dat zijn verschillende geluiden en dat maakt haar ongerust over hoe naar deze materie is gekeken. Zij herhaalt dat het echt verstandiger is de genoemde passage uit het voorstel te halen, want het DB snijdt zichzelf in de vingers als het dingen opschrijft die niet onderbouwd zijn.

De heer Lokin stelt dat het voorstel tot is stand gekomen, zoals vrijwel alle voorstellen in dit huis. Iemand heeft een lead, kijkt wat de relevante aspecten zijn en mobiliseert collega's om zich heen om de relevante aspecten te wegen en te komen tot een onderbouwd ambtelijk standpunt. Er is niet specifiek onderzoek gedaan naar zinsneden of de jacht wel of niet een probleem is. Er is geïnventariseerd of dat een probleem wordt gevonden en het antwoord was in deze kring “nee”. Dat is lichtvoetig opgeschreven in het beleidsstuk en dat blijkt bij sommigen verkeerd te vallen. Dat betekent volgens hem niet dat het onderzoek onvolledig is geweest. Het gevoel van het collectief kennende, meent hij dat hij deze uitspraak kan doen. Natuurlijk mag iemand een andere mening hebben, maar hij ziet geen reden om deze relatief subtiele woordjes te filteren.

Mevrouw Lammers stelt dat bestaande wetenschap laat zien wat de impact is van jacht en hengelen op vissen en andere waterfauna. Dat onderzoek ligt er gewoon,

maar in het voorstel is hier te gemakkelijk overheen gestapt. Het lijkt haar verstandig als het DB even overlegt hoe heilig die passage in dit vaarbeleid is. Zij zou kiezen voor het vaarbeleid en niet voor andere zaken, want daarover kan het AB later nog dieper in discussie gaan. Haar fractie zal dan allerlei wetenschappelijke gegevens aanleveren. De heer Overvelde, die inmiddels geen AB-lid meer is, heeft hierover ook al de nodige informatie uitgewisseld de afgelopen jaren. De vraag is dan ook of de heer Lokin het ook makkelijker vindt om de passage nu gewoon even te schrappen.

De heer Lokin erkent dat dit heel makkelijk zou zijn, maar dat het DB dat niet ziet zitten. Het wil niet in een proces komen waarin wordt geprobeerd elkaar vliegen af te vangen, want zo wordt dat door hem ervaren. Hij wil op de gebruikelijke wijze kunnen praten over deze onderwerpen. Als er straks over de jacht wordt gesproken, zal de discussie dieper gaan, maar hij voelt zich niet bezwaard door het enkel opnemen van deze passage in de context van het vaarbeleid. Het DB zit dubbel in het aanpassen van het amendement en daaraan toe te voegen dat het uitgangspunt de datum van 1 januari 2027 moet zijn. Aan de ene kant vindt het dat het ook een keer moet meebuigen, maar aan de andere kant kom je door de aanpassing wel in drijfzand. Want wat is een uitgangspunt? Als het dan toch 1 januari 2028 of 1 januari 2029 wordt, wordt het DB dan op het matje geroepen? Het is gewoon nu niet duidelijk wat verantwoord is. Als de exploitant van de boten net in twee nieuwe boten heeft geïnvesteerd en dacht daarmee tien jaar te kunnen varen, heb je een ander gesprek dan wanneer de boten al oude meuk zijn en de exploitant toch al wilde investeren in nieuwe. Hij wil dat graag meewegen. Als de PvdD hier een halszaak van maakt, wil hij best toevoegen dat de datum een uitgangspunt is, maar dan moet “uitgangspunt” niet concreet worden gedefinieerd, want dan kan hij geen kant meer op.

Mevrouw De Rooij stelt dat “uitgangspunt” inhoudt dat het DB volledig zijn best doet om dat te halen. Zij wijst erop dat op een amendement kan worden teruggekomen, als blijkt dat het juridisch onmogelijk is eraan te voldoen.

De heer Lokin is het ermee eens dat het ophoudt als het juridisch niet kan, maar blijft erbij dat andere aspecten meewegen. Hij wil voorkomen dat alleen juristen kunnen zeggen dat het niet doorgaat. Hij wil in alle redelijkheid de belangen die rondom het onderwerp spelen, kunnen meewegen en de ruimte hebben om op basis daarvan tot een besluit te komen. Je voorkomt dan dat het waterschap mensen in een ongemakkelijke hoek duwt, dat er claims komen en dat De Dommel verkeerd in de pers komt. Het waterschap is een betrokken overheid die in overleg dergelijke besluiten neemt. Het DB heeft zijn huiswerk nog niet af en kan dus nog geen onderbouwd antwoord geven.

Mevrouw Slegers merkt dat verschillende fracties op deelonderwerpen vragen en twijfels hebben en aarzelen. Zij vraagt zich af of het handig is om nu een besluit te nemen. Als er meer informatie is kan er een betere afweging worden gemaakt en kan er meer draagvlak zijn voor het vaarbeleid. Zij worstelt met de vraag hoe je iedereen nu recht kunt doen, inclusief de organisatie en het DB.

De voorzitter ziet daar een vraag in aan de portefeuillehouder, maar het lijkt ook een ordevoorstel.

De heer Lokin verzoekt om een schorsing.

De voorzitter schorst de vergadering voor beraad van het DB.

Nadat de voorzitter de vergadering heeft heropend, verleent hij de heer Lokin het woord.

De heer Lokin stelt voor het voorstel terug te trekken. Het DB zal de opmerkingen en kanttekeningen bekijken en terugkomen met een nieuw voorstel dat dan via de reguliere route aan de orde komt in het AB.

De voorzitter constateert dat dit een ordevoorstel is.

De heer Tönissen is blij met dit ordevoorstel. Dit is voor iedereen het beste.

De voorzitter concludeert dat stemming niet noodzakelijk is en dat het voorstel dus van de agenda is.

6. Waterkwaliteit en waterketen.

Er zijn geen voorstellen.

7. Moties vreemd.

7.1 Motie BBB: Reservering financiële middelen voor uitvoering onderzoeksresultaten hoogwaterbypass.

De heer Van Selst merkt op dat deze motie is voorbereid door mevrouw Janssen, die er niet bij kan zijn, maar de vergadering wel volgt. De motie luidt:

“Constateringen:

- dat het DB gaat onderzoeken of een hoogwater-bypass of andere maatregelen bij bestaande en gerealiseerde beekherstelopgaven de effecten van oppervlakte – en grondwaterproblematiek in extreem natte situaties kunnen verminderen;*
- dat in het “Overzicht acties en toezeggingen” t.b.v. het AB op 27 november 2024 is aangegeven dat dit onderzoek is voorzien voor de tweede helft 2025;*
- dat het voor het beschikbaar stellen van financiële middelen in 2026 belangrijk is dat deze middelen in de Voorjaarsnota 2026-2030 (besluitvorming 2 juli 2025) zijn aangegeven.*

Verzoekt het dagelijks bestuur:

om vooruitlopend op de resultaten van bovenvermeld onderzoek (beschikbaar tweede helft 2025) in de Voorjaarsnota 2026-2030 (besluitvorming 2 juli 2025) voldoende financiële middelen te reserveren voor effectuering van de door het bestuur omarmde maatregelen.”

Het waterschap heeft veel mooie projecten uitgevoerd, maar na oplevering kan er wel eens iets misgaan. Dan zijn er weinig of geen mogelijkheden om er op korte termijn iets aan te doen. In de programmabegroting kan met de middelen worden geschoven, maar de resultaten van het onderzoek zijn nog niet bekend. De BBB wil graag de toezegging dat, als het onderzoek is afgerond er ook middelen zijn om een en ander snel op te pakken. Gelet op de verwachte bezuinigingen is de vraag of die middelen er dan zullen zijn. De motie wordt ondersteund door het CDA en de PvdD.

De voorzitter bedankt mevrouw Janssen voor het voorbereiden van deze motie-vreemd.

De heer Tönissen meent dat het onderzoek moet zijn afgerond om te weten welke bedragen nodig zijn. De BBB wil nu al geld reserveren en de vraag is dan ook of die partij al weet welke bedragen nodig zijn.

De heer Van Selst erkent dat ook hij niet weet hoeveel geld er nodig is, maar hij wil alleen de vaart erin houden. Als er in projecten iets is misgegaan wordt er onderzoek gedaan naar de oorzaak. Na zo'n onderzoek moeten inwoners soms twee jaar wachten voordat zij vooruit kunnen. Hij verzoekt daarom toe te zeggen dat er middelen zijn als zo'n onderzoek is afgerond. Maar hij heeft geen idee of dat € 1000 of € 100.000 moet zijn.

De heer Tönissen hoopt dat het DB daar uitsluitsel over kan geven. Hij neemt aan dat is nagedacht hoe het door een onderzoek aanbevolen maatregelen zo snel mogelijk kan effectueren.

Mevrouw Lammers vindt het als mede-indiener belangrijk dat er met deze motie een signaal wordt gegeven naar het gebied. De zorgen daar zijn groot dat er voor aanpassingen eerst moet worden gezocht naar middelen.

Mevrouw Van Santvoort zegt dat haar reactie grotendeels overeenkomt met die van de PvdA. De BBB gaat in feite uit van het slechtste scenario. De BBB wil geld reserveren, maar ook bezuinigen. Er komt dan een pot, terwijl er geen idee is hoeveel geld daarin moet. Een onderzoek kan ook de conclusie opleveren dat er niets is misgegaan, maar dan zit er wel een heleboel geld in een reservepot.

De heer Van Selst herhaalt dat hij niet weet hoeveel er nodig is, omdat alles in de programmabegroting zit. Hij hoopt natuurlijk dat alles goedkomt en dat er niks hoeft te gebeuren. Dat moet blijken uit het onderzoek. Maar als er iets uitkomt, moeten er middelen zijn om dat op te lossen. Hij begrijpt overigens wel dat je niet meteen alles kunt oplossen. Hij wijst erop dat het om volgend jaar gaat.

De heer Tönissen meent dat het beter is in de motie op te roepen dat, zodra de resultaten van het onderzoek bekend zijn, het DB actie onderneemt om die resultaten te verwerken of terugkomt bij het AB en aangeeft hoe het met de resultaten omgaat. Zo'n oproep zou hij wel kunnen steunen. De financiële kant van de motie vindt hij lastig, maar in feite is dat een afgeleide. Het gaat erom dat aanbevolen maatregelen zo snel mogelijk na een onderzoek worden genomen.

De heer Van Selst vindt het geen verkeerd voorstel, maar denkt toch iets anders over deze zaak. Hij wil hier een beetje vaart in zetten en dan moet je het geld reserveren voor als er iets verkeerd gaat. Anders moeten de mensen straks wachten wat er uitkomt. Als er volgend jaar niets gebeurt, is het al 2027 en dan zit zijn fractie er misschien niet meer. Daarom moet het nu in de burap voor volgend jaar worden meegenomen. Hij weet niet hoeveel geld het moet zijn, maar wijst erop dat het alleen een reservering is.

De heer Peeters ziet de motie ook als een oproep om maatregelen te nemen om de wateroverlast te voorkomen en vooral door te gaan met het afhandelen van de wateroverlastsituatie. De motie voelt dan ook als een steun in de rug voor de lijn die door het AB is uitgezet om de wateroverlastsituatie af te handelen, voordat andere zaken worden opgepakt.

Hij wijst erop dat in de meerjarenraming 2026-2030 een restopgave ongeprogrammeerd van bijna € 20 miljoen is opgenomen ten behoeve van de inrichting van het watersysteem. Het DB meent dat deze reservering voldoende ruimte biedt om ook een herziening van de bypasses van de beekherstelprojecten op te

vangen. Een aanvullende reservering lijkt hem dan ook niet nodig. Als later uit de onderzoeken blijkt dat er meer nodig is, kan die reservering worden herzien. Hij ontraadt daarom de motie.

De heer Verhoeven vraagt of de restopgave ongeprogrammeerd is begroot.

De heer Peeters antwoordt dat die is begroot, maar ongeprogrammeerd.

De heer Van Selst merkt op dat, nu de heer Peeters de toezegging doet dat er geld is en dat het AB daar ook gebruik van kan maken als dat volgens het rapport nodig is, hij tevreden is en de motie intrekt.

De voorzitter wijst erop dat de heer Peeters niet de toezegging heeft gedaan dat deze middelen voor dit doel worden bestemd, maar heeft gezegd dat de middelen er zijn en dat, als voor dit doel een bedrag nodig is, het DB erop vertrouwt dat de middelen voorhanden zijn.

De heer Van Selst trekt de motie in.

7.2 Motie Water Natuurlijk: Actieplan Sanering overstorten gemengd rioolsysteem.

Mevrouw Bemelmans stelt dat in het nieuws vaak de gevolgen zijn te horen van het niet op orde hebben van het rioolsysteem, maar de oorzaak hoor je dan niet. Zij wil met deze motie de oorzaak aanpakken. De beeldvormende sessie van januari jl. was de aanleiding om, samen met Natuurterreinen, de volgende motie op te stellen:

"Constateringen:

- *in het beheergebied van de Dommel is er sprake van totaal een kleine 1100 riool overstorten op waterlopen en beken waarbij er bij 389 sprake is van een overstort vanuit een gemengd rioolstelsel (presentatie 15 jan 2025);*
- *overstort van ongezuiverd afvalwater vanuit een gemengd rioolstelsel is ongewenst vanwege de negatieve invloed op de waterkwaliteit van het ontvangende water, de waterbodem en het waterleven, met vaak vissterfte als zichtbaar gevolg;*
- *overstort van ongezuiverd afvalwater vanuit een gemengd rioolstelsel heeft een negatieve invloed op de door het waterschap toegekende functies en gebruiksmogelijkheden van wateren, en maakt dat de in Europees verband afgesproken normen (KRW) niet (kunnen) worden bereikt;*
- *riool overstorten vallen onder het beheer van gemeenten en al jaren wordt vanuit het waterschap een beleid ingezet om de overstorten uit gemengde rioolstelsels tot nul terug te brengen;*
- *de vanuit gemeenten bestuurlijke aandacht en/of inzet van financiële middelen (gemeentelijk rioolfonds) ten behoeve van de sanering van de overstorten uit gemengde rioolsystemen leidt onvoldoende tot de gewenste voortgang in sanering;*

De beeldvormende sessie van 15 januari 2025 beschrijft de en kan zij de gemeenten huidige situatie.

Toelichting

Het waterschap heeft geen aansturingsmogelijkheden om gemeenten te dwingen de sanering vorm en inhoud te geven; ze is afhankelijk van de inzet van de gemeenten. Om die inzet te bevorderen moet het waterschap gemeenten (nog) meer inzicht geven in het grote negatieve effect van gemengde overstorten op de waterkwaliteit van het oppervlaktewater. Daarnaast moet zij de gemeenten aansporen/overhalen om met name de sanering van de overstorten uit gemengde systemen met voorrang op te pakken. Met het aanreiken van een actieplan faciliteert het waterschap met haar expertise de gemeenten, met daarin bijv. zaken als de omvang, urgentie, prioritering (urgentie) en technische mogelijkheden. Tegelijkertijd krijgt het schap voor zichzelf een beeld van de meest urgente locaties en kan prioriteiten aangeven. Desgewenst kan samen worden gezien of een andere (financiële/technische) aanpak tot versnelling van de noodzakelijke sanering leidt. De uitvoering (ontwerp, aanbesteding, aanleg etc.) is uiteraard een zaak van de gemeente(n). Verzoekt het DB om:

- *ter versnelling van de sanering van overstorten van gemengd rioolstelsel in 2025 een actieplan op te stellen met als voorziene uitvoeringsperiode 2026-2030;*
- *om gemeenten tot uitvoering te stimuleren dit actieplan in het overleg met gemeenten alsook in de provinciale Taskforce KRW-impuls in te brengen."*

De voorzitter constateert dat de motie voldoende is ondertekend, zodat die verder deel uitmaakt van de beraadslaging.

De heer Verhoeven geeft aan dat ook zijn fractie de motie heeft ondertekend. Hij vindt het een prima motie. De gemeenten zijn verantwoordelijk voor de gemengde riooloverstorten en hij wil daar zo snel mogelijk vanaf. Liefst vandaag.

Mevrouw Van der Zanden heeft veel sympathie voor de motie, omdat de wateroverstorten ook haar achterban een doorn in het oog zijn, mede door de inundatie die vaak op hetzelfde moment plaatsvindt. Zij vraagt wat de prioritering zou zijn als je niet alleen naar de ecologie kijkt, maar ook naar de gevolgen voor de kwaliteit en de vervuiling van de geïnundeerde gronden. Zij wil ook weten of het mogelijk is eerst de overstorten bovenstrooms aan te pakken, omdat het water dan nog door het hele gebied gaat.

Mevrouw Bemelmans meent dat deze vragen al zijn beantwoord in de schriftelijke vragen. Bovendien valt dit niet onder de motie.

De heer Peeters zegt dat het DB in de motie vooral een steun in de rug ziet om werk te blijven maken van het verminderen van de negatieve effecten van de gemengde overstorten. Dat past in het kader van schoon water. De motie vraagt nog een nieuwe ambitie toe te voegen aan het bestaande beleid, namelijk om een actieplan op te stellen. Dat zou in het kader van de KRW en andere opgaven die spelen, niet eens onverstandig zijn, maar het DB wil dat dan wel integraal beschouwen, samen met alle andere opgaven. Daarom doet hij de toezegging dat het onderwerp overstorten straks expliciet aan de orde komt bij de behandeling van de voorjaarsnota. Dan kan dit punt samen worden bekeken met alle andere opgaven die vragen om extra formatie en extra capaciteit. Dan kan worden besloten of dit actieplan moet worden opgesteld.

Mevrouw Bemelmans vindt die toezegging voldoende en trekt de motie in.

7.3 Motie PvdD en AWP: Actuele klimaatprognoses voor doelmatig en betrouwbaar watermanagement.

Mevrouw Lammers deelt mede dat de volgende motie inmiddels mede wordt ingediend door de fracties van BBB, CDA en PvdA.

"Constaterende dat:

- *Diverse onderzoeken aangeven dat klimaatverandering sneller gaat dan eerder rekening mee is gehouden en Europa bovendien t.o.v. andere regio's relatief snel is opgewarmd*
- *Ook de Nederlandse weersomstandigheden van de afgelopen jaren doen vermoeden dat klimaatverandering zich sneller en ongunstiger ontwikkelt.*
- *Het voor waterschappen onduidelijk is welke consequenties die versnelling heeft voor ons watersysteem en te nemen beleid.*

Toelichting:

- *Het watersysteem van waterschap De Dommel is op dit moment nog niet toekomstbestendig ingericht, terwijl dat wel essentieel is voor de leefbaarheid voor huidige en toekomstige generaties.*
- *Het is daarom goed dat het waterschap sinds 2021 een andere koers heeft ingeslagen om te komen tot een toekomstbestendig watersysteem in ons waterschapsgebied: de watertransitie.*
- *Om te zorgen dat waterschap De Dommel bij de uitvoering van de watertransitie steeds de juiste maatregelen treft die optimaal bijdragen (zo effectief en efficiënt*

mogelijk) aan een robuust toekomstbestendig watersysteem, is het belangrijk dat zij haar plannen baseert op betrouwbare/actuele klimaatmodellen en neerslagprognoses.

- Waterschap De Dommel baseert haar keuzes op de klimaatscenario's van het IPCC 2023, die door het KNMI zijn toegesneden op de Nederlandse situatie, en door STOWA zijn vertaald naar verwachte gevolgen voor het watersysteem (zie beeldvormende bijeenkomst 11 december 2024).*
- Voor het waterschap is het onduidelijk op welke observatiereeksen deze modellen zijn gebaseerd, welke nieuwe wetenschappelijke inzichten hierin zijn verwerkt (zoals bijvoorbeeld de impact van aerosolen), evenals hoe andere ontwikkelingen zoals technologische en emissiereductiebeleid van de grootste economieën zijn verwerkt. Maar hier zorgelijke signalen over zijn en onduidelijk is wat dit betekent voor onze wateropgaven.*
- Als de uitkomst ongunstiger zou blijken te zijn, zou dit aanleiding moeten zijn tot het bijstellen van de koers en/of het intensiveren van onze inspanningen. In dat geval zouden we moeten bezien of onze aanpak vanuit het perspectief van haalbaar- en betaalbaarheid nog steeds de optimale is.*
- Het is daarom belangrijk dat zo spoedig mogelijk duidelijk wordt of na het actualiseren van de modellen en doorrekening naar ons watergebied, de beoogde interventies voor een robuust watersysteem afdoende zijn.*
- Omdat De Dommel niet over de volledige data en klimaatwetenschappelijke inzichten beschikt om de hiervoor de benodigde analyses zelf te doen is hulp van het KNMI en STOWA en mogelijk universiteiten vereist.*

Verzoekt het DB:

- Bij het Rijk, het KNMI, de Deltacommissaris en andere relevante stakeholders hernieuwd onder de aandacht brengen dat de beschikbaarheid van actuele prognoses - gebaseerd op actuele observatiereeksen (op het gebied van klimaat, neerslag, verdamping, wateraanvoer, zeespiegelstijging, etc.) essentieel is voor waterschappen om hun taak goed en doelmatig uit te kunnen voeren.*

En specifiek:

- Het KNMI op te roepen om de meest actuele feitelijke temperatuur en neerslagcijfers tot en met 2024 zo spoedig mogelijk, maar uiterlijk eind 2025, te integreren in de KNMI klimaatmodellen en hierbij de weging van cijfers in de tijdreeksen kritisch te bekijken.*
- Het KNMI te vragen om deze actualisatie jaarlijks uit te voeren (als er significante afwijkingen in data/trends zich voordoen of nieuwe wetenschappelijke inzichten beschikbaar komen).*
- Bij alle relevante stakeholders (waaronder Rijk, IPO/provincies, UvW/waterschappen, VNG/gemeentes, Vewin/waterleidingbedrijven en de Deltacommissaris) te bevorderen dat door middel van onderzoeksprogramma's de actualiteit en kwaliteit van de klimaat- en neerslagprognoses en modellen voortdurend worden verbeterd.*

En hier periodiek in het AB over terug te koppelen, bijvoorbeeld in een mondelinge terugkoppeling of Burap."

Mevrouw Lammers deelt mede dat niet alleen mevrouw Van Santvoort mede-indiener is van deze motie, maar dat de heren Van Selst, Verhoeven en Tönissen zich daarbij hebben gevoegd. De watergraaf heeft vanmiddag eigenlijk al een betoog gehouden voor het aannemen van deze motie, want die sluit perfect aan bij diens pleidooi voor de bouw van een sterk watersysteem voor de toekomst. Dat moet gebeuren in een sterk veranderend klimaat. Op 28 februari 2024 is de motie "Een dijk van verstand voorkomt een zee van problemen" unaniem aangenomen. Die motie roept op te onderzoeken of en zo ja het waterschap met recentere gegevens zou kunnen werken om toekomstige risico's van grote maatschappelijke en ecologische schade te beperken. Maar momenteel kan het waterschap niet met recente gegevens werken, omdat de achterliggende modellen moeten worden geactualiseerd en dat valt buiten de expertise van De Dommel. De noodzaak is alleen maar toegenomen door de laatste observaties, de wetenschappelijke prognoses en de wereldpolitieke situatie. Er gaat veel belastinggeld naar de watertransitie, zowel bij De Dommel als in de rest van het land. Als je dan niet werkt met actuele modellen, weet je niet of je de juiste maatregelen neemt en of je het geld dus doelmatig uitgeeft. Het is duidelijk dat het waterschap goede klimaatscenario's als basis wil hebben, maar zelf niet de expertise in huis heeft. Begrijpelijk, want het is een complexe

materie. Maar De Dommel kan niet blijven leunen op modellen waarvan signalen dat ze belangrijke zaken missen, sterk zijn. Wachten op nieuwe modellen van het KNMI, dat de klimaatscenario's eens in de tien jaar actualiseert, is geen verstandige strategie. In een tijd van versnelde opwarming en een stijgende uitstoot van broeikasgassen is dat een risicovolle aanpak die het waterschap zich niet kan permitteren. Vandaar deze motie.

Het is van groot belang dat duidelijk wordt wat de gevolgen zijn van de nieuw beschikbare kennis voor het watersysteem. Er zijn drie hoofdpunten. Ten eerste het updaten van de tijdreeksen, inclusief het herzien van de weging van de observaties. Dan gaat het om recente cijfers van de opwarming van de aarde en de oceanen, de gletsjersmelt en de stijging van de zeespiegel. Ten tweede zijn er ook nieuwe prognoses voor de toekomst nodig, die worden aangepast aan de laatste wetenschappelijke inzichten, zoals de verwachte opwarming, maar ook een mogelijk eerdere amoc collaps, een versnelde gletsjersmelt en een versnelling van de stijging van de zeespiegel. Ook het effect van vermindering van de aerosolen moet worden meegenomen. Het KNMI gebruikt zogenoemde cordex-cijfers, waarin het effect van de aerosolen niet is opgenomen, terwijl wetenschappelijk onderzoek toont dat de opwarming in de zomers in Europa hierdoor met een hele graad wordt onderschat. Ten derde is er een betere inschatting nodig van het effect van wereldwijd beleid. Dat gaat beide kanten op. Enerzijds bijvoorbeeld het Trump-effect, maar anderzijds nieuwe technologie om juist de uitstoot te beperken. Denk bijvoorbeeld aan China.

Deze drie zaken vragen voor een deltaland, en dus ook voor dit waterschap, echt aandacht. Je kunt niet blijven leunen op verouderde modellen, terwijl de wereld verandert. Goede informatie is cruciaal om droge voeten te houden en tegelijkertijd watertekorten te voorkomen. Zij vraagt het DB dan ook om zich hiervoor sterk te maken naar buiten toe. Met name is het verzoek om bij het Rijk, het KNMI, de delta-commissaris en andere relatieve stakeholders opnieuw onder de aandacht te brengen dat de beschikbaarheid van actuele prognoses, gebaseerd op actuele observatiereeksen, essentieel is voor waterschappen om hun taak goed en doelmatig uit te voeren.

Zij had, net als mevrouw Van Santvoort, dit onderwerp graag in een commissie voorbereidend willen behandelen, maar dat is bij een motie-vreemd niet mogelijk.

De voorzitter wijst erop dat het ook mogelijk is een initiatiefvoorstel in te dienen. Dan was er gelegenheid geweest om dat ook in de commissie te bespreken.

Mevrouw van Santvoort zegt dat zij wat extra informatie zal geven over de bedreiging van Nederland, zowel aan de westkant als aan de oostkant. Aan de oostkant zie je dat de gletsjers door de hogere temperatuur veel sneller smelten. Nederland kreeg daarmee te maken doordat de waterstand in de rivieren die worden gevoed door gletsjerwater, hoger werd. Er zijn maatregelen tegen genomen, zoals bypasses en uiterwaarden die onder water mogen stromen, maar dat levert problemen op voor mensen die daar dichtbij wonen. Overigens is het probleem veel groter, als er straks geen smeltwater meer is, want dan zakt het niveau van de rivier. In dat geval zal de handel stagneren en dat geeft economisch behoorlijke klappen. Je kunt wel denken dat dat nog heel lang duurt, maar dat is niet zo.

De stijging van de zeespiegel heeft gevolgen voor zowel de Noordpool als Antarctica. De Noordpool bestaat uit zee-ijs. Als daar het ijs verder smelt, zal de zeespiegelstijging niet extra toenemen, maar daar is het grote gevaar dat er een donkere wateroppervlakte overblijft, waardoor je minder reflectie hebt. Het zeewater neemt dan meer energie op uit zonnestraling, waardoor het verder

opwarmt. Daardoor ontstaan westenwinden, ook langs Nederland. In 2023 en 2024 hebben die enorme hoeveelheden neerslag veroorzaakt. Op Antarctica ligt landijs en als dat gaat smelten, heeft dat wel een stijging van de zeespiegel tot gevolg. Die gegevens heeft zij overgenomen van het Amerikaanse NSIDC (National Snow and Ice Data Center). Dat voorziet een stijging van de zeespiegel van meer dan 50 m. Het gevolg voor Nederland is verzilting en bovendien komen grote delen van West-Nederland onder water. Je moet dan de dijken verhogen, maar er moet nu al veel geld worden uitgegeven voor het HWBP.

De heer Tollenaar vindt dat de motie eigenlijk een oproep is tot lobby, want het doel is beleidsbeïnvloeding bij externe partijen, met het KNMI als belangrijkste. Hij wil van het DB weten welke andere lobbyzaken het waterschap laat liggen, als het op deze lobby inzet. Een andere vraag is hoe hoog het DB de kans acht van deze lobby, want dat lijkt hem belangrijk in de afweging dat het dan op andere onderwerpen een tandje minder wordt. Hij schat in dat de kans dat dit succes heeft voor een waterschap alleen niet zo groot is.

Mevrouw Slegers zegt dat zij moest denken aan het woord “subsidiariteitsbeginsel” en zij wil weten of dat hier speelt. Bijna niemand in deze zaal is het oneens met wat net allemaal is geschetst, want daar kun je niet omheen. Maar als je iets wil, betekent het nog niet dat het ook kan. Er moet dus worden gehandeld, ook door het waterschap, maar de vraag is wie voor dat handelen aan de lat staat. Wat kan De Dommel en kan een andere entiteit of een ander orgaan dat niet beter en effectiever?

Mevrouw Lammers vindt het prima om dit door een ander orgaan te laten doen, maar de vraag aan het DB is wel om deze lobby in te zetten. Nu het AB deze kennis heeft en weet dat er echt essentiële zaken ontbreken, mag het dit niet naast zich neerleggen en afwachten wat er in de buitenwereld toevallig misschien wordt opgepakt. De Dommel moet de aanjager zijn, bijvoorbeeld van een specifiek orgaan. Het kan bijvoorbeeld de delta-commissaris zijn die dit mede namens De Dommel oppakt.

Mevrouw Slegers meent dat het dan eenvoudiger is dat iedereen uit dit AB overal waar hij of zij komt ervoor pleit te werken met de laatste scenario's en de laatste resultaten van alle onderzoeken.

Mevrouw Lammers erkent dat het belangrijk is dat dit gezamenlijk gebeurt, want het is echt een blinde vlek en zij maakt zich daar grote zorgen over. Maar mevrouw Slegers vindt ook dat moet worden gewerkt met de laatste scenario's en die zijn er juist niet. Wat in dit land nodig is, is dat de knappe koppen bij elkaar gaan zitten en die scenario's updaten. Dat is de te voeren lobby.

Mevrouw Bemelmans meent dat het KNMI ook al de wens heeft om met de laatste gegevens te werken. De oproep in de motie wordt gedaan aan het Rijk, het KNMI en de delta-commissaris, maar de Unie van Waterschappen wordt niet genoemd. Juist mevrouw Lammers heeft door haar actie rond pfas een goede ingang bij de Unie. Zij adviseert daarvan gebruik te maken.

Mevrouw Lammers is het er helemaal mee eens dat de Unie hierbij moet worden betrokken. Die staat ook genoemd in bullet 3. Helaas is die bovenin de oproep weggefallen, maar het was de bedoeling die daarbij mee te nemen. Zeker omdat

alle waterschappen deel uitmaken van de Unie en waterschappen zijn de organisaties in Nederland die hierover wakker moeten liggen.

De heer Lokin zegt dat het DB de breed gedeelde behoefte steunt aan goede en actuele data om het werk op te baseren, zeker als het gaat om klimaatdata. Die zijn relevant, omdat er een directe relatie is met de toekomst van water. Dat is de basis voor het plannen van de werkzaamheden van het waterschap.

Hoewel klimaat en weer andere concepten zijn, sluit hij niet uit dat de ontwikkelingen van de laatste twee jaar indicatoren zijn voor een ander klimaat dan eerder is ingeschat. De vraag is of dat waar is. Meestal is het antwoord dat omstandigheden al waren voorzien en te maken hebben met extreem weer en niet met klimaatverandering, maar hij wil dat wel weten. Want als het wel zo is, kan het waterschap beter op de zaken vooruit gaan lopen.

Spreker realiseert zich goed dat De Dommel op zichzelf bijzonder weinig indruk maakt in de rest van de wereld. Om acties van De Dommel impact te geven, zullen zij slim moeten worden georganiseerd. Hij adviseert daarom de vergeten "Unie van Waterschappen" in de eerste oproep toe te voegen. Sterker nog om de pijlen te richten op de Unie, want dat is het collectief van 21 waterschappen. Die waterschappen zijn opgericht om de waterveiligheid van Nederland te organiseren. Als de Unie iets zegt, komt er iets in beweging. Je krijgt pas de wind in de zeilen als in de Uniecommissie die hierover gaat, de uitspraak wordt gedaan dat dit belangrijk is en dat de Unie ervoor gaat.

Hij adviseert dus de actie te beperken tot één kanaal: de Unie. Hij zegt toe dat verzoek voor te leggen aan de commissie watersysteem van de Unie. Hij zal daar proberen om met de juiste argumentatie steun te krijgen voor de oproep. Als 11 van de 21 waterschappen daarmee instemmen, is daarmee een standpunt van de Unie gerealiseerd. Dan heb je ook een titel om bij de overige clubs binnen te komen op een plek waar dat impact kan hebben. Je kunt dit natuurlijk ook aankaarten bij het KNMI, het IPO en de VNG, maar dat lijkt hem niet effectief. Bovendien gaat het, als het wordt georganiseerd als geschetst, nauwelijks ten koste van capaciteit en komt er dus niets anders in gedrang.

De heer Verhoeven vraagt of een AB-lid kan inspreken bij een Unie-commissie.

De heer Lokin antwoordt ontkennend. De Unie-commissie is een gezelschap van DB-leden, die hun waterschap vertegenwoordigen. Daar komt dus het standpunt van een waterschap ter tafel.

Mevrouw De Rooij wil weten of een hoogleraar wel mag inspreken.

De heer Lokin beantwoordt ook die vraag ontkennend.

Mevrouw Slegers wijst erop dat veel AB-leden ook contacten hebben met fracties in Den Haag. Wat let om deze zorgen daar over te brengen?

Mevrouw Lammers is blij met de toezegging dat de heer Lokin dit bij de Unie van Waterschappen zal aankaarten. Het is belangrijk voor dit AB om voor die tijd te weten waar het allemaal aan schort. Daarom roept zij op om te kijken of er in haar artikel 58-vragen onduidelijkheden staan. Zij hoorde van de portefeuillehouder dat de perceptie is dat de laatste twee jaar niet in de modellen zit. Kevin Schmidt is hoofdmodelleur van NASA en hij geeft aan dat de observatiereeksen in de laatste IPCC-modellen gaan tot en met 2014. Dus het gaat om een veel langere periode. Juist de afgelopen tien jaar is er ontzettend veel gebeurd. Als dit bij de Unie wordt

neergelegd, moet duidelijk zijn waaraan het allemaal schort, want het zou zonde zijn als de argumenten van tafel worden geveegd. Zij is bereid iedereen dingen uit te leggen en kent ook twee klimaatwetenschappers die om hulp kunnen worden gevraagd; de een op het gebied van klimaatadaptatie en de ander specifiek op klimaatmodellen. Alle hulp is nodig om dit een succes te maken.

De voorzitter complimenteert mevrouw Lammers voor haar passie. Hij vraagt of zij de motie handhaaft.

Op verzoek van mevrouw Lammers schorst de voorzitter de vergadering.

Nadat de voorzitter de vergadering heeft heropend, verleent hij het woord aan mevrouw Lammers.

Mevrouw Lammers zegt dat de indieners ontzettend blij zijn dat de portefeuillehouder dit sterk onder de aandacht wil brengen bij de Unie en dat anderen zich hard zullen maken op andere tafels. Zij is van plan de motie terug te trekken, maar vraagt nog wel of er dan in de eerstvolgende commissievergadering na de vergadering bij de Unie een terugkoppeling kan komen.

De voorzitter zegt ook dat toe. Hij concludeert dat de motie dan is ingetrokken.

8. Rondvraag.

De heer De Bijl vindt het zorgelijk dat er na een maand droog weer al sprake is van droogteverschijnselen. Het grondwater is ernstig gezakt na twee natte jaren en hij neemt aan dat iedereen die mening deelt. Hij vindt dat er echt stappen moeten worden gezet in waterbuffering, zowel voor droge als natte tijden.

De voorzitter neemt er akte van.

Mevrouw Van der Zanden merkt en hoort van verschillende kanten dat de aandacht na de maaltijd aardig weg is. Zij vindt dit een erg lange vergadering en stelt voor te proberen de eindtijd te vervroegen, want dit is bijna niet vol te houden.

De voorzitter ziet dit als een oproep. Hij wijst erop dat er nu eenmaal tijd nodig is om de dingen te doen die het AB moet doen. Een vroegere eindtijd had betekend dat de vergadering eerder had moeten beginnen. Als het AB korter wil vergaderen, zal het wellicht ook de wijze van vergaderen moeten veranderen. Hij vindt dat deze vraag actief onder de aandacht moet worden gebracht van de commissie bestuurlijke vernieuwing die zich onder andere zal buigen over het reglement.

De heer Steunenbergh vraagt wanneer het AB informatie krijgt over het thema van de beeldvormende dag op 16 april.

De voorzitter antwoordt dat het AB uiterlijk volgende week donderdag de exacte informatie daarover krijgt. Er zullen overigens verschillende onderwerpen aan de orde komen. Er wordt dus veel beeld gevormd op 16 april.

De heer Niemeijer wenst de voorzitter en de afdeling communicatie veel sterkte bij het wereldkundig maken van de besluiten van het financiële verhaal. Hij is heel benieuwd naar de reacties in het veld.

In een van de agrarische vakbladen, Nieuwe Oogst, las hij dat er gemor is in de waterschappen over de KRW-impuls Brabant. Heeft het AB hierop invloed gehad of is dit het waterschap gewoon overkomen?

Mevrouw Ruijs antwoordt dat de Brabantse waterschappen samen met de provincie een voorstel in de pers hebben gebracht hoe zij de KRW-impuls inhoud willen geven. Het AB is daarover een week of twee geleden geïnformeerd. Er is meteen aangegeven dat het AB over de besluitvorming gaat. Die vindt plaats in de voorjaarsnota. Er wordt nu uitgezocht wat de consequenties kunnen zijn. De KRW-impuls Brabant zal overigens een van de onderwerpen zijn in het beeldvormend overleg op 16 april a.s.

De heer Van Selst stelt dat iedereen heeft kunnen lezen dat er een beregeningsverbod is ingesteld voor bepaalde gebieden. Maar het baart hem meer zorgen dat de peilbuizen voor het grondwaterpeil niet overal meer kloppen. Hij vraagt zich af of de meetgegevens die dadelijk worden gebruikt nog wel relevant zijn. Bovendien zijn de peilbuizen in het gebied niet echt goed verdeeld.

Mevrouw Ruijs merkt op dat maart in heel Nederland een recorddroge maand is geweest. De waterschappen kunnen vanaf 1 april een besluit nemen over de berekening van grasland. Het DB heeft dat besluit moeten nemen voor een van de drie deelgebieden. De twee buurwaterschappen hebben hetzelfde besluit genomen voor deelgebieden.

Er is in het stroomgebied van de Dommel geen discussie geweest over de waarden die de peilbuizen aangeven. De hydrologen hebben die waarden gecheckt met de brondata en er zijn de afgelopen weken geen inconsistenties gezien. Zij heeft nog nooit gehoord dat de buizen niet goed zijn verdeeld over het gebied.

De heer Van Selst zegt dat je wel kunt spreken over de droogte in maart, maar in het gebied waar hij woont, staat het water nog volop in de sloten. Het wordt wel minder. Op de site van De Dommel staan in het gebied maar weinig peilbuizen. De portefeuillehouder zegt dat de metingen allemaal kloppen, maar hij heeft zijn twijfels, want volgens zijn achterban zijn er in het veld andere ervaringen. Hij weet niet wat de waarheid is, want hij gaat niet bij alle peilbuizen kijken of de waarden kloppen.

Mevrouw Ruijs wijst erop dat voor de metingen voor 1 april een selectie van de peilbuizen wordt gebruikt. Er zijn inmiddels heel veel peilbuizen, met allerlei doeleinden. Zij wil zich nu beperken tot de peilbuizen met langjarige meetreeksen (25 tot 30 jaar). De medewerkers hebben alle vertrouwen om daarvan uit te gaan. Als daar nadere vragen over zijn, wil zij die na de vergadering beantwoorden.

9. Sluiting.

De voorzitter sluit, te 20.25 uur, de vergadering met de bede.

Aldus vastgesteld in de vergadering van het Algemeen Bestuur d.d. 21 mei 2025

E. de Ridder
(voorzitter)

H.J. Kielenstijn
(secretaris)

Besluitenlijst Algemeen Bestuur

Datum 02-04-2025
Tijd 13:00 – 20.30u
Locatie Dommelzaal
Voorzitter Erik de Ridder

1 Opening en vaststelling agenda

1.1 Herbeëdiging watergraaf

De heer De Ridder legt de eed af in handen van de commissaris van de koning. Vervolgens tekenen de commissaris van de koning en de heer De Ridder de akte van herbenoeming.

1.2 Toelating tijdelijk benoemd AB-lid A.A.M. Houbraken

Het algemeen bestuur besluit zonder hoofdelijke stemming conform voorstel:

1. Kennis te nemen van de tijdelijke benoeming van de heer A.A.M. Houbraken (met ingang van 1 maart 2025 voor een duur van 16 weken) als lid van het algemeen bestuur in verband met de ontstane tijdelijke vacature
2. In de vergadering van het algemeen bestuur kennis te nemen van de bevindingen van de commissie geloofsbrieven over het onderzoek omtrent de toelating van de heer A.A.M. Houbraken;
3. Te besluiten om de heer A.A.M. Houbraken toe te laten als tijdelijk lid van het algemeen bestuur van Waterschap De Dommel;
4. Over te gaan tot aflegging van eed of verklaring en belofte door de heer A.A.M. Houbraken

1.3 Inspreker(s) op grond van artikel 63 RvO AB

De heer T. Linssen spreekt in.

2 Ingekomen stukken en mededelingen

2.1 Overzicht ingekomen brieven

Dit overzicht wordt voor kennisgeving aangenomen.

2.2 Overzicht schriftelijke vragen van AB-leden

Dit overzicht wordt voor kennisgeving aangenomen.

2.3 Memorie van antwoord

Dit overzicht wordt voor kennisgeving aangenomen.

3 Notulen en toezeggingen

3.1 Vaststelling notulen en besluitenlijst van de vergadering van het algemeen bestuur d.d. 27 november 2024

De notulen en besluitenlijst worden zonder hoofdelijke stemming ongewijzigd vastgesteld.

3.2 Overzicht toezeggingen

Dit overzicht wordt voor kennisgeving aangenomen.

4 Bestuur, communicatie en financiën

4.1 Financieel beleidskader

Het algemeen bestuur besluit zonder hoofdelijke stemming conform voorstel

1. Kennisnemen oordeelsvorming commissie BCF

2. Richting geven voor de te hanteren financiële kaders voor Voorjaarsnota 2026-2030 (d.m.v. moties indienen)

Moties:

Verworpen 1 - Motie BBB - Scenario 4 Tering naar de nering

Ingetrokken 2 - Motie 50Plus - Focus op haalbare KRW-maatregelen zonder juridische risico's

Ingetrokken 3 - Motie 50Plus - Doelgerichte subsidies voor klimaatadaptatie

Ingetrokken 4 - Motie 50Plus - Gefaseerde invoering van digitaliseringsprojecten

Verworpen 5 - Motie 50Plus - Opstellen van een nieuw financieel scenario gericht op de kernactiviteiten en beheersing van waterschapslasten

Verworpen 6 - Motie 50Plus - Herziening Bestuursakkoord

Verworpen 7 - Motie CDA - Tariefstijging mag inwoners niet financieel onder water zetten

Verworpen 8 - Motie AWP - Sturing op extra uitgaven

Ingetrokken 9 - Motie PvdD - Een compromis als goede optie

Verworpen 10 - Motie PvdD - Een geïnformeerd AB telt voor twee

5 Voldoende water en droge voeten

5.1 Kaders vaarbeleid

Er is geen besluit genomen. Het DB stelt voor het voorstel terug te trekken en zal terugkomen met een nieuw voorstel.

Amendementen:

Amendement vaarbeleid PvdD - Vaarbeleid 1

Amendement vaarbeleid PvdD - Vaarbeleid 2

Amendement Vaarbeleid WN - Geen vaarrecreatie broedseizoen in N2000 gebied Leenderbos, Groote Heide en Plateaux

6 Waterkwaliteit en waterketen

7 Moties vreemd

7.1 Motie vreemd BBB - Reservering financiële middelen voor uitvoering onderzoeksresultaten hoogwater-bypass

De motie wordt ingetrokken.

7.2 Motie vreemd WN - Actieplan sanering gemengde overstorten

De motie wordt ingetrokken.

7.3 **Motie vreemd PvdD-AWP - Actuele klimaatprognoses voor doelmatig en betrouwbaar watermanagement**
De motie wordt ingetrokken

8 **Rondvraag**

9 **Sluiting**

OVERZICHT ACTIES EN TOEZEGGINGEN

AB-vergadering 2 april 2025

nterb--In behandeling-

Toegezegd in AB	Actie / toezegging	PH	Status
21-06-2023	Toezeegging <i>5. Rondvraag</i> Herzien van het Reglement van Orde van het Algemeen Bestuur.	Erik de Ridder	<i>Loopt</i> Dit wordt meegenomen in de commissie bestuurlijke vernieuwing.
12-07-2023	Ingetrokken motie WN na toezegging <i>4.1 Burap 2022-3 en jaarstukken 2022</i> Herijking P&C-cyclus	Vincent Lokin	<i>Loopt</i> De verbetering van de P&C-cyclus en de rol van het AB bij deze producten daarin vindt continu plaats. Voorbeelden: de verbetering van succesievelijk: de bestuursapportages, de jaarstukken en de betrokkenheid van het AB bij de voorbereiding van de Voorjaarsnota 2025 (scenario's). In een waterbrief wordt het AB geïnformeerd over de planning die wordt gevolgd ten aanzien van de concrete maatregelen die in de motie werden genoemd.
29-11-2023	Ingetrokken motie PvdD na toezegging <i>4.2 Beleidsbegroting 2024</i> Verbeter dierenwelzijn in het muskusrattenbeleid.	Martijn Tholen	<i>Loopt</i> Momenteel wordt gezien of een nota dierenwelzijn wordt opgesteld en wat daar dan de reikwijdte van is. Relevant hierbij is de nieuwe gedragscode bestendig beheer en onderhoud van het watersysteem. Door ambtelijke uitval is dit vertraagd. Het AB wordt in het najaar van 2025 met een waterbrief geïnformeerd over de stand van zaken.
29-11-2023	Toezeegging <i>4.2 Beleidsbegroting 2024</i> De heer Peeters zegt dat er naar aanleiding van de inundaties in De Kempen een analyse wordt gemaakt naar de effecten van beekherstelprojecten in relatie tot het huidige hoge water. Hij zal de resultaten bespreken in de commissie VWDV.	Bas Peeters	<i>Loopt</i> N.a.v. de Evaluatie hoogwater 2023-2024 heeft het DB besloten te verkennen of een hoogwater-bypass bij beekherstelopgaven de effecten van oppervlakte- en grondwaterproblematiek in extreem natte situaties kan verminderen. Dit is voorzien in de tweede helft van 2025.
29-11-2023	Ingetrokken motie WN 4.2 – Beleidsbegroting Kostentoedelingsverordening en profijtbeginsel	Vincent Lokin	<i>Loopt</i> De speelruimte a.d.h.v gebiedskenmerken is behandeld in de beeldvormende bijeenkomst op 12 maart 2025. Deze speelruimte kan alleen worden aangewend op grond van gebiedskenmerken. De ontwerp-kostentoedelingsverordening ligt ter advies voor in de commissie op 7 mei 2025 en ter besluitvorming in het AB op 21 mei 2025. Besluitvorming over de definitieve kostentoedelingsverordening is voorzien tijdens de commissie op 3 september 2025 en het AB op 17 september 2025.

OVERZICHT ACTIES EN TOEZEGGINGEN

AB-vergadering 2 april 2025

Toegezegd in AB	Actie / toezegging	PH	Status
28-02-2024	Ingetrokken motie CDA na toezegging <i>5.1 - Programmering KRW: kader programmering realisatieprojecten watersysteem</i> Watersturend systeem op de hoge koppen en flanken Dit is een bekrachtiging van wat het DB al van plan is. Er zijn de volgende toezeggingen gedaan: - Eerder aan mevrouw Van der Zanden toegezegd dat wordt uitgezocht of de maatregelen voor het grondwater alleen voor specifieke gebieden gelden of voor het totale gebied. - Het overzicht van KRW projecten die klaar zijn of nog lopen, wordt verstrekt.	Mado Ruijs	<i>Loopt</i> - Grondwater houdt zich niet aan (kunstmatige) grenzen. In ons 'handelingsperspectief watertransitie' staat beschreven dat we overal in ons gebied streven naar hogere grondwaterstanden zowel op de koppen, de flanken en in de beekdalen - De brondata voor KRW dashboards worden momenteel bijgewerkt/geactualiseerd.
03-07-2024	Ingetrokken motie CDA na toezegging <i>2.3 – Memorie van Antwoord</i> Evaluatie hoogwater 2023 en Mogelijke maatregelen wateroverlast Zegt toe – n.a.v. de ingetrokken motie M2.3A over uitvoering robuust watersysteem met ruimte voor bypasses – de mogelijkheden te verkennen om bypasses toe te passen in de vier beekherstelprojecten die worden geëvalueerd en ook in toekomstige beekherstelprojecten.	Bas Peeters	<i>Loopt</i> Wordt opgenomen in het totaaloverzicht toezeggingen Hoogwater. N.a.v. de Evaluatie hoogwater 2023-2024 heeft het DB besloten te verkennen of een hoogwater-bypass bij beekherstelopgaven de effecten van oppervlakte- en grondwaterproblematiek in extreem natte situaties kan verminderen. Dit onderzoek is voorzien voor tweede helft 2025.
03-07-2024	Ingetrokken motie CDA na toezegging <i>2.3 – Memorie van Antwoord</i> Evaluatie hoogwater 2023 en Mogelijke maatregelen wateroverlast: Betere buffering Zegt toe de intentie van de ingetrokken motie M2.3B over onderzoek naar betere buffering van afgekoppeld water uit steden en dorpen te onderzoeken.	Bas Peeters	<i>Loopt</i> Wordt opgenomen in het totaaloverzicht toezeggingen Hoogwater.
03-07-2024	Ingetrokken motie BBB na toezegging <i>2.3 – Memorie van Antwoord</i> Evaluatie hoogwater 2023 en Mogelijke maatregelen wateroverlast:	Vincent Lokin	<i>Loopt</i> N.a.v. de Evaluatie hoogwater 2023-2024 heeft het DB besloten te verkennen of een hoogwater-bypass bij beekherstelopgaven de effecten van oppervlakte- en grondwaterproblematiek in

OVERZICHT ACTIES EN TOEZEGGINGEN

AB-vergadering 2 april 2025

Toegezegd in AB	Actie / toezegging	PH	Status
	Zegt toe op de intentie van de ingetrokken motie M2.3C over voldoende instrumentarium voor stuurbare capaciteit beken terug te komen in de tweede commissievergadering na de zomervakantie.		extreem natte situaties kan verminderen. Dit onderzoek is voorzien voor tweede helft 2025. In de tussentijd wordt het AB geïnformeerd over de stand van zaken middels waterbrieven.
03-07-2024	Toezegging n.a.v. verworpen amendement PvdD 4.2 – Voorjaarsnota 2025-2030 Zegt toe in 2 ^e helft van het jaar met een integrale nota over dierenwelzijn te komen, waarbij een relatie met de kerntaken van WDD en hun betekenis voor beheer en onderhoud wordt gelegd (n.a.v. verworpen amendement A42.A ‘Noem het beestje bij de naam’)	Martijn Tholen	Loopt Momenteel wordt gezien of een nota dierenwelzijn wordt opgesteld en wat daar dan de reikwijdte van is. Relevant hierbij is de nieuwe gedragscode bestendig beheer en onderhoud van het watersysteem. Door ambtelijke uitval is dit vertraagd. Het AB wordt in het najaar van 2025 met een waterbrief geïnformeerd over de stand van zaken.
03-07-2024	Toezegging ingetrokken motie CDA 4.2 – Voorjaarsnota 2025-2030 Zegt toe op de intentie van de ingetrokken motie M4.2E over Langetermijnstrategie voor capaciteitsgroei en financiering ter realisatie van waterschapsdoelstellingen terug te komen bij de voorbereiding van de voorjaarsnota 2026 (dan meer financiële ruimte). Deze motie luidde: Verzoekt het dagelijks bestuur: Verzoekt het DB om beleidsmatig op langere termijn meer financiële ruimte creëren teneinde met betrekking tot de kerntaken zijnde voldoende water, schoon water en droge voeten achterstanden te kunnen inlopen en tevens met name vaart te kunnen maken met KRW-doelstellingen op de grootste probleemstoffen en duurzame circulariteit van de waterketen (herbruikbaar effluent). Tevens verzoekt het AB het DB deze verruiming, voorafgaand aan de beleidsbegroting, via een addendum op de voorjaarsnota met het AB te delen.	Vincent Lokin	Loopt Dit komt in de orde in het financieel beleidskader en is met het AB besproken op 22 januari 2025 (beeldvormend) en 19 maart 2025 (oordeelsvormend). Op 2 april 2025 wordt het AB gevraagd om richting te geven voor de te hanteren financiële kaders voor de Voorjaarsnota 2026-2030.
02-10-2024	Toezegging ingetrokken motie PvdD-WN 4.1 – Communicatiebeleid 2024-2027 ‘Focus op watertransitie van beweging naar actie’ Sturen op resultaten ‘Vanaf de begroting 2025-2027 SMART-doelen in de P&C-cyclus op te nemen waarmee we sturen op de resultaten van het communicatiebeleid.’	Erik de Ridder	Loopt Dit wordt meegenomen in de Voorjaarsnota.

OVERZICHT ACTIES EN TOEZEGGINGEN

AB-vergadering 2 april 2025

Toegezegd in AB	Actie / toezegging	PH	Status
	De heer De Ridder neemt de motie van Water Natuurlijk niet over. Hij doet wel de concrete toezegging dat het DB zo snel mogelijk zal komen met een voorstel voor concrete doelstellingen, maar dus niet al in de begroting 2025.		
02-10-2024	Toezegging 4.2 – Grondstrategie Dierenwelzijn De heer Lokin zegt toe dat het DB in het tweede kwartaal 2025 terugkomt op de vraag welke rol dierenwelzijn moet spelen in het waterschapsbeleid.	Martijn Tholen	<i>Loopt</i> Momenteel wordt gezien of een nota dierenwelzijn wordt opgesteld en wat daar dan de reikwijdte van is. Relevant hierbij is de nieuwe gedragscode bestendig beheer en onderhoud van het watersysteem. Door ambtelijke uitval is dit vertraagd. Het AB wordt in het najaar van 2025 met een waterbrief geïnformeerd over de stand van zaken.
02-04-2025	Toezegging 3.1 – Vaststelling notulen en besluitenlijst vergadering AB 27 november 2024 <i>De heer Tollenaar</i> merkt op dat zijn fractie in de rondvraag heeft gevraagd om een integraal overzicht van de acties van het waterschap inzake de schaa sprong. Het DB zou nog kijken op welke manier aan dat verzoek wordt voldaan. Hij stelt voor dit toe te voegen aan de lijst van toezeggingen, zodat hij de voortgang in de gaten kan houden.	Martijn Tholen	<i>Loopt</i> Het AB wordt hierover geïnformeerd via een Waterbrief.
02-04-2025	Toezegging ingetrokken motie 9 PvdD 4.1 Financieel Beleidskader <i>Mevrouw Van Santvoort</i> zegt dat zij geen reactie van het DB heeft gehoord op de aanbevelingen van de auditcommissie over de overschrijdingen. Zij vraagt zich dan ook af of de auditcommissie wel serieus wordt genomen. (p26) Spreker herhaalt dat hij de intentie heeft in te gaan op de aanbevelingen van de auditcommissie, want die commissie wordt zeker serieus genomen. Hij zal de door mevrouw Van Santvoort genoemde passage in de burap 2023 (bullet 2) opzoeken en laten weten hoe dat is opgepakt of waarom dat niet is gedaan. (p33)	Vincent Lokin	<i>Afgehandeld</i> Dit is verwerkt in een voetnoot van de notulen van de AB-vergadering van 2 april 2025.
02-04-2025	Toezegging ingetrokken motie 9 PvdD 4.1 Financieel Beleidskader <i>De heer Lokin</i> zegt toe dat er een A4'tje komt met verschillende combinaties van de twee financiële indicatoren die dekking geven voor de voorgenomen ambities. Je kunt dat geen scenario noemen, maar volgens hem is dit wat wordt bedoeld.	Vincent Lokin	<i>Loopt</i> Dit wordt meegenomen in het kader van de Voorjaarsnota.

OVERZICHT ACTIES EN TOEZEGGINGEN

AB-vergadering 2 april 2025

Toegezegd in AB	Actie / toezegging	PH	Status
02-04-2025	Toezeegging ingegrokken motie BBB 7.1 Motie BBB – Reservering financiële middelen voor uitvoering onderzoeksresultaten hoogwaterbypass <i>De heer Van Selst</i> merkt op dat, nu de heer Peeters de toezegging doet dat er geld is en dat het AB daar ook gebruik van kan maken als dat volgens het rapport nodig is, hij tevreden is en de motie intrekt.	Bas Peeters	<i>Loopt</i> Bij de besluitvorming over de onderzoeksresultaten naar hoogwaterbypasses zal blijken in hoeverre deze toezegging aan de orde is.
02-04-2025	Toezeegging ingegrokken motie BBB 7.2 Motie WN – Actieplan Sanering overstorten gemengd rioolsysteem. <i>De heer Peeters</i> zegt dat het DB in de motie vooral een steun in de rug ziet om werk te blijven maken van het verminderen van de negatieve effecten van de gemengde overstorten. Dat past in het kader van schoon water. De motie vraagt nog een nieuwe ambitie toe te voegen aan het bestaande beleid, namelijk om een actieplan op te stellen. Dat zou in het kader van de KRW en andere opgaven die spelen, niet eens onverstandig zijn, maar het DB wil dat dan wel integraal beschouwen, samen met alle andere opgaven. Daarom doet hij de toezegging dat het onderwerp overstorten straks expliciet aan de orde komt bij de behandeling van de voorjaarsnota. Dan kan dit punt samen worden bekeken met alle andere opgaven die vragen om extra formatie en extra capaciteit. Dan kan worden besloten of dit actieplan moet worden opgesteld.	Bas Peeters	<i>Loopt</i> Dit wordt meegenomen in de Voorjaarsnota.
02-04-2025	Toezeegging ingegrokken motie BBB 7.3 Motie PvdD – Actuele klimaatprognoses voor doelmatig en betrouwbaar watermanagement Het verzoek wordt voorgelegd aan de commissie watersysteem van de Unie. Daar wordt geprobeerd met de juiste argumentatie steun te krijgen voor de oproep. Als 11 van de 21 waterschappen daarmee instemmen, is daarmee een standpunt van de Unie gerealiseerd.	Mado Ruijs, Toezeegging gedaan door Vincent Lokin	<i>Loopt</i> In de eerstvolgende commissievergadering na de vergadering bij de Unie vindt er een terugkoppeling plaats aan het AB.

Algemeen Bestuur

Dossiernummer 4208
Extern Zaak ID 0539314391
Vergaderdatum 21 mei 2025
Agendapunt 4.1
Titel Burap 2024-3 en Jaarrekening 2024

Geagendeerd	Vergaderdatum
Algemeen Bestuur	21 mei 2025

Aan het algemeen bestuur

Datum: 21 mei 2025

Burap 2024-3 en Jaarstukken 2024

Voorstel

1. in te stemmen met de Burap 2024-3 en Jaarstukken 2024 inclusief bijlagen;
2. in te stemmen met de kostenoverschrijdingen per beleidsveld;
3. kennis te nemen van het accountantsverslag;
4. kennis te nemen van de controleverklaring;
5. kennis te nemen van de reactie van de auditcommissie op het accountantsverslag en de controleverklaring.
6. Kennis te nemen van de reactie van het dagelijks bestuur op de reactie van de auditcommissie

0. Korte samenvatting

Hierbij biedt het dagelijks bestuur de bestuursrapportage over 2024 aan, aan het algemeen bestuur. De Bestuursrapportage 2024-3 en Jaarstukken 2024 geven de resultaten weer ten opzichte van de Begroting 2024 (na wijziging). In de Burap 2024-3 wordt per beleidsveld inzicht gegeven in de realisatie van doelen en prestaties en de daarvoor ingezette middelen. In totaal komt de realisatie van de netto-lasten ten opzichte van de Beleidsbegroting 2024 uit op 96% (realisatie 2024 negatief € 151.482.000, begroot na wijziging negatief € 158.173.000). De netto-lasten na correctie onzekerheid ten opzichte van de Beleidsbegroting 2024 op 99,9% (realisatie 2024 negatief € 151.482.000, begroot na wijziging en na correctie onzekerheden negatief € 151.873.000). Onderstaand worden per beleidsveld de belangrijkste afwijkingen toegelicht.

Beleidsveld Waterketen en schoon water

De gerealiseerde lasten van beleidsveld Waterketen en schoon water zijn hoger dan de begroting na wijziging. Deze overschrijding komt door hogere kosten voor energie (energiebelastingen, electra en netwerkkosten), hogere kosten SNB (slibverwerking en afwaardering garantieregeling vanuit afspraken bij herziening kostenverdeelsleutel) en hogere overall onderhoudskosten..

De investeringen zijn circa € 25,5 miljoen lager dan begroot (circa 32%). Dit wordt met name veroorzaakt door de herijking van de geplande investeringen in tijd en middelen. Externe factoren zoals inflatie, rentestijging, loonkosten stijging en tekorten in personeel leiden tot hogere investeringsvolumes voor de toekomst. De daadwerkelijk realisatie doet geen materiële afbreuk aan de doelrealisatie.

Beleidsveld Watersysteem

De gerealiseerde lasten van beleidsveld Watersysteem zijn lager dan de begroting na wijziging. Dit wordt met name veroorzaakt door het achterblijven van de uitgaven voor de stimuleringsregeling klimaatadaptatie. In totaal is voor een bedrag van € 12,1 miljoen beschikt en bedragen de uitgaven tot en met 2024 circa € 720.000.

De investeringen zijn circa € 3,6 miljoen lager dan begroot (circa 19%). Dit wordt met name veroorzaakt door verschuivingen in de planning (o.a. vergunningen), krapte op de arbeidsmarkt en capaciteitsproblemen bij partners.

Beleidsveld Bestuur en bedrijfsvoering

De gerealiseerde lasten van het beleidsveld Bestuur en Bedrijfsvoering zijn lager dan de begroting na wijziging. Dit komt met name door lagere personele lasten.

De investeringen zijn circa 11,3 miljoen lager dan begroot. Dit wordt met name veroorzaakt door opname van diverse projecten (investeringen) in de exploitatie omdat er volgens het beleid van het waterschap geen actief is ontstaan. Voorbeelden hiervan zijn WBP5 Data voor datadoelen, Gegevenslandschap, Dataverzameling WBP. Daarnaast is het budget voor Energie en Klimaat in 2024 nauwelijks gebruikt. Een deel van het budget is overgezet naar projecten die nog uitgevoerd moeten worden en doorgeschoven naar 2025. Daarnaast zijn diverse projecten zoals bijvoorbeeld huisvesting 3.0 en Energie neutrale RWZI Bostel vertraagd.

Het nog te bestemmen resultaat 2024 bedraagt € 2.3 miljoen negatief (begroot na wijziging € 7.7 miljoen negatief). Het resultaat valt uiteen in:

- Resultaat voor bestemming zuiveringsbeheer € 3,5 miljoen negatief (begroot na wijziging € 7,4 miljoen negatief)
- Resultaat voor bestemming watersysteembeheer € 1,2 miljoen positief (begroot na wijziging € 0,3 negatief).

1. Inleiding

1.1. Aanleiding

Hierbij ontvangt u de Burap 2024-3 en Jaarstukken 2024. De jaarstukken bestaan uit een beleidsmatige toelichting op de doelen, prestaties en de inzet van de financiën (Jaarverslag) en een verantwoording over het financiële beheer (Jaarrekening).

1.2. Beleidscontext/Historie

Het Jaarverslag en de Jaarrekening vloeien beiden voort uit de Waterschapswet.

De controleverklaring van de accountant geldt alleen voor de Jaarrekening en wordt besproken in de Auditcommissie. Deze commissie adviseert het algemeen bestuur over de bevindingen van de accountant.

2. Doel/meetbaar effect

De Burap 2024-3 en Jaarstukken 2024 dragen bij aan de maatschappelijke verantwoording en transparante overheid.

3. Uitwerking van het voorstel

3.1. Inhoud en argumenten

Voorstel 1: in te stemmen met de Burap 2024-3 en Jaarstukken 2024 incl. bijlagen

Het resultaat van 2024 is uitgekomen op € 2,3 miljoen negatief ten opzichte van de begroting na wijziging van € 7,6 miljoen negatief. Ten opzichte van de 2^e jaareinde verwachting in Burap 2024-2 is het resultaat gunstiger uitgekomen.

Het nog te bestemmen resultaat 2024 bedraagt € 2,3 miljoen negatief. Hiervoor is een separaat bestuursvoorstel "Resultaatbestemming 2024" opgesteld.

Toelichting bij Exploitatie 2024:

Exploitatie 2024

Rekening

Begroting

Begroting

JEV

(bedragen x € 1.000)			na wijziging	2 ^e Burap
Lasten	173.099	177.546	177.546	174.735
Baten	170.904	169.891	169.891	165.846
	-2.194	-7.655	-7.655	-8.889
Nagekomen baten	-106	0	0	0
Nog te bestemmen resultaat 2024	-2.301	-7.655	-7.655	-8.889

De verschillen ten opzichte van de begroting na wijziging zijn uitgebreid toegelicht in de Burap 2024-3 en Jaarstukken 2024.

Toelichting bij Investerings 2024:

Investerings 2024 * (bedragen x € 1.000)	Rekening	Begroting	Begroting	JEV
			na wijziging	2e Burap
Bruto investeringen	83.609	129.260	129.260	94.105
Inkomsten (m.n. subsidies)	-11.654	-16.848	-16.848	-10.095
Netto investeringen	71.955	112.412	112.412	84.010

* exclusief grondbank

De lagere investeringen in 2024 hebben een gering effect op de exploitatie en tarieven omdat de kapitaallasten pas in latere jaren in de exploitatie doorwerken.

De verdere verschillen ten opzichte van de begroting zijn uitgebreid toegelicht in de Burap 2024-3 en Jaarstukken 2024.

Voorstel 2: in te stemmen met de kostenoverschrijdingen per beleidsveld

In de Begroting 2024 is een "correctie onzekerheid" toegepast. In het kader van de begrotingsrechtmatigheid zijn deze kosten naar rato verdeeld over de begrote posten van de beleidsvelden. De gerealiseerde lasten voor de beleidsvelden "Waterketen" en "Bestuur en bedrijfsvoering" zijn hoger dan de begroting na wijziging maar lager dan de jaareindeverwachting bij de 2e Bestuursrapportage, zoals deze is behandeld en vastgesteld in de vergadering van het Algemeen Bestuur van 27 november 2024.

Afwijking ten opzichte van:	Begroting na wijz.	JEV Burap 2024-2
Beleidsveld Waterketen	€ 3.774.000	€ 0
Beleidsveld Bestuur en bedrijfsvoering	€ 750.000	€ 0

De gerealiseerde lasten van beleidsveld Waterketen zijn hoger dan de begroting na wijziging maar lager dan de jaareindeverwachting bij de 2e bestuursrapportage. Deze verklaring van de overschrijding ten opzichte van de begroting na wijziging is een gevolg van hogere kosten voor energie (energiebelastingen, elektra en netwerkkosten), hogere kosten SNB (slibverwerking en afwaardering garantieregeling vanuit afspraken bij herziening kostenverdeelsleutel) en hogere overall onderhoudskosten. De overschrijdingen zijn dus te relateren aan uitgaven passend binnen de reguliere beleidsuitgangspunten. De gerealiseerde lasten van beleidsveld Bestuur en Bedrijfsvoering zijn hoger dan de begroting na wijziging maar lager dan de jaareindeverwachting bij de 2e bestuursrapportage. Deze overschrijding is een gevolg van onder andere hogere lasten onderhoud software. De overschrijdingen zijn te relateren aan uitgaven passend binnen de reguliere beleidsuitgangspunten.

Om de rechtmatigheid van de gerealiseerde uitgaven ten opzichte van de geraamde uitgaven in de begroting na wijziging te borgen wordt het algemeen bestuur gevraagd in te stemmen met de kostenoverschrijding bij beleidsveld “Waterketen” en “Bestuur en bedrijfsvoering” ten opzichte van de Begroting na wijziging.

In het kader van de ontwikkelingen omtrent de rechtmatigheidsverantwoording zal er vanaf het boekjaar 2025 een en ander gaan wijzigen. Hierover zal het Algemeen Bestuur in de vergadering van 2 juli 2025 nader worden geïnformeerd. Belangrijkste verschillen zijn dat de Rechtmatigheidsverklaring niet meer door de accountant zal worden verstrekt maar door het Dagelijks Bestuur zal worden afgegeven, de tijdigheid van de informatie- verstrekking van informatie aan het AB nader wordt vastgesteld en dat afwijkingen in de lasten tussen jaarrekening en “JEV Burap” niet meer achteraf als rechtmatig kunnen worden aangemerkt. Na melding in de jaarrekening worden de afwijkingen wel aangemerkt als “acceptabel” maar blijven aangemerkt als “niet-rechtmatig”.

Voorstel 3: kennis te nemen van het accountantsverslag

Het accountantsverslag is als bijlage toegevoegd.

Voorstel 4: kennis te nemen van de controleverklaring

De goedkeurende controleverklaring is door de accountant toegevoegd aan de gewaarmerkte versie van de Burap 2024-3 en Jaarstukken 2024.

Voorstel 5: kennis te nemen van de reactie van de auditcommissie op het accountantsverslag en de controleverklaring

De reactie van de auditcommissie is als bijlage toegevoegd.

Voorstel 6: kennis te nemen van de reactie van het dagelijks bestuur op de reactie van de Auditcommissie.

De reactie van het dagelijks bestuur is als bijlage toegevoegd.

Directieparagraaf

Het jaar 2024 kenmerkt zich door grote hoeveelheden neerslag in de eerste helft van het jaar en een volledig verzadigd grondwatersysteem in het gehele jaar, ondanks de zeer hoge afvoeren in de beken. De winterperiode was spannend omdat iedere regenbui door de hoge grondwaterstanden direct zou doorwerken in de peilen en risico op overlast. De medewerkers hebben eind 2024 extra wachtdiensten gedraaid maar een situatie als tijdens de kerst in 2023 heeft zich niet voorgedaan. Wel heeft de tweede helft van 2024 in het teken gestaan van inzet op wateroverlast met betrekking tot de geplande en afgesproken nazorg acties, onderzoeken, werkzaamheden en vragen als gevolg van de wateroverlast.

Bij de begroting is een correctie van 4 % aangehouden waarvan de afgelopen jaren laat zien dat de ingeschatte uitgaven een te optimistische inschatting zijn en er gemiddeld circa 4% niet uitgegeven is aan het einde van het jaar. Halverwege het jaar was er rekening mee gehouden dat we hoger zouden uitkomen in verband met hogere kosten voor o.a. HWBP, extra onderhoud en energie, deels door de wateroverlast en was rekening gehouden dat 2% alsnog niet uitgegeven zou gaan worden in 2024. Met de correctie van 2% zouden de netto uitgaven 1,2 mln hoger zijn dan de begroting. Nu blijkt dat de inschatting van 4% reëel was. Het positieve saldo is te verklaren door hogere belastingopbrengsten.

Hier dient zich ook een bestuurlijke vraag aan of het echt meerwaarde heeft om vast te blijven houden aan in totaal drie bestuurlijke rapportages. Graag geven we in overweging om een meer uitgebreide rapportage op te stellen halverwege het jaar - in plaats van de huidige eerste twee rapportages. En uiteraard wel vast blijven houden aan een afsluitende rapportage waarin we terugblikken zoals nu ook gebeurt.

Historisch gezien realiseren we een hoog investeringsniveau al ligt het niveau wel aanzienlijk lager dan gepland. Dit is al langer een repeterend beeld. In de VJN zal hiervoor, mede door het AB gevraagd, inschattingen voorgelegd worden waarbij de risico's al grotendeels zijn ingecalculeerd. Dit maakt onderdeel uit van de stappen die de organisatie maakt op het gebied van resultaatgericht werken en voor verbetering van de P&C cyclus. Resultaatgericht werken verdient in 2025 opnieuw extra aandacht en is opgenomen als speerpunt in het directieplan 2025 met acties voor het consequent doorvertalen van (strategische en tactische) doelen naar concrete resultaten met realistische planningen, en acties om het instrument DIN (doelen en inspanningen netwerk) verder te versterken. De organisatie ontwikkelt zich en is lerende om op basis van impact, middelen en tijd steeds beter scenario's en daarmee keuzes aan het bestuur voor te leggen. De uitdaging is om voldoende voortgang op het leren en ontwikkelen te houden terwijl er tegelijk een aanzienlijke omgevingsdynamiek gaande is en er een grote inhoudelijke opgave voor de waterdoelen ligt die veel van onze aandacht vraagt.

Controllersparagraaf

Boekjaar 2024 is wederom een bijzonder jaar geweest. De dynamiek van het nieuwe bestuur in het eerste volledige bestuurlijke jaar en de voortdurende wateroverlast betekenen dat de verschillende “transities” (o.a. water- en energietransitie) te maken hebben gekregen met extra druk op het realisatietempo. Immers, de aanpak van de wateroverlast kost de nodige capaciteit die je daardoor niet voor andere ontwikkeltrajecten kunt inzetten.

De focus in de rapportages ligt op het beter in beeld brengen van de doelen - inspanningen - netwerk (DIN). Het zichtbaar maken van de doelen en inspanningen in relatie tot de planning en inzet van de middelen (formatie en €) blijft echter een ontwikkelpunt. Hierbij is het belangrijk om het zichtbaar maken van de relatie tussen doelen en inspanningen en de inzet van middelen niet te beperken tot de nieuwe ontwikkelingen (o.a. projecten) maar ook aandacht te besteden aan de reguliere (proces)activiteiten.

In zowel de eerste als de tweede bestuursrapportage is geconstateerd dat de exploitatielasten qua jaareindeverwachting nauwelijks zijn bijgesteld ten opzichte van de begrote bedragen. In het traject rondom de herijking van de P&C cyclus is het raadzaam om deze constatering van de beperkte bijstelling van de financiële raming in zowel de eerste als tweede bestuursrapportage mee te nemen.

De realisatie van de netto lasten ligt in lijn met de begrote netto lasten na correctie onzekerheden van de 4%. De bij de begroting doorgevoerde “correctie onzekerheden” van 4% (op basis van ervaringscijfers) blijkt een “verstandige” keuze te zijn geweest. Door het corrigeren van de netto lasten is de omvang van de op te halen belastingen neerwaarts bijgesteld en zijn deze daarmee beter in lijn gebracht met de werkelijke netto lasten. De afwijking in het uiteindelijke saldo van baten en lasten met het begrote saldo c.q. het saldo “Jaareindeverwachting” wordt hoofdzakelijk verklaard door een fors hogere netto belastingopbrengst. Deze hogere netto belastingopbrengsten worden met name veroorzaakt door de hogere opbrengsten Zuiveringsheffing vanuit het waterverbruik bedrijven en fors lagere kosten voor kwijschelding en oninbaarheid.

Dit benadrukt nogmaals het belang van een adequate raming van kosten en opbrengsten en het ontwikkelen van een relatie tussen de doelen en inspanningen en de planning van benodigde inzet van middelen (formatie en €).

Door het leggen van deze relatie kan gedurende het jaar aan de hand van de periodieke verantwoordingsgesprekken over onder andere de voortgang c.q. bijstelling van de plannings van doelen en inspanningen ook de inzet van de middelen worden bijgesteld. Voor het voeren van de verantwoordingsgesprekken is het van belang om de Rollen en de Taken-Bevoegdheden-Verantwoordelijkheden (R en TBV) helder vast te leggen, te handelen in het uitvoering geven aan de Rollen en TBV en het elkaar aan te spreken als er sprake is van afwijkingen.

Op een aantal vlakken zijn reeds stappen gezet of worden stapjes gezet (Investeringsboard Waterketen, Assetmanagement, overleggen rondom subsidies en MOK/BOK, managementontwikkelingstraject) maar ook hier geldt dat het verbeteren van het vastleggen van R en TBV, het elkaar aanspreken op deze R en TBV maar vooral om er in de praktijk mee aan de slag te gaan nodig zijn om ECHT stappen te kunnen zetten.

3.2. Risico's

De risico's zijn in de bestuursrapportage nader toegelicht.

4. Financiën

De financiën zijn opgenomen in paragraaf 3.1. bij voorstel 1.

5. Uitvoering en evaluatie

5.1 Bestuurlijke vervolgstappen:

De verbetervoorstellen uit het rapport van de accountant worden door de ambtelijke organisatie opgepakt. De voortgang hiervan wordt gemonitord met de interne controles en besproken met de portefeuillehouder.

5.2 Externe communicatie:

Op de website van Waterschap De Dommel.

5.3 Bestuurlijke evaluatie:

Er zal geen bestuurlijke evaluatie plaatsvinden.

Hoogachtend,
Namens het dagelijks bestuur,

E. de Ridder
watergraaf

H.J. Kielenstijn
secretaris

Bijlage(n):

Gewaarmerkte Burap 2024-3 en Jaarstukken 2024 inclusief bijlagen

Getekende controleverklaring

Accountantsverslag

Reactie auditcommissie op het accountantsverslag en de controleverklaring

Burap 2024-3 en Jaarstukken 2024

Het algemeen bestuur besluit conform voorstel zonder hoofdelijke stemming.

1. In te stemmen met de Burap 2024-3 en Jaarstukken 2024 inclusief bijlagen;
2. In te stemmen met de kostenoverschrijdingen per beleidsveld;
3. Kennis te nemen van het accountantsverslag;
4. Kennis te nemen van de controleverklaring;
5. Kennis te nemen van de reactie van de auditcommissie op het accountantsverslag en de controleverklaring.
6. Kennis te nemen van de reactie van het dagelijks bestuur op de reactie van de auditcommissie.

Aldus vastgesteld in de vergadering van 21 mei 2025.

het algemeen bestuur

E. de Ridder
watergraaf

H.J. Kielenstijn
secretaris

WATERSCHAP DE DOMMEL

Bestuursrapportage 2024-3 en Jaarstukken 2024

januari – december 2024

Inhoudsopgave

Jaarverslag 2024

1	INLEIDING	4
1.1	De financiële resultaten over 2024 in één oogopslag	4
1.2	Opbouw Jaarstukken 2024	4
1.3	Voorstel resultaatbestemming	5
2	BELEIDSVELDEN	
	Beleidsveld Watersysteem	6
	Beleidsveld Waterketen en schoon water	26
	Beleidsveld Bestuur en Bedrijfsvoering	43
3	UITGANGSPUNTEN, HOOFDLIJNEN EN VERPLICHTE PARAGRAFEN	60
3.1	Ontwikkelingen sinds vorig jaar	60
3.2	Uitgangspunten en normen	60
3.3	Incidentele lasten en baten	60
3.4	Kostentoerekening	60
3.5	Bestemmingsreserves en voorzieningen	61
3.6	Waterschapsbelastingen	61
3.7	Weerstandsvermogen	62
3.8	Financiering	66
3.9	Verbonden partijen	69
3.10	Bedrijfsvoering	73
3.11	Investerings	74
3.12	EMU-saldo	74

Jaarrekening 2024

1	EXPLOITATIEREKENING NAAR KOSTENDRAGERS	
1.1	Exploitatierekening naar kostendrager Watersysteembeheer	77
1.2	Exploitatierekening naar kostendrager Zuiveringsbeheer	81
2	EXPLOITATIEREKENING NAAR BELEIDSVELDEN	85
3	EXPLOITATIEREKENING NAAR KOSTEN- EN OPBRENGSTSOORTEN	87
3.1.	Exploitatierekening van baten en lasten	87
3.2.	WNT-verantwoording	88
3.3.	Begrotingsrechtmatigheid	90
4	BALANS EN TOELICHTING	93
5	GEBEURTENISSEN NA BALANSDATUM	109
	CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT	110
	LIJST VAN GEBRUIKTE AFKORTINGEN	111

Bijlage 1: SISA-verantwoording

Bijlage 2: Nadere informatie Beleidsveld Watersysteem

Bijlage 3: Nadere informatie Beleidsveld Waterketen en schoon water

Bijlage 4: Nadere informatie Beleidsveld Bestuur en bedrijfsvoering

Bijlage 5: WKC Jaaroverzicht 2024

Bijlage 6: Rapportage majeure projecten beleidsveld Watersysteem

Bijlage 7: Rapportage majeure projecten beleidsveld Waterketen en schoon water

Bijlage 8: Renteresultaat

JAARVERSLAG 2024

1 INLEIDING

Voor u ligt het Jaarverslag en de Jaarrekening 2024.

De indeling van het Jaarverslag 2024 is ongewijzigd ten opzichte van vorig jaar en komt overeen met de indeling van de Beleidsbegroting 2024. De indeling sluit ook aan bij de inhoud van de commissies, namelijk Voldoende water en droge voeten, Waterkwaliteit en Waterketen en Bestuur, Communicatie en Financiën.

1.1 De financiële resultaten over 2024 in één oogopslag

In onderstaande tabellen zijn het exploitatieresultaat en het investeringsvolume weergegeven ten opzichte van de begroting 2024, de begroting 2024 na wijziging en de jaareindeverwachting.

Exploitatie 2024 (bedragen x € 1.000)	<u>Rekening</u>	<u>Begroting</u>	<u>Begroting</u> <u>na wijziging</u>	<u>JEV</u> <u>2e Burap</u>
Lasten	173.099	171.246	171.246	174.735
Baten	170.904	163.581	163.581	165.846
	-2.194	-7.665	-7.665	-8.889
Nagekomen lasten	-106	0	0	0
Nog te bestemmen resultaat 2024	-2.301	-7.665	-7.665	-8.889

Investerings 2024 * (bedragen x € 1.000)	<u>Rekening</u>	<u>Begroting</u>	<u>Begroting</u> <u>na wijziging</u>	<u>JEV</u> <u>2e Burap</u>
Bruto investeringen	83.609	129.260	129.260	94.105
Inkomsten (m.n. subsidies)	-11.654	-16.848	-16.848	-10.095
Netto investeringen	71.955	112.412	112.412	84.010

* exclusief grondbank

1.2 Opbouw Jaarstukken 2024

De Jaarstukken 2024 bestaan uit twee delen:

- Het jaarverslag, met de belangrijkste ontwikkelingen in 2024, het in 2024 gerealiseerd beleid in de verschillende beleidsvelden, met toelichtingen per beleidsveld en de verplichte paragrafen;
- De jaarrekening met het financiële deel met de exploitatierekening 2024 naar kostendrager, naar beleidsvelden, de exploitatierekening naar kosten- en opbrengstensoorten en de balans per 31 december 2024 met toelichting.

1.3 Voorstel resultaatbestemming

Het nog te bestemmen resultaat 2024 bedraagt € 2.301.000 negatief (begroot € 7.655.000 negatief).

Voor kostendrager zuiveringsbeheer is het resultaat voor bestemming 2024 € 3,5 mln. negatief (begroot na wijziging € 7,4 mln. negatief).

Voor kostendrager watersysteembeheer is het resultaat voor bestemming 2024 € 1,2 mln. positief (begroot na wijziging € 0,3 mln. negatief).

Een nadere toelichting op de afwijking ten opzichte van de begroting na wijziging is opgenomen in hoofdstuk 1 van de Jaarrekening 2024.

Er zal een afzonderlijk voorstel voor resultaatbestemming 2024 aan het algemeen bestuur worden voorgelegd.

2 BELEIDSVELDEN

Beleidsveld Watersysteem

1. Doelen van het beleidsveld

Het beleidsveld Watersysteem omvat de inrichting, beheer en onderhoud van watersystemen, vergunningverlening en handhaving, Keur en beleid, innovatie en strategie met betrekking tot watersysteembeheer.

Waterschap De Dommel heeft in het waterbeheerprogramma 2022-2027 ambitieuze plannen en werkt concreet aan drie doelen: droge voeten, schoon water en voldoende water. Deze doelen vormen de basis van de 'watertransitie'; de weg naar een toekomstbestendige waterhuishouding in 2050. Het is een uitdagende klus met complexe vraagstukken waar we de komende jaren met elkaar antwoorden op gaan vinden. Meer dan voorheen brengen we een focus aan in onze aanpak. We gaan daarbij:

- Van beekdalgericht naar gebiedsgericht: onze aandacht gaat naast het beekdal ook uit naar de flanken, de hoge zandruggen en bebouwd gebied.
- Van sectoraal naar integraal; samen met overheden en gebiedspartners maken we keuzes over meerdere opgaven in een gebied.
- Van water afvoeren naar elke druppel telt; maximaal water conserveren, minder grondwater gebruiken en slimmer sturen.

Alleen dan gaan we oplossingen vinden voor een ook op langere termijn leefbaar Midden-Brabant met een duurzaam en toekomstbestendig watersysteem dat goed is voor inwoners, bedrijven, landbouw en natuur. En het waterschap zal hierin een voortrekkersrol gaan vervullen. Deze aanpak vraagt echter ook om verandering in gedrag, in denken en in doen. En dus ook in een verandering hoe we tot voor kort prioriteerden en programmeerden. Het proces Realisatie Watersysteem heeft in deze transitie een grote rol en pakt deze ook, ondanks dat dit kan leiden tot onzekerheid in 'prestatiegraad' op korte termijn (tót 2027). We moeten namelijk vanaf vandaag stappen zetten richting ons doel van een toekomstbestendig watersysteem in 2050. In de eerste jaren wordt het verschil gemaakt en dé basis gelegd.

Concreet betekent dit dat wij, samen met andere processen, nog duidelijkere keuzes en prioriteiten gaan bepalen richting 2050. Ook betekent dit dat we lél zullen moeten tonen, met het risico op het maken van fouten. Het maken van fouten is niet erg, als we hier maar lering uit trekken en de lessen gebruiken om uiteindelijk te versnellen. De komende jaren zetten wij daarom (ondanks de onzekerheid van de provinciale koers) nog nadrukkelijker in op de GGA-processen die wij trekken, omdat wij er van overtuigd zijn dat we daar het verschil kunnen maken in de watertransitie. Daarnaast willen we experimenteren met het 'afwaarderen van grond in beekdalen' en het beschikbaar gestelde instrumentarium van Volledige Schadeloosstelling inzetten op plekken die cruciaal zijn in het halen van de doelen van de watertransitie. In deze managementrapportage doen we hiervoor geen concrete voorstellen, omdat deze rapportage vooral terugkijkt naar de geleverde prestaties in 2024. Echter, het is wel een aankondiging richting de VJN2026.

2. Prestaties van het beleidsveld

2.1. Jaaroverzicht Watersysteem

Het jaar 2024 was erg nat en warm. Er viel iets minder neerslag dan in 2023, maar kende wel een zeer natte voorgeschiedenis. In de eerste week van januari 2024 was de calamiteitenorganisatie nog actief en waren de medewerkers van beheer en onderhoud nog hard aan de slag om buiten alles onder controle te houden. In het voorjaar werd het niet droger. In mei zorgde veel regen in korte tijd ervoor dat de calamiteitenorganisatie weer actief werd. Vanaf augustus werd de hoeveelheid neerslag per maand gemiddeld, met alleen een iets hoger dan gemiddelde november maand. De grondwaterstanden zijn bijna het hele jaar nat tot zeer nat voor de tijd van het jaar geweest. Ook in de laatste 4 maanden van het jaar waarin de neerslag weer redelijk gemiddeld was.

Het volledige jaaroverzicht WKC watersysteem 2024 is als bijlage 5 opgenomen.

2.2. Voldoende Water

De ambitie is dat er in 2050 genoeg water beschikbaar is om het hoofd te kunnen bieden aan drogere periodes in het jaar. Dat betekent dat we:

- Een gezonde grondwatervoorraad hebben,
- Een positieve trend van het grondwater in ons stroomgebied hebben bereikt, én
- De cruciale beken die zijn aangemerkt vanuit de KRW jaarrond watervoerend zijn door natuurlijk kwelwater.

Resultaten uit Beleidsbegroting 2024 in één oogopslag voor Voldoende Water

De resultaten waarover gerapporteerd wordt zijn afkomstig uit de Beleidsbegroting 2024.

Legenda (afwijking alleen ingevuld indien resultaat niet gehaald):	
	= Resultaat is gehaald in 2024
	= Resultaat heeft nog aandacht, volledige realisatie vindt in 2025 plaats
	= Resultaat wordt naar verwachting niet gehaald

Resultaten 2027	Resultaten 2024	Burap 2024-1	Burap 2024-2	Burap 2024-3	Toelichting
<i>Dempen, verondiepen, stuwen van B/C watergangen en aanpak oude weijers</i>					
In het kader van het Grondwaterconvenant verkennen we met de partners waar de grootste kansen en mogelijkheden liggen en geven we uitvoering aan maatregelen die bijdragen aan het aanvullen van meer grondwater. Uitvoering van projecten vindt plaats vanuit de	Het versnellingsteam droogte pakt kansen indien die zich voordoen en waar het mogelijk is deze te realiseren.				
	Inspannen om met de TBO's structurele werkafspraken te maken om sneller van kans naar uitvoering te komen.				
	In de beoogde stimuleringsregeling landelijk gebied worden maatregelen voor aanvullen grondwater gestimuleerd.				

gebiedsgerichte aanpakgebieden (GGA's), waterschapsprojecten, terrein beherende organisaties (TBO's) en gemeenten. Ontwikkelen van instrumenten o.a. het aanpassen van wet- en regelgeving.	40 stuwen automatiseren en plaatsen (tranche 3)				
Met partners in het Grondwaterconvenant zijn afspraken gemaakt om in 2024 2 à 3 projecten met meer impact op te starten in verschillende gebieden op de koppen/flanken. De aanpak kan vervolgens breder worden uitgerold.	Drinkwaterlandschap Groote Heide vaststellen Plan van Aanpak gericht op watersysteemherstel (1.000 ha), N2000 doelstelling en hydrologische impuls Natte Natuurparel (NNP) Gijzenrooise Zegge (115 ha NNP)				
	Opstellen waterbalans Pielisboeren via GGA Bovenlopen Beerze				
	Gebiedsproces inrichting 2e fase inrichting beeklandschap Reusel de Mierden is verbreed naar systeemherstel met verdergaande vernattingsmaatregelen (uitstraling op de flanken) t.b.v. bijdrage aan Natuurdoelanalyse N2000.				
Vasthouden (winter)water conform doel BBG, ca 40-45 mln.	Totaalbeeld maatregelen water vasthouden inzichtelijk maken en uitvoeren.				

m3 water infiltreren Waterschap De Dommel	Voortgang en effectiviteit inzichtelijk maken en bijsturen.				Er is een grofstoffelijke rekentool ontwikkeld door het ontwikkelteam Informatievoorziening (scrumteam). Een extern adviesbureau heeft een opzet gemaakt naar de mogelijkheden om voorafgaand aan uitvoering de effectiviteit van maatregelen in te schatten. In 2025 gaan we verder met bestuderen wat op dit vlak mogelijk is.
	Achteruitgang voorkomen				Er zijn geen bezwaren meer van de Brabantse Waterschappen om te starten met het opstellen van een verordening gericht op geen achteruitgang. We zijn in 2024 gestart met het proces van opstellen van deze beleidsregels. Het bestuurlijke proces om te komen tot besluiten kost meer tijd en loopt door in 2025.
	Afspraken Breed Bestuurlijk Grondwateroverleg (BBG) (commitment)				
Optimalisatie bestaande aanvoer en extra winteraanvoer					
In theorie zou het mogelijk zijn om extra water te infiltreren door de aanvoer van Maaswater te optimaliseren. We onderzoeken of dit daadwerkelijk mogelijk is rekening houdende met de waterkwaliteitsaspecten, ruimtevraag, beschikbaarheid van water en technische haalbaarheid.	In 2023 is samen met de provincie, een strategische studie opgestart. Het onderzoek richt zich op de kansrijkheid (beleidsmatig, bestuurlijk, beschikbaarheid) van grootschalige aanvoer van buiten ons gebied naar ons beheersgebied. Resultaat 2024: Kansen of onmogelijkheden zijn bekend en vanuit die positie bepalen we samen met het dagelijks bestuur welke richting we opgaan (afhankelijk van keuzes hier onderzoek in uitbreiden of maken Plan van Aanpak).				De strategische studie is opgeleverd. Er is gezocht naar kansen in de lopende GGA-trajecten. De mogelijkheden worden beperkt door de kwaliteit van het te infiltreren water. STOWA doet een onderzoek naar de kwaliteitseisen van het infiltratiewater. Dit onderzoek loopt nog en wordt begin 2025 verwacht. Op basis hiervan wordt met het DB de richting bepaald.
Vasthouden winterwater in beken	Verkenning uitvoeren				

Doel is om de winteraanvoer te vergroten via het bestaande aanvoersysteem van Lommel op de Beekloop.	Spoor 2: Inrichtingsplan beekloop is gereed, wordt overgedragen aan gebiedsteam GGA keersop-beekloop voor vervolg uitvoering.				
Grondwater gestuurd peilbeheer in A wateren en klimaatrobuust ingerichte beekdalen					
Spoor 1: Het vastleggen en up to date houden van de oppervlaktewater streefpeilen in de datasystemen en beheren op basis van deze streefpeilen.	Spoor 1: op koers om eind dit jaar gereed te zijn.				
Spoor 2: Klimaatrobuust ingerichte beekdalen in combinatie met systeemherstel door anders inrichten en beheren van de B en C watergangen en infiltratie in oude weijers op de koppen en flanken (zie hierboven).	Spoor 2: beleidsontwikkeling beheren B en C watergangen gestart.				Beleidsontwikkeling is (conform afspraak in Droogte convenant) gestart en loopt. Project infiltratie met Brabant Water loopt. Verder is er prioriteit gegeven aan ontwikkeling van het beleid streefpeilen. De pilot grondwater gestuurd peilbeheer is daardoor nog niet opgestart.
	Spoor 2: Herinrichting beekdalen loopt via GGA (Gebiedsgerichte aanpak).				In alle GGA-gebiedsprocessen wordt Water en Bodem als randvoorwaarde voor ruimtelijke ordening ingebracht en afhankelijk van voortgang in dit gebiedsproces worden afspraken gemaakt over de verankering in ruimtelijke procedures. Voor de gebieden waar wij trekker zijn is inmiddels krediet beschikbaar gesteld en kunnen we de planuitwerking verder gaan vormgeven. Aandachtspunt voor de gebieden waar we geen trekker zijn is wel de aanpak (projectmatige aanpak) en de capaciteit die we daarvoor beschikbaar kunnen stellen. Zeker de aanpak van de andere gebieden voldoet niet overal aan onze standaard/eisen. Wij vragen de provincie daarom om

					duidelijker te prioriteren en te sturen op de gemaakte procesafspraken. Risico's voor alle GGA's is wel de verdeling van de middelen nu het NPLG is komen te vervallen.
Gemiddeld streven we hierbij naar een peilstijging van 20 cm in de beken en A-watergangen.	Spoor 3: Concept dashboard streefpeilen en actuele peilen gereed.	😊	😊	😞	Op koers.
Infiltreren stedelijk gebied (afkoppelen/stimuleringsregeling)					
In 2027 stroomt 15% minder water af dan in 2022 naar de zuivering, waardoor lokaal wordt vastgehouden en geïnfiltreerd.	De in 2023 ontwikkelde monitoringstool is compleet en actueel (= gevuld met informatie uit 2021 (referentiejaar). Aan de hand van de monitoringstool kunnen we de resultaten van de inspanningen en de voortgang van de ambitie inzichtelijk maken.	😊	😊	😊	
Vanuit Bestuursprogramma					
Stimuleringsregeling landelijk gebied	Het opstellen van een Stimuleringsregeling (van de watertransitie voor het) Landelijk Gebied. Begin 2024 eerste tranche. Eind 2024 tweede tranche.	😊	😞	😞	In 2024 is er vertraging in de regeling ontstaan. Door personele, procesmatige en inhoudelijke ontwikkelingen. Het proces en de afstemming met partners en het verkrijgen van goedkeuring van BIJ12 vraagt meer tijd. In december is de regeling aan het DB aangeboden en goedgekeurd. Verwachting is dat BIJ12 de regeling in maart 2025 behandelt. Na goedkeuring van de regeling door BIJ12 en nadien het DB wordt deze opengesteld.
Verbrede grondwaterheffing (waterbesparing aantrekkelijk maken)	Overleg over interpretatie bestuursakkoord provincie en afspraken maken.	😊	😊	😊	

Maatregelen bij extreme droogte; gebruik artikel 1.12	Verkenning over het gebruik van artikel 1.12. Toepassing na besluit voor/door De Dommel. Afstemmen samen met andere waterschappen.				Proces samen optrekken met buurwaterschappen is gestart maar vergt meer tijd.
	Via spoor 2 Waterschapsverordening. Oplevering begin 2024.				
Verdere achteruitgang tegengaan - waaronder Stand still nieuwe (grote) onttrekkingen					
Beleidskader actief grondwaterbeheer	Wordt meegenomen in Nieuw beleid voor watertransitie > waterschapsverordening 2024: (Beleidskader actief grondwaterbeheer Beregeningsbeleid, Drainagebeleid, Kleine onttrekkingen, Grondwatergestuurd Peilbeheer).				Er is akkoord gegeven op een opdracht vanuit de NBWB voor het opstellen van een nieuwe gezamenlijke beleidsrijke waterschapsverordening. We zijn eind 2024 gestart met de organisatie van het proces.
Berekening	Pilot beregeningsbeleid sportvelden en golfbanen, conform droogteagenda. Simulatie pilot agrarische berekening.	 	 	 	Heeft momenteel geen prioriteit gezien actuele situatie van wateroverlast.

2.3. Nadere toelichting bij Voldoende Water

Gebiedsgerichte Aanpak (GGA) - algemene voortgang

De meeste gebiedsprocessen bevinden zich nu in de visiefase. Bijna alle GGA-gebieden splitsten zich op in 5-10 deelgebieden. Dit om voor de verdere uitwerking het juiste detailniveau te kunnen krijgen. Veel wordt gekeken naar de GGA Grenscorridor (deelgebied van GGA Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux), het gebiedsproces dat getrokken wordt door Waterschap De Dommel. Deze loopt voorop in voortgang en kwaliteit ten opzichte van vele andere gebiedsprocessen en krijgt daardoor veel aandacht. Ervaringen die wij daar opdoen (inrichting grondtafel, spelregels samenwerking, ruimtelijke verankering en verdere uitwerking in deelgebieden) delen wij met onze gebiedspartners.

In bijlage 2 van het bijlagenboek is een nadere toelichting opgenomen.

Stimuleringsregeling gemeentelijke uitvoeringsprogramma's klimaatadaptatie:

Waterschap De Dommel zet in op het realiseren van een leefomgeving die klaar is voor de toekomst met een watersysteem dat daarbij past. Het waterschap heeft zich ten doel gesteld om in 2027 tenminste 15% minder regenwater op onze rioolwaterzuiveringen te ontvangen. Gemeenten spelen een zeer belangrijke rol om dit te realiseren, met name in het bebouwde gebied. Een financiële bijdrage van Waterschap De Dommel (aan gemeenten) kan gemeenten stimuleren en in staat stellen extra maatregelen te treffen om de beoogde vermindering van 15% te realiseren. De Gemeenten zullen de extra maatregelen in uitvoeringsagenda's vastleggen in de gezamenlijke aanpak binnen het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie (DPRA).

Waterschap De Dommel stelt tot en met 2027 in totaal € 20 miljoen beschikbaar voor cofinanciering van gemeentelijke uitvoeringsprogramma's voor klimaatadaptatie (jaarlijks € 4 miljoen). Het budget per gemeente is gebaseerd op aantal inwoners en oppervlakte van het grondgebied (gelijk aan de rijks IMPULS-regeling). Om de effecten te meten wordt een monitoringstool ontwikkeld.

Om de middelen, die vanuit een bestuurlijke afspraak reeds ter beschikking zijn gesteld aan de gemeenten, te behouden voor de doelstelling om 15% meer regenwater te infiltreren, wordt voorgesteld om voor de in een boekjaar niet uitgegeven gelden een bestemmingsreserve te vormen. Het vormen (maar ook intrekken) van een bestemmingsreserve is een bevoegdheid van het algemeen bestuur.

Overzicht stimuleringsregelingen

Bijdrageregeling	Gebiedskenmerken	Publicatie regeling
Uitvoeringsagenda klimaatadaptatie	Bebouwd gebied	24 april 2024
Subsidie klimaatbuffers	Bebouwd gebied	15 maart 2022, geactualiseerd mei 2024
Stimuleringsregeling landelijk gebied	Landelijk gebied	verwachting Q2 2025

Bijdrageregeling	Realisatie 2020-2022	Realisatie 2023	Realisatie 2024	Totaal realisatie	Totaal budget	Budget beschikt
Uitvoeringsagenda klimaatadaptatie	€ -	€ 98.000	€ 621.820	€ 719.820	€ 20.000.000	€ 12.100.000
Subsidie klimaatbuffers	€ 1.963.700	€ 435.400	€ 501.200	€ 2.900.300	€ 3.900.300	€ 3.300.800
Stimuleringsregeling landelijk gebied	€ -	€ -	€ 151.900	€ 151.900	€ 12.500.000	€ -
Eindtotaal	€ 1.963.700	€ 533.400	€ 1.274.920	€ 3.772.020	€ 36.400.300	€ 15.400.800

Uitvoeringsagenda klimaatadaptatie

In totaal is € 12,1 mln. beschikt, van dit bedrag is tot en met 2024 € 719.820 betaald. Er is pas sprake van een verplichting voor het waterschap wanneer de prestatie geleverd is.

Ontwikkelingen grondvoorraad

Stand van zaken voorraad rekening waterschap

De voorraad rekening toont de oppervlakte van grond die het waterschap in eigendom heeft. Dit zijn de gronden op plekken waar projecten gepland zijn en gronden die als ruilgrond kunnen worden ingezet voor projecten om grond op de juiste plek te krijgen. De voorraad rekening mag conform AB-besluit van 13 juli 2022 maximaal 600 hectare groot zijn.

In onderstaande tabel zijn de ontwikkelingen van de voorraad rekening voor 2024 opgenomen.

Gerealiseerd

	Grondvoorraad in ha.	Waarde grondvoorraad in €
Saldo grondvoorraad op 01-01-2024	321	€ 24.129.729
Aankoop (gerealiseerd)	61 (131)	€ 7.127.902
Verkoop (gerealiseerd)	-29 (-75)	€ -2.446.714
Projectmutaties (gerealiseerd)	-2 (-11)	€ -16.530
Saldo grondvoorraad actueel	351 (369)	€ 28.794.386

Onderbouwing

- Er is altijd onzekerheid over de te realiseren aankopen en verkopen gedurende een jaar. Dat geldt ook voor 2024. Vanwege de grote onzekerheid in grondtransacties en het ontbreken van goede ervaringscijfers op dat vlak (slagingspercentage e.d.) wordt periodiek naar de portefeuille gekeken. Uiteindelijk zijn minder transacties gerealiseerd dan op voorhand ingeschat (zie tussen haakjes voor de inschatting tijdens de jaareindeverwachting). Dit heeft te maken met de ondertekening van overeenkomst/afwikkeling bij de notaris. Er is wel al overeenstemming met enkele eigenaren. Het gaat onder andere om 5 dossiers in het project Bruggelaar, 1 dossier in de GGA Grenscorridor en 3 transacties in aparte projecten. Daarbij gaat het om circa 65 hectare aankoop en circa 46 hectare verkoop.

- Op dit moment geldt een werkafspraken dat de gronden circa 2 jaar voor daadwerkelijke realisatie van de VRR worden overgeboekt naar de projecten. Echter, vanwege de huidige onzekerheid in uitvoering en beroepsprocedures zijn we voornemens om deze werkafspraken te wijzigen. Dit houdt in dat de gronden pas vanaf gunning aan de aannemer (dus daadwerkelijke start van de uitvoering) worden overgeboekt naar de projecten. De meerjarenverwachting is op basis hiervan al tijdens de BB2025 aangepast.

2.4. Droge Voeten

De ambitie voor Droge Voeten in 2050 is een waterhuishouding in ons gebied die toekomstbestendig is, waarbij de functies op de juiste plaats liggen en waarbij de inrichting gericht is op het dempen van piekafvoeren en het zo lang mogelijk beschikbaar houden van water. Dat betekent dat water meer ruimte krijgt, we nattere condities accepteren daar waar het kan en dat we beschermen tegen overstromingen daar waar de schades te groot worden. Het hoogwater van eind 2023 onderstreept het belang van een klimaatrobuuste waterhuishouding, zoals beschreven in het lange termijn doel van 2050.

Resultaten uit Beleidsbegroting 2024 in één oogopslag voor Droge Voeten

De resultaten waarover gerapporteerd wordt zijn afkomstig uit de Beleidsbegroting 2024.

Legenda (afwijking alleen ingevuld indien resultaat niet gehaald):	
	= Resultaat is gehaald in 2024
	= Resultaat behoeft nog aandacht, volledige realisatie vindt in 2025 plaats
	= Resultaat wordt naar verwachting niet gehaald

Resultaten 2027	Resultaten 2024	Burap 2024-1	Burap 2024-2	Burap 2024-3	Toelichting
Het herstel van de keringen (regionale en overige)					
Overige keringen (totaal: 86,5 km, 1 ^e fase 47,5 km): Onderzoeken en start aanpak 47,5 km Gerealiseerd /op orde gebracht 16,5 km	Realisatie 15,3 km in cluster 1: Bossche Broek Zuid, Bossche Broek Noord en Halder – Volmeer				
Alle regionale keringen voldoen aan de norm Keringenvakken Vught Zuid en A2 / Pestdijk voldoen aan normering/bescherming status (opwaardering overige kering naar regionaal) Klotputten, herstelopgave gereed	- Planvoorbereiding in cluster 4: Hoogwaterbescherming Vught e.o. (incl. situatie HoWaBo 2.0) - Planuitwerking in cluster 3: Klotputten (ontwerpen nieuw deeltracé)				

HOWABO (Hoogwateraanpak Brabant Oost)					
Hoogwaterbescherming Den Bosch en omstreken: - Voorkeursbeslissing (plan-MER) gereed -> basis voor concreet realisatieplan (inspraak doorlopen) - Meerdere projectbesluiten (project-MER) gereed -> nadere concretisering van maatregelpakketten: Definitieve ontwerpen en budgetramingen (project-MER-plichtige projecten en besluiten) - Realisatiefase gestart. Realisatie is langjarig in opeenvolgende deelprojecten (-> WBP 6)	• Notitie Reikwijdte en Detailniveau gereed (NRD = start plan-Milieueffectrapportage (MER)); • 11 deelstudies (bouwstenen) onder verkenning 70% gereed; • Kansrijke alternatieven bekend • Voorkeursbeslissing verwacht medio 2025				.

Watersysteemtoets					
Watersysteemtoets uitgevoerd (eind 2024/begin 2025)	De watersysteemtoets wordt in 2024 gedaan. Resultaat van de watersysteemtoets is een verslag van de waterstaatkundige toestand van de regionale wateren. Het geeft inzicht in het functioneren van het watersysteem, er van uitgaande dat alle keringen technisch op orde zijn. Op basis hiervan wordt bekeken of er aan de Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW) norm wordt voldaan. Daar waar dit niet zo is bekijken we welke inspanningen nodig zijn om alsnog te voldoen en of dit kosteneffectief / maatschappelijk verantwoord is.				Vanwege de wateroverlast-problematiek lag de prioriteit van vakgroep Hydrologie elders. Daardoor zijn we later gestart met het bouwen van het nieuwe modelinstrumentarium. Naar verwachting wordt de watersysteemtoets voor Q2 2025 uitgevoerd. Daarnaast wordt gewerkt aan Bovenregionale Stresstesten, een opdracht vanuit het Rijk n.a.v. de overstromingen in Zuid Limburg.
Opgave en maatregelen volgend uit watersysteemtoets bepaald en programma bestuurlijk vastgesteld.	De resultaten van de watersysteemtoets en de daaruit volgende opgave (omschrijving van noodzakelijke maatregelen en termijn van realisatie) worden voorgelegd aan het dagelijks bestuur ter vaststelling. En vervolgens aan het bevoegd gezag. Dit is naar verwachting eind 2024/begin 2025.				Zie hierboven.

2.5. Nadere toelichting bij Droge Voeten

Programma Hoogwaterbescherming

Afgelopen najaar is er een samenwerkingsovereenkomst (SOK) afgesproken met de partners in het gebied betrokken bij hoogwaterbescherming Brabant Oost (HoWaBo) om samen de hoogwaterbeschermingsopgave aan te gaan. Daarnaast is de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) vastgesteld. Met deze NRD wordt in de eerste helft van 2025 de milieueffectrapportage (MER) uitgevoerd. De verdiepende onderzoeken in portefeuille bij Waterschap De Dommel, lopen conform planning en begroting. De uitgaven in de deelprojecten alsook de uitgaven voor het programmamanagement, wijken (daarom) niet substantieel af van de voor BB2024 geprognoseerde uitgaven.

Wateroverlast en hoge grondwaterstanden 2024

Met gemiddeld over het land 1.055 mm tegen 865 mm normaal is 2024 opnieuw een extreem nat jaar. Na 2023 en 1998 het derde natste jaar ooit. Als gevolg hiervan waren en zijn de grondwaterstanden erg hoog in het beheergebied van De Dommel. Het waterbeheer is jaarrond erop gericht geweest op het zo veel mogelijk afvoeren van het water, op een beheerste manier om overlast elders te voorkomen.

Vanwege de hoge grondwaterstanden in het gebied rondom De Kempen heeft De Dommel in het najaar van 2024 extra onderhoudsmaatregelen getroffen om het risico op wateroverlast door inundatie te verkleinen. De verwachting is dat ook in het voorjaar van 2025 het beheergebied van De Dommel te maken heeft met natte omstandigheden. Waterschap De Dommel blijft zich richten op het afvoer van wateren totdat de omstandigheden veranderen.

Het extreem natte voorjaar en de wateroverlast in mei 2024 leidde tot een fors hoger aantal schadeclaims. Deze claims zijn toegelicht bij de niet uit de balans blijkende verplichtingen in het onderdeel jaarrekening.

Oeverafkalving

Als gevolg van de weersomstandigheden (hoogwater winter 2023-2024) zijn er veel taludafzakkingen/oeverafkalvingen in zowel agrarisch als particulier gebied ontstaan. We maken een afweging (in relatie tot ons beleid) of we dit kunnen aanvullen met grond (met groot risico op nieuwe oeverafkalving) of door beschoeiing te plaatsen (dit is erg duur en ecologisch ongewenst) of door het verflauwen van de taluds in afstemming met de aanliggende eigenaren. Door de voortdurende drukte als gevolg van de hoge (grond)waterstanden heeft het herstel van de schades vertraging opgelopen. De verwachting is eind 2^e kwartaal 2025 een inschatting te hebben van de benodigde capaciteit en financiële middelen.

In bijlage 2 van het bijlagenboek is een nadere toelichting opgenomen.

2.6. Majeure projecten beleidsveld Watersysteem

In de beleidsbegroting 2024 zijn navolgende projecten als majeur benoemd:

Majeure projecten	Totaal projectresultaat	Burap 2024-1	Burap 2024-2	Burap 2024-3	Toelichting
Klimaatrobuust Sint-Oedenrode (P051418)	Klimaatrobuuste inrichting Beneden Dommel, baggeren watergangen en versterking ecologische verbindingszone	😞	😞	😊	
Beekdalinrichting Essche stroom (P016915)	Klimaatrobuuste inrichting Essche Stroom	😞	😞	😊	
Programma overige en regionale keringen		😊	😊	😊	
Uitvoeringsprogramma Dommeldal (P034807)		😊	😊	😊	

Voor een uitgebreide rapportage over de majeure projecten zie bijlage 6 van het bijlagenboek.

3. Middelen (investerings en exploitatie)

Exploitatie Watersysteem (bedragen x € 1.000)

Omschrijving		Rekening 2024	Begroting 2024	Begroting 2024 na wijziging
Lasten	Rentelasten	3.211	3.219	3.219
	Afschrijvingen	5.655	5.901	5.901
	Personeelslasten	30	85	85
	Goederen en diensten	26.847	30.289	30.623
Subtotaal lasten		35.743	39.494	39.828
Baten	Opbrengsten van derden	723	303	303
	Bijdragen	222	203	203
Subtotaal baten		945	506	506
Saldo baten en lasten		-34.798	-38.988	-39.322

Toelichting

Kapitaallasten (N = nadelig verschil, V= voordelig verschil)

De kapitaallasten (rentelasten en afschrijvingen) zijn € 0,3 mln. lager ten opzichte van de begroting na wijziging. Dit wordt met name veroorzaakt door vertragingen bij projecten.

Goederen en diensten

De goederen en diensten zijn totaal ca. € 3,4 mln. lager dan de begroting na wijziging.

De belangrijkste verschillen zijn:

Lagere uitgaven voor uitvoeringsprogramma klimaatagenda € 3,4 mln. (V)

- In 2024 zijn diverse aanvragen beschikt (totaal beschikt tot en met 2024 ca. € 12,1 mln.). In 2024 heeft een uitbetaling van € 0,6 mln. plaatsgevonden.

Lagere uitgaven voor klimaatbuffers € 0,2 mln. (V)

- Definitieve vaststelling van klimaatbuffers lopen door naar 2025/2026. Daarnaast blijven de aanvragen van particulieren achter en zijn kleiner in omvang.

Lagere uitgaven Stimuleringsregeling landelijk gebied € 1,8 mln. (V)

- Dit jaar is de regeling voornamelijk opgesteld en heeft besluitvorming plaatsgevonden.

Lagere uitgaven beleid, innovatie en advies watersysteem € 0,6 mln. (V)

- Beleid watersysteem diverse resultaten zoals "systeemeenheden op kaart" en "modelontwikkeling voor de watersysteemtoets" zijn geheel of deels doorgeschoven naar 2025.
- Innovatie watersysteem door extreem natte winter en voorjaar is er geen kans om het project Betere bodem voor en door melkkoeien dit jaar uit te voeren. Ondernemers zijn op dit moment niet geïnteresseerd in deelname in innovatieve projecten.

Hogere maaikosten ca. € 1,4 mln. (N)

- Kostenindexering van 5,2%.
- Omvang werk contracten toegenomen.
- Veel noodzakelijk herstelwerk door natte winter en voorjaar.

Hogere kosten beheer watersysteem (knelpunten) ca € 0,8 mln. (N)

- Project tijdelijke leiding Son, agv kosten onder activeringsgrens, naar exploitatie
- Project Vislift Heeze is, agv kosten onder de activeringsgrens, als exploitatie verwerkt
- Incidentele kosten duikers Kempenbaan
- Lagere onderhoudskosten peilregulerende maatregelen omdat er minder werk gekomen is uit de inspecties t.b.v. de conservering als ook de technische veiligheid. Daarnaast zijn de problemen bij stuw ZL1-st8 opgelost met een slimme en eenvoudige oplossing.

Hogere bijdrage aan het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP ca. € 0,2 mln. (N).

De hogere kosten hebben betrekking op de jaarlijkse prijsindexatie voor de Rijksbijdrage aan HWBP van circa € 400.000 waardoor ook de bijdrage vanuit de waterschappen wordt geïndexeerd om de verdeling Rijk/waterschappen op 50%/50% te houden. Het effect van de indexatie wordt gedeeltelijk opgevangen door een positief resultaat op de 10% Projectgebonden Eigenbijdrage van de waterschappen (voordeel circa € 200.000). Per saldo resteert een hogere bijdrage HWBP van € 200.000.

Opbrengsten van derden

De opbrengsten van derden zijn totaal ruim € 0,4 mln. hoger dan begroot.

De hogere opbrengsten worden met name veroorzaakt door gerealiseerde opbrengst op (incidentele) verkoop van gronden, meer pachtopbrengsten.

Investerings Watersysteem (bedragen x € 1.000)

<i>Beleidsveld Watersysteem Realiseren inrichtingsopgave</i>	Rekening 2024	Begroting 2024	Begroting 2024 na wijziging
Uitgaven	10.622	12.902	12.902
Inkomsten	-5.020	-6.159	-6.159
Totaal netto uitgaven	5.602	6.743	6.743

<i>Beleidsveld Watersysteem Hoogwaterbescherming</i>	Rekening 2024	Begroting 2024	Begroting 2024 na wijziging
Uitgaven	11.858	5.076	5.076
Inkomsten	-5.138	-2.100	-2.100
Totaal netto uitgaven	6.720	2.976	2.976

Beleidsveld Watersysteem Overig	Rekening 2024	Begroting 2024	Begroting 2024 na wijziging
Uitgaven	4.293	10.860	10.860
Inkomsten	-835	-1.133	-1.133
Totaal netto uitgaven	3.458	9.727	9.727

Beleidsveld Watersysteem TOTAAL	Rekening 2024	Begroting 2024	Begroting 2024 na wijziging
Uitgaven	26.773	28.837	28.837
Inkomsten	-10.993	-9.392	-9.392
Totaal netto uitgaven	15.780	19.445	19.445

Toelichting

De investeringen voor het beleidsveld Watersysteem (jaarschijf 2024) zijn totaal netto circa € 3,7 mln. lager dan de begroting 2024 na wijziging, waarvan € 2,1 mln. minder uitgaven en € 1,6 mln. meer inkomsten.

In de Beleidsbegroting 2024 was het totaal voor de jaarschijf 2024 € 19,4 mln.
De JEV Burap 2024-1 voor de jaarschijf 2024 was € 14,0 mln.
De JEV Burap 2024-2 voor de jaarschijf 2024 was € 14,3 mln.
De realisatie voor de jaarschijf 2024 is € 15,8 mln.

Het verschil in netto uitgaven van - € 3,7 mln. zit voor - € 6,3 mln. bij Watersysteem Overig, voor + € 3,7 mln. bij Hoogwaterbescherming en voor - € 1,1 mln. bij Watersysteem Realiseren inrichtingsopgaven.

Toelichting van de belangrijkste afwijkingen

Watersysteem Realiseren Inrichtingsopgave

De netto-investeringen zijn circa € 1,1 mln. lager dan in de begroting 2024. Dit wordt met name veroorzaakt door:

- Kleine Beerze traject Heuvel-Den Aard en Raamsloop Hulsel zijn vertraagd. De wateroverlast situatie uit 2023/2024 heeft ertoe geleid dat er minder capaciteit beschikbaar was voor de voorbereiding en uitvoering van projecten.
- Drinkwaterlandschap Groote Heide, Scheeken en Mortelen (initiatieven van derden) zijn vertraagd. Door capaciteitsproblemen bij onze partners (Brabants Landschap en Brabant Water) is minder voortgang geboekt. Daarnaast blijkt dat aanvullend grondinstrumentarium nodig is om tot verwerving over te kunnen gaan.
- Essche Stroom Bruggelaar. Er is sprake van een versnelde uitvoering door de aannemer. Deadline voor EU-POP subsidie van € 2,5 mln. was aanleiding om zo veel mogelijk maatregelen uit te voeren in 2024.

Hoogwaterbescherming

De netto-investeringen zijn circa € 3,7 mln. hoger dan in de begroting 2024. Dit wordt met name veroorzaakt door:

- Project Hoogwatermaatregelen St. Oedenrode; In verband met POP-subsidie is er veel energie gezet op het tijdig realiseren (en factureren) van werkzaamheden van het bestek. Door middel van afstandsverklaringen en strategische plannen van werkzaamheden (in overleg met de aannemer en Enexis) is dat gelukt en zijn meer uitgaven in 2024 gedaan dan eerder begroot. Hiermee is de POP-subsidie veiliggesteld en is meer voortgang geboekt dan voorzien.

Watersysteem overig

De netto-investeringen zijn circa € 6,3 mln. lager dan in de begroting 2024. Dit wordt met name veroorzaakt door:

- Het totaal van project waterberging Reusel bij Reusel is al bij Burap 2024-2 naar beneden bijgesteld met € 0,4 mln. Deels ter dekking van project opwaarderen gemaal Heibloemdijk en restant is doorgeschoven naar 2025.
- Project afbreken tijdelijke leiding is als kosten verwerkt agv onder de activeringsgrens.
- Stuw Nemelaer vertraagd door krapte op de arbeidsmarkt.
- Stuw afwatering Boxtel vertraagd door krapte op de arbeidsmarkt.
- Vervanging gemalen Halder in verband met bezwarenprocedure doorgeschoven naar 2025.
- Automatiseren krooshekreiniger naar voren gehaald.
- Vervangen pompgemaal Hamburg doorgeschoven naar 2025.

Beleidsveld Watersysteem Grondbank	Rekening 2024	Begroting 2024	Begroting 2024 na wijziging
Uitgaven	6.527	0	0
Inkomsten	-1.848	0	0
Totaal netto uitgaven	4.679	0	0

De uitgaven hebben te maken met de aankopen van grond van derden en de inkomsten hebben te maken met de verkoop van grond aan derden of interne doorleveringen uit de grondbank/voorraad rekening naar onderhanden projecten.

Beleidsveld Waterketen en schoon water

1. Doelen van het beleidsveld

Het beleidsveld Waterketen en schoon water omvat de bouw, beheer en onderhoud van de zuiveringstechnische werken, de beheersing van lozingen en beleid, innovatie en strategie met betrekking tot zuiveringsbeheer.

2. Prestaties van het beleidsveld

2.1. Schoon Water

De ambitie voor Schoon en gezond water in 2050 is chemisch schoon en ecologisch gezond water op de goede plek voor duurzaam gebruik. Dat betekent:

- Water als grondstof voor de bereiding van drinkwater, voor proceswater en voor landbouwkundig gebruik;
- Water waarin de ecologie zich kan ontwikkelen;
- Water om in, op en langs te recreëren of om anders van te genieten.

Deze doelstelling heeft niet alleen betrekking op oppervlaktewater maar omvat het totale watersysteem, grond- en oppervlaktewater.

Resultaten uit Beleidsbegroting 2024 in één oogopslag voor Schoon Water

De resultaten waarover gerapporteerd wordt zijn afkomstig uit de Beleidsbegroting 2024.

Legenda (afwijking alleen ingevuld indien resultaat niet gehaald):	
	= Resultaat is gehaald in 2024
	= Resultaat heeft nog aandacht, volledige realisatie vindt in 2025 plaats
	= Resultaat wordt naar verwachting niet gehaald

Schoon water (cf. Beleidsbegroting 2024):

Resultaten 2027	Resultaten 2024	Burap 2024-1	Burap 2024-2	Burap 2024-3	Toelichting
Emissiereductie N en P / Gebruik milieuvreemde stoffen beperken Eindhoven: bestaande RWZI maximaal inzetten voor nutriëntenverwijdering met aangepaste streefwaarden en vooralsnog niet de geprogrammeerde aanvullende investeringsmaatregelen nemen voor verdergaande nutriëntenverwijdering. Inzetten op een combinatie van verwijdering nutriënten en medicijnresten/microverontreinigingen voor een meer toekomstvaste investering en realisatie daarvan na 2027.	Vanaf 1 januari 2024 voor de prestatie van Rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI) Eindhoven sturing op geactualiseerde en aangepaste plancijfers.				

Tilburg: beluchting naar verwachting voorjaar 2025 gereed, direct aansluitend worden de aanvullende maatregelen genomen voor aanpak van nutriënten voor de Kaderrichtlijn Water (KRW) in synergie met verwijdering van nieuwe stoffen. Volledige realisatie in 2027 is niet haalbaar, afronding in 2028 en 2029. Tegelijk blijft er maximaal ingezet worden op realisatie zonder de ambities aan te passen.	Om zoveel mogelijk snelheid te maken en tegelijk de (innovatie- en realisatie-) kracht van de markt te benutten onderzoeken we of we gebruik kunnen maken van een specifieke aanbestedingsvorm (innovatie krijgt groter gewicht in de selectie) waarmee we verwachten tijdswinst te behalen ten opzichte van de traditionele trajecten. De specifieke aanbestedingsvorm gaat in 2024 van start.				
Overstorten - Inzicht in het effect van gemengde overstorten op de waterkwaliteit van het oppervlaktewater en de interactie met stedelijk gebied (Stedelijke Water Opgave). - Inzicht in de eisen waar een gemengde overstort aan moet voldoen voor waterkwaliteit en Schoon Water - Zijn met de gemeenten afspraken vastgelegd over wat en wanneer zij (eventueel in samenwerking met Waterschap De Dommel) de overstorten op orde hebben gebracht.	- Er is een overzicht beschikbaar - Waarin het effect van gemengde overstorten op waterkwaliteit inzichtelijk is. - Van maatregelen t.b.v. waterkwaliteit en prioritering van aanpak overstorten t.b.v. waterkwaliteit. - Waar de SWO (Stedelijke Water Opgave) wel/niet is uitgevoerd. - Van overstorten waar sprake is van interactie. - Van overstorten/locaties waar maatregelen worden getroffen. - Van de gemaakte afspraken hierover met gemeenten. op basis van dit geactualiseerd inzicht worden bestuurlijke keuzes gemaakt voor maatregelen zodat overstorten geen beperking meer zijn voor behalen KRW.				

Directe lozingen Waterschap De Dommel heeft 38 directe lozingen vergund. Alle vergunningen voor directe lozingen zijn gezien en besloten of deze moeten worden herzien. Tijdens de actualisatie nemen we de (potentiële) Zeer Zorgwekkend Stoffen (ZZS) mee.	Alle 38 directe lozingen zijn in beeld gebracht en op basis van impact verdeeld over 3 jaar. In 2024 zullen tussen de 25 en 30 vergunningen zijn gezien en zo nodig herzien.				Complexiteit en voortschrijdend inzicht maakt dat diverse dossiers meer tijd kosten dan voorzien. We constateren dat we ons breder moeten focussen dan alleen op het gezien en herzien van de vergunningen. De KRW, ZZS en Pfas hebben hier de meeste impact op. De wet- en regelgeving en de bijhorende toetsingskaders zijn medebepalend voor de te behalen waterkwaliteit. We hebben project met een jaar verlengd en onze planning aangepast. Het DB is hierin meegenomen. We zijn met de fte's weer op sterkte maar nog niet qua kennis en ervaring. Velen volgen momenteel een opleiding. Er is weer goede focus op het project.
KRW-maatregelen watersysteem Dossiervorming KRW gereed (in samenwerking met collega waterschappen, Provincie Noord Brabant en Stroomgebied Maas).	Actualiseren KRW-dossiervorming van Waterschap De Dommel				

Vlaanderen Met Vlaanderen is een akkoord of tijdpad afgesproken op welke wijze verbetering van de waterkwaliteit plaatsvindt.	Continuering van de afspraken van 2023. In 2023 is ons netwerk, internationaal, landelijk, regionaal en lokaal) verbeterd waardoor de beïnvloedingskansen groter zijn geworden. De inspanningen worden bepaald op de geprogrammeerde maatregelen in Vlaanderen. Het gaat concreet om verbeteringen op de RWZI's, verminderde uit- en afspoeling vanuit landbouw en reductie van lozingen van bedrijven. Als kansen zich voordoen worden ze ingevuld naar voorbeeld van de Tongelreep. Vanuit het in 2023 gestart onderzoek invloed uitoefenen op de impact van Vlaanderen in de evaluatie KRW 2024 Maasstroomgebied.				
<i>Schoon en gezond water</i>					
Lange termijn visie schoon & gezond water	Wat is je ambitie als verantwoordelijk Waterkwaliteitsbeheerder. Hoe ver wil je gaan, welke rollen horen daarbij? Gericht op Oppervlaktewater én Grondwaterkwaliteit. Integrale visie vanuit Watersysteem en Afvalwaterketen. 1. Procesaankpak (Q4 2023 dagelijks bestuur en Q1 2024 algemeen bestuur).				

Afvalwaterzuiveringen: forse investeringen	De projecten voor de bestuurs- /Voorjaarsnotaperiode zijn gepland en geraamd. Uitwerking is nodig van visie en plannen voor aanpak RWZI's na 2027 en wat doen we al ter voorbereiding. Dit is onderdeel van Lange Termijn Visie schoon water. Geen separaat resultaat in 2024.				
Ondergrondse infrastructuur	Plan van Aanpak (medio 2024) risico's afvalwatertransport				Dit is meegenomen in het asset management traject en specifieke sessies Riool-Zuid. Er ligt een activiteitenplan als onderdeel van het assetmanagementplan (AMP) waarvan de eerste acties zijn gestart. Vanwege het moeizaam vinden van een projectleider op de markt is er een langere doorlooptijd. De eerste grote stap is dat Riool-Zuid als pilot wordt gebruikt voor de organisatie en Lange Termijn Asset Planning met de daarbij behorende risico's (Kosten, techniek en omgeving). Projectleider is gestart en assetmanager benoemd. De resultaten van de pilot liggen op schema (oplevering mei 2025, inclusief agendering in de Commissie WKWK) en worden gebruikt als basis voor een waterschapsbrede beschouwing.

Effluent hergebruik/decentraal zuiveren	1. Centraal hergebruik van het effluent uit de RWZI's (na het lozingspunt). Resultaten: a. Gebiedsbrede verkenning kansen effluenthergebruik vanuit de 8 RWZI's: geeft mogelijke kansen rondom Tilburg en bij Hapert b. Uitwerken grootste kansen samen met externe partners: leidt tot een of meer plannen c. Een of meer pilots in het gebied uitwerken, opzetten en uitvoeren. 2. Samenwerking met de industrie om gezuiverd bedrijfsafvalwater (effluent bedrijven) in het gebied te gebruiken (in plaats van lozen op onze RWZI's of watersysteem) a. Go/No Go Waterfabriek bedrijf Son b. Verkenning mogelijkheden bedrijf Veldhoven i.s.m. Brabant Water (levering koelwater).	 	 	 	Uitwerken pilot niet in 2024 maar later vanwege juridische barrières en verder te ontwikkelen (extern) draagvlak. Aansluiting met BBG gemaakt eind 2024. 2025 worden mogelijkheden voor infiltratie pilot onderzocht met landbouw en TBO's. a. Go/No Go Waterfabriek bedrijf Son uitgesteld. Eerst noodzakelijk wettelijke verplichting bedrijf scherp te zetten binnen actualisatie traject vergunning. Eventueel bovenwettelijke inspanning (Waterfabriek) daarna relevant. Kosten voor demo installatie zijn in beeld. b. Ontwikkeling en watervraag vanuit bedrijf Veldhoven nog niet scherp bij Brabant Water. Hiermee nog geen animo om bedrijf gezamenlijk te benaderen.
---	--	--	--	--	--

Verhoogde ambitie op bronaanpak	Verhoogde ambitie op bronaanpak – in de volgende stappen : 1. Stevige innovatieve bronaanpak doorzetten (strategie gericht op doelgroepen, bewustzijn, instrumenten en technieken). (Door)ontwikkelen instrumenten en strategische communicatie op bewustzijn. Innovaties op bronaanpak op wijkniveau. 2. Onderzoek naar inzet van bevoegdheden van het waterschap voor bronaanpak 3. Hernieuwd onderzoek naar aanpak diffuse bronnen Punten 1, 2 en 3 worden uitgewerkt in Lange Termijn Visie Schoon en Gezond Water.				
---------------------------------	---	---	---	---	--

KRW-maatregelen – Schoon Water

Zandleij

In januari 2024 zijn de resultaten van het Arbo-onderzoek gedeeld met de aanwonenden van de Zandleij en er is een algemene inloopbijeenkomst in Cromvoirt georganiseerd.

Het bestuur heeft op 23 april 2024 besloten om het traject Brede aanpak Zandleij uit te gaan voeren. De focus van het traject is onderzoeken en verbeteren van de kwaliteit van het influent, de aanpak van geur, kleur en stoffen en het verbeteren en herstellen van de ecologie van de Zandleij. Dit in goede samenwerking met de omgeving.

In het kader van dit traject zijn in 2024 verschillende onderzoeken uitgevoerd in de riolering, op RWZI Tilburg en in de Zandleij. Een project is de pilot Bronaanpak RWZI Tilburg vanuit de Schone Maaswaterketen.

De stand van zaken van deze onderzoeken zijn in december 2024 tijdens de Zandleij werkdag gedeeld met bestuurders van waterschap en gemeenten, professionals op het gebied van water en met de aanwonenden van de Zandleij.

De resultaten van de onderzoeken verwachten we in april 2025 compleet te hebben. Van deze deelonderzoeken wordt een samenvattend rapport geschreven.

Dit rapport verwachten we in juni 2025 gereed te hebben.

In februari 2025 is er een nieuwe medewerker bij het proces van beleid en innovatie watersysteem begonnen. Zij zal een deel van de taken rondom het traject Brede aanpak Zandleij oppakken.

In 2025 wordt verder gewerkt aan het verbeteren van de kwaliteit van de Zandleij en de omgeving zal hierbij betrokken worden.

Circulariteit en effluenthergebruik

De gebiedsbrede verkenning naar hergebruik van effluent is afgerond. In strategisch overleg met de portefeuillehouder (eind Q2 2024) zijn de kansen besproken. Tot 2027 zijn er geen mogelijkheden voor hergebruik van effluent uit RWZI's bij de industrie. Daarom is de focus verlegd naar de landbouw en de aanvulling van grondwater en natuur. De verdere uitwerking van deze kansen is in gang gezet.

De impact van effluentaanvulling op grondwater in natuurgebieden nabij RWZI's is gemodelleerd en in beeld gebracht. De eerste resultaten zijn intern en met enkele externe gebiedspartners gedeeld. Draagvlak en concrete kansen worden verder ontwikkeld en verkend. In 2025 worden agrariërs in droogtegevoelige gebieden actief benaderd om draagvlak voor een pilot te ontwikkelen. De uitwerking van een pilot volgt later en is mede afhankelijk van landelijke ontwikkelingen rondom het normenkader en de vergunbaarheid. Hiervoor is aansluiting gevonden bij STOWA, de werkgroep EU-verordening hergebruik landbouw, en het BBG en Droogteagenda.

Risico: De uitwerking van de kansen en bereidheid van agrariërs en/of TBO's moet duidelijk maken of en waar het interessant is een pilot voor hergebruik uit te voeren.

Beheersmaatregel: er vindt veelvuldig bestuurlijke afstemming plaats met portefeuillehouder.

Waterschap De Dommel verkent daarnaast samen met de partners Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur, provincie Noord-Brabant, Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant, gemeente Son en Breugel, Rijkswaterstaat en een industrieel bedrijf in Son of de restlozing van het bedrijf verder kan worden gezuiverd, zodat dit water in het gebied kan worden hergebruikt.

Risico: Het betreft een gevoelig traject wat zowel tot een go als no go kan leiden.

Beheersmaatregel: er vindt veelvuldig bestuurlijke afstemming plaats met portefeuillehouder.

Haalbaarheidsstudie Waterfabriek uitgevoerd en afgerond. Verdiepende studie gestart met focus op voorkeursalternatief Waterfabriek maar hierin ook aansluiting van vergunningverlener om brongerichte maatregelen te beoordelen.

Doel hiervan was tweeledig:

- Om te bepalen of er geen kleinere/goedkopere Waterfabriek mogelijk is op een deelproces
 - Te bekijken of andere technisch haalbare alternatieven mogelijk vergund kunnen worden.
- Herijkte gezamenlijke bestuurlijke opdracht vastgesteld door gezamenlijke stuurgroep. Uitkomst van deze opdracht is welke oplossingsrichtingen mogelijk zijn als input voor een trade-off matrix (TOM). Hierin worden deze gewaardeerd op minstens 4 criteria: Juridisch (inclusief 'milieutechnisch'), Maatschappelijk draagvlak, Bijdrage aan geformuleerde gebiedsbelangen, Milieu (emissie, CO₂, N-depositie, chemieverbruik, etc.). De TOM geldt als input voor verdere bestuurlijke besluitvorming.

Deze stond gepland voor december 2024 maar heeft niet kunnen plaatsvinden, omdat de beoordeling van de brongerichte maatregelen en BBT (Best Beschikbare Techniek) nog niet is afgerond. Hiermee is de juridische haalbaarheid welke oplossingsrichtingen mogelijk zijn niet bepaald. Eerst moet duidelijk zijn wat wettelijk moet, daarna kan over een bovenwettelijke oplossing verder worden gesproken.

De haalbaarheidsstudie naar een waterfabriek is voortgezet, en kosten voor een pilot zijn geraamd. Verdere stappen hangen af van de actualisatie van de lozingsvergunning, die begin 2025 wordt hervat. Hierdoor staat de waterfabriek tijdelijk 'on hold'.

Het gebiedsproces rondom de waterfabriek en de actualisatie vergunning worden nu gescheiden, met de focus op de vergunning.

2.2. Majeure projecten beleidsveld Waterketen en schoon water

In de beleidsbegroting 2024 zijn navolgende projecten als majeur benoemd:

Majeure projecten	Totaal projectresultaat	Burap 2024-1	Burap 2024-2	Burap 2024-3	Toelichting (Tijd-Geld-Doelen)
P079601 Aanpassingen RWZI Boxtel	Instandhouden RWZI. Schoon water.	 	 	 	
P069303 Aeratie + Chemicaliën Tilburg	Instandhouden RWZI. Schoon water.	 	 	 	Geld: Eind van het vierde kwartaal van 2024 is duidelijk geworden dat er aanvullende kosten zijn verbonden aan het project Aeratie & Chemicaliëndosering. Deze meerkosten hebben betrekking op onder andere bemaling, schoonmaakwerkzaamheden, grondverzet, betonherstel, versnellingsmaatregelen. Om deze kosten te kunnen dekken, wordt een kredietaanvraag ingediend bij het Dagelijks Bestuur

Majeure projecten	Totaal projectresultaat	Burap 2024-1	Burap 2024-2	Burap 2024-3	Toelichting (Tijd-Geld-Doelen)
P077201 Groot onderhoud voorbezinktanks (VBTs) RWZI Eindhoven	Waterketen instandhouden RWZI.	 	 	 	
P084701 Renovatie en uitbreiding SVI Mierlo	Waterketen instandhouden slibverwerking.	 	 	 	

Majeure projecten	Totaal projectresultaat	Burap 2024-1	Burap 2024-2	Burap 2024-3	Toelichting (Tijd-Geld-Doelen)
P069304 Mechanische zuivering Tilburg		 	 	 	Tijd: Eind maart 2025 zal een rapportage met varianten binnen het scenario nieuwbouw met ambtelijk advies aan het DB worden voorgelegd. Verwachte oplevering 2029 Geld: De BB2025 is vastgesteld. Het dashboard is echter nog oranje omdat: Voor de zandvangers wordt momenteel bekeken deze te integreren in de nieuwe mechanische zuivering op de nieuwe locatie. Mogelijk moet een gedeelte van de groengasleiding en hoofddrinkwaterleiding verlegd worden vóór aanvang van het project. Mogelijke aanpassingen in de ramingen hiervoor wordt aan het DB voorgelegd met ambtelijk advies met betrekking tot de variantkeuze.
P071208 Onderhoud Riool Zuid Tp44-Tp32		 	 	 	

Voor een uitgebreide rapportage over de majeure projecten zie bijlage 7 van het bijlagenboek.

3. Middelen (investerings en exploitatie)

Exploitatie Waterketen (bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Rekening 2024	Begroting 2024	Begroting 2024 na wijziging
Lasten Rentelasten	5.676	6.161	6.161
Afschrijvingen	14.997	15.413	15.413
Personeelslasten	33	200	200
Goederen en diensten	35.983	32.669	33.087
Subtotaal lasten	56.688	54.443	54.861
Baten Opbrengsten van derden	4.220	4.197	4.197
Bijdragen	164	42	42
Subtotaal baten	4.384	4.239	4.239
Subtotaal baten en lasten	-52.304	-50.204	-50.622
Nagekomen posten	0	0	0
Saldo baten en lasten	-52.304	-50.204	-50.622

Toelichting

Kapitaallasten (N = nadelig verschil, V= voordelig verschil)

De rentelasten en afschrijvingen zijn lager als gevolg van het doorschuiven van diverse projecten.

Personeelslasten

Deze kosten zijn circa € 0,2 mln. lager (V) dan de begroting na wijziging. Bij de personeelslasten zijn kosten begroot in verband met Arbowetgeving die grotendeels verantwoord zijn onder kostensoort Goederen en diensten.

Goederen en diensten

De goederen en diensten zijn totaal circa € 2,9 mln. hoger (N) dan de begroting na wijziging.

De belangrijkste verschillen zijn:

Hogere kosten onderhoud € 0,3 mln. (N):

- Deze afwijking wordt grotendeels veroorzaakt door niet voorziene activiteiten waaronder op het gebied van Arbo, procesveiligheid (ATEX) en compliance.

Hogere kosten elektriciteit (verbruik, transport en meetdiensten) € 0,7 mln. (N):

- Het verbruik is hoger dan begroot wat een gevolg is van een record hoeveelheid verpompt regenwater in 2024.

Hogere kosten voor slibverwerking € 1,5 mln. (N):

- Het afwaarderen van een gestelde garantieregeling bij SNB € 0,3 (N).
- Het aantal tonnen slib dat verwerkt is bij SNB is hoger dan begroot (ca. 2.300 ton), dit komt door meer regenwater.
- De gemiddelde prijs per ton is (circa € 17,5 per ton) hoger dan begroot. Dit komt door:
 - Kosten externe verwerking en opslag door hogere slibaanvoer
 - Meer ammonia in afvalwater en hoger chemicaliën verbruik
 - Hogere onderhoudskosten

Investerings Waterketen (bedragen x € 1.000)

Beleidsveld Waterketen	Rekening 2024	Begroting 2024	Begroting 2024 na wijziging
Uitgaven	55.744	87.994	87.994
Inkomsten	-661	-7.455	-7.455
Totaal netto uitgaven	55.083	80.539	80.539

Toelichting

De actuele realisatie per eindejaar 2024 bedraagt € 55,1 mln. Hiermee komt de financiële realisatie uit op ca. 68% van de begrote investeringen. Eind september was de actuele realisatie nog € 37 mln., dus in het laatste kwartaal van 2024 zijn er nog grote investeringen gedaan.

In de Beleidsbegroting 2024 was het totaal voor de jaarschijf 2024	€ 80,5 mln.
De JEV Burap 2024-1 voor de jaarschijf 2024 was	€ 75,0 mln.
De JEV Burap 2024-2 voor de jaarschijf 2024 was	€ 68,0 mln.
De realisatie voor de jaarschijf 2024 is	€ 55,1 mln.

Als projecten in de realisatiefase zitten, is er sprake van onzekerheid op jaarschijf-niveau. Dit wil niet zeggen dat de projectonzekerheid ook groot is. Bij de begroting maken we een schatting van deze onzekerheid en de verwachtingswaarde op programmaniveau.

De belangrijkste verklaringen voor de verschillen zijn:

- P084701 Renovatie en uitbreiding SVI Mierlo – hiervoor is in 2024 € 14 mln. minder uitgegeven dan begroot. De ontwerpfase loopt uit en daardoor start de realisatiefase later. Dit is een omvangrijk project waar we in het ontwerp steeds meer inzicht krijgen in de projectfaseringen en ook in de uitvoeringskosten. De ingebruiknamedatum is ten opzichte van de BB2024 1 jaar later op 1-6-2027.
- P072603 Influentemaal en roostergoed RWZI Eindhoven - hiervoor is in 2024 € 4,9 mln. minder uitgegeven dan begroot. Vanwege teamcapaciteit is de voorbereiding van dit project wat verlaat, met als gevolg dat ook de realisatie is doorgeschoven. De ingebruikname is met een half jaar verschoven naar 31-12-2026.
- P080802 Warmtebalans deelstroom RWZI Tilburg - hiervoor is in 2024 € 5,2 mln. minder uitgegeven dan begroot door slimme oplossingen.

Burap 2024-3

Pagina 41 van 114

- P069304 Mechanische zuivering Tilburg – hiervoor is in 2024 € 3,5 mln. minder uitgegeven dan begroot. Er is een extra scenariostudie/onderzoek geweest welke aan het DB wordt voorgelegd (maart 2025).
- Leidingen en gemalen - hiervoor is in 2024 € 4,1 mln. minder uitgegeven dan begroot. Een aantal geprogrammeerde transportleidingen/gemalen vereist in de pré-projectfase nadere inspecties en inzichten op debiet en systeem/data. Daardoor zijn deze niet gestart.

De investeringen voor het beleidsveld Waterketen en schoon water (jaarschijf 2024) zijn totaal circa € 25,5 mln. lager dan de begroting 2024 (is ca. 32%).

Dit wordt met name veroorzaakt door herijking van de geplande investeringen in tijd en middelen. Nog immer veroorzaken externe factoren als inflatie, rentestijging, loonkostenstijgingen en tekorten aan personeel hogere investeringsvolumes voor de toekomst. Bij Burap-2 was de verwachting dat er € 9,5 mln. onzeker was, maar nu blijkt dat de daadwerkelijke realisatie nog lager is maar dat dit geen afbreuk doet aan de doelrealisatie.

Doelrealisatie:

De lagere realisatiegraad binnen het jaar 2024 doet zich vooral voor bij vervanging c.q. instandhouding. Gemiddeld gezien over de jaren is 70% van de investeringen instandhouding, 25% schoon water en 5% overig. In 2025 is een verbetertraject gestart om te komen tot een beter aansluiting bij de realisatiegraad. Naast de realisatie in enig jaar wordt hierbij ook gekeken naar de mogelijkheden om projecten anders te faseren zonder afbreuk te doen aan de doelstellingen. Een jaar later realiseren betekent voor de instandhoudingsverplichting bijvoorbeeld niet altijd dat we niet aan de doelstelling voldoen. Bij de doelstelling schoon water blijft de datum van ingebruikname in principe op de beoogde tijdstippen staan. Voor een aantal projecten in de jaren 2029 en 2030 bestaat wel een risico op latere realisatie als die in de tijd afhankelijk zijn van realisatie van een instandhoudingsinvestering.

Lagere investeringen in 2024 hebben een gering effect op de exploitatie en tarieven omdat de kapitaallasten pas in latere jaren in de exploitatie doorwerken.

Beleidsveld Bestuur en bedrijfsvoering

1. Doelen van het beleidsveld

Het beleidsveld Bestuur en bedrijfsvoering omvat bestuur en externe communicatie, heffing en invordering, opstellen WaterBeheerProgramma en de ondersteuning die betrekking heeft op de totale bedrijfsvoering van de organisatie.

2. Prestaties van het beleidsveld

2.1. Aan de slag met de Watertransitie

De resultaten waarover gerapporteerd wordt zijn afkomstig uit de Beleidsbegroting 2024.

<u>Legenda (afwijking alleen ingevuld indien resultaat niet gehaald):</u>	
	= Resultaat is gehaald in 2024
	= Resultaat heeft nog aandacht, volledige realisatie vindt in 2025 plaats
	= Resultaat wordt naar verwachting niet gehaald

Resultaten 2024	Inspanningen 2024	Burap 2024-1	Burap 2024-2	Burap 2024-3	Toelichting
Digitale transformatie	Een gestructureerd en goed lopend WaterKennis Centrum (WKC) met bijbehorend loket waar vraag en aanbod uit de organisatie samenkomt.			 	Voor de onderdelen advies en loketfunctie WaterKennisCentrum (WKC) loopt nog een traject t.b.v. de doorontwikkeling.

	Een Informatieplan met een heldere visie, missie en strategie voor het proces Informatievoorziening (IV), inclusief procesinrichtingsplan.				
	Een datalab waar datavragen en antwoorden samenkomen.				
	Duidelijk gedefinieerd en beschreven eigenaarschap van zowel applicaties, data als informatieproducten die gemaakt worden in het kader van de digitale transformatie (bijna alle data is hierbij van toepassing).				
	Governance op data en bijbehorende processen.				

2.2. Een toekomstbestendige leefomgeving

De resultaten waarover gerapporteerd wordt zijn afkomstig uit de Beleidsbegroting 2024.

Legenda (afwijking alleen ingevuld indien resultaat niet gehaald):	
	= Resultaat is gehaald in 2024
	= Resultaat behoeft nog aandacht, volledige realisatie vindt in 2025 plaats
	= Resultaat wordt naar verwachting niet gehaald

Resultaten 2024	Inspanningen 2024	Burap 2024-1	Burap 2024-2	Burap 2024-3	Toelichting
Vanuit Bestuursprogramma					
Klimaatneutraal in 2035	Aanscherping huidige beleid, waarbij: 1. de intentie is om te komen tot een klimaatneutrale bedrijfsvoering en te versnellen (2035 i.p.v. 2050). 2. continuering energie neutrale bedrijfsvoering na 2025 (toename in het energieverbruik vraagt om een aanvullende inspanning voor de opwek van hernieuwbare energie). De toename in het energieverbruik vraagt niet alleen om aanvullende inspanning in de opwek maar ook het verlagen van het verbruik en slim werken met de huidige middelen met als doel lager verbruik van de bestaande verbruikers. Deze toename in het verbruik komt voort uit aanvullende eisen op waterkwaliteit. Plan voor de periode 2025-2028 (Klimaat- en Energie-EfficiëncyPlan; KEEP).	 	 	 	Door toenemend verbruik en vertraagde aanleg eigen opwek is energieneutraal 2025 niet haalbaar. In het voorstel van 07-01-2025 heeft het DB ingestemd met de KEEP 2025-2028. Hierbij is opgenomen bij de doelstellingen dat we verwachten in 2027 95-100% energieneutraal te zijn.

	Met een doorkijk naar 2035.				
--	-----------------------------	--	--	--	--

Circulaire economie en decentraal grijswater hergebruik	1. Aanpak Circulaire Economie op korte termijn. 2. Verkenning, ontwikkeling en besluitvorming pilots voor grijs water (Alternatief voor Brainport Smart District. Koningswei loopt).	 	 	 	
Versterken biodiversiteit en dierenwelzijn	1. Faciliteren Brabantbrede impuls biodiversiteit; methode KPI's gereed 4^e kwartaal 2023 en in 2024 hierover rapporteren. 2. Blauw Groene dooradering (GGA); loopt, geen extra acties nodig. Versterken loketfunctie en vergroten zichtbaarheid. 3. Onderzoek hoe we bij uitvoering van onze taken nog beter oog kunnen hebben voor dierenwelzijn. Gereed 2^e kwartaal 2024. 4. Optimaliseren van biodiversiteit vanuit beken/onderhoud. Analyse gereed 1^e kwartaal 2024 of we nog extensiever kunnen onderhouden.				1. Methode is gereed, rapportage volgt in 2025 2. Loopt 3. In de nieuwe gedragscode is er onder andere meer aandacht voor de natuur en de natuurontwikkeling. We passen deze gedragscode toe bij het uitvoeren van onze onderhoudswerkzaamheden. Specifiek dierenwelzijn als extra aandachtspunt staat niet in die gedragscode. Door de nieuwe gedragscode toe te passen is er indirect meer aandacht voor dierenwelzijn. Er is nog geen duidelijke opdracht gegeven voor een onderzoek naar hoe we nog beter oog kunnen hebben voor dierenwelzijn bij de uitvoering van onze werkzaamheden. 4. Idem 3.

Financiën en belastingen					
Herziening kostentoedeling	Gereed: 1 januari 2026 Nieuwe kostentoedelingsverordening (treedt in werking per 1 januari 2026 op voorwaarde dat nieuw belastingstelsel per 1 januari 2026 ingevoerd wordt). Daarvoor moet in 2025 het onderzoek worden uitgevoerd. De huidige verordening moet (dus onafhankelijk van verloop wetgevingsproces) sowieso in 2026 worden herzien in verband met looptijd van maximaal 5 jaar. <i>Inwerkingtreding nieuwe belastingwetgeving is uitgesteld tot 01-01-2026. Betekent dat voorbereiding en besluitvorming binnen De Dommel in 2024 vorm heeft als beeld- en oordeelsvormend en in 2025 besluitvormend.</i>				
Inning belastingen met toekomstbestendige organisatie	Gereed 2024. Resultaat: Doorkijk met advies inzake de visie op een toekomstige wijze van belastingheffing en belastinginning, de implementatie daarvan en de bijbehorende organisatie zodat het bestuur een principe besluit kan nemen. Het onderzoek toetst de levensvatbaarheid en/of toekomstbestendigheid van de diverse varianten. Er wordt een advies opgesteld met een doorkijk.				

Kwijtscheldings-norm 100% bijstandsniveau	Per 1-1-2024: vastgestelde kwijtscheldingsverordening voor burgers. Per 1-1-2025: kwijtscheldingsverordening (voor burgers en mogelijke overige groepen).				
Verkennen nieuwe inkomsten: leges	Opstellen en implementeren legesverordening indien (eind 2023/begin 2024) besluit genomen wordt tot invoering daarvan.				

Bestuur en organisatie					
Professionelere (strategische) advisering en ondersteuning bestuur	Dit bereiken we op 3 manieren: 1. Het versterken van de “griffiersrol”, waardoor het Algemeen Bestuur beter in staat is om de kaderstellende en richtinggevende rol te vervullen. 2. Het versterken van de adviesrol ten behoeve van de portefeuillehouders. Om dit goed te kunnen doen sluit de bestuursadviseur aan bij de portefeuillehoudersoverleggen. 3. Uitbreiden van de bestuursondersteuning om het toegenomen aantal dagelijks bestuur-leden en fracties optimaal te kunnen ondersteunen.	😊	😊	😊	
Organisatie-ontwikkelingstraject	2024 staat in het teken van een andere uitwerking in deelopdrachten, medewerkers- participatie en een eerste implementatie. De vier lijnen die de verandering dragen zijn: 1. Water en omgeving 2. Mens en organisatie 3. Toekomstige bestendige bedrijfsvoering 4. Tech en data	😊	😊	😊	

Arbo en veiligheid	1. Eind 2025 inrichting arbomanagement conform ISO 45001: 80% gereed eind 2024. 2. Medio 2024 alle site assessments afgerond, risicobeoordeling gereed en plan van aanpak (met ambities) bepaald: - Alle knelpunten met hoge prioriteit zijn opgelost. 3. Eind 2025 op trede 4 veiligheidscultuurladder en eind 2024 trede 3 (eind 2023 trede 2). 4. Alle projecten hebben passende veiligheidskundige ondersteuning.	 	 	 	Uitvoering loopt maar gezien de hoeveelheid objecten, capaciteit externe deskundigheid en interne beschikbaarheid loopt dit door in 2025. De hoge prioriteiten zijn inmiddels opgelost. Eind 2024 trede 3 gehaald. In 1 jaar doorgroeien naar trede 4 is te ambitieus. Volgens de experts is hiervoor een traject van 2 jaar nodig.
Strategische communicatie	In 2024 vindt de uitwerking plaats van de beeldvormende bijeenkomst van het algemeen bestuur, die eind 2023 plaatsvindt. We denken hierbij aan: A) Plan van aanpak stakeholdersmanagement en public affairs en lobbyagenda voor het (dagelijks) bestuur gereed voorjaar 2024. Eerste uitwerking tweede helft 2024. B) Basisset met kernboodschappen en een doorvertaling in een strategische communicatieagenda en een toolkit in het voorjaar 2024. Op basis van het plan en agenda onder A) volgt meer focus op de doelen. C) Bijeenkomsten met jongeren over de watertransitie; onderwerpen bespreken tijdens bestuurlijke bijeenkomst op 14 december 2023. Daarna (in 2024) een planning maken.	 	 	 	A) Profiel 'adviseur public affairs' opgesteld. Een extern bureau heeft een verkenning gedaan naar de aanpak van public affairs. Inclusief definitie public affairs en aanbevelingen voor de vorm voor organisatie en een eerste inhoudelijke lobby agenda. Deze verkenning wordt in het najaar 2024 gepresenteerd en in januari 2025 definitief opgeleverd. Start implementatie begin 2025.

Wet Open Overheid (WOO)

De Wet Open Overheid (WOO) is 1 mei 2022 in werking getreden. Op grond van de WOO verplichte openbaarheidsparaagraaf wordt verantwoording afgelegd over de uitvoering van de WOO in het verslagjaar 2024. Daarbij wordt onderscheid gemaakt naar zeven thema's.

1. De actieve openbaarmakingsplicht voor de verplichte categorieën documenten

De WOO verplicht overheden om – gefaseerd - actief documenten uit zeventien informatie categorieën te publiceren. Overheden richten hier een eigen platform voor in, dat wordt aangesloten op het landelijke platform, de WOO-index. We volgen minimaal de landelijke lijn rondom het gefaseerd implementeren van de informatie categorieën en werken vooruitstrevend waar mogelijk.

In onderstaande tabel wordt weergegeven welke informatie categorieën in 2024 geheel of gedeeltelijk openbaar werden gemaakt.

Cat.	Art. WOO	Omschrijving	Platform
1 - 3	3.3, 1a, 1b en 1c	Wet- en regelgeving, overige besluiten algemene strekking en ontwerpen waarover extern advies is gevraagd	Via de landelijke voorziening Decentrale Regelgeving en Officiële Publicaties (DROP) in het waterschapsblad op overheid.nl.
4 - 5	3.3, 1d en 1e	Inzicht in de organisatie/werkwijze, de bereikbaarheid, en de wijze waarop een informatieverzoek kan worden ingediend	Register van overheidsorganisaties https://www.dommel.nl
6 - 7	3.3, 2a en 2c	Vergaderstukken en verslagen van het algemeen bestuur en zijn commissies en de bij het algemeen bestuur ingekomen stukken	https://www.dommel.nl/bestuur
8	3.3 b	Vergaderstukken Staten-Generaal (niet van toepassing op waterschappen)	n.v.t.
9	3.3, 2d	Agenda's en besluitenlijsten van het dagelijks bestuur	https://www.dommel.nl/dagelijks-bestuur
10	3.3, 2e	Adviezen met betrekking tot de ontwerpen uit categorie 1 en adviezen van adviescommissies die niet zien op individuele zaken	Nog in te richten
11	3.3, 2f	Convenanten	-
12	3.3, 2g	Jaarplannen en jaarverslagen	https://www.dommel.nl/begroting-en-financien
13	3.3 2h	Subsidieverplichtingen anders dan met beschikking (niet van toepassing op waterschappen)	n.v.t.
14	3.3, 2i	WOO-verzoeken (incl. beslissing en verstrekte informatie)	https://www.dommel.nl/openbaar-gemaakte-informatie-woo-verzoeken
15	3.3, 2j	Onderzoeksrapporten	Nog in te richten
16	3.3, 2k 3.3a	Beschikkingen	Via de landelijke voorziening Decentrale Regelgeving en Officiële Publicaties (DROP) in het waterschapsblad op overheid.nl.
17	3.3, 2l	Klachtoordelen	Nog in te richten

2. De inspanningsverplichting tot openbaarmaking voor andere documenten dan de zeventien onder punt 1. vermelde categorieën

In 2024 zijn geen documenten gepubliceerd op basis van de inspanningsverplichting.

3. Passieve openbaarmaking

In 2024 zijn er 15 WOO-verzoeken ingediend. Deze verzoeken zijn binnen de wettelijke termijn afgehandeld.

4. Informatiehuishouding

Er is beleid ontwikkeld met ondersteunende handvaten in de vorm van de documentlevenscyclus en het documentclassificatiebeleid. Implementatie hiervan loopt gelijk met de overgang naar het samenwerken binnen Teams en het uitfasen van netwerkschijven. Dit gebeurt o.a. via trainingen. Er is een tweede recordmanager aangesteld, zodat er meer sturing en regie komt op documentbeheer. Recordbeheerders dragen zorg voor monitoring van document- en archiefapplicaties. Daarnaast zijn de voorbereidingen getroffen voor de uitbreiding van het functioneel beheer van het zaakstelsel, zowel in capaciteit als in kennis. Hierdoor worden betere randvoorwaarden gecreëerd voor digitale toegankelijkheid en beschikbaarheid van documenten.

Er is in 2024 een contract afgesloten met een Learning Management System (hierna LMS). Dit LMS zal ook ingezet worden voor bewustwording en kennisdeling over de WOO.

5. De WOO-contactpersoon

In 2024 beschikte het waterschap over een formeel aangestelde WOO-contactpersoon. De WOO-contactpersoon is tevens de WOO-coördinator.

6. Eventuele andere activiteiten om de WOO te implementeren

Ten behoeve van de implementatie van de WOO is actief kennis gedeeld met andere waterschappen en collega-overheden. Vanuit Waterschap De Dommel hebben we een bijdrage geleverd aan de totstandkoming van de geactualiseerde landelijke handreiking 'Actief openbaar maken doe je zo'.

In 2024 zijn verschillende disciplines betrokken om het belang en betekenis voor het werk vanuit de WOO onder de aandacht te brengen. Naast presentaties bij verschillende interne processen hebben we alle medewerkers een e-learning aangeboden ter bewustwording van de WOO.

7. Besteding subsidie

De rijksoverheid stelt incidentele en structurele middelen beschikbaar om de WOO te implementeren en om de extra uitvoeringskosten a.g.v. de WOO te dekken. In 2024 heeft het waterschap in totaal € 172.979,- aan middelen ontvangen.

De middelen zijn in 2024 als volgt ingezet:

- **Beheer en onderhoud**
Ten behoeve van de actieve en passieve bekendmaking en de verbetering van de informatiehuishouding wordt er met diverse systemen gewerkt en worden deze geoptimaliseerd waar nodig. Er is een keuze gemaakt in het publicatieplatform, waar we in 2025 invulling aan gaan geven.

- **Extra kwaliteitsmanagement**
Er is en wordt de komende jaren meer bewustwording gecreëerd. Er worden trainingen gevolgd en kennis gedeeld met collega-overheden. Vanaf 2025, wanneer het publicatieplatform actief in gebruik wordt genomen, worden afspraken gemaakt om ervoor te zorgen dat documenten consistent voldoen aan alle wet- en regelgeving. Hierbij wordt tevens aandacht besteed aan het implementeren en borgen van kwaliteitsmanagement.
- **Formatie management WOO**
Naast de WOO-coördinator zijn collega's uit de processen juridische zaken, informatievoorziening, documentaire informatievoorziening, dienstverlening en communicatie betrokken. Deze collega's vervullen structureel werkzaamheden ter ondersteuning van de uitvoering van de WOO. Daarbij combineren zij een regierol met een adviserende functie. Voor uitvoerende taken worden meer collega's betrokken. De WOO-coördinator legt verantwoording af aan het management in de informatie & technologie raad en blijft in gesprek met zowel directie als DB-bestuursleden.
- **Contactfunctionaris**
De contactfunctionaris is tevens de WOO-coördinator voor de implementatie van de WOO en besteedt hier gemiddeld 10 uur per week aan. De WOO-coördinator is ook de WOO-redacteur op het register van overheidsorganisaties.
- **Actief openbaar te maken documenten**
Structurele activiteiten om de (werk)processen te onderzoeken en waar nodig te verbeteren om de informatiehuishouding op orde te krijgen. Denk hierbij aan optimalisatie van beleid en procedures. We sluiten daarnaast aan, en maken gebruik van, de landelijke hulpmiddelen vanuit het programma Open Overheid.

In december 2024 ontvingen we ter compensatie van de uitvoeringskosten in 2019 nog € 38.000.

3. Middelen (investeringen en exploitatie)

Exploitatie Bestuur en Bedrijfsvoering (bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Rekening 2024	Begroting 2024	Begroting 2024 na wijziging
Lasten			
Rentelasten	360	426	426
Afschrijvingen	1.741	2.062	2.062
Personeelslasten	56.416	58.001	58.001
Goederen en diensten	21.723	22.189	22.189
Toevoeging aan voorziening	427	180	180
Onvoorzien	0	752	0
Subtotaal lasten	80.667	83.610	82.858
Baten			
Baten uit salarissen/sociale lasten	1.294	849	849
Opbrengsten van derden	4.557	4.388	4.388
Bijdragen	1.679	1.608	1.608
Geactiveerde lasten	5.705	6.279	6.279
Rentebaten	2.122	825	825
Onttrekking aan voorziening	12	0	0
Dividend	918	680	680
Subtotaal baten	16.287	14.629	14.629
Subtotaal baten en lasten	-64.380	-68.981	-68.229
Bruto belastingopbrengsten	150.278	147.205	147.205
Kwijtschelding en oninbaar	-991	-2.997	-2.997
Netto belastingopbrengsten	149.287	144.208	144.208
Totaal baten en lasten	84.907	75.227	75.979
Nagekomen posten	-106	0	0
Saldo baten en lasten	84.801	75.227	75.979

Toelichting

Kapitaallasten (N = nadelig verschil, V= voordelig verschil)

De lagere kapitaallasten € 0,4 mln. (V) zijn het gevolg van het doorschuiven van diverse projecten.

*Personeelslasten **

De personeelslasten zijn ca. € 1,6 mln. lager (V) dan de begroting na wijziging. Het grootste verschil wordt veroorzaakt door de krappe arbeidsmarkt; dit zorgt voor behoorlijk langere doorlooptijden bij de invulling van vacatures. Deze vacatures zijn ontstaan door reguliere uitstroom. Hiertegenover staat dat er iets meer inhuur is geweest dan begroot om een aantal knelpunten als gevolg van openstaande vacatures op te lossen; dit past binnen de kaders van het AB. Daarnaast is er meer spaarverlof gekocht dan begroot, onder andere om voorafgaand aan pensioen eerder met verlof te kunnen. Tenslotte waren er meevallers door toegekende subsidies en een bijdrage van het UWV i.v.m. de uitbreiding van het ouderschapsverlof voor mannen.

Goederen en diensten

De goederen en diensten zijn totaal ruim € 0,5 mln. lager (V) dan de begroting na wijziging.

De belangrijkste verschillen zijn:

Lagere lasten bij belastingen € 0,2 mln. (V):

- De perceptiekosten zijn lager dan de begroting na wijziging.

Hogere lasten bij facilitymanagement € 0,4 mln. (N):

- Extra leaseauto's aangevraagd voor nieuwe medewerkers.
- Extra kosten i.v.m. diverse veiligheidszaken

Lagere lasten bij personeelsmanagement € 0,4 mln. (V):

- De wettelijke aansprakelijkheidsverzekering is lager dan de begroting na wijziging, dit naar aanleiding van een nieuwe aanbesteding.

Hogere lasten bij technische infrastructuur € 0,6 mln. (N):

- Hogere licentiekosten door uitbreiding aantal medewerkers.
- De aanschaf telefoons is meer dan begroot door uitbreiding medewerkers.

Lagere lasten bij datamanagement € 0,2 mln. (V):

- Herstelwerkzaamheden meetpunt doorgeschoven naar 2025.
- Project waar aanvankelijk opdracht voor was gegeven is niet gestart en wordt intern opgepakt.

Onvoorzien

Het begrote bedrag is ingezet binnen de andere beleidsvelden voor het dekken van onvoorziene uitgaven die verband houden met de hoogwatersituatie eind 2023/begin 2024 en voor onvoorziene uitgaven voor het inzetten van een tijdelijke pompinstallatie bij calamiteit Riool-Zuid.

Baten i.v.m. salarissen/sociale lasten

De opbrengsten zijn € 0,4 mln. hoger (V) dan de begroting na wijziging.

Dit door een hogere opbrengst uitlening personeel.

Burap 2024-3

Pagina 56 van 114

Geactiveerde lasten

De geactiveerde lasten zijn € 0,6 mln. lager (N) dan de begroting na wijziging.

De geactiveerde uren zijn lager dan begroot, de belangrijkste oorzaken hiervoor zijn:

- Uren van functies die geheel of gedeeltelijk worden bekostigd uit subsidies kunnen niet worden geactiveerd. Elders lagere kosten, maar wel minder te activeren uren.
- Omdat functies pas in de loop van het jaar worden ingevuld, worden op jaarbasis minder te activeren uren geschreven.
- Op functies die niet via P-formatie worden ingevuld maar ingehuurd worden via de gecontracteerde broker, kunnen geen te activeren uren worden geschreven. Ook wordt geen P-budget aangesproken, maar direct budget van projecten. Dit speelt vooral bij projecten in de Waterketen.

Rentebaten

De rentebaten zijn € 1,3 mln. (V) hoger dan begroot. Dit wordt verklaard door het achterblijven van de investeringen waardoor minder leningen aangetrokken zijn.

Dividend

De opbrengst dividenden is ruim € 0,2 mln. hoger (V) dan begroot. Door het goede resultaat over 2023 van de Nederlandse Waterschapsbank is het dividend hoger geweest en er was geen rekening gehouden met teruggave dividendbelasting.

Waterschapsbelasting

De waterschapsbelastingen zijn totaal ca. € 3 mln. hoger (V) dan de begroting na wijziging. Dit wordt veroorzaakt door hogere opbrengsten zuiveringsheffing.

De realisatie opbrengst zuiveringsheffing bedrijven is hoger dan begroot. De oorzaak hiervan is dat een groot gedeelte van de voorlopige aanslagen 2023 te laag is opgelegd en/of door de groeiende economie hoger uitvallen. Er is een na-ijleffect van Corona in de jaren vóór 2023 waarop deze voorlopige aanslagen waren gebaseerd. Een structureel lager effect heeft zich niet doorgezet. Dat leidt tot een behoorlijke meeropbrengst in 2024 over 2023. Daarnaast betekent dit dat de begroting 2024 is gebaseerd op de voorlopige aanslagen 2023. Omdat deze te laag waren vastgesteld, is de begroting 2024 op dit punt te laag vastgesteld. Door de extra belastingopbrengsten 2023 en het opleggen van de (voorlopige) aanslagen 2024 op basis van de meer actuele waterverbruik cijfers zijn de opbrengsten 2024 hoger dan begroot. Een ander deel van de verhoging wordt veroorzaakt door een hogere opbrengst zuiveringsheffing nuts. Dit door een afloop over 2023 in 2024 van € 0,4 mln.

Ontwikkeling WOZ-waarden

De WOZ-waarden 2024 zijn op het niveau gebleven van de Beleidsbegroting 2024.

Kwijtschelding / oninbare waterschapsbelasting

De kwijtschelding/ oninbare waterschapsbelastingen zijn totaal circa € 2,0 mln. lager (V) dan de begroting na wijziging.

In 2023 heeft bestuurlijke besluitvorming plaatsgevonden om te komen tot aanpassing van de kwijtscheldingsnorm tot 100% van het bijstandsniveau. Deze norm is ingegaan per 1 januari 2024. Daarmee loopt Waterschap De Dommel in de pas met de andere waterschappen en gemeenten en geven we invulling aan de één overheidsgedachte. Tevens kunnen we de uitvoering efficiënter laten verlopen. Van een uitbreiding van het kwijtscheldingsbeleid naar ondernemers/ZZP'ers is bestuurlijk afgezien.

Op basis van de informatie van de gemeenten in ons werkgebied over de omvang van het aantal kwijtscheldingsgerechtigden in de gemeenten en het effect op de verwachte omvang van de kwijtscheldingen is er bij de raming van de omvang van het effect op de kwijtscheldingen uitgegaan dat aanpassing van de norm naar 100% zou leiden tot een aanzienlijke toename van het kwijtscheldingsbedrag. De verwachte groei in aantallen verzoeken en toekenningen kwijtschelding (automatisch of via aanvraag) als gevolg van wijziging 95% naar 100% is echter kleiner dan gedacht.

Bij het waterschap dient actief om kwijtschelding te worden verzocht. Uitzondering is als in een eerdere aanvraag voor kwijtschelding toestemming is gegeven voor automatische toetsing via Stichting Inlichtingenbureau. Dan kan het verzoek in het daaropvolgende jaar via het Inlichtingenbureau automatisch worden afgehandeld. Ondanks diverse aankondigingen, moet de bekendheid van de wijziging van 95% naar 100% wellicht nog groeien. Daarnaast geldt dat maatschappelijke ontwikkelingen, bijvoorbeeld lagere werkloosheid, mogelijk hebben geleid tot een lager aantal verzoeken dan verwacht.

Bij de overgang naar de BSOB vanaf 1 januari 2026 geldt dat voor de kwijtscheldingen de kwijtscheldingslijn van de gemeenten volledig wordt gevolgd en er geen afzonderlijk verzoek meer aan het waterschap moet worden gericht. Dit betekent dat vanaf 2026 de verwachte omvang van de kwijtscheldingen mogelijk weer op het niveau van de begroting 2024 zal liggen.

Verder geldt dat huishoudens die van een minimuminkomen moeten rondkomen, van het kabinet een energietoeslag ontvangen. Bij het beoordelen van de kwijtschelding wordt dit bedrag buiten beschouwing worden gelaten.

Nagekomen posten

De nagekomen baten zijn totaal circa € 0,1 mln. hoger (N) dan de begroting na wijziging. Dit wordt veroorzaakt door de prorata 2019-2023 (terug te betalen BTW).

Personeelsbudget (P-budget)		
Overzicht P-budget (bedragen * € 1.000)		
	Rekening 2024	Begroting 2024
Salaris inclusief flexibel inzetbaar	54.258	55.653
(Ver)koop verlofdagen	-662	56
Opbrengsten salaris gerelateerd	-2.914	-2.401
Opbrengsten geactiveerde uren	-5.705	-6.279
Direct/indirect salaris gerelateerd	44.977	47.029
Opleidingskosten	915	800
Overige algemene personeelskosten	1.331	1.241
Overig P-budget	2.246	2.041
Totaal personeelsbudget	47.223	49.070

Direct / indirect salarisgerelateerd circa € 2,1 mln. lager (V)

Hiervoor is al een verklaring gegeven door de met * gemerkte toelichtingen (zie blz. 56). De belangrijkste redenen zijn:

- Behoorlijk langere doorlooptijden bij de invulling van de vacatures.
- Toevoeging aan de nog te betalen verlofuren.
- Toegekende subsidies en een bijdrage van het UWV door uitbreiding van het ouderschapsverlof voor mannen.

Overig P-budget

- Meer opleidingskosten (€ 0,1 mln. N) dan begroot door extra te stimuleren in de ontwikkeling van personeel.
- Voor de werkkostenregeling bleef Waterschap De Dommel binnen de jaarruimte, waardoor het begrote bedrag voor een eventuele naheffing Loonbelasting niet nodig was. We zijn in 2024 kritisch geweest op het toepassen van deze regeling en het benutten van de mogelijkheden hierin.

Investerings (bedragen x € 1.000)

Beleidsveld Bestuur en Bedrijfsvoering	Rekening 2024	Begroting 2024	Begroting 2024 na wijziging
Uitgaven	1.093	12.428	12.428
Inkomsten	0	0	0
Totaal netto uitgaven	1.093	12.428	12.428

Toelichting

De investeringen voor het beleidsveld Bestuur en bedrijfsvoering (jaarschijf 2024) zijn totaal ca. € 11,3 mln. lager dan de begroting 2024 na wijziging.

In de Beleidsbegroting 2024 was het totaal voor de jaarschijf 2024	€ 12,4 mln.
De JEV Burap 2024-1 voor de jaarschijf 2024 was	€ 2,2 mln.
De JEV Burap 2024-2 voor de jaarschijf 2024 was	€ 1,7 mln.
De realisatie voor de jaarschijf 2024 is	€ 1,1 mln.

De belangrijkste redenen hiervoor zijn:

De daling op de bruto investeringen wordt met name veroorzaakt door:

- Diverse projecten zijn ten laste van de exploitatie gebracht omdat er volgens ons beleid geen actief is ontstaan: WBP5 Data voor datadoelen, Gegevenslandschap, Dataverzameling WBP.
- Het budget voor Energie en klimaat is in 2024 nauwelijks gebruikt. Een deel van het budget is overgezet naar projecten die nog uitgevoerd moeten worden. De rest van het budget is doorgeschoven naar 2025 en later.
- Diverse projecten zoals huisvesting 3.0, Energieneutrale RWZI Bostel zijn vertraagd.

3 UITGANGSPUNTEN, HOOFDLIJNEN EN VERPLICHTE PARAGRAFEN

3.1 Ontwikkelingen sinds vorig jaar

Het jaar 2024 is een bijzonder nat jaar geweest. Na de droge zomer van 2023 zijn we vanaf het najaar 2023 geconfronteerd met veel neerslag, hoogwater en zelfs wateroverlast. Dit beeld heeft zich gedurende vrijwel het gehele jaar voortgezet. Het grondwatersysteem is vrijwel het gehele jaar verzadigd geweest wat betekent dat bij nieuwe neerslag snel de dreiging van wateroverlast dreigt. Vrijwel het hele jaar 2024 heeft in het teken gestaan van het aanpakken, oplossen en voorkomen van wateroverlast.

Het belang van samenwerking met de omgeving om te komen tot maatwerk in de vorm van een gebiedsgerichte aanpak om de problematiek aan te pakken, wordt breed gevoeld en gedragen. Samen met de omgeving geven we invulling aan het behalen van (water)doelen en resultaten binnen het watersysteem maar natuurlijk ook voor de waterketen.

Binnen de Dommelorganisatie is ook in 2024 wederom sprake van een toename van de personele omvang om de ambities en doelen te kunnen (gaan) realiseren. Dit heeft geleid tot het starten van een veranderproces in de opzet en sturing van de organisatie om de continuïteit van de organisatie te borgen en de bestuurlijke doelen te kunnen blijven realiseren.

3.2 Uitgangspunten en normen

In de financieringsparagraaf wordt ingegaan op de consequenties van het aantrekken van middelen ter financiering van onder andere de investeringen. De omslagrente was in 2024 2,75% (2023 2,5%). Voor een nadere toelichting zie de financieringsparagraaf. De gemiddelde inflatie over 2024 bedroeg 3,35% (2023 3,93%).

3.3 Incidentele lasten en baten

In 2024 zijn er geen incidentele baten en lasten geweest.

3.4 Kostentoerekening

Alle kosten en opbrengsten van Waterschap De Dommel worden toegerekend naar de kostendragers Watersysteembeheer en Zuiveringsbeheer zoals in de beleidsbegroting is vermeld. Hierbij wordt de BBP (Beleids- en Beheer Proces)- structuur gevolgd die door de Unie van Waterschappen in samenwerking met de waterschappen is ontwikkeld.

Per 1-1-2022 is door het Algemeen Bestuur de nieuwe kostentoedelingsverordening vastgesteld. De uitgangspunten van deze kostentoedelingsverordening zijn meegenomen bij het bepalen van de tarieven en de tariefsontwikkeling.

3.5 Bestemmingsreserves en voorzieningen

Bestemmingsreserves zijn afgezonderde delen van het eigen vermogen met een vooraf bepaalde bestemming. Waterschap De Dommel kent de volgende bestemmingsreserves:

Overige bestemmingsreserves (Bedragen x € 1.000)	31-12-2024	31-12-2023
Bestemmingsreserve GTD	148	173
Bestemmingsreserve klimaatadaptatie	3.902	0
Totaal	4.050	173

Bestemmingsreserve GTD

Onder deze bestemmingsreserve is de financiële verrekening van de desintegratiekostenvergoeding als gevolg van de ontvlechting van de GTD per 31 december 1996 voor een totaalbedrag van € 1.335.000 verantwoord. Deze afkoopsom, ontvangen van de diverse waterschappen, is vastgesteld na extern onderzoek. Tot en met het jaar 2033 wordt rente bijgeschreven. Jaarlijks valt een deel van de afkoopsom vrij ten gunste van de exploitatie. Mutaties in 2024 conform de door u vastgestelde resultaatbestemming 2023 zijn:

- Rentetoevoeging + € 12.112 mln.
- Vrijval - € 37.210 mln.

Bestemmingsreserve klimaatadaptatie

Conform bestuurlijke afspraak is een stimuleringsregeling gemaakt voor de doelstelling om 15% meer regenwater te infiltreren. Om bij te dragen aan deze doelstelling is in totaal € 20 miljoen beschikbaar verdeeld over 5 jaar, ofwel € 4 miljoen per jaar vanaf 2023. Het totaalbedrag van € 20 miljoen is verdeeld over de gemeenten met een plafondbedrag per gemeente.

Mutaties in 2024 conform de door u vastgestelde resultaatbestemming 2023 zijn:

- Toevoeging + € 4 mln.
- Onttrekking - € 0,098 mln.

Voorzieningen

Voorzieningen zijn voornamelijk verplichtingen en risico's waarvan de omvang en/of tijdstip van nakoming niet exact te bepalen zijn, maar die wel redelijkerwijs zijn in te schatten.

Pensioenen niet-gepensioneerde (oud-)bestuurders

Per 1-1-2022 is er een wijziging geweest in de uitvoering van de Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Appa). Op basis hiervan heeft Waterschap De Dommel besloten om het opgebouwde pensioen over te laten maken naar de lopende rekening. Dit om het risico voor Waterschap De Dommel te verlagen.

3.6 Waterschapsbelastingen

De waterschapsbelastingen (tarieven) zijn gelijktijdig met de Beleidsbegroting 2024 vastgesteld. Ontwikkelingen in de belastingeenheden en de daaruit voortvloeiende afwijkingen in de belastingopbrengsten worden in het beleidsveld Bestuur en bedrijfsvoering weergegeven.

Watersysteemheffing

Dit is de belasting voor het bestrijden van kosten verbonden aan de zorg voor het watersysteem. Binnen de watersysteemheffing wordt een onderscheid gemaakt in vier belastingcategorieën met elk een eigen aandeel in de op te brengen watersysteemheffing.

Dit aandeel wordt aan de hand van de kostentoedelingspercentages bepaald:

- Ingezetenen
- Ongebouwd (niet zijnde natuur)
- Natuur
- Gebouwd

Zuiveringsheffing

Dit is de belasting voor het bestrijden van kosten voor het zuiveren van afvalwater dat direct of indirect afgevoerd wordt op een zuiveringstechnisch werk dat in beheer is bij het waterschap.

Verontreinigingsheffing

Dit is de belasting voor het bestrijden van kosten voor maatregelen tot het tegengaan en voorkomen van verontreiniging van het oppervlaktewater als gevolg van het direct lozen vanuit een woon/bedrijfsruimte op het oppervlaktewater.

3.7 Weerstandsvermogen

Deze paragraaf bevat:

- 1) Het beleid over de weerstandscapaciteit en de risico's;
- 2) Een inventarisatie van de weerstandscapaciteit, met een beschouwing over de stand aan het begin, de mutaties en de eindstand van het begrotingsjaar van de algemene reserves en de voorzieningen;
- 3) Een inventarisatie van de risico's.

ad 1) Beleid over de weerstandscapaciteit en de risico's

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen:

- De weerstandscapaciteit, zijnde de middelen en mogelijkheden waarover het waterschap beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken;
- Alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie.

Een te laag weerstandsvermogen betekent dat bij elke financiële tegenvaller een (begrotings-)wijziging volgt in de vorm van tariefsverhoging of bezuinigingsmaatregel, waardoor doelstellingen onder druk kunnen komen te staan.

De basis voor de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit is een actueel risicoprofiel van Waterschap De Dommel. Per risico zijn de financieringsvormen bepaald en zijn de schadescenario's vastgesteld.

Met behulp van een statistisch model (Monte Carlo-simulaties) zijn de risicoscenario's gemodelleerd, waarmee een uitspraak gedaan kan worden over de financiële gevolgen van de gedefinieerde risico's voor Waterschap De Dommel. De impact van alle individuele risico's is bepaald, maar ook van alle risicoscenario's gezamenlijk. Met behulp van het model kan een uitspraak worden gedaan over de gemiddelde verwachte schade en ook van de verwachte schadelast in een extreem slecht schadejaar (bijvoorbeeld eens in de 25 jaar of eens in de 100 jaar).

Het weerstandsvermogen vormt een onderdeel van de taakreserves dat specifiek gereserveerd wordt voor dit doel. Het verhoudingsgetal voor verdeling over de taakreserves watersysteembeheer en zuiveringsbeheer wordt bepaald door de verhouding van exploitatielasten van enig begrotingsjaar van die taken.

ad 2) Weerstandscapaciteit

In 2024 heeft actualisatie van de weerstandscapaciteit door een extern bureau plaatsgevonden. Naar aanleiding van deze actualisatie is in de bestuursvergadering van februari 2024 een nieuw voorstel over de benodigde weerstandscapaciteit vastgesteld. In 2024 bedraagt de benodigde weerstandscapaciteit na indexatie € 10,6 mln. (2023 € 6,80). Daarbij kan met een zekerheid van 99% worden gezegd dat de totale schade in een willekeurig jaar lager is dan € 10,6 mln.

Hierna wordt ingegaan op risico's waar geen specifieke voorziening voor is getroffen. Indien deze risico's optreden, worden deze uit de weerstandscapaciteit gedekt.

Ad 3) Een inventarisatie van de risico's.

Risico's en risicoparagraaf

Mede als gevolg van de aanhoudende druk op de organisatie vanuit de dreiging van de wateroverlast is de aandacht voor risicomanagement in de brede algemene zin binnen het Dagelijks Bestuur en de directie onder druk komen te staan. De focus van risicomanagement was gericht op het actuele risico van wateroverlast. Voor de komende periode zal Risicomanagement in de algemene brede zin van het woord tegen het licht worden gehouden waarbij gekeken wordt hoe risicomanagement en risicobeheersing anders gestructureerd vorm en inhoud kunnen gaan krijgen. De aandacht voor risicomanagement zal in deze beschouwing - naast aandacht voor risico's op het gebied van financiële risico's en risico's in relatie tot de verbonden partijen (o.a. bedrijfsrisico's, governance) - in een breder perspectief worden geplaatst, zoals strategische risico's, cybersecurityrisico's en het risicoprofiel van de organisatie in relatie tot de omgeving. Rekening houdend met het ambitieniveau van het (dagelijks) bestuur wordt een voorstel voorbereid om concrete verbetervoorstellen te doen voor een bredere inbedding van risicomanagement in de organisatie, waaronder het frequenter opstellen van een risico-analyse en het jaarlijks laten vaststellen van het weerstandsvermogen.

Risico's

Cybersecurity

Binnen Waterschap De Dommel, ook in de samenwerkingsrelatie met het Waterschapshuis (en van het Waterschapshuis met het Rijk voor monitoring van externe cyberdreigingen), is veel aandacht voor de beveiliging van de digitale werkomgeving van het waterschap. Er wordt periodiek een externe audit uitgevoerd (opdrachtgever: het Waterschapshuis) op de mate waarin de waterschappen zich ontwikkelen op het gebied van de mate van volwassenheid in relatie tot informatieveiligheid.

Voor het personeel wordt gewerkt aan het verhogen van de bewustwording van de verschillende risico's door middel van het aanbieden van verschillende trainingsmodules waarin een veelheid aan bedreigingen, nieuwe ontwikkelingen, etc. voorbijkomen.

Gronden

Door de werking van het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB) kan de waardedaling van in te richten gronden binnen de ecologische hoofdstructuur (EHS) vergoed worden. In geval we de gronden na afronding van een project niet door kunnen leveren, is de restwaarde van de gronden 15% van de oorspronkelijke landbouwkundige waarde.

Aanbesteding

In het inkoop- en aanbestedingsbeleid wordt gewerkt met een bundeling van kennis door het werken met een inkoopteam. Binnen de Dommel-organisatie heeft het inkoopteam haar positie verworven en wordt de weg naar het inkoopteam ook steeds beter gevonden. Dit team inkoop wordt op afroep aangevuld met (aanbestedings-)juristen die de budgethouders/ projectleiders ondersteunen bij de aanbestedingstrajecten. Door deze kennisbundeling, de gestructureerde inzet van deze kennis, de opgedane ervaringen met het werken met inkoopteams binnen de processen en de positie van het inkoopteam binnen het proces van inkopen en aanbesteden binnen de Dommel-organisatie zijn de risico's met betrekking tot de aanbestedingen verminderd.

Risico's op het gebied van aanbestedingen kunnen bestaan uit het verkeerd toepassen van wet- en regelgeving of uit het maken van ondoelmatige keuzes, waardoor de mededinging onvoldoende zijn werk doet en/of het waterschap niet tegen de beste prijs/ kwaliteits-verhouding inkoop. Marktpartijen kunnen dan ook worden benadeeld. Zij kunnen eventueel een klacht of juridische procedure opstarten om tegen een beslissing van het waterschap in te gaan. In de inkoopteams wordt o.a. gewerkt met bepaalde standaarden in onze aanbestedingen en worden vaststaande juridische kaders ingebed in onze systemen.

Een ander belangrijk middel om risico's van een niet-succesvolle aanbesteding te verkleinen is om tijdig en terugkerend met de markt in gesprek te zijn over onze aanbestedingen. Dit kan bijvoorbeeld door signalen vanuit de markt tijdig te verwerken in onze aanbestedingen, de markt te consulteren, een marktdag te houden of achteraf onze aanbestedingen te evalueren. Dat draagt eraan bij dat vraag en aanbod beter op elkaar afgestemd worden en we tijdig kunnen bijsturen.

Andere omstandigheden die risico's kunnen vormen voor het slagen van onze aanbestedingen, zijn bijvoorbeeld de grondstoftekorten, stijgende brandstofprijzen of een tekort aan personeel. Hierdoor zijn er onvoldoende gegadigden of is er te weinig belangstelling voor onze opdrachten. We moeten dan aanbestedingen uitstellen of opdrachten vallen duurder uit dan geraamd. De beheersing van deze risico's hierop is lastiger omdat dit risico's zijn die buiten de invloedssfeer van het waterschap liggen. Belangrijk aandachtspunt hierbij is om de gemaakte keuzes en/of afwegingen expliciet vooraf vast te leggen en bij twijfel te escaleren. Zo kunnen de afwegingen/ overwegingen breed gedeeld worden. Waar nodig kunnen beslissingen worden voorgelegd aan deskundigen en/of leidinggevende(n).

Omzetbelasting anti-afhaakovereenkomsten

De ontwikkelingen op het gebied van anti-afhaakovereenkomsten zijn onderwerp van overleg op waterschapsbreedniveau (Unie van Waterschappen – Ministerie – Europese Commissie) om te kunnen blijven voldoen aan de (Europese) wet- en regelgeving. De uitkomsten van het overleg zijn eind 2023 bekend geworden. Het resultaat is dat de anti-afhaakregeling wordt toegepast binnen het marktconformiteitsbeginsel en dat er geen sprake is van staatssteun als wordt gehandeld conform de vastgestelde werkwijze. Deze werkwijze is inmiddels binnen de organisatie geïmplementeerd.

Slibverwerking Noord-Brabant (SNB)

- Terugwinnen van grondstoffen

Terugwinnen van grondstoffen op de zuivering heeft (mogelijk) gevolgen voor de verduurzamingsstrategie van SNB ten aanzien van de slibeindverwerking. Terugwinnen van grondstoffen is een belangrijk onderdeel om te komen tot een verdere verduurzaming van de totale afvalwaterketen. In de keten blijven partijen zoeken naar afstemming om sub-optimalisaties in de keten te vermijden. SNB is met haar aandeelhouders continu in overleg om te komen tot een visie c.q. nadere afspraken over verduurzaming en de rol van SNB en de individuele aandeelhoudende waterschappen in dit proces.

Extra aandachtspunt is het gebruik van de teruggewonnen grondstoffen. Binnen de wet- en regelgeving wordt aandacht besteed aan de mogelijkheden om deze grondstoffen ook daadwerkelijk te kunnen c.q. te mogen (her)gebruiken. In sommige gevallen is het hergebruik van deze grondstoffen moeilijker, omdat het grondstoffen betreft met een “besmet etiket” die worden teruggewonnen uit afvalstromen.

In het kader van de terugwinning van grondstoffen door SNB worden verschillende nieuwe ontwikkelingen verkend. Voor sommige ontwikkelingen geldt dat deze in een vergevorderde onderzoeksfase zitten en er wordt verkend op welke wijze (techniek, organisatievorm met bijbehorende governancestructuur, etc.) vervolgstappen kunnen worden gezet. Hierbij spelen risicoafweging en –beheersing een belangrijke rol. In het traject rondom de organisatievorm en bijbehorende governancestructuur wordt een nadere verkenning uitgevoerd en zullen de resultaten met de overwegingen van de keuzes ter besluitvorming worden voorgelegd aan de algemeen besturen van de deelnemende waterschappen.

- Wijzigingen in wet- en regelgeving

De positie van SNB is mede afhankelijk van bestaande wet- en regelgeving, met name op het gebied van milieu, waarbij de vrijstelling belasting voor zuiveringsslib ter discussie staat. Wijzigingen daarin, en ook de toepassing ervan, kunnen consequenties hebben voor de bedrijfsvoering.

- Kostenverdeelsleutels SNB (mede in relatie tot fiscaliteiten)

Bij het opstellen van de jaarrekening 2017 SNB is bestuurlijk ingestemd met de verdeling van de kosten van slibverwerking tussen de aandeelhoudende waterschappen onder de voorwaarde dat er voor het jaar 2018 een nieuwe, gewijzigde kostenverdelingsmethodiek wordt overeengekomen.

In het bestuurlijk overleg van de portefeuillehouders Waterketen van de aandeelhoudende waterschappen op 28 februari 2019 is een voorlopige overeenstemming bereikt over een nieuwe methodiek van kostenverdeling en de bijbehorende wijze van compensatie tussen de waterschappen. Deze voorlopige overeenkomst vormt de basis voor de verrekening van de slibverwerkingskosten in de jaren 2018 en latere jaren.

De voorlopige overeenkomst is destijds bekrachtigd in alle nieuwe algemeen besturen van de individuele waterschappen onder de voorwaarden van instemming van de Belastingdienst met de aangepaste werkwijze. Eind 2023 is het bericht van de Belastingdienst ontvangen dat zij instemmen met de aangepaste basis voor kostenverdeling en de bijbehorende BTW-vrijstelling.

Ten aanzien van de fiscaliteiten rondom de Wet op de Vennootschapsbelasting kan worden opgemerkt dat SNB afspraken heeft gemaakt met de Belastingdienst over de handelwijze inzake de vennootschapsbelasting.

3.8 Financiering

3.8.1 Algemeen

Vanuit wetgeving zijn kaders gesteld voor een verantwoorde professionele inrichting en uitvoering van de treasuryfunctie van de decentrale overheden, zoals in de Wet financiering decentrale overheden (Wet FIDO), de Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden (RUDDO), Uitvoeringsregeling financiering decentrale overheden (UFDO), Besluit lening voorwaarden decentrale overheden en Regeling schatkistbankieren decentrale overheden.

Deze wetgeving en de daarin opgenomen bepalingen over kasgeldlimiet en renterisiconorm zijn het uitgangspunt in het treasurybeleid van Waterschap De Dommel.

3.8.2 Invloed van de economische en financiële crisis op de rente

In 2024 is de inflatie flink gedaald na de piek van 2022. Deze piek kwam door hogere energieprijzen en door problemen aan de aanbodkant van de economie. Om de hoge inflatie af te remmen, werd de rente verhoogd. In 2023 en 2024 zijn acties uitgezet om de inflatie te verlagen. Hierdoor nam ook de rente af.

Korte termijnrente

De 3-maands-Euribor-rente was op 1-1-2024 3,905% en is gedurende 2024 gedaald naar 2,736% eind 2024.

Lange termijnrente

De lange termijnrente was op 1-1-2024 circa 2,61% en is gedurende 2024 met kleine schommelingen eind 2024 uitgekomen op circa 2,398%.

3.8.3 Financieringsstructuur

Binnen het waterschap is de financieringsstructuur van de kapitaalbehoefte vooralsnog ongewijzigd gelaten. Langlopende leningen worden aangetrokken voor projecten en investeringen. Schommelingen in liquiditeitsbehoefte worden opgevangen via het rekening-courantkrediet en kasgeldleningen, rekening houdend met de bepalingen van de kasgeldlimiet.

3.8.4 Schatkistbankieren en Wet Houdbaarheid Overheidsfinanciën (Wet HOF)

Het wetsvoorstel Schatkistbankieren is geïntegreerd in de werkwijze van Waterschap De Dommel. Schatkistbankieren houdt in dat alle gemeenten, provincies en waterschappen hun vermogens bij het Ministerie van Financiën onderbrengen, waarvoor ze een rentevergoeding ontvangen. In 2024 hebben we geen structureel overtoollige liquiditeiten gehad en is er daarom geen geld bij het Ministerie van Financiën ondergebracht.

Ook over de Wet Houdbaarheid Overheidsfinanciën (Wet HOF) zijn afspraken gemaakt tussen de Rijksoverheid en lagere overheden. De Wet HOF houdt in dat gemeenten, provincies en waterschappen in een jaar niet meer mogen uitgeven dan ze binnenkrijgen met inachtneming van bepaalde grenzen en een afbouw van het bestaande tekort. In 2024 bleef Waterschap De Dommel binnen de kaders (zie EMU-saldo i.r.t. maximum tekort) van de Wet HOF.

3.8.5 Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet (= het saldo van vlottende middelen en de vlottende schuld) is een percentage (ministeriële norm 23%) van het totaal van de jaarbegroting bij aanvang van het jaar. Dit betekent voor Waterschap De Dommel dat de kortgeld-schuld in 2024 maximaal € 39,4 mln. mag bedragen. Deze limiet is gericht op het beperken van het renterisico op de kortlopende financiering.

De regelgeving bepaalt dat de gemiddelde liquiditeitspositie van drie achtereenvolgende kwartalen de kasgeldlimiet niet mag overschrijden. De ruimte die de kasgeldlimiet biedt, benut het waterschap steeds in overleg met de Treasurycommissie. Dit houdt in dat de kredietfaciliteit bij de Nederlandse WaterschapsBank (rood staan) en kasgeldleningen als financieringsmiddel blijvend wordt ingezet zolang dit rentevoordelen biedt. Waterschap De Dommel bleef in 2024 binnen de kaders van de kasgeldlimiet.

Saldo kortlopende vorderingen (+) en kortlopende schulden (-), boekjaar 2024

Bedragen in € 1.000

	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal
Gemiddeld	-21.964	-2.654	-2.870	-12.826
Kasgeldlimiet (norm 23%)	-39.400	-39.400	-39.400	-39.400
Ruimte onder de kasgeldlimiet	-17.436	-36.746	-36.530	-26.574
In % kasgeldlimiet	44%	93%	93%	67%

3.8.6 Renterisiconorm

De renterisiconorm (= het risico dat voort kan vloeien uit renteherziening en/of herfinanciering van lopende leningen), mag niet hoger zijn dan 30% van het begrotingstotaal (één momentopname per begrotingsjaar). Voor Waterschap De Dommel betekent dit dat de norm € 51,4 mln. bedraagt voor het jaar 2024. Door een spreiding in de looptijden van de leningen, werken veranderingen in de rente vertraagd door in de rentelasten, en dus in het totaal van de exploitatielasten. Hierdoor is het waterschap minder gevoelig voor rentewijzigingen.

Onderstaand is de norm en de realisatie van het renterisico opgenomen.

Variabelen renterisico (norm)			
<i>Bedragen in € 1.000</i>	Boekjaar 2024	Boekjaar 2023	
Renteherzieningen	€ -	€ -	
Aflossingen	€ 14.473	€ 25.855	
Renterisico	€ 14.473	€ 25.855	
 Renterisiconorm (max 30% begrotingstotaal)	 € 51.400	€ 46.845	
 Ruimte onder renterisiconorm	 € 36.927	€ 20.990	
Ruimte in procenten renterisiconorm	72%	45%	

3.8.7 Rekening-courant

Waterschap De Dommel heeft een rekening courant krediet bij de Nederlandse Waterschapsbank (NWB) van € 50 mln. In 2024 is € 330.000 aan korte rente betaald.

3.8.8 Leningen

Het saldo langlopende leningen van Waterschap De Dommel is gestegen van € 336,8 mln. op 1-1-2024 naar € 371 mln. op 31-12-2024.

Er zijn 5 langlopende leningen afgesloten in 2024. Twee leningen zonder en drie met jaarlijkse aflossingen. De rentepercentages waren tussen de 2,39% en 3,08%.

3.8.9 Renteresultaat

Het renteresultaat is het saldo tussen de aan externe partijen (bank) betaalde rente en de intern aan producten/projecten toegerekende rente. Het renteresultaat is in de ideale situatie 0. Dit ideaal wordt in de praktijk niet bereikt vanwege:

- Verschillen tussen externe rente en (interne) rekenrente;
- Financiering met eigen vermogen (reserves);
- Tijdsverschillen in geplande en gerealiseerde investeringsuitgaven;
- Verschillen in begrote en gerealiseerde exploitatie- en investeringsuitgaven.

Het renteresultaat bedroeg in 2024 € 2,1 miljoen.

3.8.10 Liquiditeit

Tijdens het opstellen van de BeleidsBegroting 2024 in september 2023 was de verwachting dat de langlopende leningen per 1-1-2024 € 347 mln. en per 31-12-2024 € 441 mln. zouden bedragen. Het beginsaldo per 1-1-2024 bedroeg in werkelijkheid € 337 mln. en het eindsaldo op € 402 mln.

Plannen inzake het risicobeheer

Het risicoprofiel van Waterschap De Dommel kan als laag worden geschetst. Krediet-, koers- en valutarisico's worden niet gelopen. Slechts forse mutaties in de renteniveaus voor lange termijngeld zouden de voorliggende meerjarenraming in negatieve of positieve zin kunnen beïnvloeden.

Plannen inzake de waterschapsfinanciering

Uit de liquiditeitsbegroting blijkt dat de financieringsbehoefte aanwezig zal blijven. Om adequaat in te kunnen spelen op de ontwikkeling op de kapitaalmarkt en de financieringsbehoefte van het waterschap, is een Treasurymissie actief die de markt nauwgezet volgt en voorstellen in dit verband formuleert.

Plannen inzake het kasbeheer

Het eventueel aantrekken of het uitzetten van kortetermijngelden gebeurt naast de wettelijke kaders volgens de voorschriften zoals zijn vastgelegd in het Treasurystatuut.

3.9 Verbonden partijen

In navolging van de implementatie van de Nota Verbonden partijen wordt het Algemeen Bestuur periodiek geïnformeerd over de ontwikkelingen van de verbonden partijen.

SNB

Rechtsvorm: Naamloze Vennootschap

Vestigingsplaats: Moerdijk

De deelname van Waterschap De Dommel aan de oprichting van de NV SNB was gericht op het realiseren van het op duurzame wijze verwerken van slib, waarbij de continuïteit van de slibverwerking een van de belangrijkste argumenten was. Door de toetreding van 2 nieuwe aandeelhouders is de bezetting en daarmee continuïteit geborgd. De nadruk is de laatste jaren meer en meer komen te liggen op het verlagen van de risico's, het borgen van de bezetting en het beheersen (verlagen) van de kosten van de slibverwerking. Binnen de SNB is continu aandacht voor het verhogen van de efficiency c.q. verlagen van de kostprijs en voor het verder ontwikkelen van de duurzaamheid in het brede proces (ketengedachte) van de slibverwerking. In het vastgestelde ondernemingsplan is de strategische visie omtrent slibverwerking en de positie van SNB in de slibketen bepaald en de ontwikkelingen in het kader van grondstoffenterugwinning en de verkenning van nieuwe technieken en samenwerkingsvormen om te realiseren moeten in dit perspectief worden beschouwd.

Waterschap De Dommel is vanaf het jaar 2023, na toetreding van de nieuwe aandeelhouders, voor 17,01% aandeelhouder in N.V. Slibverwerking Noord-Brabant (SNB).

De jaarstukken over het jaar 2024 van SNB waren bij het moment van opstellen van de jaarrekening van Waterschap De Dommel nog niet gereed. Daarom zijn de financiële cijfers uit de definitieve jaarstukken 2023 opgenomen.

Het eigen vermogen van SNB bedroeg volgens de definitieve jaarstukken op 1-1-2023 € 15,3 mln. en op 31-12-2023 € 14,7 mln. en het vreemd vermogen bedroeg op 1-1-2023 € 30,0 mln. en op 31-12-2023 € 34,6 mln.

Het financiële resultaat over het jaar 2023 bedroeg na belasting volgens de definitieve jaarstukken € 1,6 mln. negatief.

Aquon

Rechtsvorm: Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats: Houten

Waterschap De Dommel is een van de deelnemers in de gemeenschappelijke regeling van Aquon. Doelstelling van deze gemeenschappelijke regeling is het verzekerd zijn van een kwalitatief goede dienstverlening op het gebied van laboratoria-onderzoeken. Doelstelling is om naast de prestaties ten aanzien van de geleverde kwaliteit ook ten aanzien van de kostenontwikkeling op een meer dan voldoende niveau te presteren.

De structuur qua governance en overleggen (platform voor eigenaren, opdrachtgevers en gebruikers) en de bijbehorende informatiestromen is geëvalueerd en doorontwikkeld, maar is qua structuur in hoofdlijnen ongewijzigd gebleven.

De centralisatie van de huisvesting van Aquon is in 2024 afgerond.

Waterschap De Dommel is voor 8,41% aandeelhouder in Aquon.

De jaarstukken over het jaar 2024 van Aquon waren bij het moment van opstellen van de jaarrekening van Waterschap De Dommel nog niet gereed. Daarom zijn de financiële cijfers uit de definitieve jaarstukken 2023 opgenomen.

Het eigen vermogen van Aquon bedroeg volgens de definitieve jaarstukken op 1-1-2023 € 1,7 mln. (bestemmingsreserve) en op 31-12-2023 € 2,7 mln. (bestemmingsreserve) en het vreemd vermogen bedroeg op 1-1-2023 € 20,0 mln. en op 31-12-2023 € 46,1 mln.

Het financiële resultaat over het jaar 2023 bedroeg volgens de definitieve jaarstukken € 0.

Nederlandse Waterschapsbank (NWB)

Rechtsvorm: Naamloze Vennootschap
Vestigingsplaats: Den Haag

Waterschap De Dommel is een van de waterschappen die aandelen heeft in de NWB. Deze aandelen zijn en blijven vooralsnog in eigen handen. Ten aanzien van het bezit van deze aandelen zijn geen wijzigingen in de visie te verwachten. Ook zijn er geen beleidsvoornemens om de verhouding te wijzigen.

Van de verschillende Europese kapitaaleisen vanuit de Europese Centrale Bank (ECB) voor de NWB heeft met name de eis ten aanzien van de leverage ratio effect op de bedrijfsvoering richting de aandeelhouders. Voor de NWB geldt dat zij aangemerkt is als promotional bank in plaats van systeembank, waardoor bij het bepalen van de leverage ratio de dienstverlening aan de publieke sector buiten beschouwing mag worden gelaten. De NWB voldoet ruimschoots aan de aangepaste eisen van deze leverage ratio van 3.

Waterschap De Dommel bezit 533 aandelen A à € 115 en 360 aandelen B à € 460.

De jaarstukken over het jaar 2024 van de Nederlandse Waterschapsbank (NWB) waren bij het moment van opstellen van de jaarrekening van Waterschap De Dommel nog niet gereed. Daarom zijn de financiële cijfers uit de definitieve jaarstukken 2023 opgenomen.

Het eigen vermogen van de Waterschapsbank bedroeg volgens de definitieve jaarstukken op 1-1-2023 € 2,0 miljard en op 31-12-2023 € 2,1 miljard. Het vreemd vermogen bedroeg op 1-1-2023 € 71,3 miljard en op 31-12-2023 € 73,8 miljard.

Het financiële nettoresultaat over het jaar 2023 bedroeg volgens de definitieve jaarstukken € 126 mln. positief.

Het Waterschapshuis (HWH)

Rechtsvorm: Gemeenschappelijke Regeling
Vestigingsplaats: Amersfoort

Het Waterschapshuis heeft als doel om door en voor het collectief van alle waterschappen en voor clusters van individuele waterschappen (met vergaande samenwerkingsovereenkomsten) ICT-toepassingen te ontwikkelen en het bewustzijn met betrekking tot gegevensbescherming en informatieveiligheid (AVG, Cybercriminaliteit en Privacy) te vergroten. Deze samenwerking (schaalvergroting) is gericht op het realiseren van efficiencyvoordelen. Hierbij kan gedacht worden aan efficiency- en inkoopvoordelen bij de ontwikkeling en inkoop van ICT-toepassingen.

De ontwikkeling van Het Waterschapshuis is een continue proces, waarbij door het gebruik maken van het inlenen van personeel van de individuele waterschappen getracht wordt de verbinding met de (individuele) waterschappen te vergroten.

Waterschap De Dommel is voor 4,46% aandeelhouder in Het Waterschapshuis.

De jaarstukken over het jaar 2024 van Het Waterschapshuis (HWH) waren bij het moment van opstellen van de jaarrekening van Waterschap De Dommel nog niet gereed. Daarom zijn de financiële cijfers uit de definitieve jaarstukken 2023 opgenomen.

Het eigen vermogen van HWH bedroeg volgens de definitieve jaarstukken op 1-1-2023 € 0 en op 31-12-2023 € 0 en het vreemd vermogen bedroeg op 1-1-2023 € 10,2 mln. en op 31-12-2023 € 11,5 mln.

Het financiële resultaat over het jaar 2023 bedroeg volgens de definitieve jaarstukken € 0.

Brabants Historisch Informatie Centrum (BHIC)

Rechtsvorm: Gemeenschappelijke Regeling
Vestigingsplaats: 's-Hertogenbosch

Waterschap De Dommel neemt samen met het Rijk, Waterschap Aa en Maas en diverse Brabantse gemeenten deel aan het BHIC. Het BHIC is ontstaan uit een fusie van het Rijksarchief in Noord-Brabant, het Streekarchief Brabant Noordoost en het Streekarchief Langs Aa en Dommel. Het BHIC verzorgt de archieftaak van het waterschap.

De voortschrijdende digitalisering en het effect op de (toekomstige) taak en positie van het BHIC en de deelnemers in de gemeenschappelijke regeling zijn als gevolg van de ontwikkelingen rondom het nieuwe archiefstelsel, het Nationaal Archief en het uittreden van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap als aandeelhouder in BHIC (en de andere Regionale Historische Centra) bijzondere aandachtspunten.

Het uittreden van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen als aandeelhouder (ze blijven wel verbonden met het BHIC als afnemer van (niet-digitale) archiefdiensten) heeft consequenties voor de gemeenschappelijke regeling en de bestuurlijke samenstelling. Een en ander heeft in 2023 de nodige aandacht gevraagd en zal zijn beslag krijgen in 2025 (verwachte ingangsdatum 1 januari 2026).

Waterschap De Dommel neemt, inclusief de kosten van de dienstverleningsovereenkomst, 4,59% van de kosten van BHIC voor zijn rekening.

De jaarstukken over het jaar 2024 van BHIC waren bij het moment van opstellen van de jaarrekening van Waterschap De Dommel nog niet gereed. Daarom zijn de financiële cijfers uit de definitieve jaarstukken 2023 opgenomen.

Het eigen vermogen van BHIC bedroeg volgens de definitieve jaarstukken op 1-1-2023 € 1,6 mln. en op 31-12-2023 € 1,6 mln. en het vreemd vermogen bedroeg op 1-1-2023 € 4,6 mln. en op 31-12-2023 € 5,1 mln.

Het financiële resultaat over het jaar 2023, na toevoegingen en onttrekkingen uit de bestemmingsreserves, bedroeg volgens de definitieve jaarstukken € 124.539 positief.

Aquaminerals

Rechtsvorm: BV zonder winstoogmerk

Vestigingsplaats: Nieuwegein

Waterschap De Dommel is één van de deelnemers in de Besloten Vennootschap zonder winstoogmerk Aquaminerals. Doelstelling van deze BV zonder winstoogmerk is het ontzorgen van haar aandeelhouders van afvoer, verwerking, ontwikkeling en vermarkten van reststoffen. Aquaminerals heeft zelf geen verwerkingscapaciteit maar verbindt producenten aan de markt.

In 2022 is Waterschap De Dommel toegetreden als aandeelhouder om een volgende stap te kunnen zetten in het vermarkten van restproducten vanuit het zuiveren van afvalwater.

De jaarstukken over het jaar 2024 van Aquaminerals waren bij het moment van opstellen van de jaarrekening van Waterschap De Dommel nog niet gereed. Daarom zijn de financiële cijfers uit de definitieve jaarstukken 2023 opgenomen.

Waterschap De Dommel is voor 3,94% aandeelhouder in Aquaminerals. Waterschap De Dommel heeft 607 aandelen met een aanschafwaarde van in totaal € 66.764.

Het eigen vermogen van Aquaminerals bedroeg volgens de definitieve jaarstukken op 1-1-2023 circa € 1,70 mln. en op 31-12-2023 circa € 1,77 mln. en het vreemd vermogen bedroeg op 1-1-2023 circa € 3,49 mln. en op 31-12-2023 circa € 4,01 mln. Het financiële resultaat over het jaar 2023 (voor belastingen) bedroeg circa € 23.000.

3.10 Bedrijfsvoering

De ontwikkeling van de organisatie is een continue doorontwikkeling van de sturing op het behalen van doelen en resultaten en het afleggen van verantwoording over de behaalde doelen en resultaten. Dit betreft de eigen doelen en resultaten maar ook steeds meer het behalen van doelen, die door of samen met derden moeten worden gerealiseerd. Deze continue ontwikkeling van de organisatie heeft effect op de gehele bedrijfsvoering van de organisatie.

Naast de verdere ontwikkeling op de sturing op doelen en resultaten blijven de sturing op tijd en capaciteit en op financiën (rechtmatigheid en doelmatigheid) bijzondere aandachtspunten. Vanuit de sturing op doelen, resultaten en financiën wordt gewerkt aan het verder verbeteren van de waarde van de ramingen van de inkomsten en uitgaven van de exploitatie en de investeringen (begroting, jaareindeverwachting). Door continu te blijven werken aan het kostenbewustzijn, het werk met werk maken en het slim samenwerken met onze omgeving. De ontwikkeling op het gebied van de rechtmatigheid betekent dat we de ingezette lijn van het verder verbeteren van het inkoop- en aanbestedingsproces door hebben getrokken. Hierbij houden we al rekening met de ontwikkelingen in de wet- en regelgeving op het gebied van de rechtmatigheidsverantwoording/rechtmatigheidsverklaring waar de waterschappen met ingang van boekjaar 2025 aan moeten voldoen.

Naast de samenwerking met andere waterschappen wordt ook steeds meer aandacht besteed aan het samenwerken met gemeenten, met maatschappelijke organisaties en met overige derden. Dit alles gericht op het verlagen van de maatschappelijke kosten van activiteiten en/of het verhogen van de resultaten bij gelijkblijvende kosten. Deze focus op de samenwerking met derden betekent ook extra aandacht voor de fiscale aspecten / risico's (o.a. BTW) die samenhangen met samenwerking.

Naast het voldoen aan de wet- en regelgeving en het voorbereiden op de ontwikkelingen in de wet- en regelgeving (rechtmatigheid, rechtmatigheidsverklaring en het instellen van een onafhankelijke (volledig extern bemenste) rekenkamer) is het verbeteren van doelmatigheid en doeltreffendheid een continu proces. Het uitvoeren van rekenkameronderzoeken, verbijzonderde interne controles en (interne en externe) audits, deelname aan diverse benchmarks, het bij elkaar in de (waterschaps-)keuken kijken en andere vormen van kennisdelen zijn voorbeelden waarmee getracht wordt de verbeteringen te realiseren.

3.11 Investeringsen

Voor de investeringen geldt dat er voor de sturing van de beleidsvelden een onderscheid wordt gemaakt tussen bruto uitgaven en bruto-inkomsten, waardoor per saldo de netto uitgaven voor Waterschap De Dommel overblijven.

Samenvatting investeringen per beleidsveld (bedragen x € 1.000)	uitgaven	inkomsten	t.l.v. de Dommel
Beleidsveld watersysteem	26.773	10.993	15.780
Beleidsveld waterketen	55.744	661	55.083
Beleidsveld Bestuur en Bedrijfsvoering	1.093	0	1.093
Subtotaal investeringen	83.609	11.654	71.955
Beleidsveld watersysteem grondbank	6.527	1.848	4.679
Totaal investeringen	90.136	13.502	76.634

3.12 EMU-saldo

Deelnemers aan de Economische en Monetaire Unie (EMU) hebben in het Verdrag van Maastricht afgesproken dat het overheidstekort van een lidstaat in principe niet meer mag bedragen dan 3% van het Bruto Binnenlands Product. In dit kader is afgesproken dat het EMU-saldo wordt opgenomen in de financiële cijfers. Voor Waterschap De Dommel betekent dit een toegestaan tekort van € 24,9 mln. in 2024.

Met een tekort in 2024 van € 100 mln. overschrijding begroot, overschrijden we de norm. Consequenties worden zichtbaar op lidstaatsniveau en zijn niet individueel bekend. Wanneer Nederland de norm overschrijdt, kan er een boete uitgedeeld worden aan Nederland. De Nederlandse Staat kan op zijn beurt boetes opleggen aan lagere overheden, waaronder waterschappen.

Opbouw EMU-saldo (Bedragen x € 1.000)	Boekjaar 2024 Realisatie	Boekjaar 2024 Begroot	Boekjaar 2024 Verschil	Boekjaar 2023 Realisatie
1. EMU-exploitatiesaldo	-2.301	-7.665	5.364	1.022
2. Invloed investeringen (obv staat vaste activa)				
- / - bruto-investeringsuitgaven	-87.602	-141.672	54.070	-74.043
+ investeringssubsidies	9.120	25.982	-16.862	11.318
+ verkoop (im-) materiële vaste activa	2.138	0	2.138	0
+ afschrijvingen	22.103	23.375	-1.272	20.151
3. Invloed voorzieningen (obv staat voorzieningen)				
+ toevoegingen aan voorzieningen	181	180	1	50
- / - onttrekkingen aan voorzieningen	-12	-125	113	-82
- / - betalingen rechtstreeks uit voorzieningen	-178	0	-178	-167
+ evt. externe vermeerderingen van voorzieningen	351	0	351	91
4. Invloed reserves (obv staat reserves)				
- / - opnamen rechtstreeks uit eigen vermogen	0	0	0	0
+ evt. externe vermeerderingen van reserves	0	0	0	0
5. Deelnemingen en aandelen				
- / - boekwinst	0	0	0	0
+ boekverlies	0	0	0	0
EMU-saldo Waterschap de Dommel	-56.200	-99.925	43.725	-41.660
EMU-saldo verbonden partijen				
EMU-saldo inclusief verbonden partijen	-56.200	-99.925	43.725	-41.660

Verschil 43.725 (+ is positief en - is negatief)

Het bedrag EMU-Saldo van de verbonden partijen is nog niet bekend. Informatie hierover volgt nadat het Algemeen Bestuur van de betrokken onderneming de jaarstukken heeft behandeld. De hoogte is zodanig dat het niet of nauwelijks invloed heeft op het EMU-saldo van Waterschap De Dommel.

Referentiewaarde EMU-saldo volgens Wet HOF 2024 -24.900 (2023: -19.700).

JAARREKENING 2024

1 EXPLOITATIEREKENING NAAR KOSTENDRAGERS

1.1 Exploitatierekening naar kostendrager Watersysteembeheer

Watersysteembeheer	Rekening	Begroting na wijziging	Begroting (primitief)	Rekening
(Bedragen x € 1.000)	2024	2024	2024	2023
11000 Eigen plannen	961	1.504	1.504	1.135
12000 Plannen van derden	1.315	4.009	4.009	938
21000 Beheersinstrumenten watersystemen	151	269	269	249
22000 Aanleg, verbetering en onderhoud watersystemen	13.832	12.105	12.105	11.157
23000 Baggeren van waterlopen en saneren van waterbodems	343	321	321	282
24000 Beheer hoeveelheid water	2.643	2.892	2.892	2.556
25000 Calamiteitenbestrijding watersystemen	497	487	153	189
26000 Monitoring watersystemen	815	896	896	629
27000 Inrichten en onderhoud waterkeringen	11.802	11.564	11.564	11.599
32000 Gezuiverd afvalwater	25	50	50	0
42000 Vergunningen en keurontheffingen	139	179	179	86
43000 Handhaving keur	0	-1	-1	-2
52000 Handhaving WVO	149	114	114	111
53000 Rioleringsplannen en subsidies lozingen	408	408	408	510
54000 Aanpak diffuse emissies derden	34	34	34	34
61000 Belastingheffing	2.499	2.966	2.966	2.536
62000 Invordering	209	279	279	185
02000 Kwaliteit	-9	0	0	0
71000 Bestuur	315	300	300	417
72000 Externe communicatie	321	389	389	259
80000 Ondersteunende beheerproducten	6.657	6.703	6.703	5.509
P-lasten en overig indirect	22.893	23.778	23.801	20.215
Correctie onzekerheden		-2.835	-2.835	
TOTAAL NETTOLASTEN BELEIDSPRODUCTEN	65.998	66.411	66.100	58.593

Watersysteembeheer	Rekening	Begroting na wijziging	Begroting (primitief)	Rekening
(Bedragen x € 1.000)	2024	2024	2024	2023
Opbrengst ongebouwd	5.226	5.350	5.350	5.002
Opbrengst ongebouwd, natuur	165	160	160	146
Opbrengst gebouwd	37.535	37.629	37.629	35.434
Ingezetenenomslag	22.556	22.547	22.547	20.821
Vervolgingskosten watersysteembeheer	522	350	350	197
Opbrengst verontreinigingsheffing	449	373	373	393
TOTAAL BATEN BELASTINGHEFFING (Bruto)	66.453	66.409	66.409	61.994
Kwijtschelding	-252	-722	-722	-205
Oninbaar	-93	-114	-114	-74
TOTAAL BATEN BELASTINGHEFFING (Netto)	66.109	65.574	65.574	61.714
Dividenden	358	265	265	358
Overige algemene baten	828	322	322	428
TOTAAL DEKKINGSMIDDELEN	67.294	66.161	66.161	62.500
Onvoorzien	0	0	333	0
Nagekomen posten	50			-145
TOTAAL OVERIGE LASTEN/BATEN	50	0	333	-145
RESULTAAT WATERSYSTEEMBEHEER VOOR BESTEMMING ("-" is nadeel)	1.246	-250	-272	4.052
Resultaatbestemming	0			0
NOG TE BESTEMMEN RESULTAAT WATERSYSTEEMBEHEER ("-"=nadeel)	1.246	-250	-272	4.052

12000 Plannen van derden:

In totaal zijn de kosten € 2,7 mln. lager (V) dan de begroting na wijziging, de belangrijkste oorzaken zijn:

- Lagere uitgaven voor uitvoeringsprogramma klimaatagenda € 1,7 mln. In 2024 zijn diverse aanvragen beschikt (totaal beschikt tot en met 2024 ca. 12,1 mln.). In 2024 heeft een uitbetaling van € 0,6 mln. plaatsgevonden.
- Lagere uitgaven Stimuleringsregeling landelijk gebied € 0,9 mln. Dit jaar is de regeling voornamelijk opgesteld en heeft besluitvorming plaatsgevonden.

22000 Aanleg, verbetering en onderhoud watersystemen

In totaal zijn de kosten € 1,7 mln. (N) hoger dan de begroting na wijziging, de belangrijkste oorzaken zijn:

- Diverse projecten zijn naar de exploitatie gegaan.
- Hogere maaikosten, dit door kostenindexering van 5,2%, omvang werk contracten toegenomen en veel noodzakelijk herstelwerk door natte winter en voorjaar.

P-Lasten en overig indirect

In totaal zijn de kosten voor P-lasten en overig indirect voor Watersysteembeheer € 0,9 mln. lager dan de begroting na wijziging. In totaal zijn de kosten voor P-lasten en overig indirect voor Zuiveringsbeheer € 0,5 mln. lager dan de begroting na wijziging. Samen zorgt dit voor een voordeel van € 1,4 mln. ten opzichte van de begroting na wijziging.

De P-lasten worden op basis van het aantal gewerkte uren verdeeld over de kostendragers Watersysteembeheer en Zuiveringsbeheer.

De belangrijkste oorzaken zijn:

- Vacatureruimte als gevolg van reguliere uitstroom. Het invullen hiervan kost meer tijd dan voorheen als gevolg van de krappe arbeidsmarkt. Om knelpunten als gevolg hiervan op te lossen is iets meer ingehuurd dan begroot.
- Een toevoeging aan de reservering in verband met het toegenomen kopen van verlof.
- De geactiveerde lasten zijn lager dan de begroting na wijziging. Ook dit wordt veroorzaakt door langer openstaande vacatures.

Kwijtschelding

In totaal zijn de kosten € 0,5 mln. lager (V) dan de begroting na wijziging, de belangrijkste oorzaken zijn:

In 2023 heeft bestuurlijke besluitvorming plaatsgevonden om te komen tot aanpassing van de kwijtscheldingsnorm tot 100% van het bijstandsniveau. Deze norm is ingegaan per 1 januari 2024. Daarmee loopt Waterschap De Dommel in de pas met de andere waterschappen en gemeenten en geven we vorm aan de één overheidsgedachte. Tevens kunnen we de uitvoering efficiënter laten verlopen. Van een uitbreiding van het kwijtscheldingsbeleid naar ondernemers/ZZP'ers is bestuurlijk afgezien.

Op basis van de informatie van de gemeenten in ons werkgebied over de omvang van het aantal kwijtscheldingsgerechtigden in de gemeenten en het effect op de verwachte omvang van de kwijtscheldingen is er bij de raming van de omvang van het effect op de kwijtscheldingen uitgegaan dat aanpassing van de norm naar 100% zou leiden tot een aanzienlijke toename van het kwijtscheldingsbedrag. De verwachte groei in aantallen verzoeken en toekenningen kwijtschelding (automatisch of via aanvraag) als gevolg van wijziging 95% naar 100% is echter kleiner dan gedacht.

Bij het waterschap dient actief om kwijtschelding te worden verzocht. Uitzondering is als in een eerdere aanvraag voor kwijtschelding toestemming is gegeven voor automatische toetsing via Stichting Inlichtingenbureau. Dan kan het verzoek in het daaropvolgende jaar via het Inlichtingenbureau automatisch worden afgehandeld. Ondanks diverse aankondigingen, moet de bekendheid van de wijziging van 95% naar 100% wellicht nog groeien. Daarnaast geldt dat maatschappelijke ontwikkelingen, bijvoorbeeld lagere werkloosheid, mogelijk hebben geleid tot een lager aantal verzoeken dan verwacht.

Bij de overgang naar de BSOB vanaf 1 januari 2026 geldt dat voor de kwijtscheldingen de kwijtscheldingslijn van de gemeenten volledig wordt gevolgd en er geen afzonderlijk verzoek meer aan het waterschap moet worden gericht. Dit betekent dat vanaf 2026 de verwachte omvang van de kwijtscheldingen mogelijk weer op het niveau van de begroting 2024 zal liggen.

Verder geldt dat huishoudens die van een minimuminkomen moeten rondkomen, van het kabinet een energietoeslag ontvangen. Bij het beoordelen van de kwijtschelding wordt dit bedrag buiten beschouwing worden gelaten.

1.2 Exploitatierekening naar kostendrager Zuiveringsbeheer

Zuiveringsbeheer (Bedragen x € 1.000)	Rekening 2024	Begroting na wijziging 2024	Begroting (primitief) 2024	Rekening 2023
11000 Eigen plannen	1.995	1.959	1.959	1.608
12000 Plannen van derden	1.009	3.949	3.949	629
23000 Baggeren van waterlopen en saneren van waterbodems	714	697	697	862
25000 Calamiteitenbestrijding watersystemen	9	20	20	1
26000 Monitoring watersystemen	2.172	2.543	2.543	1.976
31000 Getransporteerd afvalwater	6.826	7.187	6.769	7.680
32000 Gezuiverd afvalwater	29.885	28.910	28.910	24.919
33000 Verwerkt slib	11.658	10.136	10.136	10.054
61000 Belastingheffing	426	325	325	384
62000 Invordering	201	239	239	186
02000 Kwaliteit (derden: Aa en Maas en Brabantse Delta)	-2.458	-2.384	-2.384	-2.039
71000 Bestuur	473	450	450	625
72000 Externe communicatie	481	584	584	389
80000 Ondersteunende beheerproducten	9.338	9.455	9.455	7.702
P-lasten en overig indirect	25.794	26.362	26.339	21.927
Correctie onzekerheden		-3.465	-3.465	
TOTAAL NETTOLASTEN BELEIDSPRODUCTEN	88.523	86.967	86.526	76.903

Zuiveringsbeheer (Bedragen x € 1.000)	Rekening 2024	Begroting na wijziging 2024	Begroting (primitief) 2024	Rekening 2023
Zuiveringsheffing	83.678	80.661	80.661	69.280
Vervolgingskosten zuiveringsbeheer	147	135	135	157
TOTAAL BATEN BELASTINGHEFFING (Bruto)	83.825	80.796	80.796	69.437
Kwijtschelding	-588	-1.929	-1.929	-445
Oninbaar	-59	-233	-233	-77
TOTAAL BATEN BELASTINGHEFFING (Netto)	83.178	78.634	78.634	68.916
Dividenden	560	415	415	560
Overige algemene baten	1.295	503	503	669
TOTAAL DEKKINGSMIDDELEN	85.033	79.552	79.552	70.145
Onvoorzien	0	0	419	0
Nagekomen posten	56			-3.696
TOTAAL OVERIGE LASTEN/BATEN	56	0	419	-3.696
RESULTAAT ZUIVERINGSBEHEER VOOR BESTEMMING ("-" is nadeel)	-3.547	-7.415	-7.392	-3.061
Resultaatbestemming	0	0	0	0
NOG TE BESTEMMEN RESULTAAT ZUIVERINGSBEHEER ("-"=nadeel)	-3.547	-7.415	-7.392	-3.061

12000 plannen van derden

In totaal zijn de kosten € 3,0 mln. lager (V) dan de begroting na wijziging, de belangrijkste oorzaken zijn:

- Lagere uitgaven voor uitvoeringsprogramma klimaatagenda € 1,7 mln. In 2024 zijn diverse aanvragen beschikt (totaal beschikt tot en met 2024 ca. 12 mln.). In 2024 heeft een uitbetaling van € 0,6 mln. plaatsgevonden.
- Lagere uitgaven Stimuleringsregeling landelijk gebied € 1 mln. Dit jaar is de regeling voornamelijk opgesteld en heeft besluitvorming plaatsgevonden.

32000 Gezuiverd afvalwater

In totaal zijn de kosten voor gezuiverd afvalwater € 1,0 mln. hoger (N) dan de begroting na wijziging. De belangrijkste oorzaken zijn:

- Hogere kosten elektriciteit verbruik, transport en meetdiensten door een hoger verbruik dan begroot. Het verbruik is hoger dan begroot wat een gevolg is van een record hoeveelheid verpompt regenwater.
- Hogere onderhoudskosten. Deze afwijking wordt grotendeels veroorzaakt door niet voorziene activiteiten waaronder op het gebied van Arbo, procesveiligheid (ATEX) en compliance.
- De rentelasten en afschrijvingen zijn lager als gevolg van het doorschuiven van diverse projecten.

33000 Verwerkt Slib

In totaal zijn de kosten voor verwerkt slib € 1,5 mln. hoger (N) dan de begroting na wijziging. De belangrijkste oorzaken zijn:

- Het afwaarderen van een gestelde garantieregeling bij SNB € 0,3 (N).
- Het aantal tonnen slib dat verwerkt is bij SNB is hoger dan begroot (ca. 2.300 ton). De gemiddelde prijs per ton is hoger (ca € 17,5 per ton) dan begroot. Dit komt o.a. door de kosten van externe verwerking en opslag door hogere slibaanvoer. Ook zat er meer ammonia in afvalwater en waardoor er een hoger chemicaliën verbruik is.

99999 P-lasten en overig indirect

In totaal zijn de kosten voor P-lasten en overig indirect voor Zuiveringsbeheer € 0,5 mln. lager ten opzichte van de begroting na wijziging. Voor de verklaring zie de toelichting bij 1.1 Exploitatierkening naar kostendrager Watersysteembeheer

Zuiveringsheffing

In totaal zijn de opbrengsten € 3,0 mln. (V) hoger dan de begroting na wijziging, de belangrijkste oorzaken zijn:

Een groot gedeelte van de voorlopige aanslagen 2023 is te laag opgelegd en/of door de groeiende economie hoger uitvallen. Er is een na-ijleffect van Corona in de jaren vóór 2023 waarop deze voorlopige aanslagen waren gebaseerd. Een structureel lager effect heeft zich niet doorgezet. Dat leidt tot een behoorlijke meeropbrengst in 2024 over 2023.

Daarnaast betekent dit dat de begroting 2024 is gebaseerd op de voorlopige aanslagen 2023. Omdat deze te laag waren vastgesteld, is de begroting 2024 op dit punt te laag vastgesteld. Door de extra belastingopbrengsten 2023 en het opleggen van de (voorlopige) aanslagen 2024 op basis van de meer actuele waterverbruik cijfers zijn de opbrengsten 2024 hoger dan begroot.

Een ander deel van de verhoging wordt veroorzaakt door een hogere opbrengst zuiveringsheffing nuts. Dit door een afloop over 2023 in 2024 van € 0,4 mln.

Kwijtschelding

In totaal zijn de kosten € 1,3 mln. lager (V) dan de begroting na wijziging. Voor de verklaring zie de toelichting bij 1.1 Exploitatierekening naar kostendrager Watersysteembeheer

Overige algemene baten

In totaal zijn de kosten € 0,8 mln. hoger (V) dan de begroting na wijziging, de belangrijkste oorzaken zijn:

Het renteresultaat is hoger dan begroot. Dit wordt verklaard door het achterblijven van de investeringen waardoor minder leningen aangetrokken zijn.

2 EXPLOITATIEREKENING NAAR BELEIDSVELDEN

Voor een toelichting tussen de realisatie 2024 en de begroting 2024 na wijziging wordt verwezen naar hoofdstuk 2 Beleidsvelden binnen het jaarverslag. In paragraaf 3.3 van de jaarrekening wordt een toelichting gegeven op de rechtmatigheid binnen de beleidsvelden.

Watersysteem (bedragen x € 1.000)	Rekening 2024	Begroting 2024	Begroting 2024 na wijziging
Subtotaal lasten	35.743	39.494	39.828
Subtotaal baten	945	506	506
Saldo baten en lasten	-34.798	-38.988	-39.322

Toelichting verschil tussen begroting 2024 en begroting 2024 na wijziging:

De aanpassing van de begroting m.b.t. de lasten betreft het saldo uit onvoorzien voor de hoogwatersituatie eind 2023/begin 2024

Waterketen en schoon water (bedragen x € 1.000)	Rekening 2024	Begroting 2024	Begroting 2024 na wijziging
Subtotaal lasten	56.688	54.443	54.861
Subtotaal baten	4.384	4.239	4.239
Subtotaal baten en lasten	-52.304	-50.204	-50.622
Nagekomen posten	0	0	0
Saldo baten en lasten	-52.304	-50.204	-50.622

Toelichting verschil tussen begroting 2024 en begroting 2024 na wijziging:

De aanpassing van de begroting m.b.t. de lasten betreft het saldo uit onvoorzien voor het inzetten van een tijdelijke pompinstallatie bij calamiteit Riool-Zuid

Bestuur en Bedrijfsvoering (bedragen x € 1.000)	Rekening 2024	Begroting 2024	Begroting 2024 na wijziging
Subtotaal lasten	80.667	83.610	82.858
Subtotaal baten	16.287	14.629	14.629
Subtotaal baten en lasten	-64.380	-68.981	-68.229
Bruto belastingopbrengsten	150.278	147.205	147.205
Kwijtschelding en oninbaar	-991	-2.997	-2.997
Netto belastingopbrengsten	149.287	144.208	144.208
Totaal baten en lasten	84.907	75.227	75.979
Nagekomen posten	-106	0	0
Saldo baten en lasten	84.801	75.227	75.979

Toelichting verschil tussen begroting 2024 en begroting 2024 na wijziging:

De aanpassing van de begroting m.b.t. de lasten betreft het saldo uit onvoorzien voor de calamiteit bij golfbaan Eindhoven en voor het inzetten van een tijdelijke pompinstallatie bij calamiteit Riool-Zuid.

Totaal beleidsvelden (bedragen x € 1.000)	Rekening 2024	Begroting 2024	Begroting 2024 na wijziging
Subtotaal lasten	173.099	177.546	177.546
Subtotaal baten	21.617	19.373	19.373
Subtotaal baten en lasten	-151.482	-158.173	-158.173
<i>Correctie onzekerheden (4%)</i>	0	6.300	6.300
Netto lasten (gecorrigeerd)	-151.482	-151.873	-151.873
Bruto belastingopbrengsten	150.278	147.205	147.205
Kwijtschelding en oninbaar	-991	-2.997	-2.997
Netto belastingopbrengsten	149.287	144.208	144.208
Totaal baten en lasten	-2.195	-7.665	-7.665
Nagekomen baten en lasten	-106	0	0
Saldo baten en lasten	-2.301	-7.665	-7.665

3 EXPLOITATIEREKENING NAAR KOSTEN- EN OPBRENGSTSOORTEN

3.1. Exploitatierkening van baten en lasten (Bedragen * € 1.000)

Bedragen (x € 1.000)	Rekening 2024	Begroting 2024	Begroting 2024 na wijz.	Rekening 2023
Lasten:				
Rentelasten	9.247	9.806	9.806	7.948
Afschrijvingslasten	22.393	23.375	23.375	20.151
Personeelslasten	56.479	58.286	58.286	49.315
Goederen en diensten derden	84.552	85.147	85.899	75.318
Toevoeging aan voorzieningen	427	180	180	66
Onvoorzien	0	752	0	0
Subtotaal lasten	173.099	177.546	177.546	152.799
Baten:				
Rentebaten/dividend	3.040	1.505	1.505	290
Opbrengsten van derden	12.860	11.589	11.589	12.589
Vrijval voorzieningen	12	0	0	82
Geactiveerde lasten	5.705	6.279	6.279	6.358
Subtotaal baten	21.617	19.373	19.373	19.319
Totaal Nettolasten	-151.482	-158.173	-158.173	-133.480
<i>Correctie onzekerheden (4%)</i>		6.300	6.300	
Totaal Nettolasten (gecorrigeerd)	-151.482	-151.873	-151.873	-133.480
Waterschapsbelastingen:				
Waterbeheersingsomslag	43.448	43.489	43.489	40.780
Ingezetenenomslag	22.556	22.547	22.547	20.821
Zuiverings- en verontreinigingsheffing	84.274	81.169	81.169	69.830
Kwijtschelding en oninbaar	-991	-2.997	-2.997	-800
Netto belastingopbrengsten	149.287	144.208	144.208	130.630
Totaal baten en lasten	-2.194	-7.665	-7.665	-2.850
Nagekomen baten en lasten	-106	0	0	3.841
Saldo baten en lasten	-2.301	-7.665	-7.665	990
Resultaatbestemming	0	0	0	0
Resultaat voor bestemming	-2.301	-7.665	-7.665	990

De bedragen in de tabellen zijn afgerond op € 1.000 waardoor in de optellingen van alle tabellen afrondingsverschillen kunnen ontstaan.

3.2. WNT-verantwoording (P en O)

Wet Normering Topinkomens (WNT) verantwoording 2024 Waterschap De Dommel

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingegaan. Deze verantwoording is opgesteld op basis van de volgende op Waterschap De Dommel van toepassing zijnde regelgeving: het algemene WNT-maximum.

Het bezoldigingsmaximum in 2024 voor Waterschap De Dommel is € 233.000. Het weergegeven toepasselijke WNT-maximum per persoon of functie is berekend naar rato van de omvang (en voor topfunctionarissen tevens de duur) van het dienstverband, waarbij voor de berekening de omvang van het dienstverband nooit groter kan zijn dan 1,0 fte.

Bezoldiging topfunctionarissen

Leidinggevende topfunctionarissen

Gegevens 2024	
bedragen x € 1	H. Kielenstijn
Functiegegevens	Secretaris-Directeur
Aanvang en einde functievervulling in 2024	01/01 – 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0
Dienstbetrekking?	ja
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 166.714
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 23.282
<i>Subtotaal</i>	<i>€ 189.996</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 233.000
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.
Bezoldiging	€ 189.996
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.

Gegevens 2023	
bedragen x € 1	H. Kielenstijn
Functiegegevens	Secretaris-Directeur
Aanvang en einde functieervulling in 2023	01/01 – 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0
Dienstbetrekking?	ja
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 158.334
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 22.414
<i>Subtotaal</i>	€ 180.748
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 223.000
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.
Bezoldiging	€ 180.748
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.

Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen die in 2024 een bezoldiging boven het toepasselijke WNT-maximum hebben ontvangen, of waarvoor in eerdere jaren een vermelding op grond van de WOPT (Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens) of de WNT heeft plaatsgevonden of had moeten plaatsvinden. Er zijn in 2024 geen ontslaguitkeringen aan overige functionarissen betaald die op grond van de WNT dienen te worden gerapporteerd.

3.3 Begrotingsrechtmatigheid

Rechtmatigheid en Beleidsvelden

Programma (bedragen x € 1.000)	Rekening 2024	Begroting 2024	Begroting 2024 na wijziging	JaarEinde Verwachting Burap 2024-2
Bestuur en bedrijfsvoering	80.667	83.610	82.858	82.355
Waterketen	56.688	54.443	54.861	57.826
Watersysteem	35.743	39.494	39.828	37.754
Totaal Lasten	173.099	177.546	177.546	177.935
<i>Correctie onzekerheden</i>	0	-6.300	-6.300	-3.200
Totaal Lasten (gecorrigeerd)	173.099	171.246	171.246	174.735

Voor het boekjaar 2024 geldt dat bij de rechtmatigheid een onderscheid wordt gemaakt in lasten en baten. De rechtmatigheid van het begrotingscriterium wordt voor het boekjaar 2024 specifiek getoetst op lasten en niet op baten. De vraag bij rechtmatigheid is daarom of de lasten per beleidsveld binnen de begrote lasten zijn gebleven, onafhankelijk van het feit of een mogelijke kostenoverschrijding wordt gedekt door hogere baten.

Uit de opsomming van de beleidsveldkosten blijkt dat er ten opzichte van de begroting na wijziging respectievelijk de Jaareindeverwachting Burap 2024-2 alleen ten opzichte van de begroting na wijziging sprake is van een overschrijding van de lasten voor beleidsvelden:

Afwijking ten opzichte van:

- Beleidsveld Waterketen

Begroting na wijz.

€ 1.827.000

JEV Burap 2024-2

€ 0

Tot op heden is de lijn gevolgd om bij het opstellen van de 1^e bestuursrapportage te komen met een begrotingswijziging en bij de 2^e bestuursrapportage het algemeen bestuur te informeren omtrent de ontwikkelingen van kosten en opbrengsten, maar om dit niet te doen in de vorm van een begrotingswijziging.

In de 2^e bestuursrapportage is het algemeen bestuur geïnformeerd over de ontwikkeling van de jaareindeverwachtingen, waarbij de belangrijkste afwijkingen per beleidsveld zijn opgenomen. De stukken zijn aan het Algemeen Bestuur aangeboden. Deze zijn behandeld in de vergaderingen van de commissies van 13 november 2024 en het Algemeen Bestuur van 27 november 2024.

De gerealiseerde lasten van beleidsveld Waterketen zijn hoger dan de begroting na wijziging maar lager dan de jaareindeverwachting bij de 2^e bestuursrapportage. Deze overschrijding komt door hogere kosten voor energie (energiebelastingen, elektra en netwerkkosten), hogere kosten SNB (slibverwerking en afwaardering garantieregeling vanuit afspraken bij herziening kostenverdeelsleutel) en hogere overall onderhoudskosten.

De overschrijdingen zijn dus te relateren aan uitgaven passend binnen de reguliere beleidsuitgangspunten.

Rechtmatigheid en Beleidsvelden na toerekening van de correctie naar de programma's op basis van het aandeel in de totale lasten per programma.

Qua begrotingsrechtmatigheid behoeft de post "Correctie onzekerheid" enige toelichting. Deze correctie is opgenomen in verband met de ervaringen uit het verleden waar de ramingen van de kosten te hoog zijn opgenomen waardoor er teveel waterschapsbelasting werd opgenomen ter dekking van de (netto) lasten. Deze correctie is niet toegerekend aan de verschillende programma's. Als we de correctie naar verhouding van de lasten per programma ontstaat het onderstaande beeld.

Programma	Rekening 2024	Begroting 2024	Begroting 2024 na wijziging	JaarEinde Verwachting Burap 2024-2
(bedragen x € 1.000)				
Bestuur en bedrijfsvoering	80.667	80.643	79.918	80.874
Waterketen	56.688	52.511	52.914	56.786
Watersysteem	35.743	38.092	38.414	37.075
Totaal Lasten	173.099	171.246	171.246	174.735
<i>Correctie onzekerheden</i>				
Totaal Lasten (gecorrigeerd)	173.099	171.246	171.246	174.735

Uit de opsomming van de beleidsveldkosten blijkt dat er ten opzichte van de begroting na wijziging respectievelijk de Jaareindeverwachting Burap 2024-2 dat wederom alleen ten opzichte van de Beleidsbegroting sprake is van een overschrijding van de lasten voor beleidsvelden:

<i>Afwijking ten opzichte van:</i>	<i>Begroting na wijz.</i>	<i>JEV Burap 2024-2</i>
• Beleidsveld Waterketen	€ 3.774.000	€ 0
• Beleidsveld Bestuur en bedrijfsvoering	€ 750.000	€ 0

De gerealiseerde lasten van beleidsveld Waterketen zijn hoger dan de begroting na wijziging maar lager dan de jaareindeverwachting bij de 2^e bestuursrapportage. Deze verklaring van de overschrijding ten opzichte van de begroting na wijziging is gelijk aan de verklaring van de afwijkingen voor de toerekening van de correctie. De overschrijdingen zijn dus te relateren aan uitgaven passend binnen de reguliere beleidsuitgangspunten.

De gerealiseerde lasten van beleidsveld Bestuur en Bedrijfsvoering zijn hoger dan de begroting na wijziging maar lager dan de jaareindeverwachting bij de 2^e bestuursrapportage. Deze overschrijding is een gevolg van hogere lasten onderhoud software, overboeking project gegevenslandschap van project (investering) naar exploitatie en toename van kosten advisering door derden in verband met implementatie omgevingswet. De overschrijdingen zijn dus te relateren aan uitgaven passend binnen de reguliere beleidsuitgangspunten.

Kredieten:

Ten aanzien van de kredieten voor de lopende en in 2024 afgesloten investeringsprojecten geldt dat er voor enkele (deel)projecten sprake is van een afwijking van het beschikbaar gestelde krediet:

- 8 (deel-) projecten met een minimale overschrijding (< € 1.000)
- 3 (deel-) projecten met een beperkte overschrijding (€ 1.000 - € 10.000)
- 5 (deel-) projecten met een overschrijdingen > € 10.000.

Projectbudgetoverschrijding 2024, aanvullend krediet toegekend in 2025

Bij 5 projecten was het beschikbaar gestelde krediet overschreden met meer dan € 10.000. In januari 2025 is voor 2 projecten aanvullend krediet aangevraagd en toegekend. Voor de andere 3 projecten geldt dat:

- Eén project de grens van kredietoverschrijding van € 10.000 marginaal heeft overschreden;
- Eén (deel)project is ondergebracht onder ander hoofdproject. Het krediet, budget en realisatie zijn overgeboekt naar het nieuwe project. Daarna is oude deelproject afgesloten;

- Eén krediet/budgetoverschrijding heeft betrekking op reeds afgesloten deelprojecten. Deze deelprojecten zijn reeds jaren afgesloten, doch op het hoofdproject is sprake van een overschrijding en op dit hoofdprojecten is nog sprake van kosten voor onderhanden werk.

De projecten, de kredieten en de stand van de uitnutting van de kredieten is in de bijlage (staat H) nader toegelicht.

Op basis van het begrotingscriterium is autorisatie van de hogere kosten door het algemeen bestuur noodzakelijk. In de aanbestedingsbrief wordt daarom expliciet aan het algemeen bestuur gevraagd om deze kostenoverschrijding te autoriseren.

4 BALANS EN TOELICHTING

ACTIVA	31-12-2024	31-12-2023
(Bedragen x € 1.000)		
VASTE ACTIVA		
Immateriële vaste activa	26.435	23.123
Materiële vaste activa	431.999	381.071
Financiële vaste activa	2.784	2.926
Totaal vaste activa	461.218	407.120
VLOTTENDE ACTIVA		
Liquide middelen	8	8
Kortlopende vorderingen	4.298	10.782
Overlopende activa	22.775	9.898
Totaal vlottende activa	27.081	20.688
Totaal activa	488.299	427.808

PASSIVA		
(Bedragen x € 1.000)	31-12-2024	31-12-2023
VASTE PASSIVA		
<i>EIGEN VERMOGEN</i>		
Algemene reserves	31.364	34.250
Bestemmingsreserves voor tariefsegalisatie	0	0
Overige bestemmingsreserves	4.050	173
Nog te bestemmen resultaat	-2.301	990
Totaal eigen vermogen	33.113	35.413
<i>VOORZIENINGEN</i>		
Voorzieningen	2.543	2.201
Totaal voorzieningen	2.543	2.201
<i>VASTE SCHULDEN</i>		
Vaste schulden	402.364	336.836
Totaal vaste schulden	402.364	336.836
Totaal vaste passiva	438.020	374.451
<i>VLOTTENDE PASSIVA</i>		
Netto vlottende schulden	26.108	34.382
Overlopende passiva	24.171	18.975
Totaal vlottende passiva	50.279	53.357
Totaal passiva	488.299	427.808

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

De jaarrekening is opgesteld overeenkomstig de verslaggevingsregels uit het Waterschapsbesluit en de daarbij behorende ministeriële regeling beleidsvoorbereiding en verantwoording waterschappen. In 2024 hebben zich geen wijzigingen voorgedaan.

Waarderings- activerings- en afschrijvingsbeleid

In 2022 is het waarderings-, activerings- en afschrijvingsbeleid geactualiseerd. Het activeren van uren is beperkt tot enkel de uren van medewerkers die direct betrokken zijn bij het tot stand komen van een materieel vast actief en derhalve een directe bijdrage leveren aan de waarde van het materieel vast actief.

Uren Activeren:

- Uren die op projecten worden verantwoord door medewerkers vanuit de primaire processen die vanuit een projectgroep op directe wijze een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het actief en het toekomstig economisch nut.
- ICT-uren primair proces.

Uren niet activeren:

- Uren van medewerkers die zich bezig houden met de coördinatie van projecten of programma's (zoals opdrachtgevers, procesmanagers, subsidie-adviseurs, administratieve ondersteuning).
- Projecten op het gebied van vervangingsinvesteringen (zoals tractoren en machines) en bijdrageregelingen.
- Overige ICT uren en uren door Overhead processen
- Projecten met alleen eigen uren worden niet geactiveerd.

Uren van medewerkers die verantwoord worden op projecten en die vanuit een subsidieregeling geheel of gedeeltelijk gesubsidieerd worden, worden geactiveerd tegen een uurtarief van € 0,00. De ontvangen subsidie (opbrengst) zal in deze gevallen rechtstreeks in de exploitatie (als onderdeel van het P-budget) worden verantwoord.

Immateriële vaste activa

Dit zijn activa die niet stoffelijk zijn en evenmin onder de financiële vaste activa worden begrepen. De activa zijn gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs, verminderd met de hierop plaatsgevonden afschrijvingen.

De door ons gehanteerde afschrijvingstermijnen van bijdragen zijn gekoppeld aan de onderliggende activa waarvoor de bijdragen zijn ontvangen.

Afschrijvingstermijnen	Ondergrens Activeren boven	Jaren
<i>Immateriële vaste activa:</i>		
Rente van geldleningen (I10)	€ 100.000	Looptijd van de lening
Onderzoek en ontwikkeling (I20)	€ 100.000	5
Software (I99)	€ 100.000	5, tenzij economische levensduur korter
Subsidies en bijdragen aan activa in eigendom derden (I30)	€ 200.000	Afhankelijk van onderliggend activum, met een maximum van 40 jaar
Afkoopsommen (I40)	€ 200.000	Wordt per investering voorgelegd

Materiële vaste activa

Afschrijvingstermijnen	Ondergrens Activeren	Jaren
Materiële vaste activa:		
Gronden (M10)	€ 100.000	30 / niet
Vervoermiddelen (M20)		
Auto's	€ 25.000	5
Trekkers		8
Kranen		8
Maai- en veegboten		8
Overig		5
Overige bedrijfsmiddelen (M30)		
Hardware (m.u.v. Pc's, tablets, laptops, telefoons)	€ 100.000	5 tenzij de economische levensduur korter wordt geschat
Inbraakbeveiliging		10
Storingsapparatuur en meetapparatuur		10
Overige bedrijfsmiddelen		5
Kantoren, woningen etc. (M40)		
Kantoren en dienstwoningen	€ 100.000	40
Werkplaats		25
Open loods		10
Inrichting		10
Renovatie/restauratie		levensduurverlenging
Wegen (M50)	€ 200.000	10
Waterkeringen (M55)	€ 200.000	30
Watergangen en kunstwerken (M60)		
Poldergemalen	€ 100.000	25
Stuwen/vistrappen		25
Duikers/maaigangen		25
Watergangen		30
Bruggen		20
Baggeren	€ 400.000	5 Bij investeringen in saneren van waterbodems en baggeren is de basis afschrijvingsperiode 7 jaar. Wanneer de verwachte opeenvolgende baggercyclus afwijkt van de genoemde 7 jaar, dan wordt deze opeenvolgende baggercyclus als afschrijvingsperiode gehanteerd met een maximum van 40 jaar. Bij het investeringsvoorstel dient de afschrijvingstermijn te worden opgenomen en

Afschrijvingstermijnen	Ondergrens Activeren	Jaren
		afwijkingen van de richtlijn moet worden toegelicht / onderbouwd.
Transportgemalen en –leidingen (M70)	€ 200.000	
Rioolgemalen (droog) bwk		40
Rioolgemalen (droog) mech		18
Rioolgemalen (nat) bouw		25
Rioolgemalen (nat) mech		10
Persleiding bouwkundig en transportleiding bouwkundig		40
Persleidingen en transportleidingen (mechanisch/elektrisch)		18
Zuiveringsinstallaties (M80)	€ 200.000	
Bouwkundig		40
Mechanisch		18
Slibverwerkingsinstallaties (M90)	€ 200.000	
Bouwkundig		40
Mechanisch		18
Energiefabriek		15
Overigen (M99)	€ 200.000	Afhankelijk van levensduur

Materiële vaste activa

Hieronder worden begrepen gronden, vervoermiddelen en werktuigen, overige bedrijfsmiddelen, kantoren, dienstwoningen en centrale werkplaatsen, waterkeringen, watergangen en kunstwerken, gemalen ten behoeve van het waterkwantiteitsbeheer, transportgemalen en -leidingen, zuiveringsinstallaties, slibverwerkingsinstallaties, wegen en overige. De activa zijn gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs, verminderd met de hierop plaatsgevonden afschrijvingen.

Grondbank

De grondbank is grond in het bezit van het waterschap, die ingekocht, verkocht of geruild wordt. De in de grondbank opgenomen percelen betreffen gronden die niet aan een specifiek project kunnen worden toegerekend, waaronder ruilgronden. De gronden zijn gewaardeerd tegen de historische kostprijs of de actuele marktaande, wanneer deze lager is dan de oorspronkelijke verkrijgingsprijs.

Financiële vaste activa

De financiële vaste activa zijn voor de nominale waarde op de balans opgenomen. Hier worden afzonderlijk opgenomen: deelnemingen en effecten, verstrekte vaste geldleningen en vorderingen.

Afschrijvingen

De afschrijvingskosten worden berekend vanaf het moment van daadwerkelijke ingebruikname van projecten.

Vlottende activa

De vlottende activa zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Eigen vermogen

Het eigen vermogen bestaat uit de reserves en het nog te bestemmen resultaat.
De reserves zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Voorzieningen

Voorzieningen worden opgenomen tegen nominale waarde op basis van de laatst bekende inzichten. Pensioenen en wachtgeld worden jaarlijks op basis van actuariële berekeningen bepaald.

Langlopende leningen

Hier zijn opgenomen de schulden met een oorspronkelijke looptijd van één jaar of langer.
De schulden zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Kortlopende schulden

De schulden zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Resultaatbepaling

Ten aanzien van de resultaatbepaling zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- De jaarrekening is opgesteld volgens het stelsel van lasten en baten;
- Lasten zijn toegerekend aan de periode waarin ze thuishoren;
- Baten zijn opgenomen voor zover ze zijn gerealiseerd;
- Verliezen worden als last genomen op het moment dat ze voorzienbaar zijn;

Toelichting op de balansposten

ACTIVA

VASTE ACTIVA

Immateriële en materiële vaste activa

Het verloop in de vaste activa is in de volgende tabel weergegeven

Verloop (in)materiële vaste activa (Bedragen x € 1.000)	Ultimo 2023	Investering	Subsidies	Afschrijving	Desinvest. Verkoop Ruil	Ultimo 2024
Immateriële vaste activa:						
<i>Uitgaven ivm afsluiten geldleningen</i>	0	0	0	0	0	0
<i>Uitgaven ivm onderzoek/ontwikkeling</i>	748	1.742	0	525	0	1.964
<i>Verstrekke subsidies/bijdragen Bedrijven</i>	153	722	0	31	0	844
<i>Verstrekke subs./bijdr. ov openbare lichamen</i>	18.775	245	0	1.130	0	17.890
<i>Verstrekke subsidies/bijdragen Rijk</i>	0	0	0	0	0	0
<i>Verstrekke subsidies/bijdragen overige</i>	143	0	0	12	0	132
<i>Betaalde afkoopsommen openbare lichamen</i>	217	0	0	20	0	197
<i>Betaalde afkoopsommen Rijk</i>	2.125	0	0	82	0	2.043
<i>Uitgaven verkiezingen</i>	0	0	0	0	0	0
<i>Overige immateriële vaste activa</i>	962	3.477	0	1.074	0	3.366
Totaal Immateriële vaste activa	23.123	6.185	0	2.873	0	26.435
Materiële vaste activa:						
<i>Gronden</i>	5.203	801	44	188	0	5.771
<i>Vervoermiddelen</i>	9	0	0	9	0	0
<i>Machines, apparaten en werktuigen</i>	2.084	683	0	607	0	2.160
<i>Overige duurzame bedrijfsmiddelen</i>	4.799	1.565	0	779	0	5.585
<i>Bedrijfsgebouwen</i>	6.859	0	0	446	0	6.413
<i>Woonruimten</i>	0	0	0	0	0	0
<i>Wegen</i>	0	0	0	0	0	0
<i>Waterkeringen</i>	10.817	273	0	427	0	10.663
<i>Watergangen, kunstwerken en gemalen</i>	59.800	4.392	347	3.744	0	60.101
<i>Transportgemalen en -leidingen</i>	37.703	2.454	0	2.584	0	37.573
<i>Zuiveringsinstallaties</i>	119.453	18.810	0	7.335	290	130.638
<i>Slibverwerkingsinstallaties</i>	32.197	0	0	3.090	0	29.107
<i>Overige materiële vaste activa</i>	169	0	0	21	0	148
Subtotaal materiële vaste activa	279.093	28.978	391	19.231	290	288.160
<i>Correctie vaste activa (uit te voeren)</i>	-755	-1.119	0			-1.873
 Gronden in de grondbank	24.130	6.527			1.848	28.808
 Onderhanden werk (OHW)	78.602	47.031	8.729			116.904
<i>Correctie onderhanden werk</i>	0					0
Totaal Materiële vaste activa	381.071	81.417	9.120	19.231	2.138	431.999
Totaal	404.193	87.602	9.120	22.103	2.138	458.434

Financiële vaste activa

Financiële vaste activa (Bedragen x € 1.000)	31-12-2024	31-12-2023
<i>Kapitaalverstrekkingsen aan:</i>		
- bedrijven	2.682	2.825
- overige	101	101
<i>Leningen aan:</i>		
- overige	0	0
Totaal	2.784	2.926

Voor een nadere specificatie wordt verwezen naar bijlage C Staat van financiële vaste activa in het bijlagenboek.

VLOTTENDE ACTIVA

Liquide middelen

Liquide middelen (Bedragen x € 1.000)	31-12-2024	31-12-2023
Kas	2	2
Bankrekeningen	6	6
Totaal	8	8

Kortlopende vorderingen

Kortlopende vorderingen (Bedragen x € 1.000)	31-12-2024	31-12-2023
Vorderingen op belastingdebiteuren	1.863	1.635
Overige vorderingen	2.435	9.147
Totaal	4.298	10.782

De kortlopende vorderingen zijn per 31-12 direct opeisbaar.

De post Vorderingen op belastingdebiteuren betreft een bedrag van € 1.910.000 vorderingen door eigen aanslagen op debiteuren waterschapsbelastingen. Op deze vorderingen is de voorziening voor dubieuze belastingdebiteuren van € 47.000 in mindering gebracht. Deze voorziening wordt voldoende geacht om de per 31 december 2024 uitstaande dubieuze belastingvorderingen te dekken.

In 2023 is de afrekening december Brabant Water opgenomen onder de post overige vorderingen, dit ging om een bedrag van € 6,6 mln., in 2024 is de afrekening opgenomen onder overlopende activa.

Schatkistbankieren

Schatkistbankieren is geïntegreerd in de werkwijze van Waterschap De Dommel. Dit houdt in dat alle gemeenten, provincies en waterschappen middelen die zij tijdelijk niet voor hun publieke taak nodig hebben bij het Ministerie van Financiën onderbrengen. Hierover wordt rente verrekend. De drempel in 2024 voor Waterschap De Dommel bedroeg € 3.425.000. De drempel is 2% van de bruto exploitatielasten van de oorspronkelijke begroting.

In 2024 hebben we geen structureel overtollige liquiditeiten gehad. Er is daarom geen geld bij het Ministerie van Financiën ondergebracht.

Tabel schatkistbankieren (x € 1.000)	Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
Kwartaalcijfer op dagbasis buiten de schatkist Rijk aangehouden middelen	0	581	1.737	724
<i>Drempelwaarde</i>	3.425	3.425	3.425	3.425
Ruimte onder het drempelbedrag	3.425	2.844	1.687	2.701
Overschrijding van het drempelbedrag	0	0	0	0

Overlopende activa

Overlopende activa (Bedragen x € 1.000)	31-12-2024	31-12-2023
Nog te ontvangen voorschotbedragen van EU, Rijk of provincies	8.851	2.710
Nog te ontvangen Brabant Water	8.048	334
Overige nog te ontv.bedragen en vooruitbetaalde bedragen	5.876	6.854
Totaal	22.775	9.898

Verloopoverzicht overlopende activa, nog te ontvangen voorschotbedragen van EU, Rijk, Provincies, of overige Openbare Lichamen:

Omschrijving uitkering (Bedragen x € 1.000)	Saldo 01-01-2024	Toevoegingen 2024	Vrijgevallen 2024	Saldo 31-12-2024
Europese Unie	0	12	0	12
Provincie	2.710	6.504	376	8.839
Totaal	2.710	6.516	376	8.851

PASSIVA

EIGEN VERMOGEN

Algemene reserves

Algemene reserves (Bedragen x € 1.000)	31-12-2024	31-12-2023
Taakreserve watersysteembeheer	12.554	10.442
Taakreserve zuiveringsbeheer	18.809	23.808
Totaal	31.364	34.250

In het financieel beleid ten aanzien van het weerstandsvermogen is in 2020 bepaald dat de ondergrens van dit weerstandsvermogen € 5,8 mln. is, jaarlijks te verhogen met het consumentenprijsindex (CPI)-inflatiepercentage. Voor 2024 bedraagt de inflatie 3,35% (2023 3,93%) en het weerstandsvermogen 2024 € 10,6 mln. (2023 € 6,8 mln.).

De verdeling van de reserves over watersysteembeheer en zuiveringsbeheer vindt naar rato plaats op basis van de netto lasten per taak. De reserves die deze ondergrens (watersysteembeheer 2024 > 4,5 miljoen, zuiveringsbeheer 2024 > 6,1 miljoen) te boven gaan, kunnen aangewend worden voor tariefsegalisatie om de tarieven over de vastgestelde planperiode gelijkmatig te laten stijgen.

In onderstaande tabellen is voor beide reserves deze splitsing aangegeven.

Taakreserve watersysteembeheer (Bedragen x € 1.000)	31-12-2024	31-12-2023
Algemene reserve watersysteemheffing	4.524	2.944
Overige reserve watersysteemheffing	8.030	7.498
Totaal	12.554	10.442

Taakreserve zuiveringsbeheer (Bedragen x € 1.000)	31-12-2024	31-12-2023
Algemene reserve zuiveringsheffing	6.073	3.864
Overige reserve zuiveringsheffing	12.736	19.944
Totaal	18.809	23.808

Taakreserve watersysteembeheer

Balansbedrag per 31 december 2023	10.442
Bij: Saldo 2023 (conform uw besluit d.d. 15 mei 2024)	2.112

Balansbedrag per 31 december 2024	12.554

Taakreserve zuiveringsbeheer

Balansbedrag per 31 december 2023	23.808
Af: Saldo 2023 (conform uw besluit d.d. 15 mei 2024)	4.999

Balansbedrag per 31 december 2024	18.809

Overige bestemmingsreserves

Bestemmingsreserves zijn afgezonderde delen van het eigen vermogen met een vooraf bepaalde bestemming.

Voor een nadere specificatie en een overzicht van de bestemmingsreserves wordt verwezen naar bijlage 8 van het bijlagenboek van het jaarverslag.

Overige bestemmingsreserves (Bedragen x € 1.000)	31-12-2024	31-12-2023
Bestemmingsreserve GTD	148	173
Bestemmingsreserve klimaatadaptatie	3.902	0
Totaal	4.050	173

Bestemmingsreserve GTD

Onder deze bestemmingsreserve is verantwoord de financiële verrekening van de desintegratiekostenvergoeding als gevolg van de ontvlechting van de GTD per 31 december 1996 voor een totaalbedrag van € 1.335.000.

Balansbedrag per 31 december 2023	173
Bij: Rentetoevoeging (conform uw besluit d.d. 15 mei 2024)	12

	185
Af: Vrijval afkoopsom (conform uw besluit d.d. 15 mei 2024)	-37

Balansbedrag per 31 december 2024	148

Nog te bestemmen resultaat (Bedragen x € 1.000)	31-12-2024	31-12-2023
Nog te bestemmen resultaat	-2.301	990
Totaal	-2.301	990

Voorzieningen (Bedragen x € 1.000)	31-12-2024	31-12-2023
Wachtgeldverplichtingen	18	66
Voorziening pensioen gepensioneerde bestuurder	1.235	1.185
Voorziening pensioen niet gepensioneerde bestuurder	1.289	950
Totaal	2.543	2.201

(Bedragen x € 1.000)	Stand per				Stand per	
	1 januari	Vrijval	Dotatie		31 december	
Wachtgeldverplichtingen	€ 66	57	10	€	19	
Voorziening pensioen gepensioneerde bestuurder	€ 1.185	121	171	€	1.235	
Voorziening pensioen niet gepensioneerde bestuurder	€ 950		339	€	1.289	
Totaal	€ 2.201	€ 178	€ 520	€	2.543	

VASTE SCHULDEN

Langlopende schulden

Deze post is als volgt te specificeren:

Vaste schulden (Bedragen x € 1.000)	31-12-2024	31-12-2023
Onderhandse leningen van binnenlandse banken	397.354	331.827
Onderhandse leningen van buitenlandse instellingen, banken e.d.	5.000	5.000
Waarborgsommen	9	9
Totaal	402.364	336.836

De aflossingsverplichting binnen een jaar bedraagt € 31,3 miljoen (2023 14,5 miljoen).
Voor schulden zijn geen zakelijke zekerheden aan derden gesteld.

Waarborgsommen

Vanaf 2017 is een deel van het hoofdkantoor verhuurd. Als zekerheid is een waarborgsom van € 9.375 ontvangen. Gezien de looptijd van de huurovereenkomst is dit bedrag als langlopende schuld opgenomen.

VLOTTENDE PASSIVA

Vlottende schulden

Vlottende schulden (Bedragen x € 1.000)	31-12-2024	31-12-2023
Negatieve bank- en girosaldi	12.099	17.768
Schulden aan leveranciers	10.822	14.121
Schulden i.v.m. te betalen belastingen, sociale en pensioenpremies	3.115	2.422
Overige kortlopende schulden	72	72
Totaal	26.108	34.382

Negatieve bank- en girosaldi betreft de rekening-courant van Waterschap De Dommel bij de Nederlandse Waterschapsbank.

Overlopende passiva

Overlopende passiva (Bedragen x € 1.000)	31-12-2024	31-12-2023
Renteverplichtingen leningen o/g	5.801	4.019
Overige nog te betalen bedragen	8.876	7.767
Ontvangen voorschotbedragen van EU, Rijk of Provincies	6.169	2.846
Overige vooruitontvangen bedragen	3.326	4.342
Totaal	24.172	18.975

De belangrijkste posten uit de Nog te betalen bedragen zijn de nog niet opgenomen verlofdagen personeel. Een deel van de niet opgenomen verlofdagen personeel betreft IKB-koopverlof zonder vervalltermijn. Ondanks dat dit onderdeel geheel onder de overlopende passiva staat, kan in de praktijk een relevant deel pas over enkele jaren opgenomen gaan worden. Wanneer opname daadwerkelijk plaats gaat vinden is in de meeste gevallen nog niet bekend.

Verloopoverzicht overlopende passiva, ontvangen voorschotbedragen van EU, Rijk, Provincies, of overige Openbare Lichamen:

Omschrijving uitkering (Bedragen x € 1.000)	Saldo 01-01-2024	Toevoegingen 2024	Vrijgevallen 2024	Saldo 31-12-2024
Europese Unie	254	70	83	241
Het Rijk	188	2.334	798	1.725
Provincie	2.362	5.634	3.891	4.104
Overige Openbare Lichamen	43	100	43	100
Totaal	2.846	8.138	4.815	6.169

NIET UIT DE BALANS BLIJKENDE RECHTEN EN VERPLICHTINGEN

Garantstellingen

Aquon

De Gemeenschappelijke regeling Aquon heeft bij de Nederlandse Waterschapsbank en bij de Bank Nederlandse Gemeenten een aantal leningen afgesloten t.b.v. de overname van de panden in Leiden en Tiel. Daarnaast zijn leningen afgesloten ten behoeve van de financiering van de nieuwbouw in Houten.

Het saldo van de leningen bedraagt per 31-12-24 € 42,8 mln. (2023 € 37,5 mln.).

In 2024 is er geen aanspraak gemaakt op deze garantstelling.

In de Gemeenschappelijke Regeling AQUON is artikel 38 Borgtocht opgenomen met betrekking tot de benodigde middelen en het aangaan van geldleningen:

Artikel 38 Borgtocht

De deelnemers dragen er steeds zorg voor dat AQUON te allen tijde over voldoende middelen beschikt om aan al zijn verplichtingen jegens derden te kunnen voldoen en in geval van aan AQUON verstrekte geldleningen is iedere deelnemer hiervoor per geldlening jegens betreffende geldgever rechtstreeks aansprakelijk conform zijn kostenaandeel in AQUON, op basis van de laatst vastgestelde verdeelsleutel.

Daarnaast heeft de Nederlandse Waterschapsbank aan de Gemeenschappelijke regeling Aquon een kredietfaciliteit verleend van € 7 mln. De garantstelling van Waterschap De Dommel hierin is 8,41%. In 2024 en voorgaande jaren is er geen aanspraak gemaakt op deze garantstellingen door de Gemeenschappelijke regeling AQUON.

SNB

SNB heeft bij de Nederlandse Waterschapsbank leningen afgesloten, waarvoor Waterschap De Dommel garant staat tot maximaal de hoogte van het aandelenbezit van 17,01%.

Tegenover deze garantiestelling heeft Waterschap De Dommel een recht van hypotheek ontvangen van SNB op de grond, gebouwen en installaties in Moerdijk.

Het saldo van de leningen bedraagt per 31-12-24 € 31,3 mln. (2023 € 28,3 mln.).

Leningnummer	aanvang	hoopsom	rente %	looptijd	saldo	aflossing	saldo	aflossing	saldo
					31-12-2022	2023	31-12-2023	2024	31-12-2024
Lening NWB 30818*	23-12-2020	€ 27.000.000,00	0%	6 jaar	€ 18.000.000,00	€ 4.500.000,00	€ 13.500.000,00	€ 4.500.000,00	€ 9.000.000,00
Lening NWB 31505	15-4-2022	€ 6.000.000,00	1,39%	8 jaar	€ 5.562.500,00	€ 750.000,00	€ 4.812.500,00	€ 750.000,00	€ 4.062.500,00
Lening NWB 31769	2-2-2023	€ 6.000.000,00	3,06%	14 jaar		€ -	€ 6.000.000,00	€ 428.571,42	€ 5.571.428,58
Lening NWB 31768	2-10-2023	€ 4.000.000,00	3,04%	14 jaar		€ -	€ 4.000.000,00	€ 285.714,28	€ 3.714.285,72
Lening NWB 31767	2-4-2024	€ 4.000.000,00	2,99%	13 jaar					€ 4.000.000,00
Lening NWB 32012	5-11-2024	€ 5.000.000,00	2,855%	13 jaar					€ 5.000.000,00

Totaal € 23.562.500,00 € 5.250.000,00 € 28.312.500,00 € 5.964.285,70 € 31.348.214,30

* In feite is het rentepercentage -0,218%, doordat de rente vooraf in één keer is uitbetaald door een hoger bedrag dan de hoofdsom gestort te krijgen.

In 2024 is de garantieregeling afgeboekt in overleg met betrokken partijen.

Unie van Waterschappen

De Unie van Waterschappen heeft in 2017 een 25-jarige lineaire lening ad € 6.013.268 afgesloten bij de Nederlandse Waterschapsbank onder borgstelling van de waterschappen.

Het aandeel van Waterschap De Dommel hierin is 3,63%.

Het saldo van de lening bedraagt per 31-12-24 € 4,3 mln. (2023 € 4,5 mln.).

In 2024 is er geen aanspraak gemaakt op deze borgstelling.

Burap 2024-3

Pagina 106 van 114

Borgstellingen medewerkers

In het verleden heeft Waterschap De Dommel een regeling gehad waarbij medewerkers via of bij het waterschap een hypothecaire lening konden afsluiten. De regeling van afsluiten van hypothecaire leningen door of via het waterschap is sinds enkele jaren niet meer van toepassing.

Het saldo van de lening bedraagt per 31-12-24 € 552.000 (2023 € 0,6 mln.).

In 2024 is er geen aanspraak gemaakt op deze borgstelling.

Fiscale eenheid – SNB

Er is gebleken dat er een fiscale eenheid BTW is tussen de SNB en Waterschap De Dommel. Hieruit kunnen financiële consequenties volgen. De Belastingdienst kan bij naheffingen BTW één van de onderdelen van de fiscale eenheid aanspreken. Waterschap De Dommel is dan hoofdelijk aansprakelijk voor alle BTW-schulden van SNB.

Claims

Hoogwater 2023

Medio 2024 is een evaluatie hoogwater 2023 uitgevoerd. In de evaluatie is naar alle beschikbare informatie gekeken en hieruit valt geen causaal verband te leggen tussen de uitgevoerde projecten en de wateroverlast (enkele locaties uitgezonderd). De waargenomen overstromingen komen overeen met de voorspelde contouren. De gemeten oppervlaktewaterstanden en grondwaterstanden zijn hoog, maar het beeld wijkt niet af van het algemene beeld voor ons hele beheergebied. De resultaten van de evaluatie worden gebruikt voor de afhandeling van de schadeclaims.

Hoogwater 2024

We hebben in totaal 54 meldingen gekregen n.a.v. de wateroverlast in mei/juni 2024. (In totaal zijn er 66 schademeldingen in behandeling):

- 24 van de 54 zaken hebben we intern afgehandeld.
- 9 van de 54 zaken hebben we doorgestuurd naar de verzekeraar.
- De overige zaken zijn nog in behandeling.

Schadeclaims nadeelcompensatie

Ten tijde van het opstellen van de jaarrekening staan op dit moment 35 meldingen (nadeelcompensatie) geregistreerd waarin een verband wordt gelegd met een project of waterconserveringsmaatregel.

- 14 meldingen hebben betrekking op de eerste wateroverlastperiode van 2023. 6 zaken zijn afgehandeld met een besluit in primo.
- 19 meldingen hebben betrekking op de tweede wateroverlastperiode in 2024 waarvan enkele voor de tweede keer een melding doen van schade door wateroverlast maar dan in 2024.
- Meldingen hebben betrekking op een collectieve schadeclaim die aangekondigd is. In deze meldingen wordt 'doorgelust' naar 26 deelnemers die zich inmiddels zouden hebben aangesloten bij de mogelijke collectieve claim. Enkele hiervan hebben ook afzonderlijk een schademelding ingediend.

Personele verplichtingen

IKB

Conform cao is per 1-1-2021 PBB (Persoonlijk Basis Budget) toegekend voor een periode van 5 jaar. Een eventueel budget uit het verleden werd toen aangevuld tot het saldo van € 6.000. Onder bepaalde voorwaarden kan tijd voor vitaliteit worden gekocht over (een deel) van dit PBB met ingang van 2021.

Langdurig zieken

Er is in beperkte mate sprake van langdurig zieken. Hiervoor is geen voorziening opgenomen gezien de aard en omvang van het ziekteverzuim.

Meerjarige verplichtingen

Gesloten operationele leasecontracten:

Wagenpark:

- J&T Autolease, resterende te vervallen leasekosten bedragen totaal € 1.572.475.
- Oostendorp, resterende te vervallen leasekosten bedragen in totaal € 971.362.

Kopieerapparaten, printers:

- De resterende leasekosten bedragen ongeveer € 46.000.

Goederen en diensten:

- Volgende jaren voor een totaalbedrag van € 71,7 mln. De contractperiode per contract varieert tot 10 jaar.

Projecten:

- Overeenkomsten voor een totaalbedrag van ongeveer € 64,2 mln.

5 GEBEURTENISSEN NA BALANSDATUM

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum die invloed hebben op de waardering van de gepresenteerde cijfers.

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

LIJST VAN GEBRUIKTE AFKORTINGEN

AB	Algemeen Bestuur Waterschap De Dommel
AI	Artificiële intelligentie
AMP	Asset management plan
Appa	Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers
AVG	Algemene Verordening Gegevensbescherming
AWR	Afvalwaterriolering
BB	Beleidsbegroting
BBG	Breed Bestuurlijk Grondwateroverleg
BBP	Beleids- en Beheer Proces
BBT	Best Beschikbare Techniek
BBVW	Besluit Beleidsvoorbereiding en Verantwoording Waterschappen
BHIC	Brabants Historische Informatie Centrum
BHS	Beekherstel
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BOK	Bestuursovereenkomst
BPLG	Brabants Programma Landelijk Gebied
BSD	Brainport Smart District
BTW	Belasting op toegevoegde waarde
BURAP	Bestuursrapportage
BZK	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
BZV	Biologisch zuurstofverbruik
CAO	Collectieve arbeidsovereenkomst
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CO2	Koolstofdioxide
CPI	Consumentenprijsindex
CZV	Chemisch zuurstofverbruik
DB	Dagelijks Bestuur Waterschap De Dommel
DHZ	Deltaplan Hoge Zandgronden
DO	Definitief Ontwerp
DPRA	Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie
DROP	Decentrale Regelgeving en Officiële Publicaties
DSO	Digitaal Stelsel Omgevingswet
EBP	Emissie Beheer Plan
ECB	Europese Centrale Bank
EHS	Ecologische hoofdstructuur
EMU	Economische Monetaire Unie
EU	Europese Unie
EWS	Early Warning Score
FIDO	Wet Financiering Decentrale Overheden
FTE	Full Time Equivalent
GEO	Geografisch
GGA	Gebiedsgerichte aanpak
GGI	Groengasinstallatie
GHG	Gemiddeld hoogste grondwaterstand
GLG	Gemiddeld laagste grondwaterstand
GOB	Groen Ontwikkelfonds Brabant

GS	Gedeputeerde Staten
GTD	Gemeenschappelijke Technologische Dienst
GVO	Garantie van Oorsprong
GWW	Grond-, Weg- en Waterbouw
HEEL	Herleidbaar, Eenduidig en Expliciet samenwerken over de hele Levenscyclus
HOF	Wet Houdbare OverheidsFinanciën
HOVK	Herstel overige keringen
HOWABO	Hoogwateraanpak 's-Hertogenbosch
HWB	Hoogwaterbescherming
HWBP	Hoogwaterbeschermingsprogramma
HWH	Het Waterschapshuis
H2S	Waterstofsulfide
ICT	Informatie en Communicatie Technologie
IKB	Individueel Keuzebudget
IV	Informatievoorziening
IPS	Innovatief Partnerschap
JEV	JaarEindeVerwachting
KEEP	Klimaat- en Energie EfficiencyPlan
KIWI	Kennismakings- en Introductieprogramma Waterschappen Internationaal
KNMI	Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut
KRW	Kaderrichtlijn Water
LMS	Learning Management Systeem
MER	Milieueffectrapportage
MOK	Maatwerkovereenkomst
MVO	Maatschappelijk verantwoord ondernemen
N	Stikstof
NAP	Normaal Amsterdams Peil
NBW	Nationaal Bestuursakkoord Water
NNB	Natuurnetwerk Brabant
NNP	Natte Natuurparel
NPLG	Nationaal Programma Landelijk Gebied
NRD	Notitie Reikwijdte en Detailniveau
NWB	Nederlandse WaterschapsBank
N2000	Natura 2000
OB	Overige Bezinkbare stoffen
OHW	Onderhanden werk
O&M	Onderhoud en monitoring
PAS	Programmatische Aanpak Stikstof
PBB	Persoonlijk Basis Budget
PDCA	Plan, Do, Check, Act
PHA	PolyHydroxyAlkanoaten
PHARIO	PHA bioplastics
POP	Plattelandsontwikkelingsprogramma
PPLG	Provinciaal Programma Landelijk gebied
PSU	Project Start Up
PvA	Plan van aanpak
P-budget	Personeelsbudget
P-lasten	Personeelslasten
RE(K)S	Regionale Energie- (en Klimaat)strategie
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu

RI&E	Risico Inventarisatie en Evaluatie
RTLГ	Regieorganisatie Transitie Landelijk Gebied
RUDDO	Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden
RVS	Roestvrijstaal
RWZI	Rioolwaterzuiveringsinstallatie
SBB	Staatsbosbeheer
SGBP	Stroomgebiedbeheerplan
SISA	Single information, Single audit
SMWK	Schone Maaswaterketen
SNB	Slibverwerking Noord-Brabant
SOK	Samenwerkingsovereenkomst
STOWA	Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer
SVI	Slibverwerkingsinstallatie
SWO	Stedelijke WaterOpgave
SWOM	Studeren & Werken Op Maat
TBO	Terrein beherende organisaties
TBT	ThrowBack Thursday
TCO	Total Costs of Ownership
TOM	Trade-off matrix
UFDO	Uitvoeringsregeling financiering decentrale overheden
UwW	Unie van Waterschappen
UWV	Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen
VBT	Voorbezinktank
VJN	Voorjaarsnota
VKA	Verdonck, Klooster & Associates
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
WAM	Waterschap Aa en Maas
WBD	Waterschap Brabantse Delta
WBP	WaterBeheerProgramma
WDD	Waterschap De Dommel
WKC	WaterKennisCentrum
WNT	Wet normering topinkomens
WOO	Wet Open Overheid
WOPT	Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens
WOZ	Waardering Onroerende Zaken
WVO	Wet Verontreiniging Oppervlaktewater
ZZS	Zeer Zorgwekkende stoffen

Bijlage 1 SISA verantwoording

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

SISA bijlage verantwoordingsinformatie 2024 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 7-01-2025								
Verstrekker	Uitkeringscode	Specifieke uitkering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
lenW	E107	Subsidieregeling stimulering uitvoering maatregelen Deltaoan Agrarisch Waterbeheer	Beschikkingnummer: Aard controle n.v.t. Indicator: E107/01	Totale bestedingen (t/m jaar T-1) Aard van controle R Indicator: E107/02	Totale besteding (jaar T) Aard controle R Indicator: E107/03	Cumulatieve totale besteding (t/m jaar T) Aard controle n.v.t. Indicator: E107/04	Eindverantwoording (Ja/Nee) Aard controle n.v.t. Indicator: E107/05	
			1 5000007180	€ 0	€ 181.154	€ 181.154	Nee	
			2					
			3					

Bijlage 2.

Nadere informatie Beleidsveld Watersysteem

Nadere toelichting bij Voldoende Water

GGA's-Gebiedsgerichte Aanpakken

In de 17 gebieden brengen provincie, waterschappen, terreinbeherende organisaties zoals Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten, particuliere grondeigenaren, agrarische sector, gemeenten en andere belanghebbenden zorgvuldig de opgaven in kaart. Dat werken we uit tot een gezamenlijke gebiedsvisie en daarna tot concrete gebiedsplannen. Vanzelfsprekend doen we dat ook samen met de mensen die in een gebied wonen en werken. Het gebiedsproces doorloopt volgens onderstaande routekaart.

Van de 17 gebieden liggen 8 van deze gebieden binnen ons beheersgebied (De Dommel).

1. Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux (incl. deelgebied de Grenscorridor- trekken waterschap de Dommel);
2. Kempenland West (incl. deelgebied Bovenlopen Beerze-trekker Waterschap De Dommel);
3. Strabrechtse Heide;
4. Weerter- en Budelerbergen;
5. Kampina en Oisterwijkse Vennen;
6. Regte Heide & Riels Laag;
7. Loonse en Drunense Duinen;
8. Vlijmens Ven, Moerputten en Bossche Broek

Voortgang per GGA

Status resultaat	Toelichting resultaat
Kan beter	Het handelsperspectief van het waterschap is inmiddels verankerd in de verschillende GGA's. Echter, niet alle GGA's zien het nut in van de inrichting van een grondtafel, en niet alle GGA's besteden voldoende aandacht aan de ruimtelijke verankering binnen het verdere planproces. Beide aspecten zijn echter cruciaal voor de daadwerkelijke uitvoering van de gebiedsdoelen. Voor de meeste GGA's zijn de benodigde totale investeringen nog niet in kaart gebracht. Intern werkt de provincie wel aan gebiedsoffertes, waarin de middelen worden vastgelegd die nodig zijn om op korte termijn urgente opgaven, zoals de KRW en Natura 2000, te realiseren. De kosten voor de langere termijn (zoals planuitwerking en uitvoering van bodem- en waterbeheer) zijn hierin echter niet opgenomen. Met het grotendeels wegvallen van de Rijksfinanciering vanuit het NPLG (Natuur- en Landschapsbeheerprogramma) staat het zicht op financiering onder druk. Beschikbare middelen worden zoveel mogelijk toegewezen aan de GGA's. Ook de beperkte capaciteit beïnvloedt de voortgang. Vooralsnog stelt de PNB haar ambities in de GGA's niet bij. De GGA grenscorridor heeft prioriteit gegeven aan de verdere planuitwerking van de deelgebieden (6 van de 10) met urgente natuurdoelen.

In onderstaande tabel is het strategisch doel voor de GGA's weergegeven en het resultaat dat we hierin in 2025 willen bereiken beschreven.

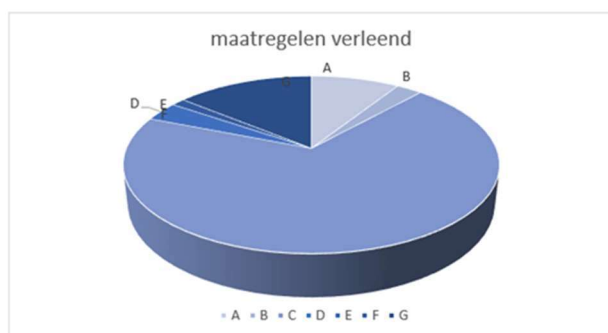
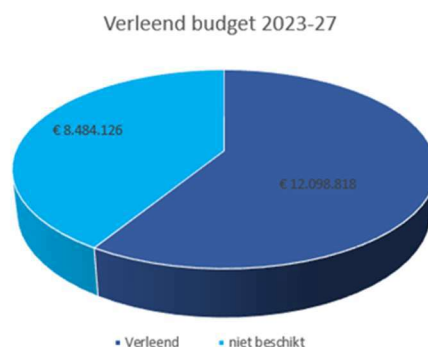
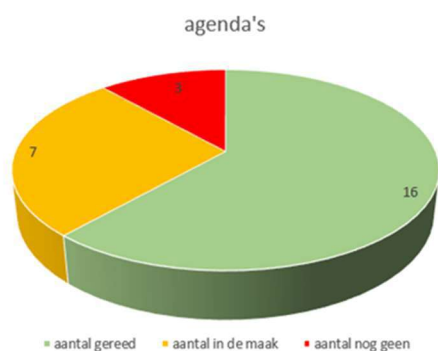
Titel inspanning:	Programmadoel	Strategisch doel	Eindproduct	PKI eindproduct	Inspanning	Resultaat verantwoordingsjaar 2025	KPI 2025
Klimaatrobuuste inrichting in GGA gebieden	Allemaal (watertransitie bovenliggend gedurende de planvorming)	In 2027 heeft waterschap in beeld welke uitvoeringsmaatregelen nodig zijn om ons handelsperspectief in de verschillende deelgebieden te realiseren	In 2027 zullen de gebiedsvisies (incl. ruimtelijke verankering) per deelgebied gereed zijn. Er zijn circa 52 deelgebieden. De voortgang van deze 52 dossiers is afhankelijk van de voortgang en keuzes binnen de 9 GGA's.	Een legale en door gebied gedragen projectenportefeuille voor uitvoering van projecten mbt de wateropgaven binnen het gebied	Een samenwerkingsproces dat zich richt op de vaardigheden en kennis van de regionale partners te bundelen om een gemeenschappelijk doel te bereiken. In de samenwerking zet het waterschap het gezamenlijke resultaat op de eerste plaats zet en gaat daar volledig voor.	Een gedeeld beeld over de MJP (incl. investering uitvoering) voor de 9 GGA's	1. Grondtafel operationeel voor de 9 GGA's; 2. Elke GGA heeft het ruimtelijke spoor inzichtelijk; 3. MJP afgestemd met stuurgroepen GGA

In onderstaande tabel wordt de voortgang per GGA hierop weergegeven.

GGA	2027 haalbaar	Grondtafel	Ruimtelijk spoor	MJP	Ja: vastgesteld en operationeel Nee: nog geen/te weinig aandacht of vinden het niet nodig Wordt aan gewerkt; als ze het nut ervan inzien en er actief aan werken om het op korte termijn te verwezenlijken Nvt: geen voortgang/niet van start gegaan
1. Grenscoorridor (WDD)	Ja (6/10)	Ja	Ja	Ja	
2. Kampina (PNB)	Ja (5/5)	Nee	Nee	Nee	
3. Loonse en Drunese duinen (PNB)	Ja (6/6)	Nee	Nee	Nee	
4. Regte Heide en Riels Laag (PNB)	Ja (3/3)	Wordt aan gewerkt	Ja	Nee	
5. Kempenland West (PNB)	Ja (5/5)	Ja	Nee	Nee	
6. Bovenlopen Beerse (WDD)	Ja (4/4)	Ja, onderdeel van KW	Wordt aan gewerkt	Ja	
7. Vlijmens Ven (PNB)	Ja (4/4)	Nee	Nee	Nee	
8. Strabrechtse Heide (PNB)	Ja (5/5)	Wordt aan gewerkt	Nee	Nee	
9. Weerter & Bulderbergen en Ringselven (PL)	Nee (nvt)	Nvt	nvt	Nvt	

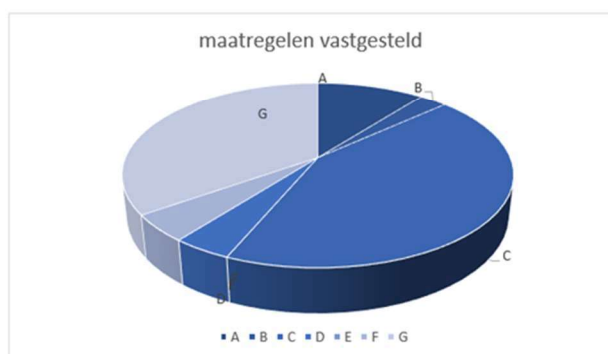
Stimuleringsregeling gemeentelijke uitvoeringsprogramma's klimaatadaptatie:

Waterschap De Dommel stelt tot en met 2027 in totaal € 20 miljoen beschikbaar voor cofinanciering van gemeentelijke uitvoeringsprogramma's voor klimaatadaptatie. Jaarlijks is er € 4 miljoen beschikbaar voor klimaatadaptatie. Het budget per gemeente is gebaseerd op aantal inwoners en oppervlakte van het grondgebied (gelijk aan de rijks IMPULS-regeling).

Verleend budget per type maatregel 2023-27

Bewustwording	A	€ 1.097.371
Afkoppeling particulier	B	€ 318.781
Afkoppeling openbaar	C	€ 8.382.300
Ontharden (en vergroenen)	D	€ 428.287
Verbetering oppervlaktewater	E	€ -
Verbetering stedelijk systeem	F	€ 166.042
Waterberging	G	€ 1.706.039
som verleend vanaf 2023		€ 12.098.820

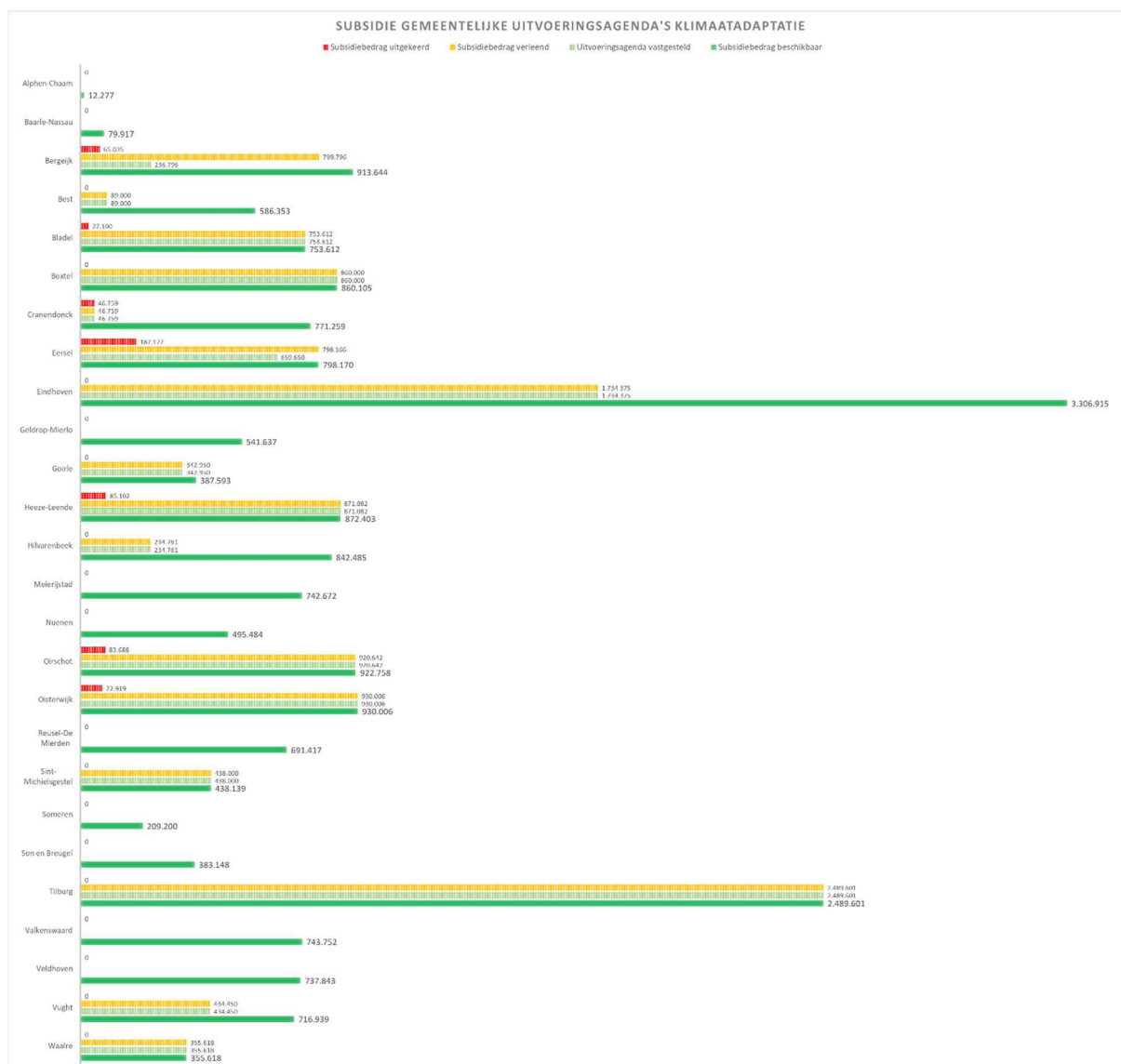
Vastgesteld budget per type maatregel 2023-27

Bewustwording	A	€ 57.032
Afkoppeling particulier	B	€ 14.669
Afkoppeling openbaar	C	€ 232.241
Ontharden (en vergroenen)	D	€ 22.460
Verbetering oppervlaktewater	E	€ -
Verbetering stedelijk systeem	F	€ 25.281
Waterberging	G	€ 187.192
som vastgesteld vanaf 2023		€ 538.875

Zestien gemeenten met een uitvoeringsagenda's hebben reeds een aanvraag ingediend en deze hebben ook een beschikking ontvangen (totaal beschikte subsidie € 12 miljoen). Met 10 gemeenten zijn we in gesprek en is de verwachting dat ca. zeven gemeenten de aanvragen in 2025 zullen indienen. Voor 3 gemeenten is het onbekend wat zij gaan doen.

Onderstaande grafiek geeft een indruk van de grootte van de subsidiebedragen per gemeente en de fase waar ze zitten in het proces van subsidie vanaf opstellen van de uitvoeringsagenda tot het uitkeren van subsidiebedragen.

Om de effecten te meten is een monitoringstool ontwikkeld om de relatie te leggen met de doelstelling 15% minder regenwater naar de zuivering.

Handelingsperspectief Watertransitie

De provincie Noord-Brabant heeft in haar ontwerp-addendum Regionaal Water en Bodemplan (hierna: addendum) de systematiek uit onze handelingsperspectieven overgenomen. Zowel de systeemeenheden (koppen, flanken, beekdalen) als het omslagpunt 2030 zijn in het addendum opgenomen. Hiermee krijgt de koerswijziging die wij met het handelingsperspectief hebben ingezet, ook bij de provincie basis.

Verder zijn de handelingsperspectieven vertaald naar gebiedsniveau middels de watervisie “wat water wil”. De watervisie vertelt het verhaal van het Dommelgebied, gezien door de ogen van het water zelf. Het illustreert de ambitie van de handelingsperspectieven voor het landschap en de stedelijke gebieden. Wat heeft water nodig en hoe kunnen we daarop inspelen? Dit is geen kant-en-klare blauwdruk, maar een vertrekpunt voor samenwerking en gesprek. Samen met grondeigenaren, agrariërs, bedrijven en andere betrokkenen willen we het gesprek aangaan over hoe we het gebied het beste kunnen inrichten.

Nationaal Programma Landelijk Gebied

Eerder dit jaar werd bekend dat het Rijk het Transitiefonds landelijk gebied en natuur schrapt en stopt met het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). Daarmee is ook het Brabants Programma Landelijk Gebied (BPLG) gestopt. De wettelijke doelen op het gebied van stikstof, water en natuurherstel blijven echter overeind. De focus ligt nu op de uitvoering van opgaven voor water en natuur in het landelijk gebied. Daarin worden ook de gebiedsdoelen uit de nog vast te stellen Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (BOS 2.0), de vertaling van het Addendum Regionaal Water en Bodem Programma (RWP), de KRW-impuls, de vertaling van het beleidskader Landbouw & Voedsel en het pakket van onderzoeken en maatregelen voor de natuurdoelanalyses (NDA's) meegenomen. Onder de naam 'Aanpak Landelijk Gebied' (ALG) werkt de provincie hier in samenhang aan. Waterschap de Dommel werkt hierin intensief samen met de Provincie Noord-Brabant.

Ruimtelijk Voorstel

Het Ruimtelijk Voorstel is eind 2023 vastgesteld door Gedeputeerde Staten. Het Ruimtelijk Voorstel zal tot input voor de Nota Ruimte dienen die medio 2025 gereed wordt. Momenteel wordt door de provincie gewerkt aan de Ruimtelijk Arrangementen met het Rijk. Waterschap de Dommel volgt deze ontwikkelingen.

Beleid kleine onttrekkingen

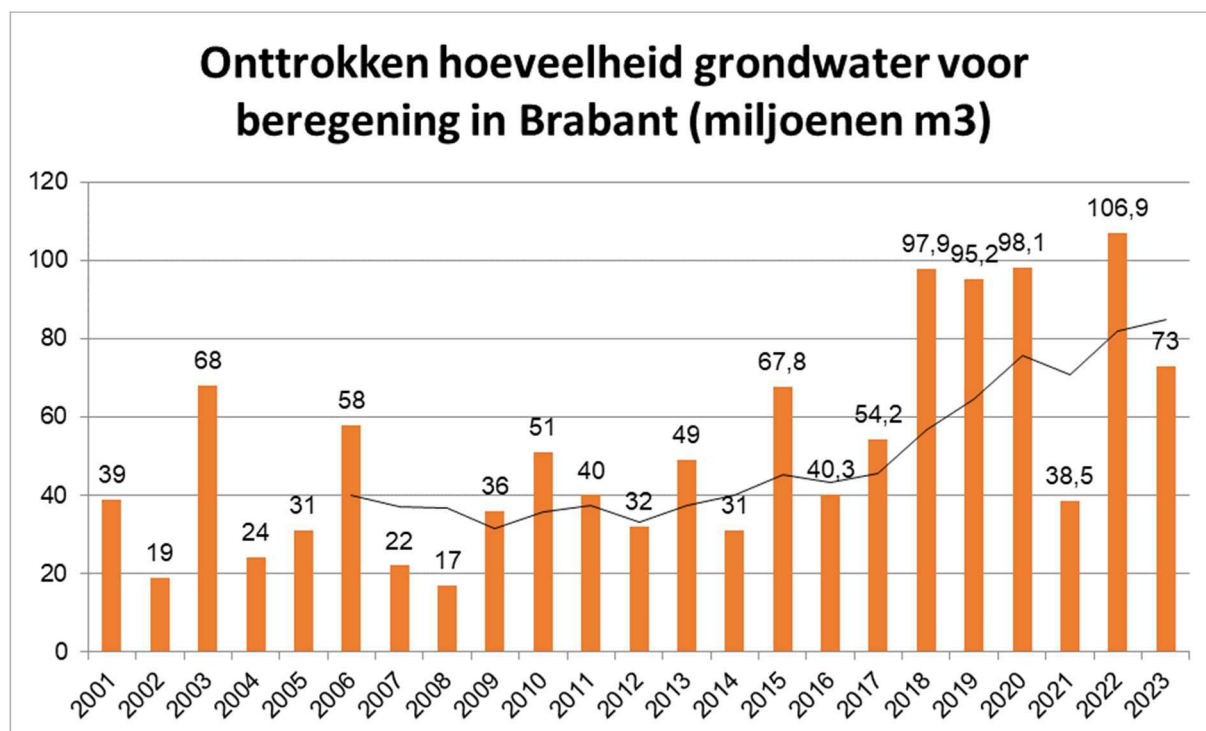
Sinds 1 september 2023 gelden er nieuwe regels voor kleine grondwateronttrekkingen. Het gaat dan om kleine grondwaterputten met een pompcapaciteit tot 10 m³ water per uur. Uit deze kleine grondwaterputten mag alleen nog grondwater worden onttrokken als de put is gemeld of vergund. Bestaande kleine onttrekkingen konden worden gemeld tot 1 oktober 2024. In totaal zijn er ruim 25.000 meldingen kleine onttrekkingen ontvangen. Dit geeft ons veel beter inzicht in het totaal aan grondwateronttrekkingen.

Grondwateronttrekkingen

Jaarlijks moet voor de grotere grondwateronttrekkingen (meer dan 10 m³ per uur) vóór 1 februari opgave worden gedaan van de onttrokken hoeveelheden grondwater en wel van het daar voorafgaande jaar. 87% van de opgaves over 2023 zijn binnen gekomen. In totaal is er in 2023 volgens opgave in het beheergebied van Waterschap De Dommel (afgerond) 20,8 mln. m³ onttrokken (exclusief 85.608 m³ door 9 industriële bedrijven). De opgave is door de onttrekker ingediend, de juistheid is niet gevalideerd.

In 2018 is er in het beheergebied van Waterschap De Dommel volgens opgave 27,4 mln. m³ onttrokken. In 2019 was dat 25,1 mln. m³, in 2020 was dat 25,8 mln. m³, in 2021 was dit 11,2 mln. m³, in 2022 was dit 33,5 mln. m³ en in 2023 dus 20,8 mln. m³.

Hieronder een overzicht van de onttrokken hoeveelheid grondwater Brabantbreed:

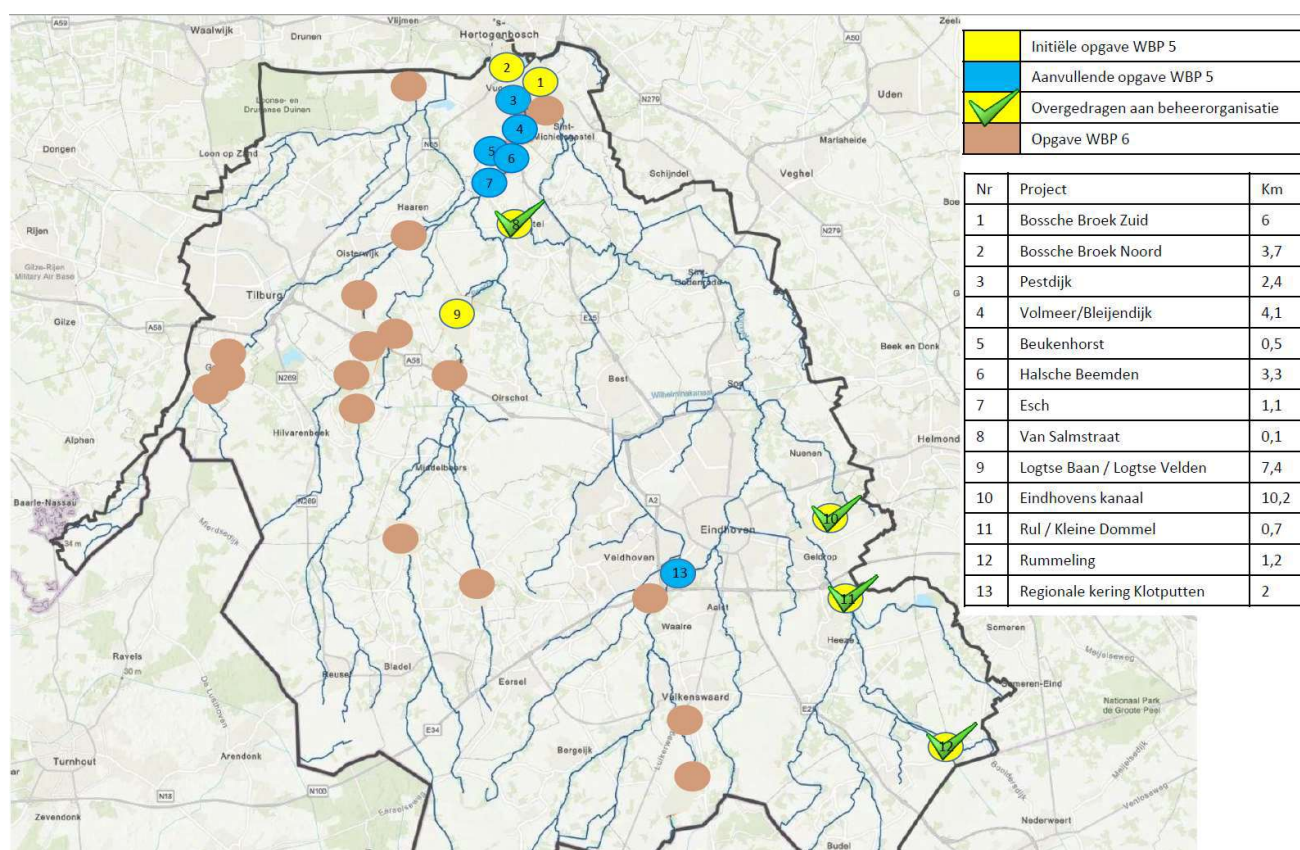
Het (grote) verschil in de onttrokken hoeveelheden wordt veroorzaakt door het verschil in droge en natte jaren. De trendlijn (voorgaand gemiddelde van 6 jaar) laat een stijging zien met name veroorzaakt door een aantal extreem droge jaren in de periode vanaf 2018. Het jaar 2023 kende zowel natte als droge perioden wat zich vertaalt in minder onttrokken grondwater in vergelijking met het voorgaande extreem droge jaar 2022.

onttrokken (x mln. M3)				
	WAM	WBD	WDD	TOTAAL
2015	32,5	14,2	21,1	67,8
2016	20,4	10,5	9,4	40,3
2017	25,1	14,4	14,7	54,2
2018	43,9	26,6	27,4	97,9
2019	45,1	25	25,1	95,2
2020	49,8	22,5	25,8	98,1
2021	16,6	10,7	11,2	38,5
2022	47,1	26,3	33,5	106,9
2023	31,4	20,8	20,8	73,0

Nadere toelichting bij Droge Voeten

Programma Hoogwaterbescherming

In onderstaande figuur is de initiële herstelopgave op kaart weergegeven (geel). Ook zijn hier de aanvullende versterkingsopgaven voor planperiode WBP5 weergegeven (blauw). Dit betreft de versterkingsopgave regionale waterkering Klotputten te Eindhoven (13) en versterkingsopgave Hoogwaterbescherming Vught en omgeving (3, 4, 5, 6 en 7). Dit laatste project beoogt de realisatie van een gesloten stelsel van regionale keringen. Dit stelsel speelt een belangrijke rol bij de hoogwaterbescherming van Vught, Sint-Michielsgestel, Esch en 's-Hertogenbosch.

HOWABO

In 2023 kreeg de programmaorganisatie en -structuur zijn nadere vorm. Een organisatie bestaande uit de waterschappen Aa en Maas en De Dommel, gemeente 's-Hertogenbosch, gemeente Vught, gemeente Heusden, gemeente Sint Michielsgestel, gemeente Boxtel en de Provincie Noord-Brabant en Rijkswaterstaat. In coalitie namen deze gebiedspartners succesvol stap 1 van de aanpak: *Van uitgangspunten, naar kansrijke bouwstenen en mogelijke oplossingen*. Inmiddels zijn de kaders voor een vervolgstap duidelijk en voldoende afgestemd. De komende periode neemt de coalitie stap 2 van de aanpak: *Van mogelijke oplossingen naar kansrijke alternatieven en een voorkeursbeslissing*. Deze verkenning start in 2024 en loopt tot eind 2025. De verkenning resulteert in een voorkeursbeslissing en een kader stellend besluit = vastgesteld Uitvoeringsprogramma. Realisatie is voorzien vanaf WBP-6.

Bijlage 3.

Nadere informatie Beleidsveld Waterketen en schoon water

Nadere toelichting schoon water

De opgave op verschillende KRW onderdelen is groot. In het kader van de VJN2025 en het WBP5 zijn de volgende opgaven benoemd tot 2027.

	Opgave
KRW inrichten waterlopen	295 kilometer
KRW vismigratie knelpunten	95 stuks
KRW Natte Natuurparel	19.850 hectare
Waterconservering	50.000.000 m ³

In 2024 zijn diverse projecten in uitvoering gebracht en opgeleverd. De volgende tabellen geven inzicht in de geleverde prestatie ten opzichte van de BB2024 en de JEV-2.

Tabel 3: Gerealiseerde prestatie 2024

	P035701 Vispassage Opwettense Watermolen	P016915 Essche Stroom Brugelaar	P018804 EVZ Groote Waterloop	P034702 Vencompl. Leenderbos en Tongreepdal	P019903 Beekherstel Groote Beerze traject 2	P034006 BHS Run Schalksedijk/Stevert	Clusters gereed (keringen) P068705 HOVK Bossche Broek Zuid	TOTAAL Jaareinde	BB2024	JEV-2
KRW Natte Natuurparel		32				0	176	208	197	208
KRW inrichten waterlopen		1	0,8	0	0	0		1,8	19,9	1,8
Overige keringen op orde							1	1	3	1
KRW vismigratie knelpunten	0	2				0		2	4	2
EVZ ¹		0,4	3					3,4	-	3,4
Waterconservering								-	-	-

De gerealiseerde prestaties in 2024 zijn daarmee in lijn met de prognoses die ten tijde van de BB2025 zijn opgenomen in de Marap-2 (JEV-2). Desalniettemin is een winstwaarschuwing voor 2025 nodig voor de volgende projecten:

1. Het project P019903 Beekherstel Groote Beerze traject 2 (en de daarbij behorende prestaties) is eerder al vertraagd. Inmiddels is het projectplan definitief vastgesteld, maar is ook duidelijk dat er beroep is ingesteld. Het afwachten van de beroepsprocedure zal leiden tot verdere vertraging, waardoor de opgenomen prestaties in de BB2025 niet haalbaar zijn en ook subsidies komen te vervallen. Het is een bestuurlijke keuze hoe hier mee om te gaan, want de uitvoering heeft ook een relatie met het uit te voeren onderzoek naar Bypasses. De betreffende keuze wordt in Q12025 met de portefeuillehouders (Vincent Lokin en Bas Peeters) besproken.

¹ In de BB2024 waren de doelstellingen EVZ ondergebracht onder KRW inrichten waterlopen. In de loop van 2024 is er voor gekozen om deze te splitsen.

2. Het project P034006 BHS Run Schaiksedijk/Stevert is al eerder vertraagd. Inmiddels is het projectplan definitief vastgesteld, maar is ook duidelijk dat er beroep is ingesteld. Afhankelijk van de behandeling door de Raad van State kan de uitvoering verder worden vertraagd, waardoor het niet mogelijk zal zijn om de genoemde prestatie in de BB2025 ook daadwerkelijk te realiseren.

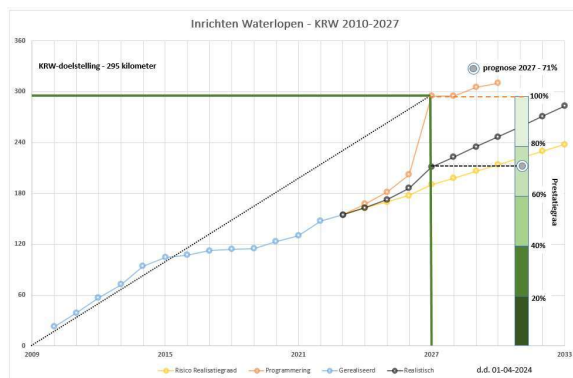
In zijn algemeenheid zien we dat procedures rondom projectbesluiten langer duren door het toenemende aantal beroepsprocedures. Daarnaast heeft het Algemeen Bestuur besloten om de nazorg naar aanleiding van de wateroverlast in 2023/2024 extra aandacht te geven, ook als dit ten koste gaat van de KRW prestatiegraad op korte termijn. En knelpunten aangaande capaciteit elders in de organisatie (o.a. hydrologen) belemmert de voortgang van projecten.

Doorkijk prestatiegraad

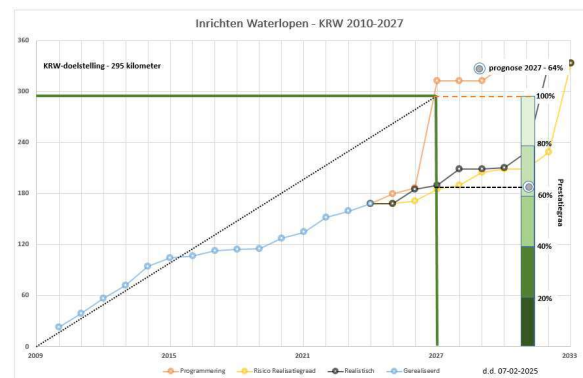
Voor de volgende KRW doelstellingen zijn eerder ook vooruitzichten gemaakt richting 2027 en daarna om een beter gevoel te krijgen van de prestatiegraad aan het eind van de KRW periode en daarna.

	Opgave
KRW inrichten waterlopen	295 kilometer
KRW vismigratie knelpunten	95 stuks
KRW Natte Natuurparel	19.850 hectare

KRW inrichten waterlopen

Burap-3 2023

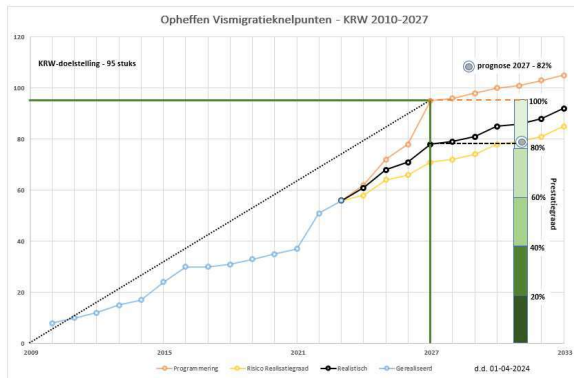
Burap-3 2024 (actueel)

Eind 2023 was de verwachting dat de realisatiegraad eind 2027 uit zou komen op 71%. Uitgaande van een pessimistisch scenario kon dat terugvallen naar 64%. Gebleken is dat het pessimistische scenario waarheid is geworden en dat de te verwachte realisatiegraad uit komt op 64% in 2027. Belangrijkste redenen hiervoor zijn:

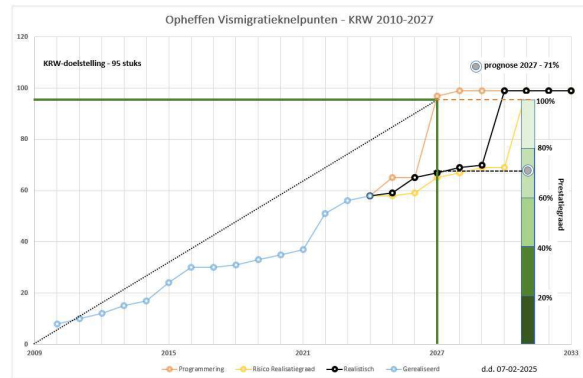
1. Er zijn meerdere projecten die niet verder voorbereid kunnen worden omdat minnelijke grondverwerving niet mogelijk blijkt. Er dient aanvullend instrumentarium beschikbaar te komen in de vorm van VSS onteigening. Hierover lopen op dit moment gesprekken met de provincie Noord-Brabant en ook het waterschap heeft met de vaststelling van het grondbeleid nieuw instrumentarium ter beschikking. Projecten die hiervan gebruik kunnen maken kennen echter een lange aanlooptijd, waardoor realisatie voor 2027 niet langer realistisch is.

2. De afgelopen periode heeft laten zien dat, door veranderde maatschappelijke beelden, er steeds vaker sprake is van beroepsprocedures. Hierdoor duurt de voorbereiding van projecten significant langer dan eerder voorzien. Deze verwachting is meegenomen in de nieuwe vooruitzichten.
3. Daarnaast heeft de wateroverlast situatie uit 2023/2024 ertoe geleid dat er minder capaciteit beschikbaar was voor de voorbereiding en uitvoering van projecten. Bovendien heeft het Algemeen Bestuur ten tijde van de vaststelling van de Beleidsbegroting 2025 nadrukkelijk aangegeven dat de nazorg van de wateroverlastsituatie prioriteit heeft; ook al heeft dit op korte termijn negatieve invloed op de KRW prestatiegraad. Onder andere de projecten P086603 Kl. Beerze traject Heuvel-Den Aard en P086604 Raamsloop Hulsel kunnen hierdoor naar verwachting niet meer voor 2027 worden gerealiseerd, terwijl dit eerst wel het geval was. Omdat deze herprioritering ook consequenties heeft op de capaciteit van andere processen die cruciaal zijn bij de voorbereiding van projecten (o.a. hydrologen) treedt stagnatie op. Vanwege capaciteitsproblemen bij ondersteunende processen zijn noodgedwongen al enkele projecten vertraagd, waaronder P085607 EVZ Beeksche Waterloop Zuid (circa 3,3 kilometer beekherstel).
4. Er zijn verschillende projecten nog opgenomen in de programmering voor 2027. Omdat nu nog niet met de voorbereiding is gestart, wordt er vanuit gegaan dat dit niet haalbaar blijkt. Vanwege de complexiteit (beschikbaarheid grond en draagvlak) is de realistische prognose bijgesteld naar 2032.

KRW vismigratie knelpunten

Burap-3 2023

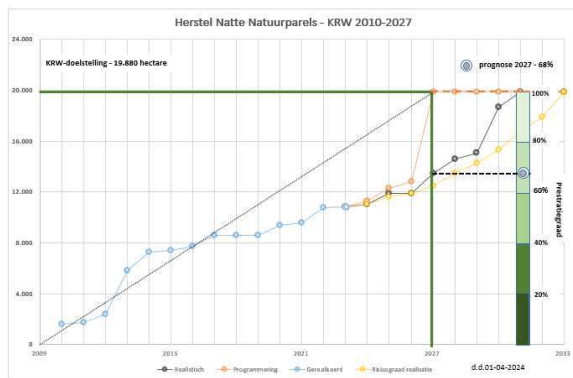

Burap-3 2024 (actueel)

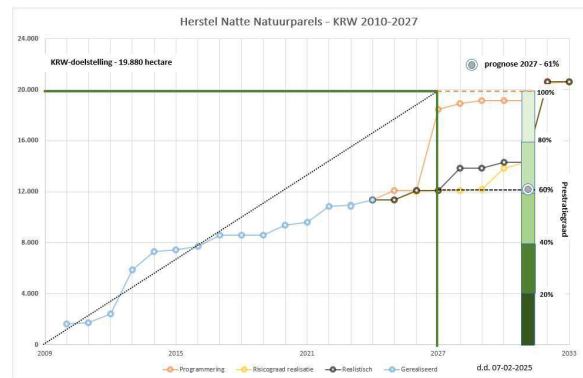
Eind 2023 was de verwachting dat de realisatiegraad eind 2027 uit zou komen op 82%. Uitgaande van een pessimistisch scenario kon dat terugvallen naar 75%. Nu is deze verwachting naar beneden bijgesteld. Gebleken is dat het pessimistische scenario waarheid is geworden en dat de te verwachte realisatiegraad uit komt op 71% in 2027. Belangrijkste redenen hiervoor zijn:

1. De wateroverlast situatie uit 2023/2024 ertoe geleid dat er minder capaciteit beschikbaar was voor de voorbereiding en uitvoering van projecten. Het oplossen van vismigratieknelpunten maken integraal onderdeel uit van deze projecten en zijn daarmee ook vertraagd.
2. Er zijn verschillende vismigratieknelpunten opgenomen in de programmering voor 2027. Enkele hiervan zijn inmiddels in voorbereiding genomen, teneinde voortgang te kunnen blijven boeken op de KRW doelen. Voor die knelpunten waarvoor nog niet met de voorbereiding is gestart, wordt er vanuit gegaan dat realisatie in 2027 niet haalbaar is. De realistische prognose bijgesteld naar 2030.
3. Aan het Algemeen Bestuur is tijdens de Beleidsbegroting 2025 het scenario voorgelegd om meer in te zetten op het oplossen van vismigratieknelpunten. Hiervoor is niet gekozen, omdat dit ten koste zou gaan van de voortgang op andere indicatoren.

KRW Natte Natuurparel

Burap-3 2023

Burap-3 2024 (actueel)

Eind 2023 was de verwachting dat de realisatiegraad eind 2027 uit zou komen op 68%. Uitgaande van een pessimistisch scenario kon dat terugvallen naar 63%. Nu is deze verwachting naar beneden bijgesteld. Gebleken is dat het pessimistische scenario waarheid is geworden en dat de te verwachte realisatiegraad uit komt op 61% in 2027. Belangrijkste redenen hiervoor zijn:

1. Er zijn meerdere projecten die niet verder voorbereid kunnen worden omdat minnelijke grondverwerving niet mogelijk blijkt. Er dient aanvullend instrumentarium beschikbaar te komen in de vorm van VSS onteigening. Hierover lopen op dit moment gesprekken met de provincie Noord-Brabant.
2. Daarnaast heeft de wateroverlast situatie uit 2023/2024 ertoe geleid dat er minder capaciteit beschikbaar was voor de voorbereiding en uitvoering van projecten.
3. Er zijn verschillende Natte Natuurparels nog opgenomen in de programmering voor 2027. Omdat nu nog niet met de voorbereiding is gestart, wordt er vanuit gegaan dat dit waarschijnlijk niet haalbaar blijkt. Vanwege de complexiteit (beschikbaarheid grond en draagvlak) is de realistische prognose bijgesteld naar 2032.
4. Tot slot wordt geconstateerd dat enkele Natte Natuurparels door derden zouden worden voorbereid en uitgevoerd, zoals de Mortelen en de Scheeken. Voor NNP de Scheeken is, onder trekkerschap van Brabants Landschap, in 2024 gewerkt aan een plan van aanpak en een samenwerkingsovereenkomst. Deze zou eind 2024 gereed zijn. Mede door capaciteitsproblemen bij Brabants Landschap is dat dit jaar niet meer gelukt.

Onvoorzien

Verschiedende factoren zijn van invloed op het daadwerkelijk realiseren van de gestelde doelstellingen. De meest voorkomende oorzaken voor mutaties en het daarmee niet halen van doelstellingen zijn onderstaand toegelicht. In de Voorjaarsnota 2026 zullen hiervoor enkele scenario's worden uitgewerkt.

1. Programma adaptief programmeren en prioriteren;
2. Beschikbare capaciteit hydrologie;
3. Calamiteiten (o.a. hoogwatersituatie december '23 tot en met juni '24);
4. Verminderd draagvlak en toename aan (beroeps)procedures.

- Ad 1) Het afgelopen jaar is hard gewerkt om een goede definitie en scope van het programmeerproces op papier te krijgen. Dit heeft geresulteerd in een leidraad Programmeren en Prioriteren. Doel van dit programmeerproces is om meer in gezamenlijkheid te kijken naar de opgaven binnen het waterschap en de beschikbare capaciteit en middelen zo efficiënt mogelijk in te zetten. Dit kan betekenen dat er een heroverweging plaatsvindt op geprogrammeerde projecten (dus ook van Realisatie Watersysteem) teneinde de doelen op langere termijn (2050) te kunnen halen.
- Ad 2) Op dit moment zijn er enkele 'gaten' gevallen in de formatie van hydrologie, waardoor noodgedwongen al enkele projecten (tijdelijk) zijn stop gezet. Bovendien heeft dit reeds geleid tot een verschuiving van capaciteit binnen projecten. Vooruitlopend op een scenariokeuze in de VJN2026 is er reeds capaciteit verplaatst naar de GGA-gebieden Grenscoorridor en Bovenlopen Beerze en zijn enkele vismigratieknelpunten versneld opgepakt. Het verschuiven van capaciteit van concrete projecten naar de GGA gebieden leidt op langere termijn tot een hogere prestatiegraad en vraagt op korte termijn slechts beperkt hydrologische capaciteit.
- Ad 3) Ten gevolge van de hoogwatersituatie is een nazorgplan opgesteld. Dit plan omvat enkele acties die capaciteit vragen van het proces Realisatie Watersysteem. Dit geldt ook voor het DB besluit (Mogelijke maatregelen ter voorkoming van wateroverlast, naar aanleiding van Evaluatie Hoogwater 2023-2024 d.d. 11 juni 2024) aangaande maatregelen n.a.v. de hoogwatersituatie. De meest ingrijpende maatregelen zijn:
- Verkennen mogelijkheden hoogwater bypasses bij beekherstelopgaven;
We verkennen in lopende en toekomstige beekherstelprojecten of een bypass oppervlaktewater- en grondwaterproblematiek in extreme situaties vermindert². De scope van de projectopdracht is in Q4 2024 aan het bestuur voorgelegd. Vanwege enkele lopende beroepszaken vindt in Q1 mogelijk herijking plaats van de scope van de opdracht. Hierover vindt overleg plaats met de portefeuillehouders.
- Ad 4) De hoogwatersituatie van 2023-2024 heeft geleid tot onrust in getroffen gebieden die uitstraalt op nieuwe en lopende beekherstelprojecten. Nut en noodzaak en effectiviteit van getroffen maatregelen wordt steeds vaker ter discussie gesteld. Het maatschappelijke sentiment leidt op korte termijn tot meer bezwaar- en beroepsprocedures (en daarmee vertraging) en een grondmarkt die verder op slot raakt. De GGA-aanpak biedt kansen om dit sentiment te keren, waardoor er reeds is voorgesorteerd op een koers naar een meer gebiedsgerichte aanpak. Dit kan vragen om herprioritering en zal op korte termijn leiden tot een lagere prestatiegraad, maar op langere termijn tot een groter doelbereik³.

² Onder lopende beekherstelprojecten wordt verstaan: projecten waarover nog geen definitief (vaststellings-)besluit is genomen. Daarnaast ligt een extra onderzoekopgave voor de reeds uitgevoerde beekherstelprojecten rondom de Reusel, de Raamsloop, de Groote Beerze en de kleine Beerze (limitatieve lijst). Dit onderzoek wordt extern uitgezet.

³ Deze keuze zijn onderdeel van de scenario's die aan het bestuur worden voorgelegd. De uitkomsten hiervan worden verwerkt in de VJN2026.

Activiteitenbesluit en streefwaarden

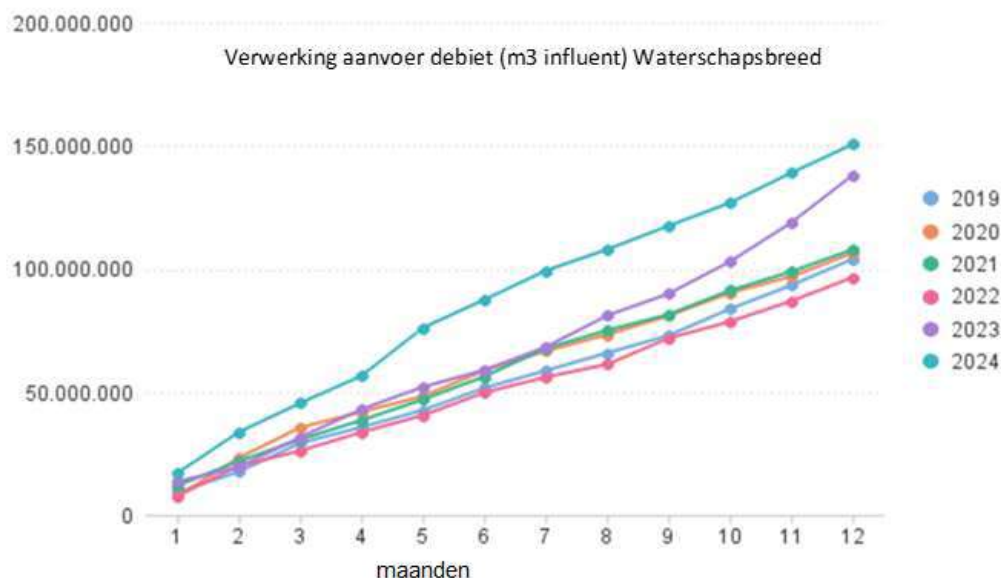
Vanaf april 2024 zijn de nieuwe streefwaarden voor stikstof en fosfaat van kracht voor de rwzi's. Deze zijn een vertaling van KWR en de waarde is dusdanig gesteld dat een rwzi geen belemmering mag zijn voor het halen van de KRW. Daaruit zijn per locatie een zomer en winter halfjaar eis vastgesteld voor meerdere jaren.

In onderstaande overzichten wordt per locatie de eisen en resultaten getoond. Voor 2024 zijn voor het eerst alle nieuwe zomereisen gehaald.

RWZI's hoeveelheid verwerkt

In 2023 was al een record hoeveelheid van 138 mln. m³ influent verwerkt. In 2024 is dit record verbroken. De aanhoudende regen is de hoofdoorzaak, maar negatieve overstorten en hoger grondwaterstanden dragen ook bij. De vervuilingseenheden (i.e.) is ongeveer 1,4 mln is gelijk gebleven. Er was dus sprake van veel verdund water door de grote hoeveelheid regen. Vergeleken met voorgaande jaren kan worden gesteld dat het een zeer nat jaar is

geweest.

RWZI Tilburg (Energiefabriek / Groengasinstallatie)

Slibafvoer

Slibverwerking EnergieFabriek jan t/m dec 2024		Bestemming	Product	m³	ton ds	ds%
Rwzi Tilburg	Tilburg	Primair slib		111.077	5.973	5,4
	Tilburg	Secundair slib		45.911	2.917	6,4
Rwzi Biest Houtakker	Tilburg	Ingedikt slib		17.405	960	5,5
Rwzi Haaren	Tilburg	Ingedikt slib		17.034	837	4,9
Svi Mierlo *	SNB en Tilburg	Ontwaterd slib		75.549	17.225	22,8
Totale slibproductie ws de Dommel				266.976	27.912	10,5
Svi Mierlo	Tilburg	Ontwaterd slib		66.109	14.995	22,7
Svi Mierlo aandeel verwerkt	Tilburg	Ontwaterd slib		88%	87%	
Slib verwerkt door E-fabriek				257.536	25.682	10,0
Slib verwerkt door E-fabriek % van totaal				96%	92%	
Afzet naar SNB						
Rwzi Tilburg	SNB	Ontwaterd slib		48.537	13.390	27,6
Svi Mierlo	SNB	Ontwaterd slib		9.440	2.230	23,6
Slibafzet totaal				57.977	15.620	26,9

* Svi Mierlo slibproductie is inclusief slib van rwzi Eindhoven, Boxtel, Hapert, Sint-Oedenrode en Soerendonk

De Energiefabriek en gasopwerking hebben goed gedraaid. RWZI Tilburg verwerkt 96% van al het natte slib van Waterschap De Dommel en 88% van het slib uit Mierlo wordt in Tilburg verwerkt. De doorzet kan nog iets hoger. Technische beperkingen belemmeren dat nog (trillingen centrifuges).

Met de groengasinstallatie (GGI) wordt biogas uit de vergistingsinstallatie van RWZI Tilburg opgewerkt naar gas van aardgaskwaliteit. In 2024 hebben een heel jaar ook CO₂ kunnen produceren afzetten.

Verbruik biogas, levering aardgas en afzet CO₂

Biogas verbruikers in Nm ³ /jr	2021	2022	2023	2024
Atterro	3.585.667	3.335.482	0	0
Groengas installatie	0	0	6.405.074	6.222.247
WKK (gasmotoren)	2.963.305	2.583.501	356.944	251.524
Stoomketels	1.677.377	1.634.533	2.594.709	2.471.122
Gasfakkels	101.916	218.086	154.137	114.270
Noodspui	824	64	0	16
Totaal Biogas productie Nm³/jr	8.329.089	7.771.666	9.510.864	9.059.179
Totaal Aardgas levering Nm³/jr	via Atterro ong 2 milj/jr		4.085.718	3.927.437
Totaal CO₂ afzet Nm³/jr	0	0	987.368	2.888.440
Totaal GVO (certificaat)	21.719	20.203	39.915	38.951

Aanpak bruine kleur effluent Tilburg (Zandlei)

Voor de vragen rond de waterkwaliteit in de Zandleij is inmiddels een integrale aanpak gestart 'Brede aanpak Zandleij'. Hiervanuit worden ook onderzoeken en acties in de waterketen en op de RWZI gecoördineerd en gerapporteerd. Op de EFT zijn als onderdeel hiervan diverse praktijktesten uitgevoerd om de invloed van de Cambi installatie op de bruinkleuring van het effluent te onderzoeken. Zie verder bij de rapportage over Brede aanpak Zandleij.

Klimaat, energie en circulariteit

Met AquaMinerals **zoeken** we naar hoogwaardige afzet van CO₂. Het nieuwe contract is een eerste aanzet daartoe. Onderzoek moet uitwijzen welke voorzieningen nog meer moeten worden getroffen om de beoogde hoge kwaliteit te meten en te garanderen. In 2025 wordt een debietmeter geplaatst om de subsidie te garanderen.

Naast CO₂ dragen ook emissies van methaan en lachgas in de afvalwaterketen bij aan de CO₂ voetafdruk⁴ van het waterschap. De verwachte diffuse emissies aan methaan en lachgas in de afvalwaterketen en het bijbehorende reductiepotentieel zijn in kaart gebracht. Met name voor lachgas voeren we hiervoor een meerjarig onderzoeksprogramma uit⁵. Hierover is het AB geïnformeerd op 7 februari middels een mededeling in de Commissie Waterkwaliteit en Waterketen. Voor de aanpak van lachgas nemen we deel aan het Programmteam van het Versnellingsprogramma Lachgas en zetten we de route voor landelijke lachgasmetingen en later de uitvoering van de reductiemaatregelen mee uit.

We nemen als partner deel in een STOWA-project (NoChemNar) om een duurzame technologie te ontwikkelen, waarbij ammonium uit de deelstroom (Tilburg) wordt teruggewonnen in een nuttige meststof. In de pilot, die elders wordt uitgevoerd (Duiven), zijn inmiddels ook tests uitgevoerd met de deelstroom van RWZI Tilburg. Deze techniek vraagt naast warmte extra elektriciteit. De technologie is onderdeel van de studie naar alternatieven van de Anammox op de RWZI Tilburg. In 2024 in tabel Resultaten bij KEEP.

⁴ De CO₂-voetafdruk (of klimaatvoetafdruk) is de totale emissie aan broeikasgassen uitgedrukt in CO₂-equivalenten (ton CO₂-eq).

⁵ Waterschap De Dommel doet al jaren metingen, onderzoek en innovatie voor het bepalen en verminderen van broeikasgasemissies en is hierin (internationaal) koploper. Met de verkregen kennis en inzicht hebben we daardoor een beter beeld dan alleen met (algemene en ruwe) IPPC getallen mogelijk is.

Digitale transformatie/Operational Excellence

We werken aan het vormgeven van digitale transformatie en datagedreven werken. We ontwikkelen daarbij onder meer digital twins op basis van (dynamische) modellen van het zuiveringsproces, met als doel operators te ondersteunen en de procesbeheersing en procesvoering te verbeteren. De digital twin voor RWZI Eindhoven is getest, gebruikt en verbeterd. Daarnaast zijn we partner in het Europees project DARROW dat een digital twin ontwikkelt op RWZI Tilburg. In dit project ligt de focus op toepassing van AI (Artificial Intelligence) technieken zoals Machine Learning, met als doel een robuustere en betere procesbewaking en processturing op basis van de data die uit het proces komt. Daarnaast wordt een digital twin ontwikkeld voor de bedrijfsvoering ozoninstallatie voor verwijdering van medicijnresten op RWZI Hapert. Belangrijk aandachtspunt hierbij is het aspect cybersecurity. Deze digital twins werken vanuit de cloud. Vanwege het gegeven dat waterzuiveringen vanuit de vertaling van de NIS2 (EU Richtlijn op Network and Information Systems 2) naar de ‘Wet weerbaarheid kritieke entiteiten’ en de Cybersecurity wet (Cbw) aangemerkt zijn als ‘vitale infrastructuur’ worden hogere eisen gesteld aan de cybersecurity aspecten bij deze ontwikkelingen. Dit vraagt de nodige technische en ook organisatorische aanpassingen die momenteel worden uitgewerkt.

Assetmanagement

In 2024 zijn de volgende stappen gezet ten behoeve van de implementatie van assetmanagement. Een belangrijk onderdeel is het Lange Termijn AssetPlan (LTAP), waarin een beeld wordt geschetst van de kosten, prestaties en risico's van onze assets. De focus voor de komende tijd wordt gelegd op Riool Zuid, het grootste afvalwatertransportsysteem van ons waterschap.

BIM (building information model)

Een belangrijke pijler voor het bouwen, onderhouden en beheren van onze assets is de assetinformatievoorziening. Om de assetinformatie op orde te krijgen en te houden is gestart met BIM. Deze ontwikkeling wordt in afstemming met andere waterschappen en marktpartijen gedaan en is een grote inspanning.

Calamiteit Riool Zuid

In 2023 is een sinkhole ontstaan bij Riool Zuid ter hoogte van de golfbaan in Eindhoven. Het falen heeft niet geleid tot uitval van het afvalwatertransport. De impact op de omgeving is echter groot. In 2024 is de tijdelijke pompinstallatie uitgevallen, wat geleid heeft tot vertraging van het uitvoeringsproject. In 2025 worden de activiteiten verder opgepakt als investeringsproject.

Bijlage 4.

Nadere informatie Beleidsveld Bestuur en bedrijfsvoering

Organisatie en Personeel

In lijn, zoals al aangegeven in Burap I en II is er een onderbesteding van het p-budget ten opzichte van de begroting. Onder andere door meevallers door toegekende subsidies en bijdrage van het UWV door uitbreiding van het ouderschapsverlof voor mannen. Ook zorgt een toevoeging aan de nog te betalen verlof- en IKB uren voor een voordeel.

Personeel

Beloning, inclusie, werkdruk en eigenaarschap zijn onderwerpen die extra aandacht hebben gekregen en ook in 2025 in de picture blijven staan. Het eerste deel van het management development traject is afgerond. In het tweede deel zal meer aandacht worden geschonken aan samenwerking, managerskwaliteiten en sturing van de totale organisatie.

Ondanks de gespannen arbeidsmarkt slaagt het waterschap er nog steeds in om voldoende gekwalificeerd personeel aan te trekken. Maar door het verloop en doorgroei van de huidige medewerkers blijft er voortdurend druk staan op de bezetting. Naast binden, boeien en binnenhalen zal daarom ook de werkdruk een punt van aandacht blijven in 2025.

Kennisontwikkeling

Naast goede arbeidsvoorwaarden is het van belang dat medewerkers zich kunnen blijven ontwikkelen. Het stimuleren en faciliteren hiervan is dan ook essentieel.

- Hiervoor wordt met name de Brabant Aquademie succesvol ingezet.
- Als lerende organisatie zetten we veelvuldig in op onze leermomenten zoals evaluaties vanuit de calamiteiten organisatie.

Vitaliteit

Om onze (toekomstige) uitdagingen aan te kunnen is het van belang dat we beschikken over een vitale organisatie met vitale werknemers. Ten aanzien van vitale medewerkers zetten we niet alleen in op (kennis) ontwikkeling maar ook op:

- Een actief anti rookbeleid
- Een actieve fietsenregeling voor medewerkers
- Diverse acties op preventie ziekteverzuim

Arbo en veiligheid

Er is vooral gewerkt aan de uitkomsten van de Rie's en de zogenaamde CE markeringen. Door hier extra op in te zetten, wordt er gestuurd op het voldoen aan wet en regelgeving en het uitgangspunt van de organisatie: We werken veilig of we werken niet. In januari 2025 wordt gemeten of we de doelstelling op de veiligheidscultuur ladder hebben gehaald. De doelstelling is niveau 3. Daarnaast zijn in het Arbo beleidsplan acties opgenomen om de volgende trede te behalen op de veiligheidscultuur ladder. Bovendien zetten we vooral in om op de werkplek gedurende het normale werk het veiligheidsbewustzijn en handelen te vergroten. Zorgpunt bij Arbo en veiligheid is dat er meer incidenten plaatsvinden door natuurlijk oorzaken, zoals bever gaten.

Daarnaast komen op de zuiveringen, met name Tilburg, steeds meer, tot nu toe, onbekende gassen en bacteriën in beeld waarop acuut moet worden gehandeld.

Participatie wet

Om meer participatie medewerkers binnen te halen zijn de contacten geïntensiveerd met organisaties die mensen met een arbeidsbeperking begeleiden naar werk. In 2024 zien we een groei van het aantal participatie uren. Echter door de groei van de organisatie is dat procentueel gezien lager dan voorheen. Inspanningen blijven erop gericht om meer arbeidsparticipanten in huis te halen. Tegelijkertijd is er vanwege de krapte op de arbeidsmarkt en natuurlijk de participatie doelstelling die voor elke organisatie geldt, merkbaar dat ook arbeidsparticipanten schaarser worden.

Organisatie

Inmiddels zijn de programma directeuren bezig hun programma plan te fine tunen. Tegelijkertijd is men bezig om allerlei initiatieven die de verandering moeten ondersteunen vorm te geven. Een aantal van die zaken zijn inmiddels al een eind op weg of afgerond. Met name de introductie van het goede gesprek (tussen leidinggevende en medewerker) zorgt voor meer transparantie, helderheid t.a.v. verwachtingen, welzijn, persoonlijke ontwikkeling etc. In 2025 wordt het programma plan verder uitgevoerd. Het betreft een dynamisch plan waardoor continue zal worden gemeten en worden bijgesteld indien hiervoor aanleiding is.

Bestuurszaken

In 2024 is volop gewerkt aan bestuurlijke vernieuwing. De visie op bestuurlijke vernieuwing is nader uitgewerkt en geïmplementeerd in het najaar van 2024. Een nieuw 'BOB-model', de Dommeldialoog en de motie vreemd hebben hun entree gemaakt bij het Algemeen Bestuur. Team bestuurszaken faciliteert dit. We zijn gestart met een nieuwe adviesrol, namelijk die van bestuursadviseurs voor dagelijks bestuursleden Reguliere werkzaamheden zijn gecontinueerd, denk aan: het faciliteren van dagelijks bestuursvergaderingen, coördineren van vragen vanuit het Algemeen Bestuur en notuleren.

Dit is mede mogelijk gemaakt door formatie uitbreiding (in lijn met het bestuursprogramma). Er zijn vier nieuwe medewerkers gestart bij team bestuurszaken, en hebben tevens afscheid genomen van een teamlid. Om de groei in goede banen te leiden is geïnvesteerd in kennisoverdracht, teambuilding, roluiding en werkafspraken. De bestuursadviseurs hebben een training gehad, gericht op rolbepaling en adviesvaardigheden.

Communicatie

Communicatiebeleid 2024-2027 'Focus op watertransitie: van beweging naar actie'

Het proces voor een nieuw communicatiebeleid startte met een evaluatie van de communicatievisie 2021-2024 'Goed voor water'. De uitgangspunten van de watertransitie stonden centraal bij het ontwikkelen van het nieuwe communicatiebeleid. In een bijeenkomst met het algemeen bestuur in december 2023 gaven we hier verdere duiding aan.

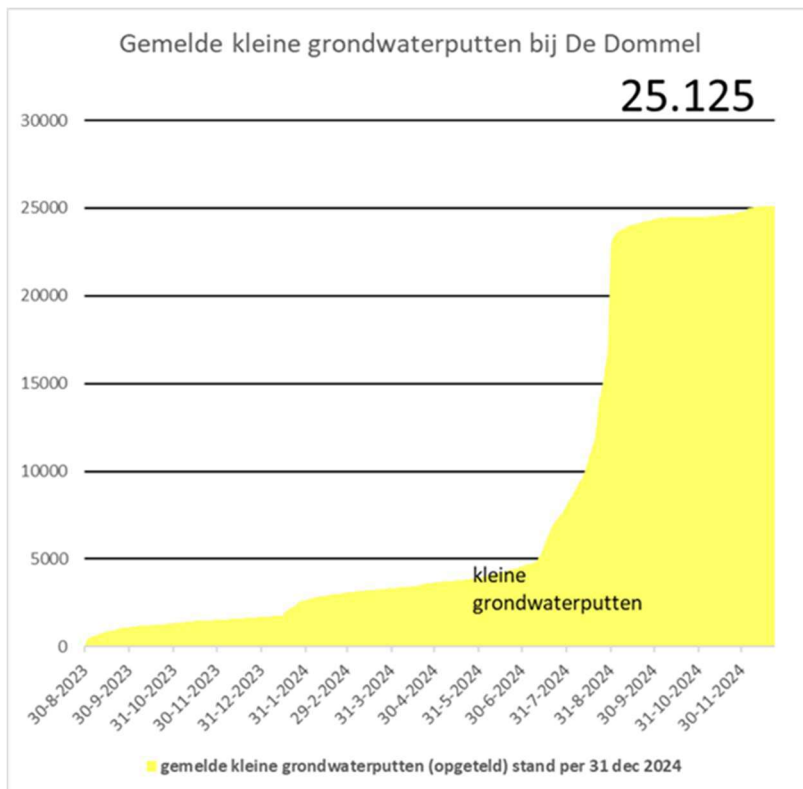
De bestuurlijke commissie besprak het communicatiebeleid in juni. En op 2 oktober stelde het algemeen bestuur het beleid unaniem vast. In het najaar is een onderzoek onder inwoners naar bekendheid, imago en waterbewustzijn gedaan. Op basis van deze resultaten formuleren we meetbare communicatiedoelstellingen voor inwoners. Deze komen terug in de voorjaarsnota 2026.

Communicatie watertransitie

In het najaar ging de landingspagina op de corporate website live. Vanuit deze basis ontwikkelen we de landingspagina verder voor de verschillende groepen stakeholders. Ook met video's. Eerder in het jaar richtten we de communicatietoolbox in met kernboodschappen en een folder voor grondeigenaren. We ontwierpen een herkenbare vormgeving voor alle (nog te maken) middelen.

Communicatie meldplicht kleine grondwaterput

Eindresultaat na een jaar communiceren: ruim 25.000 gemelde kleine grondwaterputten. De communicatie voor de Meldplicht kleine onttrekkingen startte zomer 2023 met onze buurwaterschappen. Strategie eerst breed en gericht op informeren. Naarmate de deadline 1 september 2024 dichterbij kwam, legden we steeds meer nadruk op het verplichte karakter en de consequenties. Ook via onze gemeenten en intermediairs communiceerden we naar allerlei doelgroepen. Elke actie uit onze campagne liet aantoonbaar resultaat zien. Met TV-items, de belastingbijsluiter, nieuwsbrieven, persberichten, tientallen artikelen in lokale en regionale media, de website en onze sociale media.

Highlights waterslimcampagne

Doel van de campagne is het vergroten van het waterbewustzijn bij de inwoners in het Dommelgebied. En daarmee aanzetten tot bewuster omgaan met water. Daarbij maken we waar mogelijk een koppeling met het werk van ons waterschap. De campagne sluit aan bij hoe de verschillende inwonersgroepen water beleven om zo het gewenste watergedrag te bereiken.

YouTube-campagne met vier korte stap-voor-stap video's

Video's over regenpijp afkoppelen, regenton plaatsen, groen dak en geveltuin aanleggen. De video over de geveltuin presteerde het beste; met 115.736 weergaven in twee maanden.

Meer dan de helft van alle gebruikers bekeek alle video's 100%.

Waterslim challenge

We organiseerden een 7-daagse challenge op Facebook en Instagram. Het was een laagdrempelige actie voor waterbewust gedrag. Hierbij selecteerden we dagelijks een winnaar.

Micro-influencers

Inzet van vier micro-influencers voor de doelgroepen jonge gezinnen en jongeren (18-30 jaar). Elke influencer plaatste drie reels en drie stories op Instagram. De resultaten varieerden per influencer. De campagne bleek een effectief middel om een doelgroep te bereiken die we via onze eigen communicatiekanalen moeilijker aanspreken.

Facebookgroep Waterbespaartips

De groep groeit gestaag. We zien af en toe wat bijdragen van inwoners in de groep verschijnen. Dit willen we verder stimuleren.

Billboardcampagne

We hebben een nieuwe billboardcampagne bij het Waterschapshuis en langs de A2 bij Boxtel. Deze verfienden we eind 2024 om de impact van de boodschap te vergroten.

Nieuwsbrief

In november verstuurden we de laatste editie van 2024. Naar bijna 1.000 abonnees. Dit aantal groeit bij elke editie. Inhoud van de nieuwsbrief is een mix van artikelen, beeld en video. Video's blijven het best scoren.

Redactionele artikelen

We schreven drie redactionele artikelen die verschenen in diverse huis-aan-huisbladen in ons gebied. Het gaat om: Is jouw tuin al waterslim. Hoe slim spoel jij door. Zorg slim voor schoon water en voorkom plastic soep.

Sociale media

We hebben de Tips uit de Waterschijf van Vijf omgezet naar vooral reels voor Facebook en Instagram.

Publieksgrondwatermeters

Publicitaire aandacht voor de grondwatermeters die we eind 2023 hebben geplaatst. Kansen voor ons verhaal benut. Ambassadeurs hebben het hele jaar maandelijks foto's gemaakt van elke meter.

Rik Retour (medicijnresten)

Bijgedragen aan een lokale publiekscampagne Rik Retour in Eindhoven in samenwerking met gemeente, Catharinaziekenhuis en Maxima medisch centrum.

Zondag Waterdag in Hapert

We blikken terug op een zeer succesvolle Zondag Waterdag met zo'n 1.250 bezoekers. Bezoekers maakten een rondje over de zuivering. En zagen stap voor stap hoe wij het vuile water weer zuiver maken. De route eindigde met een prachtig uitzicht vanuit onze nieuwste innovatie: de Ozon installatie.

Verschillende processen lieten in kramen ons werk zien. O.a. Kom werken bij het waterschap #teamdommel, bewuster omgaan met water en projecten in de regio. Collega's van Beheer en onderhoud lieten watervasthoudende maatregelen, onze stuwen en ons materieel zien. Verder: Quiz Waterschijf van vijf, proefjes bij de waterprofessor, publieksgrondwatermeters en tentoonstelling Rik Retour over medicijnresten. Kinderen gingen aan de slag met het knutselen van waterdiertjes bij de afvaljuf. En schepten waterdiertjes met een ecooloog. En als een echte waterschapper zandzakken vullen. Bezoekers gaven ons bij de feedback veel positieve reacties. Een leerzame dag met veel enthousiaste vertellers.

Perscommunicatie

Proactieve persaanpak met voorbereiding van persdossiers op de verschillende thema's. In september hebben we een perscollege georganiseerd over de KRW. Dat deden we samen met waterschappen Aa en Maas, Brabantse Delta en met de provincie. Met zo'n perscollege investeren we in de kennis van journalisten over een bepaald onderwerp én in ons journalistennetwerk. We nodigden journalisten ook actief uit voor veldbezoeken. Bijvoorbeeld om meer inzicht te geven in hoe het grondwatersysteem werkt. Verder dit jaar mooie publicaties (ook landelijk en internationaal) over de Amerikaanse documentaire Portret of a River. En interviews in landelijke en regionale dagbladen over de watertransitie en de gevolgen van de klimaatverandering.

In 2024 waren er 2.285 berichten in de gedrukte en online media (1.967 in verkiezingsjaar 2023 en 1.293 in 2022).

De berichten gingen over droge voeten (34%), schoon water (16%), natuur (13%), algemeen (12%), voldoende water (9%), klimaat (8%), mooi water (4%), innovatie (3%) en belastingen (1%).

79% van de berichtgeving was positief, 10% neutraal en 11% negatief.

We kregen ook de nodige aandacht op televisie en radio, waarvan vier keer landelijk (NOS, EenVandaag, Pointer, Jeugdjournaal).

Crisiscommunicatie

Eind 2023 en in 2024 is heel veel regen gevallen. Dit leidde tweemaal tot het opschalen van de calamiteitenorganisatie. Inzet van een liveblog op de corporate website en er was veel media-aandacht. Op basis van de evaluatie van de calamiteiten scherpten we de rol van het team Communicatie verder aan. We herijkten de afspraken over aanpak en werkwijze. En pakten diverse acties op, zoals basisdossiers op orde, voorbereiden Q&A's, infographic, sjablonen website en logboek. We voegden een calamiteiten checklist aan het crisiscommunicatieplan toe.

Dienstverlening

Toename telefonische klantcontacten tijdens *hoogwaterperiodes*

In de twee hoogwaterperiodes in 2024 was er logischerwijze ook een toename van de telefonische klantcontacten bij het Klantcontact Centrum (KCC). Uiteraard is er de mogelijkheid om digitaal melding te doen van wateroverlast via de website, maar we vinden het ook belangrijk dat we onze inwoners de mogelijkheid bieden om telefonisch contact op te kunnen nemen. In de periode rondom de feestdagen '23\24 is de capaciteit van het KCC gedurende de calamiteit uitgebreid door de inzet van collega's van andere processen om alle klantcontacten goed te woord te kunnen staan. In het voorjaar was de overlast vooral heel plaatselijk, waardoor de kortdurende toename van telefonische klantcontacten door de reguliere bezetting van het KCC opgepakt kon worden.

Omgevingswet

Waterschap De Dommel had zich in 2023 voorbereid op de daadwerkelijke inwerkingtreding van de Omgevingswet per 1 januari 2024. Per 1 januari werken we met de Omgevingswet en het digitaal stelsel omgevingswet (DSO). Voor de inwerkingtreding zijn er workflows aangepast zoals vergunningen eigen dienst, projectbesluit, omzetten van de keur naar de waterschapsverordening en deze verankeren in het DSO en van de watertoets naar de weging van het waterbelang.

Deze omzetting is bij het waterschap goed verlopen. Er zijn geen grote issues geweest. Dat betekent overigens niet dat we al conform de doelstelling van de Omgevingswet werken. Het werken als 1 overheid, uitnodigingsbeleid en participatie met de omgeving vraagt nog veel aandacht en ontwikkeling. Dat kunnen we niet als waterschap alleen maar hebben daar alle partners voor nodig. Door intern met een coördinator en een stuurgroep te werken wordt binnen het waterschap aandacht gegeven aan de samenhang met als doel de integraliteit in de uitvoering van de wet te bevorderen en te werken conform de wet. In 2025 en de komende jaren zal deze wet nog de aandacht vragen en zorgen voor bijstellingen van producten en van ons vragen om te anticiperen op landelijk en regionale ontwikkelingen en jurisprudentie. Deze ontwikkelingen zullen tevens leiden tot training/opleiding en het aanpassen van werkprocessen intern en samen met partners.

Informatievoorziening

Het Informatieplan IV 2024-2027 is in juni vastgesteld inclusief een Waterbrief. Dit plan vormt de brug van informatievoorziening naar WBP5. Tevens is het plan het kompas voor de inhoudelijke ontwikkelingsaanpak met borging van de landelijke meerjaren ontwikkellijnen (o.a. vaarkaart Het Waterschapshuis).

Momenteel lopen er reeds diverse projecten waarmee samen met de primaire processen invulling wordt gegeven aan de 5 informatiethema's uit het Informatieplan, zoals werkplek 3.0, Datalab, datagedreven werken, AI (artificial intelligence), modernisering applicaties en techniek, compliancy trajecten voor onder andere de WMEBV en Digitale toegankelijkheid en de doorontwikkeling van het WKC.

In 2024 lag de nadruk op het leggen van een solide basis voor de uitvoering van het Informatieplan. De fundamenten van de I&T governance (o.a. rolduidelijkheid) zijn gelegd en worden in 2025 verder verstevigd. Deze governance is gebaseerd op het "Hub en Spoke"-model (centrale kaders, uniform gebruik IV/IT). Nieuwe passende overlegstructuren om grip te krijgen op de benodigde digitale transformatie zoals de I&T-raad, CIO-board (business/IT) en CIO-office zijn ingericht. Deze aanpak sluit aan op een roadmap voor 2025 en verder.

Binnen het Waterkenniscentrum (WKC) is de Informatieproducten ontwikkeling verstevigd. Naast het leveren van informatieproducten worden er ook gestructureerd een aantal generieke voorzieningen op I&T gebied ontwikkeld en uitgerold voor de business. In 2024 is in dit kader o.a. het Datalab ingericht waarbij vraag en aanbod op datagebied samenkomen. De eerste datasets zijn al opgenomen in de pilotfase, hierop kunnen dan (voorspellende) dashboards en andere informatieproducten duurzaam worden ontwikkeld en kan de Dommel transformeren naar een moderne datagedreven organisatie.

We innoveren door de inzet van nieuwe technieken (bijv. artificial intelligence (AI)). Dit leidt tot procesverbeteringen en een betere besluitvorming op basis van juiste data. Hierbij werken we nauw samen met andere waterschappen en borgen we de publieke waarden. Tevens geven we met deze digitale transformatie invulling aan hetgeen eerder bestuurlijk is afgesproken en waarvoor ook middelen beschikbaar zijn gesteld.

In 2025 worden de waterschappen vitale infrastructuur en moeten ze voldoen aan de NIS2 en CSIR. Hiervoor moet de beveiliging en weerbaarheid op orde zijn. In 2024 zijn hier reeds maatregelen voor genomen.

Technische infrastructuur

Vervanging TMX:

In 2023 is de leverancier Kuipers failliet gegaan waardoor de continuïteit van de hoofdpot van het watersysteem niet meer geborgd kan worden en deze vervangen moet gaan worden. Hier is landelijk door HwH een aanbesteding voor gestart die eind 2025 een nieuwe fabrikant zal opleveren waarmee de huidige hoofdpot vervangen kan worden. De implementatie van de nieuwe hoofdpot zal in 2026 volgen. Met deze maatregel borgen we de continuïteit van het watersysteem

Backupbeleid office365:

In 2023 heeft de ITraad besloten om de data die in de Microsoftcloud geplaatst zal worden niet te back-uppen omdat we ervan uit gingen dat de beschikbaarheid van de data geborgd zou zijn. Ondertussen worden in verband met de overgang naar Teams vele documenten van de schijven naar Teams gemigreerd. Omdat er een informatieplan is gemaakt voor de IV processen en er steeds meer data in de cloud wordt opgeslagen moet de keuze om wel of niet te back-uppen heroverwogen worden.

Belastingheffing en -invordering

Aanpassing kwijtscheldingsnorm

In 2023 heeft bestuurlijke besluitvorming plaatsgevonden om te komen tot aanpassing kwijtscheldingsnorm voor De Dommel met ingang van 2024 tot 100% van bijstandsniveau. Daarmee lopen we in de pas met de andere waterschappen en gemeenten en geven we vorm aan de 1 overheidsgedachte. Tevens kunnen we de uitvoering efficiënter laten verlopen. Van een uitbreiding van het kwijtscheldingsbeleid naar ondernemers/ZZP'ers is bestuurlijk afgezien.

Op basis van de informatie van de gemeenten in ons werkgebied over de omvang van het aantal kwijtscheldingsgerechtigden in de gemeenten en het effect op de verwachte omvang van de kwijtscheldingen in € is er bij de raming van de omvang van het effect op de kwijtscheldingen uitgegaan dat aanpassing van de norm naar 100% zou leiden tot een aanzienlijke toename van het kwijtscheldingsbedrag. De verwachte groei in aantallen verzoeken en toekenningen kwijtschelding (automatisch of via aanvraag) als gevolg van wijziging 95% naar 100% is echter significant kleiner dan gedacht. Dat wordt hoofdzakelijk veroorzaakt doordat De Dommel niet een op een de kwijtscheldingstoetsen van inliggende gemeenten volgt. De belastingbetalers dienen de kwijtschelding afzonderlijk aan te vragen.

Huishoudens die van een minimuminkomen moeten rondkomen ontvangen van het kabinet een energietoeslag. Bij het beoordelen van de kwijtschelding moet dit bedrag buiten beschouwing worden gelaten. Er zal nog een extra toets op de afgewezen kwijtscheldingsverzoeken worden uitgevoerd. Indien dit aanleiding geeft tot correcties, dan zullen deze in 2025 worden gecorrigeerd. De verwachting is dat dit marginaal zal zijn.

Ondanks diverse aankondigingen, moet de bekendheid van de wijziging van 95% naar 100% ook nog groeien. Daarnaast geldt dat maatschappelijke ontwikkelingen, bijvoorbeeld lagere werkloosheid, mogelijk hebben geleid tot een lager aantal verzoeken dan verwacht.

Bij de overgang naar de BSOB vanaf 1 januari 2026 geldt dat voor de kwijtscheldingen de kwijtscheldingslijn van de gemeenten wordt gevolgd. Dit betekent vanaf 2026 een verwachte omvang van de kwijtscheldingen die op het niveau van de begroting 2024 zal liggen.

Ontwikkeling WOZ waarden

De WOZ waarden 2024 zijn op het niveau gebleven van de Beleidsbegroting 2024.

Ontwikkeling ZH bedrijven

Realisatie opbrengst zuiveringsheffing bedrijven is aanzienlijk hoger dan begroot. De oorzaak hiervan is dat een groot gedeelte van de voorlopige aanslagen 2023 te laag zijn opgelegd en/of vallen door de groeiende economie hoger uit. Dat leidt tot een behoorlijke meeropbrengst in 2024 over 2023.

Daarnaast betekent dit dat de begroting 2024 is gebaseerd op de voorlopige aanslagen 2023 en omdat deze te laag waren vastgesteld is de begroting 2024 te laag vastgesteld. Door de extra belastingopbrengsten 2023 en het opleggen van de (voorlopige) aanslagen 2024 op basis van de meer actuele waterverbruik cijfers zijn ook de opbrengsten 2024 hoger dan begroot. Inmiddels zijn er eind 2024 / begin 2025 aanvullende beheersmaatregelen (waaronder een extra tussentijdse controle op waterverbruik) getroffen om deze ontwikkeling in 2025 beter te kunnen monitoren. Bezien zal worden in hoeverre dat bij de eerste bestuursrapportage zal leiden tot een begrotingswijziging.

Vervolgingskosten

Vervolgingskosten zijn de geïncasseerde invorderingskosten na verzending en betaling van de aanmaning, dwangbevel of hernieuwd bevel. Deze kosten zijn in 2024 aanzienlijk hoger dan begroot. Dat komt doordat er een behoorlijke hoeveelheid invorderingsacties van einde jaar 2023 zijn overgeheveld naar 2024. Dat heeft te maken met de afspraak met ons extern deurwaarderskantoor om zoveel mogelijk gecombineerde invorderingsdossiers aan te maken. Hierdoor kan de deurwaarder efficiënter werken en worden het aantal huisbezoeken beperkt.

Toeslagenaffaire

Conform verzoek Rijksoverheid hebben VNG en UVW zich geconformeerd aan beleid ten aanzien van uitvoering kwijtschelding voor gedupeerden kinderopvangtoeslagen affaire. Inmiddels is dit in wetgeving verankerd. De Dommel past dit beleid al 2 jaar ruimhartig in de praktijk toe. Het Rijk compenseert vervolgens de door waterschappen kwijtgescholden bedragen en gemaakte uitvoeringskosten.

Calamiteitenzorg

Hoogwater mei / juni 2024

Naar aanleiding van de calamiteit hoogwater mei / juni 2024 is eind 2024 opdracht gegeven tot het uitvoeren van een evaluatie op het calamiteitenproces. Hoe is de opschaling, communicatie, informatievoorziening etc. verlopen. In voorjaar 2025 wordt het analyse document opgeleverd. Diverse processen zijn op eigen initiatief aan het evalueren op inhoud.

Persleidingbreuk en ICT cyber calamiteitenoefening

Het evaluatiedocument met betrekking tot de persleidingbreuk en de hoogwater calamiteit Kerst 2023 hebben voorjaar 2024 een bestuurlijke afronding gekregen. In 2024 is het ICT cyber calamiteitenbestrijdingsplan in concept opgeleverd en doorleefd. De leerpunten worden in het plan verwerkt en vervolgens in beheer overgedragen aan het proces digitale infrastructuur.

Hoogwateroefening

Ter uitvoering verbeterpunten uit de hoogwateroefening heeft Provincie het voortouw genomen om de bovenregionale samenwerking te structureren. Diverse werkgroepen gaan onder aansturing van een stuurgroep met diverse thema's aan de slag.

Opleiden, trainen en oefenen

Het leerprogramma. OTO (Opleiden- Trainen- Oefenen) hebben we ook in 2024 voortgezet. Daarvoor hebben we de nieuwe leercatalogus verspreid. Het is gelukt om een collega van de Brabant Aquadademie in te zetten voor de planning en aan- en afmeldingen van deze leeractiviteiten. Daardoor hebben we ook onze toezegging aan Aa en Maas, om niet langer beroep te doen op ondersteuning vanuit hun organisatie, gestand kunnen doen.

Eind november 2024 heeft een systeem oefening van de calamiteitenorganisatie plaats gevonden. Alle calamiteitenteams zijn daarbij beoefend.

Juridische zaken

Schadeclaims

Medio 2024 is een evaluatie hoogwater 2023 uitgevoerd. In de evaluatie is naar alle beschikbare informatie gekeken en hieruit valt geen causaal verband te leggen tussen de uitgevoerde projecten en de wateroverlast. (Enkele locaties uitgezonderd) De waargenomen overstromingen komen overeen met de voorspelde contouren. De gemeten oppervlaktewaterstanden en grondwaterstanden zijn hoog, maar het beeld wijkt niet af van het algemene beeld voor ons hele beheergebied. De resultaten van de evaluatie worden gebruikt voor de afhandeling van de schadeclaims die naar aanleiding van het hoge water zijn binnengekomen. De afhandeling van de schadeclaims heeft op dit moment toch een langere doorlooptijd dan gewenst omdat -ondanks de uitkomst van de evaluatie- voor elk verzoek maatwerk wordt toegepast en nader onderzoek wordt ingesteld. Om toekomstige hoogwater situaties beter aan te kunnen, wordt het proces afhandeling schadeclaims herzien.

Bezwaren en gerechtelijke procedures

De Wateroverlast in het beheergebied van het waterschap zorgt ook voor extra aandacht en bezwaren (en gerechtelijke procedures) tegen vergunningen die werkzaamheden/veranderingen in het watersysteem toelaten. Men vreest dan vaak voor (extra) wateroverlast.

Internationale samenwerking

De Waterschappen werken samen onder de vlag van de Dutch Water Authorities (DWA). De missie van DWA is om internationaal samen te werken aan oplossingen voor uitdagingen in het waterbeheer. De visie is gericht op 3 onderdelen:

- 1) Internationale Samenwerking is onderdeel van de reguliere werkzaamheden van de waterschappen in het vinden van oplossingen voor de eigen wateropgave en die van onze internationale partners;
- 2) De waterschappen worden gezien als een professionele betrouwbare partner in het internationale waternetwerk;
- 3) Internationale Samenwerking draagt bij aan aantrekkelijk en inspirerend werkgeverschap van de waterschappen.

Waterschap de Dommel werkt samen met nog 20 waterschappen en twee ministeries aan de Blue Deal. Doel voor 2030 is gezamenlijk 20 miljoen mensen te voorzien van schoon, voldoende en veilig water. Speerpunten zijn Water-governance, Waterkwaliteit, Wateroverlast en Droogte. De Dommel is lead-partner van InspirAgua het Blue Deal programma met Colombia. In 2024 zijn directeuren van water-organisaties uit Colombia op werkbezoek geweest in Nederland. Verder heeft de Dommel actief deelgenomen aan de COP16 Biodiversiteit in Cali en diverse werkbezoeken uitgevoerd.

Verder zijn medewerkers van de Dommel actief voor de samenwerking met Mozambique, Vietnam en Burkina Faso. We mochten een delegatie uit Burkina Faso bij ons ontvangen. In 2024 zijn we ook actief geweest in Zuid Afrika en Indonesië, dat is inmiddels gestopt.

In Europa werken we samen met VNGi aan het Water for Kherson project in Oekraïne. En in het kader van innovatie en kennisuitwisseling maken we deel uit van diverse Europese projecten zoals bijvoorbeeld het Europese LIFE-project AActive gericht op klimaatverandering en herstel van de waterkringloop.

Jaaroverzicht 2024

Het weer en de invloed op ons systeem

Water Kennis Centrum

13 februari 2025

Samenvatting

Het jaar 2024 was erg nat en warm. Er viel iets minder neerslag dan in 2023, maar kende wel een zeer natte voorgeschiedenis. In de eerste week van januari 2024 was de calamiteiten organisatie nog actief en waren de medewerkers van beheer en onderhoud nog hard aan de slag om buiten alles onder controle te houden.

In het voorjaar werd het niet droger. In mei zorgde veel regen in korte tijd ervoor dat de calamiteiten organisatie weer actief werd.

Vanaf augustus werd de hoeveelheid neerslag per maand gemiddeld, met alleen een iets hoger dan gemiddelde november maand.

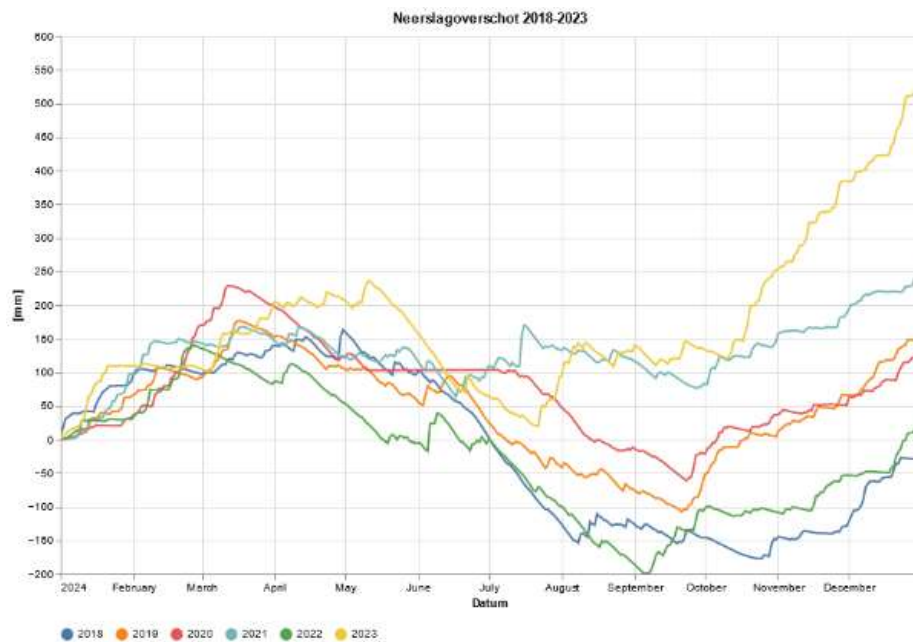
De grondwaterstanden zijn bijna het hele jaar nat tot zeer nat voor de tijd van het jaar geweest. Ook in de laatste 4 maanden van het jaar waarin de neerslag weer redelijk gemiddeld was.

Inleiding

Het jaar 2024 begon erg nat en kenmerkte zich door een staat van constante nattigheid, met hier en daar een extremere bui.

Tegelijkertijd kenmerkt 2024 zich ook als een van de warmste jaren ooit gemeten. In dit jaaroverzicht geven we uitleg over hoe dit invloed heeft op ons watersysteem. Hoe begonnen we 2024? Wat is er allemaal in de tussentijd gebeurd en hoe staan we er nu voor?

Hoe zijn we 2024 begonnen?

Allereerst een terugblik naar 2023: zeer nat jaar

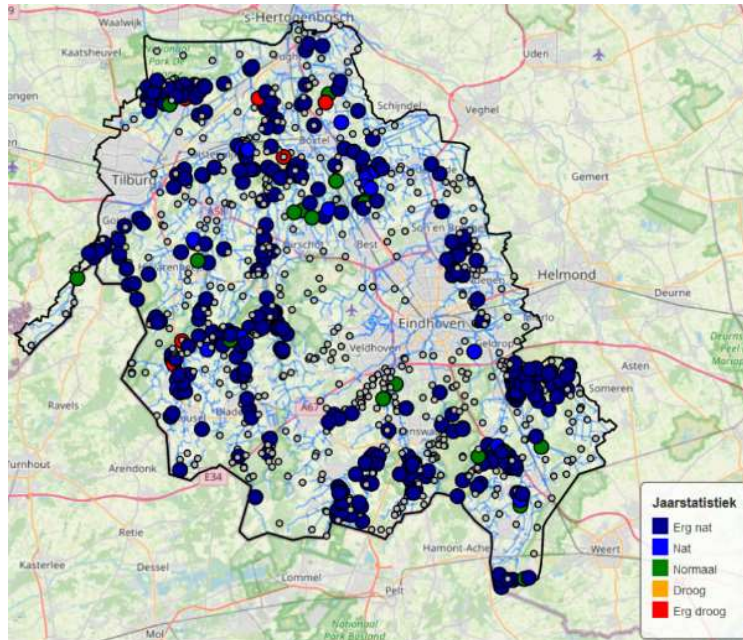
Het watersysteem start in januari niet met een schone lei. Het gaat verder waar het eind december van het jaar ervoor eindigde.

Daarom eerst een korte terugblik naar 2023.

2023 was een zeer nat jaar. Er viel ongeveer 1110 tot 1220 mm neerslag in ons beheergebied waar er normaal zo'n 800 mm in een jaar valt.

Dit leidde tot een neerslagoverschot [*neerslag min- verdamping*] van maar liefst 518 mm (gele lijn). Dit is ruim 2 keer zo veel als in een 'normaal' jaar, waar het neerslagoverschot rond de 200-250 mm ligt.

Het jaar 2023 gaat de boeken in als een jaar met extremen. Waar het in juni afstevende op (opnieuw) een extreem droog jaar, is het uiteindelijk het meest natte jaar ooit gemeten geworden. Dit komt vooral door de grote hoeveelheid neerslag in juli en in het najaar van 2023.

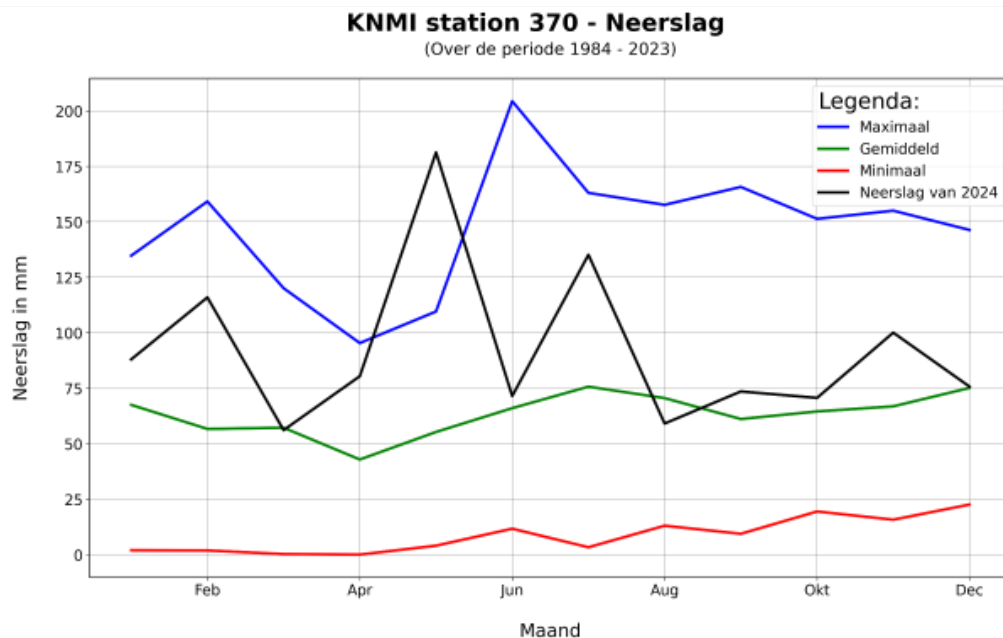
Grondwaterstanden eind 2023

Door het natte najaar en het hoogwater tijdens de kerst waren de grondwaterstanden aan het eind van 2023 in ons beheergebied over het algemeen erg nat voor de tijd van het jaar.

De rode bollen op deze kaart kloppen niet, dit betreft peilbuizen waarvan de bandbreedte of de referentiehoogte nog moeten worden aangepast waardoor deze onterecht rood kleuren.

Hoe verliep 2024?

Dit hoofdstuk geeft inzicht in wat er allemaal is gebeurd afgelopen jaar. Hoeveel neerslag is er gevallen en hoe reageerde ons gebied hierop. Daarnaast staan we stil bij een aantal specifieke gebeurtenissen.

Neerslag 2024

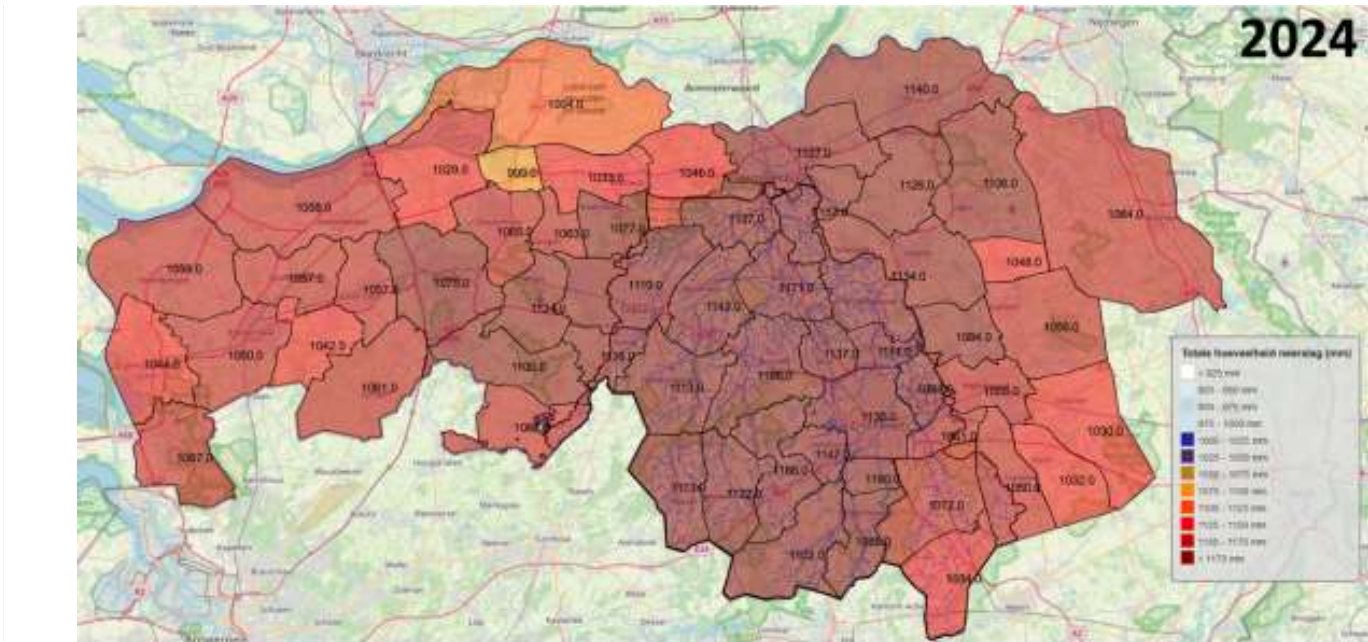
Bijna het gehele jaar viel er elke maand meer neerslag dan het gemiddelde, behalve in maart, augustus en december waar er ongeveer een gemiddelde hoeveelheid neerslag is gevallen. We hebben dit jaar dus geen droge maanden gehad.

Net als in 2023, is in 2024 wederom mei een extreme maand geweest. Er is in de hele maand mei circa 181 mm neerslag gevallen, dit is ver boven de maximale neerslagsom voor mei sinds 1984 (ca. 110 mm). Dit leidde in veel gebieden, maar voornamelijk in het gebied rondom Wintelre en Vessem, tot wateroverlast wat ertoe leidde dat de calamiteitenorganisatie is opgeschaald in mei 2024. Hierover later meer. Naast mei is er ook veel meer dan de gemiddelde hoeveelheid neerslag gevallen in de maanden februari, april en juli.

In totaal viel in 2024 1140 mm neerslag (iets minder dan de 1180 mm in 2023). Normaal valt er ongeveer 800 mm neerslag in ons beheergebied.

Jaar	Gevallen hoeveelheid neerslag [mm]	Meer dan gemiddelde (800mm) [mm]
2018	630	-170
2019	707	-93
2020	685	-115
2021	822	22
2022	635	-165
2023	1180	380
2024	1140	340

Tabel 1:
Neerslaghoeveelheid per jaar voor het KNMI station Eindhoven

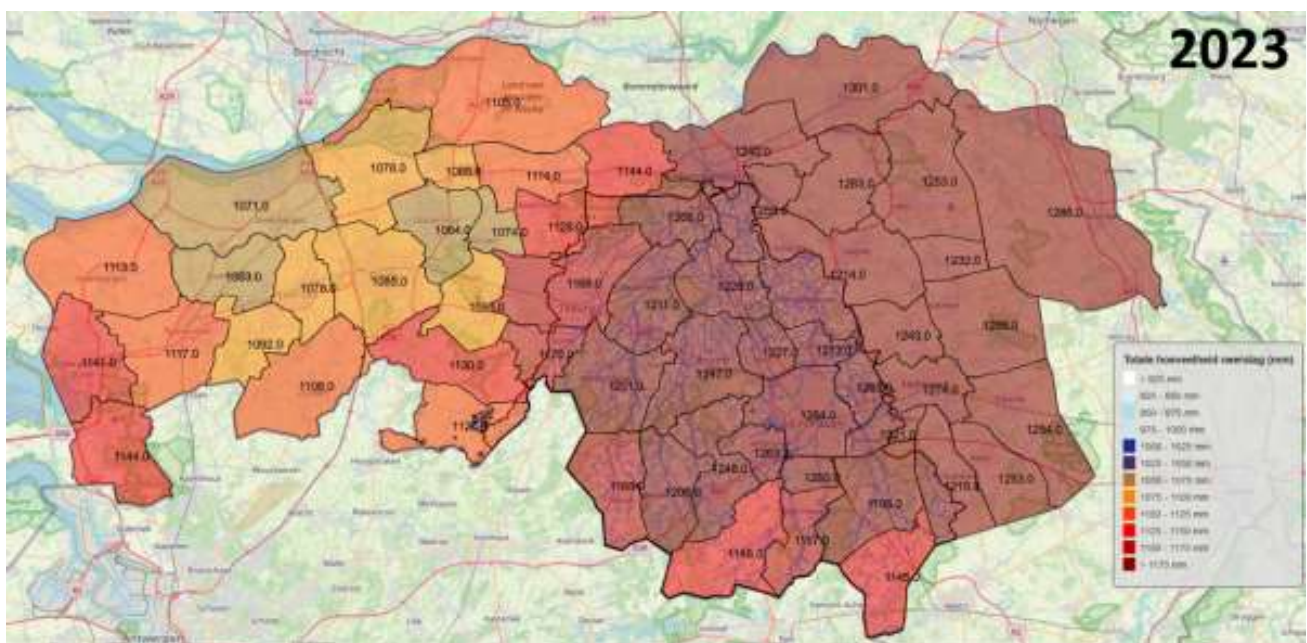
Neerslag 2024: verdeling over het gebied en vergelijking met 2023

De hoeveelheid neerslag varieert natuurlijk per gebied waardoor op sommige plekken meer neerslag is gevallen dan op andere. Hiernaast zie je de totale hoeveelheid neerslag voor het jaar 2024 per Brabantse gemeente.

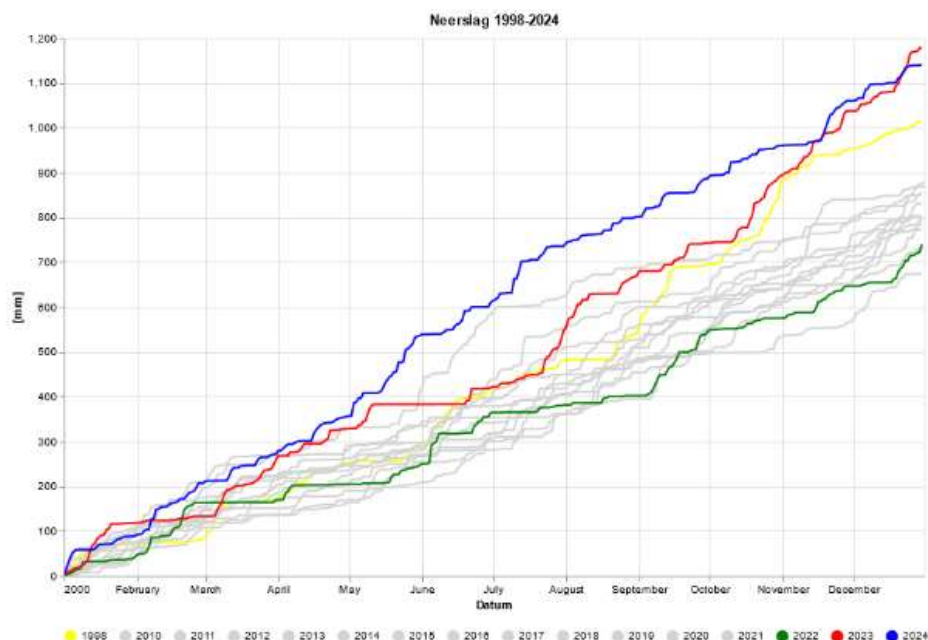
In het midden (Oirschot) van ons beheergebied is in 2024 de meeste neerslag gevallen, namelijk 1196mm. In het zuiden viel de minste neerslag (Cranendonck), namelijk 1034mm. In ons beheergebied zit weinig ruimtelijke variatie in de neerslagsom van 2024.

Als je naar beneden scrolt is de totale hoeveelheid neerslag ook te zien voor het jaar 2023 (scrol een paar keer heen en weer om de figuren te vergelijken). Het is duidelijk dat zowel 2023 als 2024 erg nat waren. In 2023 is er in een gemeente maximaal 1250 mm neerslag gevallen. In 2024 is de 1200 mm net niet aangetikt. In 2023 zie je meer ruimtelijke spreiding in de neerslag dan in 2024.

Ook is het interessant om te zien dat zowel in 2023 als in 2024 in het beheergebied van Brabantse Delta minder neerslag is gevallen dan in de rest van Noord-Brabant. Voor het beheergebied van Aa en Maas was dit in 2023 ongeveer gelijk aan ons beheergebied en in 2024 over het algemeen iets lager.

Neerslagsom van het jaar 2023

Neerslag 2024: cumulatief

Om te laten zien hoe extreem veel neerslag is gevallen afgelopen jaar, vergelijken we de hoeveelheid neerslag van 2024 (blauwe lijn) met de neerslag van afgelopen jaren.

In deze grafiek is ook de cumulatieve neerslag [*opbouw van neerslagtotaal tijdens het jaar*] weergegeven van 1998 (gele lijn). 1998 was eerder het natste jaar ooit gemeten bij het KNMI (sinds 1901) met 1013 mm neerslag. In 2023 is dit record verbroken met 1180mm en ook in 2024 gaan we hier overheen (1140mm).

Opvallend dit jaar is dat de blauwe lijn (neerslag 2024) vrij lineair omhoog gaat het gehele jaar met weinig aangesloten droge periodes. In de winter is dat niet bijzonder, maar zeker in het voorjaar en in de zomer zijn er in de andere jaren lange periodes van droogte te zien die de totale hoeveelheid neerslag wat onderdrukken. De langste droge periode van 2024 (<1 mm neerslag) is 12 dagen in november. Daarnaast zijn dit jaar slechts 8 periodes geweest waarin de droge periode gelijk aan of langer is dan 1 week. Ter vergelijking, in 2023 was deze periode 39 dagen (in mei/juni) en zijn er 11 periodes geweest met een droge periode van minimaal 1 week.

Voor meer informatie over het jaar 2024 kijk op de KNMI-website via de knop hieronder.

Het jaar 2024 (KNMI)

Neerslag 2024: 365 dagen som

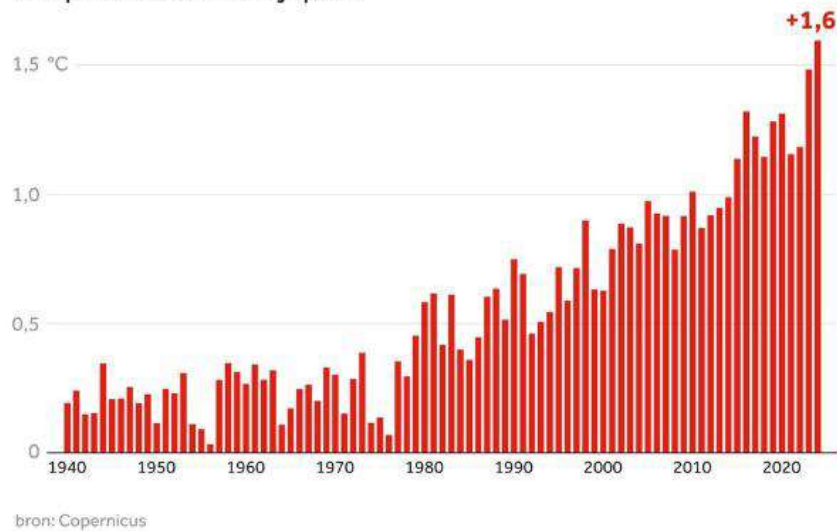
De 365 dagen neerslagsom is de totale neerslag op een betreffende dag en de 365 dagen voor deze dag. De dag erna schuift deze berekening een dag op, enzovoorts. Hierdoor is te zien welke periodes droger en natter zijn geweest zonder gebonden te zijn aan kalenderjaren.

Wat meteen opvalt in de grafiek is de enorme stijging in 2023 en 2024 tot een waarde van 1457mm op 21 juli. Het vorige record was 1079 in maart 1999 daar zitten we al sinds november 2023 overheen.

Pas eind 2024 is voor het eerst weer een duidelijke daling ingezet door een wat langere droge periode, waar normaal de stijgingen veel minder lang duren. Normaliter is de neerslagsom in Nederland vergelijkbaar met een boslandschap, maar in 2023/2024 schiet dit bijna door tot de neerslagsom horende bij een regenwoud.

2024 warmste jaar ooit

Afwijking wereldwijde temperatuur ten opzichte van het pre-industriële tijdperk

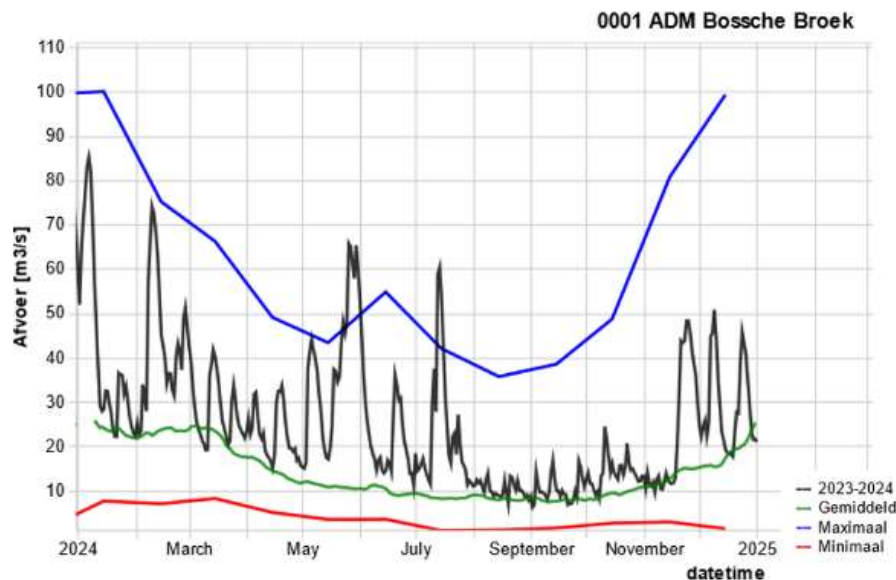
Temperatuur

Naast een heel nat jaar is 2024 ook een erg warm jaar geweest. In Nederland komt dit voornamelijk door zachtere nachten, maar ook door een erg zachte winter, warm voorjaar en een zacht najaar.

Wereldwijd is 2024 een van de warmste jaren ooit gemeten, zo ook voor Nederland. In November leek het erop dat de 1.5 °C opwarming dit jaar ook gehaald zou worden in Nederland, maar dit kwam uiteindelijk uit op 1.3 °C: de gemiddelde temperatuur in De Bilt was 11.8 °C terwijl het 'normaal' op 10.5 °C ligt.

Wereldwijd is de 1.5 °C opwarming wel gehaald in 2024. Dit betekend voor het Parijs-akkoord nog niks aangezien daar gewerkt wordt met een gemiddelde over meerdere jaren (de wereldwijde temperatuur moet dan minimaal 20 jaar boven de +1.5 graden grens uitkomen).

NOS artikel - 1.5 graad opwarming

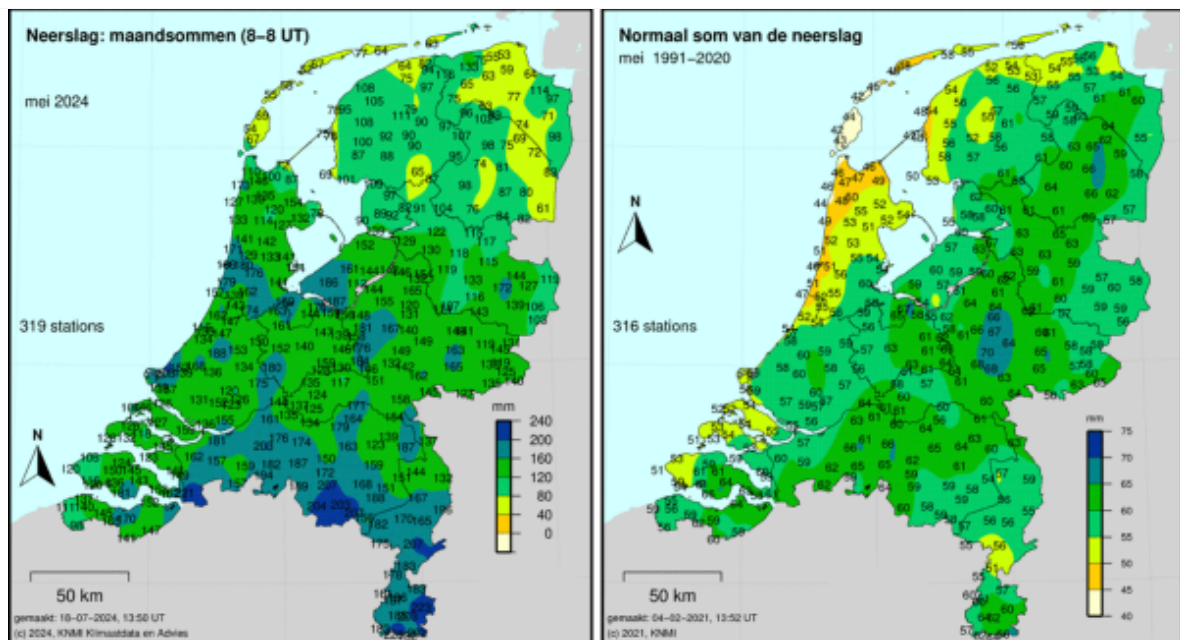
Afvoer Bossche Broek

De afvoer bij Bossche Broek is bijna het hele jaar boven gemiddeld geweest. Dit komt door de aanhoudende neerslag in 2024 en de afwezigheid van droge periodes.

In mei is de afvoer hoger geweest dan er ooit in die periode gemeten met een afvoer van 65 m³/s. Dit komt overeen met de maximale afvoeren in februari.

Half juli heeft de afvoer weer een piek bereikt van boven de 60 m³/s. Deze is veroorzaakt door de 50 mm neerslag van 12 en 13 juli die gevallen is op een nog steeds natte ondergrond.

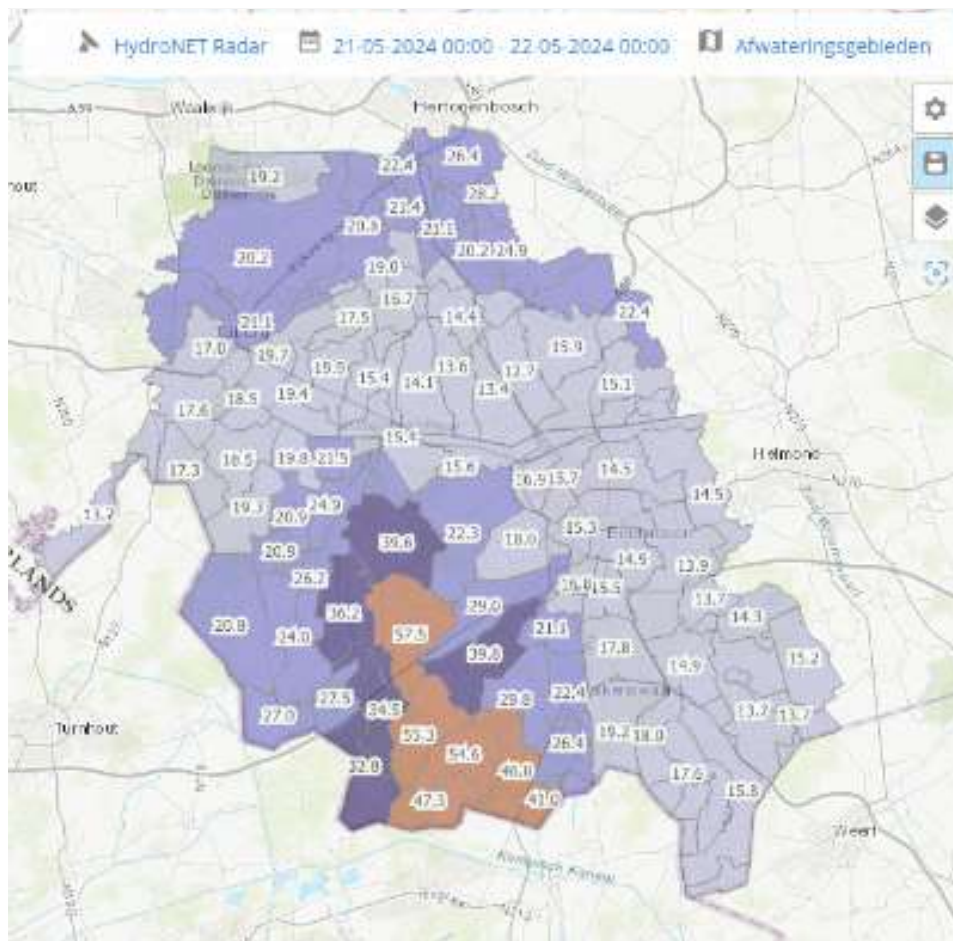
In september, oktober en begin november is de afvoer voor het eerst in 2024 rond de gemiddelde afvoer.

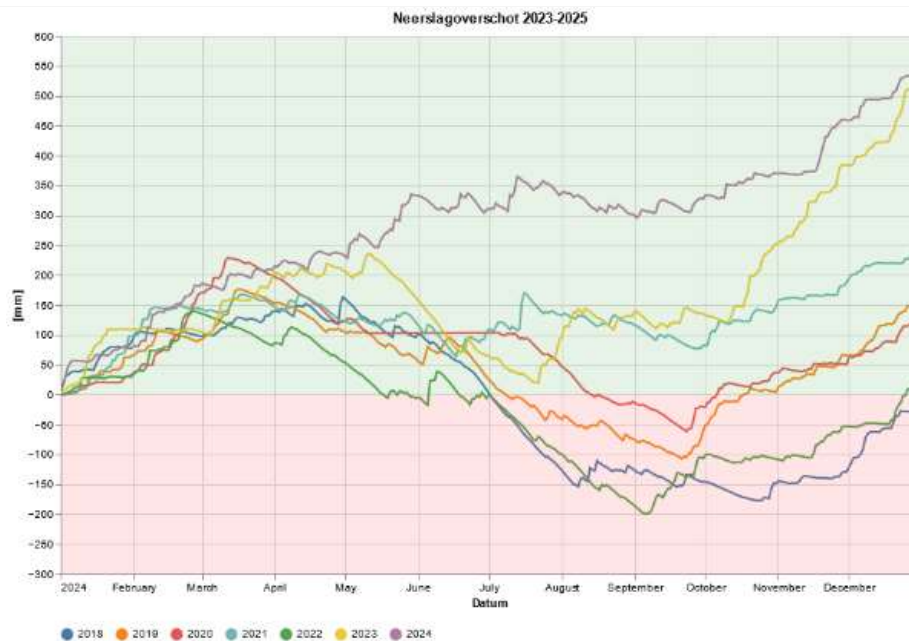
Mei 2024: heel veel neerslag

Sinds het begin van de metingen op KNMI station Eindhoven (1984) is er nog nooit zoveel neerslag in de maand mei gemeten als in 2024, hiermee is er een nieuw maximaal voor de maand mei behaald. In de figuren hiernaast is links de neerslagsom van de hele maand mei in 2024 weergegeven en rechts de 'normale' som van de neerslag voor de maand mei (bepaald over de klimaatnormaal periode 1991 - 2020). Hierin is te zien dat vrijwel in heel Nederland mei 2024 natter is geweest dan normaal, maar dit verschil is veruit het grootst in het zuiden van Nederland.

De meeste neerslag in mei viel op de 21e (op sommige plekken een kwart van de totale maandsom), waarvan de meeste neerslag in de omgeving Hoogeloon en Vessem is gevallen (58 mm in een dag). In de kaart hieronder is de dagsom van de neerslag op 21 mei 2024 weergegeven.

Neerslagsom van de dag 21 mei 2024 per afwateringsgebied.

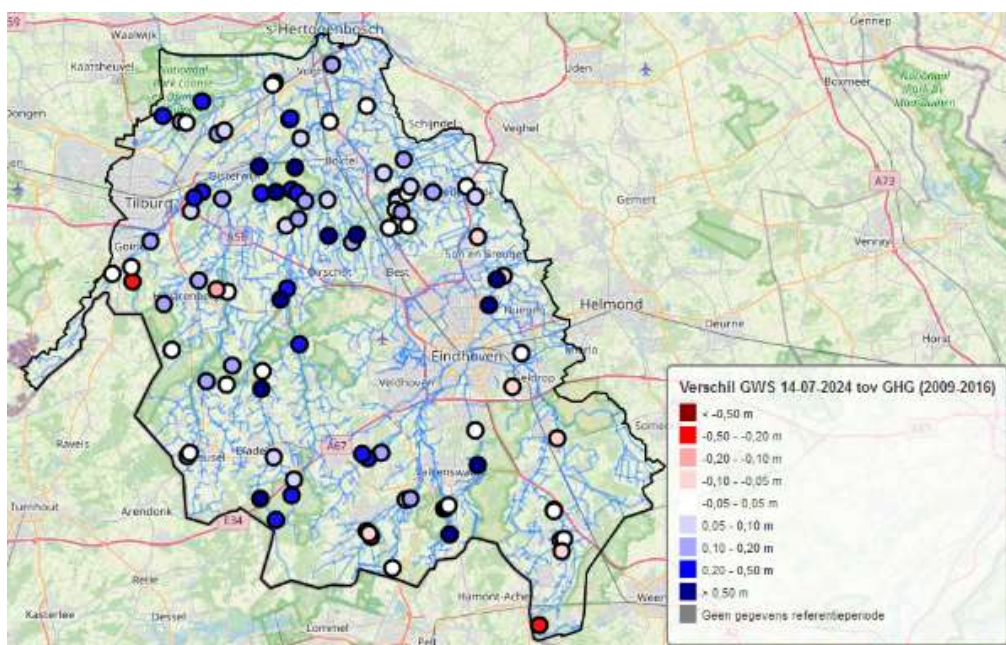
Neerslagoverschot

De figuur geeft de neerslagoverschot weer vanaf januari tot en met december voor meerdere jaren. Het neerslagoverschot/tekort wordt berekend door de neerslag en de verdamping van elkaar af te trekken. Verdampst er meer dan er aan neerslag valt dan zakt de lijn in de grafiek. Verdampst er minder dan er aan neerslag valt dan stijgt de lijn in de grafiek. Cumulatief voor het jaar 2024 is er het

gehele jaar een neerslagoverschot geweest en is er geen flinke daling in de lijn te zien.

In de meeste jaren vindt er in het voorjaar en de zomer een duidelijke afname van het neerslagoverschot of zelfs een neerslagtekort plaats. Dit jaar is dit echter niet het geval. De lijn blijft in deze periode vrij horizontaal doorlopen.

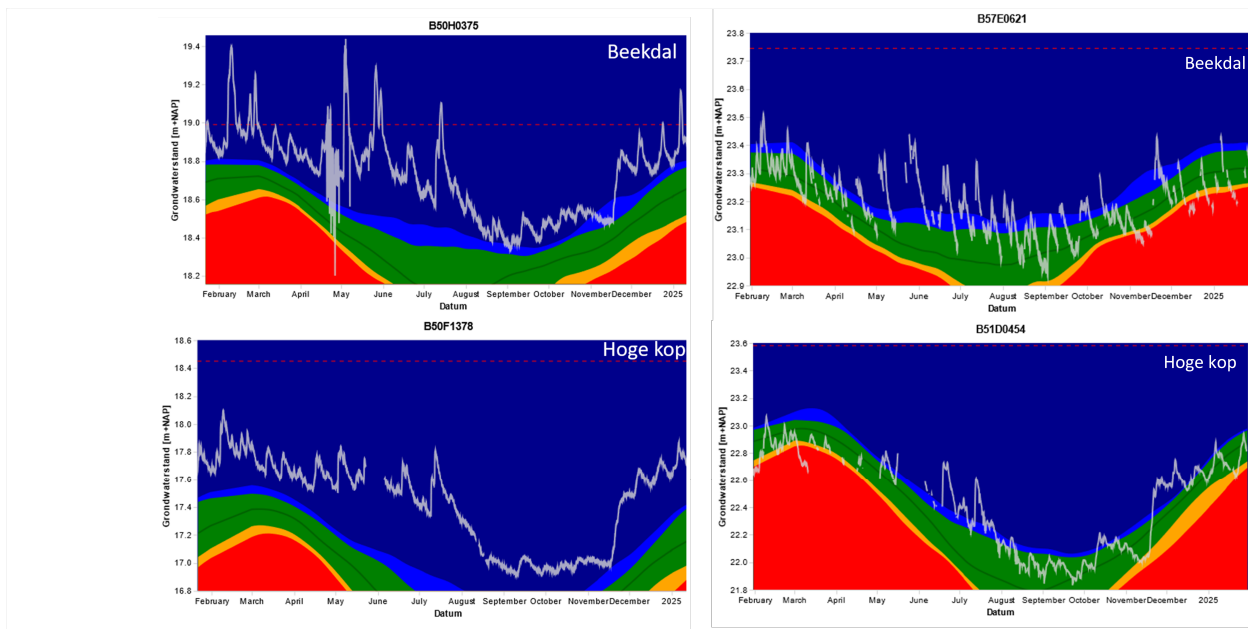
Uiteindelijk eindigt 2024 met het grootste neerslagoverschot (518 mm) van de afgelopen jaren (sinds 2018). In 2023 was de totale neerslag dan wel hoger, maar is er ook meer verdampt (zie periode mei - juni) waardoor het totale neerslagoverschot iets lager uitkwam dan in 2024.

Zomer 2024: hoge grondwaterstanden

Heel 2024 was nat, maar vooral in het voorjaar en in de zomer leidde dit tot erg hoge grondwaterstanden. Dit zorgde halverwege juli ervoor dat grondwaterstanden gemeten zijn gelijk aan of hoger dan de GHG in bijna ons hele beheergebied.

De GHG is de gemiddeld hoogste grondwaterstand en wordt bepaald door het gemiddelde van de 3 hoogste grondwaterstanden per jaar over een periode van minimaal 8 jaar te nemen. Deze grondwaterstanden komen over het algemeen enkel in de winter of vroege voorjaar voor.

Grondwaterstanden gedurende 2024

De freatische grondwaterstanden zijn zowel in de beekdalen als op de hoge koppen het gehele jaar erg nat geweest (donkerblauwe deel van de grafiek). Dit patroon is terug te zien in vele peilbuizen in ons beheergebied (zie grafieken links), maar niet in allemaal. Zowel in de beekdalen, als op de flanken en hoge koppen zijn er peilbuizen die een normaal tot nat beeld laten zien (zie grafieken rechts). Op de hoge koppen zal dit te maken hebben met wegzijging van grondwater, maar in de beekdalen zal dit eerder komen door het reguleren van de afvoer van de watergangen.

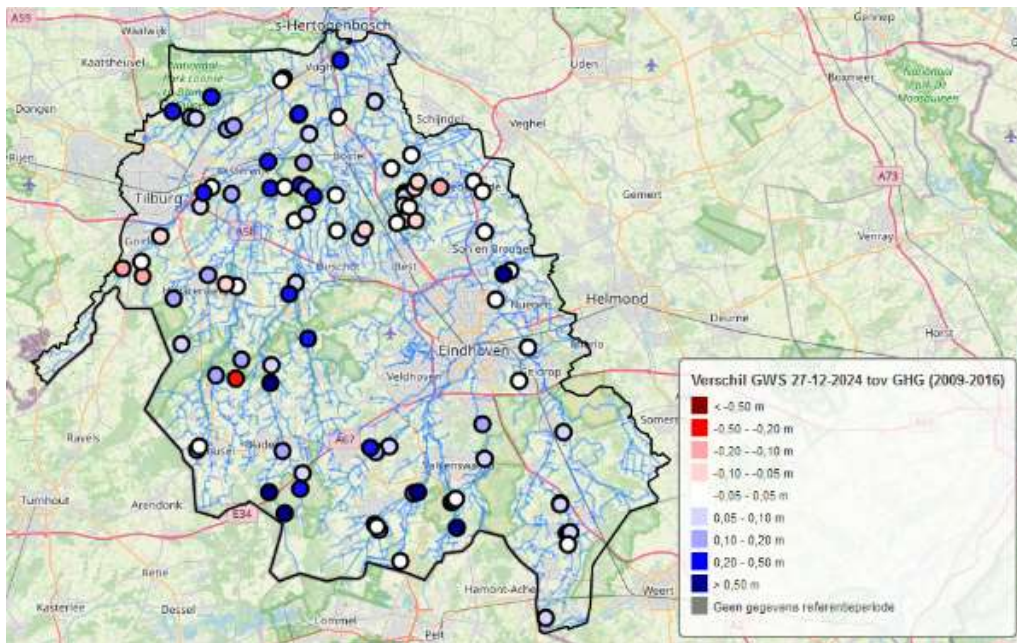
De grondwaterstand in het beekdal reageert sneller op de neerslag dan de grondwaterstand op de hoge kop. Dit is terug te zien in het meer 'piekige' karakter van het grondwaterverloop. Neerslag vult de grondwaterstanden in de beekdalen snel aan en water wordt door de watergangen weer snel afgevoerd. Op de hoge koppen is dit minder en de grondwaterdynamiek heeft daardoor een geleidelijker karakter.

Vooraf in het voorjaar en in de zomer zijn de grondwaterstanden hoog geweest met regelmatig een uitschieter. Dit komt door de vele neerslag en het gebrek aan droge periodes. Daarnaast heeft er dit jaar ook minder verdamping plaatsgevonden.

Het najaar was iets 'normaler' qua neerslaghoeveelheid waardoor de grondwaterstand wat kon zakken. Echter blijft deze in vele

gevallen nog in de categorie 'erg nat' vallen.

Uit de metingen blijkt dat de grondwaterstanden op veel plekken in het beekdal zelfs boven maaiveld hebben gestaan in verschillende periodes.

Grondwaterstanden eind 2024

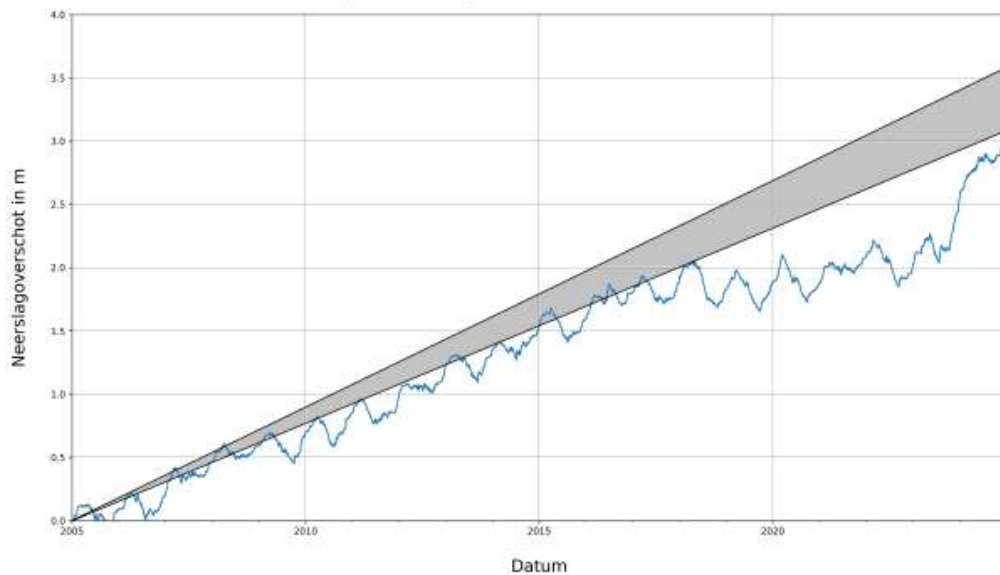
Doordat er in het najaar en begin van de winter minder neerslag is gevallen t.o.v. deze periode in 2023 zijn de grondwaterstanden aan het eind van 2024 veelal lager uitgekomen dan aan het einde van 2023. Echter is de grondwaterstand aan het eind van 2024 op de meeste plekken wel gelijk aan of hoger dan de gemiddeld hoogste grondwaterstand (GHG).

Deze kaart vergelijkt de grondwaterstand op 27 december 2024 (eind 2024) t.o.v. de GHG. Wanneer we deze kaart vergelijken met dezelfde kaart maar dan op 14 juli 2024 (de kaart 2 pagina's hierboven) is te zien dat in de zomer meer peilbuizen een grondwaterstand boven de GHG hadden dan eind 2024.

Hoe staan we er 1 januari 2025 voor?

KNMI station 370 - Neerslagoverschot

Neerslagoverschot over de periode 01-01-2005 t/m 31-12-2024 = 3049 mm

Neerslagoverschot

Door de natte jaren 2023 en 2024 is het neerslagoverschot flink gestegen. Hierdoor zitten we weer bijna op het 'normaal' (grijze balk), dit is een grote stap in het herstel van de droogte van de afgelopen jaren (2018-2022). Let wel op dat dit enkel gaat over de neerslagoverschot. Wat er vervolgens gebeurt met de neerslag is hierin niet verwerkt (bijv. aanvulling grondwater of afvoeren). Eerder is al beschreven dat ook veel meer water is afgevoerd dan normaal.

FEWS-PASTAS voorspelling kaart grondwater - T0 = 2025-01-21 00:00:00

Hoe lang blijft het nat in 2025?

Op basis van metingen uit het verleden kunnen we een voorspelling doen voor de grondwaterstanden in 2024. Het figuur hiernaast geeft een voorspelling van de grondwaterstanden op 1 april 2024 voor drie verschillende situaties: extreem droog (minimum), normaal (mediaan) en extreem nat (maximum).

Doordat de grondwaterstanden eind 2024 hoog zijn, zullen de grondwaterstanden met normale weersomstandigheden op 1 april 2025 ook nog nat tot erg nat zijn voor de tijd van het jaar.

Wanneer de eerste drie maanden van 2025 extreem droog (minimum) worden, dan zullen de grondwaterstanden op 1 april voor het grootste deel normaal zijn voor de tijd van het jaar. De kans dat er op 1 april sprake zal zijn van droogte lijkt hierdoor erg klein.

Conclusie

Het jaar 2024 was nat en warm. Er viel iets minder neerslag dan in 2023, maar kende wel een zeer natte voorgeschiedenis en bovendien verdampte er ook minder waardoor het neerslagoverschot toch iets hoger uitgekomen is. In de eerste week van januari 2024 was de calamiteiten organisatie nog actief en waren de medewerkers van beheer en onderhoud nog hard aan de slag om buiten alles onder controle te houden.

In het voorjaar werd het niet droger. In mei zorgde veel regen in korte tijd ervoor dat de calamiteiten organisatie weer actief werd.

Vanaf augustus werd de hoeveelheid neerslag per maand gemiddeld, met alleen een iets hoger dan gemiddelde novembermaand.

De grondwaterstanden zijn bijna het hele jaar nat tot zeer nat voor de tijd van het jaar geweest. Ook in de laatste 4 maanden van het jaar toen de neerslag weer redelijk gemiddeld was. Voor het zakken van de grondwaterstanden is een langere droge periode nodig met minder dan gemiddelde neerslag.

En er is ook nooit zoveel maanden meer dan gemiddeld afgevoerd met zelfs een nieuwe record afvoer bij de ADM Bossche Broek voor de maand mei. Ook dit jaar was daarmee een jaar met nieuwe extremen.

Bijlage 6.

Rapportage majeure projecten beleidsveld Watersysteem

In de beleidsbegroting 2024 zijn navolgende projecten als majeur benoemd:

- P051418 Klimaatrobuust beekdal Sint-Oedenrode
- P016915 Beekdalinrichting Essche stroom
- P068705 Herstelprogramma overige kering Bossche Broek Zuid
- P068707 Herstelprogramma overige kering Halder – Volmeer
- P018803 Scheeken
- P034807 Uitvoeringsprogramma Dommeldal

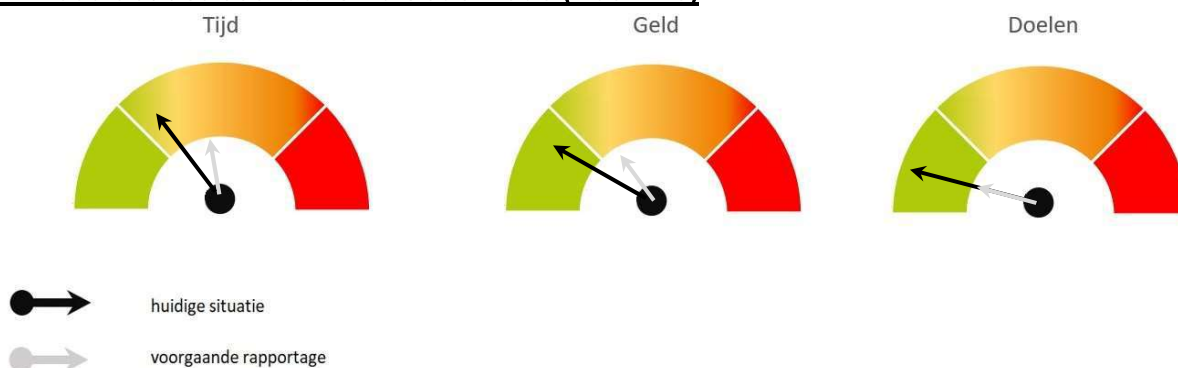
Van deze projecten zijn hierna de ontwikkelingen geschetst van de afgelopen 4-5 maanden.

Toelichting

A. Prestaties

WBP-doel	Project	Opgave	Prognose oplevering
Klimaatrobuust watersysteem	P051418 Klimaatrobuust beekdal Sint-Oedenrode	Klimaatrobuuste inrichting Beneden Dommel, baggeren watergangen en versterking ecologische verbindingszone - 1,1 km Regionale kering	2025
Klimaatrobuust watersysteem	P016915 Beekdalinrichting Essche stroom	Klimaatrobuuste inrichting Essche Stroom - 3 stuks opheffen visbarrières - 5,8 km beekherstel - 57 ha NNP	Fase 1 2024, fase 2 2027
Voldoen aan de geldende normen wateroverlast	P068705 Herstelprogramma overige kering Bossche Broek Zuid	Herstelprogramma overige kering - 6 km	2024
Voldoen aan de geldende normen wateroverlast	P068707 Herstelprogramma overige kering Halder – Volmeer	Herstelprogramma overige kering - 6 km	2026
Voldoende water	P018803 Scheeken	593 ha NNP	2027
Voldoende water	P034807 Uitvoeringsprogramma Dommeldal	770 ha NNP waarvan 329 ha NNP kwaliteitsverbetering ivm N2000 opgave	2028

B. Stand van zaken per project/deelgebied
Klimaatrobuust beekdal Sint-Oedenrode (P051418)

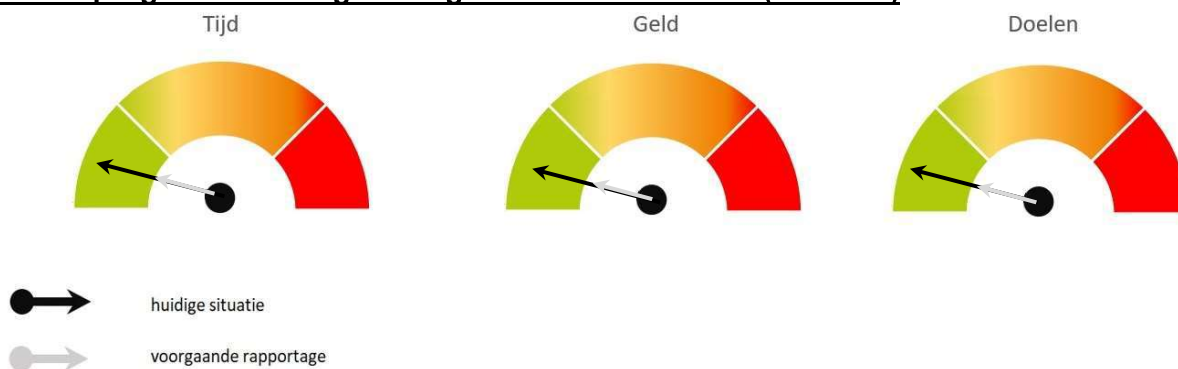
	Commissie vergadering 18-09-2024	Jaarrekening 27-01-2025
Tijd	Niet tijdige verplaatsing van kabels en leidingen (Enexis) kan leiden tot vertraging in de uitvoering. Vooralsnog gaan wij uit van oplevering van werkzaamheden medio 2025 (jaar later dan oorspronkelijk gepland).	Realisatie medio 2025 is haalbaar. Echter er zit nog druk op de complexe planning door de vele activiteiten en het tijdig leggen van alle kabels en leidingen. Dit lijkt op dit oment niet te leiden tot vertraging.
Geld	Europese cofinanciering (POP) komt onder druk als met de uitvoering de subsidiedeadline van 31-12-2024 wordt overschreden. Grootste risico is tijdige verplaatsing kabels en leidingen (Enexis). Niet tijdige verplaatsing betekent dat slechts een deel van subsidie (totaal € 4,3 miljoen) kan worden veiliggesteld. Op dit moment zijn we constructief in gesprek met Enexis en de aannemer over de tijdige uitvoering van de werkzaamheden, waarbij het in lijn der verwachting is dat we minimaal 90% van de subsidie kunnen verzilveren. De kosten van de uitvoering lijken (door een gunstige aanbesteding) wel iets lager uit te vallen dan op voorhand geraamd.	In verband met POP-subsidie is er veel energie gezet op het tijdig realiseren (en factureren) van werkzaamheden van het bestek. Door middel van afstandsverklaringen en strategische plannen van werkzaamheden is dat gelukt. Hierdoor zijn de gerealiseerde uitgaven hoger dan ten tijde van de BB2025 voorzien was. De inkomsten zijn logischerwijs ook hoger dan geraamd als gevolg van meer subsidiabele kosten. Daarnaast wordt gewerkt aan het aanvragen van extra subsidie om eerdere tegenvallers op te vangen.
Doelen	De scope en de doelen zijn ongewijzigd.	De scope en de doelen zijn ongewijzigd.

Beekdalinrichting Essche stroom (P016915)

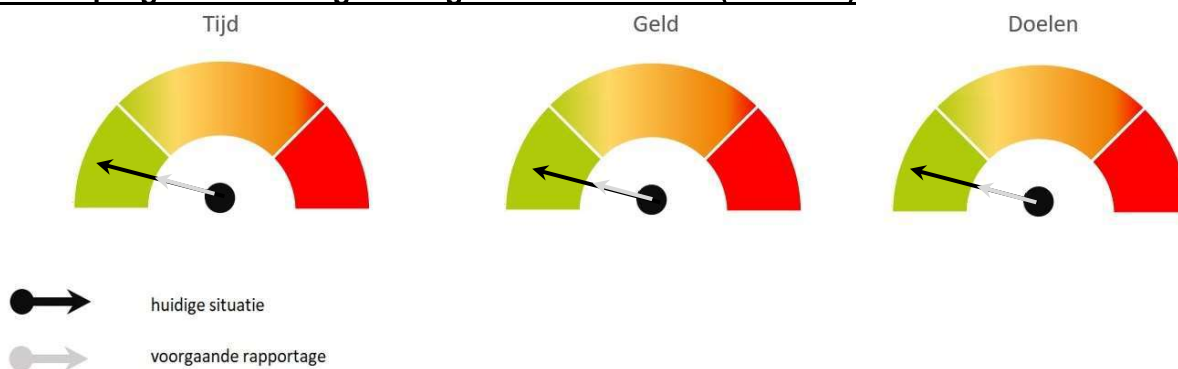
	Commissie vergadering 18-09-2024	Jaarrekening 27-01-2025
Tijd	Uitvoering Fase 1 in 2024 op schema, maar planning staat wel onder druk a.g.v. de natte terreinomstandigheden waardoor veel graafwerk langzamer gaat of uitgesteld is. Voorbereiding fase 2 (met name grondruilingen) blijft moeizaam, maar er lijkt wat beweging te komen (mondelinge afspraken met de eerste eigenaren zijn gemaakt). Onduidelijkheid bij agrariërs m.b.t. stikstof-eisen, nitraatrichtlijn én handelingsperspectief zorgt voor terughoudendheid bij de boeren om te ruilen. Prognose/indicatie verwachte uitvoering fase 2 vanaf 2026.	Uitvoering Fase 1 is nagenoeg gereed in 2024. Op 29 januari 2025 vindt de officiële opening plaats van fase 1. Er zijn geen wijzigingen voor fase 2. Prognose/indicatie verwachte uitvoering fase 2 vanaf 2026.
Geld	Opdracht voor uitvoering fase 1 is verstrekt en de werkzaamheden zijn gestart. Subsidiedeadline EU-cofinanciering van ca € 2,5 miljoen op 31-12-2024 lijkt haalbaar.	Er is sprake van een versnelde uitvoering door de aannemer. Deadline voor EU-POP subsidie van € 2,5 miljoen was aanleiding om zo veel mogelijk maatregelen uit te voeren. Dit is ook gelukt. Hierdoor zijn de gerealiseerde uitgaven hoger dan ten tijde van de BB2025 voorzien was. De inkomsten zijn logischerwijs ook hoger dan geraamd als gevolg van meer subsidiabele kosten.
Doelen	De scope en de doelen zijn ongewijzigd.	De scope en de doelen zijn ongewijzigd.

Herstelprogramma overige kering Bossche Broek Zuid (P068705)

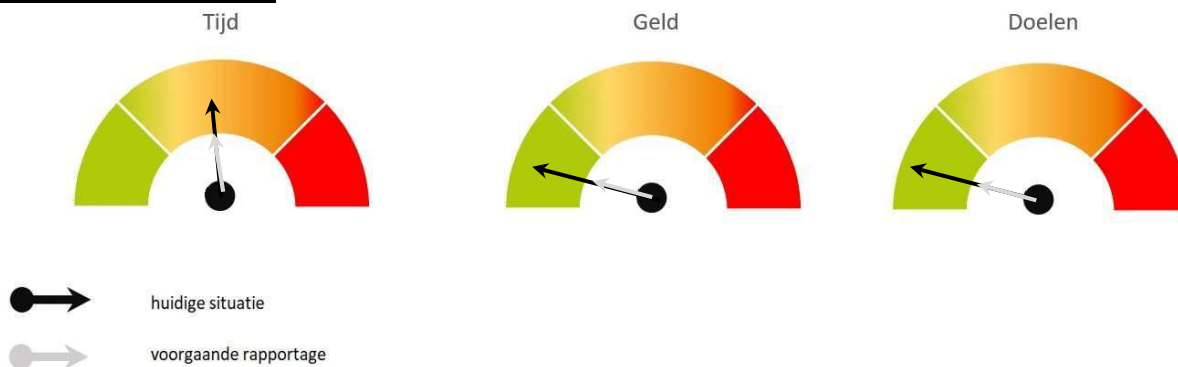
	Commissie vergadering 18-09-2024	Jaarrekening 27-01-2025
Tijd	Herstel van de kering wordt in 2024 uitgevoerd in 2025 volgt Bossche Broek Noord.	Herstel van de kering is in 2024 uitgevoerd. In 2025 volgt Bossche Broek Noord. Hiervoor is een nieuw deelproject P068711.
Geld	Er is/wordt een samenwerkingsovereenkomst gesloten met Brabants Landschap, waardoor efficiënt om kan worden gegaan met grond. Het budget is beschikbaar en op dit moment worden er geen afwijkingen verwacht.	Er zijn nog wat betalingen die op dit project moeten vallen in verband met de oplevering van het project. Dit zijn betalingen aan de aannemer over de afronding. Dit loopt over de jaargrens heen, waardoor de kosten in 2024 iets lager zijn. In 2025 zullen de kosten daardoor iets hoger zijn dan begroot.
Doelen	De scope en de doelen zijn ongewijzigd.	De scope en de doelen zijn ongewijzigd.

Herstelprogramma overige kering Halder – Volmeer (P068707)

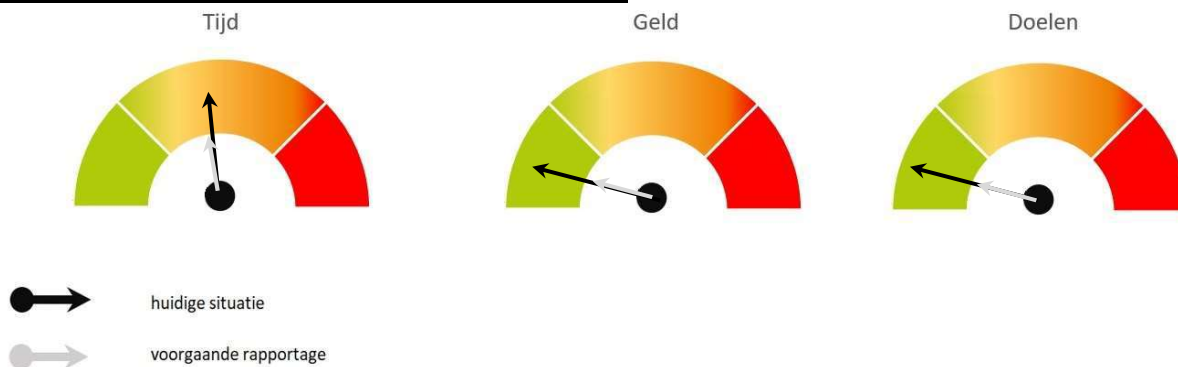
	Commissie vergadering 18-09-2024	Jaarrekening 27-01-2025
Tijd	Herstelopgave is in beeld. Uitvoering van een deel van de kering is gepland in huidige WBP5 periode (2025/2026). Overige deel wordt in de volgende planperiode uitgevoerd. Dit is conform initiële planning.	De planning is ongewijzigd.
Geld	Het budget is beschikbaar en op dit moment worden er geen afwijkingen verwacht.	Geen wijzigingen.
Doelen	De scope en de doelen zijn ongewijzigd.	De scope en de doelen zijn ongewijzigd.

Scheeken (P018803)

	Commissie vergadering 18-09-2024	Jaarrekening 27-01-2025
Tijd	Het project is naar verwachting pas na 2027 volledig opgeleverd/gerealiseerd.	De planning is ongewijzigd.
Geld	Brabants Landschap is trekker van dit project. De samenwerkingsovereenkomst is in concept gereed.	Onder trekkerschap van Brabants Landschap is in 2024 gewerkt aan een plan van aanpak en een samenwerkingsovereenkomst. Deze zou eind 2024 gereed zijn. Mede door capaciteitsproblemen bij Brabants Landschap is dat niet gelukt. De verwachting is nu dat de start van de planvorming in de loop van 2025 gaat starten.
Doelen	De scope en de doelen zijn ongewijzigd.	De scope en de doelen zijn ongewijzigd.

Uitvoeringsprogramma Dommeldal (P034807)

	Commissie vergadering 18-09-2024	Jaarrekening 27-01-2025
Tijd	Planning is opgeschoven door afstemming aangaande scopewijziging en relatie met GGA gebiedsproces. Uitvoering start in 2027 met uitloop tot 2028	De planning is ongewijzigd. De NRD (Notitie Reikwijdte en Detailniveau) is inmiddels in de (provinciale) routing gebracht voor vrijgave voor publicatie.
Geld	Als gevolg van de aangepaste scope is de raming in de VJN2025 naar beneden bijgesteld. Nu geen wijzigingen. Uitgangspunt hierbij is dat de kosten grotendeels gedekt worden met N2000-middelen van de provincie.	Geen wijzigingen.
Doelen	Projectscope is vanwege GGA-Grenscorridor verkleind tot N2000 instandhoudingsmaatregelen. Binnen scope van N2000 liften KRW, vismigratie, NNP en NNB mee. In het ambtelijk opdrachtgeversoverleg is deze scopewijziging besproken.	De scope en de doelen zijn ongewijzigd

Bijlage 7.

Rapportage majeure projecten beleidsveld Waterketen

Prestaties

WBP-doel	Project	Opgave	Prognose oplevering
Instandhouden RWZI Schoon water	P079600 Aanpassingen RWZI Boxtel	Renoveren/reviseren en/of vervangen RWZI Boxtel en verbeteren effluentkwaliteit naar $N_{tot} = 5 \text{ mg N/l}$ en $P_{tot} = 0,4 \text{ mg P/l}$	Q1 2026
Instandhouden RWZI Schoon water	P069303 Aeratie en Chemicaliëndosering RWZI Tilburg	Renoveren beluchting en chemicaliëndosering RWZI Tilburg 30% verbetering effluentkwaliteit voor stikstof, en reductie lachgasemissie.	Q3 2025
Instandhouden RWZI	P069304 Mechanische Zuivering Tilburg	Nieuwbouw mechanische zuivering wordt voorbereid. Parallel worden nodige instandhoudingsmaatregelen voor de bestaande mechanische zuivering genomen.	2030
Instandhouden RWZI	P077201 Groot onderhoud voorbezinktanks (VBT's) RWZI Eindhoven	Renoveren/ reviseren voorbezinktanks RWZI Eindhoven.	Q2 2027
Instandhouden SVI	P084701 Renovatie en uitbreiding SVI Mierlo	Renoveren/ reviseren en uitbreiden SVI Mierlo.	Q4 2026
Schoon water	P085501 Nieuwe stoffen Hapert	Het verwijderen van 70% van de medicijnresten.	Q4 2024 Ingebruik- name Q3 2024
Instandhouden transportstelsel	P071208 Voorbereiding renovatie AWR Zuid Tp44- Tp31	3 km. rioolleiding vervangen tussen Tp44 en TP32A	Q2 2025

B. Stand van zaken per project/deelgebied

Aanpassingen RWZI Boxtel (P079600)

Scope project:

Het vereiste resultaat van het project is het renoveren/aanpassen van de zuivering, zodat deze een effluentkwaliteit van $N_{tot} = 5 \text{ mg N/l}$ en $P_{tot} = 0,4 \text{ mg P/l}$ behaalt.

Tevens dienen geselecteerde assets van rwzi Boxtel gerenoveerd en/of te worden vervangen binnen de bestaande civieltechnische constructies met de laagst mogelijke Total Costs of Ownership (TCO) met behoud van functionaliteit en een restlevensduur van 15 jaar.

Let op: Het project Boxtel is opgedeeld in 4 deelprojecten (P079601 t/m P079604). In deze voortgangsrapportage wordt gerapporteerd over het gehele project.

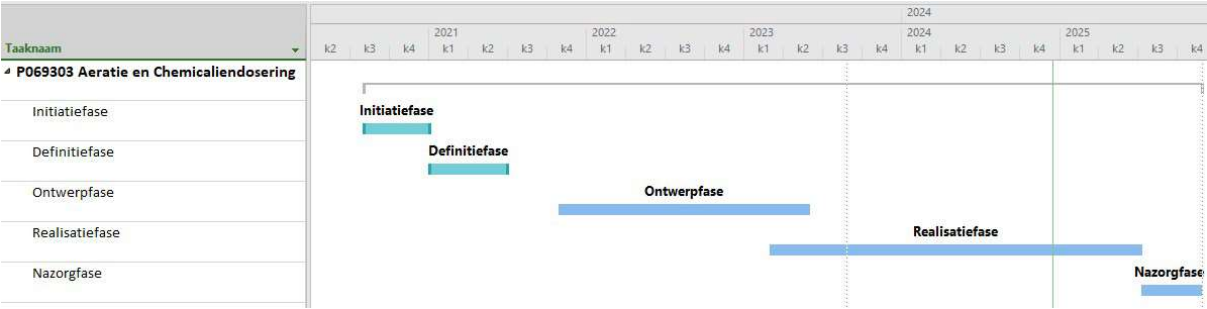
	Commissie vergadering 13-11-2024	Commissie vergadering 22-01-2025
Tijd	Het werk buiten loopt voorspoedig. Er zijn nauwelijks tegenvallers op het gebied van tijd, waardoor een planningsbuffer is komen te vervallen. Hierdoor wordt het werk ruim twee maanden eerder opgeleverd. De opleverdatum staat nu op 13 januari 2026.	Ongewijzigd.
Geld	De positieve planning is doorgevoerd in de ramingen, daardoor valt de raming in 2026 wat lager uit en die in 2025 en 2024 wat hoger. Daarnaast zijn de afgelopen periode diverse meerwerken overeengekomen met de aannemer én is in de raming de maximaal mogelijke impact van een financiële discussie omtrent opstellen gebruikershandleidingen volledig meegenomen. Daardoor is de projectraming gestegen naar 39,3 mln. In 2025 zal hiervoor aanvullend krediet gevraagd worden bij DB. Wijzer is van bijna rood naar oranje gezet om dat het meerwerk is meegenomen in beleidsbegroting 2025.	De BB2025 is 27 november 2024 vastgesteld door het AB. Het DB heeft op 10 december 2024 €2.248.129 extra uitvoeringskrediet beschikbaar gesteld. Actuele raming past binnen beschikbaar gesteld krediet. Grootste risico op gebied van financiën is de ontwikkeling van CBS-indexen. Er is een inschatting gemaakt hoe de indexering zich de resterende doorlooptijd van het project zal ontwikkelen. Er dient rekening te worden gehouden met het feit dat de realiteit af zal wijken van de inschatting, positief dan wel negatief.
Doelen	Het vereiste resultaat van het project is het renoveren/aanpassen van de zuivering, zodat deze een effluentkwaliteit van $N_{tot} = 5 \text{ mg N/l}$ en $P_{tot} = 0,4 \text{ mg P/l}$ behaalt. Tevens dienen geselecteerde assets van rwzi Boxtel gerenoveerd en/of te worden vervangen binnen de bestaande civieltechnische constructies met de laagst mogelijke Total Costs of Ownership	Ongewijzigd.

	werkzaamheden aan het laatste deel van straat 1 en 3.	
Geld	Schoonmaakwerkzaamheden van de leeg gezette tanks van straat 1 en straat 3 waren aanzienlijk door de behoorlijke laag slib en zand die achterbleef in de tanks. Betonreparaties aan straat 1 waren meer dan in straat 2 en 3, maar niet uitzonderlijk. Bemalingskosten zijn gedurende 2024 hoger dan verwacht gezien de vele regenval begin 2024.	Eind van het vierde kwartaal van 2024 is duidelijk geworden dat er aanvullende kosten zijn verbonden aan het project Aeratie & Chemicaliëndosering. Deze meerkosten hebben betrekking op onder andere bemaling, schoonmaakwerkzaamheden, grondverzet, betonherstel, versnellingsmaatregelen. Om deze kosten te kunnen dekken, wordt een kredietaanvraag ingediend bij het Dagelijks Bestuur
Doelen	Project Aeratie en chemicaliëndosering rwzi Tilburg draagt bij aan schoon water en instandhouding van onze assets. Met de nieuwe beluchting verbetert de effluentkwaliteit voor stikstof van huidig 10 mg N/l naar 7 mg N/l (30% verbetering). Het zo spoedig mogelijk gereed krijgen van dit deelproject is essentieel voor de monitoring van de prestaties en verdere optimalisering van de nieuwe beluchting. Dit is ook van belang voor de in de toekomst geplande vierde trap / medicijnrestenverwijdering op rwzi Tilburg en de daarmee samenhangende uit te voeren pilots. De onzekerheid in de tijd rondom het tijdig afronden van het project neemt af. Daarom staat het dashboard op uiterst groen. De nieuwe plaatbeluchting levert al buitengewoon goede resultaten op voor de effluentkwaliteit.	Ongewijzigd. De resultaten behaald met de nieuwe luchtvoorziening laten een aanzienlijke verbetering in stikstofreductie zien. Hierdoor hebben we ook kunnen stoppen met de dosering van kostbare externe koolstofbron (C-bron) in de waterlijn om de stikconcentratie omlaag te brengen (voordeel in exploitatie).

Financieel:

Planning:

Renoveren Mechanische zuivering RWZI Tilburg (P069304)

Scope project:

Vervangen van de mechanische zuivering (de objecten waar het afvalwater wordt ontvangen en wordt ontdaan van grof vuil en zand). Aan de hand van de uitgevoerde scenariostudie heeft het DB op 1 oktober 2024 besloten om advies voor *nieuwbouw* van de mechanische zuivering over te nemen. De volgende stap is het bepalen van de locatie en systeemkeuzes middels een schetsontwerp varianten. De varianten worden met ambtelijk advies aan het DB voorgelegd. Na bepaling van de gekozen variant wordt deze na een EU-aanbesteding uitgewerkt tot een technisch ontwerp.

De mechanische zuivering heeft geen (direct) effect op de effluentkwaliteit c.q. de KRW-maatregelen. Echter, inname van het afvalwater heeft wel een direct raakvlak met de afnameverplichtingen en de verder verwerking van het afvalwater door de rwzi, waaronder ook toekomstige objecten als reststoffenverwijdering en zandfiltratie.

Een parallel traject is gestart om maatregelen te treffen om de bestaande mechanische zuivering in stand te houden, zo lang de nieuwe nog niet operationeel is. Ook zijn de werkomstandigheden in het roostergebouw aanzienlijk verbeterd door het installeren van extra H2S afzuig- en verwerkingscapaciteit.

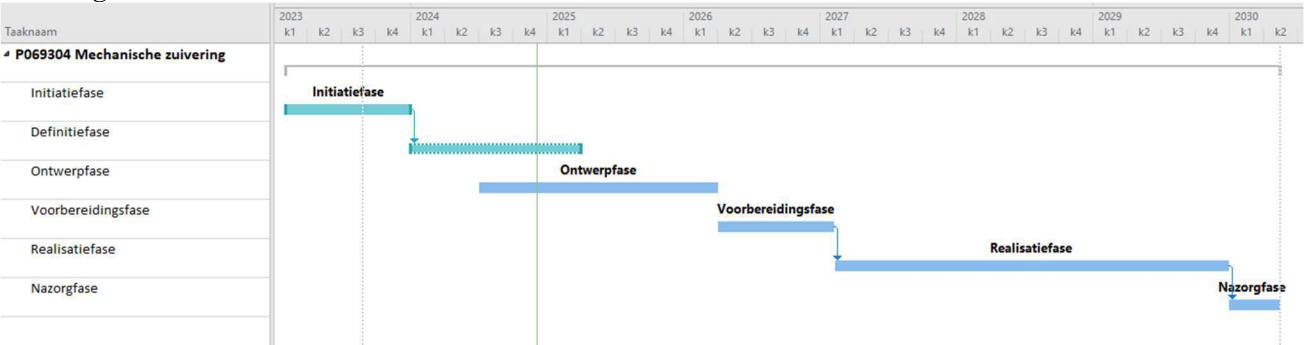
	Commissie vergadering 13-11-2024	Commissie vergadering 22-01-2025
Tijd	Het DB heeft op 1 oktober 2024 ingestemd met het scenario nieuwbouw mechanische zuivering. Ook is een krediet toegekend voor fase 2 (ontwerp). Eind maart 2025 zal een rapportage met varianten binnen het scenario nieuwbouw met ambtelijk advies aan het DB worden voorgelegd. Hierna kan de EU aanbesteding voor het ontwerp starten. Bovenstaand beslisproces heeft geleid tot een langere doorlooptijd	ongewijzigd
Geld	In de BB2025 is een projectraming opgenomen die hoger is dan de BB2024. Daarom staat het dashboard nu op oranje. Indien het AB de BB'25 vastgesteld heeft wordt het dashboard op groen gezet.	De BB2025 is vastgesteld. Het dashboard is echter nog oranje vastgesteld, omdat: Voor de zandvangers wordt momenteel bekeken deze te integreren in de nieuwe mechanische zuivering op de nieuwe locatie. Mogelijk moet een gedeelte van de groengasleiding en hoofddrinkwaterleiding verlegd worden vóór aanvang van het project. Mogelijke aanpassingen in de ramingen hiervoor wordt aan het DB voorgelegd met ambtelijk advies met betrekking tot de variantkeuze.

Doelen	Instandhouden assets en schoon water.	Instandhouden assets en schoon water.
--------	---------------------------------------	---------------------------------------

Financieel:

Planning:

Groot onderhoud voorbezinktanks (VBT's) RWZI Eindhoven (P077201)

Scope project

Dit project draagt bij aan waterketen instandhouden rioolwaterzuivering. Middels groot onderhoud aan de tanks zorgen voor:

- Minimaal 25 jaar restlevensduur.
- Veilige werkomgeving.

Prestaties/resultaat

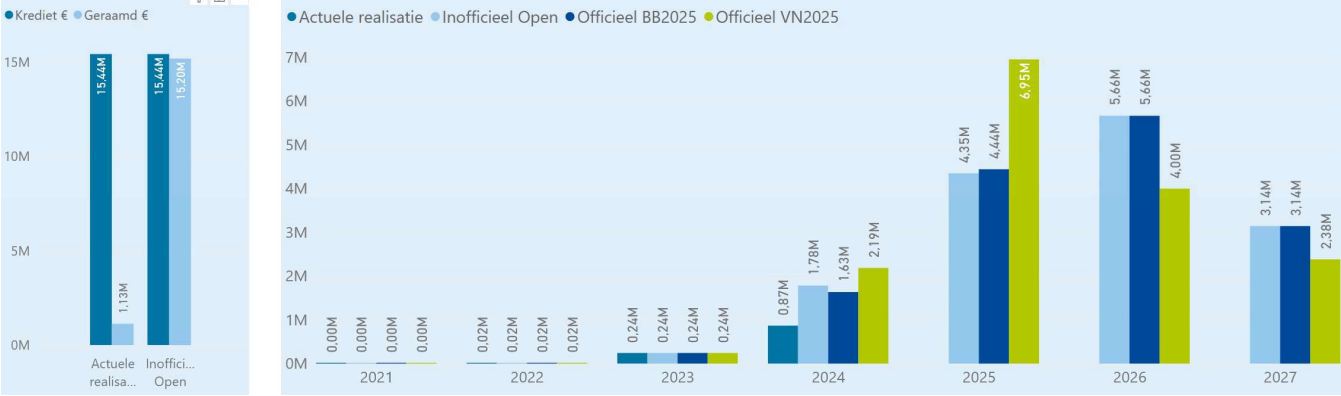
- Betonreparatie.
- Staalwerk vervangen door RVS.
- Koepel plaatselijk vervangen klinknagels.

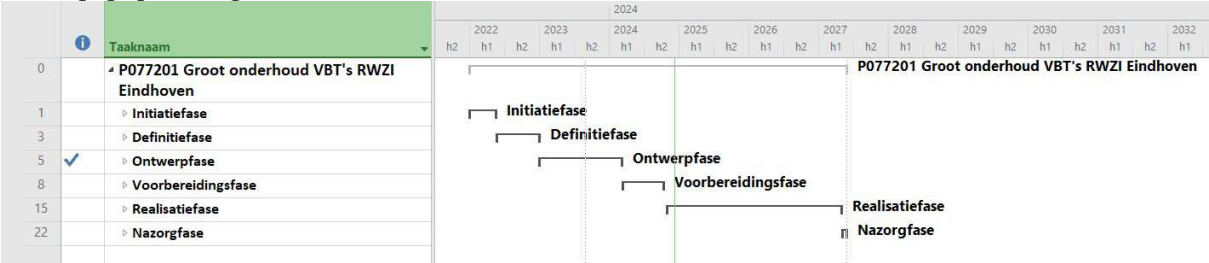
Commissie vergadering 13-11-2024	Commissie vergadering 22-01-2025
----------------------------------	----------------------------------

Tijd	Wordt binnen afgesproken planning uitgevoerd. Geen wijzigingen.	Geen wijzigingen. (Eerder is aangegeven dat dit project vanwege ecologische doelen in de winterperiode wordt uitgevoerd. Dit is 19 maart 2024 voorgelegd aan het DB. Hierdoor is de planning uitgesmeerd 2024 t/m 2027)
Geld	Uitvoeringskrediet na aanbesteding is in lijn met de beleidsbegroting	Van diverse onderdelen blijkt de restlevensduur tegen te vallen, waardoor er meer herstelkosten gemaakt worden. Deze kosten worden vanuit de post onvoorzien gedekt.
Doelen	Doel wordt behaald.	Dit project draagt bij aan waterketen instandhouden rioolwaterzuivering.

Financieel:

Voorlopige planning:

Renovatie en uitbreiding SVI Mierlo (P084701)

Scope project

Dit project draagt bij aan het doel instandhouden slibverwerkingsinstallatie.

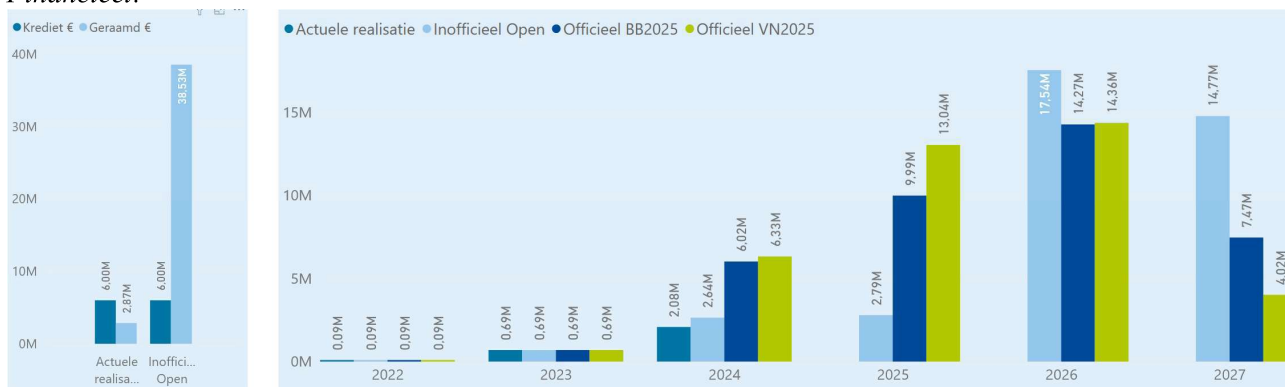
Doelstelling is dat na uitvoeren van de maatregelen de SVI Mierlo in staat is de huidige en toekomstige prestaties te leveren (cf. prognoses 2030 met doorkijk 2050 gebruikt in de toekomstvisie en verkenning) met voor de civiele constructies extra aandacht voor de gewenste capaciteit voor de toekomst. Hiervoor wordt de installatie uitgebreid.

De installatie renoveren/reviseren en/of vervangen zodat deze de gevraagde restlevensduur heeft en voldoet aan wet & regelgeving (o.a. op gebied van duurzaamheid, arbo en veiligheid).

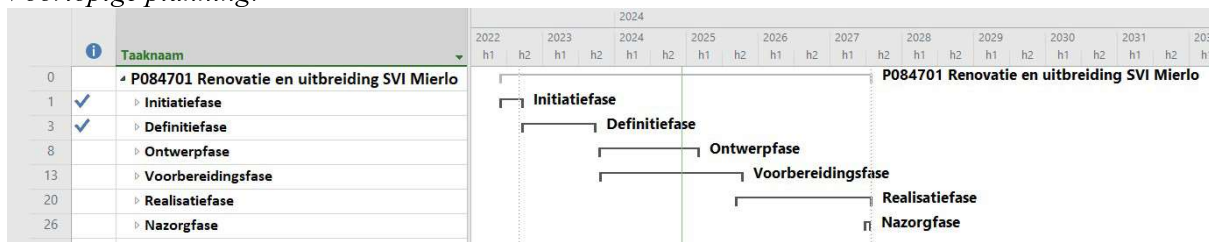

	Commissie vergadering 13-11-2024	Commissie vergadering 22-01-2025
Tijd	Momenteel wordt het DO (definitief ontwerp) uitgewerkt. Verwachting is dat dit februari 2025 gereed zal zijn.	Ontwerpfase loopt uit. Realisatie start gepland voor Q1 2026.
Geld	Er zijn steeds minder voorziene problemen rondom levertijden, daarom is de reservering om onderdelen met lange levertijd (long-lead items) lang vooraf te bestellen verkleind. Hierdoor is raming voor 2024 naar beneden bijgesteld.	De ontwerpfase loopt uit, waardoor de investeringskosten naar achteren naar schuiven.
Doelen	Vertraging (door langere doorlooptijd ontwerpfase) heeft geen effect op het doel. Instandhouding van de installatie/bedrijfsvoering is geborgd middels beheersmaatregelen.	Geen wijzigingen.

Financieel:

Voorlopige planning:

Nieuwe stoffen Hapert (P085501)

Scope project

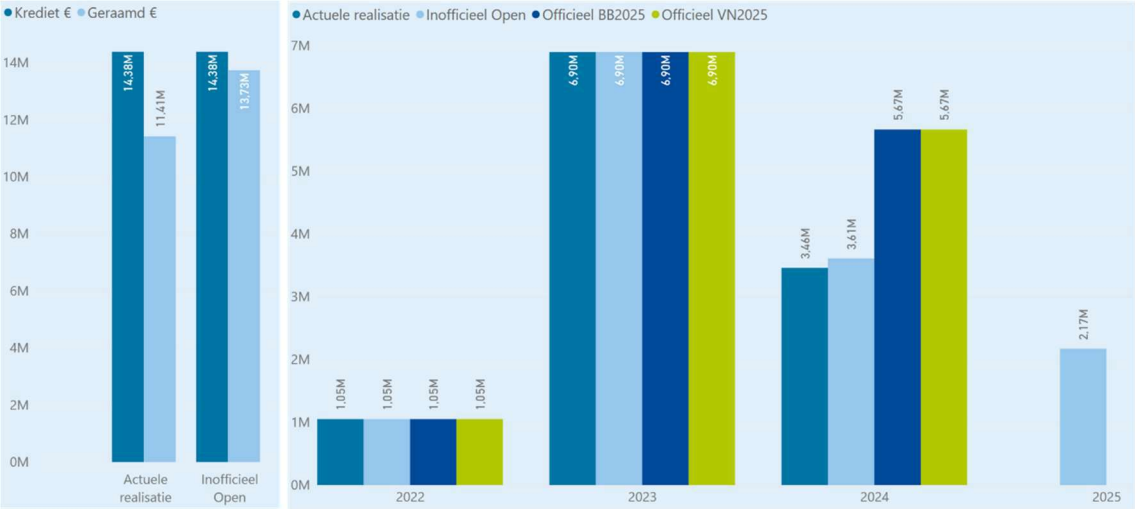
Dit project draagt bij aan het waterdoel: schoon water. Doelstelling van dit project is dat minimaal 70% reductie van nieuwe stoffen (medicijnresten) wordt behaald in het effluent van de RWZI Hapert. Dit doel kan worden gehaald door de realisatie van een ozoninstallatie als nabehandeling. Dat is het belangrijkste deel van de scope. Ook tot de scope van het project behoort het realiseren van een nieuwe laagspanningsruimte en aanpassingen aan de drinkwatervoorziening ten behoeve van de nooddouches (capaciteitsvergroting).

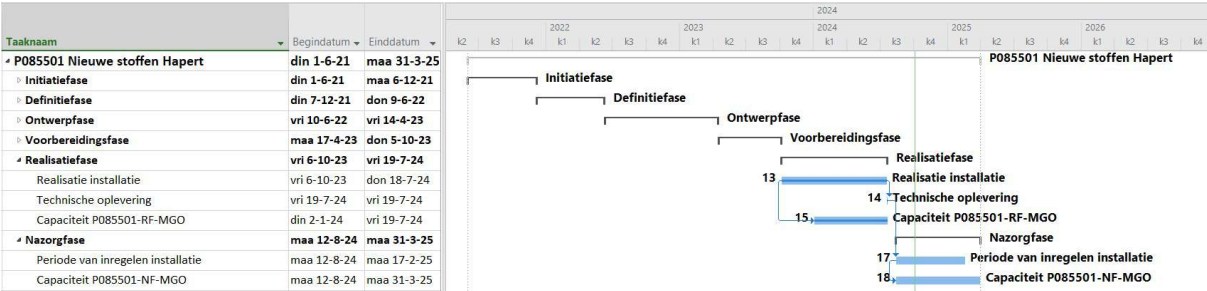
	Commissie vergadering 13-11-2024	Commissie vergadering 22-01-2025
Tijd	Na ingebruikname is een ozonlekkage ontdekt. De vermoedelijke oorzaak van de ozonlekkage is onduidelijk en dient nader onderzocht te worden. De spleet in de tussenwand van de ozoncontacttank, is inmiddels afgedicht, echter daarmee is de voor-de-hand-liggende oorzaak nog niet verholpen. Bij aansluitende tests is onder maximaal debiet en maximale ozondosering toch weer ozon gemeten waar dit niet werd verwacht. Aanvullend onderzoek en maatregelen zijn nodig om dit te verhelpen, zodat de installatie veilig is om mee te werken. Daarna kan de testperiode weer opgestart worden om aan te tonen dat de installatie aan de gestelde eisen voldoet: 70% reductie van nieuwe stoffen (medicijnresten in het bijzonder). Ook zal getest worden of het mogelijk is om 80% reductie te behalen (inspanningsverplichting). Door de ozonlekkage is de installatie tijdelijk stilgelegd. De planning moet nog worden herzien, maar waarschijnlijk loopt dit nog door tot begin Q1 2025.	Er is aanvullend onderzoek gedaan naar de ozonlekkage die vorige keer is gerapporteerd. Gebleken is dat de spleet tussen de tussenwand en de bovenzijde van de ozoncontacttank nog niet volledig is afgedicht. Opnieuw is ozon gemeten aan de verkeerde zijde van het waterslot. Daarvoor wordt op dit moment een oplossing gezocht. Pas als dat verholpen is, kunnen we verder testen en onderzoeken of alle ozonlekkages daarmee zijn opgelost of dat aanvullende aanpassingen nodig zijn. Pas daarna kan de testperiode weer opgestart worden om aan te tonen dat de installatie aan de gestelde eisen voldoet: 70% reductie van nieuwe stoffen (medicijnresten in het bijzonder). Ook zal getest worden of het mogelijk is om 80% reductie te behalen (inspanningsverplichting). Het einde van het jaar komt nu snel in zicht en een nieuwe planning moet nog worden opgesteld. Dat doen we na het uitvoeren van de tests op de ozonlekkage omdat nog onduidelijk is of er nog extra maatregelen nodig zijn.

		Verwachting voor de einddatum is bijgesteld naar Q2 in 2025.
Geld	Het projectkrediet is 14,3 miljoen. Met het huidige inzicht blijft het project daarbinnen.	Het projectkrediet is 14,3 miljoen. Met het huidige inzicht blijft het project daarbinnen. Tevens kan gemeld worden dat de subsidie-beschikking is ontvangen en dat binnenkort de subsidie wordt overgemaakt.
Doelen	Het doel van het project is het verwijderen van 70% medicijnresten. De installatie is zo ontworpen dat dit doel wordt gehaald. Echter met de nu bekende ozonlekkage wordt het kritisch of de gestelde eisen aan subsidieverlening gehaald gaan worden	Het doel van het project is het verwijderen van 70% medicijnresten. De installatie is zo ontworpen dat dit doel wordt gehaald. Het is nu echter onbekend of de ozonlekkage (als dit een issue blijft) daar effect op heeft.

Financieel :

Planning:

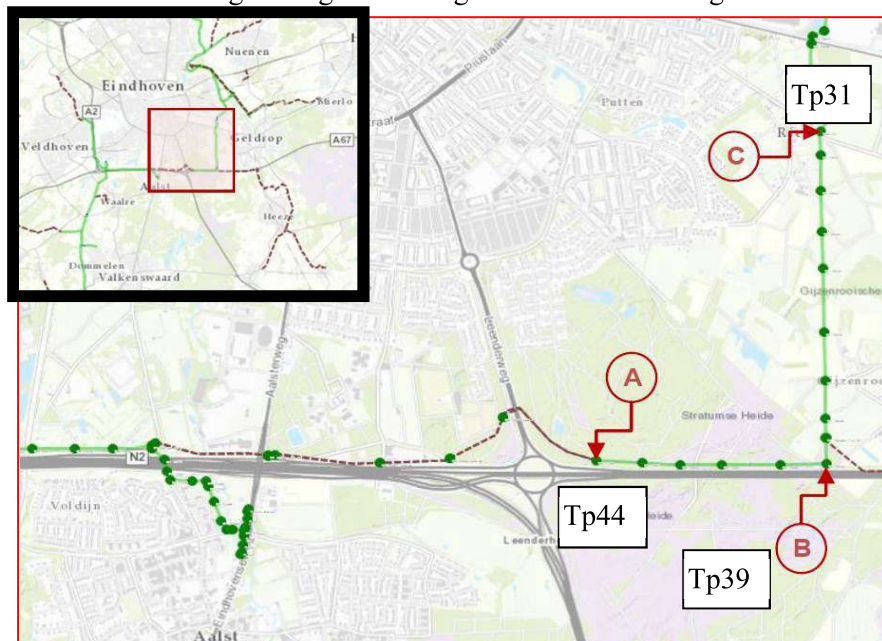

Onderhoud Riool Zuid tussen Tp44 en Tp32A (P071208)

Scope project

Uit inspecties is gebleken dat Riool Zuid op de Stratumse Heide ten zuidoosten van Eindhoven tussen put 44 en put 31 over een lengte van 3 km ernstig is aangetast door H2S-vorming. Als tijdelijke maatregel is in 2019 binnen project P071204 een tijdelijke bypass aangelegd om de vuilwaterafvoer op de korte termijn te borgen. Vervolgens is in project P071206 een variantenstudie uitgevoerd en daarbij

is vastgesteld dat bij de renovatie (d.m.v. vervanging) het huidige riooltracé wordt gevolgd. In project “P071208 Voorbereiding renovatie AWR Zuid Tp44-Tp31” wordt nu de renovatie (d.m.v. vervanging) van deze rioolleiding voorbereid en uitgevoerd. De voorbereiding gaat in nauw overleg met de stakeholders zoals grondeigenaren en gebiedsbeheerders. Figuur 1 toont het projectgebied.

Figuur 1: Projectgebied P071208

Riool zuid en de onderhoudsstatus ervan, is momenteel een zorgpunt voor de organisatie. Niet enkel op deze proejctlocatie. Beheer, onderhoud en realisatie werken intensief samen om instandhoudingsrisico's te beheersen.

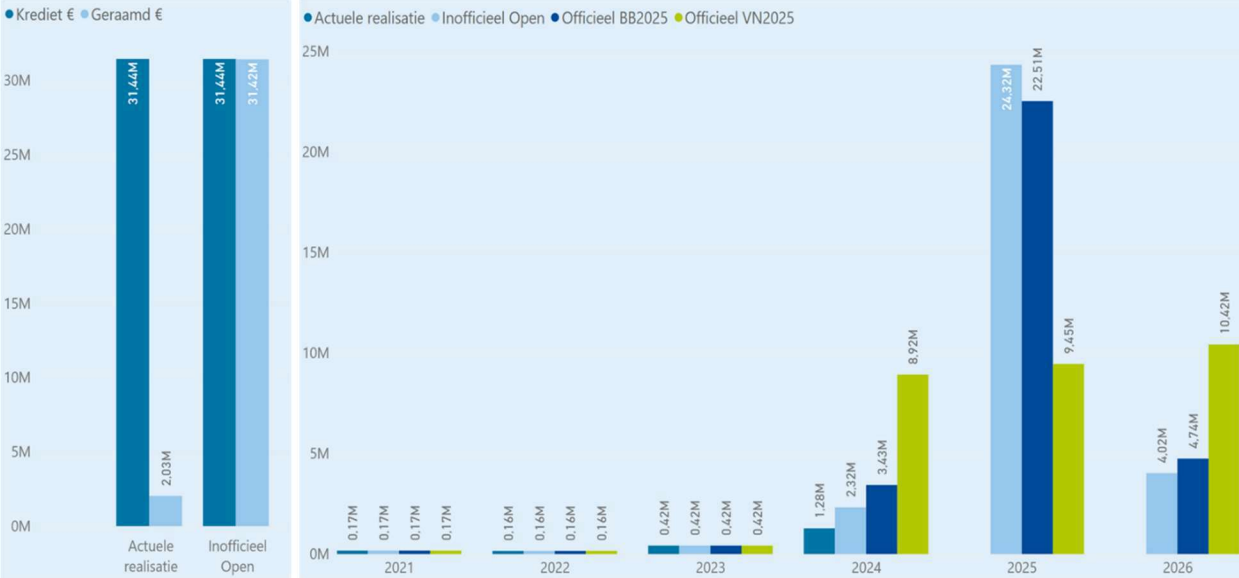

	Commissie vergadering 13-11-2024	Commissie vergadering 22-01-2025
Tijd	De planning van het project blijft ongewijzigd en we liggen op koers. De voorbereidende werkzaamheden zijn begonnen en de aannemingsovereenkomst zal binnenkort getekend worden. De planning van het project blijft ongewijzigd en we liggen op koers. De voorbereidende werkzaamheden zijn begonnen en de aannemings-overeenkomst wordt in november	De planning van het project blijft ongewijzigd en we liggen op koers. De voorbereidende werkzaamheden zijn in volle gang en de aannemingsovereenkomst is begin november getekend. Qua tijdsaspect zijn we afhankelijk van vergunning verlenende instanties om de laatste vergunningen te verkrijgen. Inmiddels zijn de belangrijkste vergunningen

	getekend. Qua tijdsaspect zijn we afhankelijk van vergunning verlenende instanties om de laatste vergunningen te verkrijgen. Dit blijft een onzekere factor. Beheersmaatregelen voor blijven van kracht: - Instemming vanuit Enexis rondom de uitvoeringwerkwijze in relatie tot de aanwezige gastransportleiding. - De overeenstemmingen met de diverse grondeigenaren rondom gebruik en herstel lijken succesvol tot stand te komen. - Vooralsnog wordt het feit dat project is gekwalificeerd als een onderhoudsproject niet in twijfel getrokken in het licht van de stikstofwetgeving, mede door een eenduidige toelichting op het project. Neemt niet weg dat daar waar we redelijkerwijs kunnen, mede gesterkt door het sloopbeleid en convenant Stikstof Emissieloos Bouwen, wel maatregelen treffen om de stikstof- en CO2 te reduceren - Scenario ontwikkeling bij wat te doen in het geval van calamiteit in het kader van de instandhoudingsopgave voor de afvoerfunctie van het riool tijdens de werkzaamheden. - samenhang bekijken van storingsgevoelige elementen zoals de tijdelijke pompinstallatie op de golfbaan-gemaal Aalst en de booster voor dit project Het dashboard behoudt dezelfde status als voorgaande rapportage omdat de vergunningprocedures nog niet volledig positief zijn afgerond en daarmee grote invloed op tijd kunnen hebben.	vergund. Eventuele zienswijze op de vergunningen kunnen mogelijk vertraging in de uitvoering veroorzaken. De watervergunning is vergund. Water wordt geretourneerd in de bodem (infiltratie). Bij extreem natte weersomstandigheden wordt bronneringswater op het riool geloosd om het werk te kunnen uitvoeren. Een officiële start van de uitvoering is gepland medio januari. Beheersmaatregelen voor blijven van kracht, waaronder: - Inplannen aanpassingswerkzaamheden Enexis aan de aanwezige gastransportleiding. - De afronding van de overeenstemmingen met de diverse grondeigenaren rondom gebruik en herstel - Beschouwing en treffen aanvullende maatregelen binnen de samenhang van storingsgevoelige elementen zoals de tijdelijke pompinstallatie op de golfbaan-gemaal Aalst en de booster voor dit project Het dashboard behoudt dezelfde status als voorgaande rapportage omdat de vergunningprocedures nog niet volledig positief zijn afgerond en daarmee grote invloed op tijd kunnen hebben.
Geld	Het uitvoeringskrediet is door het DB verleend in september. Vanuit de beschikbare programmaruimte is het verschil tussen de BB'24 en BB'25 gecompenseerd. Hiermee kunnen we voldoen aan de verplichtingen en de aannemingsovereenkomst kan getekend worden. Het dashboard is daarom van oranje naar groen gezet.	Het uitvoeringskrediet is door het DB verleend in september. Vanuit de beschikbare programmaruimte is het verschil tussen de BB'24 en BB'25 gecompenseerd. Hiermee kunnen we voldoen aan de verplichtingen en is de aannemingsovereenkomst inmiddels getekend. Het dashboard behoudt dezelfde status als voorgaande rapportage (groen).

Doelen	Doel is het borgen van de vuilwaterafvoerfunctie van Riool Zuid door middel van vervanging van de leiding met een capaciteit van 13.000 m3/uur en volgt daarbij het huidige riooltracé. Deze doelen worden behaald, het dashboard blijft op groen	ongewijzigd
--------	--	-------------

Financiën

Planning:

Bijlage(n):
geen bijlagen

Bijlage 8.**BEREKENING RENTERESULTAAT****JAARREKENING 2024**

Voor de toerekening van de rente aan de activa wordt een rentepercentage van 2,75% gehanteerd. Het verschil tussen de over de vaste activa toegerekende rente en de werkelijke rentelasten bedraagt € 1,9 miljoen (begroot was € 0,8 miljoen). Dit renteresultaat is in de rekening van baten en lasten verantwoord onder de post rentebaten.

Dit verschil komt vooral door een lager investeringsbedrag dan begroot waardoor de toe te rekenen rente lager is (tegen 2,75%). De werkelijke rentelasten zijn hoger door de gestegen rente.

De gecalculeerde rente wordt in de rekening van baten en lasten als rentelasten verantwoord. De verdeling van de rente over de innovaties is opgenomen in de staat van materiële vaste activa en immateriële vaste activa en is berekend over de gemiddelde boekwaarde.

A. Berekening van de kapitaalbehoefte per 31 december 2024:		(x € 1.000)
Boekwaarde van de materiële en immateriële vaste activa	458.434	
Boekwaarde van de financiële vaste activa: Agiostorting SNB	1.858	
Overige financiële vaste activa	926	
Funding leaseauto's Wagenplan	0	

Totaal boekwaarde materiële, immateriële en financiële vaste activa		461.218
Saldo vaste geldleningen, inclusief aflossingsverplichting < 1 jaar, zie bijlage E	402.364	
Saldo reserves en voorzieningen, exclusief resultaatbestemming, zie bijlage D	37.957	

		440.321

Financieringstekort per 31 december 2024		20.897

B. Berekening van de rentelasten en de benodigde middelen voor de betaling van de rente		
Rente van de per 1 januari beschikbare financieringsmiddelen (toe te voegen rente 2,75% of vaste rente voor zover aangegeven)		
Rentelasten		(x € 1.000)
Rente van de vaste geldleningen (zie bijlage E)	9.466	
Rente van rekening-courant / kasgeldleningen	330	
Rente debiteuren	-11	
Rente crediteuren	0	
Rente ontvangen verstrekte vaste geldleningen (hypotheken personeel)	0	
Te activeren rentelasten	-728	

Totaal rentelasten		9.057

C. Berekening van de toegerekende rente					(x € 1.000)
Voor de toerekening van de rente aan de activa wordt een rentepercentage van 2,750% gehanteerd. De boekwaarden waarover de rente wordt berekend bedragen:					
	BW jan.24	BW dec.24	BW gemiddeld	Berekende rente	
Vaste activa, bijlage A en B	404.193	458.434	431.314	11.861	
Waarvan te activeren, bijlage B				-728	
Financiële vaste activa, bijlage C	2.926	2.784	2.855	79	
	-----	-----	-----	-----	
Totaal boekwaarde	407.119	461.218	434.169		
Totaal toegerekende rente				11.212	

D. Bepaling renteresultaat		(x € 1.000)
Totaal toegerekende rente (zie onder C.)	11.212	
Totaal rentelasten (zie onder B.)	9.057	

Voordelig renteresultaat		2.155

Samen naar een hoger niveau.

Audit *à la Crowe*

Accountantsverslag
Waterschap De Dommel

9 mei 2025
Eindhoven

Aanbiedingsbrief

Waterschap De Dommel
t.a.v. het algemeen bestuur
Bosscheweg 56
5283 WB Boxtel

Eindhoven, 9 mei 2025

Betreft: **Accountantsverslag boekjaar 2024**

Geachte leden van het algemeen bestuur,

Hierbij bieden wij u het accountantsverslag aan naar aanleiding van onze jaarrekeningcontrole bij Waterschap De Dommel. Onze opdracht is het controleren van de jaarrekening op de aspecten getrouwheid en rechtmatigheid.

In het kader van onze opdracht hebben wij in oktober 2024 een interim controle uitgevoerd. De bevindingen hieruit zijn reeds in een separate management letter gerapporteerd.

Aansluitend zijn wij in februari 2025 gestart met de jaareindecontrole die wij onlangs hebben afgerond. De jaareindecontrole is gericht op het vormen van een oordeel over getrouwheid en rechtmatigheid van de jaarrekening in overeenstemming met de Nederlandse regels voor financiële verslaggeving voor Waterschappen en het vastgestelde normenkader.

Dit accountantsverslag bevat de belangrijkste bevindingen naar aanleiding van de jaareindecontrole. Waar mogelijk doen wij aanbevelingen gericht op verdere verbetering. Deze aspecten doen geen afbreuk aan ons oordeel omtrent de getrouwheid en rechtmatigheid van de jaarrekening 2024.

Wij hebben dit verslag in concept besproken met de manager Financiën, Planning en Control, de concerncontroller, de directeur watersysteem- en keringen en de portefeuillehouder Financiën waarna het verslag is toegelicht aan de audit commissie.

Het proces van de controle is naar ons idee minder efficiënt verlopen als gewenst. Desondanks ervaren wij de samenwerking met de medewerkers als plezierig en constructief. We hebben afspraken met het ambtelijk apparaat gemaakt om voor de controle van volgend jaar de verbeterpunten concreet te bespreken.

Wij vertrouwen erop u middels onze rapportage voldoende geïnformeerd te hebben. Tot het geven van een nadere toelichting op dit verslag zijn wij uiteraard gaarne bereid.

Met vriendelijke groet, namens ons hele team,

ValidSigned by H.A.C.M. Vissers RA MSc
on 09-05-2025

H.A.C.M. Vissers RA MSc
Extern accountant

Inhoudsopgave

1. Samenvatting	4
2. Ons oordeel	7
3. Bevindingen jaarrekening 2024	
1. Begrotingsrechtmatigheid lasten	10
2. Begrotingsrechtmatigheid investeringen	11
3. Materiële vaste activa	12
4. Aanbestedingsrechtmatigheid	14
5. Baten belastingheffing	15
6. Overige bevindingen	16
4. Overige aspecten	18

5. Bijlage 1 – Tabel fouten en onzekerheden SiSa	20
Totaal aantal pagina's:	21

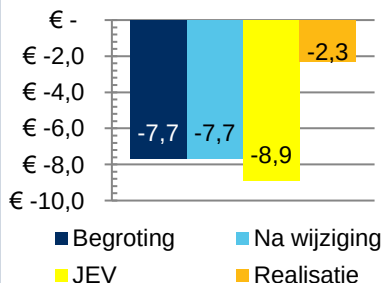
1. Samenvatting – ons oordeel

Ons oordeel				
Onderwerp	Goedkeurend	Afkeurend	Anders	Toelichting
Getrouw beeld		-	-	De jaarrekening 2024 geeft een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van zowel de baten en lasten over 2024 als van de activa en passiva per 31 december 2024 in overeenstemming met de Waterschapsbesluit.
Rechtmatigheid		-	-	De verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in de jaarrekening 2024 zijn tevens in alle van materieel zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen en zijn in overeenstemming met de wet- en regelgeving zoals opgenomen in het door het algemeen bestuur vastgestelde normenkader.
Onderwerp	Geen bevindingen	Wel bevindingen	Anders	Toelichting
WNT verantwoording		-	-	Wij hebben vastgesteld dat de WNT-verantwoording zoals opgenomen in de jaarrekening voldoet aan de daaraan te stellen eisen .
SiSa bijlage		-	-	Wij hebben de SiSa-bijlage zoals opgenomen in de jaarrekening gecontroleerd met inachtneming van de Nota verwachtingen accountantscontrole 2024. Op grond hiervan melden wij dat geen fouten en/of onzekerheden zijn geconstateerd boven de voor de SiSa geldende rapporteringstoleranties.
Wij verstrekken onze controleverklaring in de bestuursvergadering van 21 mei.				

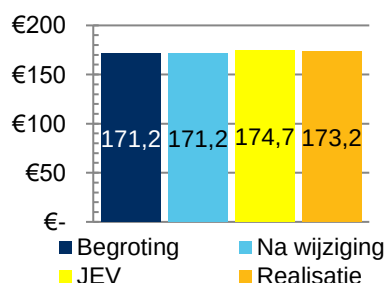
1. Samenvatting – financiële analyse

Financiële analyse 2024

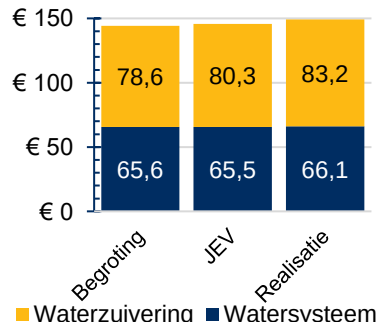
Resultaat in € mln

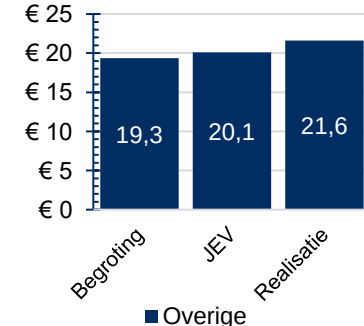
Lasten in € mln

Belastingbaten in € mln

Overige baten in € mln

Het **resultaat** bedraagt circa € 2,3 mln negatief. Ten opzichte van de bijgestelde begroting is het resultaat circa € 5,4 mln voordeliger. Dit wordt veroorzaakt door een combinatie van hogere lasten (-/- € 2,0 mln), hogere belastingopbrengsten (+ € 5,1 mln), hogere overige baten (+ € 2,3 mln).

Wat opvalt is dat het werkelijke resultaat € 6,6 mln positiever is dan de **jaareindeverwachting (JEV)**. Dit hangt samen met hogere overige baten (zoals hogere geactiveerde lasten) en hogere belastingbaten als gevolg van de zuiveringsbaten voor bedrijven. Daarnaast wordt dit veroorzaakt door lagere lasten welke veroorzaakt door lagere uitgaven klimaatagenda.

De **lasten** ad € 173,2 mln zijn € 2,0 mln hoger dan geraamd in de gewijzigde begroting. De belangrijkste afwijkingen betreffen:

- Hogere maaikosten (€ 1,4 mln) door het herstelwerk door de natte periode en indexatie van de kosten.
- Hogere kosten slibverwerking (€ 1,1 mln) door hogere aanvoer slib tegen een hoge tarief.

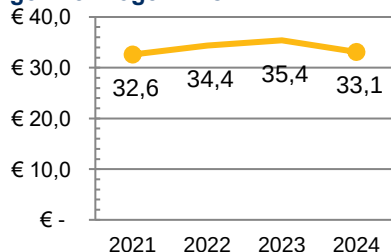
De **belastingbaten** ad € 149,3 mln zijn € 5,1 mln hoger dan begroot door:

- Hogere baten zuiveringsheffing (€ 1,7 mln) vanwege hogere afloop 2023 nuts en tabel- en meetbedrijven.
- Hogere baten zuiveringsheffing tabel- en meetbedrijven (€ 1,1 mln) door hogere vervuilingseenheden, zie bevinding 3.5.
- Lagere kwijtscheldingen € 1,8 mln watersysteem- en zuiveringsheffing doordat kwijtscheldingen individueel aangevraagd dienen te worden en er minder aanvragen zijn geweest.

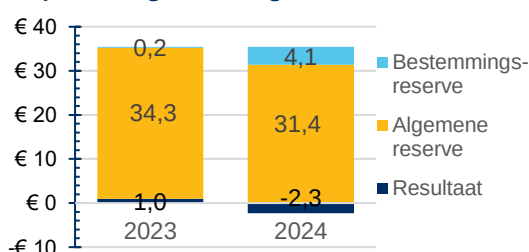
1. Samenvatting – financiële analyse (vervolg)

Financiële analyse 2024

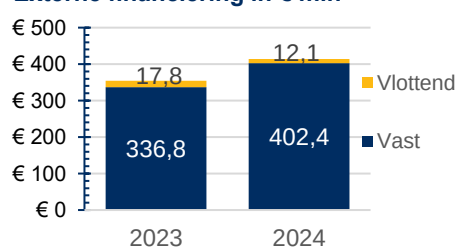
Eigen vermogen in € mln

Opbouw eigen vermogen in € mln

Externe financiering in € mln

Het **eigen vermogen** van Waterschap De Dommel neemt af met € 2,3 mln naar € 33,2 mln eind 2024. Dit vermogen bestaat voornamelijk uit de algemene reserves (€ 31,4 mln voor bestemming resultaat 2024) en zijn verdeeld naar de taakreserves watersysteembeheer (€ 12,6 mln) en zuiveringsbeheer (€ 18,8 mln). Voor de niet bestede middelen van de klimaatagenda uit 2023 (€ 3,9 mln) is in 2024 een bestemmingsreserve gevormd. Tot 2027 is hiervoor aanvullend € 4 mln per jaar beschikbaar, waarbij de uitgaven afhankelijk zijn van de timing in aanvragen en uitvoering door derde partijen, vooral gemeenten. Om schommelingen in de lasten te voorkomen hebben wij geadviseerd de wijze van verwerking in de begroting en jaarrekening te herzien.

In 2024 heeft een actualisatie van de weerstandscapaciteit plaatsgevonden en daarmee is het weerstandsvermogen toegenomen met € 6,8 mln naar € 10,6 mln. Op basis van de analyse in de desbetreffende paragraaf is het **weerstandsvermogen** voldoende. Voor het **inzicht in het vermogen** kan het zinvol zijn om een duidelijker onderscheid te maken naar bestemmingsreserves (gelabeld voor een specifiek doel), egalisatiereserves (ter afdekking van schommelingen in tarieven) en overige vrije reserves (ter afdekking van risico's). Wij hebben geadviseerd dit te evalueren.

De totale **externe financiering** neemt toe met € 59,9 mln en bedraagt eind 2024 € 414,5 mln. Dit hangt met name samen met de gedane investeringen in de vaste activa gedurende 2024. De totale rentelast bedraagt circa € 9,4 mln in 2024. Wij hebben tijdens de controle vastgesteld dat aan de wettelijke voorschriften voor financiering wordt voldaan. In 2024 is voor een bedrag van € 80 mln aan nieuwe leningen aangegaan met een gemiddelde rentepercentage van circa 2,9%. Dit zal komende jaren zichtbaar worden in een stijging van de rentelasten.

2. Ons oordeel

Onderwerp	Toelichting																
Gehanteerde controle en rapporterings-tolerantie	Wij hebben de jaarrekeningcontrole 2024 uitgevoerd met inachtneming van de volgende toleranties, zoals opgenomen in het controleprotocol en wettelijke voorschriften. Indien de geconstateerde fouten en onzekerheden het bedrag van de goedkeuringstolerantie niet overschrijden kan in beginsel een goedkeurende controleverklaring worden afgegeven. <table><tr><th></th><th>Grondslag</th><th>Omvang</th><th>Tolerantie</th></tr><tr><td>Fouten</td><td>1% van de lasten incl. dotatie reserves</td><td>€ 173.284.000</td><td>€ 1.733.000</td></tr><tr><td>Onzekerheden</td><td>3% van de lasten incl. dotatie reserves</td><td>€ 173.284.000</td><td>€ 5.199.000</td></tr><tr><td>Rapporteringstolerantie</td><td>-</td><td>-</td><td>€ 100.000</td></tr></table>		Grondslag	Omvang	Tolerantie	Fouten	1% van de lasten incl. dotatie reserves	€ 173.284.000	€ 1.733.000	Onzekerheden	3% van de lasten incl. dotatie reserves	€ 173.284.000	€ 5.199.000	Rapporteringstolerantie	-	-	€ 100.000
	Grondslag	Omvang	Tolerantie														
Fouten	1% van de lasten incl. dotatie reserves	€ 173.284.000	€ 1.733.000														
Onzekerheden	3% van de lasten incl. dotatie reserves	€ 173.284.000	€ 5.199.000														
Rapporteringstolerantie	-	-	€ 100.000														
Controleverschillen	In de jaarrekening 2024 resteren geen ongecorrigeerde controleverschillen met betrekking tot de getrouwheid en rechtmatigheid. Gedurende de controle zijn er door het waterschap zelf verschillende correcties doorgevoerd en daarnaast hebben wij diverse controleverschillen geconstateerd welke zijn gecorrigeerd. De totale impact op het resultaat hiervan is € 806.000, waarvan € 707.000 de controleverschillen betreffen die wij tijdens onze controle hebben geconstateerd.																

2. Ons oordeel

Onderwerp	Toelichting
Jaarverslag verenigbaar	Wij hebben vastgesteld dat het jaarverslag overeenkomstig de Waterschapsbesluit is opgesteld en, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening . De programmaverantwoording hebben wij marginaal getoetst wat zoveel betekent als het signaleren van mogelijke tegenstrijdigheden. De accountantscontrole omvat derhalve geen oordeel over de inhoudelijke juistheid en/of volledigheid van de informatieverstrekking opgenomen in de programmaverantwoording.
Schattingen	De opstelling van de jaarrekening vereist dat het dagelijks bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen en van de baten en lasten. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen zijn in het kader van onze controleopdracht op aanvaardbaarheid beoordeeld. Hierbij hebben wij geen belangrijke tekortkomingen geconstateerd. In uw jaarrekening zijn in bijzonder de volgende schattingen verwerkt: • Nog op te leggen en terug te betalen belastingen die toezien op 2024 bedragen per saldo € 0,5 mln (te betalen). Bestaande uit € 2,3 mln nog op te leggen aanslagen en € 2,8 mln terug te betalen voorschotten aan Brabant Water. • Voorzieningen (wachtgelden en pensioen (voormalig) bestuurders) ad € 2,5 mln. Deze voorziening ziet bijna volledig toe op de pensioenvoorziening voor bestuurders. Deze voorziening is gebaseerd op een actuariële berekening door een externe partij. • De overige nog te ontvangen btw ad € 0,2 mln ziet toe op nog in te dienen suppleties over 2020-2024 inzake de pro rata. • In de nog te betalen bedragen is voor de klimaatagenda een bedrag van € 216.000 op basis van een inschatting van de reeds door derden gerealiseerde projecten.
SiSa-bijlage	De SiSa-bijlage en bijbehorende stukken dienen door uw organisatie voor 15 juli a.s. elektronisch bij het CBS te worden aangeleverd. De tabel in de bijlage voor 'fouten en onzekerheden' kunt u gebruiken voor het aanleveren van gegevens aan het CBS.

2. Ons oordeel

Onderwerp	Toelichting
Verbonden partijen	In uw jaarrekening zijn diverse bijdragen aan verbonden partijen verwerkt. De (vanwege de financiële impact) belangrijkste partijen betreffen: • SNB: bijdrage van € 5,9 mln • Aquon: bijdrage van € 3,0 mln • Het Waterschapshuis: bijdrage van € 1,6 mln De bovengenoemde bedragen zijn verwerkt op basis van de voorlopige jaarcijfers zoals opgeleverd door de verbonden partij. Wij hebben kennis genomen van deze jaarcijfers en stemmen in met de huidige verwerking in uw jaarrekening. Wij adviseren om voor vaststelling van de jaarrekening door het AB kennis te nemen van de laatst bekende cijfers. Eventuele afwijkingen met een materiele impact op uw jaarrekening kunnen dan alsnog verwerkt danwel toegelicht worden.
Interne beheersing	Op basis van onze werkzaamheden hebben wij geen significante tekortkomingen in de interne beheersing geconstateerd. In onze management letter hebben wij enkele belangrijke aandachtspunten opgenomen voor de verdere verbetering van de processen. De belangrijkste bevindingen voor het waterschap zien toe op monitoring van projecten en de doorontwikkeling van de VIC in combinatie met rechtmatigheidsverantwoording. Aanvullend merken wij, op basis van de jaarrekeningcontrole, op dat er binnen de administratie veel correctieboekingen zijn doorgevoerd. Dit leidt tot een moeizamer jaarrekeningproces.
Jaarrekeningproces	De jaarrekeningcontrole is minder efficiënt verlopen als gewenst. Dit hangt deels samen met de afwezigheid van een aantal medewerkers die onderdeel uitmaken van het jaarrekeningproces. Daarnaast hebben wij geconstateerd dat diverse brondocumentatie zoals bevestigingen van derden en prestatieleveringen welke als onderbouwing dienen voor financiële mutaties vaak niet aanwezig zijn. Deze dienen dan achteraf nog onderbouwd te worden wat regelmatig niet mogelijk is waardoor er correctieboekingen volgen. Wij hebben geadviseerd de werkwijze hierop aan te passen.

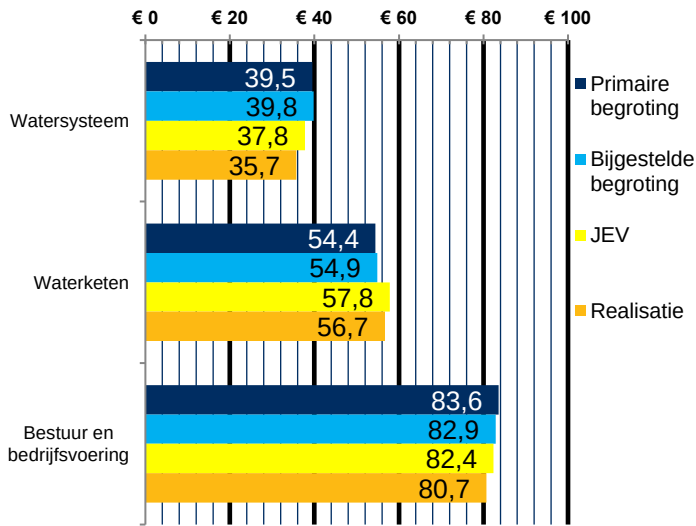
3.1 Begrotingsrechtmatigheid lasten

Begrotingsrechtmatigheid lasten

Algemeen

Bevinding

Lasten per beleidsveld in € mln

In het kader van de controle hebben wij onderzoek verricht op overschrijdingen van lasten ten opzichte van de gewijzigde begroting. In de begroting is op totaalniveau een correctie van 4% op de lasten opgenomen waardoor de analyse in het jaarverslag toeziet op het niveau vóór correctie.

De lasten op beleidsveld **Watersysteem** zijn ca. € 4,1 mln lager dan begroot en € 2,1 mln lager dan de JEV. Dit wordt veroorzaakt door de achterblijvende uitgaven op het budget van de klimaatagenda. Dit hangt vooral samen met het moment van aanvraag en uitvoering door derden.

De overschrijding op beleidsveld **Waterketen** bedraagt ca. € 1,8 mln. Dit wordt grotendeels veroorzaakt vanwege hogere energiekosten door het verpompen van meer regenwater en hogere kosten SNB vanwege meer slibafvoer. Deze hogere uitgaven zijn passend binnen de reguliere beleidsuitgangspunten en bovenal tijdens de JEV al gemeld. Derhalve zijn wij er vanuit gegaan dat er geen begrotingsoverschrijding in ons oordeel betrokken dient te worden.

Ten aanzien van het programma **Bestuur en bedrijfsvoering** zijn de uitgaven ca. € 2,2 mln lager dan begroot en € 1,7 mln lager dan de JEV. Dit wordt met name veroorzaakt door lagere personeelskosten door vacatureruimte welke niet is ingevuld.

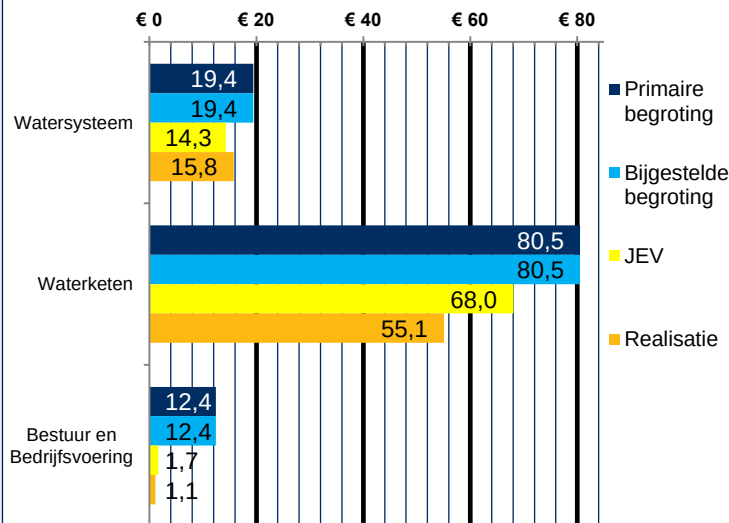
3.2 Begrotingsrechtmatigheid investeringen

Begrotingsrechtmatigheid investeringen

Algemeen

Bevinding

Netto investeringen per beleidsveld in € mln

In het kader van de controle hebben wij onderzoek verricht op overschrijdingen van investeringen ten opzichte van de gewijzigde begroting en de investeringskredieten.

Op **Watersysteem** blijkt dat de gerealiseerde projectinvesteringen achterblijven op de bijgestelde begroting. Dit wordt met name veroorzaakt door minder capaciteit bij bijvoorbeeld Kleine Beerze vanwege wateroverlast en stuw Nemelaer door krapte op de arbeidsmarkt. De realisatie was uiteindelijk weer hoger dan de JEV.

Op **Waterketen** zijn de investeringen fors lager dan de bijgestelde begroting en de JEV. Deze trend was afgelopen jaren reeds zichtbaar. Dit wordt veroorzaakt doordat investeringen doorschuiven naar de toekomst. Wij hebben geadviseerd om de onzekerheden realistischer in te schatten.

Op **Bestuur en Bedrijfsvoering** zijn de investeringen fors lager dan begroot waar in de JEV rekening mee was gehouden. Dit komt met name door het doorschuiven van projecten zoals Energie en klimaat.

Wij hebben gecontroleerd of de projecten uitgevoerd zijn binnen het vastgestelde krediet. Bij twee projecten is sprake van een overschrijding (totaal € 671.000) waar tegenover de bijdragen van derde staan of in 2025 aanvullend krediet is ontvangen. Derhalve zijn er geen kredietoverschrijdingen die meetellen in ons oordeel.

3.3 Materiële vaste activa

Materiële vaste activa				
Immateriële en materiële vaste activa	Bevinding			
	Ultimo 2024 bedragen de geactiveerde immateriële en materiële vaste activa samen circa € 458 mln (2023: ca. € 404 mln). Gedurende het jaar is voor circa € 78 mln geïnvesteerd (netto na (subsidie)bijdragen derden) en is voor € 24 mln afgeschreven, afgewaardeerd en gedesinvesteerd. Wij hebben de investeringen in 2024 gecontroleerd en vastgesteld dat activering conform de verslaggevingsregels heeft plaatsgevonden. De afschrijvingen zijn getoetst aan het vastgestelde afschrijvingsbeleid. Tijdens onze controle zijn geen materiële afwijkingen van dit beleid geconstateerd.			
Onderhanden werk	Onze aandacht gaat vooral uit naar het onderhanden werk aangezien hierop de investeringen plaatsvinden. Het saldo onderhanden werk bedraagt € 116,5 mln (2023: € 78,6 mln). Wij hebben hierbij de volgende opmerkingen: In 2024 is voor € 34,8 aan projecten afgerond en financieel afgesloten Vanaf 2025 wordt op deze projecten afgeschreven. De grootste (deel)projecten betreffen:			
	Code	Omschrijving	OHW 2023	Geactiveerd 2024
	P019801	Beekherstel Reusel-De Mierden Noord	2.383.063	1.856.795
	P064106	GOO inw landmeetgeg waterg en duiker	2.708.375	2.708.375
	P063105	Aanpas en uitbreid sliblijn rwzi EHV	548.066	4.059.847
	P079603	RWZI Boxtel Fase 2 4 t/m9, 11, 14 en 15	3.654.058	12.769.349
	Totaal		9.293.562	21.394.367
	In 2024 is voor Beekherstel Reusel-De Mierden een bijdrage BOK vanuit de Provincie Noord-Brabant € 526.000 ontvangen en in mindering gebracht op het project. Daarnaast is op het project GOO niets meer geïnvesteerd in 2024 en vervolgens afgesloten.			

3.3 Materiële vaste activa

Materiële vaste activa

Bevinding

- De belangrijkste onderhanden werken zijn:

Code	Omschrijving	OHW 2023	OHW 2024
P051418	Hoogwatermaatregelen St. Oedenrode	4.469.233	8.437.792
P069301	Kernteam raamovereenkomst onderdeel van hoofdproject "vervangen RWZI" Tilburg	6.039.300	7.415.737
P069303	Aeratie + chemicaliën Tilburg	17.207.151	33.289.461
P071207	Inprikkers Riool zuid	2.387.320	6.754.459
P085501	Nieuwe stoffen Hapert	7.951.541	11.021.339
		38.054.545	66.918.788

Daarin schuilen volgens ons de volgende financiële risico's: niet functioneren naar behoren vanwege een ozonlekkage waarbij het nog niet mogelijk was om deze te dichten (Nieuwe Stoffen Hapert) en niet tijdig behalen van doelstellingen (Aeratie + Chemicaliën Tilburg).

In 2024 is er in totaal € 1 mln van de onderhanden projecten naar de exploitatie gebracht. Dit zijn onder andere het project afbreken van de tijdelijke leiding aangezien dit niet aan de activeringsvereisten voldoet en het project demo oppervlaktewaterbeluchting omdat deze niet naar behoren werkt.

3.3 Materiële vaste activa

Materiële vaste activa

Bevinding

- In de management letter hebben wij geadviseerd de wijze van projectmonitoring te verbeteren. Een en ander hangt ook samen met de nauwkeurigheid van de onderliggende (financiële) projectadministratie. Dit wordt onderkend door de directie en hierop wordt actie ondernomen.
- Tijdens de eindejaarscontrole hebben wij geconstateerd dat er meerdere verwerkingswijzen worden gehanteerd voor het activeren van lasten. Dit wordt veroorzaakt doordat het aantal uitzonderingen inmiddels zo hoog is dat hiervoor een structurele aanpak nodig is. Wij hebben geadviseerd het activeringsbeleid te vernieuwen en daarbij de diverse situaties uit te werken zodat er uniforme werkwijze ontstaat.
- De uren van de medewerkers met directe betrokkenheid met het actief en die waarde toevoegen worden geactiveerd tegen het tarief volgens de Handleiding Overheidstarieven (HOT). In het activeringsbeleid is opgenomen dat voor de begroting wordt uitgegaan van de HOT van het jaar ervoor met indexatie voor de verwachte CAO ontwikkeling. Het waterschap hanteert dit tarief voor de gerealiseerde uren zoals zij afgelopen jaren ook gedaan hebben. Echter blijkt niet uit het beleid of de werkelijke of geïndexeerde HOT gehanteerd dient te worden. Wij hebben geadviseerd om het beleid in op dit onderdeel te verduidelijken.
- In voorgaande jaren is gedurende de uitvoering van een project weinig tot geen aandacht besteed aan het voldoen aan de subsidievereisten. Dit dient achteraf alsnog vastgesteld te worden en hierover dient nog verantwoording afgelegd te worden aan de subsidieverstrekker. Doordat er onvoldoende inzicht is in de subsidievoorwaarden ontstaat het risico dat er mogelijk subsidies terugbetaald dienen te worden. Dit wordt onderkend door de directie en hierop wordt actie ondernomen.

3.4 Aanbestedingsrechtmatigheid

Aanbestedingsrechtmatigheid	
Inkoop en aanbesteding	Bevinding
	In het kader van de rechtmatigheidscontrole zijn onze controlewerkzaamheden op inkopen en aanbestedingen gericht op het voldoen aan de Europese aanbestedingswetgeving. Dit betekent dat wij primair controleren op inkopen boven de Europese drempel 2024 van € 221.000 (exclusief BTW) voor leveringen en diensten en € 5,54 mln (exclusief BTW) voor werken en dat enkel constatering op het gebied van de Europese aanbestedingswetgeving een effect hebben op ons rechtmatigheidsoordeel. Tijdens de jaareindecontrole hebben wij de inkoopanalyse over het gehele boekjaar 2024 ontvangen en hierop onze eigen controlewerkzaamheden verricht. Wij hebben op basis van onze werkzaamheden geen onrechtmatigheden geconstateerd.

3.5 Baten belastingheffingen

Baten belastingheffingen

Belastingheffingen	Bevinding
	Per jaareinde maakt het waterschap een inschatting van de nog op te leggen belastingbaten. Voor zuiveringsheffing van bedrijven dient deze inschatting gemaakt te worden op basis van het aantal vervuilingseenheden. Tijdens de interimcontrole hebben wij geconstateerd dat de baten voor de zuiveringsheffing voor bedrijven over 2023 € 1,3 mln hoger zijn dan vorig jaar ingeschat. Dit wordt veroorzaakt doordat de aanslag opgelegd wordt op basis van de laatste definitieve gegevens. Dat betekent dat de inschatting van 2023 voor een groot aantal bedrijven gebaseerd is op de definitieve gegevens van 2021. Per jaareinde werd niet gecontroleerd of er op dat moment recentere gegevens beschikbaar waren. De afdeling belastingen heeft voor dit jaar deze analyse wel uitgevoerd voor tabelbedrijven en op basis hiervan de inschatting van de nog op te leggen belastingbaten bijgesteld. Dit heeft geleid tot inschatting van hogere zuiveringsheffing tabelbedrijven van € 374.000. De zuiverings- en watersysteemheffing voor ingezetenen (nuts) worden geïnd door Brabant Water en doorgestort aan de Dommel. Het waterschap heeft in 2024 over 2023 € 643.000 meer belastingbaten ontvangen dan voorgaand jaar ingeschat. Om dit verschil te verklaren heeft het waterschap de belastingbaten volgens de eigen administratie vergeleken met de afdrachten vanuit Brabant Water. Volgens de Dommel zouden de hogere belastingbaten € 433.000 dienen te zijn. Voorzichtigheidshalve heeft het waterschap voor het verschil een reservering opgenomen. De nog op te leggen belastingbaten nuts zijn voor 2024 bepaald op basis van de eigen belastingadministratie om de inschatting te verbeteren. Hierdoor is de inschatting € 298.000 hoger dan de informatie verkregen vanuit Brabant Water. Wij stemmen in met deze verwerkingswijze. Daarnaast hebben wij het waterschap geadviseerd om deze afrekensystematiek met Brabant Water te evalueren.

3.5 Overige bevindingen

Nagekomen baten	
	Bevinding
SNB	In 2019 en 2020 heeft het Waterschap € 333.000 betaald aan de zogenoemde 'garantieregeling'. De afspraak was dat dit bedrag terugvloeit aan de Dommel indien de afspraken rondom de tariefontwikkeling bij SNB worden behaald. Op basis van de laatste calculaties is het onwaarschijnlijk dat deze afspraken worden behaald. Het Waterschap heeft in 2024 het garanti kapitaal afgeboekt. Aangezien deze garantieregeling formeel in 2027 wordt afgewikkeld is dit in de niet uit de balans blijken de rechten toegelicht.
BTW positie	Het fiscale karakter van een Waterschap is – in tegenstelling tot het reguliere bedrijfsleven – vaak onderhevig aan complexe vraagstukken en veranderingen. Gedurende 2024 zijn de suppleties over 2019 tot en met 2023 voor de pre pro rata's ingediend bij de belastingdienst. Deze suppleties zijn verantwoord in de jaarrekening van 2023 voor € 338.000. De Belastingdienst heeft niet ingestemd met de berekeningswijze waarna deze door het Waterschap is aangepast. Hierdoor blijkt de positie voorgaand jaar € 139.000 te hoog te zijn verantwoord. De vorderingspositie met betrekking tot voorgaande jaren bedraagt ultimo 2024 € 206.000. Wij merken het volgende op: • De suppletie over 2019 is afgewikkeld, de baten zijn € 9.000 lager dan vorig jaar verantwoord. • Voor de jaren 2020 tot en met 2022 is dezelfde berekening opgesteld en de bijbehorende suppleties dienen nog ingediend te worden. De baten bedragen € 116.000 en is € 99.000 lager dan vorig jaar verantwoord. • Voor 2023 en 2024 heeft het waterschap een inschatting gemaakt op basis van voorgaande jaren. Voor 2023 is € 50.000 ingeschat wat € 31.000 lager is dan vorig jaar verantwoord en voor 2024 is € 40.000 ingeschat. Wij hebben geadviseerd om de suppleties zo snel mogelijk af te wikkelen zodat er zekerheid ontstaat over de opgenomen posities.

3.5 Overige bevindingen

Overige bevindingen

	Bevinding
Verlofsaldo	Het openstaande verlofsaldo van medewerkers wordt binnen de jaarrekening van Waterschap De Dommel gewaardeerd als kortlopende verplichting op basis van een consistente methodiek. Deze verplichting is in 2024 toegenomen met € 1,1 mln naar een totaalbedrag van € 8,9 mln. In totaal staan er 175.000 verlofuren open bij 619 medewerkers. Wij stemmen in met de opgenomen positie.
	De toename van de reservering wordt met name veroorzaakt door de toename van het IKB spaarverlof. Het aantal uren in spaarverlof is toegenomen van 47.000 naar 67.000.
	De hoogte van het openstaande verlofsaldo leidt – naast een financiële verplichting – ook tot risico's in de bedrijfsvoering. Bij opname van verlof moet die functie mogelijk immers op een andere wijze worden ingevuld. Ondanks dat de financiële risico's zijn afgedekt hebben wij geadviseerd te evalueren vanuit bedrijfsvoering hoe om te gaan met dit verlof.

4. Overige aspecten in relatie tot onze controle

Onderwerp	Toelichting
Geen sprake van beperkingen in de reikwijdte van onze controle	Er zijn geen beperkingen bij de uitvoering van onze controle opgetreden. Naar onze mening is ons bij de uitvoering van onze controleopdracht door de medewerkers van het waterschap de volledige medewerking verleend en hebben wij volledige toegang tot de benodigde informatie gehad
Fraude	De verantwoordelijkheid voor het voorkomen en ontdekken van fraude ligt primair bij het bestuur. Onze rol als accountant is om vast te stellen dat de jaarrekening vrij is van materiële afwijkingen door fouten of fraude. Bij fraude is het risico dat een afwijking niet ontdekt wordt groter dan bij fouten, omdat fraude vaak samen gaat met activiteiten om de fraude te verhullen. Onze werkzaamheden ten aanzien van fraude bestaan onder andere uit: • Alertheid op fraudesignalen gedurende de controle; • Evalueren en bespreken van mogelijkheden tot fraude en fraudesignalen met het management. • Het uitvoeren van een analyse op handmatige journaalposten, onder andere om ingrijpen van het bestuur in de interne beheersing te kunnen identificeren. • Het uitvoeren van controlewerkzaamheden op schattingsposten, onder andere om oneigenlijke beïnvloeding door het bestuur te kunnen identificeren. • Het beoordelen van rechten in de financiële administratie en de bankapplicatie alsmede het uitvoeren van een bankanalyse, met als doel om fouten en fraude in de uitgaande betalingen te kunnen identificeren (nog onderhanden). Er zijn gedurende 2024 door ons geen materiële fraudegevallen geconstateerd en er zijn ons eveneens geen vermoedens van fraude bekend. Daarnaast heeft uw dagelijks bestuur aan ons geen melding gemaakt van geconstateerde fraudegevallen of andere fraudesignalen. Wij hebben in de management letter geadviseerd om een fraudebeleid op te stellen.
Claims en juridische procedures	Er zijn geen belangrijke (dreigende en niet gewaardeerde) claims en/of juridische procedures met een mogelijke materiële impact op de cijfers per ultimo 2024, anders dan toegelicht in het jaarverslag.

4. Overige aspecten in relatie tot onze controle

Onderwerp	Toelichting
Gebeurtenissen na balansdatum	Er zijn geen belangrijke gebeurtenissen na balansdatum anders dan hetgeen opgenomen in de niet uit de balans blijkende verplichtingen.
Geautomatiseerde gegevensverwerking	Wij hebben vanuit onze controle op de jaarrekening geen belangrijke bevindingen met betrekking tot de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking.
Onafhankelijkheid	Wij zijn onafhankelijk van uw Waterschap en voor zover wij weten heeft zich geen inbreuk voorgedaan op de van toepassing zijnde regels (Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (VIO)) ten aanzien van onafhankelijkheid.
Duurzaamheid	Hoewel het geen wettelijke verplichting is om een duurzaamheidsverantwoording op te stellen, ligt er voor Waterschappen nadrukkelijk wel een rol op het gebied van duurzaamheid . Bovendien groeit ook de vraag naar transparante verslaglegging hierover. Wij hebben het jaarverslag bekeken. Daarbij valt op dat duurzaamheid stevig is verankerd in het beleid en de uitvoering van het waterschap. Wij adviseren om op termijn te werken aan een meer gestructureerde ESG-verantwoording, bijvoorbeeld via een herkenbare paragraaf of afzonderlijk duurzaamheidsverslag in de P&C producten. Hetgeen bijdraagt aan de transparantie richting burgers en andere belanghebbenden. Wij denken hierin graag met u mee.
Openstaande punten	• Definitief maken jaarrekening • Teken en bevestiging bij de jaarrekening (LOR): 21 mei 2025 • Afgeven controleverklaring: 21 mei 2025 • Vaststellen jaarrekening door het AB: 21 mei 2025

5. Bijlage 1 – Tabel fouten en onzekerheden SiSa

Nummer	Specifieke uitkering of overig	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in €	Toelichting fout / onzekerheid
E107	Subsidieregeling stimulering uitvoering maatregelen Deltaplan Agrarisch Waterbeheer	-	-	n.v.t.
Strekking controleverklaring				
Strekking controleverklaring rechtmatigheid:		Goedkeurend		
Strekking controleverklaring getrouwheid:		Goedkeurend		

Smart decisions. Lasting value.

PERSOONLIJK/VERTROUWELIJK

Waterschap de Dommel
T.a.v. de mevrouw B. van Diesen
Postbus 373
5280 AJ Boxtel

Eindhoven, 15 mei 2025
Dos.nr. 103746
Behandeld door: T. Habets

Geachte mevrouw van Diesen,

Inzake: controleverklaring jaarrekening 2024

Hierbij ontvangt u een gewaarmerkt exemplaar van de jaarstukken, met daarin opgenomen de jaarrekening 2024 voorzien van onze controleverklaring d.d. 15-05-2025. Wij bevestigen u akkoord te gaan met het opnemen van deze controleverklaring in de jaarstukken, die overeenkomt met het bijgevoegde gewaarmerkte exemplaar.

Een exemplaar van het jaarverslag dient te worden ondertekend door de leden van het dagelijks bestuur en dient te worden vastgesteld door het algemeen bestuur. Wij bevestigen u ermee akkoord te gaan dat een afschrift van onze controleverklaring openbaar wordt gemaakt, mits het opgemaakte jaarverslag inclusief jaarrekening ongewijzigd wordt vastgesteld.

Openbaarmaking van de controleverklaring is slechts toegestaan tezamen met deze versie van de jaarstukken inclusief jaarrekening. Indien u de jaarstukken en de controleverklaring opneemt op internet, dient u te waarborgen dat de jaarstukken inclusief jaarrekening goed zijn afgescheiden van andere informatie op de internet-site. Afscheiding kan bijvoorbeeld plaatsvinden door de jaarstukken in niet-bewerkbare vorm als een afzonderlijk bestand op te nemen of door een waarschuwing op te nemen indien de lezer de jaarstukken verlaat ("u verlaat de beveiligde, door de accountant gecontroleerde jaarrekening").

Vertrouwende u hiermede van dienst te zijn geweest en tot het verstrekken van verdere inlichtingen ben ik gaarne bereid.

Hoogachtend,
Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

ValidSigned by H.A.C.M. Vissers RA MSc
on 15-05-2025

H.A.C.M. Vissers RA MSc

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: het algemeen bestuur van Waterschap de Dommel.

A. Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening 2024**Ons oordeel**

Wij hebben de jaarrekening 2024 van Waterschap de Dommel te Boxtel gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- geeft de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2024 als van de activa en passiva van Waterschap de Dommel op 31 december 2024 in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit; en
- zijn de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2024 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in het controleprotocol dat is vastgesteld door het algemeen bestuur op 2 oktober 2024.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de exploitatierekening naar kostendragers, naar beleidsvelden en naar kosten- en opbrengstsoorten over 2024;
2. de balans per 31 december 2024;
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen; en
4. de SiSa-bijlage met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, hoofdstuk 5 van het Waterschapsbesluit, de Nota verwachtingen accountantscontrole 2024, het door het algemeen bestuur vastgestelde controleprotocol op d.d. 02-10-2024 en het Controleprotocol Wet normering topinkomens (WNT) 2024 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Waterschap de Dommel zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 1.733.000. De bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves, zoals voorgeschreven in hoofdstuk 5 van het Waterschapsbesluit.

Op basis van paragraaf 4 van de Nota verwachtingen accountantscontrole 2024 hebben wij bij de controle van de SiSa-bijlage dezelfde materialiteit toegepast als bij de controle van de jaarrekening.

Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in de Regeling Controleprotocol WNT 2024. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn overeengekomen dat wij aan het algemeen bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 100.000 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve, SiSa- of WNT-redenen relevant zijn.

Informatie ter ondersteuning van ons oordeel

Wij hebben onze controlewerkzaamheden bepaald in het kader van de controle van de jaarrekening als geheel en de rechtmatigheid van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties en bij het vormen van ons oordeel hierover. Onderstaande informatie ter ondersteuning van ons oordeel en onze bevindingen moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Controleaanpak frauderisico's

Wij hebben de risico's geïdentificeerd en ingeschat op een afwijking van materieel belang op de jaarrekening die het gevolg is van fraude. Wij hebben tijdens onze controle inzicht verkregen in Waterschap De Dommel en haar omgeving, de componenten van het interne beheersingssysteem, waaronder het risico-inschattingsproces en de wijze waarop het bestuur inspeelt op frauderisico's en het interne beheersingssysteem monitort, alsmede de uitkomsten daarvan.

Wij hebben de opzet en de relevante aspecten van het interne beheersingssysteem geëvalueerd. Bovendien hebben wij inlichtingen ter zake ingewonnen bij het management, de auditcommissie en anderen binnen de entiteit en bijbehorende verslagen en registraties beoordeeld. Wij hebben de opzet en het bestaan geëvalueerd van interne beheersmaatregelen gericht op het mitigeren van frauderisico's. Ook hebben wij de uitkomst van andere controlewerkzaamheden beoordeeld en overwogen of er bevindingen zijn die aanwijzing geven voor fraude.

Als onderdeel van ons proces voor het identificeren van frauderisico's, hebben wij frauderisicofactoren overwogen met betrekking tot frauduleuze financiële verslaggeving, oneigenlijke toe-eigening van activa en corruptie. Wij hebben geëvalueerd of deze factoren een indicatie vormden voor de aanwezigheid van het risico op afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude. De door ons geïdentificeerde frauderisico's en uitgevoerde specifieke werkzaamheden zijn als volgt:

- Het risico dat het management en het dagelijks bestuur maatregelen van interne beheersing doorbreekt. Wij hebben journaalposten geselecteerd op basis van risicocriteria en hierop specifieke controlewerkzaamheden verricht, waarbij wij tevens aandacht hebben besteed aan het identificeren van significante transacties buiten de normale bedrijfsvoering.
- Het risico van fraude in de uitgaande betalingen. Wij hebben controlewerkzaamheden uitgevoerd die inspelen op dit frauderisico waaronder het beoordelen van de rechten in de financiële administratie en de bankapplicatie en daarnaast hebben wij een analyse op de betaalbestanden uitgevoerd gericht op de uitgaande betalingen in het boekjaar. Op basis hiervan hebben wij de meest risicovolle betalingen getoetst.

Onze werkzaamheden hebben niet geleid tot specifieke aanwijzingen voor fraude of vermoedens van fraude ten aanzien van bovengenoemde risico's.

Controleaanpak veronderstellingen inzake financiële risico's in relatie tot de financiële positie

Het dagelijks bestuur heeft in de paragraaf weerstandsvermogen een analyse opgenomen inzake het opvangen van geschatte financiële risico's in relatie tot de financiële positie. Onze werkzaamheden ten aanzien van deze analyse bestaan onder andere uit:

- Het inspecteren van de meerjarenbegroting en de beoordeling van de provincie als toezichthouder hierop;
- Het inspecteren van de wijze waarop een risico inventarisatie is uitgevoerd en hoe het weerstandsvermogen wordt bepaald;
- Het evalueren en bespreken van de financiële risico's en belangrijke veronderstellingen en uitgangspunten met het management en het dagelijks bestuur;
- Het overwegen of alle relevante informatie die wij als gevolg van onze controle hebben verkregen op een juiste wijze is opgenomen en toegelicht in de analyse. Wij hebben hierbij in het bijzonder aandacht besteed aan de financiële risico's gerelateerd aan juridische procedures.
- Het analyseren of de huidige en de benodigde financiering voor het kunnen continueren van het geheel van waterschapstaken is gewaarborgd, inclusief het voldoen aan relevante convenanten.

Onze controlewerkzaamheden hebben geen informatie opgeleverd die strijdig is met de opgenomen analyse en de uitkomsten hiervan op de inschatting van de weerbaarheid door het dagelijks bestuur. Voor de volledigheid merken wij op dat de daadwerkelijke uitkomsten van gebeurtenissen kunnen afwijken van de gedane aannames en veronderstellingen in de risico analyse.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met de Regeling Controleprotocol WNT 2024 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub n en o Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

B. Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen andere informatie

De jaarstukken omvatten andere informatie, naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij.

De andere informatie bestaat uit:

- het jaarverslag, waaronder de programmaverantwoording en de paragrafen; en
- de bijlagen

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in artikel 109, lid 3 onder de Waterschapswet en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag, in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het dagelijks bestuur en het algemeen bestuur

Het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het in Nederland geldende Waterschapsbesluit. Het dagelijks bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder verordeningen, zoals opgenomen in het normenkader.

In dit kader is het dagelijks bestuur tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het dagelijks bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van de relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het dagelijks bestuur de veronderstellingen inzake de financiële risico's in relatie tot de financiële positie onderbouwen en afwegen of het waterschap in staat is de financiële risico's vanuit de reguliere exploitatie en onverwachte tegenvallers financieel op te vangen zonder tussenkomst van de toezichthouder. Het dagelijks bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de financiële risico's kunnen worden opgevangen toelichten in de jaarrekening.

Het algemeen bestuur is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van het Waterschap.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het controleprotocol en het normenkader voor de financiële rechtmatigheid dat is vastgesteld door het algemeen bestuur, het Controleprotocol WNT 2024, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's
 - dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude,
 - dat baten en lasten alsmede de balansmutaties als gevolg van fouten of fraude niet in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen,het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het waterschap;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het dagelijks bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het dagelijks bestuur gehanteerde afweging dat het waterschap in staat is de risico's vanuit de reguliere bedrijfsvoering financieel op te vangen aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of het waterschap haar financiële risico's kan opvangen. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat het waterschap de financiële risico's niet kan opvangen;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de controle van de jaarrekening van het waterschap, rekening houdend met de invloed daarop van de aard en de significantie van de activiteiten van uitvoeringsorganisaties ten behoeve van het waterschap. Op basis hiervan hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden ten aanzien van deze uitvoeringsorganisaties.

Wij communiceren met het algemeen bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Eindhoven, 15 mei 2024

Crowe Foederer Audit & Assurance B.V.

ValidSigned by H.A.C.M. Vissers RA MSc
on 15-05-2025

H.A.C.M. Vissers RA MSc

Boxtel, 21 april 2025

Onderwerp: Reactie van de auditcommissie op het accountantsverslag en de controleverklaring 2024

Collega's van het Algemeen Bestuur

Wij hebben als auditcommissie op 26 maart 2025 het accountantsverslag en de jaarstukken 2024 besproken met de accountant. Wij zijn verheugd dat de accountant Waterschap de Dommel een goedkeurende verklaring voor de jaarrekening 2024 heeft gegeven.

Wij zijn ook blij dat er inmiddels een risico's en risicoparagraaf is opgenomen in de stukken. Dit is al een hele stap vooruit. Hierbij vinden we het wel jammer dat het AB hierbij niet is betrokken ondanks ons advies.

Onder de noemer wat kan beter het volgende:

- We **herhalen** het punt uit 2023 want ook in 2024 wijkt de jaarrekening weer fors af van de jaareindeverwachting van Burap 2 die eind november 2024 in het AB is besproken. Dit jaar maar liefst met 6,6 miljoen. Wij hopen dat jullie onze mening delen dat dit grote zorgen baart. Lagere personeelslasten van 2,2 miljoen door vacatureruimte die niet ingevuld is was in november ook al bekend. We zijn blij dat de afdeling belastingen voor 2024 wel de analyse gemaakt heeft voor tabelbedrijven of er gewerkt werd met de meest recente gegevens maar vragen ons af of dat niet eerder in het jaar geconstateerd had kunnen worden. Ook wij zien een trend dat er jaar op jaar minder geïnvesteerd is en projectuitgaven te gunstig worden ingeschat. Het advies van de accountant om onzekerheden realistischer in te schatten lijkt ons een goed advies waar in 2025 werk van gemaakt moet worden.
- Wij zijn in ieder geval van mening dat de jaareindeverwachting van Burap 2 veel beter kan en moet mede omdat deze raming mede de tariefstijging in de begroting bepaalt. Misschien is het een optie na het vaststellen van de Burap 2 door de organisatie voordat deze in het AB verschijnt deze maximaal te corrigeren met de tm oktober bekend geworden cijfers. Aan het AB kan dan schriftelijk gemeld worden hoe de financiële raming moet worden bijgesteld. Wij willen echt dat het DB nadrukkelijk stappen gaat maken ter verbetering van de bepaling van de jaareindeverwachting.
- Wij ondersteunen het advies van de accountant om duidelijker onderscheid te maken naar bestemmingsreserve, egalisatiereserve en overige reserves.
- Ook het advies van de accountant om het activeringsbeleid te vernieuwen heeft onze instemming. Wij denken daar graag over mee als AB.
- En ook het advies van de accountant voor het opstellen van fraudebeleid kan op onze ondersteuning rekenen.

- Ook dit jaar zit er wederom een besluit bij tot het achteraf goedkeuren door het AB van een overschreden krediet. Autorisatie van hogere kosten door het AB is noodzakelijk vanwege de rechtmatigheidsverantwoording en dat is niet nieuw. Het DB is in 2025 aan zet voor de rechtmatigheidsverantwoording. Wij vinden het jammer dat er nu wederom achteraf krediet moet worden gevoteerd, mede gezien de tekst dat het in november al bekend was. Dan had het naar onze mening ook in november geregeld kunnen worden. Wij geven als AB een groot mandaat af en dan lijkt het ons niet aan de orde afwijkingen daarop achteraf te moeten goedkeuren. Voor 2025 willen wij [tijdig](#) aanvragen ontvangen om extra budget te voteren. Verder lijkt het ons goed het besluit tot het achteraf voteren van extra krediet als apart voorstel voor te leggen aan het AB los van het voorstel tot goedkeuring van de jaarstukken.
- Ook dit jaar hebben we weer suggesties meegegeven ter verbetering van het document. Dan denken we aan het juist hanteren van de smileys bijvoorbeeld in overeenstemming met de tekst. Graag willen we een gem prijs bij de grondbank zien en een verklaring van het verschil.
- En verder ondersteunen wij ook dit jaar het advies van de accountant om het AB voor vaststelling van de jaarrekening door het AB, het AB kennis te laten nemen van de laatst bekende cijfers van de verbonden partijen.

Wij spreken de hoop uit dat onze aanbevelingen worden meegenomen en dat we ze niet volgend jaar weer moeten constateren dat er geen voortgang is geboekt op de door ons genoemde punten.

Met vriendelijke groet,

Bas Steunenbergh, Gerrit Verhoeven en Corinne Aerdts

Aan de Auditcommissie

Postbus 10.001
5280 DA Boxtel
Bosscheweg 56
5283 WB Boxtel

(0411) 618 618
info@dommel.nl
www.dommel.nl

Boxtel	:	13 mei 2025	Behandeld door	:	Planning & Control
Ons kenmerk	:		Doorkiesnummer	:	0411-618818
Uw kenmerk	:		E-mailadres	:	Bestuurszaken@dommel.nl
Onderwerp	:	Reactie op brief Auditcommissie	Bijlagen	:	-
			Verzonden	:	14 mei 2025

Geachte leden van de Auditcommissie,

Hierbij ontvangt u onze schriftelijke reactie op de door u aangegeven verbeter- en aandachtspunten met betrekking tot het accountantsverslag en de jaarstukken 2024. In de vaste commissie BCF op 7 mei 2015 is deze reactie reeds mondeling toegelicht door de heer Lokin. Wij voegen deze schriftelijke reactie toe aan de vergaderstukken voor het AB op 21 mei 2015, zodat deze desgewenst - tezamen met de andere stukken over dit onderwerp – kan worden besproken. Hierna geven we volledigheidshalve eerst de door u aangegeven verbeter- en aandachtspunten weer, gevolgd met onze reactie hierop.

Verbeterpunt Auditcommissie:

We herhalen het punt uit 2023 want ook in 2024 wijkt de jaarrekening weer fors af van de jaareindeverwachting van Burap 2 die eind november 2024 in het AB is besproken. Dit jaar maar liefst met 6,6 miljoen. Wij hopen dat jullie onze mening delen dat dit grote zorgen baart. Lagere personeelslasten van 2,2 miljoen door vacatureruimte die niet ingevuld is was in november ook al bekend. We zijn blij dat de afdeling belastingen voor 2024 wel de analyse gemaakt heeft voor tabelbedrijven of er gewerkt werd met de meest recente gegevens maar vragen ons af of dat niet eerder in het jaar geconstateerd had kunnen worden. Ook wij zien een trend dat er jaar op jaar minder geïnvesteerd is en projectuitgaven te gunstig worden ingeschat. Het advies van de accountant om onzekerheden realistischer in te schatten lijkt ons een goed advies waar in 2025 werk van gemaakt moet worden.

Reactie DB:

Wij delen de zorgen over de afwijking tussen JEV Burap 2 (AB van november, cijfers t/m augustus) en de realisatie in de Jaarrekening voor zowel de exploitatielasten als de omvang van de investeringen. Realistischer ramen en tijdig bijstellen van de ramingen blijven aandachtspunten in de gesprekken die de directie voert met de managers. In deze gesprekken worden de ramingen getoetst aan de beschikbare ervaringscijfers.

Daarnaast zijn maatregelen getroffen in de processen door investeringen en exploitatie-uitgaven meer in samenhang te bezien.

In de gesprekken tussen directie en dagelijks bestuur wordt meer inzicht geboden in het proces van bijstelling van de oorspronkelijke ramingen vanuit de managers en het resultaat na de gesprekken tussen managers en directie. Desondanks zal er altijd een verschil zitten tussen werkelijke realisatie en JEV. Externe ontwikkelingen die niet of slechts ten dele door ons zijn te beïnvloeden (zoals bijvoorbeeld juridische procedures, stikstofregels, arbeidsmarkt, leveranciersmarkt) liggen hieraan ten grondslag.

Om te voorkomen dat de belastingbetaler te hoge belastingtarieven betaalt, is er een administratieve correctie in de Beleidsbegroting van 4% toegepast. Het advies om voor projectuitgaven onzekerheden realistischer in te schatten, wordt bij de Voorjaarsnota en Beleidsbegroting 2026 opgevolgd.

Verbeterpunt Auditcommissie:

Wij zijn in ieder geval van mening dat de jaareindeverwachting van Burap 2 veel beter kan en moet mede omdat deze raming mede de tariefstijging in de begroting bepaalt. Misschien is het een optie na het vaststellen van de Burap 2 door de organisatie voordat deze in het AB verschijnt deze maximaal te corrigeren met de t/m oktober bekend geworden cijfers. Aan het AB kan dan schriftelijk gemeld worden hoe de financiële raming moet worden bijgesteld. Wij willen echt dat het DB nadrukkelijk stappen gaat maken ter verbetering van de bepaling van de jaareindeverwachting.

Reactie DB:

De Burap 2 wordt in september ambtelijk voorbereid en met de bespreking in het AB in november zijn de cijfers niet meer actueel. We bereiden momenteel een AB-voorstel voor om de verantwoording beter te laten aansluiten aan de bestuurlijke behoefte. Het DB vindt het daarbij van belang om de rapportageperiodes over de gerealiseerde doelen en gemaakte kosten op elkaar te laten aansluiten.

Aandachtspunt Auditcommissie:

Wij ondersteunen het advies van de accountant om duidelijker onderscheid te maken naar bestemmingsreserve, egaliseringsreserve en overige reserves.

Voorstel reactie DB

Wij nemen dit advies bij het opstellen van de P&C-producten in volgende jaren zodanig mee, dat in de toelichting op de balans een duidelijker onderscheid wordt gemaakt in de reserves tussen:

- ✓ Algemene reserves met een uitsplitsing naar :
 - weerstandsvermogen,
 - (tariefs-)egaliseringsreserves
- ✓ Overige reserves
- ✓ Bestemmingsreserves

Aandachtspunt Auditcommissie:

Ook het advies van de accountant om het activeringsbeleid te vernieuwen heeft onze instemming. Wij denken daar graag over mee als AB.

Reactie DB:

Een aanpassing van het activeringsbeleid heeft impact op de financiële ruimte. Dit punt neemt het DB mee in haar voorstellen voor de Beleidsbegroting 2026/Voorjaarsnota 2027.

Aandachtspunt Auditcommissie:

En ook het advies van de accountant voor het opstellen van fraudebeleid kan op onze ondersteuning rekenen.

Reactie DB:

In het kader van de ontwikkelingen rondom de rechtmatigheidsverantwoording, moet beleid met betrekking tot Misbruik en Oneigenlijk gebruik worden opgesteld. In dit perspectief wordt ook het fraude- en frauderisicobeleid gemaakt.

Dit is gepland in het 2e en 3e kwartaal 2025 en zal ter vaststelling aan het AB worden voorgelegd in de bestuursvergadering van eind september of uiterlijk eind november 2025.

Verbeterpunt Auditcommissie:

Ook dit jaar zit er wederom een besluit bij tot het achteraf goedkeuren door het AB van een overschreden krediet. Autorisatie van hogere kosten door het AB is noodzakelijk vanwege de rechtmatigheidsverantwoording en dat is niet nieuw. Het DB is in 2025 aan zet voor de rechtmatigheidsverantwoording. Wij vinden het jammer dat er nu wederom achteraf krediet moet worden gevoteerd, mede gezien de tekst dat het in november al bekend was. Dan had het naar onze mening ook in november geregeld kunnen worden. Wij geven als AB een groot mandaat af en dan lijkt het ons niet aan de orde afwijkingen daarop achteraf te moeten goedkeuren. Voor 2025 willen wij tijdig aanvragen ontvangen om extra budget te voteren. Verder lijkt het ons goed het besluit tot het achteraf voteren van extra krediet als apart voorstel voor te leggen aan het AB los van het voorstel tot goedkeuring van de jaarstukken.

Reactie DB:

Het overschrijden van de begrote uitgaven (hogere kosten) boven de goedgekeurde begroting is in principe onrechtmatig. Door de overschrijding ter goedkeuring voor te leggen aan het AB, geldt voor het jaar 2024 dat deze uitgaven worden aangemerkt als rechtmatig.

Voor het jaar 2025 en de latere jaren zal het achteraf laten goedkeuren van overschrijdingen door het AB om de uitgaven toch aan te kunnen merken als rechtmatig niet meer voorkomen.

In de ontwikkelingen rondom het afgeven van de rechtmatigheidsverantwoording zullen overschrijdingen van uitgaven altijd onrechtmatig blijven. Als de uitgaven liggen in de beleidslijn van de waterschapsactiviteiten zijn de uitgaven niet rechtmatig maar wel acceptabel. De voorstellen omtrent de ontwikkelingen van de rechtmatigheidsverantwoording, de noodzakelijke aanpassingen van de hieraan gerelateerde verordeningen worden aan het AB ter bespreking en vaststelling voorgelegd in het derde kwartaal 2025.

Verbeterpunt Auditcommissie:

Ook dit jaar hebben we weer suggesties meegegeven ter verbetering van het document. Dan denken we aan het juist hanteren van de smileys bijvoorbeeld in overeenstemming met de tekst. Graag willen we een gem prijs bij de groundbank zien en een verklaring van het verschil.

Reactie DB:

	Grondvoorraad in ha	Waarde grondvoorraad in €	Gemiddelde waarde per ha.
Saldo per 1-1-2024	321	€ 24.129.729	€ 75.170
Aankoop (realisatie)	61	€ 7.127.902	€ 116.850
Verkoop (realisatie)	-/- 29	-/- € 2.446.714	€ 84.369
Projectmutaties (realisatie)	-/- 2	-/- € 16.530	€ 8.265
Saldo 31-12-2024	351	€ 28.794.386	€ 82.035

De verschillen in de gemiddelde waarden zijn te verklaren door enerzijds de onvergelykbaarheid van gronden en percelen qua ligging, mogelijke bebouwing van percelen (met opstallen, met woning, het moment van aankoop van de gronden, de markt van vraag en aanbod, etc.).

Aandachtspunt Auditcommissie:

En verder ondersteunen wij ook dit jaar het advies van de accountant om het AB voor vaststelling van de jaarrekening door het AB, het AB kennis te laten nemen van de laatst bekende cijfers van de verbonden partijen.

Reactie DB:

In de Jaarrekening van Waterschap De Dommel hebben wij de cijfers opgenomen op basis van de concept jaarrekeningen van de verbonden partijen. De jaarrekeningen van de verbonden partijen worden na vaststelling door de verbonden partijen als ingekomen stukken worden gedeeld met het AB.

Tot op heden zijn de jaarrekeningcijfers van de financieel belangrijkste verbonden partijen (SNB, HWH, Aquon) gecontroleerd en wijken deze niet af van de concept jaarcijfers zoals deze zijn verwerkt in de Jaarrekening van Waterschap De Dommel.

We vertrouwen erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,
het dagelijks bestuur,

E. de Ridder
watergraaf

H.J. Kielenstijn
secretaris

Algemeen Bestuur

Dossiernummer 4209
Extern Zaak ID 0539314421
Vergaderdatum 21 mei 2025
Agendapunt 4.2
Titel Resultaatbestemming 2024

Geagendeerd	Vergaderdatum
Algemeen Bestuur	21 mei 2025

Aan het algemeen bestuur

Datum: 21 mei 2025

Resultaatbestemming 2024

Voorstel

1. De resultaatbestemming 2024 vast te stellen.
2. Het resultaat toe te voegen aan de taakreserves.
3. Het vormen van de bestemmingsreserve gemeentelijke uitvoeringsagenda's klimaatadaptatie.

0. Korte samenvatting

Dit voorstel volgt op het voorstel tot vaststelling van de Burap 2024-3 en Jaarstukken 2024. Het algemeen bestuur bepaalt hiermee welke bestemming het resultaat krijgt. De bedragen zijn afgerond op € 1.000, waardoor er bij optellingen een afrondingsverschil kan ontstaan.

1. Inleiding

1.1. Aanleiding

De jaarrekening van Waterschap De Dommel over het jaar 2024 is door onze accountant gecontroleerd hetgeen resulteerde in een resultaat van € 2.301.000 negatief. Begroot na begrotingswijziging was een bedrag van € 7.665.000 nadelig (€ 250.000 watersysteembeheer nadelig en 7.415.000 zuiveringsbeheer nadelig). Afwijkingen worden toegelicht in de Burap 2024-3 en Jaarstukken 2024.

Het resultaat ad € 2.301.000 nadelig is te splitsen naar:

Taak zuiveringsbeheer nadelig saldo € 3.547.000

Taak watersysteembeheer voordelig saldo € 1.246.000

Totaal nadelig saldo € 2.301.000

1.2. Beleidscontext/Historie

In het reserve en voorzieningenbeleid is opgenomen dat we:

- reserves per taak (watersysteembeheer en zuiveringsbeheer) verantwoorden
- minimaal een reserve aanhouden om (financiële) tegenvallers op te vangen en de continuïteit te garanderen (weerstandsvermogen);
- niet onbepaald vermogen opbouwen, maar deze afbouwen tot een bestuurlijk gewenst niveau waarbij reserves ingezet kunnen worden voor tarief-egaliseratie;
- rente toevoegen aan de reserves
- reserves kunnen aanwenden voor een specifieke bestemming.

2. Doel/meetbaar effect

Wettelijke verplichting - Bestuurlijke afspraak

3. Uitwerking van het voorstel

3.1. Inhoud en argumenten

Ad 1 en 2: De resultaatbestemming 2024 vast te stellen en het resultaat toe te voegen aan de taakreserves

Met onderstaand voorstel volgen we ons beleid inzake resultaatbestemming van de voorgaande jaren, namelijk:

1. rentetoevoeging aan de taakreserves en bestemmingsreserve Gemeenschappelijke Technologische Dienst (GTD);
2. onttrekking aan de bestemmingsreserve GTD. Deze bestemmingsreserve betreft de financiële verrekening van de desintegratievergoeding als gevolg van de ontvlechting van de GTD per 31 december 1996 van € 1.335.000,-. Conform afspraak van destijds wordt tot 2033 rente bijgeschreven en valt er jaarlijks een gedeelte van de afkoopsom vrij ten gunste van de exploitatie.

Ad 3: Bestemmingsreserve gemeentelijke uitvoeringsagenda's klimaatadaptatie

Conform bestuurlijke afspraak is een stimuleringsregeling gemaakt voor de doelstelling om 15% meer regenwater te infiltreren. Hiervoor is in totaal € 20 miljoen beschikbaar verdeeld over 5 jaar, ofwel € 4 miljoen per jaar vanaf 2023. Het totaalbedrag van € 20 miljoen is verdeeld over de gemeenten met een plafondbedrag per gemeente.

De meeste gemeenten zijn momenteel nog bezig met het opstellen van de uitvoeringsagenda. Uitkering vindt pas plaats als de maatregel ook daadwerkelijk wordt uitgevoerd. Hierdoor is in 2024 op basis van de voortgang € 622.000 uitgekeerd.

Om deze middelen volledig te bestemmen en te behouden voor deze regeling, in lijn met de afspraken in het verleden, wordt het in een jaar niet gerealiseerde deel in de bestemmingsreserve toe gevoegd. Hierdoor blijven de middelen bestemd voor deze stimuleringsregeling voor de gemeenten en kunnen de gemaakte afspraken met gemeenten nagekomen worden.

Tot en met 31 december 2024 heeft Waterschap De Dommel voor € 12,1 miljoen beschikkingen verstrekt om de uitvoering van de klimaatadaptatie vorm te geven. Deze beschikkingen leiden tot een wettelijk afdwingbare verplichting. Met de resultaatbestemming van € 3,378 miljoen in 2024 komt de totale bestemmingsreserve uit op € 7,280 miljoen.

Per taakreserve geeft dit het volgende overzicht van de resultaatbestemming:

	Resultaatverdeling 2024 totaal en verdeeld over taken		
(x € 1.000)			
	TOTAAL	Zuiveringsbeheer	Watersysteembeheer
Stand per 31/12/2023 na resultaatbestemming			
Nog te bestemmen resultaat 2024	-€ 2.301	-€ 3.547	€ 1.246
<i>Resultaatbestemming:</i>			
Administratieve rentetoevoeging aan taakreserves	€ 862	€ 517	€ 345
Administratieve rentetoevoeging aan bestemmingsreserve GTD	€ 10	€ 6	€ 5
Onttrekking aan bestemmingsreserve GTD	-€ 34	-€ 19	-€ 16
Toevoeging aan bestemmingsreserve klimaatadaptie	€ 3.378	€ 1.689	€ 1.689
Totaal resultaatbestemming	€ 4.217	€ 2.193	€ 2.023
Nog te verdelen over taakreserves	-€ 6.518	-€ 5.740	-€ 777
Stand per 31/12/2024 na goedkeuring voorstel resultaatbestemming	-€ 2.301	-€ 3.547	€ 1.246

	Stand reserves: beginstand; toevoegingen/onttrekkingen; eindstand				
(x € 1.000)	Taakreserve Zuiverings- beheer	Taakreserve Watersysteem- beheer	Bestemmings- reserve GTD	Bestemmings- reserve klimaat- adaptie	TOTAAL
Stand per 31/12/2023 na resultaatbestemming	€ 18.809	€ 12.554	€ 148	€ 3.902	€ 35.414
Nog te bestemmen resultaat 2024					-€ 2.301
<i>Resultaatbestemming:</i>					
Administratieve rentetoevoeging aan taakreserves	€ 517	€ 345			€ 0
Administratieve rentetoevoeging aan bestemmingsreserve GTD			€ 10		€ 0
Onttrekking aan bestemmingsreserve GTD			-€ 34		€ 0
Toevoeging aan bestemmingsreserve klimaatadaptie				€ 3.378	€ 0
Totaal resultaatbestemming					
Nog te verdelen over taakreserves	-€ 5.740	-€ 777			€ 0
Stand per 31/12/2024 na goedkeuring voorstel resultaatbestemming	€ 13.587	€ 12.122	€ 124	€ 7.280	€ 33.113

Normwaarde taakreserve (ondergrens bij vaststelling weerstandsvermogen in 2024)	€ 6.073	€ 4.527	€ 10.600
--	----------------	----------------	-----------------

3.2. Risico's
N.v.t.

4. Financiën

Resultaatbestemming 2024

5. Uitvoering en evaluatie

Na vaststelling van de resultaatbestemming met bijbehorende budgetoverhevelingen worden deze ambtelijk verwerkt.

5.1 Bestuurlijke vervolgstappen:

Er volgen geen bestuurlijke vervolgstappen.

5.2 Externe communicatie:

N.v.t.

5.3 Bestuurlijke evaluatie:

N.v.t.

Hoogachtend,

het dagelijks bestuur,

E. de Ridder
watergraaf

H.J. Kielenstijn
secretaris

Bijlage(n):

Besluit

Resultaatbestemming 2024

Het algemeen bestuur besluit conform voorstel.

1. De resultaatbestemming 2024 vast te stellen.
2. Het resultaat toe te voegen aan de taakreserves.
3. Het vormen van de bestemmingsreserve gemeentelijke uitvoeringsagenda's klimaatadaptatie.

Aldus vastgesteld in de vergadering van 21 mei 2025.

het algemeen bestuur,

E. de Ridder
watergraaf

H.J. Kielenstijn
secretaris

Algemeen Bestuur

Dossiernummer 4108
Extern Zaak ID 0539308522
Vergaderdatum 21 mei 2025
Agendapunt 4.3
Titel Ontwerp kostentoedelingsverordening watersysteemheffing
Waterschap De Dommel 2026

Geagendeerd	Vergaderdatum
Algemeen Bestuur	21 mei 2025

Kenmerk: 308522 / 308540

Aan het algemeen bestuur

Datum: 21 mei 2025

AB-voorstel Ontwerp kostentoedelingsverordening watersysteemheffing De Dommel 2026

Voorstel:

1. Kennis te nemen dat het percentage ingezetenen een bandbreedte heeft van 31% - 40%.
 2. In te stemmen met het advies van het dagelijks bestuur om het percentage van 35% voor ingezetenen te handhaven
 3. In te stemmen met het niet afwijken van de berekende percentages in de verhouding ongebouwd en natuur
 4. Kennis te nemen van het effect op het kostenaandeel voor gebouwd
 5. In te stemmen met het advies van het dagelijks bestuur om de 100% wegendifferentiatie te handhaven
 6. In te stemmen met het advies van het dagelijks bestuur om de 30% tariefdifferentiatie waterberging te handhaven;
-

0. Korte samenvatting

Omdat de wet is aangepast dient een nieuwe Kostentoedelingsverordening te worden vastgesteld. De ontwerp Kostentoedelingsverordening 2026 is opgesteld op basis van de nieuwe rekenkundige aandelen van de categorieën ingezetenen, ongebouwd, natuur en gebouwd. Het algemeen bestuur (AB) wordt gevraagd om een keuze te maken met betrekking tot de rekenkundige aandelen van de categorieën ingezetenen, natuur en ongebouwd met als resultante het % voor het aandeel gebouwd. Daarnaast wordt het AB gevraagd een standpunt in te nemen met betrekking tot de wegen- en tariefdifferentiatie.

Na vaststelling van de ontwerp-Kostentoedelingsverordening, wordt deze ter inzage gelegd en is hierop inspraak mogelijk. Definitieve besluitvorming is voorzien op 17 september 2025.

1. Inleiding

1.1. Aanleiding

Op 4 februari 2025 nam de Eerste Kamer het wetsvoorstel aan voor de aanpassing van het belastingstelsel van de waterschappen per 1 januari 2026. Met het oog hierop moet de Kostentoedelingsverordening worden aangepast. Dit voorstel gaat hierop in.

Met behulp van de kostentoedelingsmethode wordt bepaald hoe de kosten van de watersysteemtaak van een waterschap over de vier betalende categorieën worden verdeeld. Deze categorieën zijn: Ingezetenen, eigenaren van ongebouwde onroerende zaken ("ongebouwd"), eigenaren van natuurterreinen ("natuur") en eigenaren van gebouwde onroerende zaken ("gebouwd"). De ingezetenen brengen het zogenaamde solidariteitsgedeelte van de watersysteemheffing op, de drie groepen eigenaren doen dat samen voor het profijtgedeelte van de heffing.

De belangrijkste aanpassing van de Kostentoedelingsverordening is de invoering van de methode Gebiedskenmerken. Door deze methode kan worden ingespeeld op specifieke kenmerken van het gebied. De methode Gebiedskenmerken past het profijtbeginsel beter toe en maakt de watersysteemheffing beter uitleg- en voorspelbaar.

1.2. Beleidscontext/Historie

Op 4 februari 2025 heeft de Eerste Kamer het wetsvoorstel aangenomen voor de aanpassing van het belastingstelsel van de waterschappen. In het wetsvoorstel worden de watersysteemheffing, de zuiveringsheffing en de verontreinigingsheffing gewijzigd. Hierdoor worden de meest urgente knelpunten van het huidige belastingstelsel opgelost. Daarnaast biedt de aanpassing mogelijkheden om meer ruimte te geven aan een aantal ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid, de circulaire economie en de energietransitie.

Het nieuwe belastingstelsel treedt op 1 januari 2026 in werking, wat betekent dat de waterschappen in 2025 de voorbereidingen moeten afronden. Een belangrijk onderdeel hiervan is de nieuwe kostentoedelingsverordening (methode Gebiedskenmerken) om de kosten van de watersysteemmaak over de vier belastingbetalende categorieën (ingezetenen, ongebouwd, natuur en gebouwd) te verdelen.

Wat zijn gebiedskenmerken

Gebiedskenmerken zijn karakteristieken van het gebied en karakteristieken van de taakuitoefening. Zij zijn essentieel in de kostentoedelingsmethode en vormen het uitgangspunt voor het profijt en het startpunt van de kostentoedeling. In de wet zijn drie gebiedskenmerken verankerd: inwonerdichtheid, ongebouwde dichtheid en natuurdichtheid. Naast deze gebiedskenmerken zijn er nog andere gebiedskenmerken die in de kostentoedeling, bij het bepalen van het definitieve kostenaandeel, een rol kunnen spelen.

Gebiedskenmerken spelen bij de kostentoedeling op twee momenten een rol:

- het eerste moment is wanneer de waterschappen op basis van de drie in de wet verankerde gebiedskenmerken:
 - inwonerdichtheid (aantal inwoners per vierkante kilometer in het gebied van het waterschap),
 - ongebouwde dichtheid (aantal hectaren ongebouwd per 1.000 inwoners in het gebied van het waterschap)
 - natuurdichtheid (aantal hectaren natuur per 1.000 inwoners in het gebied van het waterschap)tot een modelmatige bepaling van de kostenaandelen en de bandbreedtes van de heffing plichtige categorieën komen. Het gaat hier om de technische/ambtelijke fase van de kostentoedeling.
- het tweede moment waarop gebiedskenmerken in beeld komen is het moment waarop waterschapsbesturen in een integrale afweging de definitieve kostenaandelen bepalen. Hierbij kunnen diverse gebiedskenmerken (andere dan de gebiedskenmerken die in de wet zijn verankerd) in aanmerking worden genomen. Bijvoorbeeld:, pleegt het waterschap veel of weinig inzet op het gebied van stedelijk waterbeheer, is er veel of weinig gebied dat door het waterschap direct wordt

beschermd door primaire waterkeringen, pleegt het waterschap veel of weinig inspanningen gericht op natuurontwikkeling of voor waterkwaliteit, etc.

De inzet en afweging van deze gebiedskenmerken vindt in de bestuurlijke fase van de kostentoedeling plaats. In de memorie van toelichting bij de wet is opgemerkt dat de waterschapsbesturen in hun motivering van de kostenaandelen geacht worden expliciet de gebiedskenmerken en de taakuitoefening van het waterschap centraal te stellen in de afweging.

Wat wordt opgelost met de methode Gebiedskenmerken?

De methode Gebiedskenmerken is de nieuwe kostentoedelingsmethode die enkele problemen van de huidige watersysteemheffing oplost, namelijk:

- de invloed die de waarde van infrastructuur heeft op het kostenaandeel van de betalende categorie ongebouwd. Dit knelpunt wordt ook wel de weeffout genoemd;
- de ongelijkmatige tariefontwikkeling voor de vier betalende categorieën (ingezetenen, eigenaren van gebouwen, van gronden en van natuurterreinen).

Verder geldt dat de watersysteemheffing een waterschapsbestuur op dit moment nauwelijks ruimte biedt om de kostentoedeling af te stemmen op de omstandigheden van het eigen beheergebied en de eigen wijze van de uitvoering van de watersysteemtaak door het waterschap. De kostentoedeling was in belangrijke mate een rekenkundige exercitie, terwijl de diversiteit van de waterschappen juist vraagt om bestuurlijk maatwerk te kunnen toepassen. De Methode Gebiedskenmerken biedt meer mogelijkheden tot dit bestuurlijk maatwerk dan de huidige Methode Delfland. De genoemde knelpunten worden vooral veroorzaakt doordat de economische waarde van onroerende zaken de verdeling van de kosten over de betalende categorieën gebouwd, ongebouwd en natuur bepaalt, deze waarde als gevolg van de invloed van de markt (sterk) kan fluctueren en mede daardoor geen goede representant is van het profijt van de verschillende categorieën bij de watersysteemtaak. Gebruik van waarde als verdeelmaatstaf leidt tot veranderingen in de betaling die geen juiste weergave zijn van het profijt dat belastingplichtigen bij de watersysteemtaak hebben.

Ter oplossing vervangt de Methode Gebiedskenmerken de verdeelmaatstaf 'waarde' door stabielere 'gebiedskenmerken' die beter het profijt weergeven dat de categorieën gebouwd, ongebouwd en natuur bij de watersysteemtaak hebben. Om in te spelen op de behoefte om meer bestuurlijk maatwerk toe te kunnen passen kent de nieuwe methode bandbreedtes voor de kostenaandelen van alle vier betalende categorieën, waar de huidige methode alleen een bandbreedte voor het kostenaandeel van de ingezetenen kent.

Deze bandbreedtes bieden afwegingsruimte voor de besturen om de kostenaandelen beter te kunnen afstemmen op de specifieke omstandigheden in het gebied en van de taakuitoefening van het waterschap. De wetgever vereist dat de afwijkingen ten opzichte van de rekenkundige uitkomsten voor de aandelen Ongebouwd en natuur worden gemotiveerd aan de hand van de gebiedskenmerken.

Daarnaast voorkomen de bandbreedtes dat er bij de overgang van het huidige naar het nieuwe stelsel, gedwongen door de methodiek, sprake zal zijn van grote lastenverschuivingen.

Beeldvormende bijeenkomsten rond aanpassingen belastingstelsel

Tijdens beeldvormende bijeenkomsten op 9 oktober 2024 en 12 maart 2025 werd het AB meegenomen in de aanpassingen van het belastingstelsel.

2. Doel/meetbaar effect

Doel is de kostentoedelingsverordening 2026 vast te stellen, zodat de verdeling van de belastingopbrengsten per categorie wordt geactualiseerd en in lijn met de ontwikkeling het profijt wordt gebracht.

3. Uitwerking van het voorstel

3.1. Inhoud en argumenten

Beslispunt 1. Kennis te nemen dat het percentage ingezetenen een bandbreedte heeft van 31% - 40%

Beslispunt 2. In te stemmen met het advies van het dagelijks bestuur om het percentage van 35% voor ingezetenen te handhaven

Toelichting

De start van het vaststellen van de percentages van de kostentoedelingsverordening is het vaststellen van het **ingezetenenpercentage**. Dit percentage wordt bepaald door de inwonerdichtheid en kan worden aangepast. De inwonerdichtheid in het gebied van De Dommel valt binnen de bandbreedte (31-40%). Rekenkundig komt De Dommel uit op 32%.

Bij vorige kostentoedelingen is er telkens voor gekozen door het algemeen bestuur om dit percentage van 32% met 3% te verhogen tot 35% vanwege een relatief groot aandeel natuur in het gebied van waterschap De Dommel. Argument hiervoor was dat natuurontwikkeling bijdraagt aan het welbevinden van de ingezetenen en de mogelijkheid biedt voor deze ingezetenen om extra te genieten van de inspanningen van het waterschap.

Het is een volledige vrijheid van het algemeen bestuur om een percentage te kiezen tussen de 31% en 40%. Vanwege een bestendige gedragslijn adviseert het dagelijks bestuur om de historisch vastgestelde 35% te handhaven. Voor de volledigheid volgen hieronder wel rekentabellen voor de percentages 31% (minimum), 32% (rekenkundig), 35% (huidig) en 40% (maximum). In de uitwerking zijn er derhalve vier scenario's uitgewerkt: de extremen, het huidige % en de 32% is als extra uitgewerkt, omdat dit het berekende percentage is. Er worden naast de nu opgenomen percentages geen extra percentages verwerkt in de tabellen.

Rekentabellen ingezetenenpercentage

De keuze voor de verschillende varianten voor het aandeel **ingezetenen** heeft in principe geen effect op het aandeel **ongebouwd** en **natuur**. Wijzigingen in het aandeel **ingezetenen**

worden vertaald in een tegengestelde wijziging van gelijke omvang in percentage voor het aandeel **gebouwd**. Bij het vasthouden aan het bepalen van het rekenkundige aandeel voor **ongebouwd** en **natuur** betekent dit dat de tarieven voor **ongebouwd** en **natuur** minder zullen hoeven te stijgen dan was voorzien in de Beleidsbegroting 2025 voor het boekjaar 2026.

Ingezetenenpercentage 31%:

	Kostentoedeling 2022 (oud)			Kostentoedeling 2026 (nieuw)		
	Kosten-toedeling 2022	Tariefstijging 2026 in %	Tarief 2026 (in €)	Uitgangspunten belastingstelsel 2026	Tariefstijging 2026 in %	Tarief 2026 (in €)
ingezetenen	35%	+ 11%	€ 63,20	31%	+ 3%	€ 58,60
ongebouwd	8,11%	+10,5%	€ 78,41	7,37%	+ 3,25%	€ 73,27
natuur	0,26%	+ 10%	€ 4,38	0,23%	+ 2,50%	€ 4,08
gebouwd	56,63%	+ 2,75%	0,01916%	61,40%	+ 10,00%	0,02051%

Het effect ná toepassing van de verplichte tariefdifferentiatie gebouwd:

	Kosten-toedeling 2022	Tariefstijging 2026 in %	Tarief 2026 (in €)	Uitgangspunten belastingstelsel 2026	Tariefstijging 2026 in %	Tarief 2026 (in €)
ingezetenen	35%	+ 11%	€ 63,20	31%	+ 3%	€ 58,60
Gebouwd	56,63%	+ 2,75%	0,01916%	61,40%	+ 10,00%	0,02051%
- Woningen					+ 9,50%	0,02042%
- Niet-woningen					+ 13,60%	0,02118%

Het bepalen van het aandeel ingezetenen op 31% betekent een stijging van het aandeel gebouwd.

De verschuivingen binnen de kostentoedelingsverordening in aandelen per categorie (zie bovenstaande tabellen) betekenen een lagere stijging van de tarieven ingezetenen, ongebouwd en natuur ten opzichte van het huidig belastingstelsel. Deze lagere stijging zal worden gecompenseerd door een beperkte stijging van de tarieven voor gebouwd woningen en niet-woningen.

Ingezetenenpercentage 32%:

	Kostentoedeling 2022 (oud)			Kostentoedeling 2026 (nieuw)		
	Kosten-toedeling 2022	Tariefstijging 2026 in %	Tarief 2026 (in €)	Uitgangspunten belastingstelsel 2026	Tariefstijging 2026 in %	Tarief 2026 (in €)
ingezetenen	35%	+ 11%	€ 63,20	32%	+ 4,5%	€ 59,50
ongebouwd	8,11%	+10,5%	€ 78,41	7,37%	+ 3,25%	€ 73,27
natuur	0,26%	+ 10%	€ 4,38	0,23%	+ 2,50%	€ 4,08
gebouwd	56,63%	+ 2,75%	0,01916 %	60,40%	+ 8,00%	0,02014%

Het effect ná toepassing van de verplichte tariefdifferentiatie gebouwd:

	Kosten-toedeling 2022	Tariefstijging 2026 in %	Tarief 2026 (in €)	Uitgangspunten belastingstelsel 2026	Tariefstijging 2026 in %	Tarief 2026 (in €)
ingezetenen	35%	+ 11%	€ 63,20	32%	+ 4,5%	€ 59,50
Gebouwd	56,63%	+ 2,75%	0,01916%	60,40%	+ 8,00%	0,02014%
- Woningen					+ 7,50%	0,02005%
- Niet-woningen					+ 10,90%	0,02068%

Het bepalen van het aandeel ingezetenen op 32% betekent een stijging van het aandeel gebouwd.

De verschuivingen binnen de kostentoedelingsverordening in aandelen per categorie (zie bovenstaande tabellen) betekenen een lagere stijging van de tarieven ingezetenen, ongebouwd en natuur ten opzichte van het huidig belastingstelsel. Deze lagere stijging zal worden gecompenseerd door een beperkte stijging van de tarieven voor gebouwd woningen en niet-woningen.

Ingezetenpercentage 35%:

	Kostentoedeling 2022 (oud)			Kostentoedeling 2026 (nieuw)		
	Kosten-toedeling 2022	Tariefstijging 2026 in %	Tarief 2026 (in €)	Uitgangspunten belastingstelsel 2026	Tariefstijging 2026 in %	Tarief 2026 (in €)
ingezetenen	35%	+ 11%	€ 63,20	35%	+ 11%	€ 63,20
ongebouwd	8,11%	+10,5%	€ 78,41	7,37%	+ 3,25%	€ 73,27
natuur	0,26%	+ 10%	€ 4,38	0,23%	+ 2,50%	€ 4,08
gebouwd	56,63%	+ 2,75%	0,01916%	57,40%	+ 2,90%	0,01919%

Het effect ná toepassing van de verplichte tariefdifferentiatie gebouwd:

	Kosten-toedeling 2022	Tariefstijging 2026 in %	Tarief 2026 (in €)	Uitgangspunten belastingstelsel 2026	Tariefstijging 2026 in %	Tarief 2026 (in €)
ingezetenen	35%	+ 11%	€ 63,20	35%	+ 11%	€ 63,20
Gebouwd	56,63%	+ 2,75%	0,01916%	57,40%	+ 2,90%	0,01919%
- Woningen					+ 2,45%	0,01911%
- Niet-woningen					+ 5,70%	0,01971%

Het handhaven van het Ingezetenenaandeel op 35% betekent dat op basis van de rekenkundige gemiddelde dat de verschuivingen binnen de te onderscheiden categorieën beperkt van aard zijn.

Het tarief voor **ongebouwd** en **natuur** zal minder stijgen (zie bovenstaande tabellen) ten opzichte van het huidig belastingstelsel. Deze lagere stijging zal worden gecompenseerd door een beperkte extra stijging van de tarieven voor gebouwd niet-woningen.

Ingezetenenpercentage 40%:

	Kostentoedeling 2022 (oud)			Kostentoedeling 2026 (nieuw)		
	Kosten-toedeling 2022	Tariefstijging 2026 in %	Tarief 2026 (in €)	Uitgangspunten belastingstelsel 2026	Tariefstijging 2026 in %	Tarief 2026 (in €)
ingezetenen	35%	+ 11%	€ 63,20	40%	+ 27,50%	€ 72,60
ongebouwd	8,11%	+10,5%	€ 78,41	7,37%	+ 3,25%	€ 73,27
natuur	0,26%	+ 10%	€ 4,38	0,23%	+ 2,50%	€ 4,08
gebouwd	56,63%	+ 2,75%	0,01916%	52,40%	-/- 2,50%	0,01818%

Het effect ná toepassing van de verplichte tariefdifferentiatie gebouwd:

	Kosten-toedeling 2022	Tariefstijging 2026 in %	Tarief 2026 (in €)	Uitgangspunten belastingstelsel 2026	Tariefstijging 2026 in %	Tarief 2026 (in €)
ingezetenen	35%	+ 11%	€ 63,20	40%	+ 27,50%	€ 72,60
Gebouwd	56,63%	+ 2,75%	0,01916%	52,40%	-/- 2,50%	0,01818%
- Woningen					-/- 2,95%	0,01810%
- Niet-woningen					+ 0,10%	0,01867%

Het bepalen van het aandeel ingezetenen op 40% betekent een daling van het aandeel gebouwd.

De verschuivingen binnen de kostentoedelingsverordening in aandelen per categorie (zie bovenstaande tabellen) betekenen een lagere stijging van de tarieven gebouwd, ongebouwd en natuur ten opzichte van het huidig belastingstelsel. Deze daling voor gebouwd en lagere stijging voor ongebouwd en natuur zal worden gecompenseerd door een stijging van het tarief voor ingezetenen.

Beslispunt 3. In te stemmen met het niet afwijken van de berekende percentages in de verhouding ongebouwd en natuur;

In de vervolgstappen worden de aandelen voor de categorieën **ongebouwd** en **natuur** vastgesteld aan – zoals wettelijk bepaald - de hand van de dichtheid “ongebouwd” (gerelateerd aan aantal hectare ongebouwd per 1.000 inwoners) en “natuur” (gerelateerd aan aantal hectare natuur per 1.000 inwoners). Dit is wettelijk voorgeschreven.

Het bestuur heeft ten opzichte van de vorige kostentoerekeningsmethodiek, naast de knop “ingezetenen” (basis aantal inwoners per km²), méér knoppen om de effecten van de wettelijk vastgelegde berekening te beïnvloeden. Het gaat dan om een bestuurlijke ruimte voor de categorieën **ongebouwd** en **natuur**.

Op basis van de gebiedskenmerken kan het bestuur besluiten om de berekende percentages aan te passen binnen een bandbreedte van max. 30% in de eerste 2 jaren en maximaal 25% in de daaropvolgende jaren.

Voor een eventuele aanpassing van de rekenkundige verhouding tussen ongebouwd en natuur is een gebiedskenmerken lijst van de Unie van Waterschappen gehanteerd (zie bijlage 3). In afstemming met de Unie en met een extern deskundige is een drietal gebiedskenmerken geselecteerd die van invloed kunnen zijn op de situatie bij waterschap De Dommel. Deze drie gebiedskenmerken zijn ook opgenomen in de beeldvormende presentatie voor het AB van 12 maart jl. Het gaat om:

1. veel/weinig inspanning gericht op recreatie
2. agrarische bedrijvigheid
3. inspanning gericht op natuurontwikkeling

Afwegingen:

Ad.1 de categorie ingezetenen heeft profijt van inspanningen van De Dommel die recreatiemogelijkheden vergroten. Echter deze inspanningen zijn niet bovenmatig groot ten opzichte van het gemiddelde van andere waterschappen.

Ad. 2 het aandeel agrarische bedrijvigheid ten opzichte van het gemiddelde van de waterschappen is iets lager dan gemiddeld en bijvoorbeeld ook iets lager dan bij Aa en Maas en Brabantse Delta. De externe deskundige die voor de Unie van Waterschappen en ook voor De Dommel heeft geadviseerd op dit dossier, stelt over de verhouding het volgende:

- Een vergelijking van het gebiedskenmerk met het gemiddelde van alle waterschappen waarbij een afwijking van meer dan 10 procentpunten hoger dan het gemiddelde kwalificeert als ‘veel’ en een afwijking van meer dan 10 procentpunten lager dan het gemiddelde kwalificeert als ‘weinig’.

Bij De Dommel hebben wij 49% agrarisch gebruik terwijl het landelijk gemiddelde op 57% ligt. Voor natuur ligt dit bij De Dommel op 25% terwijl dit landelijk op 21% ligt.

In beide gevallen is dit onder de 10% afwijking waardoor het dagelijks bestuur adviseert om geen afwijking voor gebiedskenmerken toe te passen en derhalve op het rekenkundig aandeel te gaan zitten.

Beslispunt 4. Kennis te nemen van het effect op het kostenaandeel voor gebouwd;

Aandeel gebouwd

Binnen de systematiek van het bepalen van de percentages binnen de nieuwe kostentoedelingmethode is na vaststelling van de percentages ingezetenen, ongebouwd en natuur het resterende percentage om te komen tot een totaal van 100% voor de categorie **gebouwd**. Binnen de categorie gebouwd is bij het berekenen van de tarieven

voorgeschreven dat er gebruik gemaakt wordt van een tariefdifferentiatie voor gebouwd woningen en gebouwd niet-woningen. Dit is een rekenkundige uitkomst. De wet geeft geen ruimte voor bestuurlijke keuzes. Het dagelijks bestuur stelt om kennis te nemen van het percentage gebouwd als resultante van aandelen van de andere categorieën.

Beslispunt 5. In te stemmen met het advies van het dagelijks bestuur om de 100% wegendifferentiatie te handhaven;

Argumenten

In 2008 heeft het bestuur gekozen voor het toepassen van een tariefdifferentiatie voor wegen van + 100%. Deze tariefdifferentiatie is destijds ingevoerd omdat verharde openbare wegen hogere piekafvoeren kunnen veroorzaken en dus een relatief grote capaciteit van het watersysteem vragen. Ook het feit dat wegen één van de belangrijke bronnen van diffuse verontreiniging vormen, speelde bij de invoering van deze tariefdifferentiatie een rol. Het bestuur kan binnen de categorie ongebouwd in de nieuwe kostentoedelingsmethode opnieuw kiezen voor het toepassen van een tariefdifferentiatie wegen. Het dagelijks bestuur acht deze argumentatie nog steeds actueel en adviseert vast te houden aan + 100%.

Volgens nieuwe wetgeving mag het tarief voor wegen maximaal 100% hoger zijn dan het tarief dat in de verordening op de watersysteemheffing voor ongebouwde onroerende zaken, niet zijnde natuurterreinen, is vastgesteld.

Een wijziging van de tariefdifferentiatie wegen heeft alleen effect binnen de categorie ongebouwd, omdat de totale benodigde bijdrage vanuit de categorie ongebouwd hierdoor niet verandert.

Dus als gekozen wordt voor een lagere opslag dan 100%, dan leidt dit tot een stijging voor de andere percelen in de categorie ongebouwd.

Beslispunt 6. In te stemmen met het DB-advies om de 30% tariefdifferentiatie waterberging te handhaven

Argumenten

Sinds 2009 heeft het bestuur gekozen voor het toepassen van een tariefdifferentiatie voor waterberging van +/- 30%. Het bestuur kan binnen de categorie ongebouwd in de nieuwe kostentoedelingsmethode opnieuw kiezen voor het toepassen van een tariefdifferentiatie waterberging. Voor onroerende zaken die volgens de legger van het waterschap als waterberging worden gebruikt, kan het algemeen bestuur van het waterschap de heffing maximaal 75% lager vaststellen.

Vroeger hadden we een classificatie systeem voor de kostentoedeling waarin een afzonderlijk percentage voor inundatiegebieden was opgenomen. Het huidige percentage van 30% voor waterberging is de resultante van de berekeningen van de effecten van het vervallen van de classificatie. Hierdoor was er hooguit een beperkte lastendrukverschuiving.

Een wijziging van de korting voor percelen die zijn aangewezen als waterberging heeft alleen effect binnen de categorie ongebouwd, omdat de totale benodigde bijdrage vanuit de categorie ongebouwd hierdoor niet verandert.

Dus als gekozen wordt voor een hogere korting dan de huidige 30%, dan leidt dit tot een stijging voor de andere percelen in de categorie ongebouwd. En uiteraard is ook het omgekeerde van toepassing.

3.3. Risico's

Zonder de vaststelling van een nieuwe kostentoedelingsverordening in 2025 kan er in 2026 geen waterschapsbelasting worden geheven.

4. Financiën

4.1. Een wijziging in de kostentoedeling heeft geen invloed op de totale belastingopbrengst van de watersysteemheffing.

5. Uitvoering en evaluatie

5.1 Bestuurlijke vervolgstappen:

Nadat het Algemeen Bestuur heeft besloten de kostentoedelingsverordening te herzien, moet de ontwerp-kostentoedelingsverordening ter inzage worden gelegd en hierop is inspraak mogelijk.

Belanghebbenden hebben op grond van de inspraakverordening Waterschap De Dommel de mogelijkheid een zienswijze in te dienen tegen dit ontwerp. Na de inspraakprocedure krijgt het Algemeen Bestuur in september dit jaar de Kostentoedelingsverordening 2026 ter vaststelling voorgelegd.

Hoogachtend,

het dagelijks bestuur,

E. de Ridder
watergraaf

H.J. Kielenstijn
secretaris

Bijlage(n):

1. Ontwerp kostentoedelingsverordening watersysteemheffing Waterschap De Dommel 2026
2. Rekenvoorbeelden effecten tariefontwikkeling naar groepen belastingbetalers
3. Handreiking methode gebiedskenmerken kostentoedeling van de watersysteemheffing met ingang van belastingjaar 2026 van de Unie van Waterschappen

Besluit

Ontwerp kostentoedelingsverordening watersysteemheffing De Dommel 2026

Het algemeen bestuur besluit conform voorstel.

1. Kennis te nemen dat het percentage ingezetenen een bandbreedte heeft van 31% - 40%.
2. In te stemmen met het advies van het dagelijks bestuur om het percentage van 35% voor ingezetenen te handhaven
3. In te stemmen met het niet afwijken van de berekende percentages in de verhouding ongebouwd en natuur
4. Kennis te nemen van het effect op het kostenaandeel voor gebouwd
5. In te stemmen met het advies van het dagelijks bestuur om de 100% wegendifferentiatie te handhaven
6. In te stemmen met het advies van het dagelijks bestuur om de 30% tariefdifferentiatie waterberging te handhaven;

Aldus vastgesteld in de vergadering van 21 mei 2025.

het algemeen bestuur,

E. de Ridder
watergraaf

H.J. Kielenstijn
secretaris

Kostentoedelingsverordening watersysteemheffing

Waterschap De Dommel 2026

Het algemeen bestuur van het waterschap De Dommel;

gelezen het voorstel van het dagelijks bestuur van 10 april 2025;

gelet op de artikel(en) 120 en 122 van de Waterschapswet;

BESLUIT:

Vast te stellen de volgende Kostentoedelingsverordening watersysteemheffing Waterschap De Dommel 2026:

Artikel 1 Begripsomschrijvingen

Deze verordening verstaat onder:

- *bemalen gebieden*: delen van het waterschapsgebied die niet vrij afwateren en delen van het waterschapsgebied waarin uit lager gelegen gebieden water wordt opgemalen, zoals aangegeven op de kaart die bij de verordening behoort;
- *buitendijks gelegen onroerende zaken*: onroerende zaken die geheel of gedeeltelijk buiten de primaire waterkering zijn gelegen, zoals aangegeven op de kaart die bij de verordening behoort;
- *gebied van het waterschap*: het gebied dat is aangegeven op de bij het provinciaal reglement van het waterschap behorende kaart waarin de zorg voor het watersysteem aan het waterschap is opgedragen, voor zover deze zorg niet aan andere publiekrechtelijke lichamen is opgedragen;
- *glasopstand*: constructie van staand glas of staande constructie van met glas overeenkomend materiaal die bedrijfsmatig wordt aangewend voor de teelt of kweek van gewassen;
- *heffingsplichtige categorieën*: de categorieën genoemd in artikel 117, eerste lid, onderdelen a tot en met d, van de Waterschapswet;
- *ingezetene*: degene die blijkens de basisregistratie personen bij het begin van het kalenderjaar woonplaats heeft in het gebied van het waterschap en aldaar gebruik heeft van woonruimte;
- *kosten verbonden aan de zorg voor het watersysteem*: belastingopbrengst van de kostendrager watersysteembeheer zoals blijkend uit de begroting van het waterschap;
- *natuurterreinen*: ongebouwde onroerende zaken waarvan de inrichting en het beheer geheel of nagenoeg geheel en duurzaam zijn afgestemd op het behoud of de ontwikkeling van natuur. Onder natuurterreinen worden mede verstaan bossen en open wateren met een oppervlakte van ten minste één hectare;
- *verharde openbare wegen*: het verharde gedeelte van een openbare weg en de verharde wegdelen die dienstbaar zijn aan de verkeersfunctie van de weg;
- *wateraanvoerproject*: project dat door of vanwege het waterschap tot stand is of wordt gebracht waarbij water wordt aangevoerd naar ongebouwde onroerende zaken die liggen in het gedeelte van het waterschapsgebied dat is aangegeven op de <kaart die bij de verordening behoort> ;
- *waterbergingsgebieden*: gebieden, aangegeven op de <kaart behorende bij de verordening> waarin onroerende zaken liggen die als waterberging worden gebruikt. De gebieden maken integraal onderdeel uit van het watersysteem en zijn als zodanig in de legger van het waterschap, bedoeld in artikel 2.39 van de Omgevingswet, opgenomen;
- *woonruimte*: een ruimte die blijkens zijn inrichting bestemd is om als een afzonderlijk geheel te voorzien in woongelegenheid en waarvan de delen blijkens de inrichting van die ruimte niet bestemd zijn om afzonderlijk in gebruik te worden gegeven;

- *zakelijk gerechtigden ongebouwd*: degenen die krachtens eigendom, bezit of beperkt recht het genot hebben van ongebouwde onroerende zaken die geen natuurterreinen zijn in het gebied van het waterschap;
- *zakelijk gerechtigden natuurterreinen*: degenen die krachtens eigendom, bezit of beperkt recht in het gebied van het waterschap het genot hebben van natuurterreinen;
- *zakelijk gerechtigden gebouwd*: degenen die krachtens eigendom, bezit of beperkt recht het genot hebben van gebouwde onroerende zaken in het gebied van het waterschap;

Artikel 2 Kostentoedeling watersysteembeheer

1. De kosten verbonden aan het beheer van watersystemen worden als volgt aan elk van de heffing plichtige categorieën toegedeeld:
 - a. 35% aan de ingezetenen;
 - b. 7,37% aan de zakelijk gerechtigden van ongebouwde onroerende zaken die geen natuurterreinen zijn;
 - c. 0,23% aan de zakelijk gerechtigden van natuurterreinen;
 - d. 57,40% aan de zakelijk gerechtigden van gebouwde onroerende zaken.

Uiteindelijke percentages afhankelijk van besluitvorming in AB van 21 mei 2025

Artikel 3 Tariefdifferentiatie waterbergingsgebieden

Voor ongebouwde onroerende zaken die geen natuurterreinen zijn, voor natuurterreinen en voor gebouwde onroerende zaken die blijkens de legger van het waterschap, als bedoeld in artikel 2.39 van de Omgevingswet, in een waterbergingsgebied liggen, wordt een tariefdifferentiatie als bedoeld in artikel 122, eerste lid, van de Waterschapswet, vastgesteld. Het tarief na toepassing van de tariefdifferentiatie is 30% *lager* dan het tarief dat blijkens de verordening op de watersysteemheffing voor elk van deze categorieën geldt.

Artikel 4 Tariefdifferentiatie verharde openbare wegen

Voor verharde openbare wegen wordt een tariefdifferentiatie als bedoeld in artikel 122, derde lid, onder b, van de Waterschapswet, vastgesteld. Het tarief na toepassing van de tariefdifferentiatie is 100% *hoger* dan het basistarief dat blijkens de verordening op de watersysteemheffing geldt voor ongebouwde onroerende zaken die geen natuurterreinen zijn.

Artikel 5 Cumulatie van tariefdifferentiatie

Voor verharde openbare wegen, genoemd in artikel 4, wordt naast elk van de tariefdifferentiaties voor ongebouwde onroerende zaken die geen natuurterreinen zijn en die gelegen zijn in waterbergingsgebieden als bedoeld in de artikelen 3 toe gepast.

Artikel 6 Inwerkingtreding en citeertitel

1. De kostentoedelingsverordening Waterschap De Dommel 2022, wordt ingetrokken met ingang van de in het derde lid van deze bepaling genoemde datum, met dien verstande dat zij van toepassing blijft op de belastingjaren waarvoor zij heeft gegolden.
2. Deze verordening treedt in werking op de eerste na die van haar bekendmaking.
3. Deze verordening vindt voor het eerst toepassing in het belastingjaar dat aanvangt op 1 januari 2026
4. Deze verordening wordt aangehaald als Kostentoedelingsverordening watersysteemheffing Waterschap De Dommel 2026.

Toelichting bij de kostentoedelingsverordening watersysteemheffing 2026

Algemeen

Wettelijke basis

Artikel 120, eerste lid, van de Waterschapswet bepaalt dat het algemeen bestuur van een waterschap ten behoeve van de watersysteemheffing een verordening vaststelt waarin voor elk van de categorieën van heffingplichtigen de toedeling van het kostendeel is opgenomen. Deze verordening wordt in de praktijk de kostentoedelingsverordening genoemd. In de kostentoedelingsverordening is opgenomen welke heffingplichtige categorie welk deel van de kosten verbonden aan het beheer van watersystemen opbrengt. De Waterschapswet onderscheidt in artikel 117, eerste lid, de volgende vier heffingplichtige categorieën: ingezetenen, eigenaren (of anderszins zakelijk gerechtigden) van ongebouwde onroerende zaken die geen natuurterreinen zijn, eigenaren (of anderszins zakelijk gerechtigden) van natuurterreinen en eigenaren (of anderszins zakelijk gerechtigden) van gebouwde onroerende zaken.

Hoe hoog de kosten van het watersysteembeheer precies zijn, blijkt uit de begroting van het waterschap. In beginsel worden deze kosten tezamen genomen en volgens de verdeling die in de kostentoedelingsverordening is vastgelegd aan de heffingplichtige categorieën toegedeeld. Op deze wijze draagt elke categorie een deel van de totale kosten van de taakuitoefening van het waterschap. Op deze regel heeft de wetgever twee uitzonderingen toegestaan: kosten van de verkiezing van de leden van het algemeen bestuur van het waterschap en kosten van heffing en invordering van de watersysteemheffing kunnen op grond van artikel 120, eerste lid, tweede volzin van de Waterschapswet, rechtstreeks aan de betrokken categorieën van heffingplichtigen worden toegerekend. Toepassing van deze mogelijkheid leidt ertoe dat de bedoelde kosten van de kosten van het watersysteembeheer worden afgezonderd en rechtstreeks in rekening kunnen worden gebracht bij de categorie/de categorieën ten behoeve van wie deze kosten worden gemaakt. In de toelichting bij de betrokken artikelen wordt hierop nader ingegaan.

Het waterschap kan op grond van artikel 122 van de Waterschapswet gebruik maken van de mogelijkheid om belastingtarieven hoger of lager vast te stellen, oftewel te differentiëren. Op grond van de wet moet een eventuele keuze voor een of meer tariefdifferentiaties in de kostentoedelingsverordening worden opgenomen. In de kostentoedelingsverordening moet ook worden opgenomen wat de omvang van de tariefdifferentiatie in procenten is. Buiten de in de wet genoemde gevallen is het niet mogelijk om tarieven te differentiëren. Het onderscheid in tarieven tussen woningen en niet-woningen binnen de categorie gebouwd wordt in het spraakgebruik weliswaar 'de tariefdifferentiatie gebouwd' genoemd, maar is geen tariefdifferentiatie als bedoeld in artikel 122. Deze tariefdifferentiatie wordt dus niet in de kostentoedelingsverordening van het waterschap geregeld.

De kostentoedelingsverordening wordt op grond van artikel 120, vijfde lid, van de Waterschapswet ten minste eenmaal in de vijf jaren herzien. Bij de herziening worden de kostenaandelen op basis van nieuw onderzoek naar de inwonerdichtheid, de ongebouwde dichtheid, de natuurdichtheid en eventuele overige gebiedskenmerken in het gebied van het waterschap opnieuw bepaald en wordt er een nieuwe verordening vastgesteld. Waterschappen hoeven de vijfjaarstermijn niet af te wachten, maar kunnen desgewenst ervoor kiezen om de verordening eerder te herzien. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn wanneer de gebiedskenmerken en/of de kenmerken van de taakuitoefening binnen de periode van vijf jaar (substantieel) zijn veranderd.

De model-kostentoedelingsverordening is gebaseerd op de tekst van de Waterschapswet zoals deze komt te luiden na de inwerkingtreding van de Wet tot wijziging van de Waterschapswet, de Waterwet en de Algemene wet bestuursrecht in verband met het versterken van de toepassing

van het profijtbeginsel bij de watersysteemheffing, het geven van ruimte aan nieuwe ontwikkelingen en het oplossen van enkele knelpunten (Stb. x y) en de inwerkingtreding van het aangepaste Waterschapsbesluit (Stb. x, y). De kostentoedelingsmethode die in deze wet wordt geregeld, wordt de methode Gebiedskkenmerken genoemd.

De kostentoedelingsverordening is aan inspraak onderhevig. De verordening kan in een procedure over een belastingaanslag marginaal door de belastingrechter worden getoetst. Bij een marginale toetsing beoordeelt de rechter niet of de verordening wat betreft de inhoud juist is, maar wordt beoordeeld of het waterschapsbestuur in redelijkheid tot het besluit heeft kunnen komen. Het gaat dan om besluiten (of keuzes) waarbij het bestuur gebruik heeft gemaakt van beleidsruimte (bestuurlijke ruimte) die de wet biedt.

Het vervolg van deze toelichting heeft betrekking op de toedeling van de zogenaamde taakgebonden kosten aan de belastingplichtige categorieën. Taakgebonden kosten zijn kosten die niet rechtstreeks aan de betrokken categorieën worden toegedeeld. De rechtstreekste toerekening van kosten is in artikel <3> van deze verordening geregeld.

Kostentoedeling gebaseerd op gebiedskkenmerken; de methode Gebiedskkenmerken

De Waterschapswet schrijft in het tweede tot en met zevende lid van artikel 120 voor op welke wijze de kosten verbonden aan de zorg voor het watersysteem over de vier heffingplichtige categorieën worden verdeeld. Deze kostentoedelingsmethode wordt de methode Gebiedskkenmerken genoemd. De wet bepaalt over deze kostentoedelingsmethode het volgende.

A

Kostenaandeel van de categorie ingezetenen (artikel 120, lid 2)

Het profijt dat de categorie ingezetenen bij de watersysteeltaak heeft, bestaat uit het kunnen wonen, werken en recreëren in het waterschapsgebied. De toedeling van het kostendeel aan de categorie ingezetenen gebeurt aan de hand van de gemiddelde inwonerdichtheid per vierkante kilometer in het gebied van het waterschap. De gedachte achter deze verdeelmaatstaf is dat in een dichtbevolkt beheergebied de ingezetenen een groter profijt bij de watersysteeltaak hebben dan in een dun- of dunnerbevolkt gebied. Een dichtbevolkt gebied leidt dan ook tot een hoger kostenaandeel ten opzichte van gebieden die minder inwoners hebben. De toedeling is als volgt:

- bij een gemiddeld aantal inwoners van 500 of minder per vierkante kilometer, bedraagt het kostenaandeel minimaal 20% en maximaal 30%;
- bij een gemiddeld aantal inwoners van meer dan 500 maar niet meer dan 1000 per vierkante kilometer, bedraagt het kostenaandeel minimaal 31% en maximaal 40%;
- bij een gemiddeld aantal inwoners van meer dan 1000 per vierkante kilometer, bedraagt het kostenaandeel minimaal 41% en maximaal 50%.

In schema ziet dit er als volgt uit:

Klassen inwonerdichtheid (inwoners per km²)	Kostenaandeel ingezetenen
<= 500	20% - 30%
500 – 1.000	31% - 40%
> 1.000	41% - 50%

Het behoort tot de bestuurlijke vrijheid van het waterschapsbestuur om binnen de gegeven bandbreedte van 10% te bepalen wat het initiële ingezetenenandeel wordt. Een motivering op

basis van gebiedskenmerken (die bij het verhogen van het ingezetenen-aandeel boven het maximum van een bandbreedte wel is vereist, zie hiervoor het vervolg van deze toelichting) is hierbij niet vereist, maar kan wel.

Bij het bepalen van de inwonerdichtheid wordt gehanteerd voor:

- het aantal inwoners: het aantal inwoners in het beheergebied van het waterschap zoals opgenomen in de Basisregistratie Personen (BRP) op 1 januari van het jaar voorafgaand aan het jaar waarin de kostentoedeling van kracht wordt;
- de oppervlakte van het beheergebied: het aantal km² zoals bepaald door het door de provincie vastgestelde reglement van het waterschap. Als rijkswater onderdeel vormt van het beheergebied van het waterschap en het waterschap daar een beheertaak heeft ¹ en in verband daarmee belasting heft, wordt ook de oppervlakte van het rijkswater tot het beheergebied gerekend. Voor het bepalen van de oppervlakte van het beheergebied kan soms gebruik gemaakt worden van de digitale kaart die bij het provinciaal reglement behoort. In andere gevallen kan gebruikt gemaakt worden van een GIS-bestand waarin de beheergrens van het waterschap is opgenomen en welke is gebaseerd op (de kaart behorende bij) het reglement.

Verhogen kostenaandeel ingezetenen (artikel 120, lid 3)

Waterschappen hebben op grond van artikel 120, derde lid, van de Waterschapswet de mogelijkheid om de genoemde maximale percentages van het kostenaandeel van de ingezetenen met 10% te verhogen tot respectievelijk 40%, 50% of 60%. De verhoging moet op basis van gebiedskenmerken van het waterschap (dit zijn karakteristieken van het gebied en/of van de taakuitoefening) worden gemotiveerd. De motivering van de verhoging is onderdeel van de motivering van de kostentoedelingsverordening.

Anders dan onder de kostentoedelingsmethode Delfland is het onder de methode Gebiedskenmerken niet de bedoeling dat het algemeen bestuur van het waterschap het kostenaandeel van de categorie ingezetenen helemaal afwikkelt (dus inclusief de bestuurlijke afweging voor het eventueel toepassen van de verhoging aan de hand van gebiedskenmerken) om daarna tot de kostenaandelen van de overige categorieën te komen. In de methode Gebiedskenmerken wordt in de laatste, bestuurlijke, fase van het kostentoedelingsproces een integrale afweging voor alle categorieën gemaakt waarin het waterschapsbestuur de belangen van alle categorieën, dus ook die van de ingezetenen, afweegt. In deze fase worden, ook voor de ingezetenen, de definitieve kostenaandelen bepaald.

B

Toedeling van kosten aan de categorie zakelijk gerechtigden ongebouwd, niet zijnde natuur (artikel 120, lid 4)

Het vierde lid van artikel 120 bepaalt hoe het kostendeel voor de categorie ongebouwd, niet zijnde natuur, wordt vastgesteld. De wet bepaalt dat dit volgens de volgende formule gebeurt,

$$\text{Kostenaandeel} = 0,0030799 \cdot (A^{0,7349953})$$

waarbij A staat voor het aantal hectaren ongebouwde onroerende zaken, niet zijnde natuurterreinen, per 1000 inwoners in het gebied van het waterschap.

¹ Op grond van het bepaalde in artikel 2.20, lid 3, van de Omgevingswet en artikel 2.3, lid 2, van de Omgevingsregeling, zijn waterschappen in rijkswateren belast met het muskus- en beverrattenbeheer. De geometrische begrenzing van deze waterstaatswerken is in bijlage III van de Omgevingsregeling vastgelegd.

Het aantal hectaren ongebouwd per 1000 inwoners, de ongebouwde dichtheid, is dus het gebiedskenmerk dat het rekenkundige kostenaandeel van de categorie bepaalt.

Bij het bepalen van de areaaldichtheid ongebouwd wordt gehanteerd voor:

- aantal ha ongebouwd: het aantal hectares van de categorie ongebouwd op 1 januari van het jaar voorafgaand aan het jaar waarin de kostentoedeling van kracht wordt. Hierbij kan gebruik gemaakt worden van de Basisregistratie Grootschalige Topografie (BGT), waarbij er rekening moet worden gehouden met het feit dat er door de gemeenten soms oppervlakte ongebouwd die in de BGT als ongebouwd wordt gekwalificeerd wordt meegetaxeerd met een gebouw object. Deze meegetaxeerde oppervlakte ongebouwd behoort niet tot de belastingcategorie ongebouwd, maar tot gebouw, en behoort dus ook niet in de kostentoedeling bij deze categorie te worden meegenomen. Om deze reden bepalen verschillende waterschappen de oppervlakte ongebouwd door eerst de oppervlakten van natuur en gebouw te bepalen, waarbij de oppervlakte gebouw de getaxeerde bebouwde oppervlakte én de meegetaxeerde oppervlakte ongebouwd is, waarbij ook sluimerende WOZ-objecten moeten worden meegenomen. De oppervlakten van gebouw en natuur worden dan afgetrokken van de totale oppervlakte beheergebied en aldus resulteert de oppervlakte ongebouwd. De oppervlakte ongebouwd kan ook worden bepaald op basis van de oppervlakte ongebouwd die is betrokken in de belastingheffing in het jaar waarin de kostentoedeling wordt vastgesteld, waarbij ook de oppervlakte van de vrijgestelde objecten (waaronder vaak eigen ongebouwde gronden van het waterschap) wordt meegerekend.

C

Toedeling van kosten aan de categorie natuur (artikel 120, lid 5)

Het vijfde lid van artikel 120 bepaalt hoe het kostenaandeel voor de categorie natuurterreinen wordt vastgesteld. De wet bepaalt dat dit volgens de volgende formule gebeurt,

Kostenaandeel: $0,0000224 \cdot (B^{1,1938609})$

waarbij B staat voor het aantal hectaren natuurterrein per 1000 inwoners in het gebied van het waterschap.

Het aantal hectaren natuur per 1000 inwoners, de natuurdichtheid, is dus het gebiedskenmerk dat het rekenkundige kostenaandeel van de categorie bepaalt.

Bij het bepalen van de areaaldichtheid natuur wordt gehanteerd voor:

- aantal ha natuur: het aantal hectares van de categorie natuur op 1 januari van het jaar voorafgaand aan het jaar waarin de kostentoedeling van kracht wordt. Bij het bepalen van de oppervlakte natuur kan de Basisregistratie Grootschalige Topografie (BGT) als basis worden gebruikt, maar de ervaring leert dat er veelal ook andere bronnen noodzakelijk zijn om tot een zo goed mogelijke afbakening van het areaal natuur te komen. In de praktijk worden SNL, de natuurbeheertypenkaart van de provincies, het kadastraal eigendom van de natuurbeherende organisatie, het CBS-bestand Bodemgebruik en de categorie 'weids water' uit de Top10NL gebruikt. Een waterschap kan ook het areaal natuur hanteren dat in de watersysteemheffing wordt aangeslagen in het jaar waarin de kostentoedeling wordt vastgesteld, waarbij ook de oppervlakte van de vrijgestelde objecten (waaronder wellicht eigen natuurterreinen van het waterschap) wordt meegerekend. Als rijkswater onderdeel vormt van het beheergebied van het waterschap en het waterschap daar een beheertaak heeft en in verband daarmee belasting heft, wordt ook oppervlakte van het rijkswater tot de oppervlakte natuur gerekend.

D

Toedeling van kosten aan de categorie gebouwd (artikel 120, lid 6)

Het kostendeel voor de categorie gebouwd is ingevolge artikel 120, lid 6, het kostendeel dat resteert na bepaling van de kostendelen van de categorieën ingezetenen, ongebouwd niet zijnde natuur en natuur. Omdat er voor de kostenaandelen voor ingezetenen, ongebouwd en natuur een bandbreedte mogelijk is, is er ook automatisch een bandbreedte voor de categorie gebouwd mogelijk.

E

Mogelijkheid om de kostenaandelen van de categorieën ongebouwd en natuur te verhogen of te verlagen (artikel 120, lid 7)

Artikel 120, lid 7, onder a, Waterschapswet bepaalt dat het algemeen bestuur van een waterschap bij de kostentoedelingsverordening de kostenaandelen van de categorieën ongebouwd en natuur kan verhogen of verlagen met maximaal 30% per kostendeel ². Het percentage van +/- 30% geeft de bestuurlijke bandbreedte, (de bestuurlijke afwegingsruimte) weer. De bestuurlijke afweging vormt als het ware de vervolgstap bij de kostentoedeling.

De methode Gebiedskenmerken nader toegelicht

De methode Gebiedskenmerken vervangt de kostentoedelingsmethode Delfland die sinds 2009 heeft gegolden. De nieuwe kostentoedelingsmethode hanteert gebiedskenmerken als verdeelmaatstaf. In de methode Delfland vormde de waarde in het economische verkeer van de categorieën ongebouwd, gebouwd en natuur de verdeelmaatstaf tussen deze categorieën.

Wat zijn gebiedskenmerken

Gebiedskenmerken zijn karakteristieken van het gebied en karakteristieken van de taakuitoefening. Zij zijn essentieel in de kostentoedelingsmethode en vormen het uitgangspunt voor het profijt en het startpunt van de kostentoedeling. In de wet zijn drie gebiedskenmerken verankerd: inwonerdichtheid, ongebouwde dichtheid en natuurdichtheid. Naast deze gebiedskenmerken zijn er nog andere gebiedskenmerken die in de kostentoedeling, bij het bepalen van het definitieve kostenaandeel, een rol spelen.

Gebiedskenmerken spelen bij de kostentoedeling op twee momenten een rol:

- het eerste moment is wanneer de waterschappen op basis van de drie in de wet verankerde gebiedskenmerken inwonerdichtheid (aantal inwoners per km² in het gebied van het waterschap), ongebouwde dichtheid (aantal hectaren ongebouwd per 1000 inwoners in het gebied van het waterschap) en natuurdichtheid (aantal hectaren natuur per 1000 inwoners in het gebied van het waterschap) tot een modelmatige bepaling van de kostenaandelen en de bandbreedtes van de heffingsplichtige categorieën komen. Het gaat hier om de technische/ambtelijke fase van de kostentoedeling.
- het tweede moment waarop gebiedskenmerken in beeld komen is het moment waarop waterschapsbesturen in een integrale afweging de definitieve kostenaandelen bepalen. Hierbij kunnen diverse gebiedskenmerken (andere dan de gebiedskenmerken die in de wet zijn verankerd) in aanmerking worden genomen. Bijvoorbeeld: is het waterschap hoog of laag gelegen, pleegt het waterschap veel of weinig inzet op het gebied van stedelijk waterbeheer, is

² Het percentage van 30% geldt alleen voor de jaren 2026 en 2027. Daarna bedraagt de afwijkingsmogelijkheid +/- 25% per kostendeel.

er veel of weinig gebied dat door het waterschap direct wordt beschermd door primaire waterkeringen, pleegt het waterschap veel of weinig inspanningen gericht op natuurontwikkeling of voor waterkwaliteit, etc.

De inzet en afweging van deze gebiedskenmerken vindt in de laatste fase van de kostentoedeling, de bestuurlijke fase, plaats. In de memorie van toelichting bij de wet is opgemerkt dat de waterschapsbesturen in hun motivering van de kostenaandelen geacht worden expliciet de gebiedskenmerken en de taakuitoefening van het waterschap mee te wegen.

De kostentoedelingssystematiek wordt hierna verder toegelicht.

Voor de categorie ingezetenen is de inwonerdichtheid het gebiedskenmerk dat het startpunt voor de kostentoedeling vormt. Voor de heffingsplichtige categorie ongebouwd is dit de ongebouwde dichtheid en voor de categorie natuur gaat het om de natuurdichtheid. De wet geeft in het vierde en het vijfde lid van artikel 120 formules waarmee respectievelijk het kostenaandeel van de categorie ongebouwd niet zijnde natuur en het kostenaandeel van de categorie natuur wordt vastgesteld. In het zesde lid van artikel 120 is bepaald dat het kostenaandeel voor de categorie gebouwd het kostendeel uitgedrukt in procenten is dat resteert na bepaling van de kostendelen van de categorieën ingezetenen, ongebouwd en natuur.

De kostenaandelen die ingevolge de genoemde bepalingen worden verkregen, komen als het ware modelmatig tot stand. Waterschappen verschillen echter wat betreft de kenmerken van het gebied, opgaves en de wijze van taakuitoefening onderling van elkaar. De wetgever heeft de waterschapsbesturen daarom wettelijk de ruimte gegeven om in geval van ongebouwd en in het geval van natuur op basis van gebiedskenmerken met maximaal 30% gemotiveerd naar boven of naar beneden af te wijken van de uitkomst van de modelmatige berekening. De wetgever heeft niet bepaald om welke gebiedskenmerken het hier gaat, maar het spreekt voor zich dat het niet weer om gebiedskenmerken in de zin van ongebouwde dichtheid en natuurdichtheid kan gaan. In de handreiking methode Gebiedskenmerken heeft de Unie van Waterschappen voorbeelden van andere relevante gebiedskenmerken gegeven.

Omdat er in de methode Gebiedskenmerken een bandbreedte is voor de categorieën ingezetenen, ongebouwd en natuur, ontstaat er automatisch ook een bandbreedte voor de categorie gebouwd. In de handreiking methode Gebiedskenmerken zijn ook voor deze categorie enkele gebiedskenmerken genoemd die het waterschapsbestuur in zijn afweging kan meenemen. De bandbreedtes geven de waterschapsbesturen de ruimte om de kostenaandelen die uit de modelmatige berekening voortvloeien bij te stellen, zodat een kostenaandeel wordt verkregen dat zo goed mogelijk aansluit bij het profijt dat de categorie van het werk van het waterschap heeft. Uiteindelijk komt het waterschapsbestuur in een integrale afweging, waarin alle categorieën worden betrokken, tot de definitieve kostenaandelen. Bij het maken van de integrale afweging kan het waterschapsbestuur ook meewegen dat voorkomen moet worden dat sprake zal zijn van grote tariefsprongen bij de overgang van het bestaande naar het nieuwe belastingstelsel.

De afwijkingsruimte van 30% geldt alleen voor de eerste twee jaar van de kostentoedeling (2026-2027). Daarna bedraagt de afwijkingsruimte maximaal +/- 25%. Waterschappen die in de eerste twee jaar van de kostentoedelingsperiode de maximale afwijkmogelijkheid van +/- 30% benutten, zullen hun kostentoedelingsverordening na deze twee jaren dus moeten herzien.

In de kostentoedelingsverordening worden de benutte bestuurlijke ruimte (voorzien van een motivering) en de definitieve kostenaandelen vermeld.

Overige elementen kostentoedeling

De watersysteemtaak

De zorg voor het watersysteem is één van de hoofdtaken van het waterschap (artikel 1, tweede lid, van de Waterschapswet). De zorg voor het watersysteem omvat de zorg voor de waterkering (droge voeten) en de zorg voor de waterhuishouding (niet teveel en niet te weinig water), waaronder ook de zorg voor de waterkwaliteit. Met het gebruik van de term “zorg voor het watersysteem” heeft de wetgever benadrukt dat er een nauwe onderlinge samenhang is tussen de verschillende deelaspecten en dat de zorg voor het watersysteem als één integrale taak moet worden uitgevoerd.

Per 1-1-2011 is het muskus- en beverrattenbeheer van de provincies overgegaan naar de waterschappen. Het muskus- en beverrattenbeheer is op grond van artikel 1, derde lid, van de Waterschapswet onderdeel van de watersysteemzorg.

De zorg voor het watersysteem wordt gezien als één samenhangende taak die het waterschap, uitzonderingen daargelaten, in zijn gehele beheersgebied uitoefent³. Alhoewel de wetgever dit niet met zoveel woorden heeft aangegeven, moet worden aangenomen dat de uitzonderingen die de wetgever heeft bedoeld, gevallen betreffen waarin andere overheden dan de waterschappen met taken op het gebied van de zorg voor het watersysteem zijn belast. Dit betekent dus dat het kan gebeuren dat er in het waterschapsgebied gebiedsdelen zijn waarin het waterschap niet de zorg voor het watersysteem heeft, omdat deze zorg exclusief bij een andere publiekrechtelijke overheid berust. Van een dergelijke situatie was bijvoorbeeld sprake in de casus die tot het arrest van de Hoge Raad van 22 juni 2018, ECLI:NL:HR:2018:959 (arrest over de Waddenzee) heeft geleid.⁴ Ook in een casus over het IJsselmeer kwam de rechter tot de conclusie dat het waterschap in het betreffende rijkswater geen taken op het gebied van de zorg voor het watersysteem had.⁵

Als in het waterschapsgebied dus gebiedsdelen voorkomen waarover het waterschap niet de zorg voor het watersysteem heeft omdat die zorg exclusief bij een andere publiekrechtelijk overheid berust, kan een dergelijk gebiedsdeel geen rol spelen bij de kostentoedeling. Dit betekent dat de oppervlakte van een dergelijk gebiedsdeel niet kan worden meegenomen bij de bepaling van de oppervlakte van het waterschapsgebied.

Het betreffende gebiedsdeel kan evenmin in de heffing worden betrokken.

Artikel 3.20 van de Omgevingswet

Relatie kostentoedeling en begroting waterschap

In het traject van belastingheffing (kostentoedeling-tariefbepaling-aanslagoplegging-heffing-inning -invordering) zijn de kosten verbonden aan de zorg voor het watersysteembeheer van het waterschap bepalend. Hiertoe behoren ook de kosten van maatregelen voor het opwekken van hernieuwbare energie ter compensatie van de onvermijdbare uitstoot van broeikasgassen bij de taakuitoefening. De kosten worden in de begroting van het waterschap geraamd en in de

³ MvT bij de Wet modernisering waterschapsbestel, TK 2005-2006, 30 601, nr. 3, blz. 11.

⁴ In dit arrest kwam de Hoge Raad tot het oordeel dat het waterschap geen watersysteemheffing kon heffen ter zake van percelen natuur die in de Waddenzee waren gelegen. De Waddenzee is rijkswater ter zake waarvan de zorg voor het watersysteem bij het rijk berust.

⁵ Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, 26 november 2024, nummer BK-ARN 23/101.

jaarverslaggeving verantwoord. Gelet op het belang van de belastingheffing voor de waterschappen en gelet op het feit dat inzicht moet bestaan in de lasten voor de belastingplichtigen, vormt een specificatie van de bedragen die uiteindelijk tot lasten van de belastingplichtigen leiden, een apart onderdeel van de begroting (de raming van de belastingopbrengsten). Een en ander is in de verslaggevingsvoorschriften van het Waterschapsbesluit vastgelegd. Het gaat in deze modelverordening om de kostendrager watersysteembeheer.

De verslaggevingsvoorschriften geven eveneens aan hoe de totstandkoming van het te heffen bedrag inzichtelijk moet worden gemaakt in de raming van belastingopbrengsten, die onderdeel is van de begroting van het waterschap. In dit geval zijn de netto-kosten van de watersysteemtaak van de waterschappen het vertrekpunt. Bij de netto-kosten worden opgeteld het bedrag voor onvoorzien en de bedragen die voor kwijtschelding en oninbare vorderingen worden geraamd. Afgetrokken worden de verwachte dividenden en overige algemene opbrengsten die aan de watersysteemtaak worden toegerekend (tot deze laatste opbrengsten behoort ook de verwachte heffingsopbrengst van de verontreinigingsheffing). Deze berekening leidt tot een saldo, het 'begrote resultaat' van de watersysteemtaak. Daarna wordt aangegeven hoe het begrote resultaat zal worden gedekt of bestemd. In de regel wordt er eerst onttrokken of toegevoegd aan reserves en ontstaat daarna het bedrag dat het waterschap door middel van belastingheffing zal moeten ontvangen. Dit laatste bedrag is het startpunt voor de kostentoedeling.

Tariefdifferentiaties (algemeen)

Artikel 122 van de Waterschapswet geeft aan de algemene besturen van de waterschappen de mogelijkheid om de heffing in een aantal gevallen lager of hoger vast te stellen. Dit wordt de mogelijkheid van tariefdifferentiatie genoemd. Zoals blijkt uit de Memorie van Toelichting bij de Wet modernisering waterschapsbestel heeft de wetgever deze regeling opgenomen omdat zij niet voorbij heeft willen gaan aan het feit dat het belang bij de watersysteemtaak voor bepaalde onroerende zaken duidelijk anders kan liggen dan dat van andere onroerende zaken. De wetgever heeft nadrukkelijk aangegeven dat waterschappen in dergelijke gevallen de mogelijkheid, maar niet de verplichting hebben om de tarieven te differentiëren. Zie hiervoor de memorie van toelichting bij de Wet modernisering waterschapsbestel (TK 2005-2006, 30 601, nr. 3, blz. 26). Tariefdifferentiatie kan in een aantal in de wet genoemde gevallen worden toegepast voor de tarieven van ongebouwde onroerende zaken die geen natuurterreinen zijn, voor natuurterreinen en voor gebouwde onroerende zaken. Het tarief van de ingezetenenheffing kan niet worden gedifferentieerd.

Uitgangspunt bij de watersysteemheffing is dat het tarief per eenheid van de heffingsmaatstaf gelijk is (zie artikel 121, eerste lid, onder b, c en d, van de Waterschapswet). Indien voor tariefdifferentiatie wordt gekozen, is dit niet langer het geval en zal het tarief voor bepaalde onroerende zaken **binnen** een categorie hoger of lager zijn. De situaties waarin tariefdifferentiatie mogelijk is, zijn limitatief in de wet genoemd. De wet geeft ook aan wat de maximale omvang (lees: verhoging of verlaging in procenten) van de differentiatie is.

Tariefdifferentiatie is ingevolge artikel 122 uitsluitend in de volgende gevallen en tot de volgende maxima mogelijk:

1. buitendijks gelegen onroerende zaken: maximaal 75% lager tarief;
2. onroerende zaken die blijkens de legger van het waterschap als waterberging worden gebruikt: maximaal 75% lager tarief;
3. onroerende zaken gelegen in bemalen gebieden: maximaal 100% hoger tarief;
4. onroerende zaken die in hoofdzaak bestaan uit glasopstanden als bedoeld in artikel 220d, eerste lid, onderdeel b, van de Gemeentewet: maximaal 100% hoger tarief;
5. verharde openbare wegen: maximaal 100% hoger tarief;

6. ongebouwde onroerende zaken die zijn gelegen in een bepaald gedeelte van het gebied van het waterschap waarin door of vanwege het waterschapsbestuur een wateraanvoerproject tot stand wordt of is gebracht: maximaal 100% hoger tarief.

De Unie van Waterschappen heeft een Handreiking tariefdifferentiaties watersysteemheffing uitgebracht waarin nader op de tariefdifferentiaties genoemd onder 1 tot en met 5 is ingegaan. Over de tariefdifferentiatie wegens wateraanvoerprojecten is een aparte handreiking uitgebracht.

Tariefdifferentiatie wateraanvoerprojecten

De tariefdifferentiatie onder punt 6 hiervoor is de tariefdifferentiatie voor wateraanvoerprojecten. Met ingang van 1 januari 2026 bepaalt artikel 122, derde lid, onderdeel c, van de Waterschapswet dat het algemeen bestuur van een waterschap de watersysteemheffing in de kostentoedelingsverordening maximaal 100% hoger kan vaststellen voor ongebouwde onroerende zaken die zijn gelegen in een bepaald gedeelte van het gebied van het waterschap waarin door of vanwege het algemeen bestuur van het waterschap een wateraanvoerproject tot stand wordt of is gebracht. Aan de instelling van deze tariefdifferentiatie gaat een aantal voorwaarden vooraf: er moet een door tenminste één belanghebbende om het wateraanvoerproject zijn verzocht, de potentiële heffingplichtigen moeten in een draagvlakmeting in de gelegenheid zijn gesteld om kenbaar te maken of zij het wateraanvoerproject wenselijk achten en de uitkomst van deze draagvlakmeting moet positief zijn. Pas als aan deze voorwaarden is voldaan, kan het bestuur van het waterschap de tariefdifferentiatie instellen.

De Unie van Waterschappen heeft een handreiking Tariefdifferentiatie plusvoorzieningen wateraanvoerprojecten uitgebracht waarin onder andere nader op de tariefdifferentiatie, de draagvlakmeting en de vaststelling van de kostentoedelingsverordening is ingegaan.

Het hanteren van verschillende tarieven tussen woningen en niet-woningen binnen de categorie gebouwd

Met ingang van 1 januari 2026 gelden binnen de categorie gebouwd twee aparte tarieven: een tarief voor gebouwde onroerende zaken die in hoofdzaak tot woning dienen (de zogenaamde woningen) en een tarief voor gebouwde onroerende zaken die niet in hoofdzaak tot woning dienen (de zogenaamde niet-woningen). Deze tariefdifferentiatie is in artikel 121, eerste lid, onderdeel d, van de Waterschapswet geregeld. Deze tariefdifferentiatie wordt niet in de kostentoedelingsverordening vastgelegd, maar wordt elk jaar opnieuw bepaald in de verordening op de watersysteemheffing (de heffingsverordening). Om deze reden wordt in de voorliggende modelverordening niet inhoudelijk op de 'tariefdifferentiatie gebouwd' ingegaan.

De tariefdifferentiatie van artikel 121, eerste lid, onderdeel d, heeft wel gevolgen voor de tariefdifferentiaties van artikel 122, voor zover die uiteraard betrekking hebben op gebouwde onroerende zaken. Als een waterschap op grond van artikel 122, tweede lid, bijvoorbeeld een tariefdifferentiatie van 100% instelt voor gebouwde onroerende zaken die in bemaalde gebieden liggen, zal het waterschap de tariefdifferentiatie moeten toepassen op twee basistarieven, te weten het basistarief voor woningen en het basistarief voor niet-woningen.

Artikelsgewijze toelichting

Artikel 1 Begripsomschrijvingen

Artikel 1 geeft een omschrijving van enkele essentiële begrippen die in de modelverordening vaker voorkomen. De omschrijvingen geven aan hoe de betreffende begrippen in het kader van deze verordening moeten worden geduid. De begrippen staan in alfabetische volgorde.

Bemalen gebieden

Onder bemalen gebieden moeten zowel delen van het waterschapsgebied die niet vrij afwateren als delen van het waterschapsgebied waarin uit lager gelegen gebieden water wordt opgemalen, worden verstaan. In de praktijk wordt een zodanig gebied veelal ook aangegeven op een kaart die bij de verordening behoort. De omschrijving van het begrip bemalen gebieden is van belang in verband met de wettelijke mogelijkheid om voor onroerende zaken die in bemalen gebieden zijn gelegen, een tariefdifferentiatie als bedoeld in artikel 122, tweede lid, van de Waterschapswet, in te stellen. Het algemeen bestuur van het waterschap kan de heffing voor zodanige onroerende zaken maximaal 100% hoger vaststellen.

Buitendijks gelegen onroerende zaken

Buitendijks gelegen onroerende zaken zijn in de modelverordening omschreven als onroerende zaken die geheel of gedeeltelijk buiten de primaire waterkering zijn gelegen. In de praktijk wordt het buitendijks gebied veelal ook aangegeven op een kaart die bij de verordening behoort. Het is in verband met de tariefdifferentiatie van artikel 122, eerste lid, van de Waterschapswet van belang om te weten of onroerende zaken binnen- dan wel buitendijks zijn gelegen. Voor onroerende zaken die buitendijks liggen kan het algemeen bestuur van het waterschap de heffing maximaal 75% lager vaststellen.

Gebied van het waterschap

Het gebied van het waterschap is in de modelverordening omschreven als “het gebied dat is aangegeven op de bij het provinciale reglement behorende kaart waarin de zorg voor het watersysteem aan het waterschap is opgedragen, voor zover deze zorg niet aan andere publiekrechtelijke lichamen is opgedragen”. Deze omschrijving sluit aan bij de omschrijving die in provinciale reglementen aan het gebied van het waterschap, in combinatie met de taak van het waterschap, pleegt te worden gegeven.

Uit de omschrijving blijkt dat niet alleen het waterschap, maar ook andere overheden met de zorg voor het watersysteem belast kunnen zijn. In het verleden was niet altijd duidelijk of waterschappen, tot wier gebied op grond van het provinciale reglement ook rijkswateren behoorden, dit gebied (of in dit gebied liggende percelen) in de watersysteemheffing konden betrekken. In 2018 heeft de Hoge Raad bepaald dat waterschappen deze mogelijkheid niet hebben. De Hoge Raad oordeelde ook dat Provinciale Staten niet bevoegd zijn om in het provinciale reglement rijkswater (in het betreffende geval de Waddenzee) als gebied van het waterschap aan te wijzen⁶. Tot een vergelijkbare conclusie kwam ook het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden in een procedure over het IJsselmeer⁷.

Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet is hierover meer duidelijkheid gekomen.

Op grond van artikel 2.20, lid 3, Omgevingswet kunnen bij ministeriële regeling rijkswateren worden aangewezen waarvan het beheer geheel of gedeeltelijk bij daarbij aangegeven niet tot het Rijk behorende openbare lichamen berust. In artikel 2.3, lid 2, Omgevingswet is aan deze mogelijkheid invulling gegeven. Het waterstaatkundig beheer van de rijkswateren, voor zover het gaat om de zorg voor het voorkomen van schade veroorzaakt door muskus- en beverratten aan waterstaatswerken” is in genoemde bepaling bij het waterschapsbestuur neergelegd. Dit betekent dat er met ingang van 1 januari 2024 geen onduidelijkheid meer kan

⁶ Hoge Raad, 22 juni 2018, ECLI:NL:HR:2018:959

⁷ Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, 26 november 2024, nummer BK-ARN 23/101

zijn over de vraag of rijkswateren waarin waterschappen het muskus- en beverrattenbeheer uitvoeren, tot het gebied van het waterschap kunnen behoren en of deze rijkswateren, op grondslag daarvan, in de watersysteemheffing kunnen worden betrokken. In bijlage III bij de Omgevingsregeling is aangegeven wat de geometrische begrenzing van de bedoelde rijkswateren is.

Glasopstand

Een glasopstand is gedefinieerd als een constructie van staand glas of een staande constructie van met glas overeenkomend materiaal die bedrijfsmatig wordt aangewend voor de teelt of kweek van gewassen.

De Waterschapswet zegt zelf niet wat onder een glasopstand moet worden verstaan, maar verwijst in artikel 122, derde lid, onderdeel a, naar glasopstanden als bedoeld in artikel 220d, lid 1, onderdeel b, van de Gemeentewet. Deze bepaling ziet op glasopstanden, ongeacht of de teelt in open grond of op basis van substraatteelt plaatsvindt. De omschrijving van wat een glasopstand is, is van belang in verband met de tariefdifferentiatie voor glasopstanden van artikel 122, derde lid, onderdeel a, van de Waterschapswet. De tariefdifferentiatie voor glasopstanden bedraagt maximaal 100%. Glasopstanden zijn gebouwde objecten.

Op grond van de Waterschapswet moet de onroerende zaak, wil de tariefdifferentiatie worden toegepast, in hoofdzaak uit glasopstanden bestaan. Dit betekent dat het voor de toepassing van de tariefdifferentiatie dus niet nodig is dat de onroerende zaak in zijn geheel een glasopstand is. Aan de term 'in hoofdzaak' wordt in het fiscale recht de betekenis toegekend van 70% of meer.

Heffingplichtige categorieën

Onder heffingplichtige categorieën worden de groepen verstaan die de kosten van de watersysteemtaak via de watersysteemheffing opbrengen. De Waterschapswet onderscheidt in artikel 117, eerste lid, onderdelen a tot en met d, de volgende vier heffingplichtige categorieën:

- ingezetenen;
- eigenaren van ongebouwde onroerende zaken die geen natuurterreinen zijn;
- eigenaren van natuurterreinen; en
- eigenaren van gebouwde onroerende zaken.

In **de modelverordening** wordt naar de bepaling uit de Waterschapswet verwezen.

Ingezetene

De omschrijving van het begrip ingezetene is ontleend aan artikel 116, onder a, van de Waterschapswet. Om als ingezetene aangemerkt te worden, moet aan twee cumulatieve voorwaarden zijn voldaan: de persoon moet blijkens de basisregistratie personen woonplaats hebben in het gebied van het waterschap én hij of zij moet in het gebied van het waterschap een zelfstandige woonruimte gebruiken. De situatie bij het begin van het kalenderjaar is bepalend.

'Blijkens de basisregistratie personen woonplaats hebben in het gebied van het waterschap' betekent dat de persoon in de basisregistratie moet zijn ingeschreven op een adres dat tot het beheergebied van het waterschap behoort.

Een woonruimte is ingevolge artikel 116, onderdeel b, van de Waterschapswet een ruimte die blijkens zijn inrichting bestemd is om als een afzonderlijk geheel te voorzien in woongelegenheid en waarvan de delen blijkens de inrichting van die ruimte niet bestemd zijn om afzonderlijk in gebruik te worden gegeven. Dit betekent dat de gebruiker van de ruimte niet anders dan bijkomstig afhankelijk mag zijn van voorzieningen elders in het gebouw; de ruimte moet met andere woorden zelfstandig bruikbaar zijn. Bij voorzieningen moet hier worden gedacht aan voorzieningen die voor de woonfunctie van wezenlijk belang zijn, zoals keuken, douche en toilet. Deze voorzieningen moeten de gebruiker van de ruimte, met uitsluiting van anderen die niet tot zijn of haar huishouden behoren, exclusief ter beschikking staan. Als dit niet

het geval is, is geen sprake van een woonruimte in de zin van de wet en kan het waterschap geen aanslag in de ingezetenenheffing aan de gebruikers van die ruimte opleggen. Bewoners van verpleeg-, verzorgings- en studentenhuizen waarin voor bewoning essentiële voorzieningen worden gedeeld, kunnen om deze reden veelal niet als ingezetenen in de zin van artikel 116, onder a, van de Waterschapswet worden aangemerkt.

Als sprake is van een gezamenlijke huishouding wordt de belastingaanslag aan een lid van het huishouden opgelegd. Wie dat is, wordt door de ambtenaar belast met de heffing van het waterschap of, indien het waterschap de belastingheffing heeft ondergebracht bij een gemeenschappelijk belastingkantoor, door de ambtenaar belast met de heffing van het belastingkantoor bepaald. De ambtenaar wijst de belastingplichtige aan. Dit gebeurt op basis van een vaste lokale beleidsregel.

Kosten verbonden aan het beheer van watersystemen

Om te weten wat de kosten verbonden aan het beheer van watersystemen zijn, wordt gekeken naar de belastingopbrengst die op grond van de begroting van het waterschap met behulp van de watersysteemheffing wordt gerealiseerd.

Natuurterreinen

De omschrijving van het begrip natuurterreinen is ontleend aan artikel 116, onder c, van de Waterschapswet. De wet geeft een kwalitatieve omschrijving van het begrip natuurterreinen, waarbij de nadruk ligt op de duurzame inrichting en het beheer van de onroerende zaak als natuurterrein: de inrichting en het beheer moeten geheel of nagenoeg geheel en duurzaam zijn afgestemd op het behoud of de ontwikkeling van natuur. Bij de beoordeling van de vraag of van een natuurterrein sprake is, zijn volgens de memorie van toelichting bij de Wet modernisering waterschapsbestel ook de feitelijke of uiteindelijke bestemming van de onroerende zaak van belang. Zo zal een perceel nog bouwrijp te maken grond dat al jaren niet is bewerkt en waar inmiddels eventueel veel groen en leven aanwezig is, maar waar uiteindelijk wel gebouwd zal worden, niet als een natuurterrein kwalificeren. In de regel zullen ook stadsparken, plantsoenen en dergelijke vanwege hun overwegende recreatieve functie niet als een natuurterrein kunnen worden betiteld.⁸

Over de vraag wanneer de inrichting en het beheer van een terrein geheel of nagenoeg geheel en duurzaam zijn afgestemd op het behoud of de ontwikkeling van natuur, heeft de Hoge Raad in 2014 een richtinggevende uitspraak gedaan. In dit arrest heeft de Hoge Raad ook invulling gegeven aan het begrip 'geheel of nagenoeg geheel' in relatie tot de definitie van het begrip natuurterreinen uit de Waterschapswet.⁹ Volgens de Hoge Raad is voor een oordeel op de vraag of sprake is van een natuurterrein slechts relevant of de beheeractiviteiten die op het betreffende terrein plaatsvinden, er al dan niet op zijn gericht dat het natuurype zich kan ontwikkelen of wordt behouden. Zijn de activiteiten hierop gericht/vinden de activiteiten ten behoeve van de gegeven natuurdoelstelling plaats, dan zijn de inrichting en het beheer van het terrein naar het oordeel van de Hoge Raad geheel of nagenoeg geheel afgestemd op het behoud of de ontwikkeling van natuur en is dus van een natuurterrein sprake. Het arrest van de Hoge Raad komt er kort weergegeven op neer dat de vraag of sprake is van een natuurterrein, vanuit het perspectief van de eigenaar van het terrein, moet worden beoordeeld. Het arrest heeft ook duidelijk gemaakt dat de Hoge Raad het voor een antwoord op de vraag of sprake is van een natuurterrein, niet relevant acht of met de beheeractiviteiten eventueel ook agrarische opbrengsten worden gegenereerd. Ook is niet relevant wat de omvang van de eventuele agrarische opbrengst is. In het door de Hoge Raad beoordeelde geval was sprake van een resterend agrarisch opbrengstvermogen van meer dan 10%, maar dit belette niet dat van een

⁸ TK 2005/06, 30601, nr. 3, blz. 54

⁹ Hoge Raad 7 november 2014, ECLI:NL:HR:2014:3118.

natuurterrein sprake was. De term geheel of nagenoeg geheel (die in het fiscale recht voor 90% of meer staat), moet in het kader van de watersysteemheffing voor natuurterreinen met andere woorden niet rekenkundig worden benaderd.

Met het begrip 'duurzaam' wordt tot uitdrukking gebracht dat geen sprake mag zijn van een situatie die tijdelijk is bedoeld.

Onder natuurterreinen worden op grond van artikel 116, onderdeel c, van de Waterschapswet ook bossen en open wateren met een oppervlakte van ten minste één hectare verstaan. Voor deze onroerende zaken geldt niet het vereiste dat zij geheel of nagenoeg geheel en duurzaam moeten zijn afgestemd op het behoud of de ontwikkeling van natuur. Ook bossen die bedrijfsmatig worden geëxploiteerd vallen onder het begrip natuurterreinen. De wetgever heeft hiervoor gekozen omdat het onderscheid in niet-bedrijfsmatig geëxploiteerde bossen enerzijds en bossen die wel als zodanig worden geëxploiteerd anderzijds, in de praktijk moeilijk is te maken.¹⁰

Bij open wateren kan worden gedacht aan meren, vennen en plassen die geen functie hebben in het kader van het scheepvaartverkeer.

Op grond van de overweging dat deze gebieden ook een agrarische functie hebben worden natte veenweidegebieden door de wetgever overigens niet als natuurterrein maar als agrarische grond aangemerkt. Ook openbare waterwegen (dit zijn oppervlaktewateren die voor vaarverbindingen zijn bestemd) behoren niet tot de categorie natuurterreinen maar tot de categorie ongebouwd niet zijnde natuur.

Verharde openbare wegen

De definitie van het begrip verharde openbare wegen is van belang in verband met de tariefdifferentiatie van artikel 122, lid 3, onderdeel b, die het mogelijk maakt om voor verharde openbare wegen het tarief maximaal 100% hoger vast te stellen dan het basistarief van de categorie ongebouwd, niet zijnde natuur. Het verhoogde tarief kan alleen worden toegepast op het verharde deel van de openbare weg en op de verharde delen van functies die dienstbaar zijn aan het verkeer over de weg, zoals verharde bermen.

Wateraanvoerproject

In **onderdeel j** is een wateraanvoerproject gedefinieerd als een project dat door of vanwege het waterschap tot stand is of wordt gebracht en waarbij het waterschap water toevoert naar ongebouwde onroerende zaken die in een bepaald gedeelte van het waterschapsgebied liggen. Het is relevant om te weten wanneer sprake is van een wateraanvoerproject, omdat het waterschap voor een wateraanvoerproject een tariefdifferentiatie kan instellen. De tariefdifferentiatie bedraagt maximaal 100% van het basistarief dat voor de betrokken onroerende zaken geldt. Het waterschap kan binnen het betrokken gebiedsdeel een gelijk of een verschillend percentage van de tariefdifferentiatie hanteren.

Waterbergingsgebieden

Waterbergingsgebieden zijn gedefinieerd als gebieden waarin onroerende zaken liggen die als waterberging worden gebruikt. De gebieden maken integraal onderdeel uit van het watersysteem en zijn als zodanig in de legger van het waterschap, bedoeld in artikel 2.39 van de Omgevingswet, opgenomen. De gebieden zijn ook aangegeven op een kaart die bij de verordening behoort. Het is relevant om te weten wat onder een waterbergingsgebied wordt verstaan, omdat het waterschap voor onroerende zaken die in zodanige gebieden liggen een tariefdifferentiatie kan instellen. Voor onroerende zaken die als waterberging worden gebruikt, kan het algemeen bestuur van het waterschap de heffing maximaal 75%

¹⁰ Zie de toelichting bij het Waterschapsbesluit, Staatsblad 2007, 497, bladzijde 131.

lager vaststellen. Dat de onroerende zaken als waterberging worden gebruikt, moet uit de legger van het waterschap, bedoeld in artikel 2.39 van de Omgevingswet, blijken.

Zakelijk gerechtigden ongebouwd, zakelijk gerechtigden natuurterreinen en zakelijk gerechtigden gebouwd

Omschreven is wat respectievelijk onder zakelijk gerechtigden ongebouwd, zakelijk gerechtigden natuurterreinen en zakelijk gerechtigden gebouwd moet worden verstaan. Het gaat in alle drie de gevallen om degenen die krachtens eigendom, bezit of beperkt recht het genot hebben van onroerende zaken die in de artikelonderdelen zijn genoemd en die in het gebied van het waterschap liggen. De zakelijk gerechtigden zijn belastingplichtig (vgl. artikel 117, eerste lid, onderdelen b tot en met d, Waterschapswet). Eigendom is het meest volledige zakelijke recht op een onroerende zaak.

De beperkte rechten die tot belastingplicht leiden, zijn:

- appartementsrecht;
- erfpachtrecht;
- recht van opstal;
- recht van vruchtgebruik;
- recht van beklemming;
- recht van gebruik en bewoning;
- de bekleemde meier en
- het beperkt recht in de zin van artikel 5, derde lid, onderdeel b, van de Belemmeringenwet privaatrecht.

Op grond van artikel 119, eerste lid, van de Waterschapswet moet voor het antwoord op de vraag wie heffingplichtig is voor de categorieën ongebouwd, natuur en gebouwd, van de basisregistratie kadaster worden uitgegaan: heffingplichtig is degene die bij het begin van het jaar als rechthebbende in deze basisregistratie is vermeld, tenzij het tegendeel blijkt.

Indien er naast eigendom ook sprake is van een beperkt recht of indien sprake is van meer dan één beperkt recht op een onroerende zaak, is de vraag aan de orde wie van de zakelijk gerechtigden in de heffing moet worden betrokken. Het tweede en derde lid van artikel 119 van de Waterschapswet geven voor deze situaties de rangorde aan.

Artikel 2 Kostentoedeling watersysteembeheer

In artikel 2, lid 1, is aangegeven wat het aandeel van iedere heffingplichtige categorie in de kosten van het watersysteembeheer is. Het kostenaandeel wordt uitgedrukt in procenten. Het aandeel van de categorie ingezetenen bedraagt op grond van het tweede lid van artikel 120 van de Waterschapswet en afhankelijk van de inwonerdichtheid in het gebied van het waterschap nooit minder dan 20% en nooit meer dan 60%. Dit is in onderdeel a van artikel 2 van de verordening tot uitdrukking gebracht. De kostenaandelen brengen gezamenlijk 100% van de kosten op.

Artikel 3 Tariefdifferentiatie onroerende zaken die als waterberging worden gebruikt

Dit artikellid regelt de tariefdifferentiatie voor onroerende zaken die blijkens de legger van het waterschap als waterberging worden gebruikt (de zogenaamde waterbergingsgebieden). Zowel ongebouwde onroerende zaken die geen natuurterreinen zijn als natuurterreinen kunnen als waterberging worden gebruikt. In theorie geldt dit ook voor gebouwde onroerende zaken, waarbij het in dit geval zowel om woningen als om niet-woningen kan gaan. Het gedifferentieerde tarief is maximaal 75% lager dan de tarieven die op basis van de verordening op de watersysteemheffing voor de genoemde categorieën gelden. Bij gebouwde onroerende zaken gaat het om een tariefdifferentiatie die maximaal 75% lager kan zijn dan het tarief voor de onderscheiden 'subcategorieën' woningen en niet-woningen.

Artikel 4 Tariefdifferentiatie verharde openbare wegen

Dit artikellid regelt de tariefdifferentiatie voor verharde openbare wegen. Het tarief kan maximaal 100% hoger zijn dan het tarief dat in de verordening op de watersysteemheffing voor ongebouwde onroerende zaken, niet zijnde natuurterreinen, is vastgesteld.

Artikel 5 Cumulatie van tariefdifferentiatie

Ingevolge artikel 122, vierde lid, van de Waterschapswet kunnen de tariefdifferentiaties naast elkaar worden toegepast. Het gaat om alle tariefdifferentiaties. Deze zogenaamde cumulatie van tariefdifferentiatie is een bevoegdheid van het waterschap en niet een verplichting. Cumulatie kan pas aan de orde zijn als twee of meer van de situaties die in artikel 122, eerste tot en met derde lid, van de Waterschapswet zijn genoemd, zich ten aanzien van de betrokken onroerende zaken gelijktijdig voordoen.

De wettelijke bepaling over het naast elkaar kunnen toepassen van tariefdifferentiaties is ruim geformuleerd. Op grond van de wettekst zijn in principe dus allerlei cumulaties mogelijk. Een aantal cumulaties zal zich in de praktijk echter niet snel voordoen. Wij denken hierbij bijvoorbeeld aan een cumulatie van glasopstanden met waterbergingsgebieden of buitendijks gebied. In welke gevallen het naast elkaar toepassen van tariefdifferentiaties al dan niet aan de orde kan zijn, zal veelal echter afhangen van de regionale kenmerken van het waterschapsgebied. In de modelverordening zijn drie denkbare cumulaties genoemd, te weten:

- de cumulatie van de tariefdifferentiatie voor glasopstanden (verhoging) met de tariefdifferentiatie voor bemalen gebieden (verhoging). Deze cumulatie is in artikel 5, eerste lid, onderdeel a, van de modelverordening opgenomen.
- de cumulatie van de tariefdifferentiatie voor waterbergingsgebieden (verlaging) met de tariefdifferentiatie voor bemalen gebieden (verhoging). Deze cumulatie is in artikel 5, eerste lid, onderdeel b, van de modelverordening opgenomen.
- de cumulatie van de tariefdifferentiatie voor wegen (verhoging) met de tariefdifferentiatie voor waterbergingsgebieden (verlaging), de differentiatie voor buitendijks gelegen gebieden (verlaging) en de differentiatie voor bemalen gebieden (verhoging). Dat er in het geval van verharde openbare wegen een relatief groot aantal mogelijkheden is, heeft te maken met het feit dat wegen het gehele waterschapsgebied doorsnijden en zeer verspreid voorkomen. De wegendifferentiatie kan daardoor met veel andere differentiaties cumuleren.

Uit de kostentoedelingsverordening moet blijken op welke wijze het waterschap een eventuele cumulatie heeft toegepast.

Artikel 6 Inwerkingtreding en citeertitel

Lid 1

Dit artikellid bepaalt dat de kostentoedelingsverordening die tot nu toe heeft gegolden, wordt ingetrokken met ingang van het belastingjaar dat aanvangt op 1 januari 2026. De verordening die is ingetrokken blijft gelden voor de belastingjaren waarvoor zij heeft gegolden.

Waterschappen die hun verordening tussentijds hebben gewijzigd, dienen naar de laatst vastgestelde wijzigingsverordening te verwijzen.

Lid 2

Op grond van artikel 8 van de Bekendmakingswet treedt een algemeen verbindend voorschrift niet in werking voordat het op de voorgeschreven wijze is bekendgemaakt. Deze bepaling is ook op de kostentoedelingsverordening van toepassing. Bekendmaking geschiedt in het waterschapsblad. De zorg voor de uitgifte van het waterschapsblad berust op grond van artikel 2, lid 6, Bekendmakingswet bij het dagelijks bestuur van het waterschap. De uitgifte van het waterschapsblad geschiedt elektronisch op een algemeen toegankelijke wijze (artikel 2, lid 8, Bekendmakingswet).

Ingevolge artikel 10, tweede lid, van de Bekendmakingswet treedt de verordening met ingang van de achtste dag na de datum van bekendmaking in werking, tenzij daarvoor in de wet of in het besluit daarvoor een ander tijdstip is aangewezen. Waterschappen kunnen in de verordening voor een ander tijdstip van inwerkingtreding kiezen. Het waterschapsblad blijft na de uitgifte elektronisch op een algemeen toegankelijke wijze beschikbaar.

Soms kiezen waterschappen ervoor om aanvullend aan de bekendmaking van een verordening in het waterschapsblad, in een plaatselijk verschijnend dag- of nieuwsblad mededeling te doen van het feit dat de verordening is vastgesteld. Een dergelijke mededeling wordt in het kader van de dienstverlening aan inwoners en bedrijven gedaan. Het vervangt de officiële bekendmaking niet.

Lid 3

In de verordening kan worden bepaald dat een bij de verordening behorende bijlage door terinzagelegging bekend wordt gemaakt.

Lid 4

De onderhavige kostentoedelingsverordening wordt voor het eerst toegepast op het belastingjaar dat op 1 januari 2026 aanvangt. Dit jaartal is onderdeel van de citeertitel van de verordening.

De maximale geldigheidsduur van de verordening is vijf jaar¹¹. Het waterschap moet de verordening dus eenmaal in de vijf jaar herzien. Een herziening binnen de vijfjaarstermijn is mogelijk. In verband hiermee is het niet wenselijk aan de verordening een einddatum mee te geven.

Lid 5

De verordening wordt voorzien van een citeertitel. De naam van het waterschap en het jaartal van inwerkingtreding maken hiervan deel uit.

¹¹ Waterschappen die in de eerste twee jaar van de kostentoedeling ten aanzien van de categorieën ongebouwd en/of natuur de volledige bestuurlijke ruimte van +/- 30% benutten, zullen na de bedoelde twee jaar een nieuwe kostentoedelingsverordening moeten vaststellen.

Vergelijkingtariefsontwikkeling tarieven 2026 oude vs nieuwe kostentoedeling 2026 (Basis: Beleidsbegroting 2025 met meerjarendoorkijk 2026-2029)

	WOZ- waarde	kostentoedeling 2022	Kostentoedeling 2026		
kostentoedeling Nieuw Ingezetenen aandeel 31%					
tarieven		Tarieven 2026 BB 2025	Tarieven 2026 BB 2025	% stijging	€ stijging
ongebouwd		78,41	73,27	-6,56%	-5,14
gebouwd woningen (tarief is % WOZ waarde)		0,01916	0,02042	6,58%	
gebouwd niet-woningen (tarief is % WOZ waarde)		0,01916	0,02118	10,54%	
ingezetenen		63,20	58,60	-7,28%	-4,60
verontreinigingsheffing / zuiveringsheffing		80,64	80,64	0,00%	-
natuur		4,38	4,08	-6,85%	-0,30

		Tarieven 2026 BB 2025	Tarieven 2026 BB 2025	% stijging	€ stijging
Praktijkvoorbeelden (cf voorbeelden Waterschapspeil)					
Huurwoning eenpersoonshuishouden		143,84	139,24	-3,20%	-4,60
eigen huis van € 370.000 eenpersoonshuishouden		214,73	214,79	0,03%	0,06
eigen huis van € 500.000 eenpersoonshuishouden		239,64	241,34	0,71%	1,70
eigen huis met WOZ van € X; eenpersoonshuishouden	370.000	214,73	214,79	0,03%	0,06
Huurwoning meerpersoonshuishouden		305,12	300,52	-1,51%	-4,60
eigen huis van € 370.000 meerpersoonshuishouden		376,01	376,07	0,02%	0,06
eigen huis van € 500.000 meerpersoonshuishouden		400,92	402,62	0,42%	1,70
eigen huis met WOZ van € x meerpersoonshuishouden	370.000	376,01	376,07	0,02%	0,06
Groothandel 7 ve's. WOZ waarde € 2.700.000		1.323,72	1.378,26	4,12%	54,54
Productiebedrijf voedingsmiddelen, 300 ve's afvalwater en WOZ € 13.500.000		26.778,60	27.051,30	1,02%	272,70
landbouwbedrijf 3 ve afvalwater, opstallen WOZ € 520.000 met 60 ha ongebouwde grond		5.046,15	4.748,26	-5,90%	-297,90
landbouwbedrijf 3 ve afvalwater, opstallen WOZ € 520.000 met 60 ha ongebouwde grond met woning WOZ € 600.000 en meerpersoonshuishouden		5.466,23	5.171,30	-5,40%	-294,94
natuurvereniging, eigenaar van 1000 ha natuur		4.380,00	4.080,00	-6,85%	-300,00

Vergelijkingtariefsontwikkeling tarieven 2026 oude vs nieuwe kostentoedeling 2026 (Basis: Beleidsbegroting 2025 met meerjarendoorkijk 2026-2029)

	WOZ- waarde	kostentoedeling 2022	Kostentoedeling 2026		
kostentoedeling Nieuw Ingezetenen aandeel 32%					
tarieven		Tarieven 2026 BB 2025	Tarieven 2026 BB 2025	% stijging	€ stijging
ongebouwd		78,41	73,27	-6,56%	-5,14
gebouwd woningen (tarief is % WOZ waarde)		0,01916	0,02005	4,65%	
gebouwd niet-woningen (tarief is % WOZ waarde)		0,01916	0,02068	7,93%	
ingezetenen		63,20	59,50	-5,85%	-3,70
verontreinigingsheffing / zuiveringsheffing		80,64	80,64	0,00%	-
natuur		4,38	4,08	-6,85%	-0,30

		Tarieven 2026 BB 2025	Tarieven 2026 BB 2025	% stijging	€ stijging
Praktijkvoorbeelden (cf voorbeelden Waterschapspeil)					
Huurwoning eenpersoonshuishouden		143,84	140,14	-2,57%	-3,70
eigen huis van € 370.000 eenpersoonshuishouden		214,73	214,33	-0,19%	-0,41
eigen huis van € 500.000 eenpersoonshuishouden		239,64	240,39	0,31%	0,75
eigen huis met WOZ van € X; eenpersoonshuishouden	370.000	214,73	214,33	-0,19%	-0,41
Huurwoning meerpersoonshuishouden		305,12	301,42	-1,21%	-3,70
eigen huis van € 370.000 meerpersoonshuishouden		376,01	375,61	-0,11%	-0,41
eigen huis van € 500.000 meerpersoonshuishouden		400,92	401,67	0,19%	0,75
eigen huis met WOZ van € x meerpersoonshuishouden	370.000	376,01	375,61	-0,11%	-0,41
Groothandel 7 ve's. WOZ waarde € 2.700.000		1.323,72	1.364,76	3,10%	41,04
Productiebedrijf voedingsmiddelen, 300 ve's afvalwater en WOZ € 13.500.000		26.778,60	26.983,80	0,77%	205,20
landbouwbedrijf 3 ve afvalwater, opstallen WOZ € 520.000 met 60 ha ongebouwde grond		5.046,15	4.745,66	-5,95%	-300,50
landbouwbedrijf 3 ve afvalwater, opstallen WOZ € 520.000 met 60 ha ongebouwde grond met woning WOZ € 600.000 en meerpersoonshuishouden		5.466,23	5.167,38	-5,47%	-298,86
natuurvereniging, eigenaar van 1000 ha natuur		4.380,00	4.080,00	-6,85%	-300,00

Vergelijkingtariefsontwikkeling tarieven 2026 oude vs nieuwe kostentoedeling 2026 (Basis: Beleidsbegroting 2025 met meerjarendoorkijk 2026-2029)

	WOZ- waarde	kostentoedeling 2022	Kostentoedeling 2026		
kostentoedeling Nieuw Ingezetenen aandeel 35%					
tarieven		Tarieven 2026 BB 2025	Tarieven 2026 BB 2025	% stijging	€ stijging
ongebouwd		78,41	73,27	-6,56%	-5,14
gebouwd woningen (tarief is % WOZ waarde)		0,01916	0,01911	-0,26%	
gebouwd niet-woningen (tarief is % WOZ waarde)		0,01916	0,01971	2,87%	
ingezetenen		63,20	63,20	0,00%	-
verontreinigingsheffing / zuiveringsheffing		80,64	80,64	0,00%	-
natuur		4,38	4,08	-6,85%	-0,30

		Tarieven 2026 BB 2025	Tarieven 2026 BB 2025	% stijging	€ stijging
Praktijkvoorbeelden (cf voorbeelden Waterschapspeil)					
Huurwoning eenpersoonshuishouden		143,84	143,84	0,00%	0,00
eigen huis van € 370.000 eenpersoonshuishouden		214,73	214,55	-0,09%	-0,19
eigen huis van € 500.000 eenpersoonshuishouden		239,64	239,39	-0,10%	-0,25
eigen huis met WOZ van € X; eenpersoonshuishouden	370.000	214,73	214,55	-0,09%	-0,19
Huurwoning meerpersoonshuishouden		305,12	305,12	0,00%	0,00
eigen huis van € 370.000 meerpersoonshuishouden		376,01	375,83	-0,05%	-0,19
eigen huis van € 500.000 meerpersoonshuishouden		400,92	400,67	-0,06%	-0,25
eigen huis met WOZ van € x meerpersoonshuishouden	370.000	376,01	375,83	-0,05%	-0,19
Groothandel 7 ve's. WOZ waarde € 2.700.000		1.323,72	1.338,57	1,12%	14,85
Productiebedrijf voedingsmiddelen, 300 ve's afvalwater en WOZ € 13.500.000		26.778,60	26.852,85	0,28%	74,25
landbouwbedrijf 3 ve afvalwater, opstallen WOZ € 520.000 met 60 ha ongebouwde grond		5.046,15	4.740,61	-6,05%	-305,54
landbouwbedrijf 3 ve afvalwater, opstallen WOZ € 520.000 met 60 ha ongebouwde grond met woning WOZ € 600.000 en meerpersoonshuishouden		5.466,23	5.160,39	-5,60%	-305,84
natuurvereniging, eigenaar van 1000 ha natuur		4.380,00	4.080,00	-6,85%	-300,00

Vergelijkingtariefsontwikkeling tarieven 2026 oude vs nieuwe kostentoedeling 2026 (Basis: Beleidsbegroting 2025 met meerjarendoorkijk 2026-2029)

	WOZ- waarde	kostentoedeling 2022	Kostentoedeling 2026		
kostentoedeling Nieuw Ingezetenen aandeel 40%					
tarieven		Tarieven 2026 BB 2025	Tarieven 2026 BB 2025	% stijging	€ stijging
ongebouwd		78,41	73,27	-6,56%	-5,14
gebouwd woningen (tarief is % WOZ waarde)		0,01916	0,01810	-5,53%	
gebouwd niet-woningen (tarief is % WOZ waarde)		0,01916	0,01867	-2,56%	
ingezetenen		63,20	72,60	14,87%	9,40
verontreinigingsheffing / zuiveringsheffing		80,64	80,64	0,00%	-
natuur		4,38	4,08	-6,85%	-0,30

		Tarieven 2026 BB 2025	Tarieven 2026 BB 2025	% stijging	€ stijging
Praktijkvoorbeelden (cf voorbeelden Waterschapspeil)					
Huurwoning eenpersoonshuishouden		143,84	153,24	6,54%	9,40
eigen huis van € 370.000 eenpersoonshuishouden		214,73	220,21	2,55%	5,48
eigen huis van € 500.000 eenpersoonshuishouden		239,64	243,74	1,71%	4,10
eigen huis met WOZ van € X; eenpersoonshuishouden	370.000	214,73	220,21	2,55%	5,48
Huurwoning meerpersoonshuishouden		305,12	314,52	3,08%	9,40
eigen huis van € 370.000 meerpersoonshuishouden		376,01	381,49	1,46%	5,48
eigen huis van € 500.000 meerpersoonshuishouden		400,92	405,02	1,02%	4,10
eigen huis met WOZ van € x meerpersoonshuishouden	370.000	376,01	381,49	1,46%	5,48
Groothandel 7 ve's. WOZ waarde € 2.700.000		1.323,72	1.310,49	-1,00%	-13,23
Productiebedrijf voedingsmiddelen, 300 ve's afvalwater en WOZ € 13.500.000		26.778,60	26.712,45	-0,25%	-66,15
landbouwbedrijf 3 ve afvalwater, opstallen WOZ € 520.000 met 60 ha ongebouwde grond		5.046,15	4.735,20	-6,16%	-310,95
landbouwbedrijf 3 ve afvalwater, opstallen WOZ € 520.000 met 60 ha ongebouwde grond met woning WOZ € 600.000 en meerpersoonshuishouden		5.466,23	5.158,32	-5,63%	-307,91
natuurvereniging, eigenaar van 1000 ha natuur		4.380,00	4.080,00	-6,85%	-300,00

HANDREIKING METHODE GEBIEDSKENMERKEN

KOSTENTOEDELING VAN DE WATERSYSTEEMHEFFING MET INGANG VAN BELASTINGJAAR 2026

1. INLEIDING

Aanleiding

Op het moment van schrijven heeft de Eerste Kamer een aanpassing van de Waterschapswet in behandeling die wijzigingen aanbrengt in het belastingstelsel van de waterschappen. Het nieuwe belastingstelsel treedt op 1 januari 2026 in werking, wat betekent dat de voorbereidingen daarop in 2025 door de waterschappen moeten worden afgerond. Als onderdeel van de nieuwe wetgeving is een nieuwe methode opgenomen om de kosten van de watersysteemtaak van de waterschappen over de vier betalende categorieën te verdelen. Deze nieuwe kostentoedelingsmethode, de 'Methode Gebiedskenmerken', vervangt de huidige 'Methode Delfland'. Deze handreiking licht de inhoud en toepassing door de waterschappen van de nieuwe methode toe.

Doel en karakter van deze handreiking

De handreiking is bedoeld om de (voorbereiding van de) bestuurlijke besluitvorming bij de waterschappen over de kostentoedeling van de watersysteemheffing te ondersteunen. Omdat de Methode Gebiedskenmerken de nodige bestuurlijke ruimte kent die door de waterschappen kan worden ingevuld, gaat het daarbij met name om ondersteuning van de motivatie bij het invullen van die bestuurlijke ruimte. De handreiking bevat geen bindende toepassing, maar geeft de overwegingen weer die een bestuur kan hanteren bij het bepalen van de posities binnen de bestuurlijke ruimtes die de nieuwe methode kent.

Proces

De uit medewerkers van waterschappen en het Uniebureau samengestelde 'Ad hoc-werkgroep Kostentoedeling en Watersysteemheffing' heeft diverse ondersteunende producten voor de waterschappen (zoals handreikingen en modelbelastingverordeningen) ontwikkeld die in verband met de inwerkingtreding van het aangepaste belastingstelsel nuttig voor de waterschappen kunnen zijn. Deze handreiking maakt daar onderdeel van uit en is op 4 oktober 2024 door de Commissie Communicatie, Bestuurszaken en Financiën (CBCF) van de Unie van Waterschappen vastgesteld. Als er aanleiding is om deze handreiking aan te passen, zal een geactualiseerde versie verschijnen.

Leeswijzer

Om de nieuwe kostentoedelingsmethode goed te kunnen toepassen, moet deze in de eerste plaats goed worden begrepen. Daarom begint het vervolg van deze handreiking in paragraaf 2 met een beschrijving van het nieuwe model. Welke knelpunten worden hiermee opgelost? En hoe zit het model in elkaar? Omdat het vervolgens van belang is dat de stappen die bij de toepassing van de methode doorlopen worden helder zijn, dat inzicht bestaat in de keuzes die daarbij door de waterschappen kunnen worden gemaakt en in de overwegingen die daaraan ten grondslag kunnen liggen, gaat paragraaf 3 in op de toepassing van deze methode in de praktijk.

2. BESCHRIJVING VAN DE METHODE GEBIEDSKENMERKEN

2.1 Oplossing van knelpunten

Met behulp van de kostentoedelingsmethode wordt bepaald hoe de kosten van de watersysteemtaak van een waterschap over de vier betalende categorieën worden verdeeld. Deze categorieën zijn: ingezetenen, eigenaren van gebouwde onroerende zaken ('gebouwd'), eigenaren van ongebouwde onroerende zaken ('ongebouwd') en eigenaren van natuurterreinen ('natuur'). De ingezetenen brengen het zogenaamde solidariteitsgedeelte van de watersysteemheffing op, de drie groepen eigenaren doen dat samen voor het profijtgedeelte van de heffing.

Zoals de Memorie van Toelichting van het wetsvoorstel aangeeft¹, is de Methode Gebiedskenmerken de nieuwe kostentoedelingsmethode die enkele problemen van de huidige watersysteemheffing oplost, namelijk:

- de invloed die de waarde van infrastructuur heeft op het kostenaandeel van de betalende categorie ongebouwd. Dit knelpunt wordt ook wel de weeffout genoemd;
- de ongelijkmatige tariefontwikkeling voor de vier betalende categorieën (ingezetenen, eigenaren van gebouwen, van gronden en van natuurterreinen).

Verder geldt dat de watersysteemheffing een waterschapsbestuur op dit moment nauwelijks ruimte biedt om de kostentoedeling af te stemmen op de omstandigheden van het eigen beheergebied en de eigen wijze van de uitvoering van de watersysteemtaak door het waterschap. De kostentoedeling is nu in belangrijke mate een rekenkundige exercitie, terwijl de diversiteit van de waterschappen juist vraagt om bestuurlijk maatwerk te kunnen toepassen. De Methode Gebiedskenmerken biedt meer mogelijkheden tot dit bestuurlijk maatwerk dan de huidige Methode Delfland.

De genoemde knelpunten worden vooral veroorzaakt doordat de economische waarde van onroerende zaken de verdeling van de kosten over de betalende categorieën gebouwd, ongebouwd en natuur bepaalt, deze waarde als gevolg van de invloed van de markt (sterk) kan fluctueren en mede daardoor geen goede representant is van het profijt van de verschillende categorieën bij de watersysteemtaak. De taakuitoefening en het profijt ontwikkelen zich namelijk ook niet schoksgewijs. Gebruik van waarde als verdeelmaatstaf leidt tot veranderingen in de betaling die geen juiste weergave zijn van het profijt dat belastingplichtigen bij de watersysteemtaak hebben.

Ter oplossing vervangt de Methode Gebiedskenmerken de verdeelmaatstaf 'waarde' door stabielere 'gebiedskenmerken' die beter het profijt weergeven dat de categorieën gebouwd, ongebouwd en natuur bij de watersysteemtaak hebben. Om in te spelen op de behoefte om meer bestuurlijk maatwerk toe te kunnen passen kent de nieuwe methode bandbreedtes voor de kostenaandelen van alle vier betalende categorieën, waar de huidige methode alleen een bandbreedte voor het kostenaandeel van de ingezetenen kent. Deze bandbreedtes bieden afwegingsruimte voor de besturen om de kostenaandelen beter te kunnen afstemmen op de specifieke omstandigheden in het gebied en van de taakuitoefening van het waterschap. Daarnaast voorkomen de bandbreedtes dat er bij de overgang van het huidige naar het nieuwe stelsel, gedwongen door de methodiek, sprake zal zijn van grote lastenverschuivingen.

Samenvattend, de Methode Gebiedskenmerken past het profijtbeginsel beter toe en maakt de watersysteemheffing beter uitlegbaar en voorspelbaar.

¹ Tweede Kamer 2022-2023, 36412, nr. 3, pagina 6

2.2 Mogelijkheid om kosten van heffing en invordering en van verkiezingen rechtstreeks aan categorieën toe te rekenen

Op grond van artikel 120, eerste lid, van de Waterschapswet kan een waterschapsbestuur besluiten om bepaalde kosten rechtstreeks toe te rekenen aan de categorieën waarvoor deze kosten worden gemaakt. Deze bepaling luidt:

“Het algemeen bestuur stelt ten behoeve van de in artikel 117 bedoelde heffing een verordening vast, waarin voor elk van de categorieën van heffingplichtigen de toedeling van het kostenaandeel is opgenomen. Bij die verordening kan worden bepaald dat kosten van heffing en invordering van de watersysteemheffing en kosten van de verkiezing van de leden van het algemeen bestuur worden toegerekend aan de betrokken categorieën van heffingplichtigen.”

De achterliggende gedachte hierbij is dat deze kosten in feite los staan van de taakuitoefening en van de andere categorieën dan de categorie(ën) waarvoor deze worden gemaakt. Op grond van deze gedachte biedt de wetgever de besturen van de waterschappen de mogelijkheid – en is het dus geen verplichting – om de bedoelde kosten rechtstreeks neer te leggen bij de categorie(ën) waarvoor deze worden gemaakt. Een waterschap kan ervoor kiezen om alleen de kosten van heffing en invordering, alleen de verkiezingskosten en zowel de kosten van heffing en invordering als van verkiezingen rechtstreeks toe te rekenen.

De in de praktijk meest voorkomende toepassingen van deze mogelijkheid zijn:

- toerekening van de financiële bijdrage van het waterschap aan de kosten van de uitvoering van de Wet waardering onroerende zaken (WOZ), inclusief de bijdrage voor de Waarderingskamer, aan de categorie gebouwd, omdat de WOZ-waarden van gebouwen nagenoeg alleen voor de watersysteemheffing (en bij vier waterschappen ook de wegenheffing) gebouwd worden gebruikt;
- toerekening van de kosten van kwijschelding van de watersysteemheffing aan de categorie ingezetenen, omdat (in de regel) alleen aan deze categorie kwijschelding wordt verleend;
- toerekening van de kosten van de verkiezingen voor de zetels in het algemeen bestuur voor de categorie ingezetenen aan de ingezetenen.

Wanneer een waterschap de hiervoor beschreven rechtstreekse toerekening van zogenoemde categoriegebonden kosten hanteert, wordt de Methode Gebiedskenmerken alleen toegepast op de overige, zogenoemde taakgebonden kosten. Volledigheidshalve wordt opgemerkt dat als een waterschap niet voor de mogelijkheid van het apart verhalen van de categoriegebonden kosten kiest, deze kosten als zijnde taakgebonden kosten in aanmerking worden genomen. Dit betekent dat het vervolg van deze paragraaf en de in paragraaf 3 beschreven toepassing van de nieuwe kostentoedelingsmethode betrekking hebben op de zogenoemde taakgebonden kosten.

2.3 Kostenaandelen ingezetenen, ongebouwd, natuur en gebouwd

2.3.1 Algemeen

De Methode Gebiedskenmerken brengt geen verandering in de grondslag waarmee het aandeel in de kosten dat door de ingezetenen wordt opgebracht wordt bepaald. Dit gebeurt net zoals in het huidige stelsel op basis van de inwonerdichtheid in het gebied van het waterschap. Het bepalen van de kostenaandelen van de categorieën ongebouwd en natuur gebeurt in de Methode Gebiedskenmerken wel op een andere manier dan in de huidige kostentoedelingsmethode. Niet zoals nu de waarde van de tot de categorieën behorende onroerende zaken, maar gebiedskenmerken in de zin van de dichtheid van ongebouwde grond en van natuurterreinen liggen in de nieuwe methode aan de basis van de kostenaandelen. Met deze dichtheid wordt bedoeld dat in de Methode Gebiedskenmerken de mate waarin in het gebied van het waterschap sprake is van ongebouwde gronden en van natuur het vertrekpunt is voor de omvang van deze kostenaandelen.

Bij de ontwikkeling van de Methode Gebiedskenmerken bleek dat er een sterk statistisch verband bestaat tussen de volgende gebiedskenmerken en de kostenaandelen van de categorieën ongebouwd respectievelijk natuur:

- de ongebouwde dichtheid, uitgedrukt in aantal ha ongebouwd per 1.000 inwoners;
- de natuurdichtheid, uitgedrukt in aantal ha natuur per 1.000 inwoners.

De achterliggende gedachte achter deze gebiedskenmerken is vergelijkbaar met het gebiedskenmerk voor het kostenaandeel van de ingezetenen dat al lang onderdeel uitmaakt van de kostentoedelingsmethode van de waterschappen. Voor de ingezetenen geldt dat als de inwonerdichtheid in een waterschapgebied hoger is, het profijt van de inwoners bij de watersysteemtaak groter is en het kostenaandeel hoger kan worden vastgesteld. Voor de categorieën ongebouwd en natuur introduceert de Methode Gebiedskenmerken nu vergelijkbare verbanden:

- als er meer hectares ongebouwd en natuur zijn binnen het beheergebied van een waterschap, neemt het profijt van deze categorieën bij de taakuitoefening toe;
- als er meer inwoners in het gebied van het waterschap zijn en dus meer woningen en bedrijfspanden, neemt het belang van gebouwd bij de taakuitoefening toe;
- door de oppervlakte ongebouwd en natuur uit te drukken per 1.000 inwoners wordt op een evenwichtige wijze met beide factoren rekening gehouden.

De twee figuren die later in deze paragraaf zijn opgenomen geven de regressielijnen² weer die de sterkste statistische relatie leggen tussen de genoemde gebiedskenmerken en de kostenaandelen ongebouwd en natuur, waarbij geldt dat de lijn voor ongebouwd tot stand is gekomen na correctie van de kostenaandelen vanwege het beperken van de tariefdifferentiatie wegen tot maximaal 100%.³ Om bestuurlijke afwegingsruimte te creëren om de specifieke omstandigheden in het beheergebied en van de taakuitoefening tot uitdrukking te brengen in de uiteindelijke kostenaandelen van de vier betalende categorieën en vanwege het uitgangspunt dat introductie van een nieuwe kostentoedelingsmethode geen door de methode afgedwongen lastenverschuivingen met zich mee zou mogen brengen, kent de methode bandbreedtes voor alle vier categorieën.

In de toepassing van de huidige kostentoedelingsmethode is het gebruikelijk dat een waterschap eerst het kostenaandeel van de ingezetenen bepaalt en dat vervolgens het resterende aandeel van de kosten aan de drie andere categorieën wordt toegedeeld. In de nieuwe Methode Gebiedskenmerken bepaalt een waterschap in de eerste fase van de kostentoedeling voor iedere categorie de daarvoor geldende bandbreedte. Zodoende ontstaan er vier bandbreedtes, voor elke categorie een, waarbinnen het bestuur uiteindelijk in een integrale afweging en gemotiveerd op basis van gebiedskenmerken tot de vier definitieve kostenaandelen komt. Gebiedskenmerken zijn karakteristieken van het waterschapsgebied en de taakuitoefening die kunnen leiden tot meer of minder profijt van een categorie bij de watersysteemtaak; zie paragraaf 3.2.3 voor een nadere uitleg van deze gebiedskenmerken.

2.3.2 Kostenaandeel ingezetenen

De Waterschapswet geeft aan dat het profijt van de ingezetenen bij de watersysteemtaak bestaat uit het kunnen wonen, werken en recreëren in het beheergebied van het waterschap. De gedachte achter het kostenaandeel van de ingezetenen is dat in een dichtbevolkt beheergebied de ingezetenen een groter profijt bij de watersysteemtaak hebben dan in een dunnerbevolkt gebied. Een dichter bevolkt gebied leidt tot een groter kostenaandeel voor de ingezetenen dan een dunbevolkt beheergebied. De bandbreedtes die er voor het ingezetenenanaandeel zijn, zijn in de wetswijziging ongewijzigd gebleven en luiden als volgt:

² Een regressielijn is de lijn in een spreidingsdiagram die zo dicht mogelijk bij de punten in het diagram ligt.

³ Deze beperking van de tariefdifferentiatie wordt later in deze handreiking toegelicht.

Klassen inwonerdichtheid (inwoners per km ²)	Bandbreedtes kostenaandeel ingezetenen
<= 500	20% - 30%
500 – 1.000	31% - 40%
> 1.000	41% - 50%

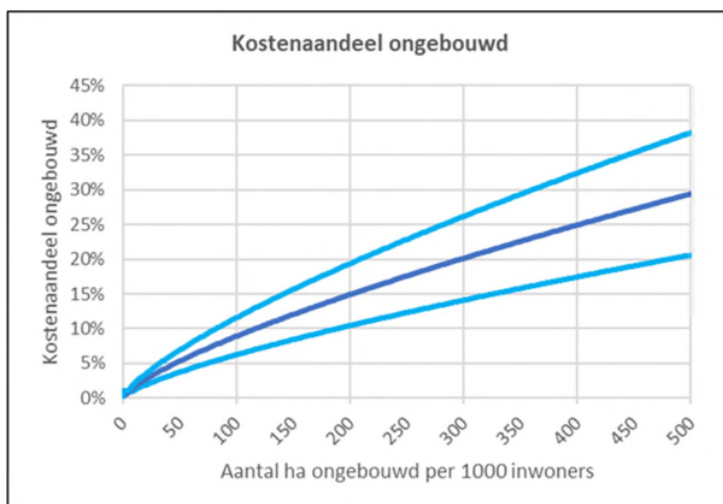
Binnen deze bandbreedtes heeft het bestuur de vrijheid om een percentage te kiezen. Daarvoor is geen motivering op basis van gebiedskenmerken of anderszins noodzakelijk.

Daarnaast hebben de waterschappen op grond van de Waterschapswet de mogelijkheid om het kostenaandeel van de ingezetenen boven het maximum van de bandbreedte met maximaal 10% te verhogen. Deze mogelijkheid is niet nieuw, maar het motiveren van het eventuele gebruik daarvan wel: tot nu toe waren er geen nadere eisen voor de motivering van het gebruik van deze extra bestuurlijke ruimte, maar als gevolg van de nieuwe regelgeving moet het gebruik van de extra bestuurlijke ruimte gemotiveerd worden op basis van gebiedskenmerken; zie paragraaf 3.2.1 voor een toelichting op de gebiedskenmerken die hierbij een rol kunnen spelen.

Op grond van het voorgaande resulteert er voor een waterschap een bandbreedte van het ingezetenen-aandeel met een omvang van 10% of 20% waarbinnen in de laatste fase van het proces van de kostentoe-deling het uiteindelijke kostenaandeel van deze categorie wordt bepaald.

2.3.3 Kostenaandeel ongebouwd

De ongebouwde dichtheid wordt uitgedrukt met het aantal hectaren ongebouwd⁴ per 1.000 inwoners. Ge-baseerd op statistische verbanden kent het model een lijn waarin het basis-kostenaandeel wordt afgele-zen. In de figuur hieronder is dit de donkerblauwe lijn. Ten opzichte van de plaats op de lijn is er op grond van de wetgeving gedurende de eerste twee jaar dat de methode wordt toegepast (belastingjaren 2026 en 2027) een relatieve bandbreedte van + en -/- 30% waarbinnen het kostenaandeel moet worden bepaald. De lichtblauwe lijnen vormen de grenzen van deze bandbreedte.

Figuur 1: Kostenaandeel ongebouwd bij bandbreedte van + en -/- 30%

⁴ De oppervlakte van wegen en spoorwegen behoort in de Methode Gebiedskenmerken net zoals in de Methode Delfland tot de oppervlakte van de categorie ongebouwd.

De wetswijziging bepaalt dat na twee jaar (belastingjaren 2028 e.v.) een bandbreedte van + en -/- 25% gaat gelden.⁵ De Memorie van Toelichting geeft aan dat de periode van twee jaar is gekozen om 'in kleine stappen naar een gewenste kostentoedeling toe te groeien'.

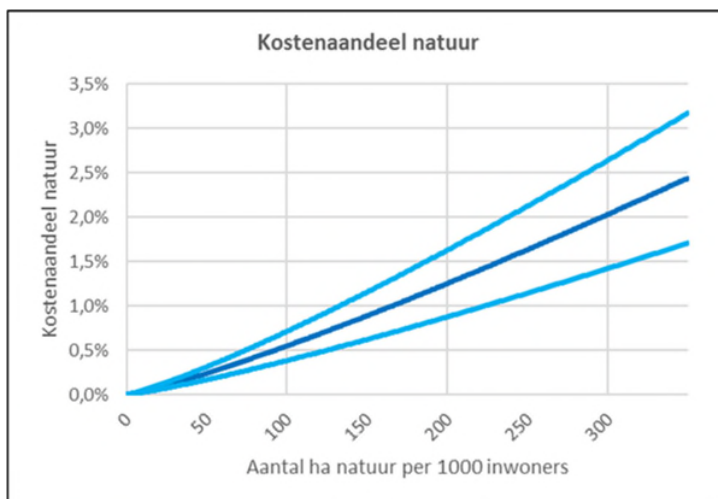
Ook voor de categorie natuur gaat na twee jaar een dergelijke verkleining van de bandbreedte gelden. Deze verkleiningen kunnen tot gevolg hebben dat er bij een waterschap na twee jaar andere kostenaandelen gaan gelden. De waterschappen worden geadviseerd de verkleining van de bandbreedtes reeds in hun eerste kostentoedeling die met de nieuwe methode plaatsvindt in ogeschouw te nemen.

Wat betreft de ondergrens van het kostenaandeel ongebouwd wordt nog het volgende opgemerkt. Op grond van artikel 117, eerste lid, van de Waterschapswet moeten de ingezetenen alsmede de eigenaren gebouwd, eigenaren ongebouwd en eigenaren natuur in de watersysteemheffing worden betrokken. Op grond van deze bepaling kan het kostenaandeel van de categorie ongebouwd geen 0% zijn, uiteraard tenzij deze eigendommen niet in het waterschap voorkomen. Gegeven de inspanningen die de waterschappen voor de categorie ongebouwd doet, wordt in overweging gegeven dit kostenaandeel niet lager dan 1% vast te stellen. Deze ondergrens is ook in bovenstaande figuur aangehouden.

2.3.4 Kostenaandeel natuur

De natuurdichtheid wordt uitgedrukt met het aantal hectaren natuur per 1.000 inwoners in het beheergebied van het waterschap. Eveneens gebaseerd op statistische verbanden geeft de donkerblauwe lijn in de volgende figuur de regressielijn voor het kostenaandeel natuur weer. De lichtblauwe lijnen geven de uitersten van de relatieve bandbreedte van + en -/- 30% t.o.v. het kostenaandeel van de donkerblauwe lijn weer die voor de eerste twee jaar van de toepassing van de methode gelden (2026 en 2027). Na twee jaar, dus met ingang van belastingjaar 2028, wordt een bandbreedte van + en -/- 25% van kracht.⁶

Volgens dezelfde redenering die zojuist voor de ondergrens van het kostenaandeel ongebouwd is gegeven, wordt de waterschappen in overweging gegeven het kostenaandeel natuur niet lager dan op 0,01% vast te stellen.

Figuur 2: Kostenaandeel natuur bij bandbreedte van + en -/- 30%

⁵ In de bijlage van deze handreiking is dezelfde figuur als hierboven opgenomen, maar dan met een bandbreedte van + en -/- 25%.

⁶ In de bijlage van deze handreiking is dezelfde figuur als hieronder opgenomen, maar dan met een bandbreedte van + en -/- 25%.

2.3.5 Kostenaandeel gebouwd

Op de hiervoor beschreven wijzen zijn er voor een waterschap bandbreedtes voor de kostenaandelen van de categorieën ingezetenen, ongebouwd en natuur. Daardoor is er in de methode Gebiedskenmerken ook automatisch een bandbreedte voor het kostenaandeel van de vierde categorie, de categorie gebouwd. In paragraaf 3.1.4 wordt toegelicht hoe de bandbreedte van de categorie gebouwd tot stand komt.

2.3.6 Totale kostentoedeling

Het bestuur maakt uiteindelijk gemotiveerd op basis van gebiedskenmerken in een integrale afweging van het profijt van de vier categorieën keuzes binnen de vier bandbreedtes en dit leidt tot vier kostenaandelen. De afwegingsruimte die in het model aanwezig is, is bedoeld om de algemene besturen voldoende mogelijkheden te geven om gebiedskenmerken, zijnde de specifieke omstandigheden in het gebied en van de taakuitoefening, tot uitdrukking te brengen in de uiteindelijke kostenaandelen van alle betalende categorieën.

De nieuwe kostentoedelingsmethode brengt geen verandering in de frequentie waarin de kostentoedeling moet worden aangepast: de kostentoedeling moet minimaal eenmaal in de vijf jaar worden uitgevoerd, maar kan frequenter worden aangepast.

2.4 De Methode Gebiedskenmerken en de tariefdifferentiaties

De watersysteemheffing kent de mogelijkheid van tariefdifferentiaties. Door het toepassen hiervan kan een waterschapsbestuur tot uitdrukking brengen dat in bepaalde delen van het beheergebied of voor bepaalde soorten objecten in dat gebied het profijt bij de zorg voor het watersysteem duidelijk afwijkend is van de rest van het waterschapsgebied of voor de rest van de objecten. De bepalingen over deze tariefdifferentiaties zijn opgenomen in artikel 122 van de Waterschapswet en dit artikel geeft aan dat de volgende tariefdifferentiaties die het huidige stelsel kent, ongewijzigd blijven:

- buitendijks gelegen onroerende zaken; maximaal 75% lager tarief;
- onroerende zaken die blijkens de legger als waterberging worden gebruikt; maximaal 75% lager tarief;
- onroerende zaken gelegen in bemalen gebieden; maximaal 100% hoger tarief;
- onroerende zaken die in hoofdzaak bestaan uit glasopstanden; maximaal 100% hoger tarief;
- verharde openbare wegen maximaal 100% hoger tarief.

De nieuwe wetgeving heeft ertoe geleid dat een van de huidige tariefdifferentiaties is vervallen en dat er een nieuwe tariefdifferentiatie bij is gekomen.⁷

Vervallen van de tariefdifferentiatie verharde openbare wegen met maximaal 400% hoger tarief

De mogelijkheid om het tarief voor verharde openbare wegen met maximaal 400% te verhogen is in 2012 in de wet opgenomen als tijdelijk instrument om de effecten van de weeffout te mitigeren. Omdat de weeffout in de Methode Gebiedskenmerken op een structurele manier wordt opgelost, is deze tariefdifferentiatie niet meer nodig. Dit heeft consequenties voor de zeven waterschappen die van deze mogelijkheid gebruik konden maken en dat ook hebben gedaan.⁸ Als zij in de Methode Gebiedskenmerken hetzelfde kostenaandeel ongebouwd zouden gaan hanteren als nu in het huidige stelsel, dit leidt tot een

⁷ Het wetsvoorstel introduceert ook de zogenoemde tariefdifferentiatie gebouwd, dat wil zeggen het hanteren van aparte tarieven voor de eigenaren van woningen en de eigenaren van niet-woningen. Deze tariefdifferentiatie is echter van geheel andere orde dan de tariefdifferentiaties van artikel 122 en komt daardoor niet in deze handreiking aan de orde. Voor dit element van de nieuwe regelgeving is een aparte handreiking verschenen.

⁸ Ook onder de veertien andere waterschappen die wat betreft de openbare wegen alleen de mogelijkheid hebben tot een 100% hoger tarief zijn er die het mitigeren van de weeffout als argument hebben gebruikt om de tariefdifferentiatie te gaan gebruiken dan wel het percentage te gaan verhogen. Het uit het stelsel verdwijnen van de weeffout zou voor deze waterschappen aanleiding kunnen zijn om anders tegen (de hoogte) van de tariefdifferentiatie aan te kijken.

verhoging van het tarief voor alle eigenaren binnen de categorie ongebouwd met uitzondering van de eigenaren van wegen. Verder geldt voor dezelfde waterschappen dat zij bij de stelselovergang rekening moeten houden met een lagere bijdrage aan de watersysteemheffing door de wegbeherende overheden. Dit kan leiden tot een hogere bijdrage voor andere betalende (sub)categorieën.

Introductie van de tariefdifferentiatie 'wateraanvoer als plusvoorziening'

Soms doet een waterschap meer (levert het een hoger voorzieningenniveau) dan waartoe het op grond van zijn wettelijke taakuitoefening gehouden is, vaak voor specifieke belanghebbenden in het gebied. Dit worden plusvoorzieningen genoemd. Hierbij kan worden gedacht aan het beschikbaar stellen van zoetwater voor nachtvorst- en verziltingsbestrijding en het bestrijden van schade door droogte. Het wetsvoorstel maakt het mogelijk om de kosten van de plusvoorziening wateraanvoerprojecten exclusief neer te leggen bij de eigenaren ongebouwd en natuur wiens ongebouwde onroerende zaken in het deel van het waterschapsgebied liggen waar het wateraanvoerproject is of wordt gerealiseerd. Zo kunnen de kosten van de voorzieningen worden neergelegd bij degenen die hiervan gebruik kunnen maken en betalen niet alle belastingbetalers daaraan mee. Het moet gaan om wateraanvoerprojecten die tot stand zijn gekomen op verzoek van ten minste één belanghebbende en waarvoor uit een draagvlakmeting is gebleken dat er voldoende draagvlak voor is.

Een waterschap kan de tarieven voor de watersysteemheffing ongebouwd en natuur maximaal 100% hoger vaststellen voor ongebouwde onroerende zaken die in de betreffende gebieden liggen.

Handreikingen

Voor de ondersteuning van de waterschappen bij de toepassing van de tariefdifferentiaties heeft de Unie twee handreikingen opgesteld. De eerste gaat over de tariefdifferentiaties buitendijks, waterberging, bemalen gebied, glasopstanden en verharde openbare wegen en de tweede over de nieuwe tariefdifferentiatie 'wateraanvoer als plusvoorziening'.

2.5 De relatie tussen gebiedskenmerken en de tariefdifferentiaties

In de Methode Gebiedskenmerken worden de uiteindelijke kostenaandelen van de vier betalende categorieën in belangrijke mate bepaald door een integrale afweging van het profijt van deze categorieën bij de watersysteemtaak gegeven specifieke gebiedskenmerken van het waterschap. Gebiedskenmerken zijn zowel fysieke kenmerken van het waterschapsgebied als kenmerken van de taakuitoefening van het waterschap. Omdat vier van de eerder beschreven tariefdifferentiaties die in de watersysteemheffing kunnen worden toegepast ook betrekking hebben op kenmerken van het gebied en de taakuitoefening van het waterschap, te weten buitendijks, waterberging, bemalen en plusvoorzieningen, leidt dit tot de vraag wat het verschil c.q. de relatie is tussen gebiedskenmerken en tariefdifferentiaties.

In reactie kan worden aangegeven dat de gebiedskenmerken in de zin van de nieuwe kostentoedelingsmethode moeten worden gezien vanuit het perspectief van het grootste deel van het waterschapsgebied. Immers, de consequentie van de toepassing van een gebiedskernmerk, een hoger of lager kostenaandeel dan het gemiddelde van de bandbreedte, heeft consequenties voor alle belastingplichtigen van een bepaalde categorie in het gehele waterschapsgebied. Gebiedskenmerken zijn dus karakteristieken van het waterschapsgebied en van de taakuitoefening die leiden tot meer of minder profijt van een categorie bij de watersysteemtaak waarbij naar het grootste deel van het waterschapsgebied moet worden gekeken. Dit terwijl de genoemde tariefdifferentiaties 'slechts' betrekking hebben op een bepaald deel van het gebied en de mogelijkheid geven om onderscheid te maken in het profijt dat betalende categorieën in bepaalde delen van het waterschapsgebied hebben. Het voorgaande betekent dat indien een waterschap op grond van een bepaald gebiedskenmerk overweegt een categorie een hoger of lager kostenaandeel toe te kennen, zij na moet gaan of het betreffende gebiedskenmerk zich in nagenoeg het gehele beheergebied voordoet.

Voorts geldt dat gebiedskenmerken betrekking hebben op het totale kostenaandeel van een categorie, terwijl tariefdifferentiaties consequenties hebben binnen kostenaandelen. Met andere woorden, gebiedskenmerken leiden niet tot het onderscheid in verschillende tarieven binnen één categorie, terwijl tariefdifferentiaties die consequentie wel hebben. Zo leidt als voorbeeld toepassing van de tariefdifferentiatie buitendijks tot een tarief ongebouwd buitendijks en een tarief ongebouwd binnendijks.

De toepassing van gebiedskenmerken om tot de uiteindelijke kostenaandelen van de vier categorieën te komen gaat vooraf aan de vraag welke tariefdifferentiaties het waterschap gaat toepassen. Dit neemt niet weg dat er samenhang tussen gebiedskenmerken en tariefdifferentiaties is, wat met name geldt voor de tariefdifferentiaties bemalen en wateraanvoer. Als er in een groot deel van het gebied sprake is van wateraanvoer of van bemaling, kunnen dit zowel gebiedskenmerken zijn als redenen om een tariefdifferentiatie in te stellen. De gebiedskenmerken leiden tot de kostenaandelen van de betreffende categorieën en de tariefdifferenties maken vervolgens onderscheid in het profijt binnen deze categorieën.

2.6 Samenvatting

De volgende tabel geeft de belangrijkste kenmerken van de Methode Gebiedskenmerken beknopt weer.

Kostentoedeling watersysteemheffing: Methode Gebiedskenmerken									
Groepen belanghebbenden (ongewijzigd)	- ingezetenen - eigenaren gebouwde onroerende zaken - eigenaren ongebouwde onroerende zaken niet zijnde natuur - eigenaren natuurterreinen								
Kostentoedeling solidariteitsdeel (ingezetenen; ongewijzigd)	Op basis van de inwonerdichtheid: hoe hoger de inwonerdichtheid, hoe hoger het kostenaandeel								
Kostentoedeling profijtdeel (eigenaren ongebouwd, natuur en gebouwd; gewijzigd)	O.b.v. de gebiedskenmerken 'aantal ha ongebouwd per 1.000 inwoners' en 'aantal ha natuur per 1.000 inwoners' is er voor elk van de categorieën ongebouwd en natuur een bandbreedte. Een waterschap komt daarmee o.b.v. gebiedskenmerken in drie bandbreedtes terecht, voor ingezetenen, ongebouwd en natuur, waardoor er voor de categorie gebouwd automatisch ook een bandbreedte is. Binnen de vier bandbreedtes bepaalt het waterschapsbestuur de uiteindelijke kostenaandelen voor de vier categorieën.								
Bandbreedtes kostenaandelen	- Ingezeten (ongewijzigd): <table border="1"> <thead> <tr> <th>Inwonerdichtheid (inwoners per km²)</th><th>Bandbreedte kostenaandeel ingezetenen</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td><= 500</td><td>20% - 30%</td></tr> <tr> <td>500 - 1.000</td><td>31% - 40%</td></tr> <tr> <td>> 1.000</td><td>41% - 50%</td></tr> </tbody> </table> Waterschappen kunnen het aandeel boven het maximum van de bandbreedte met maximaal 10% verhogen. - Ongebouwd: na inwerkingtreding wet eerste twee jaar een relatieve bandbreedte van + en -/- 30% t.o.v. berekende kostenaandeel; daarna bandbreedte van + en -/- 25%. - Natuur: na inwerkingtreding wet eerste twee jaar een relatieve bandbreedte van + en - 30% t.o.v. het berekende kostenaandeel; daarna bandbreedte van + en -/- 25%. - Gebouwd: een bandbreedte per waterschap die bepaald wordt door de bandbreedtes voor ingezetenen, ongebouwd en natuur.	Inwonerdichtheid (inwoners per km ²)	Bandbreedte kostenaandeel ingezetenen	<= 500	20% - 30%	500 - 1.000	31% - 40%	> 1.000	41% - 50%
Inwonerdichtheid (inwoners per km ²)	Bandbreedte kostenaandeel ingezetenen								
<= 500	20% - 30%								
500 - 1.000	31% - 40%								
> 1.000	41% - 50%								

Kostentoedeling watersysteemheffing: Methode Gebiedskenmerken	
Tariefdifferentiaties	Ongewijzigd: - Buitendijks gebied tot max. 75% lager - Bemalen gebied tot max. 100% hoger - Waterberging tot max. 75% lager - Glasopstanden tot max. 100% hoger - Verharde openbare wegen tot max. 100% hoger Gewijzigd: - Vervallen: verharde openbare wegen tot max. 400% hoger (geldt voor zeven waterschappen) - Nieuw: wateraanvoer als plusvoorziening tot max. 100% hoger
Heffingsmaatstaven (ongewijzigd)	- Ingezetenen: woonruimte - Gebouwd: WOZ-waarde - Ongebouwd: oppervlakte - Natuur: oppervlakte

3. TOEPASSING VAN DE METHODE GEBIEDSKENMERKEN IN DE PRAKTIJK

Het is goed om vooraf te stellen dat alle waterschappen in 2025 een nieuwe kostentoedeling van de watersysteemheffing voor het jaar 2026 zullen moeten vaststellen. Omdat de motivering van de kostenaandelen van de betalende categorieën in de nieuwe kostentoedelingsmethode op een andere wijze plaatsvindt als in de huidige methode, zullen dus ook de waterschappen die geen verandering in de omvang van de kostenaandelen aanbrengen het proces conform de nieuwe methode moeten doorlopen en een nieuwe kostentoedelingsverordening moeten vaststellen.

De nieuwe kostentoedelingsmethode kent twee fasen. In de eerste, technische en ambtelijke fase bepaalt een waterschap op basis van de kenmerken inwonerdichtheid (aantal inwoners per km²), dichtheid ongebouwd (aantal ha ongebouwd per 1.000 inwoners) en natuurdichtheid (aantal ha natuur per 1.000 inwoners) de vier bandbreedtes voor de kostenaandelen van de betalende categorieën. In de tweede, bestuurlijke fase komt het waterschap met gebruikmaking van verschillende gebiedskenmerken tot de vier definitieve kostenaandelen die in de kostentoedelingsverordening worden opgenomen.

Op dit moment is het gebruikelijk dat een waterschap eerst het kostenaandeel van de ingezetenen bepaalt en dat vervolgens het resterende deel van de kosten aan de drie andere categorieën wordt toegedeeld. In de nieuwe Methode Gebiedskenmerken is deze volgorde er niet. In de eerste fase van de kostentoedeling kunnen voor de categorieën ingezetenen, ongebouwd en natuur de daarvoor geldende bandbreedte los van de bandbreedtes van de andere categorieën worden bepaald waarbij de volgorde niet uitmaakt. Vervolgens resteert 'automatisch' de bandbreedte voor de categorie gebouwd. En in de tweede fase is sprake van een integrale afweging van het profijt van alle vier categorieën, waarin het bestuur gemotiveerd op basis van gebiedskenmerken tot de vier definitieve kostenaandelen komt.

3.1 Fase 1: komen tot bandbreedtes voor ingezetenen, ongebouwd, natuur en gebouwd

3.1.1 Bandbreedte voor het ingezetenenanaandeel

In de Methode Gebiedskenmerken wordt net zoals in het huidige stelsel op basis van de inwonerdichtheid bepaald binnen welke bandbreedte het kostenaandeel van de ingezetenen moet worden vastgesteld. De tabel hieronder bevat de relatie tussen de inwonerdichtheid en de bandbreedte voor het kostenaandeel voor de ingezetenen zoals die in artikel 120, tweede lid, van de Waterschapswet is verankerd.

Klassen inwonerdichtheid (inwoners per km ²)	Bandbreedte kostenaandeel ingezetenen
<= 500	20% - 30%
500 - 1.000	31% - 40%
> 1.000	41% - 50%

Bronnen en peildata

Bij het bepalen van de inwonerdichtheid wordt gehanteerd voor:

- het aantal inwoners: het aantal inwoners in het beheergebied van het waterschap zoals opgenomen in de Basisregistratie Personen (BRP) op 1 januari van het jaar voorafgaand aan het jaar waarin de kostentoedeling van kracht wordt;
- de oppervlakte van het beheergebied: het aantal km² zoals bepaald door het door de provincie vastgestelde reglement van het waterschap. Als Rijkswater onderdeel vormt van het beheergebied van het waterschap en het waterschap daar een beheertaak heeft en als gevolg daarvan belasting heft, wordt ook de oppervlakte van het Rijkswater tot het beheergebied gerekend.

Voor het bepalen van deze oppervlakte kan soms gebruik gemaakt worden van de digitale kaart die behoort bij het provinciaal reglement. In andere gevallen kan gebruikt gemaakt worden van een GIS-bestand waarin de beheergrens van het waterschap is opgenomen en welke is gebaseerd op (de kaart behorende bij) het reglement.

Gebruik mogelijkheid kostenaandeel ingezetenen maximaal 10% te verhogen

Op grond van artikel 120, derde lid, van de Waterschapswet kan een waterschap het kostenaandeel van de ingezetenen boven het maximum van de bandbreedte met maximaal 10% verhogen. Omdat het al dan niet toepassen van deze mogelijkheid een bestuurlijke keuze is, wordt dit onderwerp in paragraaf 3.2 uitgewerkt.

3.1.2 Bandbreedte voor het kostenaandeel ongebouwd

Zoals in paragraaf 2.3 is uiteengezet ligt aan de basis van het kostenaandeel ongebouwd de dichtheid van ongebouwde grond uitgedrukt in het aantal ha ongebouwd per 1.000 inwoners. In paragraaf 2.3.3 is de figuur opgenomen die de relatie legt tussen deze dichtheid en het kostenaandeel ongebouwd, waarbij er voor het kostenaandeel een relatieve bandbreedte van + en -/- 30% is waarbinnen in de tweede fase het uiteindelijke kostenaandeel moet worden bepaald.⁹ Ten grondslag aan het verband tussen de dichtheid en het kostenaandeel ongebouwd ligt de volgende formule, die is opgenomen in artikel 120, vierde lid, van de Waterschapswet:

$$\text{Kostenaandeel ongebouwd} = 0,0029317 * (\text{aantal ha ongebouwd per 1.000 inwoners})^{0,7414854}$$

Bronnen en peildata

Bij het bepalen van de areaaldichtheid wordt gehanteerd voor:

- aantal ha ongebouwd: het aantal hectares van de categorie ongebouwd op 1 januari van het jaar voorafgaand aan het jaar waarin de kostentoedeling van kracht wordt.
Hierbij kan gebruik gemaakt worden van de Basisregistratie Grootschalige Topografie (BGT), waarbij er rekening mee moet worden gehouden dat er door de gemeenten soms oppervlakte ongebouwd die in de BGT als ongebouwd wordt gekwalificeerd wordt meegetaxeerd met een gebouwd object. Deze meegetaxeerde oppervlakte ongebouwd behoort niet tot de belastingcategorie ongebouwd, maar tot gebouwd, en behoort dus ook niet in de kostentoedeling bij deze categorie te worden meegenomen. Om deze reden bepalen verschillende waterschappen de oppervlakte ongebouwd door eerst de

⁹ Na twee jaar wordt een bandbreedte van + en -/- 25% van toepassing, ook voor de categorie natuur. Deze verkleiningen kunnen tot gevolg hebben dat er bij een waterschap na twee jaar andere kostenaandelen gaan gelden. De waterschappen worden geadviseerd de verkleining van de bandbreedtes reeds in hun eerste kostentoedeling die met de nieuwe methode plaatsvindt in ogenschouw te nemen.

oppervlakten van natuur en gebouwd te bepalen, waarbij de oppervlakte gebouwd de getaxeerde bebouwd oppervlakte én de meegetaxeerde oppervlakte ongebouwd is, waarbij ook sluimerende WOZ-objecten moeten worden meegenomen. De oppervlakten van gebouwd en natuur worden dan afgetrokken van de totale oppervlakte beheergebied en aldus resulteert de oppervlakte ongebouwd.

De oppervlakte ongebouwd kan ook worden bepaald op basis van de oppervlakte ongebouwd die is betrokken in de belastingheffing in het jaar waarin de kostentoedeling wordt vastgesteld, waarbij ook de oppervlakte van de vrijgestelde objecten (waaronder vaak eigen ongebouwde gronden van het waterschap) wordt meegerekend.

Als Rijkswater onderdeel vormt van het beheergebied van het waterschap en het waterschap daar een beheertaak heeft en als gevolg daarvan belasting heft, wordt ook eventuele oppervlakte ongebouwd van het Rijkswater tot de oppervlakte ongebouwd gerekend.

- aantal inwoners: het aantal inwoners in het beheergebied van het waterschap zoals opgenomen in de Basisregistratie Personen (BRP) op 1 januari van het jaar voorafgaand aan het jaar waarin de kostentoedeling van kracht wordt.

3.1.3 Bandbreedte voor het kostenaandeel natuur

Paragraaf 2.3.4 bevat de figuur die de relatie legt tussen de natuurdichtheid en het kostenaandeel natuur. Ten grondslag aan deze relatie ligt de volgende formule, die is opgenomen in artikel 120, vijfde lid, van de Waterschapswet:

$$\text{Kosten-aandeel natuur} = 0,0000224 * (\text{aantal ha natuur per 1.000 inwoners})^{1,1938609}$$

Bronnen en peildata

Bij het bepalen van de areaaldichtheid wordt gehanteerd voor:

- aantal ha natuur: het aantal hectares van de categorie natuur op 1 januari van het jaar voorafgaand aan het jaar waarin de kostentoedeling van kracht wordt.

Bij het bepalen van de oppervlakte natuur kan de Basisregistratie Grootschalige Topografie (BGT) als basis worden gebruikt, maar de ervaring leert dat er veelal ook andere bronnen noodzakelijk zijn om tot een zo goed mogelijke afbakening van het areaal natuur te komen. In de praktijk worden SNL, de natuurbeheertypenkaart van de provincies, het kadastraal eigendom van de natuurbeherende organisatie, het CBS-bestand Bodemgebruik en de categorie 'weids water' uit de Top10NL gebruikt.

Een waterschap kan ook het areaal natuur hanteren dat in de watersysteemheffing wordt aangeslagen in het jaar waarin de kostentoedeling wordt vastgesteld, waarbij ook de oppervlakte van de vrijgestelde objecten (waaronder wellicht eigen natuurterreinen van het waterschap) wordt meegerekend.

Als Rijkswater onderdeel vormt van het beheergebied van het waterschap en het waterschap daar een beheertaak heeft en als gevolg daarvan belasting heft, wordt ook oppervlakte natuur van het Rijkswater tot de oppervlakte natuur gerekend.

- aantal inwoners: het aantal inwoners in het beheergebied van het waterschap zoals opgenomen in de Basisregistratie Personen (BRP) op 1 januari van het jaar voorafgaand aan het jaar waarin de kostentoedeling van kracht wordt.

3.1.4 Bandbreedte voor het kostenaandeel gebouwd

De bandbreedte voor gebouwd resteert in het nieuwe model uit de bandbreedtes van de drie andere categorieën. De onderkant van de bandbreedte gebouwd wordt berekend door de som van de bovenkanten van de bandbreedtes van de drie andere categorieën van 100% af te trekken. De bovenkant van de bandbreedte van gebouwd ontstaat door de som van de onderkanten van de bandbreedtes van de drie andere categorieën van 100% af te trekken.

Het voorgaande wordt met de volgende gegevens van het fictieve Waterschap Wippolder geïllustreerd:

- **Ingezetenen:**
het waterschap heeft 1.000.000 inwoners en een beheergebied van 180.000 ha. De inwonerdichtheid is daarmee 556 inwoners/km². Hierdoor komt het waterschap in de bandbreedte 31%-40%.
- **Ongebouwd:**
in het waterschap liggen 100.000 ha overige ongebouwde gronden. Dit betekent een onbebouwde dichtheid van 100 ha/1.000 inwoners, wat leidt tot een rekenkundig kostenaandeel van 8,91%. De hierbij behorende bandbreedte uitgaande van + en -/- 30% voor deze categorie is: 6,24%-11,59%.
- **Natuur:**
het waterschap kent 25.000 ha natuurterreinen, wat voor deze categorie resulteert in een natuurdichtheid van 25 ha/1.000 inwoners. Het rekenkundig kostenaandeel is dan 0,10%, bij + en -/- 30% resulterend in een bandbreedte van 0,07%-0,14%.
- **Gebouwd:**
het voorgaande leidt tot de volgende berekening van de bandbreedte voor de categorie gebouwd:

Categorie	Ondergrens bandbreedte kostenaandeel	Bovengrens bandbreedte kostenaandeel
Ingezetenen	31,00%	40,00%
Ongebouwd	6,24%	11,59%
Natuur	0,07%	0,14%
Gebouwd	48,28% (= 100%-40,00%-11,59%-0,14%)	62,69% (= 100%-31,00%-6,24%-0,07%)

3.1.5 Rekenmodel

Vanuit de Unie is een rekenmodel beschikbaar gesteld waarmee het rekenkundige kostenaandeel alsmede de grenzen van de bandbreedtes voor ongebouwd en natuur kunnen worden bepaald. Ook de bandbreedte voor het kostenaandeel van de ingezetenen wordt in het model meegenomen, waarna het model automatisch ook de bandbreedte voor het kostenaandeel gebouwd genereert.

3.2 Fase 2: Bestuurlijke overwegingen bij het komen tot de kostenaandelen van de vier categorieën

Na het voorbereidende, technische traject heeft het algemeen bestuur in deze tweede fase van de kosten-toedeling de mogelijkheid om op basis van een transparante, bestuurlijke afweging met gebruikmaking van gebiedskenmerken het kostenaandeel van elk van de vier categorieën te bepalen binnen de respectievelijke bandbreedtes. Hierbij weegt het bestuur dus het profijt van zowel ingezetenen, ongebouwd, natuur als gebouwd integraal mee. De afwegingsruimte die in de vorm van de vier bandbreedtes in het model aanwezig is, is bedoeld om de algemene besturen voldoende mogelijkheden te geven om specifieke gebiedskenmerken tot uitdrukking te brengen in de uiteindelijke kostenaandelen. Hierbij wordt opgemerkt dat het hier niet gaat om algemene bestuurlijke vrijheid om tot de kostenaandelen binnen de bandbreedtes te komen, maar dat de bestuurlijke keuze van de kostenaandelen binnen de vier bandbreedtes, in de zin van hogere of lagere kostenaandelen dan het midden van de bandbreedtes, in belangrijke mate moet worden gerechtvaardigd door fysieke kenmerken van het beheergebied en/of kenmerken van de taakuitoefening van het waterschap. Deze motivatie op basis van gebiedskenmerken moet in de toelichting op de kostentoedelingsverordening worden opgenomen. De kostentoedelingsverordening is aan inspraak onderhevig en kan in een procedure over de belastingaanslag door de belastingrechter (marginaal) worden getoetst.

Voordat de uiteindelijke afweging binnen de bandbreedtes kan plaatsvinden, is er nog een bestuurlijke keuze te maken. Het gaat hier om de vraag of gebruik gemaakt wordt van de mogelijkheid om het

kostenaandeel van de ingezetenen boven het maximum van de bandbreedte met maximaal 10% verhogen. Deze keuze komt in paragraaf 3.2.1 aan de orde, waarna in paragraaf 3.2.2 op de uiteindelijke bepaling van de vier kostenaandelen wordt ingegaan.

3.2.1 Gebruik mogelijkheid kostenaandeel ingezetenen maximaal 10% te verhogen

Op grond van artikel 120, derde lid, van de Waterschapswet kan een waterschap het kostenaandeel van de ingezetenen boven het maximum van de bandbreedte met maximaal 10% verhogen. Tot nu toe werden er geen nadere eisen gesteld aan de motivering van het gebruik door een waterschap van deze mogelijkheid. De nieuwe wetgeving geeft nu echter aan dat deze verhoging expliciet op basis van gebiedskenmerken moet worden gemotiveerd. Dit motiveringsvereiste is opgenomen om de tekst van de wet op dit punt meer in overeenstemming te brengen met de toelichting van het amendement waarmee deze bepaling destijds in de wet is opgenomen. Een motivering van de verhoging van het ingezetenen-aandeel op basis van gebiedskenmerken sluit aan bij hoe binnen de bandbreedtes voor andere drie categorieën keuzes moeten worden gemotiveerd. Onder gebiedskenmerken worden zowel de specifieke omstandigheden in het gebied als de kenmerken van de taakuitoefening van het waterschap verstaan.

Voor de waterschappen die op dit moment gebruik maken van de 10% extra ruimte van het kostenaandeel van de ingezetenen en dit willen continueren betekent de wetswijziging dat zij moeten nagaan of hun motivering voldoet aan het criterium 'gebiedskenmerken'. Als dit niet het geval is, moet de motivering worden aangepast of zullen zij moeten afzien van het gebruik van de extra ruimte. Voor de waterschappen die met ingang van het nieuwe stelsel voor het eerst gebruik willen maken van de extra 10% ruimte geldt dat zij dit als onderdeel van hun voorbereiding van de kostentoedeling zullen moeten motiveren op grond van het criterium 'gebiedskenmerken'.

Omdat het al dan niet gebruiken van de 10% extra ruimte maatwerk voor ieder waterschap betreft, kan op voorhand niet limitatief worden aangegeven welke kenmerken en overwegingen daarbij een rol kunnen spelen. De volgende gebiedskenmerken moeten dan ook als voorbeelden worden gezien:

- hoge inwonerdichtheid:
wat betreft dit gebiedskenmerk wordt de lijn die de Unie hanteerde in het 'oude stelsel' voor het gebruik maken van de 10% extra ruimte gecontinueerd. Deze lijn houdt in dat het gebiedskenmerk alleen kan worden toegepast voor de waterschappen die in de standaard-bandbreedte 41%-50% zitten, maar een veel hogere inwonerdichtheid hebben dan de onderkant van de klasse van 1.000 inwoners/km². Daarbij is een inwonerdichtheid van meer dan 1.250 inwoners/km² als grens gehanteerd.
- veel inspanningen van het waterschap die bijdragen aan recreatiemogelijkheden voor de inwoners van het waterschapsgebied;
- een groot areaal natuur in het beheergebied;
- veel inspanningen door het waterschap gericht op stedelijk waterbeheer.

Op grond van het voorgaande resulteert er voor een waterschap een bandbreedte van het ingezetenen-aandeel met een omvang van 10% of 20% waarbinnen uiteindelijk, in de laatste fase van kostentoedeling, het definitieve kostenaandeel van de ingezetenen wordt vastgesteld.

3.2.3 Afweging kostenaandelen ingezetenen, gebouwd, ongebouwd en natuur op basis van gebiedskenmerken

3.2.3.1 Inleiding

In deze finale stap van de kostentoedeling maakt het bestuur gemotiveerd op basis van gebiedskenmerken in een integrale afweging van het profijt van de vier categorieën keuzes binnen de vier bandbreedtes en dit leidt tot de vaststelling van vier kostenaandelen. Het begrip 'gebiedskenmerken' omvat zowel kenmerken van het waterschapsgebied als kenmerken van de taakuitoefening van het waterschap en heeft

daarmee betrekking op zowel specifieke omstandigheden in en specifieke karakteristieken van het beheergebied als specifieke kenmerken van de taakuitoefening. De gebiedskenmerken bieden derhalve de mogelijkheid om het specifieke van het waterschapsgebied en van de taakuitoefening van het waterschap tot uitdrukking te brengen in de betaling. Ieder waterschap zal zijn keuzes binnen de ruimte die het model biedt op basis van de eigen gebiedskenmerken inhoudelijk moeten onderbouwen.

Het is goed hierbij te benadrukken dat indien een waterschap van mening is dat voor de kostenaandelen ongebouwd en/of natuur het midden van de bandbreedtes de juiste verhouding tussen profijt en betaling weergeven, er geen gebiedskenmerken hoeven te worden gehanteerd om de kostenaandelen te onderbouwen.

Rekening houden met ontwikkelingen in het gebied en in de taakuitoefening

Bij het bepalen van de kostenaandelen binnen de vier categorieën moet worden bedacht dat de kosten-toedeling in principe voor een langere periode (maximaal vijf jaar) wordt vastgelegd. Daarom zou een bestuur naast met de situatie op het moment van vaststelling van de nieuwe kostentoedeling ook rekening kunnen houden met ontwikkelingen in de taakuitoefening die zich gedurende de kostentoedelingsperiode (maximaal vijf jaar) gaan voordoen. Voorbeelden hiervan zijn: meer inspanningen gericht op stedelijk waterbeheer, intensivering van maatregelen t.b.v. de waterkwaliteit e.d. Aanbevolen wordt alleen rekening te houden met ontwikkelingen die een grote mate van zekerheid hebben en tot een substantiële verandering van het profijt van betalende categorieën leiden.

Gebiedskenmerken en de categorieën ingezetenen en gebouwd

De aangepaste Waterschapswet verplicht alleen voor de categorieën ongebouwd en natuur gebruik te maken van gebiedskenmerken om tot de betreffende kostenaandelen te komen. De omvang van de kostenaandelen ingezetenen en gebouwd moet natuurlijk wel worden gemotiveerd, maar formeel gezien is het waterschap niet verplicht deze motivatie te ontleen aan gebiedskenmerken. Omdat in deze handleiding de lijn van een integrale afweging van het profijt van de vier categorieën is gekozen en vanuit een samenhangende benadering van alle categorieën zijn in de hierna volgende behandeling van de gebiedskenmerken alle vier betalende categorieën meegenomen.

Voor de categorie ingezetenen kan de omvang van het kostenaandeel dus vanuit andere gronden dan gebiedskenmerken worden gemotiveerd en kan een andere benadering dan hieronder, waarbij steeds wordt geredeneerd vanuit het midden van de bandbreedte, worden gevolgd. Zo is een mogelijke benadering, die op dit moment door verschillende waterschappen wordt gevolgd, dat het kostenaandeel van de ingezetenen meer kwantitatief wordt bepaald, namelijk de plaats binnen de bandbreedte baseren op het aantal inwoners per km².

Een voorbeeld: een waterschap heeft 1.000.000 inwoners en een beheergebied van 180.000 ha. De inwonerdichtheid is daarmee 556 inwoners/km². Hierdoor komt het waterschap zit het waterschap in de klasse 500 – 1.000 inwoners/km² en de bandbreedte 31%-40% van het kostenaandeel ingezetenen. Het kostenaandeel zou kwantitatief op $31\% + ((56/500) \cdot 10\%) = 32,1\%$ kunnen worden bepaald.

3.2.3.2 Voorbeelden van gebiedskenmerken en daarbij passende overwegingen

Omdat de integrale afweging van het profijt van de vier categorieën echt maatwerk voor ieder waterschap is, kan op voorhand niet limitatief worden aangegeven welke gebiedskenmerken en de overwegingen die daarbij worden toegepast een rol kunnen spelen in de laatste fase van de kostentoedeling. Er kunnen wel voorbeelden van zodanige kenmerken en daarbij passende overwegingen worden gegeven. Deze voorbeelden worden hierna beschreven.

Is het waterschap dun- of dichtbevolkt?

Voor het kostenaandeel van de ingezetenen heeft een waterschap een bestuurlijke bandbreedte van 10% en in sommige gevallen, als gebruik gemaakt wordt van de mogelijkheid uit artikel 120, derde lid, van de

Waterschapswet om het kostenaandeel boven het maximum van de bandbreedte met maximaal 10% te verhogen, van 20%. Als een waterschap relatief dunbevolkt is, kan dit een reden zijn om het kostenaandeel van de ingezetenen onder het midden van de bandbreedte te bepalen. Omgekeerd zou een waterschap dat relatief dichtbevolkt is, het kostenaandeel van de ingezetenen boven het midden van de bandbreedte kunnen bepalen.

Is er in het waterschap veel of weinig bebouwde oppervlakte?

De vorige fase van de kostentoedeling resulteerde in een bandbreedte voor de categorie gebouwd die is afgeleid van de bandbreedtes van de drie andere categorieën. Er is wel een relatie tussen het areaal bebouwde oppervlakte en deze bandbreedte, maar deze komt in de Methode Gebiedskenmerken indirect tot stand door areaalkenmerken van de categorieën ingezetenen, ongebouwd en natuur. Omdat een waterschap met relatief veel bebouwd gebied over het algemeen ook veel inspanningen verricht in het kader van stedelijk waterbeheer, zou een bestuur er in een dergelijk dichtbebouwd gebied voor kunnen kiezen om binnen de bandbreedte van de categorie gebouwd boven het midden te gaan zitten. Omgekeerd zou in een waterschap met relatief minder bebouwde oppervlakte gekozen kunnen worden voor een kostenaandeel van de categorie gebouwd dat onder het midden van de bandbreedte ligt.

Is er in het waterschap veel of weinig agrarische bedrijvigheid?

De vorige stap van de kostentoedeling resulteerde in een bandbreedte voor de categorie ongebouwd. In het algemeen vragen gronden met een agrarische bestemming een hoger voorzieningenniveau van het waterschap dan gronden met een andere bestemming. Relatief veel agrarische bedrijvigheid in het gebied zou dan ook een reden kunnen zijn om binnen de bandbreedte van de categorie ongebouwd boven het midden te gaan zitten. Omgekeerd zou in een waterschap met relatief weinig agrarische bedrijvigheid gekozen kunnen worden voor een kostenaandeel van de categorie ongebouwd dat onder het midden van de bandbreedte ligt.

Verricht het waterschap veel of weinig inspanningen gericht op natuur(ontwikkeling)?

Met name de categorieën ingezetenen en natuur zijn gebaat bij veel inspanningen van het waterschap die zich richten op natuurontwikkeling. Daarom kan relatief veel aandacht van het waterschap voor natuurontwikkeling in het beheergebied een reden zijn om de kostenaandelen van de ingezetenen en natuur boven het midden van de bandbreedte te bepalen. Omgekeerd zou een waterschap met relatief weinig aandacht voor natuurontwikkeling kunnen kiezen voor kostenaandelen van de categorieën ingezetenen en natuur die onder het midden van de bandbreedtes liggen.

Is er sprake van veel of weinig inspanningen van het waterschap die bijdragen aan recreatiemogelijkheden?

De categorie ingezetenen heeft profijt van inspanningen van het waterschap die recreatiemogelijkheden vergroten. Daarom kan relatief veel aandacht van het waterschap voor recreatieve voorzieningen in het beheergebied een reden zijn om het kostenaandeel van de ingezetenen boven het midden van de bandbreedte te bepalen. Omgekeerd zou een waterschap met relatief weinig aandacht voor recreatieve voorzieningen kunnen kiezen voor een kostenaandeel van de categorie ingezetenen dat onder het midden van de bandbreedte ligt.

Is er sprake van veel of weinig gebied dat direct wordt beschermd door primaire waterkeringen?

Primaire waterkeringen bieden beveiliging tegen overstromingen vanuit het hoofwatersysteem en hebben als doel verlies van mensenlevens, schade aan gebouwen, (spoor)wegen, bedrijfsmiddelen, oogst en andere economische schade zoveel mogelijk te voorkomen. In het algemeen geldt dat natuur wat minder schade van een overstroming zal ondervinden. Daarom zou in een waterschap waarin een groot deel van het gebied direct wordt beschermd door primaire waterkeringen gekozen kunnen worden voor kostenaandelen van de categorieën ingezetenen, gebouwd en ongebouwd die boven het midden van de bandbreedtes liggen.

Is er sprake van veel of weinig gebied dat direct wordt beschermd door niet-primaire waterkeringen? Overige waterkeringen zijn alle waterkeringen die geen primaire kering zijn en vooral bescherming bieden tegen wateroverlast. Wateroverlast is veelal tijdelijk van aard en leidt over het algemeen vooral tot ongemak en tijdelijke verstoring van de bedrijfsvoering. Er is over het algemeen geen sprake van verlies van mensenlevens en schade aan gebouwen, (spoor)wegen en bedrijfsmiddelen. Wel kan er sprake zijn van economische schade, bijvoorbeeld als gevolg van een lagere oogst in de landbouw. Met deze achtergrond zou in een waterschapsgebied waarin een groot deel direct wordt beschermd door niet-primaire waterkeringen gekozen kunnen worden voor een kostenaandeel van de categorie ongebouwd die boven het midden van de bandbreedte ligt.

Is er in het waterschapsgebied veel of weinig bemalen gebied?

Bemaling is vooral gericht op het tot stand brengen van een zodanig waterpeil dat landbouw- en natuurfuncties in het waterschapsgebied optimaal worden bediend. Daarom zou een waterschap dat een relatief groot aandeel bemalen gebied kent er voor kunnen kiezen het kostenaandeel van ongebouwd en natuur boven het midden van de bandbreedte vast te stellen.

Voert het waterschap in een relatief klein of groot deel van het beheergebied doorgaans water aan?

Het aanvoeren van zoetwater naar delen van het waterschapsgebied is vooral gericht op het tot stand brengen van een zodanig waterpeil dat landbouw- en natuurfuncties in het waterschapsgebied optimaal worden bediend. Voorts kan wateraanvoer paalrot voorkomen en daarmee een bijdrage leveren aan de stabiliteit van funderingen van gebouwen. Daarom zou een waterschap dat in een relatief groot deel van het gebied vaak water aanvoert er voor kunnen kiezen het kostenaandeel van ongebouwd, gebouwd en natuur boven het midden van de bandbreedte vast te stellen.

Levert het waterschap veel of weinig inspanningen gericht op waterkwaliteit?

Van maatregelen die de waterkwaliteit verbeteren profiteren vooral de ingezetenen, de agrarische sector en de betalende categorie natuur. Met deze achtergrond zou een waterschap dat relatief veel inspanningen levert voor verbetering van de waterkwaliteit er toe kunnen overgaan om het kostenaandeel van ingezetenen, ongebouwd en natuur boven het midden van de bandbreedtes vast te stellen.

Heeft het waterschap veel of weinig gebieden ingericht om als waterberging te kunnen fungeren?

Over het algemeen is het doel van de inrichting van gebieden waarin water kan worden geborgen het voorkomen van wateroverlast in stedelijk gebied. Dit betekent dat vooral de categorieën ingezetenen en gebouwd van dergelijke voorzieningen profiteren. Een waterschap dat veel gebieden heeft ingericht om als waterberging te kunnen functioneren zou er daarom voor kunnen kiezen om het kostenaandeel van ingezetenen en gebouwd boven het midden van de bandbreedtes vast te stellen.

Heeft het waterschap veel of weinig maatregelen getroffen om verdroging te voorkomen?

Verdroging heeft vooral negatieve effecten op de landbouw, natuur en gebouwen. Bij dit laatste gaat het met name om paalrot dat de stabiliteit van funderingen aantast. Met deze achtergrond zou een waterschap dat relatief sterk inzet op maatregelen die verdroging voorkomen er toe kunnen overgaan om het kostenaandeel van gebouwd, ongebouwd en natuur aan de bovenkant van de bandbreedte vast te stellen.

Waterbeheerdiensten in natura

Soms worden door betalende categorieën diensten ten behoeve van het waterbeheer geleverd. Zo hebben in sommige waterschappen 'aangelanden' de plicht om bepaalde waterlopen te onderhouden. Deze aangelanden kunnen eigenaren gebouwd, eigenaren ongebouwd en eigenaren natuurterreinen zijn. Een andere dienst die aan waterschappen kan worden geleverd is waterberging. Als in een waterschap sprake is van relatief veel waterbeheerdiensten die in die vorm van 'bijdragen in natura' door één of meer betalende categorieën worden geleverd, zou dit voor een bestuur een reden kunnen zijn om hiermee bij het bepalen van het kostenaandeel van de betreffende categorie(ën) rekening te houden (lees, dit lager vast te stellen). Uiteraard moeten hierbij eventuele vergoedingen voor groen-/blauwe diensten in de

overwegingen worden betrokken. Verder is het relevant te vermelden dat een eventueel lager kostenaandeel voor de gehele categorie in het beheergebied gaat gelden. Dit betekent dat alleen wanneer een categorie in een groot deel van het beheergebied een bijdrage aan het waterbeheer levert, sprake kan zijn van een lager kostenaandeel.

Samenvattend kan het voorgaande schematisch als volgt worden weergegeven:

	Plaats in de bandbreedte t.o.v. midden			
	Ingezetenen	Gebouwd	Ongebouwd	Natuur
Dunbevolkt	onder			
Dichtbevolkt	boven			
Weinig bebouwde oppervlakte		onder		
Veel bebouwde oppervlakte		boven		
Weinig agrarische bedrijvigheid			onder	
Veel agrarische bedrijvigheid			boven	
Weinig inspanningen gericht op natuur(ontwikkeling)	onder			onder
Veel inspanningen gericht op natuur(ontwikkeling)	boven			boven
Weinig inspanningen gericht op recreatie	onder			
Veel inspanningen gericht op recreatie	boven			
Groot deel gebied beschermd door primaire waterkeringen	boven	boven	boven	
Beperkt deel gebied beschermd door primaire waterkeringen	onder	onder	onder	
Groot deel gebied beschermd door niet-primaire waterkeringen			boven	
Beperkt deel gebied beschermd door niet-primaire waterkeringen			onder	
Groot deel bemalen gebied			boven	boven
Beperkt deel bemalen gebied			onder	onder
Wateraanvoer in groot deel gebied		boven	boven	boven
Wateraanvoer in beperkt deel gebied		onder	onder	onder
Weinig inspanningen voor waterkwaliteit	onder		onder	onder
Veel inspanningen voor waterkwaliteit	boven		boven	boven
Weinig gebieden ingericht als waterberging	onder	onder		
Veel gebieden ingericht als waterberging	boven	boven		
Weinig inspanningen gericht op voorkomen verdroging		onder	onder	onder
Veel inspanningen gericht op voorkomen verdroging		boven	boven	boven
Waterbeheerdiensten in natura door inwoners	onder			
Waterbeheerdiensten in natura door eigenaren gebouwd		onder		
Waterbeheerdiensten in natura door eigenaren ongebouwd/ agrariërs			onder	
Waterbeheerdiensten in natura door natuurbeheerders				onder

3.2.3.3 Finale bestuurlijke afweging profijt betalende categorieën

Hiervoor zijn dertien mogelijke gebiedskenmerken beschreven, waarbij voorafgaand aan deze beschrijving is aangegeven dat het om een niet limitatieve opsomming gaat. Met andere woorden, er zijn andere en dus meer gebiedskenmerken denkbaar die een rol in de kostentoedeling kunnen spelen dan degenen die hiervoor aan de orde zijn geweest. Om het proces niet te complex te maken wordt voorgesteld dat een waterschap slechts een beperkt aantal gebiedskenmerken in zijn afwegingen betreft. Het gaat daarbij

vanzelfsprekend om die gebiedskenmerken die voor het beheergebied en/of de taakuitoefening van het betreffende waterschap het meest kenmerkend zijn.

Voor ieder gebiedskenmerk dat door een waterschap in de uiteindelijke afweging wordt betrokken, komt het tot een oordeel over de plaats boven, op of onder het midden van de bandbreedte van een belanghebbende categorie. Op basis van een totaaloverzicht van de gehanteerde gebiedskenmerken en het oordeel over de plaatsen binnen de bandbreedtes komt het bestuur uiteindelijk in een integrale afweging tot die kostenaandelen die het profijt van de vier categorieën naar haar oordeel evenwichtig representeren. In deze finale bestuurlijke afweging kan het bestuur ook het aspect gelijkmatige lastenontwikkeling betrekken.¹⁰ Aangezien de kostentoedeling niet het karakter van een exacte toerekening van kosten aan betalende categorieën heeft, wordt aanbevolen de kostenaandelen ingezetenen, gebouwd en ongebouwd met niet meer dan één decimaal en het aandeel natuur met niet meer dan drie decimalen vast te stellen. Hierbij geldt dat wanneer één of meer kostenaandelen met twee of drie decimalen worden vastgesteld dit tot gevolg kan hebben dat ook andere kostenaandelen met meer decimalen moeten worden vastgesteld om in totaal op 100% uit te komen.

Tot slot wordt op het volgende gewezen. Als een waterschap een verhoging of verlaging van het kosten-aandeel van één of meer categorieën ten opzichte van het midden van de bandbreedte motiveert met gebiedskenmerken kan dit min of meer automatisch betekenen dat de kostenaandelen van andere categorieën worden verlaagd of verhoogd. Deze verlaging of verhoging heeft voor de betreffende categorieën zelf niets met gebiedskenmerken te maken, is puur het gevolg van het feit dat het totale kosten-aandeel op 100% moet uitkomen, en hoeft dan ook niet met voor de categorie specifieke gebiedskenmerken te worden gemotiveerd. Het uiteindelijke kosten-aandeel van deze categorieën bepaalt het bestuur in haar oordeel over welke kostenaandelen het profijt van de vier categorieën evenwichtig representeren.

3.2.4 Het bestuur neemt de uiteindelijke kostenaandelen op in de kostentoedelingsverordening

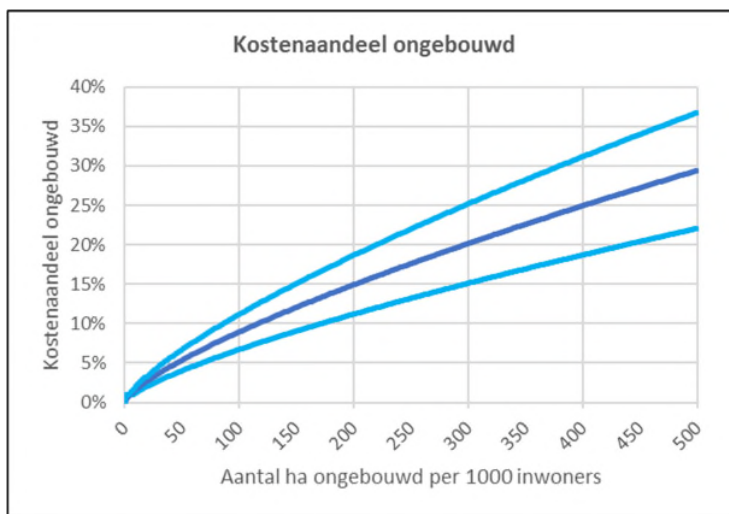
In de vorige stap heeft het bestuur de kostenaandelen van de vier betalende categorieën bepaald. Deze kostenaandelen worden in de ontwerp-kostentoedelingsverordening opgenomen. In de toelichting op deze ontwerp-verordening worden de overwegingen van het bestuur weergegeven, zodat zij zowel binnen het waterschap als richting de omgeving transparant zijn. De ontwerp-kostentoedelingsverordening doorloopt het hiervoor geldende juridische en bestuurlijke besluitvormingstraject. Dit betekent onder andere dat de ontwerp-verordening conform afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht gedurende minimaal zes weken ter inzage moet worden gelegd voordat deze in het algemeen bestuur wordt behandeld.

De Methode Gebiedskenmerken brengt geen verandering in de frequentie waarin de kostentoedeling moet worden aangepast: de kostentoedeling moet minimaal eenmaal in de vijf jaar worden uitgevoerd, maar kan frequenter worden aangepast.

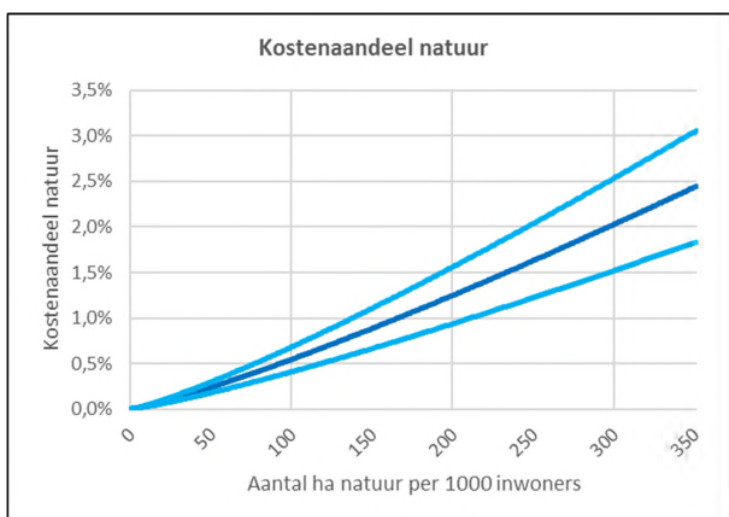
¹⁰ Zie in relatie hiermee ook de op pagina 2 van deze handreiking geschetste problemen in de watersysteemheffing waarvoor de Methode Gebiedskenmerken de oplossing is en de verwijzing daarbij naar de Memorie van Toelichting van het wetsvoorstel

GRAFISCHE WEERGAVE KOSTENAANDELEN ONGEBOUWD EN NATUUR BIJ BANDBREEDTES VAN + EN -/- 25%

In de paragrafen 2.3.3 en 2.3.4 van deze handreiking is een grafische weergave opgenomen van de kosten-aandelen van de categorieën ongebouwd respectievelijk natuur waarbij een relatieve bandbreedte van + en -/- 30% is gehanteerd. Met ingang van 2028, het derde jaar na inwerkingtreding van de nieuwe wetge-ving, geldt echter een bandbreedte van + en -/- 25%. De figuren hieronder zijn op deze laatste bandbreed-tes gebaseerd.

Figuur 3: Kostentaandeel ongebouwd bij bandbreedte van + en -/- 25%

Figuur 4: Kostentaandeel natuur bij bandbreedte van + en -/- 25%

AB-vergadering	21 mei 2025
Motie van	Water Natuurlijk
Titel motie	Verrijking waterschapsbelasting: "toepassen financiële prikkels"
Volgnummer	[in te vullen door bestuursondersteuning]
Constateringen: - Het waterschap brengt de kosten van haar activiteiten voor het waterbeheer in de vorm van waterschapsbelasting bij de belanghebbenden, en gaat daarbij vaak uit van een forfaitaire heffing; - Inspanningen van individuele belastingplichtigen om een bijdrage te leveren aan het door het waterschap nagestreefde beheer - bijv. in water vasthouden of voorkomen van waterverontreiniging - leiden niet tot aangepaste waterschapslasten voor hen, en dus onvoldoende tot geen financiële prikkel; - Het (waterschaps)bestuur breed het uitgangspunt "de vervuiler betaalt" onderschrijft, doch in de huidige belastingpraktijk (lozingen, verontreinigingsheffing) beperkt tot niet toepast; - Het (waterschaps)bestuur de nodige transities (water-, landbouw-, energie-, ..) ondersteunt, doch in de huidige belastingpraktijk beperkt tot niet laat doorklinken in het opleggen van waterschapslasten; - Voor gebieden met functie waterberging een verlaagde heffing wel al bestaat - Het bestuur het mee werken een voldoende en schoon water graag wil belonen en daarvoor nu met subsidiebijdragen in zowel landelijk als stedelijk gebied werkt.	
Toelichting Waterschap De Dommel streeft een watertransitie na en zet verschillende instrumenten in om de gewenste gedragsverandering in omgaan met water te bevorderen. Het belastingstelsel van het waterschap kent vooralsnog vrijwel geen onderscheid naar hoe wordt omgegaan met water. Voorbeeld: een agrarisch ondernemer die biologische verbouwt en zich aan de daarvoor voorgeschreven teeltwijze en gebruik van middelen houdt, betaalt eenzelfde tarief als een collega die wel meststoffen en bestrijdingsmiddelen gebruikt en daarmee de waterkwaliteit negatief wordt beïnvloed. Goed omgaan met bodem en water wordt daarmee vanuit het belastingstelsel van het waterschap niet financieel (lagere waterschapsheffing) ondersteund of beloond. De laatst wettelijke wijzigingen in het belastingsysteem voor waterschappen kent onvoldoende mogelijkheden om de ingelanden, gebruikers en verontreinigers van water ook via het belastingsysteem financieel te belonen voor hun bijdrage aan voldoende en schoon water. Het waterschap moet in Unie van Waterschappen -verband de mogelijkheden voor tariefdifferentiatie, financiële prikkels voor bijdragen aan haar waterschapstaken, nader onderzoeken, en waar nodig op termijn wettelijk verder mogelijk maken. Dat ondersteunt bij het bereiken van de gewenste water-doelen en sluit ook beter aan bij in de maatschappij geldende opvattingen (bijv. de vervuiler betaalt). Een dergelijk systeem van gedifferentieerde kostentoedeling leidt tot verschuiving in belastingdruk over de belanghebbenden en een financiële prikkel/steun voor anders en beter omgaan met water.	
Verzoekt het DB om: • In UvW verband een aanpassing in het wettelijk kader van het belastingsysteem te bepleiten zodanig dat er ook financiële prikkels in de waterschapsheffing mogelijk zijn om de gewenste veranderingen in omgaan met water (minder vervuilen, de vervuiler betaalt, profijtbeginsel, vergoeding waterdiensten, etc.) te stimuleren. • Het AB op jaarlijks te informeren over de ontwikkelingen en studies hierover, alsook de voortgang van initiatieven hiertoe bij de UvW.	

Handtekening indieners
Fractie WN: MD, CA, VS

Handtekeningen ondersteunende
Fractie(s)

Algemeen Bestuur

Dossiernummer 4147
Extern Zaak ID 0539288635
Vergaderdatum 21 mei 2025
Agendapunt 6.1
Titel KRW Impuls Brabant

Geagendeerd	Vergaderdatum
Algemeen Bestuur	21 mei 2025

Kenmerk: 288635 / 319127

Aan het algemeen bestuur

Datum: 21 mei 2025

Onderwerp: KRW-impuls Brabant

Voorstel

1. Kennis te nemen van de Strategienota KRW-impuls Brabant
2. Onderschrijven van de Strategienota KRW-impuls Brabant specifiek gericht op de waterschapstaken en het DB de opdracht te geven dit nader uit te werken
3. De besluitvorming over de middelen voor de uitwerking van de waterschapstaken van de KRW-impuls Brabant te betrekken bij de besluitvorming over de Voorjaarsnota

0. Korte samenvatting

De Brabantse waterschappen hebben samen met de provincie een KRW Impuls Brabant uitgewerkt. Het AB wordt gevraagd steun uit te spreken voor de gezamenlijk Strategienota KRW-impuls Brabant. De nadere uitwerking voor De Dommel met de benodigde (extra) inzet van middelen wordt meegenomen in de besluitvorming over de Voorjaarsnota.

1.1. Aanleiding

De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) heeft tot doel het realiseren en behouden van chemisch schoon en ecologisch gezond grond- en oppervlaktewater in 2027. De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) vraagt alle Europese lidstaten om doelen voor het grond- en oppervlaktewatersysteem te realiseren.

De huidige inzet in Nederland is onvoldoende om eind 2027 aan de gestelde waterdoelen te kunnen voldoen; ook niet in Noord-Brabant. In ons gebied is er nog een flinke restopgave in het verbeteren van de ecologische parameters (zuurstof en stroming), de nutriënten en de chemische toestand (zware metalen, industriële- en overige stoffen). Gezien de naderende KRW-einddatum van 2027 en de wettelijke verplichting voor alle Nederlandse overheden om alles te doen wat tot de mogelijkheden behoort om de KRW-doelen te behalen, is er urgentie om daar waar doelen nog niet zijn en worden bereikt aanvullende impactvolle, verdergaande maatregelen te nemen.

Het behalen van de KRW-doelen is een gedeelde verantwoordelijkheid van alle overheden en vergt een integrale en gezamenlijke aanpak. In Noord-Brabant bundelen de provincie en de waterschappen, Aa en Maas, De Dommel en Brabantse Delta de krachten voor het afwegen en uitvoeren van aanvullende maatregelen voor KRW-doelbereik in en deels naar verwachting ook na 2027. Deze gezamenlijke Strategienota KRW-impuls Brabant beschrijft deze extra mogelijke maatregelen. Voor wat betreft de maatregelen met trekkerschap provincie betreft het inmiddels door de provincie voorgenomen maatregelen (besluitvorming provincie).

Het uitgangspunt van de geadviseerde KRW-impuls-maatregelen zijn de eigen taken en wettelijke bevoegdheden van de verschillende overheden. Naast het Brabantse traject vinden ook regionaal door het Programmabureau Maas en landelijk maatregelen en onderzoeken plaats voor een KRW-impuls. Voor zover bekend en waar mogelijk en passend is hierop aangesloten bij het formuleren van maatregelen.

1.2. Beleidscontext/Historie

- Programmering KRW: kader programmering realisatieprojecten, watersysteem, AB 28 februari 2024
- Bestuurlijk opdracht KRW Impuls Brabant GS-NBWB , 11 april 2024
- Gezamenlijke AB bijeenkomst KRW Impuls Brabant, 30 mei 2024 Den Bosch
- Informatiebrief KRW, DB 15 oktober 2024
- Perscollege KRW, 30 oktober 2024, RWZI Eindhoven
- Presentatie Voortgang KRW, beeldvormende bijeenkomst AB, 30 oktober
- mededeling Koepelrapport LandelijkeTussenevaluatie KRW, DB 28 januari 2025
- bespreking Strategienota KRW-impuls Brabant in DB, 25 februari en 18 maart
- toesturen van de Strategienota KRW-impuls Brabant en onderliggende stukken 18 maart 2025
- Beeldvormende bespreking AB, 16 april 2025

2. Doel/meetbaar effect

De ambitie uit WBP5 en Bestuursprogramma 2023-2027 is om ons maximaal in te zetten om de KRW-doelen in 2027 te behalen.

De Kaderrichtlijn Water heeft als doel “een achteruitgang op lange termijn van kwantiteit en kwaliteit van de zoetwatervoorraden te voorkomen” en is daarmee van groot belang voor een toekomstbestendige leefomgeving.

3. Uitwerking van het voorstel

3.1. Inhoud en argumenten

Beslispunt 1: Kennis te nemen van de Strategienota KRW-impuls Brabant

De gezamenlijke strategie van de KRW-impuls Brabant vloeit voort uit het rapport ‘Scherper aan de wind’ van de Universiteit Utrecht dat is vertaald in een bestuurlijke opdracht van GS-NBWB op 11 april 2024. Deze opdracht heeft als doel om, in samenwerking tussen de Brabantse waterschappen en de provincie Noord-Brabant, een aanvullend gezamenlijk handelingsperspectief op te stellen voor de resterende KRW-opgave. Hiermee wordt invulling gegeven aan de ambitie om ons ‘maximaal in te spannen voor het behalen van de KRW-doelen in 2027’. Dit sluit aan bij de afspraken uit de Koepelovereenkomst Groen-Blauw 2021-2027, evenals bij de bestuurs- en coalitieakkoorden 2023-2027 van de waterschappen en de provincie. Deze Strategienota is bedoeld als kader voor de uitwerking van de gezamenlijke en individuele maatregelen van de Brabantse waterschappen en de provincie. Het afgelopen jaar heeft Arcadis met input van een groep experts binnen de provincie, waterschappen en omgevingsdiensten intensief gewerkt aan het ontwikkelen van een aanvullend handelingsperspectief voor de KRW-opgave. Dit is inclusief het aanpakken van knelpunten in de huidige uitvoering. Het gaat om maatregelen die nog voor eind 2027 kunnen worden uitgevoerd of in gang gezet (mogelijke impulsmaatregelen). Tevens wordt een doorkijk voor de KRW-opgave in de periode tot eind 2033 gegeven.

De strategie van de KRW-impuls Brabant bouwt voort op het handelingsperspectief dat is ontwikkeld door het programmabureau Maasstroomgebied en in december 2024 is vastgesteld in het RBOM en sluit aan bij de bevindingen en handelingsperspectieven uit het Koepelrapport Tussenevaluatie KRW. De Strategienota is tevens bedoeld als Brabantse uitwerking van het landelijk KRW-impuls programma en geeft invulling aan aanbevelingen uit het KRW-essay van de Universiteit Utrecht (Scherper aan de wind: Brabantse waterschappen en de KRW-doelen in 2027 - Nieuws - Universiteit Utrecht). Uit het essay

blijkt dat we meer kunnen doen om de KRW doelen te bereiken. Aangezien de KRW doelen in lijn zijn met onze eigen doelen, zetten we hierop in. Hier geen opvolging aan geven maakt ons kwetsbaar richting Brussel. Het advies van Arcadis, waarin diverse maatregelen zijn beoordeeld op onder meer doelbereik, effectiviteit en uitvoerbaarheid, vormt de basis voor de gezamenlijke KRW-Impuls Brabant. Een overzicht van alle maatregelen is op de volgende pagina opgenomen. Het DB beschouwt de Strategienota KRW-impulsprogramma als intentieovereenkomst.

A. Versnelling uitvoering inrichtingsmaatregelen			
<i>Trekkerschap bij waterschappen:</i>		<i>Trekkerschap bij provincie:</i>	
1.	Versnellen van geplande grotere inrichtingsmaatregelen (beek- en kreek-herstel, vispassages, herstel natte natuurplels, ecologische verbindingzones).	3.	Inzet dwingend instrumentarium voor grondverwerving van Natte Natuurplels
2.	Kleinschalige inrichtingsmaatregelen uitvoeren in watergangen.	4.	Organiseren en implementeren (aanvullend) instrumentarium watersysteemherstel in en rondom Natura 2000, Natte Natuurplels en beekdalen.
B. Verminderen emissies uit landelijk gebied			
5.	Beperken erfemissies van gewasbeschermingsmiddelen vanaf spoelplaatsen.	7.	Sturen op emissiereductie van gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten in grondwaterbeschermingsgebieden.
6.	Beperken van emissies stoffen uit agrarisch grondgebruik.	8.	Sturen op emissiereductie van gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten in overgangsgebieden rondom Natura 2000-gebieden en Natte Natuurplels en in af- en uitspoelings-gevoelige gebieden.
C. Verminderen emissies uit stedelijk gebied en industrie			
9.	Procesmaatregelen en eventuele uitbreidingen op rwzi's.	12.	VTH) Herbeoordeling van vergunningen voor grote indirecte lozingen en versterkte toezicht en handhaving, inclusief bronaanpak.
10.	Voortzetten/waar nodig intensiveren van het bezien en herzien van vergunningen voor directe lozingen, inclusief bronaanpak.		
11.	Versterken van toezicht bij vergunningplichtige en niet-vergunningplichtige directelozingen.		
D. Beheer en onderhoud en aanpak exoten/plaagsoorten			
13.	Aangepast beheer en onderhoud van waterlichamen en aangrenzende waterlopen.		
14.	Aanpak van verspreiding van exoten/plaagsoorten.		
E. Samenwerken en aanspreken andere overheden			
15.	Aanpassing en aanscherping Rijksbeleid voor lozingen en aanpak van diffuse verontreinigingen.	17.	De provincie en de waterschappen spreken andere overheden en buurlanden (maximaal) aan op uitvoering van (wettelijke) taken rondom de KRW waar nodig.
16.	De provincie en waterschappen ondersteunen gemeenten met expertise om de resterende KRW-opgave aan te pakken. Hierbij ook aandacht voor vergroten waterbewustzijn en handelingsperspectief voor inwoners en bedrijven (o.a. in afstemming met VNO-NCW, MKB en omgevingsdiensten).		

Beslispunt 2: Onderschrijven van de Strategienota KRW-impuls Brabant specifiek gericht op de waterschapstaken en het DB de opdracht te geven dit nader uit te werken

De voorgestelde strategie bevat een selectie van maatregelen met de grootste impact en waar de provincie en de waterschappen een cruciale rol kunnen spelen, vanwege hun specifieke verantwoordelijkheden, bevoegdheden en beschikbare instrumenten. Per maatregel is het 'trekkerschap' vastgesteld op basis van de verschillende verantwoordelijkheden in beleidsthema's, taken en instrumentarium. Deze taakverdeling zorgt ervoor dat voor elke maatregel een helder aanspreekpunt is om de voortgang te bewaken, bestuurlijke besluiten te faciliteren en de uitvoering effectief te coördineren.

De focus ligt op het realiseren van concrete verbeteringen in waterkwaliteit en ecologie, met oog voor praktische uitvoerbaarheid en kosten-efficiëntie.

Samenwerking vanuit eigen verantwoordelijkheid.

Provincie en waterschappen zullen gezamenlijk de voortgang van de afgesproken impulsmaatregelen bewaken. Met deze gezamenlijke strategie zetten we een belangrijke stap richting het behalen van de KRW-doelen en dragen we bij aan een gezonder en robuuster Brabant. Door de krachten te bundelen dragen we effectiever bij aan de verbetering van de waterkwaliteit en het behalen van de KRW-doelen in Brabant. Iedere partij is en blijft verantwoordelijk voor zijn eigen besluiten en instrumentarium. Wij nemen geen verantwoordelijkheid van de provincie over (andersom ook niet), maar zullen eventuele randvoorwaarden/aandachtspunten vanuit ons stroomgebied bij de uitwerking daarvan wel meegeven.

Standpunt DB

Het DB heeft duidelijk uitgesproken de strategienota te zien als een intentiedocument dat wordt ondersteund. Het commitment wordt bepaald door de impact voor ons gebied, waarbij we vanuit onze eigen rol/verantwoordelijkheid zullen toetsen op de uitvoerbaarheid, de onderbouwing en de ruimte om te differentiëren naar gebieden.

Beslispunt 3: De besluitvorming over de middelen voor de uitwerking van de waterschapstaken van de KRW-impuls Brabant te betrekken bij de besluitvorming over de Voorjaarsnota

Het Algemeen Bestuur is eerder geïnformeerd over de inzet en opzet van de KRW-Impuls Brabant. Er ligt nu een concreet voorstel in de vorm van de Strategienota KRW Impuls Brabant. De inhoud van de strategienota is beeldvormend besproken op 16 april en ter oordeelsvorming op 7 en 14 mei.

De strategienota geeft het kader voor de Impuls. De concrete invulling met daarbij een inschatting wat daarvoor aan middelen voor de uitvoering van de waterschapstaken nodig is, wordt uitgewerkt in de Voorjaarsnota. Daarin wordt duidelijk welke capaciteit kan worden vrijgemaakt vanuit de bestaande personeelsformatie, in welke activiteiten reeds is voorzien en welk deel vraagt om uitbreiding van de formatie.

De nadere uitwerking van de consequenties zal in de discussie over de Voorjaarsnota worden meegenomen.

3.2. Risico's

Brabant op 'waterslot'

Met de KRW-impuls beperken de provincie en de Brabantse waterschappen het risico dat Brabant op 'waterslot' gaat. Het 'waterslot' zou betekenen dat, onder andere, vergunningen mogelijk moeten worden ingetrokken of niet meer verleend kunnen worden. Het doel is Brabant open te houden voor economische en maatschappelijke ontwikkelingen.

Kwetsbaarheid bij niet tijdig realiseren van de KRW.

Op 22 december 2027 moet aan een groot deel van de KRW-vereisten zijn voldaan. Ondanks alle inspanningen ten spijt bestaat het risico dat de KRW doelen nog steeds niet voldoende gehaald worden. Het gezamenlijk optrekken maakt ons echter in ieder geval minder kwetsbaar voor aansprakelijkheids- of eventuele inbreuk procedures.

4. Financiën

De vaststelling van de Strategienota KRW-impuls Brabant leidt op zichzelf niet tot financiële verplichtingen, maar inhoud geven aan de KRW Impuls kan niet zonder de inzet van extra middelen (€, fte). De consequenties voor Waterschap De Dommel zijn op dit moment niet concreet uitgewerkt, nader moet worden bepaald welk deel van de gevraagde capaciteit kan worden vrijgemaakt vanuit de bestaande personeelsformatie, in welke activiteiten reeds is voorzien en welk deel vraagt om uitbreiding van de formatie.

Besluitvorming hierover vindt plaats in het kader van de Voorjaarsnota.

5. Uitvoering en evaluatie

5.1 Bestuurlijke vervolgstappen:

De besluitvorming over de KRW-impuls vindt plaats in het kader van de behandeling van de Voorjaarsnota in juni.

Het overleg tussen de POHO's KRW van de waterschappen en de gedeputeerde wordt structureel voortgezet.

5.2 Externe communicatie:

Voor het inlichten van koepelorganisaties, die nauw betrokken zijn bij de KRW, is aangesloten bij het regionaal stroomgebiedoverleg van de Maas. In het RAOM en RBOM zijn deze partners vertegenwoordigd. Op 13 maart is een presentatie over de aanpak op hoofdlijnen gegeven in het RAOM en op 3 april is de KRW-impuls toegelicht in het RBOM. Bij de uitwerking van de diverse acties en maatregelen worden de betrokken stakeholders rechtstreeks betrokken. De wijze van deze actieve participatie wordt uitgewerkt in overleg met vertegenwoordigers van deze stakeholders. De provincie en waterschappen ondersteunen gemeenten met het in beeld brengen van de resterende KRW- maatregelen en het maken van afspraken daarover. Hiervoor is het voorstel een gemeentelijk KRW-ambassadeur per waterschapsgebied aan te stellen. In het impuls pakket is er speciale aandacht voor probleemstoffen, het opsporen en aanpakken van de (directe en indirecte) bronnen, in nauwe samenwerking met de omgevingsdiensten. Ook wordt aansluiting gezocht bij het impulstraject van VNO-NCW en MKB Nederland.

Hoogachtend,
het dagelijks bestuur,

E. de Ridder
watergraaf

H.J. Kielenstijn
secretaris

Bijlage(n):

- Strategienota KRW-impuls Brabant;
- Adviesrapport Arcadis KRW-impuls Brabant.

Besluit

KRW-impuls Brabant

Het algemeen bestuur besluit conform voorstel.

1. Kennis te nemen van de Strategienota KRW-impuls Brabant
2. Onderschrijven van de Strategienota KRW-impuls Brabant specifiek gericht op de waterschapstaken en het DB de opdracht te geven dit nader uit te werken
3. De besluitvorming over de middelen voor de uitwerking van de waterschapstaken van de KRW-impuls Brabant te betrekken bij de besluitvorming over de Voorjaarsnota

Aldus vastgesteld in de vergadering van 21 mei 2025.

het algemeen bestuur,

E. de Ridder
watergraaf

H.J. Kielenstijn
secretaris

**Strategienota
KRW-impuls
Brabant**

Maart 2025

1. Inleiding

Recente rapporten benadrukken dat de waterkwaliteit en -kwantiteit in Nederland nog niet volledig op orde zijn. Dit blijkt uit [Scherper aan de Wind](#) (Universiteit Utrecht, 2023), [Goed Water, Goed Geregeld](#) (RLI, 2023), [Koepelrapport Tussenevaluatie KRW](#) (Rijk, 2024) en het [rapport](#) van de Europese Commissie over de uitvoering van de Kaderrichtlijn Water (2025). Aanvullende maatregelen zijn nodig om de doelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) in 2027 te behalen.

De Brabantse waterschappen en de provincie Noord-Brabant hebben afgesproken zich maximaal in te spannen voor de KRW-opgave in 2027¹. Dit streven is geconcretiseerd in de KRW-impuls Brabant. De KRW-impuls Brabant richt zich op drie hoofddoelen:

1. **Het in kaart brengen van knelpunten** in de uitvoering van de reeds afgesproken KRW-maatregelen (periode 2022-2027).
2. **Het opstellen van een aanvullend handelingsperspectief** voor de KRW-opgave, inclusief het aanpakken van knelpunten in de huidige uitvoering. Dit omvat mogelijke impulsmaatregelen voor de periode tot eind 2027, met een doorkijk naar de KRW-opgave tot eind 2033.
3. **Het opstellen van een juridisch onderbouwde motivatie** voor de mate van KRW-doelbereik in 2027 binnen de provincie Noord-Brabant. Dit is bedoeld om de situatie helder te communiceren richting het Rijk, de Europese Unie of een rechter.

Deze strategienota beschrijft de *gezamenlijke* koers van de Brabantse waterschappen en de provincie voor de uitvoering van aanvullende maatregelen voor de KRW-opgave in 2027, met een doorkijk naar 2028-2033. De focus ligt op de eerste twee doelen; het derde doel is nog in ontwikkeling en is geen onderdeel van deze nota. Deze nota vormt het kader voor de uitwerking en besluitvorming van gezamenlijke en individuele maatregelen door de Brabantse waterschappen en provincie.

Handelingsperspectief en Impulsmaatregelen

De KRW-impuls Brabant geeft invulling aan aanbevelingen uit het KRW-essay 'Scherper aan de Wind' van de Universiteit Utrecht en is de Brabantse uitwerking van het handelingsperspectief van het Maasstroomgebied, vastgesteld in december 2024 door het Regionaal Bestuurlijk Overleg Maasstroomgebied (RBOM). De KRW-impuls Brabant geeft ook invulling aan regionale onderdelen uit het landelijk KRW-impulsprogramma. Daarnaast is onder andere gebruik gemaakt van het adviesrapport van Arcadis (2025), dat in opdracht van de provincie en de waterschappen is opgesteld, als een ambtelijke bouwsteen voor deze strategienota.

Deze strategienota biedt een overzicht van aanvullende maatregelen die we op korte termijn oppakken, gericht op KRW-doelbereik eind 2027 en met een doorkijk naar de periode tot 2033.

Samen naar Schoon en Gezond Water

Met de KRW-impuls Brabant zetten de waterschappen en provincie gezamenlijk een belangrijke stap naar schoner en gezonder water. Door krachten te bundelen, wordt effectiever bijgedragen aan de verbetering van de waterkwaliteit en het behalen van de KRW-doelen in Brabant.

¹ Zie de Koepelovereenkomst Groenblauw 2021-2027 en de bestuurs- en coalitieakkoorden 2023-2027 van de waterschappen en de provincie 'samen maken we Brabant!' en de bestuursopdracht GS-NBWB voor de KRW-impuls Brabant op 11 april 2024.

2. Kernmaatregelen KRW-impuls Brabant

De aangrijpingspunten van de kernmaatregelen van de KRW-impuls Brabant zijn:

Samen werken aan water: gedeelde verantwoordelijkheid, heldere rollen

Het overgrote deel van de maatregelen wordt in gezamenlijkheid verder uitgewerkt en gerealiseerd, aangezien de Kaderrichtlijn Water (KRW) een gedeelde verantwoordelijkheid is. Tegelijkertijd is per maatregel een duidelijke verdeling van het 'trekkerschap' vastgesteld. Deze taakverdeling zorgt ervoor dat voor elke maatregel een helder aanspreekpunt is om de voortgang te bewaken, bestuurlijke besluiten te faciliteren en de uitvoering effectief te coördineren.

Overzicht maatregelen KRW-impuls Brabant

A. Versnellen uitvoering inrichtingsmaatregelen

Trekkerschap bij waterschappen:

A1: Versnellen van geplande grotere inrichtingsmaatregelen (beek- en kreek-herstel, vispassages, herstel natte natuurparels, ecologische verbindingzones).

A2: Kleinschalige inrichtingsmaatregelen uitvoeren in watergangen.

Trekkerschap bij provincie:

A3: Inzet dwingend instrumentarium voor grondverwerving van Natte Natuurparels.

A4: Organiseren en implementeren (aanvullend) instrumentarium watersysteemherstel in en rondom Natura 2000, Natte Natuurparels en beekdalen.

E. Samenwerken en aanspreken andere overheden

Trekkerschap bij waterschappen:

E15: Aanpassing en aanscherping Rijksbeleid voor lozingen en aanpak van diffuse verontreinigingen.

E16: De provincie en waterschappen ondersteunen gemeenten met expertise om de resterende KRW-opgave aan te pakken. Hierbij ook aandacht voor vergroten waterbewustzijn en handelingsperspectief voor inwoners en bedrijven (o.a. in afstemming met VNO-NCW, MKB en omgevingsdiensten).

Trekkerschap bij provincie:

E17: De provincie en waterschappen spreken andere overheden en buurlanden (maximaal) aan op uitvoering van (wettelijke) taken rondom de KRW waar nodig.

D. Beheer, onderhoud en aanpak exoten/plaagsoorten

Trekkerschap bij waterschappen:

D13: Aangepast beheer en onderhoud van waterlichamen en aangrenzende waterlopen.

D14: Aanpak van verspreiding van exoten/plaagsoorten.

B. Verminderen emissies uit landelijk gebied

Trekkerschap bij waterschappen:

B5: Beperken erfemissies van gewasbeschermingsmiddelen vanaf spoelplaatsen.

B6: Beperken van emissies stoffen uit agrarisch grondgebruik.

Trekkerschap bij provincie:

B7: Sturen op emissiereductie van gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten in grondwaterbeschermingsgebieden.

B8: Sturen op emissiereductie van gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten in overgangsgebieden rondom Natura 2000-gebieden en Natte Natuurparels en in af- en uitspoelingsgevoelige gebieden.

C. Verminderen emissies uit stedelijk gebied en industrie

Trekkerschap bij waterschappen:

C9: Procesmaatregelen en eventuele uitbreidingen op rwzi's.

C10: Voortzetten/waar nodig intensiveren van het bezien en herzien van vergunningen voor directe lozingen, inclusief bronaanpak.

C11: Versterken van toezicht bij vergunningplichtige en niet-vergunningplichtige directe lozingen.

Trekkerschap bij provincie:

C12: (VTH) Herbeoordeling van vergunningen voor grote indirecte lozingen en versterkte toezicht en handhaving, inclusief bronaanpak.

Grondwaterkwantiteit

Maatregelen m.b.t. grondwaterkwantiteit zijn (grotendeels) geen onderdeel van de gezamenlijke strategienota, aangezien maatregelen voor behoud, beschermen en herstel grondwaterkwantiteit zijn vastgelegd in het Grondwaterconvenant (2021-2027) en de Droogteagenda Noord-Brabant (2024). Deze maatregelen worden wel als impulsmaatregelen voor de KRW-opgave beschouwd.

A. Versnelling uitvoering inrichtingsmaatregelen

Trekkerschap bij waterschappen:

1. Versnellen van geplande grotere inrichtingsmaatregelen (beek- en kreek-herstel, vispassages, herstel natte natuurparels, ecologische verbindingzones).
2. Kleinschalige inrichtingsmaatregelen uitvoeren in watergangen.

Trekkerschap bij provincie:

3. Inzet dwingend instrumentarium voor grondverwerving van Natte Natuurparels
4. Organiseren en implementeren (aanvullend) instrumentarium watersysteemherstel in en rondom Natura 2000, Natte Natuurparels en beekdalen.

Maatregel 1: Versnellen van geplande inrichtingsmaatregelen (beek- en kreek-herstel, vispassages, herstel natte natuurparels, ecologische verbindingzones)

Context:

In de huidige water(beheer)programma's van provincie en waterschappen is opgenomen welke KRW-maatregelen de provincie en waterschappen in de KRW-planperiode 2022-2027 hebben afgesproken uit te voeren (resultaatsverplichting).

Voor de uitvoering van vooral inrichtingsmaatregelen is in de provincie een koppeling gelegd tussen KRW-opgaven en realisatie van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) en Brabantse natuurbeleid voor Natura 2000, ecologische verbindingzones en natte natuurparels, deels via de Gebiedsgerichte Aanpak. Met deze koppeling kan synergie bereikt worden in doelen en opgaven, en wordt ook rekening gehouden met maatschappelijke en economische belangen van stakeholders in gebieden. Tegelijkertijd vragen deze integrale plannen en realisatie daarvan om veel doorlooptijd en capaciteit, en zijn ook kosten voor grondverwerving en uitvoering fors toegenomen. Bij KRW-waterlichamen die ook als ecologische verbindingzones zijn aangewezen speelt bovendien dat in veel gevallen afspraken zijn gemaakt over verdeling van realisatie en financiering tussen waterschappen (10 van de 25 meter brede stroken) en gemeenten (15 van de 25 meter), maar dat gemeenten lang niet altijd hun aandeel kunnen of willen aanpakken. Aanpak van alleen het waterschapsdeel is in die gevallen niet altijd doelmatig.

Aanpak:

Voor het versnellen van de uitvoering van de inrichtingsmaatregelen zetten we in op aanvullend budget en capaciteit. We stemmen daarnaast af en maken afspraken met gemeenten over uitvoering van de KRW-maatregel aanleg ecologische verbindingzones. We beschouwen beschikbaarheid van benodigde gronden als het belangrijkste aandachtspunt. Op veel plekken lukt het goed om gronden te verwerven of afspraken te maken over het gebruik van gronden. Dit is echter niet overal het geval. Waar nodig voor KRW-doelbereik zijn we meer dwingend in het sturen op de beschikbaarheid van gronden, via bijvoorbeeld gedoogplicht, verplichte kavelruil, aanpassing van planologische functies van gronden en wellicht ook onteigening (als uiterste middel). We zijn daarmee bereid het meer dwingend instrumentarium voor cruciale stukken van KRW-inrichtingsmaatregelen in te zetten, wanneer het op vrijwillige basis niet volledig lukt.

We maken duidelijke afspraken met gemeenten ('als één overheid') om plan- en vergunningprocedures zo voortvarend mogelijk te laten verlopen en stellen alles in het werk om te voorkomen dat de uitvoering van projecten stil komt te liggen.

Tenslotte borgen we aanvullende financiering van de al afgesproken KRW-maatregelen (pakket 2022-2027) voor tijdige uitvoering.

Maatregel 2: Kleinschalige inrichtingsmaatregelen uitvoeren in watergangen

Context:

Voor kleinschalige inrichtingsmaatregelen speelt aankoop en/of beschikbaarheid van gronden niet of nauwelijks een rol, aangezien deze maatregelen binnen het bestaande (legger)profiel van wateren worden uitgevoerd. Afhankelijkheid van derden is dan ook zeer beperkt, behalve voor draagvlak ten aanzien van bereikbaarheid voor het aanleggen en onderhouden van maatregelen.

Aanpak:

We voeren relatief kleine aanvullende maatregelen uit omdat we hiermee veel kunnen bereiken voor de biologie van het oppervlaktewater. Het gaat daarbij om meer beschaduwing door aanplant van bomen/struiken, dood hout laten liggen of juist aanbrengen in beken, beekbegeleidend bos tot ontwikkeling laten komen en beekhout laten liggen en kleine aanpassingen in het (peil)beheer (waaronder soms het verwijderen van stuwen waar dat inpasbaar is in relatie tot het landgebruik). Met kleinschalige inrichtingsmaatregelen dragen we bij aan stromingsdynamiek in waterlichamen. Waterschap Brabantse Delta heeft dit als maatregel (onder de noemer 'bouwen met natuur') al opgenomen in het maatregelenpakket voor de huidige planperiode 2022-2027.

Maatregel 3: Inzet dwingend instrumentarium voor grondverwerving van Natte Natuurparels

Context:

De Natte Natuurparels (NNP's) vormen een cruciale pijler binnen de KRW-opgave, omdat dit de meest waardevolle grondwaterafhankelijke natuurgebieden in Brabant zijn. Om deze natuur te beschermen en versterken, moet nog circa 2500 hectare grond worden verworven. Hoewel al veel natuur vrijwillig is gerealiseerd, blijkt dat een deel van de lopende natuur- en waterprojecten met wettelijke opgaven voor Natura 2000 en de KRW niet tot afronding komt. Dit komt doordat het de afgelopen vijf tot tien jaar niet is gelukt om op basis van vrijwilligheid en marktwaarde met alle eigenaren tot afspraken te komen over de gewenste functiewijziging van hun gronden. Momenteel tracht de provincie deze grond vrijwillig te verwerven via partijen zoals waterschappen en natuurorganisaties, maar door gebrek aan ruilgrond en onduidelijkheid over opgaven en financiering verloopt dit in sommige gebieden niet zo snel als gewenst. In een kwart van de nu nog lopende projecten stagneert de grondverwerving of zit al jarenlang vast, de zogenaamde knelpuntprojecten (40-50 stuks). Bij een deel (ca. 15) van deze vastgelopen projecten wordt alleen nog de inzet van dwingend instrumentarium als oplossing gezien. Bij de andere projecten onderzoeken we nog of er mogelijk met een andere aanpak voortgang te bewerkstellingen is. Als dit niet mogelijk blijkt kunnen er nog aanvullende dossiers voor inzet dwingend instrumentarium ontstaan. De provincie heeft op basis van de vigerende Nota Grondbeleid 2022 de mogelijkheid om het instrument "Volledige schadeloosstelling met als sluitstuk onteigening (VSS-o)" in te zetten voor de laatste percelen in Natte Natuurparels. Ook in de instrumentkoffer die de afgelopen periode voor de GGA is ontwikkeld, is de mogelijkheid van dwingend instrumentarium opgenomen. Het inzetten hiervan is dus geen nieuw beleid.

Aanpak:

We zetten in op dwingend instrumentarium (VSS-o) binnen Natura 2000-, NNN- en NNP-gebieden op basis van knelpuntprojecten en in nauwe afstemming en samenwerking met de Aanpak Landelijk Gebied.

Maatregel 4: Organiseren en implementeren (aanvullend) instrumentarium watersysteemherstel in en rondom Natura 2000, Natte Natuurparels en beekdalen

Context:

Natte natuur vraagt om een goed functionerend watersysteem waarin we meer water langer vasthouden. Dit hydrologische herstel bereiken we door de waterstand, waar nodig, in en rondom Natura 2000-gebieden te verhogen en mogelijk ook in Natte Natuurparels. In beekdalen betekent dit een verhoging van de gemiddelde voorjaarsgrondwaterstand met 10-15 cm ten opzichte van het referentiejaar 2002. Dit is conform de afspraken van het grondwaterconvenant. Deze maatregel heeft niet alleen ecologische voordelen, maar leidt ook tot verbetering van de vochtvoorziening van landbouwgronden op de hogere delen. Op percelen met hoge grondwaterstanden zal een verschuiving plaatsvinden naar extensievere landbouw, doordat natte omstandigheden voor intensieve teelten minder geschikt zijn.

De provincie voorziet dat watersysteemherstel lokaal kan leiden tot verminderde landbouwopbrengsten door vernatting van percelen. Om ondernemers te ondersteunen bij de transitie naar een toekomstbestendige, duurzame en economisch rendabele bedrijfsvoering, kunnen (financiële) instrumenten nodig zijn. Bij verdere besluitvorming zal worden afgewogen of ook financiële compensatie (nadeelcompensatie) aan de orde is, en zo ja, hoe daarmee omgegaan wordt.

Aanpak:

We leggen in een gezamenlijke beleidsregel vast welke juridische, technische en financiële instrumenten wij inzetten voor het omgaan met natschade die ontstaat bij inrichtingsmaatregelen (zie ook maatregel 1. Het gebied waarvoor deze van toepassing is zal vooralsnog beperkt worden tot de bestaande Attentiezone waterhuishouding, waarbij het wel nodig is te onderzoeken of een aanpassing nodig is van de begrenzing. De provincie maakt een overzicht van de te behalen natuurwinst per gebied en een voorstel welk instrument daarbij het meest effectief ingezet kan worden. Hierbij bepalen we ook de te nemen maatregelen, het impactgebied en de omvang van de benodigde middelen. We stemmen af met de informatie beschikbaar vanuit de GGA's om een goede samenhang te waarborgen.

B. Verminderen emissies uit landelijk gebied

Trekkerschap bij waterschappen:

Maatregel 5: Beperken erfemissies van gewasbeschermingsmiddelen vanaf spoelplaatsen.

Maatregel 6: Beperken van emissies stoffen uit agrarisch grondgebruik.

Trekkerschap bij provincie:

Maatregel 7: Sturen op emissiereductie van gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten in grondwaterbeschermingsgebieden.

Maatregel 8: Sturen op emissiereductie van gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten in overgangsgebieden rondom Natura 2000-gebieden en Natte Natuurparels en in af- en uitspoelings-gevoelige gebieden door middel van 2 sporen:

- A. Sturen op emissiereductie in overgangsgebieden rondom Natura 2000-gebieden en NNP.
- B. Stimuleren emissiereductie in af- en uitspoelingsgevoelige gebieden.

Maatregel 5: beperken erfemissies van gewasbeschermingsmiddelen vanaf spoelplaatsen

Context:

Uit metingen blijkt dat rwzi's bij sommige waterlichamen een relatief grote bron vormen van de belasting met gewasbeschermingsmiddelen. Onderzoek vanuit 'Schoon Water voor Brabant' toont aan dat dit voor een deel komt door erfafspoeling bij het schoonspuiten van (onderdelen van) spuitvoertuigen en tanks, waarbij water met hoge concentraties aan gewasbeschermingsmiddelen terecht komt in de riolering. Daarnaast kan het voorkomen dat spoelwater rechtstreeks in het oppervlaktewater terechtkomt. Regelgeving schrijft voor dat dit schoonspuiten moet plaatsvinden op wasplaatsen en het water dat daarbij vrijkomt moet worden gerecirculeerd en niet mag afstromen naar het oppervlaktewater of de riolering. Metingen wijzen uit dat die regelgeving mogelijk niet overal volledig wordt nageleefd.

Aanpak:

De Brabantse waterschappen werken op dit moment al aan aangescherpt beleid, onder andere om niet afhankelijk te zijn van heterdaad betrapping, maar ook handhavend op te kunnen treden bij meetwaarden die duiden op overtreding van regelgeving. Belangrijk onderwerp daarbij is de afweging van eigen inzet hierop in relatie tot de formele bevoegdheden en verantwoordelijkheden die (via gemeenten als bevoegde gezagen) bij omgevingsdiensten liggen. De eigen inzet richt zich op voorlichting/communicatie en toezicht, in overleg met omgevingsdiensten. Voor dit laatste stemmen we af met gemeenten, als opdrachtgevers van omgevingsdiensten en bevoegd gezag voor (afvoer vanaf) spoelplaatsen.

Maatregel 6: beperken van emissies stoffen uit agrarisch grondgebruik

(o.a. stimuleren BodemUP, bufferstroken, akkerrandenbeheer, meer doen met maaisel, eigen pachtregels indien nodig aanscherpen).

Context:

Hoewel de effectiviteit van stimuleringsmaatregelen, in aanvulling op generiek beleid, tot nu toe te beperkt is gebleken voor het behalen van de doelen, zijn er nog volop kansen om hier verbetering in te brengen. Door actiever te communiceren over emissiebeperkende maatregelen en deze gericht te

stimuleren, kan nog veel resultaat worden behaald. Het intensiveren van bestaande stimuleringsprogramma's zoals Schoon Water en BodemUP biedt hierbij een waardevolle kans.

Aanpak:

We blijven maatregelen stimuleren die op basis van vrijwillige deelname bijdragen aan doelbereik. We bepalen hoe invulling te geven aan de aanvullende financiële middelen voor de voorgestelde stimuleringsregelingen ten opzichte van bestaande maatregelen en activiteiten.

De mogelijkheden die nader verkend gaan worden zijn:

- Het opstellen en uitrollen van een meerjarige communicatiestrategie over inzet van minder belastende werkwijzen en technieken voor bemesting en gewasbescherming.
- Stimuleren natuurlijke inrichting van bufferstroken (in beginsel 1, 3 of 5 meter of breder in gebieden waar daar draagvlak voor is).
- Stimuleringsregelingen met financiële prikkels, zoals subsidies, korting op watersysteemheffing en dergelijke, bij minder gebruik of emissie van meststoffen of gewasbeschermingsmiddelen, of bij inzet van specifieke methoden/technieken bij toediening.
- Aanscherpen beleid op in pacht uitgegeven gronden voor gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en mest op in pacht uitgegeven gronden. Voor de provincie is dit in ontwikkeling en waterschap de Dommel heeft recent de regels voor in pacht uitgegeven gronden aangepast. Aanvullend wordt in 2025-2026 in beeld gebracht of het aanscherpen of toevoegen van regels voor gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en mest op in pacht uitgegeven gronden bij gemeenten (zie ook maatregel 16) en terreinbeheerders nuttig kan zijn in relatie tot KRW-doelbereik. Het aanscherpen van beleid voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en mest op verpachte gronden door gemeenten en terreinbeheerders kan ook bijdragen aan het behalen van de KRW-doelen. Provincie en waterschappen gaan actief de samenwerking aan met gemeenten (zie ook maatregel 16), zodat dit aspect wordt meegenomen in bredere afspraken over duurzaam grondgebruik. Dit sluit tevens aan bij de aanpak en het leernetwerk duurzame pachtuitgifte, dat wordt getrokken door het Groen Ontwikkelfonds (GOB).

Maatregel 7: Sturen op emissiereductie van gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten in grondwaterbeschermingsgebieden

Context:

De druk op het grondwater als drinkwaterbron neemt steeds verder toe, mede door intensieve landbouw en verstedelijking. In de Brabantse grondwaterbeschermingsgebieden (GWBG's) zien we een gestage toename van gewasbeschermingsmiddelen (GBM) in het grondwater, wat op termijn de kwaliteit van ons drinkwater in gevaar kan brengen.

Op dit moment worden bij 16 van de 37 openbare drinkwaterwinningen gewasbeschermingsmiddelen aangetroffen in het opgepompte water, en op twee locaties zijn aanvullende zuiveringsstappen al noodzakelijk gebleken. Hoewel de kwaliteit van het drinkwater vooralsnog uitstekend blijft, vraagt deze trend om gerichte actie. Daarnaast voldoet het bovenste grondwater onder agrarisch landgebruik in GWBG's op dit moment op veel plaatsen nog niet aan de nitraatnorm van 50 mg NO₃/l. Als blijkt dat de concentratie nitraat in de GWBG's niet alsnog zal worden gehaald, is een aanvullende aanpak noodzakelijk. Daarbij zullen we ook rekening houden met eventueel aanvullend landelijk beleid in het kader van het 8^e Nitraatactieprogramma.

Zoals aangegeven in het addendum-RWP (februari 2025), heeft de provincie de bevoegdheid om aanvullende maatregelen te treffen in GWBG's om de uitspoeling van gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten te beperken. Hoewel het Rijk deels verantwoordelijk is voor de regulering van deze stoffen, kan de provincie gebiedsgericht kaders stellen vanuit haar verantwoordelijkheid voor schoon (en voldoende) drinkwater.

Aanpak:

De provincie werkt in samenwerking met stakeholders de mogelijkheden uit voor gerichte vrijwillige en verplichte sturing op duurzaam grondgebruik in GWBG's. Implementatie van een gemaakte keuze leggen we vast via een aanpassing van de omgevingsverordening. Daarbij hebben we aandacht voor zowel effectiviteit en proportionaliteit, als ook voor de financiële en juridische implicaties.

Emissiereductie van gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten kan op meerdere wijzen, vaak in combinatie, zoals:

- verbod op of beperking van gebruik van bepaalde GBM of stofgroepen;
- sturen op (innovatieve) aanwendingstechnieken;
- beperking van de bemesting;
- alleen biologische landbouw toestaan;
- alleen permanent grasland toestaan;
- sturen op een set aan integrale KPI's of via het BedrijfsBodemWaterPlan (BBWP);
- waar en zodra mogelijk (borging, toezicht, handhaving etc.) doelsturing voor GBM en bemesting.

Met (een selectie van) deze maatregelen sturen we indirect op de geschiktheid van gronden voor specifieke (intensieve) teelten. De beperkingen of verboden maken deze teelten in de praktijk alleen mogelijk via biologische methoden of met zeer duurzame teeltwijzen, zoals Integrated Crop Management.

De provincie voorziet dat sturen op duurzaam grondgebruik kan leiden tot verminderde landbouwopbrengsten. Om ondernemers hierin te ondersteunen, kunnen (financiële) instrumenten nodig zijn die hen helpen bij de transitie naar een toekomstbestendige, duurzame en economisch rendabele bedrijfsvoering. Bij verdere besluitvorming zal worden afgewogen of ook financiële compensatie (nadeelcompensatie) aan de orde is, en zo ja, hoe daarmee omgegaan wordt.

De nadere uitwerking van deze maatregelen is afhankelijk van de mate waarin gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten worden aangetroffen en de kwetsbaarheid van winningen door geringe diepte van de winning of een gebrek aan een beschermende kleilaag.

Maatregel 8: Sturen op emissiereductie van gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten in overgangsgebieden rondom Natura 2000-gebieden en Natte Natuurparels en in af- en uitspoelingsgevoelige gebieden

Context:

In veel waterlichamen in Noord-Brabant worden de KRW-normen voor nutriënten en/of gewasbeschermingsmiddelen overschreden. De landbouw is één van de belangrijke oorzaken van normoverschrijdingen (naast belasting vanuit rwzi's, wateraanvoer vanuit de Maas, overstorten, en voor de beken in het grensgebied ook instroom uit Vlaanderen en Limburg). Het verminderen van emissies is niet enkel van belang voor het behalen van de KRW, maar ook voor het behalen van de natuurdoelen. Dit is het meest urgent in de nabijheid van Natura 2000-gebieden, andere kwetsbare locaties, zoals Natte Natuurparels (NNP) en bij uit- en afspoelingsgevoelige gronden. Hierbij past overwegend een verduurzaamd of extensief grondgebruik. Werken aan watersysteemherstel (zie maatregel 4) en aan de opgaven uit de Droogteagenda versterken dit beleid en worden in samenhang uitgewerkt.

Sturen op emissiereductie van gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten in overgangsgebieden rondom Natura 2000-gebieden en NNP en in af- en uitspoelingsgevoelige gronden doen we door middel van twee sporen:

- A. Sturen op emissiereductie in overgangsgebieden rondom Natura 2000-gebieden en NNP.
- B. Stimuleren emissiereductie in af- en uitspoelingsgevoelige gebieden.

Deze twee sporen worden hieronder kort uiteengezet:

- A. Sturen op emissiereductie in overgangsgebieden rondom Natura 2000-gebieden en NNP.

Aanpak:

Om tot wettelijk vastgelegd doelbereik te komen in Natura 2000-gebieden en natte natuurparels zijn ook maatregelen noodzakelijk in overgangsgebieden rondom deze gebieden. Dit geldt zowel voor de KRW-doelen als de natuurdoelen. De mogelijke maatregelen zullen betrekking hebben op zowel de vermindering van emissies van gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten, als het verbeteren van de hydrologie. Het participatieproces, de begrenzing, regelgeving en het instrumentarium van overgangsgebieden (kortom, de uitgangspunten) rondom Natura 2000-gebieden en mogelijk ook Natte Natuurparels zullen worden uitgewerkt in samenwerking met betrokken partijen. De maatregelen met betrekking tot emissiereductie, hydrologie en grondwater worden integraal en in samenhang uitgewerkt. De concrete uitwerking van de hydrologie vindt plaats als onderdeel van maatregel 4 Watersysteemherstel en voor grondwater ligt er onder andere een link met het beregeningsbeleid van de waterschappen.

Inzet is een combinatie van maatregelen waarmee we indirect sturen op de geschiktheid van gronden voor specifieke (intensieve) teelten. Beperkingen of verboden maken deze teelten in de praktijk alleen mogelijk via biologische methoden of met zeer duurzame teeltwijzen, zoals Integrated Crop Management.

De provincie voorziet dat sturen op duurzaam grondgebruik kan leiden tot verminderde landbouwopbrengsten. Om ondernemers hierin te ondersteunen, zijn (financiële) instrumenten nodig die hen helpen bij de transitie naar een toekomstbestendige, duurzame en economisch rendabele bedrijfsvoering. Bij verdere besluitvorming zal worden afgewogen of ook financiële compensatie (nadeelcompensatie) aan de orde is, en zo ja, hoe daarmee omgegaan wordt.

- B. Stimuleren emissiereductie in af- en uitspoelingsgevoelige gebieden

Aanpak:

We werken voor de meest kwetsbare gebieden maatregelen uit die duurzaam grondgebruik stimuleren. In de samenwerking met gemeenten onderzoeken we of er gestuurd kan worden op ruimtelijke ordening (RO) en waar inzet van het Rijk nodig is (met name voor generiek beleid), wordt dit bij het Rijk onder de aandacht gebracht.

We ontwikkelen een kaart die inzicht biedt in de gebieden met een verhoogd risico op af- en uitspoeling van gewasbeschermingsmiddelen (GBM) en nutriënten.

Om de agrariër meer keuzevrijheid te geven bij zijn bedrijfsvoering werkt de provincie de komende jaren aan een Brabantse ontwikkelstrategie voor doelsturing die is gericht op het stapsgewijs vervangen van middelvoorschriften door doelvoorschriften, met pilots als basis. Deze strategie richt zich op drie pijlers: meetbaarheid via KPI's en data, juridische borging van bedrijfsdoelen, en sociale uitvoerbaarheid. Door bestaande pilots en samenwerking met het Rijk en andere provincies te benutten, ontwikkelen we een schaalbaar systeem waarmee agrariërs vanaf 2030 effectief kunnen bijdragen aan gebieds- en bedrijfsdoelen op thema's zoals stikstof, water, bodem en klimaat.

Doelsturing is op zichzelf geen directe impulsmaatregel voor de KRW-opgave, maar vormt wel een cruciale stap in de transitie naar het geleidelijk vervangen van middelsturing.

Het project BodemUP biedt een mogelijkheid om met doelvoorschriften te gaan werken. Binnen dit project worden agrariërs actief ondersteund bij het nemen van maatregelen voor beter water- en bodembeheer. Hiervoor wordt het BedrijfsBodemWaterPlan (BBWP) ingezet, een digitale tool die gebiedsopgaven vertaalt naar concrete maatregelen op perceelniveau. Dit plan stelt per perceel de meest effectieve maatregelen voor, afgestemd op de specifieke omstandigheden. In samenwerking met de ontwikkeling van Kritische Prestatie Indicatoren (KPI's), zoals de Biodiversiteitsmonitoren en de KPI-systematiek, kunnen de milieuprestaties van agrariërs transparant en meetbaar worden gemaakt. Deze prestaties kunnen worden beloond met subsidies of marktprikkels, zoals hogere prijzen voor duurzame producten. Door het BBWP te koppelen aan de KPI-systematiek, wordt de overgang naar een systeem van middel- en doelsturing bevorderd. Op termijn kunnen deze KPI's verder worden gedifferentieerd naar specifieke gebieden, zoals kwetsbare gebieden met af- en uitspoelingsgevoelige gronden.

C. Verminderen emissies uit stedelijk gebied en industrie

Trekkerschap bij waterschappen:

Maatregel 9: Procesmaatregelen en eventuele uitbreidingen op rwzi's.

Maatregel 10: Voortzetten/waar nodig intensiveren van het bezien en herzien van vergunningen voor directe lozingen, inclusief bronaanpak.

Maatregel 11: Versterken van toezicht bij vergunningplichtige en niet-vergunningplichtige directe lozingen.

Trekkerschap bij provincie:

Maatregel 12: (VTH) Herbeoordeling van vergunningen voor grote indirecte lozingen en versterkte toezicht en handhaving, inclusief bronaanpak.

Maatregel 9: procesmaatregelen en eventuele uitbreidingen op rwzi's

Context:

Voor aanvullende ingrepen als uitbreiding van rwzi's en/of aanvullende zuiveringsstappen geldt in het algemeen dat uitvoering hiervan voor 2028 niet haalbaar is vanwege lange voorbereidings- en realisatietermijnen (5-10 jaar), krapte op de aannemersmarkt en problemen met netcongestie en stikstofregelgeving. De Brabantse waterschappen zijn hier voor een aantal rwzi's in verschillende mate al mee begonnen.

Aanpak:

Tot eind 2027 voeren we waar nodig en mogelijk verbeteringen uit op de technische processen binnen de RWZI gericht op een verbetering van de effluentkwaliteit. Voor nutriënten geldt dat alle rwzi's op dit moment moeten voldoen aan generieke lozingseisen, eventueel aangevuld met een maatwerkvoorschrift (voor bepaalde stoffen). Deze lozingseisen zijn door Nederlandse wetgeving beperkt afgestemd op de KRW-doelen voor waterlichamen. Bij sommige rwzi's waar verbetermaatregelen al enkele jaren geleden in gang zijn gezet lukt het om deze nog voor 2027 te realiseren. Waterschap De Dommel heeft al ervaring opgedaan met technische procesmaatregelen. Waterschap Aa en Maas heeft in het kader van haar afvalwaterstrategie ervaring met zowel procesoptimalisatie als met het realiseren van aanvullende zuiveringsstappen. Waterschap Brabantse Delta is voornemens voor eind 2027 op een viertal rwzi's procesoptimalisaties door te voeren. Grotere aanpassingen worden verkend en ontworpen voor na 2027. Ook in relatie tot de vereisten van de richtlijn stedelijk afvalwater.

Maatregel 10: voortzetten/waar nodig intensiveren van het bezien en herzien van vergunningen voor directe lozingen, incl. bronaanpak

Context:

Het bezien en waar relevant KRW-proof maken van lozingsvergunningen draagt direct bij aan lagere concentraties aan stoffen en heeft daarmee een directe (voldoen aan normen voor chemische stoffen) als indirecte (vermindering toxische druk op ecologie) bijdrage aan KRW-doelbereik. Ontwikkelingen (Europees en nationaal) in beleid en toevoeging van nieuwe stoffen aan de lijst van prioritaire stoffen (waaronder PFAS-verbindingen) zijn niet geheel te overzien en lopen komende jaren door.

Aanpak:

De Brabantse waterschappen zijn al gestart met het bezien en waar nodig herzien van bestaande vergunningen voor directe lozingen op oppervlaktewateren. Dit betreft per waterschap enkele tientallen vergunningen. Beoogd is afronding van het traject van bezien en herzien voor eind 2027.

Waterschappen De Dommel en Brabantse Delta liggen hiervoor op schema. Waterschap Aa en Maas heeft in de begroting voor 2025 rekening gehouden met extra capaciteit. Mochten er aanvullende maatwerkregels worden gesteld, bijvoorbeeld via de waterschapsverordening dan kan ook dat leiden tot een capaciteitsvraag bij alle drie de waterschappen.

Maatregel 11: versterken van toezicht bij vergunningplichtige en niet-vergunningplichtige directe lozingen

Context:

Aanvullend op het bezien en herzien van vergunningen voor directe lozingen is versterking van uitvoering van toezicht op zowel vergunningplichtige lozingen, meldingsplichtige lozingen als lozingen vallend onder algemene regels, nodig. De verwachting bij waterschappen en omgevingsdiensten is dat intensivering van toezicht en bijbehorende monitoring op KRW-parameters leidt tot meer praktijkinzicht in productieprocessen, gebruikte stoffen en lozingen, waardoor gerichte aanpak van eventuele knelpunten mogelijk is via bijvoorbeeld communicatie/voorlichting, handhaving, aangescherpt beleid en/of maatwerkvoorschriften.

Aanpak:

De waterschappen werken een prioritering uit voor het versterken van toezicht in 2025-2027 op basis van inzicht in de meest relevante directe en indirecte lozingen voor KRW-doelbereik, in samenwerking met de relevante gemeenten en omgevingsdiensten (Schone Maas Water Keten). Basis voor deze prioritering is nader onderzoek naar relevante bronnen van stoffen in de afvalwaterketen. Bij alle drie de waterschappen lopen er nadere analyses van probleemstoffen en bronnen, zoals de pilot Rietkreek-Langewater (Brabantse Delta) met de Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant en de gemeenten Breda, Bergen op Zoom en Steenbergen.

Via het betrekken en aanspreken van gemeenten (zie ook maatregel 16) kan gestuurd worden op het laten opnemen van voldoende ruimte voor omgevingsdiensten voor versterkt toezicht.

Maatregel 12: (VTH) herbeoordeling van vergunningen voor grote indirecte lozingen en versterkte toezicht en handhaving, incl. bronaanpak

Context:

De provincie is verantwoordelijk voor circa 360 grote indirecte lozingen, voornamelijk in Midden-West Brabant. Het is urgent dat deze vergunningen worden bezien en herzien zodat ze voldoen aan de Kaderrichtlijn Water (KRW) en om juridische kwetsbaarheden van de provincie te verkleinen. Omdat het KRW-proof maken van vergunningen nieuw terrein is voor bevoegd gezagen en omgevingsdiensten, vraagt dit om gespecialiseerde kennis en extra inzet.

Aanpak:

- Inventarisatie: Omgevingsdiensten maken voor 1 april 2025 een overzicht van bedrijven, sector en data van vergunningverlening. Vijf bedrijven worden als casus uitgewerkt voor een plan van aanpak, dat in Q2 2025 gereed is.
- Prioriteit op risicosectoren: De focus ligt op sectoren met het hoogste risico op schadelijke stoffen. Extra metingen worden uitgevoerd, en vergunningen worden waar nodig KRW-proof gemaakt en ambtshalve aangepast. Aanpassing, inclusief inspraak en bezwaar, duurt gemiddeld zes maanden per vergunning.
- Toezicht en handhaving: We intensiveren het toezicht op indirecte lozingen zodra de vergunningen zijn geactualiseerd. Waterschappen voeren daarnaast bronanalyses uit en signaleren alarmerende stoffen, waarna bedrijven (die onder provinciaal bevoegdheid vallen maar met name ook onder de bevoegdheid van gemeenten) gericht gecontroleerd en gehandhaafd worden.

D. Beheer en onderhoud en aanpak exoten/plaagsoorten

Trekkerschap bij waterschappen:

Maatregel 13: Aangepast beheer en onderhoud van waterlichamen en aangrenzende waterlopen.

Maatregel 14: Aanpak van verspreiding van exoten/plaagsoorten.

Maatregel 13: aangepast beheer en onderhoud van waterlichamen en aangrenzende waterlopen

Context:

Waterlopen worden onderhouden (maaien en baggeren) om de waterafvoerfunctie te kunnen garanderen en problemen met wateroverlast zoveel mogelijk te beperken. De wijze van beheer en onderhoud van waterlopen (bijvoorbeeld de frequentie) heeft sterke invloed op de oever- en watervegetatie, en daarmee op de structuur en habitatdiversiteit. Goed beheer en onderhoud komt daarmee direct ten goede aan waterplanten, macrofauna en vissen, en daarmee ook aan ecologisch doelbereik. Extensief beheer en onderhoud kan op gespannen voet staan met het borgen van de goede afvoerfunctie en vraagt om voldoende ruimte in het watersysteem.

Het maaibeheer van wateren en oevers is door de waterschappen in de afgelopen jaren al aangepast naar meer natuurvriendelijke werkwijzen.

Aanpak:

We gaan na of er in verschillende waterlichamen nog ecologische winst mogelijk is door meer gedifferentieerd, extensiever maaibeheer uit te voeren. Door al dan niet plaatselijk meer oever- en waterplanten te laten staan, dragen we bij aan doelbereik voor KRW-kwaliteitselementen waterplanten, macrofauna en vissen. Kanttekening hierbij is dat extensiever maaibeheer wel mogelijk moet zijn in relatie tot voldoende waterafvoermogelijkheden, om wateroverlast te voorkomen.

Ook afvoer van het maaisel dat vrijkomt bij maaiwerkzaamheden is een aandachtspunt. Maaisel afvoeren betekent dat nutriënten uit het systeem worden verwijderd (vershraling). Tevens worden zo ammoniumpieken en zuurstofgebrek door afbraak van plantenresten in het watersysteem voorkomen.

Maatregel 14: aanpak van verspreiding van exoten/plaagsoorten

Context:

Aanpak van exoten is van belang voor behoud en ontwikkeling van de inheemse soortendiversiteit, die relevant is voor de Nederlandse wijze van beoordeling van de ecologische toestand. Aangezien exoten de soortendiversiteit aanzienlijk kunnen beïnvloeden, is aanpak van exoten, indien aanwezig, een effectieve maatregel. Provincies zijn verantwoordelijk voor de bestrijding en beheersing van de invasieve exoten. De waterschappen zijn verantwoordelijk voor de aanpak van de muskus- en beverrat conform de Omgevingswet. Voor overige soorten, zoals de rivierkreeft, is het Rijk (ministerie LNV) verantwoordelijk.

Aanpak:

We bepalen welke gerichte maatregelen, zoals het verwijderen van exoten nog mogelijk zijn om verstoring van de (ecologische) waterkwaliteit te voorkomen. We kijken naar zowel beheersingsmaatregelen als ook naar herstelmaatregelen. De provincie Noord-Brabant heeft sinds 2020 een plan van aanpak voor invasieve exoten. Momenteel wordt dit plan van aanpak in samenwerking met onze partners geactualiseerd. Waterschap Brabantse Delta heeft een impuls voor deze aanpak al geborgd in het project 'uitvoeren beheersing plaagsoorten (periode 2025 - 2027)'.

E. Samenwerken en aanspreken andere overheden

Trekkerschap bij waterschappen:

Maatregel 15: Aanpassing en aanscherping Rijksbeleid voor lozingen en aanpak van diffuse verontreinigingen.

Maatregel 16: De provincie en waterschappen ondersteunen gemeenten met expertise om de resterende KRW-opgave aan te pakken. Hierbij ook aandacht voor vergroten waterbewustzijn en handelingsperspectief voor inwoners en bedrijven (o.a. in afstemming met VNO-NCW, MKB en omgevingsdiensten).

Trekkerschap bij provincie:

Maatregel 17: De provincie en de waterschappen spreken andere overheden en buurlanden (maximaal) aan op uitvoering van (wettelijke) taken rondom de KRW waar nodig.

Maatregel 15: aanpassing en aanscherping Rijksbeleid voor lozingen en aanpak van diffuse verontreinigingen

Context:

Het landelijk beleid en wet- en regelgeving ten aanzien van mest is en blijft voor KRW-doelbereik één van de sleutelfactoren. De mate van toepassing en uit- en afspoeling van mest wordt immers voor een belangrijk deel bepaald door wat wel en niet is toegestaan vanuit de landelijke, generieke wet- en regelgeving. Ten aanzien van mestwetgeving is het van belang dat het Rijk zich houdt aan de ingezette lijn van wet- en regelgeving, waaronder afbouw van de derogatie. Voor het 8e NAP is het van belang dat bezien wordt welke aanvullende maatregelen nodig zijn (met speciale aandacht voor met nutriënten verontreinigde gebieden) om KRW-doelen te bereiken. Extensivering van melkveehouderijen in en rond een stikstofgevoelig Natura 2000-gebied is ook een traject op Rijksniveau waarbij voorzetting ook van belang is voor de KRW.

Aanpak:

Het Rijk blijven aanspreken op het belang van generieke wet- en regelgeving als belangrijke maatregel. We geven daarbij aan dat ook (extra) toezicht op en handhaving van wet- en regelgeving door de daartoe bevoegde organisaties noodzakelijk is. Agendering loopt onder andere via de koepelorganisaties (IPO en UvW) en de KRW-stroomgebiedsoverleggen (RBO Maas en RBO Schelde).

Voor het landelijke beleid voor gewasbeschermingsmiddelen loopt een traject voor aanpassing van het toelatingsbeleid voor gewasbeschermingsmiddelen aan KRW-doelen. Het is van belang dat dit wordt doorgezet.

Provincie, waterschappen en omgevingsdiensten kunnen hierbij als 'oren en ogen in het veld' uiteraard ook een uitvoerende rol spelen. Daarbij is het belangrijk dat 'signalen' die de regionale partijen doorgeven aan NVWA (bijvoorbeeld over bufferstroken) wel opgepakt (kunnen) worden door deze instantie. Met andere woorden: de NVWA moet er voldoende capaciteit voor hebben.

Maatregel 16: De provincie en waterschappen ondersteunen gemeenten met expertise om de resterende KRW-opgave aan te pakken. Hierbij ook aandacht voor vergroten waterbewustzijn en handelingsperspectief voor inwoners en bedrijven (o.a. in afstemming met VNO-NCW, MKB en omgevingsdiensten).

Context:

Gemeenten vervullen een cruciale rol in het behalen van de KRW-doelen. Zij vertalen ruimtelijk beleid naar omgevingsvisies en -plannen en zijn verantwoordelijk voor de aanpak van riooloverstorten, regenwaterafkoppeling en vergunningverlening van kleine indirecte lozingen. Toch ontbreekt bij veel Brabantse gemeenten de bestuurlijke urgentie, mede door capaciteitsgebrek en financiële uitdagingen. Om dit te doorbreken en gemeenten te ontzorgen, nemen de provincie en waterschappen het voortouw met het aanbieden van ondersteuning. De eindverantwoordelijkheid voor het treffen van gemeentelijke KRW-maatregelen blijft daarbij uiteraard liggen bij gemeenten.

Aanpak:

- Inzet gemeentelijke KRW-ambassadeurs: Drie KRW-ambassadeurs, werkzaam binnen gemeenten, brengen in samenwerking met het waterschap de restopgave en handelingsperspectieven van gemeenten in kaart. Zij maken in 2025 concrete afspraken over aanvullende gemeentelijke acties richting de KRW-doelen, die gemeenten uit eigen middelen financieren.
- Communicatie en bewustwording bedrijven: Voor de communicatieaanpak ('bewustwording bedrijven') zoeken we ook afstemming met gemeenten, omgevingsdiensten en het impuls traject van VNO-NCW en MKB-Nederland.
- Bestuurlijke gesprekken: Om mede-eigenaarschap te creëren, organiseren we bestuurlijke gesprekken met gemeenten. Dit proces start met een gezamenlijke kick-off in Q2 2025, per waterschapsregio.

Maatregel 17: De provincie en de waterschappen spreken andere overheden en buurlanden (maximaal) aan op uitvoering van (wettelijke) taken rondom de KRW waar nodig

Context:

De provincie Noord-Brabant en de waterschappen nemen verantwoordelijkheid (en vermijden 'vluchtheuvelgedrag') door de benodigde maatregelen te realiseren die binnen ons eigen provinciale en waterschapsmandaat liggen, zoals hierboven beschreven. Daarnaast zetten we in op actieve samenwerking en een aanspreekcultuur om andere overheden te stimuleren en verantwoordelijkheid te laten nemen voor de uitvoering van hun (wettelijke) KRW-taken.

Aanpak:

Gemeenten: Maatregel 16 geeft hier invulling aan. Waar nodig spreken wij gemeenten aan als zij onvoldoende voortgang boeken.

Rijksoverheid: We beschouwen extra inzet van het Rijk essentieel om de KRW-doelen te behalen.

Cruciale aandachtspunten zijn:

- Handhaving en regelgeving: Het aanscherpen en handhaven van regels rondom meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen (GBM).
- Aanvullende financiering voor o.a. het gebiedsgericht sturen op duurzaam grondgebruik nu de gelden van het NPLG zijn weggevallen.
- Toelatingsbeleid: Een strikter toelatingsbeleid voor GBM is nodig om fragmentatie van de aanpak te voorkomen en landelijke waterkwaliteitsdoelen te realiseren.

We benutten de structuur van het Regionaal Bestuurlijk Overleg Maasstroomgebied (RBOM/RAOM) om het Rijk effectief aan te spreken. Een vertegenwoordiging van het RBOM neemt ook deel aan het (landelijk) bestuurlijk overleg over de KRW met de ministers van IenW en LNV. Daarnaast zetten we provinciale lobbycollega's in Den Haag en Brussel actief in om onze standpunten krachtig over te brengen. Er vinden tevens bilaterale gesprekken plaats tussen de gedeputeerde en de minister van Infrastructuur en Waterstaat. Tijdens deze gesprekken kan de gedeputeerde namens GS gerichte boodschappen vanuit Brabant overbrengen en het Rijk aanspreken op relevante onderwerpen.

Buurlanden: We blijven inzetten op samenwerking binnen het internationale Maasstroomgebied. Deze is onmisbaar om grensoverschrijdende waterkwaliteitsproblemen aan te pakken.

- Stroomgebiedsbeheerplan: onder leiding van de Internationale Maascommissie (IMC) dragen we bij aan het opstellen van een integraal overkoepelend beheerplan voor het Maasstroomgebied.
- Samenwerking met Vlaanderen: we stemmen af hoe afwenteling van problematiek (mede i.r.t. verschillen in normering voor een aantal stoffen) naar Nederlandse wateren te voorkomen. Het ministerie van IenW voert hierin de regie. De provincie heeft hierbij als bevoegd gezag voor het vaststellen van de KRW-doelen en normen voor de regionale oppervlaktewaterlichamen een belangrijke medeverantwoordelijkheid. De waterschappen leveren de nodige expertise voor deze gesprekken (zogeheten traject van 'joint fact finding'). Hierbij speelt het programmabureau Maasstroomgebied samen met de werkgroep Buurlanden een ondersteunende rol.
- Grensoverschrijdende werkgroepen: voor de Molenbeek-Mark en Dommel-Thornerbeek zijn Vlaams-Nederlandse werkgroepen actief, geleid door de waterschappen Dommel en Brabantse Delta en het (Vlaamse) Bakkensecretariaat Maas.
- Onderzoek naar Duitse bruinkoolwinning: samen met België en Duitsland onderzoeken Noord-Brabant en Limburg de impact van bruinkoolwinning op grensoverschrijdend grondwater.
- Bestuurlijk overleg vanaf 2025: samen met het Rijk intensiveren we gesprekken met Vlaanderen over normverschillen en afwenteling in regionale wateren. We volgen hierbij de landelijk afgesproken spelregels. Mochten deze gesprekken te weinig opleveren, dan kunnen we dat opschalen naar de Europese Commissie (artikel 12 procedure KRW).

Handelingsperspectief KRW- Impuls Brabant

Samenwerken aan resterende opgaven voor KRW-doelbereik

17 januari 2025 - Internal

Samenvatting

Inleiding

De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) richt zich op het realiseren en behouden van chemisch schoon en ecologisch gezond grond- en oppervlaktewater in 2027. De KRW vraagt alle Europese lidstaten om doelen voor het grond- en oppervlaktewatersysteem vast te stellen. Het vaststellen van KRW-doelen en de rapportage over het bereiken van deze doelen vindt plaats op het niveau van *waterlichamen*, zowel voor oppervlaktewater als voor grondwater. De huidige inzet in Nederland is onvoldoende om eind 2027 aan de gestelde waterdoelen te kunnen voldoen; ook niet in Noord-Brabant. Gezien de wettelijke verplichting voor alle Nederlandse overheden om alles te doen wat tot de mogelijkheden behoort om de KRW-doelen te behalen, moeten er nodig verdergaande maatregelen genomen worden. Dit is aanvullend op wat al is vastgelegd in de huidige stroomgebiedbeheerplannen en water(beheer)programma's voor de planperiode 2022-2027.

Het behalen van de KRW-doelen is een gedeelde verantwoordelijkheid van alle overheden en vergt een integrale en gezamenlijke aanpak. Diverse beleidsterreinen, zoals landbouw, infrastructuur en industrie, hebben invloed op de waterkwaliteit, en de natuuropgave is nauw verbonden met de KRW-doelen. In Noord-Brabant bundelen de provincie en de waterschappen, Aa en Maas, De Dommel en Brabantse Delta de krachten voor het afwegen en uitvoeren van aanvullende maatregelen voor KRW-doelbereik in en deels naar verwachting ook na 2027. Daarnaast intensiveren zij de uitvoering van reeds voorgenomen maatregelen.

Dit adviesrapport beschrijft de huidige stand van zaken met betrekking tot het KRW-doelbereik in Noord-Brabant en de resterende opgaven voor KRW-doelbereik in 2027. Vervolgens zijn mogelijke maatregelen om deze uitdagingen aan te pakken beschreven en afgewogen om te komen tot een advies voor aanvullend te nemen maatregelen binnen de KRW-impuls Brabant in de jaren 2025-2027 (met een doorkijk naar 2028-2033). Uitgangspunt is dat maatregelen vallen binnen de eigen taken en wettelijke bevoegdheden van de verschillende overheden. Naast het Brabantse traject vinden ook regionaal door het Programmabureau Maas en landelijk onderzoeken plaats voor een KRW-impuls. Waar mogelijk en passend is hierop aangesloten bij het formuleren van maatregelen.

Dit adviesrapport betreft nadrukkelijk een onafhankelijk en Brabant-breed advies van Arcadis, op basis van de informatie en inzichten die in dit traject zijn verzameld en gebundeld. Het is aan de provincie en de individuele waterschappen om dit advies te vertalen naar eigen, bestuurlijk vast te stellen maatregelenpakketten en inzet. Daarbij kan rekening gehouden worden met gebieds- en/of organisatiespecifieke inzichten, ontwikkelingen en behoeften.

Restopgaven en mogelijke aanpak

Een analyse van de huidige toestand en verwachtingen voor doelbereik 2027 laat zien dat volledig doelbereik voor de KRW in 2027 niet haalbaar is in Noord-Brabant met de huidige maatregelenpakketten. Er zijn resterende opgaven voor zowel biologie als voor verschillende chemische stoffen – zie tabel 1. Daarbij is geconstateerd dat de (rest)opgaven voor de (grond)waterlichamen onderling aanzienlijk verschillen. Ook is geconstateerd dat oorzaken van restopgaven (zoals bronnen van verontreinigende stoffen) niet altijd volledig bekend zijn. Eén generieke aanpak voor alle resterende opgaven ligt daarom niet voor de hand. Maatwerkaanpak is noodzakelijk.

Tabel 1. Overzicht van huidige restopgaven voor KRW-doelbereik die resteren zonder het nemen van aanvullende maatregelen ten opzichte van de verwachte uitvoering van bestaande maatregelenpakketten in de planperiode 2022-2027.

Onderdeel	Restopgave
Biologie	Inrichtings- en hydrologische problemen, nutriëntenconcentraties, watertemperaturen, toxische stoffen, invasieve exoten, vismigratiebarrières en meer, waarbij verbeteringen kunnen worden gerealiseerd door de fysisch-chemische waterkwaliteit te verbeteren, inrichtingsmaatregelen te nemen en natuurvriendelijk beheer uit te voeren.
Nutriënten	In bijna 60% van de oppervlaktewaterlichamen voldoen fysisch-chemische parameters niet aan de gestelde KRW-doelen, waarbij nutriënten (stikstof en/of fosfor) de belangrijkste knelpunten vormen. Het bepalen van plaatselijk verhoogde natuurlijke achtergrondconcentraties voor nutriënten kan de opgave verkleinen, maar naar verwachting blijft er na 2027 nog steeds een uitdaging in het merendeel van de waterlichamen, waarbij landbouwemissies, rwzi-effluent en grensoverschrijdende aanvoer als belangrijkste bronnen van nutriënten gelden.
Gewasbeschermingsmiddelen	Normoverschrijdende concentraties van gewasbeschermingsmiddelen in oppervlakte- en grondwaterlichamen blijven een uitdaging, ook na 2027, met landbouwemissies, rwzi-effluent en

Onderdeel**Restopgave**

	grensoverschrijdende aanvoer als belangrijkste bronnen en emissieroutes. Deze stoffen veroorzaken ook problemen in het grondwater, met name in GWL Zand Maas, waar aanvullende zuivering voor drinkwaterwinning nodig is.
Zware metalen	Normoverschrijdende concentraties van metalen in Brabantse oppervlaktewaterlichamen spelen in veel waterlichamen een rol. Problemen met arseen, cadmium, nikkel en lood in grondwater kunnen tot en ook na 2027 voortduren door verhoogde concentraties, met diverse bronnen zoals natuurlijke achtergrondconcentraties, landbouw- en natuurgronden, bedrijfsmatige lozingen (direct op oppervlaktewater en indirect via de riolering) en atmosferische depositie.
Industriële stoffen	Industriële stoffen met normoverschrijdingen in één of meerdere Brabantse oppervlaktewaterlichamen zijn PBDE's, PFOS, hexachloorbutadieen en dioxines. Voor grondwater vormen deze stoffen geen formeel knelpunt, maar vanwege de geleidelijke kwaliteitsverslechtering ('vergrijzing') van grondwater zijn ze een aandachtspunt voor drinkwaterbronnen. Directe bedrijfsmatige lozingen, emissies naar de lucht en aanvoer vanuit bovenstroomse (waaronder Vlaamse) wateren zijn belangrijke bronnen van deze industriële stoffen, waarbij relevante bronnen per specifieke stof en waterlichaam kunnen verschillen. Ook indirecte lozingen via de riolering spelen een belangrijke rol waarvan de omvang nog onvoldoende is gekend.
Overige stoffen	Ammonium en enkele polycyclische aromatische koolwaterstoffen (PAK's) blijven tot eind 2027 én daarna naar verwachting een probleem in een aanzienlijk deel van de Brabantse oppervlaktewaterlichamen, waarbij ammonium voornamelijk afkomstig is van landbouwemissies, rwzi's, riooloverstorten en organisch materiaalafbraak, en PAK's vrijkomen bij onvolledige verbranding en historische verontreinigingen. Ondanks de afname van actuele PAK-emissies, blijven historische bronnen van PAK's een aandachtspunt door emissies uit verontreinigd sediment en riooloverstorten. Monitoring en aanpassingen aan normen kunnen het beeld van restopgaven veranderen.

Advies handelingsperspectief

Mogelijke impulsmaatregelen zijn in beeld gebracht en geanalyseerd door experts en beleidsadviseurs van de provincie, waterschappen, omgevingsdiensten en Arcadis. Hierbij is uitgegaan van de beschikbare instrumenten van zowel Rijk, provincie, waterschappen als gemeenten. De analyse laat zien dat er nog veel aanvullend handelingsperspectief is en dat er nog diverse maatregelen wél uitgevoerd of ten minste opgestart kunnen worden in de periode tot eind 2027. Voor veel mogelijke maatregelen zijn de provincie en waterschappen deels en/of mede afhankelijk van elkaar, alsook van het rijk, gemeenten en omgevingsdiensten. Ook is inzet nodig van private partijen: industrie/bedrijfsleven, landbouw en huishoudens.

Alle geïnventariseerde maatregelen zijn beoordeeld en afgewogen. Nagegaan is in hoeverre maatregelen effectief en uitvoerbaar zijn voor de betrokken overheden, waarbij ook zoveel mogelijk rekening kan worden gehouden met maatschappelijke en economische impact en belangen van andere, private partijen: industrie/bedrijfsleven, landbouw en huishoudens. Bij de afweging van maatregelen is geconstateerd dat een beperkt aantal maatregelen als niet effectief of slecht uitvoerbaar kan worden bestempeld en/of een (te) grote negatieve impact hebben op andere functies. Ook zijn verschillende maatregelen randvoorwaardelijk en is er sprake van volgordeafhankelijkheid van uit te voeren maatregelen. Voor de KRW-doelen voor grondwaterkwantiteit en -kwaliteit is ervan uitgegaan dat met uitvoering van de Droogteagenda maximaal wordt ingezet op KRW-doelbereik. Het uiteindelijk geadviseerde pakket aan maatregelen is fors – slechts enkele maatregelen zijn afgefallen.

In tabel 2 zijn alle geadviseerde impulsmaatregelen in een overzicht weergegeven. In **blauw** is daarbij aangegeven wanneer een maatregel al is opgestart of wanneer dit een aanvullende inzet op min of meer reguliere activiteiten betreft. Ook is aangegeven bij welke maatregelen de provincie en/of waterschappen afhankelijk zijn van andere partijen, zoals het Rijk, gemeenten, omgevingsdiensten en bedrijfsleven.

Tabel 2. Voorkeurspakket van maatregelen voor de KRW-impuls Brabant.

Maatregel	Provincie	Waterschappen	Afhankelijk van andere partijen
Biologie op orde krijgen en houden			
Uitvoeren en waar nodig versnellen van geplande (inrichtings)maatregelen	X	X	X
Watersysteemherstel in en rondom natte natuurparels en beekdalen	x	x	x
Kleinschalige inrichtingsmaatregelen uitvoeren in watergangen		X	
Aangepast beheer en onderhoud van waterlichamen en aangrenzende waterlopen		X	X
Aanpak van verspreiding van exoten/plaagsoorten	X	X	X
Effectmonitoring: meer grip op effecten van maatregelen voor gerichte sturing op doelbereik		X	
Chemie op orde: verminderen emissies uit landelijk gebied			
Af- en uitspoelingsgevoelige gronden in beeld	X		
Stimuleren beperking van emissies stoffen uit agrarisch grondgebruik	X	X	X
Verminderen verontreiniging met gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten in uit- en afspoelingsgevoelige gronden via middelsturing	X	X	X
Verminderen van verontreiniging met gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten in grondwaterbeschermingsgebieden door middelsturing	X	X	
Doelsturing voor vermindering van nutriënten en GBM bij af- en uitspoelingsgevoelige gronden	X		
Beperken erfemissies van gewasbeschermingsmiddelen vanaf spoelplaatsen		X	
Aanscherpen regelgeving op in pacht uitgegeven gronden	X	X	
Generiek beleid en inzet van de Rijksoverheid			X
Chemie op orde: verminderen emissies uit stedelijk gebied en industrie			
Afstemming en mogelijke aanpassingen aan doelen/normen, monitoring- en beoordelingsmethoden	X	X	
Aanpassing van toetsing en beoordeling voor stoffen door inzicht in natuurlijke achtergrondconcentraties	X	X	
Onderzoek naar bronnen van stoffen	X	X	
Procesmaatregelen en eventuele uitbreidingen op rwzi's		X	
Voortzetten/waar nodig intensiveren van het bezien en herzien van vergunningen voor directe lozingen		X	
Relevante vergunningen voor indirecte lozingen bezien en waar nodig herzien	X	X	X
Versterken van toezicht bij vergunningplichtige en niet-vergunningplichtige directe en indirecte lozingen	X	X	X
Borgen van KRW-proof toetsen van lozingen	X	X	X
Baggeren van (verontreinigde) waterbodems		X	
Aanpassing en aanscherping Rijksbeleid voor lozingen en aanpak van diffuse verontreinigingen			X
Afspraken over aanvullende zuiveringsstappen op rwzi's en financiering daarvan		X	X
Betrekken en motiveren gemeenten als belangrijke partij bij indirecte lozingen, riooloverstorten en hemelwateruitlaten	X	X	
Versterken van bewustwording en inzet bij bedrijfsleven	X	X	X
Verminderen aanvoer van verontreinigingen uit Rijkswateren en bovenstroomse wateren in binnen- en buitenland			
Beperken belasting uit wateren van andere waterbeheerders	X	X	X
Grondwater: behouden, beschermen en herstellen			
Uitvoeren KRW-relevante maatregelen Droogteagenda	X	X	X

Ten behoeve van de afweging van maatregelen en de (bestuurlijke) besluitvorming over inzet hierop zijn de consequenties van alle maatregelen geïnventariseerd en op een rij gezet voor de jaren 2025 t/m 2027, met daarbij onderscheid tussen ingeschatte kosten en personele capaciteit. In tabel 3 zijn deze consequenties samengevat en per partij opgenomen.

Tabel 3. Schatting van kosten en benodigde personele capaciteit voor de jaren 2025-2027

Partij (2025-2027)	Totaal geschatte kosten KRW-impuls	Totaal geschatte benodigde personele capaciteit
Provincie Noord-Brabant	k€ 1.725 + kosten grondvererving en nadeelcompensatie/ schadeloosstelling	10,5 fte
Waterschap Aa en Maas	k€ 3.075 + kosten procesmaatregelen rwzi's, grondvererving en nadeelcompensatie/ schadeloosstelling	10,75 fte
Waterschap Brabantse Delta	k€ 2.825 + kosten procesmaatregelen rwzi's, grondvererving en nadeelcompensatie/ schadeloosstelling	9,75 fte
Waterschap de Dommel	k€ 3.075 + kosten procesmaatregelen rwzi's, grondvererving en nadeelcompensatie/ schadeloosstelling	10,75 fte
Per omgevingsdienst	k€ 600	4,5 fte
<i>Totaal KRW Impuls Brabant</i>	<i>k€ 11.300 + kosten procesmaatregelen rwzi's, grondvererving en nadeelcompensatie/ schadeloosstelling</i>	<i>46,25 fte</i>

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
1 Inleiding	10
1.1 Het is 3 voor 12	10
1.2 De KRW-impuls Brabant	10
1.3 Taken en verantwoordelijkheden	11
2 Huidige toestand en restopgaven	13
2.1 Doelstellingen van de KRW	13
2.2 Toestand en restopgaven oppervlaktewater	13
2.2.1 Inleiding	13
2.2.2 Ecologische toestand oppervlaktewater	14
2.2.3 Chemische toestand oppervlaktewater	17
2.3 Toestand en restopgaven grondwater	18
2.3.1 Inleiding	18
2.3.2 Grondwaterkwaliteit	19
2.3.3 Grondwaterkwantiteit	21
2.3.4 Drinkwaterbronnen	25
2.4 Conclusies: de restopgaven voor KRW-doelbereik	26
2.4.1 Biologie	26
2.4.2 Nutriënten	26
2.4.3 Gewasbeschermingsmiddelen	27
2.4.4 Zware metalen	27
2.4.5 Industriële stoffen	28
2.4.6 Overige stoffen	28
3 Aanpak restopgaven: mogelijke maatregelen	29
3.1 De 'knoppen om aan te draaien'	29
3.2 Biologie op orde voor oppervlaktewater	31
3.2.1 Op orde krijgen: versnellen uitvoering inrichtingsmaatregelen	31
3.2.2 Op orde krijgen: kleinschalige inrichtingsmaatregelen	34
3.2.3 Op orde houden: beheer en onderhoud en aanpak exoten/plaagsoorten	34
3.3 Chemie op orde voor oppervlakte- en grondwater	35
3.3.1 Verminderen emissies uit landelijk gebied	35
3.3.2 Verminderen emissies uit stedelijk gebied en industrie	40

3.3.3	Verminderen aanvoer van verontreinigingen uit Rijkswateren en bovenstroomse wateren in binnen- en buitenland	45
3.4	Grondwater: behouden, beschermen en herstellen	46
4	Advies handelingsperspectief	48
4.1	Inleiding	48
4.2	Afweging van maatregelen	48
4.2.1	Financiële en personele gevolgen van maatregelen	48
4.2.2	Beoordeling	48
4.3	Advies	48
4.3.1	Inleiding: veel maatregelen zijn nodig en complementair	48
4.3.2	Biologie op orde krijgen en houden	49
4.3.3	Chemie op orde: verminderen emissies uit landelijk gebied	50
4.3.4	Chemie op orde: verminderen emissies uit stedelijk gebied en industrie	52
4.3.5	Verminderen aanvoer van verontreinigingen uit Rijkswateren en bovenstroomse wateren uit binnen- en buitenland	53
4.4	Maatregelenpakket KRW-impuls	54
4.4.1	Maatregelen en benodigde middelen	54
4.4.2	Tijdpad, volgorde en afhankelijkheid	56
4.5	Aandachtspunten bij dit maatregelenpakket	59
4.5.1	Organisatie van uitvoering	59
4.5.2	Niet behalen van KRW-doelen in 2027	59
4.5.3	Aandacht voor klimaatverandering	60
	Referenties	61
	Bijlagen	
	Bijlage A – Nadere duiding toestand en restopgaven oppervlaktewater en grondwater	62
	Oppervlaktewater	62
	Grondwater	66
	Bijlage B – Afweging van mogelijke maatregelen	68

1 Inleiding

1.1 Het is 3 voor 12

De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) richt zich op het realiseren en behouden van chemisch schoon en ecologisch gezond grond- en oppervlaktewater. Schoon en gezond water draagt bij aan het bevorderen van het welzijn van mens, dier en plant. Voor het realiseren van deze richtlijn geldt een resultaatverplichting. Doelbereik vereist samenwerking tussen alle betrokken partijen.

Sinds de start van de KRW in 2000 is landelijk en decentraal veel beleid, en wet- en regelgeving ingezet om te sturen op KRW-doelbereik. Deze inzet blijkt onvoldoende om eind 2027 volledig aan de waterkwaliteitsdoelen te kunnen voldoen. Gezien de naderende KRW-deadline en de wettelijke verplichting voor alle Nederlandse overheden om alles te doen wat tot de mogelijkheden behoort om de KRW-doelen te behalen, is er urgentie om impactvolle verdergaande maatregelen te nemen. Om dit te bereiken, werken in Noord-Brabant de Brabantse waterschappen¹ en de provincie Noord-Brabant nauw samen om te bepalen welke aanvullende maatregelen nodig en uitvoerbaar zijn, en hoe deze gerealiseerd kunnen worden. De toestand van de Brabantse oppervlaktewateren voldoet namelijk in veel gevallen (nog) niet op alle onderdelen van de KRW. De kwaliteit van het grondwater neemt daarnaast af en het gebruik van grondwater neemt toe.

Het eventueel niet behalen van (alle) KRW-doelen dient inhoudelijk gedegen onderbouwd te worden, inclusief het motiveren van gemaakte keuzes over wel of niet uitgevoerde maatregelen/ingezette instrumenten. Alleen een onderbouwd beroep op de legitieme uitzonderingsmogelijkheden van de KRW wordt door het Hof van Justitie van de Europese Unie geaccepteerd. Naast juridische gevolgen kan het niet behalen van KRW-doelen leiden tot economische schade, ecologische schade, gezondheidsrisico's en reputatieschade. Werken aan KRW-doelbereik is ook van belang om de provincie 'open te houden'.

1.2 De KRW-impuls Brabant

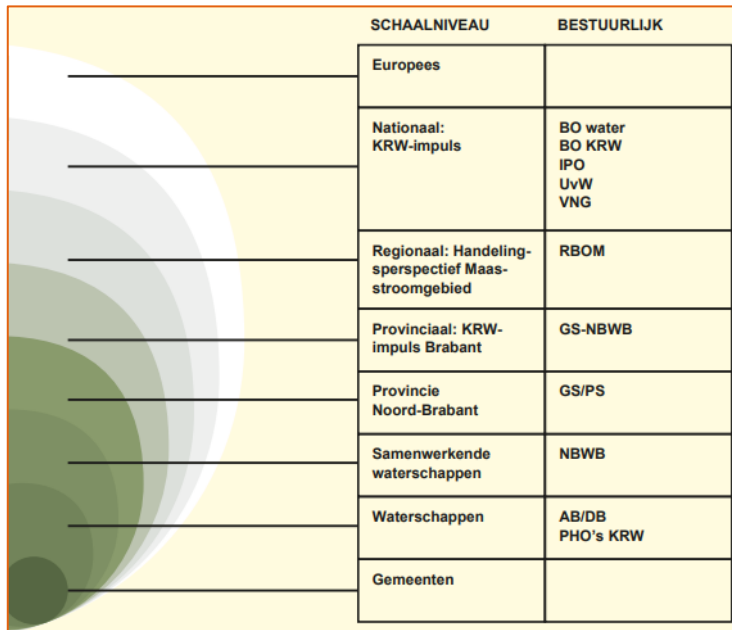
In Brabant hebben de Brabantse waterschappen en de provincie Noord-Brabant de handen in elkaar geslagen voor een (aanvullend) gezamenlijk handelingsperspectief voor de resterende opgaven voor KRW-doelbereik in 2027, met een doorkijk voor daarna: de KRW-impuls Brabant. Met de Brabantse impuls willen de waterschappen en de provincie zich maximaal inspinnen voor KRW-doelbereik in 2027.

In opdracht van de Noord-Brabantse WaterschapsBond (NBWB) heeft de Universiteit Utrecht (UU) onderzoek gedaan naar mogelijkheden voor tijdig KRW-doelbereik in Brabant (Universiteit Utrecht, 2023). Het onderzoek van de UU vormde een belangrijke aanleiding om tot de KRW Impuls Brabant te komen. De Stoffenanalyse Maas (Ecofide & Arcadis, 2023) en het bronnenonderzoek voor nutriënten van WenR (2024) laten de meer inhoudelijke urgentie zien. Tevens is de KRW-impuls Brabant een nadere, gebiedsgerichte vertaling van het landelijke KRW-impuls programma.

Het doel van de KRW-impuls Brabant is om een extra inzet te geven aan uitvoering van voorgenomen maatregelen en met een aanvullend maatregelenpakket ten opzichte van de geplande maatregelen voor de planperiode 2022-2027 te werken aan zo maximaal mogelijk KRW-doelbereik in 2027, met een doorkijk naar de planperiode daarna (2028-2033). De impuls wordt gebaseerd op de huidige situatie, overzicht van geplande en uitgevoerde KRW-maatregelen en een analyse van de resterende opgave voor KRW-doelbereik. De KRW-impuls geeft tevens input voor verantwoording over uitgevoerde maatregelen en KRW-doelbereik in 2027.

'Maximaal inspinnen' vereist ook inzet van alle bestuurlijke schaalniveaus. Figuur 1 toont deze schaalniveaus. De Brabantse gemeenten, het Rijk en de koepelorganisaties (IPO, UvW en VNG) zijn belangrijke en noodzakelijke partners, evenals drinkwaterbedrijven. Onder de Omgevingswet hebben decentrale partijen nieuwe en meer instrumenten voorhanden. De Omgevingswet gaat uit van het subsidiariteitsbeginsel (decentraal, tenzij). Strategische en generieke kaders vanuit het Rijk en de provincie blijven essentieel voor een succesvolle impuls. Naast overheden is ook inzet noodzakelijk van het bedrijfsleven, de agrarische sector en inwoners.

¹ Waterschap Rivierenland is alleen op bestuurlijk niveau betrokken. Het waterschap is grotendeels buiten de provincie Noord-Brabant gelegen en geen onderdeel van de Brabantse KRW-impuls.

Figuur 1. Overzicht van bestuurlijke schaalniveaus die een rol en verantwoordelijkheid hebben voor KRW-doelbereik.

1.3 Taken en verantwoordelijkheden

Voor het landelijke BO KRW is een notitie (11 januari 2024) opgesteld ter verheldering van de verantwoordelijkheidsverdeling van de KRW-opgave in Nederland. De belangrijkste conclusies uit deze notitie zijn:

- Er zijn binnen Nederland geen specifieke partijen aangewezen die verantwoordelijk zijn voor het behalen van de KRW-doelen. Alle partijen zijn daar samen verantwoordelijk voor.
- Wel heeft iedere partij specifieke eigen taken die zij moet uitvoeren, die voortvloeien uit de wettelijke bevoegdheidsverdeling en uit de KRW-maatregelenprogramma's.
- Als een aan Nederland opgelegde Europese boete en/of dwangsom het gevolg is van een tekortschietende taakuitvoering door Rijkswaterstaat, een provincie, waterschap of gemeente, kan de Minister van Infrastructuur en Waterstaat deze Europese sanctie geheel/deels verhalen op de betreffende publieke entiteit.
- Het geheel aan maatregelen van alle partijen in Nederland moet leiden tot het voldoen aan de resultaatsverplichting om uiterlijk op 22 december 2027 volledig doelbereik in alle KRW-waterlichamen te realiseren (met uitzondering van onderdelen waarvoor een legitiem beroep kan worden gedaan op de uitzonderingsbepalingen uit de richtlijn en met uitzondering van een beperkt aantal chemische stoffen waarvoor de deadline 2033 of 2039 is).
- Uiteenlopende portefeuilles (industrie, bouw, infrastructuur, landbouw) hebben invloed op de kwaliteit van het oppervlaktewater en grondwater. Het beleid van al deze beleidsterreinen is van belang voor het realiseren van de KRW-doelen. Omgekeerd geldt dat een verminderde waterkwaliteit het realiseren van projecten en ontwikkelingen kan belemmeren.

In de uitwerking van de KRW-impuls Brabant hebben de betrokken partijen, in lijn met de BO KRW notitie, de volgende uitgangspunten opgesteld:

- Gedeelde verantwoordelijkheid: alle overheidsinstanties zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor het behalen van KRW-doelen, waarbij elke instantie specifieke taken heeft op basis van wettelijke bevoegdheden (zie tabel 1) en KRW-maatregelenprogramma's.
- Integrale aanpak: diverse beleidsterreinen, zoals landbouw, infrastructuur en industrie, hebben invloed op de waterkwaliteit, en de Natura 2000-opgave is nauw verbonden met de KRW-doelen. Samenwerking op verschillende beleidsterreinen en met Brabantse partijen, zoals omgevingsdiensten, is daarom essentieel.
- Werken vanuit eigen bevoegdheid: het vertrekpunt van de KRW-impuls-maatregelen zijn de taken en wettelijke bevoegdheden van de betreffende overheid – zie tabel 1.

Tabel 4. Overzicht van taken en verantwoordelijkheden van overheden in relatie tot KRW-opgaven

Rijk	Provincies	Waterschappen	Gemeenten
Vaststellen landelijk beleid	Strategisch grondwaterbeheer	Beheer regionale wateren	Inzameling en transport afvalwater naar zuiveringsinstallaties via de riolering, inclusief overstorten
Beheer Rijkswateren	Bescherming grondwaterkwaliteit (en in grondwaterbeschermingsgebieden)	Zuivering stedelijk afvalwater	Hemel- en grondwaterzorgplicht Nadelige gevolgen van de grondwaterstand voorkomen of beperken
Vaststellen ecologische doelen die niet Europees zijn vastgelegd voor grondwaterlichamen, natuurlijke oppervlaktewaterlichamen en rijkswateren.	Bevoegd gezag grote grondwateronttrekkingen Openbare drinkwatervoorziening en industrie (>150.000 m3)	Bevoegd gezag operationeel grondwaterbeheer	Bevoegd gezag indirecte lozingen (<50.000 m ³)
Uitvoering nationale waterprogramma	Bevoegd gezag indirecte lozingen (>50.000 m3)	Bevoegd gezag wateractiviteiten, incl. grondwater onttrekkingsvergunningen <150.000 m3	
Regelgeving gewasbeschermingsmiddelen, actieprogramma's Nitraatrichtlijn, en uitvoering Europese derogatiebeschikking	Vaststellen van de ecologische doelen voor regionale oppervlaktewaterlichamen	Uitvoering maatregelen in waterbeheerprogramma's	
	Uitvoering maatregelen regionale waterprogramma's	KRW-monitoring oppervlaktewater	
	KRW-monitoring grondwater en oppervlaktewater	Vaststellen Peilbesluiten	

2 Huidige toestand en restopgaven

2.1 Doelstellingen van de KRW

De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) vraagt alle Europese lidstaten om doelen voor het grond- en oppervlaktewatersysteem vast te stellen. De belangrijkste doelstellingen die de KRW hiermee nastreeft zijn:

- Het bereiken van een goede chemische toestand en een goede ecologische toestand/potentieel van oppervlaktewateren.
- Het bereiken van een goede kwantitatieve en chemische toestand van het grondwater.
- Het voorkomen en terugdringen van verontreinigingen in het oppervlaktewater en grondwater.
- Het voorkomen van achteruitgang van de kwaliteit van zowel oppervlaktewater als grondwater.
- Het beschermen en herstellen van aquatische en grondwaterafhankelijke ecosystemen en hun biodiversiteit.
- Het beschermen van drinkwaterbronnen.
- Het bevorderen van duurzaam watergebruik en -beheer.

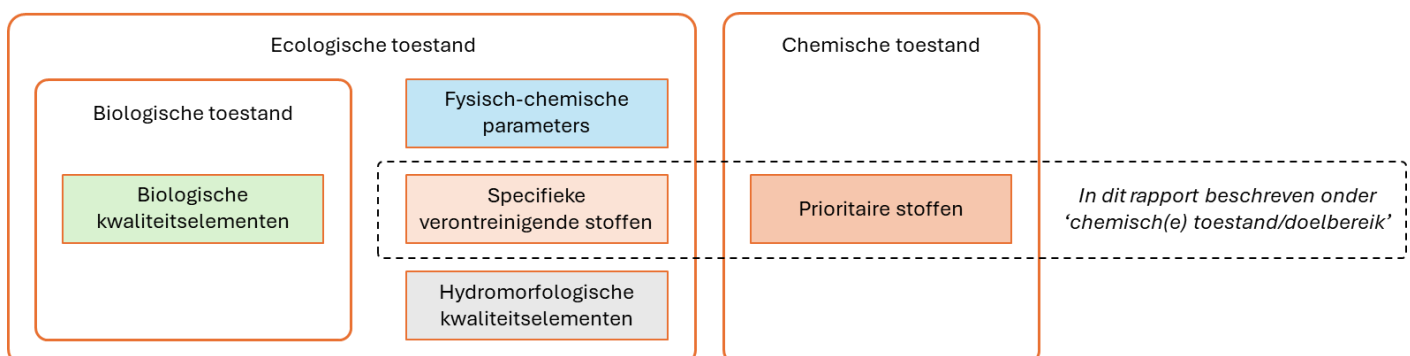
Het vaststellen van KRW-doelen en de rapportage over het doelbereik vindt plaats op het niveau van waterlichamen, zowel voor oppervlaktewater als voor grondwater. Deze doelen zijn vastgelegd in de nationale 'Stroomgebiedbeheerplannen Rijn, Maas, Schelde en Eems 2022-2027' (verder aangeduid als SGBP3) en het 'Regionaal Water en Bodem Programma 2022-2027' van de provincie Noord-Brabant. De maatregelprogramma's waarmee beoogd wordt deze doelen te bereiken zijn vastgelegd in het 'Regionaal Water en Bodem Programma 2022-2027' en in de waterbeheerprogramma's van de Brabantse waterschappen.

In de hiernavolgende paragrafen wordt achtereenvolgens nader ingegaan op de actuele toestand, doelbereik en de oorzaken van het nog niet voldoen aan KRW-doelen. Op basis hiervan worden in paragraaf 2.4 de restopgaven beschreven voor het bereiken van de KRW-doelen voor de Brabantse oppervlaktewater- en grondwaterlichamen.

2.2 Toestand en restopgaven oppervlaktewater

2.2.1 Inleiding

Voor oppervlaktewater zijn de KRW-doelen uitgedrukt in bepaalde eigenschappen van het oppervlaktewater, aangeduid als 'kwaliteitselementen' (zie Figuur 2). Er worden in de KRW biologische, hydromorfologische, fysisch-chemische en chemische (specifieke verontreinigende stoffen) kwaliteitselementen onderscheiden die samen de **ecologische toestand** bepalen. Daarnaast gelden er voor een specifieke lijst stoffen op Europees niveau vastgestelde normen, de prioritaire stoffen. Deze bepalen de **chemische toestand** van het oppervlaktewater.

Figuur 2. Binnen de KRW onderscheiden kwaliteitselementen (rechthoekige blokken) en hun plek binnen de formele bepaling van de biologische, ecologische en chemische toestand.

De KRW verplicht de lidstaten om de benodigde maatregelen te treffen om de doelen te bereiken. Voor de meeste parameters geldt hierbij eind 2027 als horizon, voor een beperkt aantal chemische parameters is dit 2033 of 2039. Het 'gat' tussen de huidige toestand en het doel bepaalt de restopgave. Die restopgave kan vanwege meerdere redenen ontstaan: doordat (bij nader inzien) niet altijd goede uitgangspunten zijn gehanteerd bij het bepalen van de KRW-doelen, doordat de afgesproken maatregelen niet voldoende effectief blijken te zijn en/of doordat maatregelen niet of niet optimaal worden uitgevoerd.

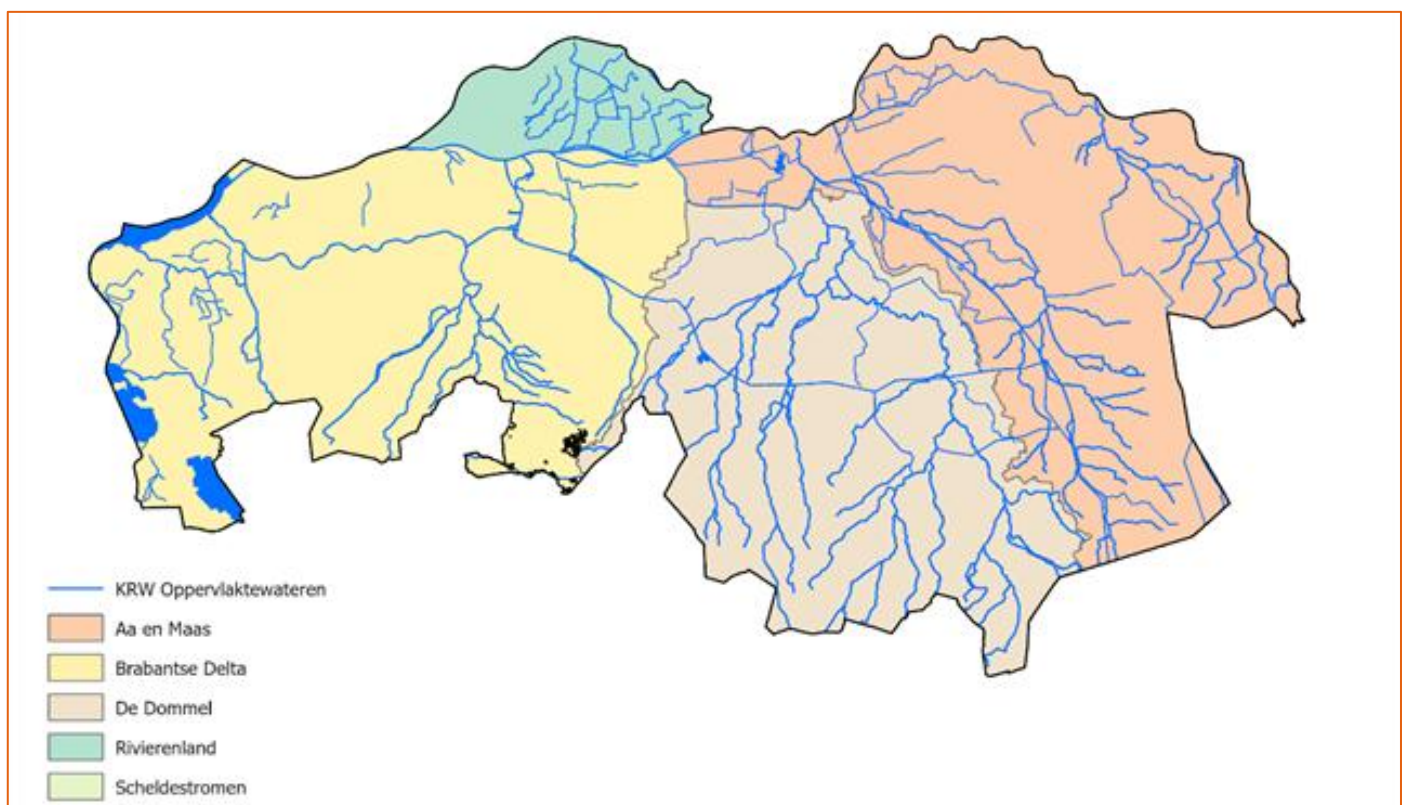
In deze paragraaf worden de huidige toestand van de Noord-Brabantse oppervlaktewaterlichamen en de resterende opgave geschetst. De specifieke verontreinigende stoffen tonen qua bronnen en handelingsperspectief veel meer gelijkenissen met de prioritaire stoffen dan met de andere kwaliteitselementen. In dit rapport worden deze specifieke verontreinigende stoffen daarom beschreven onder 'chemische toestand', dan wel 'chemisch doelbereik'.

2.2.2 Ecologische toestand oppervlaktewater

Het watersysteem

Binnen de provincie Noord-Brabant zijn in totaal 116 oppervlaktewateren aangewezen als KRW-oppervlaktewaterlichaam. Deze waterlichamen, weergegeven in Figuur 3, zijn verdeeld over zes waterbeheerders. Het merendeel van deze waterlichamen vallen in de beheergebieden van de waterschappen Aa en Maas (WAM, 48 stuks), Brabantse Delta (WBD, 25 stuks) en De Dommel (WDD, 23 stuks). Aanvullend zijn enkele waterlichamen gedeeld tussen WAM en Waterschap Limburg (WLI, 2 stuks), tussen WDD en WLI (1 stuk) en tussen WAM en WDD (2 stuks). Ten slotte is een aantal waterlichamen in beheer van Rijkswaterstaat (RWS, 11 stuks), Waterschap Rivierenland (WSRL, 3 stuks) en Waterschap Scheldestromen (WSS, 1 stuk). In Figuur 1 is te zien hoe deze waterlichamen in de provincie Noord-Brabant gelegen zijn.

Het watersysteem van Nederland is opgedeeld in de stroomgebieden Eems, Maas, Rijn en Schelde. Alle Brabantse oppervlaktewaterlichamen binnen de beheergebieden van WAM, WDD, WSRL en RWS vallen in het stroomgebied Maas. In het zuidwestelijke beheergebied van WBD valt een zestal oppervlaktewaterlichamen in het stroomgebied Schelde.

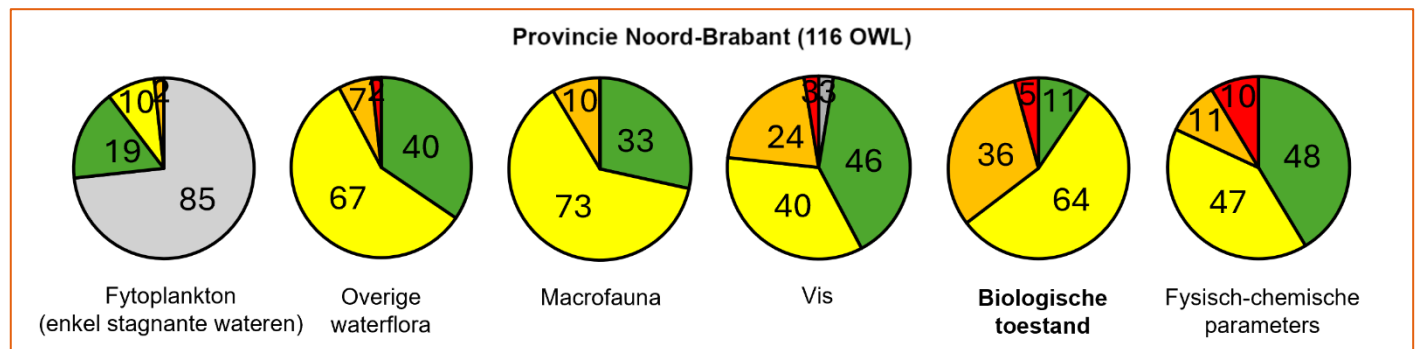
Figuur 3. Ligging van de Brabantse KRW-oppervlaktewaterlichamen ten opzichte van de verschillende beheergebieden van de waterschappen. Waterschap Scheldestromen heeft slechts één waterlichaam in de provincie Noord-Brabant (Bath-Oost) en wordt niet meegenomen in de Brabantse KRW-impuls. Dat geldt ook voor het Brabantse deel van het beheergebied van Waterschap Rivierenland (groen gearceerd gebied) en de rijkswateren. Bron: Lenferink et al. (2024).

Naast de Maas zijn er ook meerdere regionale wateren die vanuit Vlaanderen de provincie Noord-Brabant binnenkomen. Deze liggen in de beheergebieden van WBD en WDD. Het buitenland heeft daardoor ook een substantieel effect op de waterkwaliteit van de Noord-Brabantse oppervlaktewaterlichamen (Lenferink et al., 2024).

Actuele toestand

Deze paragraaf gaat in op de toestand en restopgaven voor de biologische kwaliteitselementen en de (algemeen) fysisch-chemische parameters. Figuur 4 toont de mate waarin in de 116 Brabantse waterlichamen (inclusief 11 Rijkswateren) aan de doelen voor deze kwaliteitselementen wordt voldaan. Dit beeld is gebaseerd op de voortgangsrapportage van 2023, op basis van monitoringsgegevens t/m 2022. De biologische kwaliteitselementen vormen samen de basis voor bepaling van de biologische toestand. Samen met de fysisch-chemische parameters en de specifieke verontreinigende stoffen (zie paragraaf 2.2.3) is deze bepalend voor de ecologische toestand van de waterlichamen².

De biologische kwaliteitselementen zijn fytoplankton (algen), overige waterflora (water- en oeverplanten en kiezelwieren), macrofauna (ongewervelde dieren) en vis. Tot de groep van fysisch-chemische parameters behoren doorzicht, watertemperatuur, zuurstofverzadiging, chloride, zuurgraad (pH) en de nutriënten totaal-stikstof en totaal-fosfor. Welke algemeen biologische en fysisch-chemische parameters getoetst worden varieert enigszins per type waterlichaam.

Figuur 4. Het aantal oppervlaktewaterlichamen (OWL) in de provincie Noord-Brabant met het oordeel 'goed' (groen), 'matig' (geel), 'ontoereikend' (oranje) of 'slecht' (rood), onderverdeeld naar de vier biologische kwaliteitselementen, de hieruit afgeleide biologische toestand en de fysisch-chemische parameters. Voor fytoplankton gelden alleen doelen voor stagnante waterlichamen. De stromende waterlichamen (fytoplankton) zijn grijs weergegeven. Het betreft de situatie op basis van gegevens t/m eind 2022 (rapportagejaar 2023).

Uit figuur 4 blijkt dat voor de meeste van de beschouwde biologische kwaliteitselementen een groot deel van de waterlichamen nog niet in de goede toestand verkeert. Alleen voor fytoplankton voldoet de meerderheid wel aan het KRW-doel. Vergelijking van de oordelen voor de individuele biologische kwaliteitselementen met de biologische toestand illustreert ook het effect van het 'one out all out'-principe uit de KRW: bij het bepalen van de toestand op basis van meerdere kwaliteitselementen of parameters is het slechtste oordeel doorslaggevend. Oftewel: een waterlichaam wordt pas als 'goed' beoordeeld als alle parameters op orde zijn. Het aandeel waterlichamen met oordeel 'goed' voor de biologische toestand is daardoor veel lager dan voor de individuele biologische kwaliteitselementen. Als gevolg van ditzelfde principe is de ecologische toestand (niet getoond) in geen enkel waterlichaam goed. Dit is in lijn met het landelijke beeld.

In het rapport 'Stoffen en Maatregelen' (Lenferink et al., 2024) is voor de fysisch-chemische parameters een analyse gegeven van de toestandsoordelen per parameter, de ruimtelijke variatie hierin, de oorsprong van deze oordelen, de mogelijk achterliggende problematiek en de handelingsperspectieven. In veel waterlichamen is de toestand voor doorzicht, zuurstofverzadiging, chloride en zuurgraad op orde. Dit is in mindere mate het geval voor temperatuur en in veel mindere mate voor de nutriënten totaal-stikstof en totaal-fosfor³. Voor deze nutriënten geldt echter het 'one in all

² De hydromorfologische kwaliteitselementen maken formeel ook deel uit van de ecologische toestand. Hiermee wordt bedoeld op het hydrologisch regime (o.a. waterstanden, stroming, en aan- en afvoer) en de morfologische condities (o.a. oeverinrichting, bodemsamenstelling en landgebruik) in en rond het water. Dit zijn belangrijke randvoorwaarden voor het voorkomen van kenmerkende waterorganismen (de biologische kwaliteitselementen). Voor de eindbeoordeling van de ecologische toestand van een waterlichaam is de hydromorfologische toestand echter alleen bepalend voor het onderscheid tussen de goede en zeer goede toestand in natuurlijke wateren en tussen het goed en maximaal ecologisch potentieel in niet-natuurlijke wateren. De meeste wateren in Brabant horen tot de laatste groep en de ecologische kwaliteit is nog zelden als 'goed' beoordeeld. De hydromorfologische toestand heeft daarom nauwelijks invloed op de formele KRW-eindbeoordeling van het waterlichaam en wordt om die reden niet verder uitgelicht in deze rapportage. Wel is een deel van het handelingsperspectief ten behoeve van de biologische toestand gericht op (verbetering van de) hydromorfologische omstandigheden.

³ Voor onder meer nutriënten (inclusief ammonium) wordt nog gewerkt aan het bepalen van plaatselijk verhoogde achtergrondconcentraties. Dit kan nog tot een verkleining van de opgave.

in'-principe: het beste oordeel van beide parameters bepaalt het oordeel voor nutriënten, dat wordt meegewogen bij de bepaling van de toestand voor de groep van fysisch-chemische parameters als geheel. De reden hiervoor is dat ervan uitgegaan wordt dat, zo lang één van beide nutriënten limiterend is, dit geen belemmering vormt voor de biologie. Mede hierdoor is de toestand van de totale groep van fysisch-chemische parameters in ruim 40% van de Brabantse waterlichamen toch als goed beoordeeld. Voor de andere waterlichamen is er nog een behoorlijke opgave en zeker voor een aantal waterlichamen in het grensgebied met Vlaanderen (waterschappen De Dommel en Brabantse Delta) is er nog wel een belangrijke 'afwentel'-opgave, die mede belemmerend is om (onder meer) de fysisch-chemische parameters blijvend op orde te krijgen.

Zowel de landbouw, rwzi's als ook het buitenland hebben een aanzienlijke bijdrage in de nutriëntenbelasting en daarmee een grote opgave voor het KRW-doelbereik. Voor de diverse bronnen worden maatregelen genomen. Dit neemt niet weg dat ook na 2027 in grote delen van Brabant nog een aanzienlijke nutriëntenopgave resteert. Vooral bij waterschappen Aa en Maas en De Dommel zijn binnen SGBP3 al maatregelen bij rwzi's voorzien die in belangrijke mate zullen bijdragen aan de benodigde reductie van de belasting. Brabantse Delta heeft relatief veel rwzi's die op Rijkswater lozen. Voor de kleinere rwzi's die op regionale waterlichamen lozen en het effluent in droge perioden belangrijk is voor de watervoerendheid kunnen aanvullende maatregelen wenselijk zijn. Knelpunten ten aanzien van temperatuur spelen vooral in kleinere beken. Hier zijn het bevorderen van kwelstromen, het aanbrengen van begroeiing die voor beschaduwning zorgt en het verhogen van de stroomsnelheden de belangrijkste verbeteringsopties.

Voor de biologische kwaliteitselementen zijn naast het verbeteren van de (fysisch-)chemische waterkwaliteit vooral inrichtingsmaatregelen (beek- en kreekherstel, ecologische verbindingzones/natuurvriendelijke oevers, hydrologisch herstel van natte natuurplek (herstel sponswerking) en bouwen met natuur, het vispasseerbaar maken van kunstwerken) en (structureel) natuurvriendelijk beheer en onderhoud van belang. Daarnaast kunnen invasieve exoten (niet-inheemse plaagsoorten) negatieve impact hebben op inheemse soorten, bijvoorbeeld door predatie of concurrentie om voedsel of leefgebied.

Stand van zaken maatregelen

In SGBP3 hebben de waterbeheerders een pakket van maatregelen voor de huidige planperiode vastgesteld, met als doel de goede ecologische en chemische toestand in 2027 te bereiken. Deze maatregelen zijn anno 2024 gedeeltelijk gerealiseerd en gedeeltelijk in voorbereiding of in uitvoering en gedeeltelijk nog niet. Bij een deel van de maatregelen die in planvormingsfase bevinden of in uitvoering zijn, is sprake van uitvoeringsrisico's. Voor deze maatregelen kan nog niet gegarandeerd worden dat ze in 2027 volledig zijn afgerond. In Bijlage A is voor elk van de Brabantse waterschappen een samenvattend overzicht opgenomen van de voortgang van de maatregelen. Daarnaast is in deze bijlage een overzicht opgenomen van de voortgang (anno 2023) van generieke, landelijke maatregelen gericht op opkomende stoffen, nutriënten en medicijnresten.

De belangrijkste factoren die tijdige realisatie van de Brabantse maatregelen in de weg staan zijn grondverwerving en het realiseren van draagvlak in de gebiedsprocessen. In mindere mate zijn financiering, capaciteit en operationele risico's als gevolg van de PFAS-, stikstof- en andere milieuproblematiek als knelpunten benoemd (Programmabureau Maas, 2024a).

Prognose doelbereik 2027

Het doel, de huidige toestand en het effect dat nog verwacht wordt van de reeds uitgevoerde en nog geplande maatregelen in de planperiode 2022-2027 bepalen samen de resterende opgave tot eind 2027. Uit een landelijke modelstudie door Deltares (Deltares, 2024), in het kader van de landelijke tussenevaluatie KRW (Slagter *et al.*, 2024), blijkt echter dat als gevolg van de reeds geplande KRW-maatregelen het doelbereik voor de biologische kwaliteitselementen in de regionale waterlichamen toeneemt (de Rijkswateren zijn niet onderzocht). Landelijk is de verwachting dat het aandeel waterlichamen dat in de goede toestand verkeert voor fytoplankton toeneemt van 55 in 2021 naar 64% in 2027, voor overige waterflora van 36 naar 45%, voor macrofauna van 43 naar 55% en voor vis van 46 naar 55%. Daarbij is sprake van een onzekerheidsmarge: voor een relatief groot deel van de waterlichamen ligt de geprognosticeerde EKR-score dicht in de buurt van de overgang van de klasse matig naar de klasse goed. Ook binnen Brabant worden verbeteringen verwacht, maar resteert een restopgave in 2027. Uit kaartmateriaal uit de landelijke tussenevaluatie KRW blijkt dat het aandeel Brabantse waterlichamen dat in 2027 nog niet aan het KRW-doel voldoet relatief groot is voor overige waterflora, macrofauna en vis. Voor fytoplankton is dit aandeel relatief gering. Dit is in lijn met de verhoudingen in de actuele toestand.

Voor de nutriënten geldt dat WenR voor het Noord-Brabantse en Limburgse deel van het Maasstroomgebied heeft berekend in welke mate de KRW-doelen voor stikstof en fosfor in 2027 naar verwachting overschreden zullen worden, uitgaande van bestaand beleid (Schipper *et al.*, 2024). Hier wordt in Bijlage A nader op ingegaan. Conclusie is dat de

KRW-doelen voor nutriënten in de meeste waterlichamen nog niet gehaald zullen worden en dat er een restopgave bestaat na 2027. Een kanttekening bij dit beeld is bovendien dat de berekende resultaten en opgaven voor 2027 zijn gebaseerd op aannames over de afname van de belasting vanuit rwzi's, landbouw en het buitenland, als gevolg van bestaand/eerder beleid. Het is de vraag of dit alles in de praktijk daadwerkelijk zal worden gerealiseerd. Als dat niet het geval is, is sprake van grotere restopgaven voor stikstof en fosfor dan beschreven in Bijlage A.

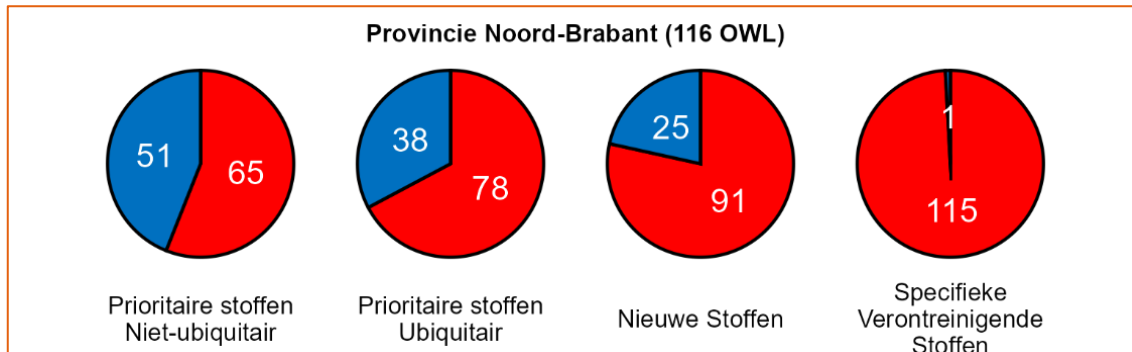
2.2.3 Chemische toestand oppervlaktewater

Actuele toestand

Deze paragraaf gaat in op de toestand en restopgaven voor prioritaire en specifieke verontreinigende stoffen. Figuur 5 toont de mate waarin in de 116 Brabantse waterlichamen (inclusief 11 Rijkswateren) aan de normen voor deze stoffen voldoen. Dit beeld is gebaseerd op de toestandrapportage van 2023, op basis van monitoringsgegevens t/m 2022. Binnen de groep van prioritaire stoffen worden hierbij drie groepen onderscheiden:

- Prioritaire, niet-ubiquitaire stoffen. Dit zijn 35 stoffen die niet als 'alomtegenwoordig' (ubiquitair) beschouwd worden. Hiervan hebben 29 stoffen een uiterste deadline in 2027 (vastgesteld in 2008, deadline in 2015 met twee keer zes jaar uitstel). Zes stoffen hebben een uiterste deadline in 2033.
- Prioritaire, ubiquitaire stoffen. Dit zijn zeven stoffen die als 'alomtegenwoordig' (ubiquitair) beschouwd worden. Hiervan hebben twee stoffen een uiterste deadline in 2027 en vijf stoffen in 2033.
- Nieuwe prioritaire stoffen. Dit zijn 12 stoffen die later aan de lijst toegevoegd zijn, met een uiterste deadline in 2039. Hiervan zijn vier stoffen ubiquitair en acht stoffen niet-ubiquitair.

Naast de prioritaire stoffen worden de specifieke verontreinigende stoffen (SVS) onderscheiden. De lijst van SVS is door de afzonderlijke EU-lidstaten zelf bepaald. Deze stoffen zijn medebepalend voor de ecologische toestand van het waterlichaam. Nederland heeft 77 SVS aangemerkt. In alle oppervlaktewaterlichamen moet in 2027 aan de normen voor al deze 77 stoffen worden voldaan.

Figuur 5. Het aantal oppervlaktewaterlichamen (OWL) in de provincie Noord-Brabant met het oordeel 'voldoet' (blauw) of 'voldoet niet' (rood), onderverdeeld naar vier groepen van chemische stoffen. Als alle stoffen uit de betreffende groep aan de norm voldoen is het oordeel 'voldoet', als tenminste één stof niet voldoet is het oordeel 'voldoet niet'. De ubiquitaire en niet-ubiquitaire prioritaire stoffen vormen samen met de nieuwe stoffen het kwaliteitselement 'prioritaire stoffen'. Bron: Lenferink et al. (2024).

Uit figuur 5 blijkt dat voor elk van de beschouwde stofgroepen in een ruime meerderheid van de waterlichamen sprake is van één of meer stoffen die niet aan de norm voldoen. Als gevolg van het 'one out all out'-principe voldoet geen enkel waterlichaam voor alle stoffen (niet getoond). Dit is in lijn met het landelijke beeld.

De prioritaire stoffen en SVS bestaan uit stoffen die grofweg op te delen zijn in de volgende groepen met vergelijkbare problematiek:

- gewasbeschermingsmiddelen, biociden en (dier)geneesmiddelen;
- industriechemicaliën;
- polycyclische aromatische koolwaterstoffen (PAK's);
- metalen;
- ammonium.

In het rapport 'Stoffen en Maatregelen' (Lenferink et al., 2024) is een uitgebreidere toelichting op deze stofgroepen en daartoe behorende stoffen gegeven, inclusief een analyse van de ruimtelijke variatie in de toestandsoordelen per stof, de oorsprong van deze oordelen, de mogelijk achterliggende problematiek en de handelingsperspectieven.

Belangrijke kernthema's die spelen bij het terugdringen van de omgevingsconcentraties van de normoverschrijdende prioritaire stoffen en SVS zijn het terugdringen van lozingen en emissies door het bezien en herzien van vergunningen en door zuivering (geldt voor alle genoemde stofgroepen), terugdringen van het gebruik (voornamelijk gewasbeschermingsmiddelen, biociden en diergeneesmiddelen) en het voorkomen van uit- en afspoeling als gevolg van menselijke activiteiten. In sommige gevallen zal ook het actualiseren van de normen (op basis van de laatste inzichten in natuurlijke achtergrondconcentraties en toxiciteit) leiden tot een ander, positiever beeld van het doelbereik. Ook het verbeteren van de monitoring, bijvoorbeeld door met lagere rapportagegrenzen of in biota te meten, kan leiden tot andere, meer representatieve inzichten.

NB. In de komende jaren is op Europees niveau uitbreiding van de lijst van prioritaire stoffen voorzien. Dit zal uiteraard invloed hebben op doelbereik en maatregelen voor de Brabantse (grond)waterlichamen, zowel in de planperiode 2028-2033 als daarna.

Stand van zaken maatregelen

Het in paragraaf 2.2.2 en Bijlage A gegeven overzicht van de stand van zaken van maatregelen omvat ook de in SGBP3 opgenomen maatregelen die bijdragen aan de verbetering van de chemische waterkwaliteit.

Prognose doelbereik 2027

De normen, de huidige toestand en het effect dat nog verwacht wordt van de reeds uitgevoerde en nog geplande maatregelen voor chemische stoffen in de planperiode 2022-2027 bepalen samen de resterende opgave voor het voldoen aan alle KRW-doelen, eind 2027.

Een goede prognose van het eind 2027 verwachte doelbereik op waterlichaamniveau is thans niet beschikbaar. Wel heeft recent een analyse voor het Brabantse en Limburgse deel van het Maasstroomgebied plaatsgevonden (Ecofide & Arcadis, 2023). Uit deze analyse blijkt dat bestaand beleid weliswaar tot verbeteringen in de waterkwaliteit zal leiden, maar dat de termijn tot 2027 te kort lijkt voor grootschalig doelbereik. Zowel voor gewasbeschermingsmiddelen en biociden, metalen, PAK's, ammonium en enkele industriële stoffen blijft ook na 2027 naar verwachting sprake van een restopgave. Ook uit de landelijke tussenevaluatie KRW (Slagter *et al.*, 2024) volgt het beeld dat op basis van vastgesteld beleid voor de meeste normoverschrijdende stoffen na 2027 nog sprake zal zijn van een restopgave in een deel van de waterlichamen.

2.3 Toestand en restopgaven grondwater

2.3.1 Inleiding

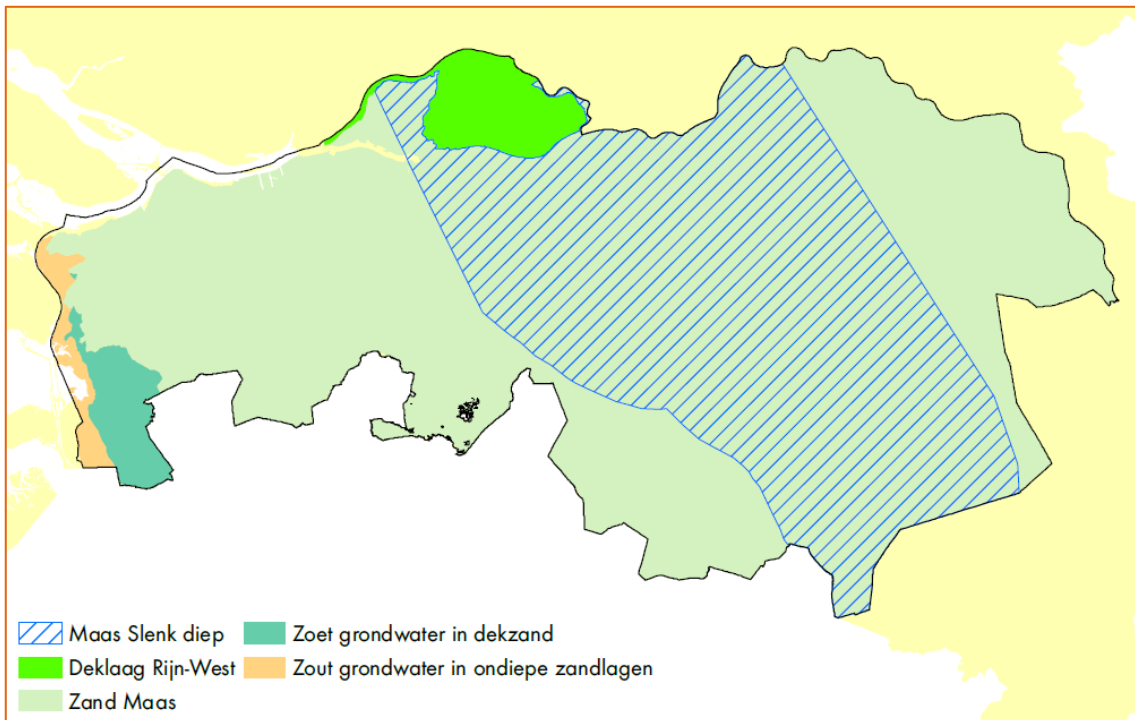
KRW-monitoring en -beoordeling van het grondwater richt zich op de kwantitatieve en de chemische toestand. De beoordeling van de toestand van de grondwaterlichamen wordt uitgevoerd conform het landelijk 'Protocol voor toestand- en trendbeoordeling van grondwaterlichamen KRW' (LWG, 2019). Hierbij wordt een zestal testen uitgevoerd, die betrekking hebben op de kwantitatieve toestand, op de kwalitatieve toestand, of op beide (zie Tabel 5). Drie generieke testen hebben een algemeen karakter en worden uitgevoerd op het niveau van het gehele grondwaterlichaam (verder aangeduid als 'GWL'). De overige drie betreffen regionale/lokale testen. Deze worden uitgevoerd voor locaties met een grondwaterafhankelijke functie binnen het GWL.

Tabel 5. Overzicht van de voor de toestandsbeoordeling van een grondwaterlichaam benodigde testen en verwijzing naar de relevante paragrafen binnen dit hoofdstuk.

Type test	Omschrijving test	Betreft	Paragraaf
Generieke testen	Waterbalanstest (primair trendanalyse)	Kwantiteit	2.3.3
	Beoordeling chemische toestand (+ trendanalyse)	Kwaliteit	2.3.2
	Zoutwaterintrusies	Zoetwatervoorraad	2.3.3
Regionale/lokale testen	Beïnvloeding grondwaterafhankelijke oppervlaktewateren	Kwaliteit + kwantiteit	2.3.2 + 2.3.3
	Beïnvloeding grondwaterafhankelijke terrestrische ecosystemen	Kwaliteit + kwantiteit	2.3.2 + 2.3.3
	Beïnvloeding winningen voor menselijke consumptie ('drinkwatertest')	Kwaliteit	2.3.4

In deze paragraaf worden de huidige toestand van het Noord-Brabantse grondwater en de resterende opgave geschetst. Dit heeft betrekking op de drie grondwaterlichamen die (deels) in de provincie Noord-Brabant liggen⁴ (zie ook Figuur 6):

1. Zand Maas (NLGW0006): beslaat vrijwel de gehele provincie Noord-Brabant;
2. Maas Slenk Diep (NLGW0018): ligt onder het GWL Zand Maas, in de Centrale Slenk/Roerdalslenk, tussen de Peelrandbreuk en Feldbissbreuk;
3. Zoet grondwater in dekzand (NLGWSC0002): ligt in het Scheldestroomgebied, onder de Brabantse Wal.

Figuur 6. De grondwaterlichamen in de Noord-Brabantse delen van de stroomgebieden van de Maas, de Schelde en de Rijn. Het GWL Maas Slenk diep bevindt zich onder GWL Zand Maas. Bron: Provincie Noord-Brabant (2022).

Voor elk van deze grondwaterlichamen geldt dat ze de provinciegrenzen overschrijden. Met uitzondering van 'Deklaag Rijn-West' passeren de grondwaterlichamen ook de landsgrens. De gepresenteerde toestand en prognoses hebben betrekking op de beoordeling van het GWL als geheel. Bij de beschrijving van knelpunten en handelingsperspectief is echter zoveel mogelijk gefocust op de situatie in Noord-Brabant. Met het oog op vergelijkbaar handelingsperspectief wordt in dit hoofdstuk, en elders in dit rapport, onderscheid gemaakt tussen grondwaterkwaliteit (paragraaf 2.3.2), -kwantiteit (2.3.3) en drinkwaterbronnen (2.3.4).

2.3.2 Grondwaterkwaliteit

Deze paragraaf geeft een overzicht van de actuele toestand en de restopgaven voor de grondwaterkwaliteitstesten. Dit betreft de algehele chemische toestand van de grondwaterlichamen en de beïnvloeding van grondwaterafhankelijke oppervlaktewaterlichamen en terrestrische natuur.

Actuele toestand

Tabel 6 geeft een samenvattend overzicht van de actuele toestand (rapportagejaar 2024) en de belangrijkste knelpunten ten aanzien van de grondwaterkwaliteit. In de huidige situatie geeft de kwaliteitsbeoordeling aan dat er

⁴ Naast deze drie grondwaterlichamen liggen ook de grondwaterlichamen 'Deklaag Rijn-West' (NLGW0012) en 'Zout grondwater in ondiepe zandlagen' (NLGWSC0004) deels in Noord-Brabant. Het eerstgenoemde valt buiten de scope van deze rapportage. Voor het tweede, waartoe alleen het uiterste westen van Noord-Brabant behoort (in het Scheldestroomgebied), is zowel de gerapporteerde actuele toestand als de prognose voor 2027 voor alle testen goed. Om die reden wordt niet nader op dit GWL ingezoomd.

knelpunten bestaan ten aanzien van beïnvloeding van grondwaterafhankelijke oppervlaktewaterlichamen en terrestrische natuur. In Bijlage A wordt nader ingegaan op deze knelpunten.

De algehele chemische toestand is in alle grondwaterlichamen als goed beoordeeld. Een belangrijke kanttekening daarbij is dat deze beoordeling alleen is gebaseerd op de in het grondwater gemeten concentraties van nitraat, totaal-fosfor, chloride, de metalen arseen, cadmium, nikkel en zink en gewasbeschermingsmiddelen. Veel andere verontreinigende stoffen worden wel gemonitord, maar niet betrokken in de beoordeling. In de praktijk leidt de geleidelijke ‘vergrijzing’ van het grondwater, waarbij diverse van deze antropogene stoffen (waaronder bijvoorbeeld PFAS-stoffen) steeds verder en in grotere mate in het grondwater doordringen, wel degelijk tot zorgen.

Tabel 6. Toestand zoals gerapporteerd in 2024 en prognose van het doelbereik in 2027 voor de grondwaterkwaliteitstesten in de Noord-Brabantse grondwaterlichamen (bron: Ambient & RHDHV, 2024).

Grondwaterlichaam	Test	Toestand rapportage 2024	Prognose 2027	Toelichting / aandachtspunten
Zand Maas	Chemische toestand		Vrijwel zeker	(a)
	Grondwaterafhankelijk oppervlaktewater		Onzeker	Probleemstoffen: nutriënten, metalen, chloride
	Grondwaterafhankelijke terrestrische natuur		Onzeker	Probleemstoffen: (gebrek aan) calcium en bicarbonaat (kwelkwaliteit), nitraat
Maas Slenk Diep	Chemische toestand		Vrijwel zeker	(a)
	Grondwaterafhankelijk oppervlaktewater	N.v.t.	N.v.t.	Diep GWL, geen directe interactie met oppervlaktewater / terrestrische natuur
	Grondwaterafhankelijke terrestrische natuur	N.v.t.	N.v.t.	
Zoet grondwater in dekzand (Schelde)	Chemische toestand		Vrijwel zeker	Groote Meer (Brabantse Wal) ^(b)
	Grondwaterafhankelijk oppervlaktewater		Vrijwel zeker	Grondwater onder Brabantse Wal
	Grondwaterafhankelijke terrestrische natuur		Vrijwel zeker	Grondwater onder Brabantse Wal

(a) Geen stijgende trends, wel zorgen vanuit vergrijzing van het grondwater.
(b) Uit Provincie Zeeland (2020): in het Scheldestroomgebied is enkel het oppervlaktewaterlichaam Groote Meer op de Brabantse Wal grondwaterafhankelijk en als verdroogd aangemerkt.

Stand van zaken maatregelen

In SGBP3 hebben de waterbeheerders een pakket van maatregelen voor de huidige planperiode vastgesteld, met als doel de goede kwalitatieve en kwantitatieve toestand van het grondwater (inclusief de drinkwaterbronnen) in 2027 te bereiken. Deze maatregelen zijn vooral gericht op het gebruik van mest en gewasbeschermingsmiddelen. Regionaal verminderen agrariërs het gebruik op vrijwillige basis, door deelname aan projecten. Landelijk gebeurt dit via mestbeleid en toelatingsbeleid. Daarnaast zijn er maatregelen in uitvoering gericht op het herstel van de hydrologie, ter voorkoming van een te lage afvoer en/of droogval.

De maatregelen zijn anno 2024 deels gerealiseerd en deels in voorbereiding of in uitvoering. Bij een deel van de maatregelen die zich in planvormingsfase bevinden of in uitvoering zijn, is sprake van uitvoeringsrisico's. Voor deze maatregelen kan nog niet gegarandeerd worden dat ze in 2027 volledig zijn afgerond. In Bijlage A is, naast die voor de waterschappen, ook een samenvattend overzicht opgenomen van de voortgang van de maatregelen van de provincie Noord-Brabant. Daarnaast is in deze bijlage een overzicht opgenomen van de voortgang (anno 2023) van generieke, landelijke maatregelen gericht op opkomende stoffen, nutriënten en medicijnresten.

De belangrijkste factoren die tijdige realisatie van de Brabantse maatregelen in de weg staan zijn grondverwerving en het realiseren van draagvlak in de gebiedsprocessen . In mindere mate zijn financiering, capaciteit en operationele risico's als gevolg van de PFAS-, stikstof- en andere milieuproblematiek als knelpunten benoemd (Programmabureau Maas, 2024a).

Prognose doelbereik 2027

De prognose van het in 2027 verwachte doelbereik, afkomstig uit de landelijke KRW-rapportage ‘Grondwater InZicht’

(Ambient & RHDHV, 2024) is weergegeven in Tabel 6. Voor GWL Zand Maas is de verwachting dat de knelpunten ten aanzien van de beïnvloeding van grondwaterafhankelijk oppervlaktewater en natuur niet voor 2027 zijn opgelost.

2.3.3 Grondwaterkwantiteit

Actuele toestand

Tabel 7 geeft een samenvattend overzicht van de actuele toestand (rapportagejaar 2024) en de belangrijkste knelpunten ten aanzien van de grondwaterkwantiteit. In de huidige situatie geeft de beoordeling van de kwantiteitsaspecten aan dat er knelpunten bestaan ten aanzien van beïnvloeding van grondwaterafhankelijke terrestrische natuur. Daarnaast is in het diepe GWL Maas Slenk Diep de waterbalans niet op orde; de stijghoogten in dit GWL vertonen een dalende trend. Dit betekent dat de onttrekkingen uit het GWL niet in evenwicht zijn met de aanvulling van het grondwater.

Tabel 7. Toestand zoals gerapporteerd in 2024 en prognose van het doelbereik in 2027 voor de grondwaterkwantiteitstesten in de Noord-Brabantse grondwaterlichamen (bron: Ambient & RHDHV, 2024).

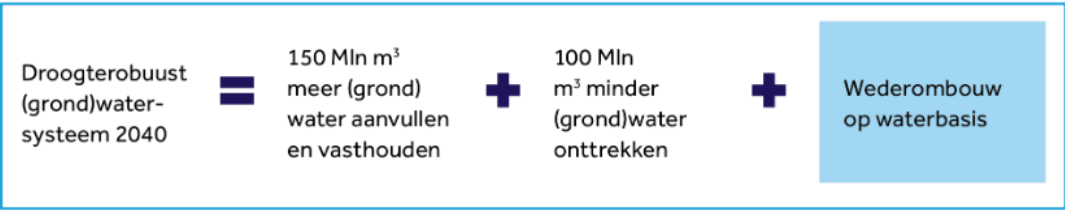
Grondwaterlichaam	Test	Toestand rapportage 2024	Prognose 2027	Toelichting / aandachtspunten
Zand Maas	Waterbalans		Vrijwel zeker	
	Zoutwaterintrusie		Vrijwel zeker	
	Grondwaterafhankelijk oppervlaktewater		Vrijwel zeker	Prognose 'onzeker' in Ambient & RHDHV (2024) heeft betrekking op knelpunten kwaliteit (zie paragraaf 2.3.2). Prognose kwantiteit voor 2027 is 'vrijwel zeker'. Ná 2027 is het doelbereik wel onzeker, als gevolg van de invloed van klimaatverandering.
	Grondwaterafhankelijke terrestrische natuur		Onzeker	Grondwaterstand soms ontoereikend
Maas Slenk Diep	Waterbalans		Onzeker	Dalende trend stijghoogtes
	Zoutwaterintrusie		Vrijwel zeker	
	Grondwaterafhankelijk oppervlaktewater	N.v.t.	N.v.t.	Diep GWL, geen directe interactie met oppervlaktewater / terrestrische natuur
	Grondwaterafhankelijke terrestrische natuur	N.v.t.	N.v.t.	
Zoet grondwater in dekzand (Schelde)	Waterbalans		Vrijwel zeker	
	Zoutwaterintrusie		Vrijwel zeker	
	Grondwaterafhankelijk oppervlaktewater		Vrijwel zeker	
	Grondwaterafhankelijke terrestrische natuur		Vrijwel zeker	Grondwater onder Brabantse Wal

Stand van zaken maatregelen

Het in paragraaf 2.3.2 en Bijlage A gegeven overzicht van de stand van zaken van maatregelen omvat ook de in SGBP3 opgenomen maatregelen gericht op de kwantitatieve toestand van het grondwater.

De maatregelen ten aanzien van grondwaterafhankelijke terrestrische natuur richten zich op herstel van de hydrologische randvoorwaarden hiervoor. Deze bestaan vooral uit inrichtingsmaatregelen om het bodemwatersysteem natuurlijker te laten functioneren.

Voor verbetering van de kwantitatieve toestand van het grondwater is een vermindering van het grondwatergebruik nodig (bron: provincie Noord-Brabant). De grondwaterpartners in Brabant werken samen om meer water vast te houden, minder grondwater te gebruiken en bij droogte of wateroverlast sneller te kunnen reageren om schade en overlast te beperken (zie Figuur 7). In het Grondwaterconvenant (2021-2027) en de Droogteagenda Noord-Brabant (2024) zijn de doelstellingen ten aanzien van een robuust grondwatersysteem vastgelegd.

Figuur 7. Opgaven zoals opgenomen in de Droogteagenda Noord-Brabant (Provincie Noord-Brabant, 2024).

In de Droogteagenda is afgesproken dat de partijen die grondwater onttrekken (drinkwaterbedrijven, industrie en agrariërs voor beregening) ieder komen tot een vermindering van het verbruik. Deze doelstellingen zijn specifiek gemaakt: 30% minder drinkwater ten opzichte van autonome groei in 2040 (60 mln. m³), 20-40% minder voor beregening door de landbouw (in een droog jaar) en 10 mln m³ minder door industrie (zie Figuur 8).

Waar grondwater decennialang de enige bron was voor drinkwater, worden brak grondwater en zeewater als aanvullende bronnen verkend door Brabant Water. Zij zet flinke stappen om aanvullende bronnen voor drinkwater en industrie te realiseren, om zo antwoord te geven op de toenemende vraag. Met brak en zout water wil het bedrijf de productiecapaciteit verhogen en diversifiëren, om zo minder grondwater te benutten en daarmee minder afhankelijk en kwetsbaar te zijn in de toekomst.

100 miljoen m ³ minder (grond) water onttrekken		30% minder drinkwater ² (60 mln. m ³) 20-40% minder door landbouw (in een droog jaar) en 10 mln m ³ minder door industrie.
Opgave	Hoe aan te vliegen	
Minder onttrekking industrie	De industrie realiseert waterbesparing en zet in op alternatieve bronnen waaronder hergebruik effluent.	
Minder grondwater onttrekken voor beregening door landbouw	De landbouw zetten in op minder beregening voor alle teelten. De waterschappen maken beleid voor beregening en kleine onttrekkingen, rekening houden met verbeteren beschikbaarheid en beregeningsbehoefte.	
Minder onttrekken t.b.v. drinkwatervoorziening	Brabant Water/Evides zetten in op aanvullende bronnen en waterbesparing. Huishoudens en industrie beperken drinkwaterverbruik.	

Figuur 8. Aanpak vermindering grondwateronttrekking, zoals afgesproken in de Droogteagenda Noord-Brabant (Provincie Noord-Brabant, 2024).

Naast het verminderen van de grondwateronttrekkingen zijn in de Droogteagenda afspraken gemaakt over het vasthouden van regenwater zodat het grondwater kan worden aangevuld. Het doel is 150 miljoen m³ meer water vast te houden én de kans te geven om te infiltreren én voldoende berging voor droge tijden (zie Figuur 9). Dit doel is specifiek gemaakt in de doelstelling om de gemiddelde voorjaarsgrondwaterstand te verhogen met:

- 35 cm op de hoge gronden⁵;
- 20 cm op de flanken en;
- 10 cm op de lage gronden.

⁵ De doelstelling ten aanzien van hogere grondwaterstanden is richtinggevend. Het is de gezamenlijke afspraak, die in de praktijk wordt nagestreefd mits doelmatig (gezien de fysieke kenmerken van specifieke locaties die bepalend kunnen zijn voor de mogelijkheden). Bron: Provincie Noord-Brabant (2024).

150 miljoen m³ meer (grond)water aanvullen en vasthouden	 35 cm verhoging* op de hoge gronden, 20 cm op de flanken en 10 cm op de lage gronden o.b.v. voorjaarsgrondwaterstand én de kans geven om te aanvullen én voldoende berging voor droge tijden.
Opgave	Hoe aan te vliegen
Bebouwd gebied grootschalig afkoppelen en meer ontharden	Gemeenten/waterschappen: combineren met verstedelijkingsopgave. Het hemelwater wordt benut of geïnfilteerd.
Bufferzones rondom natuurgebieden ruimte voor waterberging, aangepast grondgebruik in lokale laagtes	Uitvoering bufferstrategie en Water en Bodem sturend door provincie, waterschappen en gebiedspartners, in GGA en volgende gebiedsprocessen.
Realisatie Natuur Netwerk Brabant met optimale waterhuishouding in natuurgebieden	De waterschappen voeren met andere gebiedspartners projecten uit in het kader van beek- en kreekherstel en natte natuurgebieden. TBO's verminderen verdamping door omvorming bossen en passen terreinbeheer aan gericht op afkoppelen en grootschalig water vasthouden.
Droogtebestendig landbouwgebied om langere perioden van droogte te overbruggen	De landbouw richt zich op het doorvoeren van maatregelen in heel Brabant ten aanzien van bodemverbetering, meer water vasthouden en minder water afvoeren. Waterschappen vergroten de sponswerking; houden water vast in de leggerwaterlopen en de haarvaten en passen de regelgeving hierop aan.

Figuur 9. Aanpak water vasthouden en grondwateraanvulling, zoals afgesproken in de Droogteagenda Noord-Brabant (Provincie Noord-Brabant, 2024). * zie voetnoot 5.

De partijen die hieraan meewerken zijn de waterschappen, terreinbeheerders, gemeenten en agrariërs. De projecten die hieraan bijdragen zijn verwoord in zes speerpunten (Tabel 8), twee ontwikkeltrajecten (na Tabel 8) en drie projecten uit het Grondwaterconvenant (Tabel 9).

Tabel 8. Speerpunten projecten Grondwaterconvenant

Speerpunten projecten	Trekker
1. Sponswerking vergroten en vernattingsmaatregelen realiseren in de haarvaten van het watersysteem • Wateraanvoer en zo hoog mogelijk stuwen in winter en voorjaar om grondwaterstanden structureel, gebiedsgericht te verhogen • Waterconservering in natuurterreinen • Klimaatbuffers	Waterschap de Dommel
2. Werken aan revitalisering bossen om de verdamping van natuurterreinen te beperken	Terreinbeherende organisaties
3. Verkenning inzet van effluent met het oog op hergebruik in de omgeving	Waterschap Brabantse Delta
4. Alternatieve bronnen voor drinkwatervoorziening en andere bronnen huishoudens en industrie	Brabant Water
5. Impuls geven aan het klimaatbestendig inrichten van de bebouwde omgeving Aanpak ter voorkoming van droogte en verdroging in de bebouwde omgeving gemeenten	Gemeenten
6. Monitoring om actuele data en waterbalansen beschikbaar te hebben Waterschap Aa en Maas	Waterschap Aa en Maas

Ontwikkeltrajecten Grondwaterconvenant, getrokken door Provincie Noord-Brabant:

- Uitwerking juridisch, financieel en ruimtelijk instrumentarium, verbonden aan NPLG⁶-gebiedsprogramma, de kamerbrief Water en Bodem Sturend en de Landelijke maatlat klimaatadaptieve gebouwde omgeving, als basis voor ondersteunend beleid;
- Cultuuromslag gericht op waterbewustzijn o.a.:
 - (drink)waterzuinig zijn;
 - waterzuinig bouwen.

Tabel 9. Projecten uit het Grondwaterconvenant

Projecten uit het Grondwaterconvenant	Trekker
Beregeningsbeleid	Waterschap Aa en Maas en ZLTO
Industrie: verminderen grondwatergebruik	Vereniging Industriewater en Provincie Noord-Brabant
Kleine onttrekkingen	Waterschap de Dommel
Bij agrarische ondernemers: • Brabant brede uitrol van BodemUp • Bedrijfsbodem en waterplannen (BBWP) als voorwaarde om te kunnen beregenen uit grondwater • Technische innovaties	ZLTO

Prognose doelbereik 2027

De prognose van het in 2027 verwachte doelbereik, afkomstig uit de landelijke KRW-rapportage ‘Grondwater InZicht’ (Ambient & RHDHV, 2024) is weergegeven in Tabel 7. Voor GWL Zand Maas is de verwachting dat de knelpunten ten aanzien van de beïnvloeding van grondwaterafhankelijke terrestrische natuur niet voor 2027 zijn opgelost. Ditzelfde geldt voor de waterbalans in GWL Maas Slenk Diep. Hierbij is niet alleen rekening gehouden met de huidige toestand en de nog uit te voeren maatregelen tot 2027, maar ook met de risico’s bij het uitvoeren van de gewenste maatregelen en het feit dat de goede toestand na-ijlt op die maatregelen.

In de landelijke KRW-rapportage ‘Grondwater InZicht’ (Ambient & RHDHV, 2024) is geïllustreerd dat de onttrekking door de industrie in Brabant afneemt, maar de onttrekking voor beregening van landbouwgewassen toeneemt. En voor kleinere onttrekkingen zoals watervoorziening voor recreatieterreinen, watervoorziening voor de particuliere tuin of zwembad en voor veedrenking is vaak (nog) geen vergunning nodig. Er zit dus geen rem op een deel van de onttrekkingen. Het risico is daarom dat er structureel meer grondwater wordt onttrokken in de periode na 2027.

In het Grondwaterconvenant en de Droogteagenda Noord-Brabant zijn afspraken voor het beperken van de onttrekking van grondwater gespecificeerd. Zo zijn ‘herziening van het beregeningsbeleid’ en ‘inzicht in kleine onttrekkingen’ projecten die een looptijd hebben tot 2027. Door de afspraken en regulatie die daardoor ontstaat wordt de benutting van grondwater voor deze doeleinden in de toekomst beperkt. De planning is dat het nieuwe beregeningsbeleid zal worden vastgesteld tussen 2027 en 2030. Voor kleine onttrekkingen is een meldingsplicht en in bepaalde gevallen tevens een vergunningplicht ingesteld in 2024 bij waterschappen De Dommel en Brabantse Delta. Bij Waterschap Aa en Maas wordt invoering van deze verplichting overwogen. Bij onttrekkingen groter dan 50.000 m³ per jaar gaat per 1 januari 2026 een provinciale grondwaterheffing gelden. Iedere kuub meer dan 50.000 m³ onttrokken grondwater wordt belast met € 0,04. Hiermee wordt ook invulling gegeven aan het ‘gebruiker betaalt’-principe van de KRW. Meetbare effecten van deze maatregel op het doelbereik zijn waarschijnlijk pas op langere termijn (na 2027) te verwachten.

Mede gelet op de verdergaande klimaatverandering en de verwachte toename in watergebruik wordt het beperken van de onttrekking van grondwater als belangrijks maatregel gezien (Ambient & RHDHV, 2024). Dit geldt niet alleen voor GWL Maas Slenk Diep maar ook voor alle andere grondwaterlichamen, waarin de waterbalans thans wel als goed wordt beoordeeld.

⁶ Het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) is inmiddels stopgezet.

2.3.4 Drinkwaterbronnen

Actuele toestand

Tabel 10 geeft een samenvattend overzicht van de actuele toestand (rapportagejaar 2024) en de belangrijkste knelpunten ten aanzien van de staat van de drinkwaterbronnen. Volgens de drinkwatertest wordt alleen in GWL Zand Maas de toestand van de drinkwaterbronnen niet als goed beoordeeld. Dit is het gevolg van een stijgende trend in chlorideconcentraties in het gemengd ruwwater van de Brabantse winning Nuland. Daarnaast is ook in het Limburgse deel van dit GWL sprake van stijgende trends: chloride in de winning Grubbenvorst en het gewasbeschermingsmiddel bentazon in de winning Beegden.

Er zijn echter meer aandachtspunten: in veel winningen worden één of meer stoffen aangetroffen in het onttrokken grondwater, die als (potentiële) probleemstof moeten worden gezien. In deze gevallen zijn alleen (nog) geen stijgende trends vastgesteld. Volgens de drinkwaterbedrijven staat de kwaliteit van drinkwaterbronnen in toenemende mate onder druk en is de situatie de afgelopen jaren niet significant verbeterd. Verontreinigingen afkomstig uit de landbouw, industrie en huishoudens zorgen ervoor dat de kwaliteit van drinkwaterbronnen juist slechter wordt (Ambient & RHDHV, 2024).

Tabel 10. Toestand zoals gerapporteerd in 2024 en prognose van het doelbereik in 2027 voor de drinkwatertest in de Noord-Brabantse grondwaterlichamen (bron: Ambient & RHDHV, 2024).

Grondwaterlichaam	Test	Toestand rapportage 2024	Prognose 2027	Toelichting / aandachtspunten
Zand Maas	Waterwinningen		Onzeker	Probleemstof: chloride (Nuland)*
Maas Slenk Diep	Waterwinningen		Vrijwel zeker	
Zoet grondwater in dekzand (Schelde)	Waterwinningen		Vrijwel zeker	

* Niet alle (potentiële) probleemstoffen komen tot uiting in de beoordeling. Aanvullende zuivering is al nodig bij diverse winningen in verband met het aantreffen van gewasbeschermingsmiddelen en metabolieten daarvan.

Stand van zaken maatregelen

Het in paragraaf 2.3.2 en Bijlage A gegeven overzicht van de stand van zaken van maatregelen omvat ook de in SGBP3 opgenomen maatregelen gericht op de bescherming van drinkwaterbronnen.

Voor de grondwaterwinningen voor de openbare drinkwatervoorziening, (grotere) eigen winningen en industriële onttrekkingen menselijke consumptie worden per winning gebiedsdossiers (drinkwater) en feitendossiers (voedingsmiddelenindustrie) opgesteld. In de bijbehorende uitvoeringsprogramma's worden de benodigde maatregelen opgenomen. Door het RIVM (2024) is al vastgesteld dat deze niet voldoende zijn om de kwaliteit van de winningen op de lange termijn te borgen. Daarvoor zijn juist ook maatregelen gericht op de chemische toestand van de gehele grondwaterlichamen van belang (veelal ook wanneer de chemische toestand thans als goed wordt beoordeeld), inclusief het voorkomen van (verdere) vergrijzing van het grondwater.

Prognose doelbereik 2027

De prognose van het in 2027 verwachte doelbereik, afkomstig uit de landelijke KRW-rapportage 'Grondwater InZicht' (Ambient & RHDHV, 2024) is weergegeven in Tabel 10. Voor GWL Zand Maas is de verwachting dat de reeds getroffen en voorziene maatregelen er niet toe leiden dat het GWL in 2027 in goede toestand verkeert.

Uit het voorgaande blijkt dat er nog een opgave is voor de verbetering van de kwaliteit van het grondwater als grondstof voor water voor menselijke consumptie. De karakterisering (op basis van de gebiedsdossiers) laat zien dat landelijk voor de helft van de grondwaterwinningen een restopgave bestaat om de waterkwaliteit te verbeteren. Voor grondwaterwinningen is het onduidelijk of de toestand aan het verbeteren is (RIVM, 2024).

Voor het behalen van de KRW-drinkwaterdoelen is het nodig dat concentraties van probleemstoffen in de drinkwaterbronnen afnemen. Met de maatregelen in de uitvoeringsprogramma's van de gebiedsdossiers wordt de waterkwaliteit rond drinkwaterwinningen nog onvoldoende verbeterd (RIVM, 2024).

2.4 Conclusies: de restopgaven voor KRW-doelbereik

Uit de beschrijvingen van de huidige toestand van KRW-doelbereik en prognoses richting 2027 in de voorgaande paragrafen blijkt dat er voor verschillende onderdelen nog een opgave bestaat om 1) de voorgenomen maatregelen uit te voeren en 2) aanvullende maatregelen te nemen om de doelen te halen. In deze paragraaf worden deze (rest)opgaven en de oorzaken daarvan per groep van parameters/stoffen samengevat, vooral gebaseerd op de paragrafen 2.2 en 2.3 van dit rapport en de beschrijving van bronnen en handelingsperspectieven in de rapporten 'Stoffen en Maatregelen' (Lenferink *et al.*, 2024) en 'Schoon Water voor de Maas' (Ecofide & Arcadis, 2023).

Algemene constatering is dat die (rest)opgaven per (grond)waterlichaam aanzienlijk verschillen. Eén generieke aanpak voor alle resterende opgaven ligt daarom niet voor de hand. Bij het uitwerken van handelingsperspectieven is gebieds- en opgavegericht werken dan ook belangrijk.

Behalve de hierna genoemde fysieke knelpunten en bronnen van (fysisch-)chemische stoffen/parameters is er ook sprake van systematische factoren die van invloed zijn op (het beeld van) de mate van doelbereik en de daaruit volgende restopgaven. Dit betreft keuzes ten aanzien van de doelaflleiding, monitoring, toetsing en beoordeling, die niet altijd door alle waterbeheerders op dezelfde wijze zijn gemaakt (zie bijvoorbeeld Arcadis, 2022). Dit heeft vooral betrekking op de ecologische en chemische toestand van het oppervlaktewater. Verdere harmonisering tussen waterbeheerders kan leiden tot wijzigingen in het beeld van de opgaven (zowel vergroting als verkleining van opgaven is mogelijk).

2.4.1 Biologie

In veel van de Brabantse oppervlaktewaterlichamen is ook na 2027 sprake van een opgave voor één of meer van de biologische kwaliteitselementen. Dit geldt vooral voor overige waterflora, macrofauna en vis en in mindere mate voor fytoplankton. De belangrijkste knelpunten die hieraan ten grondslag liggen zijn:

- Inrichtingsknelpunten (o.a. oeverzone, lengte- en breedteprofiel, diepte);
- Hydrologische knelpunten (stroming, peildynamiek, droogval);
- Een gebrekkige fysisch-chemische waterkwaliteit, met name als gevolg van te hoge nutriëntenconcentraties;
- Te hoge watertemperaturen;
- Toxische druk als gevolg van een te hoge belasting met chemische stoffen (en mengseleffecten daarvan);
- Predatie door of concurrentie van invasieve exoten (niet-inheemse plaagsoorten);
- Connectiviteitsknelpunten (barrières voor bijvoorbeeld vismigratie).

Nutriënten worden in paragraaf 2.4.2 besproken. Knelpunten ten aanzien van temperatuur spelen vooral in kleinere beken. Hier zijn het bevorderen van kwelstromen, het aanbrengen van beekbegeleidend bos dat voor beschaduwing zorgt en het verhogen van de stroomsnelheden de belangrijkste verbeteringsopties. Naast het verbeteren van de (fysisch-) chemische waterkwaliteit zijn vooral inrichtingsmaatregelen (beek- en kreekherstel, ecologische verbindingzones/natuurvriendelijke oevers en hydrologisch herstel van natte natuurplek, bouwen met natuur), het vispasseerbaar maken van kunstwerken en (structureel) natuurvriendelijk beheer en onderhoud van belang. Lokaal / regionaal kan ook beleid gericht op het voorkomen of bestrijden van invasieve exoten van belang zijn.

2.4.2 Nutriënten

In de huidige situatie is in bijna 60% van de oppervlaktewaterlichamen sprake van één of meer fysisch-chemische parameters die niet aan het KRW-doel voldoen. Nutriënten (stikstof en/of fosfor) vormen het belangrijkste knelpunt. Er wordt nog gewerkt aan het bepalen van plaatselijk verhoogde achtergrondconcentraties voor nutriënten. Dit kan leiden tot verkleining van de opgave. Desondanks is de verwachting is dat ook na 2027 in het merendeel van de waterlichamen nog sprake is van een opgave.

Voor de chemische toestand van de grondwaterlichamen vormen de nutriënten formeel geen knelpunt. Wel vormt belasting van grondwaterafhankelijke oppervlaktewaterlichamen via het grondwater één van de immissieroutes en draagt dit bij aan het niet behalen van de doelen voor oppervlaktewater. Als gevolg hiervan is er ook voor het grondwater sprake van restopgaven.

De belangrijkste bronnen en emissieroutes van nutriënten zijn:

- Landbouwemissies: uitspoeling als gevolg van historische en actuele bemesting (met name op uitspoelingsgevoelige gronden) en afspoeling na actuele bemesting (en in mindere mate atmosferische depositie);
- Emissies via rwzi-effluent;
- Grensoverschrijdende aanvoer (buitenland).

Maatregelen dienen zich vooral op deze bronnen te richten. Het belang van elk van deze bronnen verschilt per regio (zie Bijlage A). Daarnaast is inlaat van nutriëntenrijk water uit Rijkswater een relevante bron voor een deel van de waterlichamen. Dit speelt vooral bij beeksystemen (getypeerd als bovenlopen) die afhankelijk zijn van inlaat van water en relatief lage doelconcentraties van stikstof en fosfor kennen, met name binnen het beheergebied van Waterschap Aa en Maas.

2.4.3 Gewasbeschermingsmiddelen

In een deel van de oppervlaktewaterlichamen worden één of meer gewasbeschermingsmiddelen en/of biociden in normoverschrijdende concentraties aangetroffen. Dit betreft in totaal 11 verschillende KRW-parameters. Een deel van deze stoffen mag al niet meer worden toegepast, maar wordt nog wel in het milieu aangetroffen. De verwachting is dat ook na 2027 nog sprake zal zijn van een opgave.

Daarnaast leiden gewasbeschermingsmiddelen ook tot problemen in het grondwater, met name in GWL Zand Maas. Zo is bij diverse drinkwaterwinningen aanvullende zuivering nodig in verband met het aantreffen van gewasbeschermingsmiddelen en metabolieten daarvan. Voor bescherming van drinkwaterbronnen verdienen vooral de grondwaterbeschermingsgebieden bijzondere aandacht.

De belangrijkste bronnen en emissieroutes van gewasbeschermingsmiddelen zijn:

- Landbouwemissies: uitspoeling (met name op uitspoelingsgevoelige gronden, met specifieke aandacht voor de grondwaterbeschermingsgebieden), afspoeling na toepassing op gewassen en erfemissies;
- Emissies via rwzi-effluent (na toepassing in met name stedelijk gebied en afvoer naar rwzi's);
- Grensoverschrijdende aanvoer (buitenland).

2.4.4 Zware metalen

In vrijwel alle Brabantse oppervlaktewaterlichamen worden één of meer metalen normoverschrijdend aangetroffen. Dit betreft in totaal 11 metalen. Voor een deel hiervan wordt dit (tenminste ten dele) veroorzaakt door natuurlijke processen. Voor dergelijke natuurlijk verhoogde achtergrondconcentraties, op landelijk niveau vastgesteld, mag bij de beoordeling gecorrigeerd worden. Voor verhoogde concentraties ten gevolge van antropogene beïnvloeding, bijvoorbeeld door pyrietoxidatie als gevolg van nitraatuitspoeling door (historische en/of actuele) bemesting, mag dit niet. Toch kan ook voor dergelijke metalen een deel van de aangetroffen concentraties wel degelijk van natuurlijke oorsprong zijn. Landelijk en regionaal (ook Maas-breed) lopen daarom onderzoekstrajecten voor het afleiden van regionale achtergrondconcentraties in relatie tot de bestaande normen. Mogelijk wordt de beoordeling voor enkele metalen (kobalt, arseen, seleen, zink, nikkel, uranium; zie o.a. Lenferink *et al.*, 2024) daar in de komende jaren op aangepast. Dit kan leiden tot een beperktere restopgave voor deze metalen. De verwachting is evenwel dat ook in 2027 nog sprake zal zijn van opgaven.

In het grondwater zijn binnen de KRW alleen arseen, cadmium, nikkel en lood genormeerd. Op het niveau van de grondwaterlichamen vormen deze stoffen geen knelpunt. Wel is lokaal/regionaal sprake van verhoogde concentraties van arseen, cadmium en/of nikkel, die ook bijdragen aan normoverschrijdingen in grondwaterafhankelijke oppervlaktewaterlichamen. Ook dit zal na 2027 nog spelen.

De belangrijkste bronnen en emissieroutes van metalen zijn:

- Uit- en afspoeling van landbouw- en natuurgonden, als gevolg van natuurlijke en/of antropogeen beïnvloede processen (met name voor arseen, kobalt, zink, seleen, nikkel, uranium, cadmium) of historische verontreinigingen (bijvoorbeeld zink en cadmium in De Kempen);
- Directe bedrijfsmatige lozingen op oppervlaktewater;
- Indirecte bedrijfsmatige lozingen via rwzi's;
- Overige emissies via rwzi-effluent;
- Emissies via regenwateruitlaten en riooloverstorten;

- Verkeer en vervoer (atmosferische depositie, bandenslijtage);
- Overige emissies naar de lucht (atmosferische depositie);
- Grensoverschrijdende aanvoer (buitenland).

Welke bronnen (het meest) relevant zijn, verschilt per specifieke stof (zie bijvoorbeeld Lenferink *et al.*, 2024). In veel gevallen is er sprake van regionale variatie, en/of is nader brononderzoek noodzakelijk.

2.4.5 Industriële stoffen

Industriële stoffen kunnen vrijkomen bij industriële (productie)processen, maar ook bij verbrandingsprocessen of na gebruik van producten door consumenten. Het betreft een verzameling van stoffen die niet noodzakelijk een verband met elkaar houden, zoals bij metalen en gewasbeschermingsmiddelen wel vaak het geval is. Vier van deze KRW-parameters worden in een deel van de oppervlaktewaterlichamen in normoverschrijdende concentraties aangetroffen. Dit betreft som PBDE's (brandvertragende stoffen), PFOS, hexachloorbutadienen en dioxines. De verwachting is dat ook na 2027 nog sprake zal zijn van een opgave.

In het grondwater vormen industriële stoffen volgens de formele KRW-beoordelingssystematiek thans geen knelpunt. Toch vormen ook stoffen uit deze groep wel een aandachtspunt vanwege de geleidelijke vergrijzing van het grondwater en de verslechtering van de kwaliteit van drinkwaterbronnen.

De belangrijkste bronnen en emissieroutes van industriële stoffen zijn:

- Directe bedrijfsmatige lozingen op oppervlaktewater;
- Indirecte bedrijfsmatige lozingen via rwzi's;
- Bedrijfsmatige emissies naar de lucht (atmosferische depositie);
- Overige emissies via rwzi-effluent (bijvoorbeeld na gebruik door consumenten);
- Grensoverschrijdende aanvoer (buitenland);
- Waterinlaat vanuit Rijkswater.

Welke bronnen (het meest) relevant zijn, verschilt per specifieke stof (zie bijvoorbeeld Lenferink *et al.*, 2024). Zo is voor PFOS ook afspoeling na het gebruik van PFOS-houdend brandblusschuim een bekende emissieroute.

2.4.6 Overige stoffen

Naast de reeds genoemde groepen van stoffen vormen met name ammonium en enkele polycyclische aromatische koolwaterstoffen (PAK's) een probleem in een aanzienlijk deel van de Brabantse oppervlaktewaterlichamen. De verwachting is dat ook na 2027 nog sprake zal zijn van opgaven.

De belangrijkste bronnen en emissieroutes van ammonium zijn:

- Landbouwemissies: uit- en afspoeling na bemesting en atmosferische depositie;
- Emissies via riooloverstorten en rwzi-effluent;
- Afbraak van organisch materiaal (bijvoorbeeld na het afsterven van waterplanten).

PAK's komen onder meer vrij bij onvolledige verbranding en zijn daardoor via atmosferische depositie wijd verspreid. Daarnaast komen ze voor in steenkool en teer en worden ze gebruikt in middelen om hout te beschermen tegen aantasting. Zo zijn in het verleden veel houten beschoeiingen geplaatst waaruit PAK's vrijkomen. Dit is inmiddels niet meer toegestaan. Doordat de actuele PAK-emissies al flink zijn afgenomen, neemt het belang van historische verontreinigingen relatief toe. De belangrijkste resterende bronnen en emissieroutes van PAK's naar water zijn:

- Emissies vanuit met PAK's verontreinigd sediment (veelal historische verontreinigingen; door opwerveling, bijvoorbeeld bij gemalen, door baggeren of door scheepvaart);
- Emissies via riooloverstorten en rwzi-effluent.

Voor PAK's geldt dat de wijze van monitoring medebepalend is voor de normstelling. Er lopen (landelijke) trajecten voor mogelijke aanpassingen aan normen/doelen, meet- en beoordelingsmethoden, die kunnen leiden tot een verandering van het beeld van de restopgaven.

3 Aanpak restopgaven: mogelijke maatregelen

3.1 De ‘knoppen om aan te draaien’

De mogelijkheden om de oorzaken van bestaande restopgaven (zie 2.4) terug te brengen zijn beperkt tot een aantal ‘knoppen om aan te draaien’, met daarbij vervolgens verschillende mogelijke maatregelen en in te zetten instrumenten. Voor het beschrijven van dit alles is gebruik gemaakt van input van provincie, de Brabantse waterschappen en omgevingsdiensten, opgehaald in verschillende werksessies. Daarnaast is gebruik gemaakt van recente analyses en onderzoeksrapporten uit de provinciale KRW-impuls zelf, van het Programmabureau Maas, maar ook vanuit het landelijke KRW-impulsprogramma. Als uitgangspunt hierbij zijn de bestaande doelen en normen voor stoffen gehanteerd.

Als impulsmaatregelen worden alle maatregelen beschouwd die aanvullend zijn ten opzichte van de maatregelen die als KRW-maatregel zijn opgenomen in SGBP3 (2022-2027), het provinciale RWP en in de regionale waterbeheerprogramma's. Sommige geïnventariseerde impulsmaatregelen zijn reeds ingezet in de afgelopen jaren en in die zin niet ‘nieuw. Omdat deze maatregelen wel aanvullend zijn op SGBP3, worden deze maatregelen in het vervolg van dit rapport wel meegenomen en beschreven. Daarbij wordt aangegeven wanneer een impulsmaatregel al eerder gestart of ingezet is.

Hoewel de bronnen en oorzaken van het nog niet voldoen aan KRW-doelen (vooral voor stoffen/normen) nog niet altijd bekend zijn, zijn de ‘knoppen om aan te draaien’ voor de provincie en de Brabantse waterschappen, gemeenten en omgevingsdiensten als volgt te categoriseren:

1. Inrichting en beheer van het watersysteem op orde krijgen;
2. Inrichting en beheer van het watersysteem op orde houden;
3. Verminderen van emissies van stoffen uit landelijk gebied;
4. Verminderen van emissies van stoffen uit stedelijk gebied en industrie;
5. Verminderen van belasting uit Rijkswateren en bovenstroomse wateren uit binnen- en -buitenland;
6. Grondwater: behouden en beschermen van zoete grondwatervoorraden en drinkwaterbronnen en herstel van sponswerking, grondwaterstanden en hydrologische condities voor aquatische en terrestrische ecosystemen

Tabel 11 geeft een overzicht van deze ‘knoppen’ en de daarbij geïnventariseerde, mogelijke maatregelen per restopgave. Het gaat hierbij om weergave van de onderdelen en stofgroepen waar maatregelen direct op ingrijpen. Indirecte effecten zijn er uiteraard ook: uiteindelijk staan alle KRW-maatregelen voor oppervlaktewater (en deels ook voor grondwater) in het teken van (onder meer) de biologie en het goed functioneren van het aquatisch ecosysteem. Voor de helderheid zijn deze indirecte effecten niet aangegeven in de tabel.

In tabel 11 is ook aangegeven of een maatregel zich richt op grond- en/of oppervlaktewater. In de volgende paragrafen worden alle mogelijke impulsmaatregelen toegelicht. Hoewel de maatregelen inhoudelijk veelal niet 1 op 1 overeenkomen, zijn in essentie veel van de in deze rapportage geïdentificeerde maatregelen in de landelijke tussenevaluatie KRW (Slagter *et al.*, 2024) ook op landelijk niveau als effectief aangeduid. Dit is ook aangegeven in de onderstaande tabel.

In paragrafen 3.2 -3.4 worden de mogelijke maatregelen verder toegelicht. Daarbij wordt aangegeven wat de provincie en de waterschappen als partijen zelfstandig kunnen doen, welke maatregelen ze samen of beiden op kunnen pakken én waarvoor provincie en waterschappen afhankelijk zijn van andere partijen. Deze verdeling is in lijn met de verantwoordelijkheids- en bevoegdheidsverdeling zoals beschreven in hoofdstuk 1.

Tabel 11. 'Knoppen om aan te draaien' voor de provincie en de Brabantse waterschappen, gemeenten en omgevingsdiensten, om het bereiken van de KRW-doelen dichterbij te brengen. Daarbij is gespecificeerd op welke restopgave(n) en compartiment(en) iedere 'knop' betrekking heeft. Tevens is aangegeven welke maatregelen ook in de landelijke tussenevaluatie KRW (Slagter et al., 2024) als effectief zijn aangeduid.

Mogelijke handelingsperspectieven	Betrekking op restopgaven						Compartiment	
	Biologie	Nutriënten	Gewasbescher- mingsmiddelen	Zware metalen	Industriële stoffen	Overige stoffen	Oppervlakte- water	Grondwater Landelijke tussenevaluatie KRW
1. Biologie op orde voor oppervlaktewater								
<i>Op orde krijgen: versnellen uitvoering inrichtingsmaatregelen</i>								
– Uitvoeren en waar nodig versnellen van geplande (inrichtings)maatregelen	X						X	X
– Inzet van meer dwingend instrumentarium voor grondverwerving	X						X	X
– Grondbank opzetten ten behoeve van beschikbaarheid van ruilgronden	X						X	
– Watersysteemherstel in en rondom natte natuurparels en beekdalen	X						X	X
<i>Op orde krijgen: kleinschalige inrichtingsmaatregelen</i>								
– Kleinschalige inrichtingsmaatregelen uitvoeren in watergangen	X						X	X
<i>Op orde houden: beheer en onderhoud en aanpak exoten/plaagsoorten</i>								
– Aangepast beheer en onderhoud van waterlichamen en aangrenzende waterlopen	X	X					X	X
– Aanpak van verspreiding van exoten/plaagsoorten.	X						X	X
– Effectmonitoring: meer grip op effecten van maatregelen voor gerichte sturing op doelbereik	X	X					X	
2. Chemie op orde voor oppervlakte- en grondwater								
<i>Verminderen emissies uit landelijk gebied</i>								
– Af- en uitspoelingsgevoelige gronden in beeld		X	X				X	X
– Stimuleren van beperking van emissies uit agrarisch grondgebruik		X	X	X			X	X
– Verminderen van verontreiniging met gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten in uit- en afspoelingsgevoelige gronden via middelsturing		X	X				X	X
– Verminderen van verontreiniging met gewasbeschermingsmiddelen in grondwaterbeschermingsgebieden door middelsturing			X				X	X
– Doelsturing voor vermindering van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen bij uitspoelingsgevoelige gronden		X	X				X	X
– Beperken erfemissies van gewasbeschermingsmiddelen vanaf spoelplaatsen			X				X	
– Aanscherpen regelgeving op in pacht uitgegeven gronden		X	X				X	X
– Generiek beleid en inzet van de Rijksoverheid		X	X				X	X
– Verplichte registratie van gebruikte gewasbeschermingsmiddelen			X				X	X
– Sturing op de afzetmarkt van de agrarische sector			X				X	X
<i>Verminderen emissies uit stedelijk gebied en industrie</i>								
– Afstemming en mogelijke aanpassingen aan doelen/normen, monitoring- en beoordelingsmethoden	X	X				X	X	X

Mogelijke handelingsperspectieven

Betrekking op restopgaven

Compartiment

	Biologie	Nutriënten	Gewasbeschermingsmiddelen	Zware metalen	Industriële stoffen	Overige stoffen	Oppervlaktewater	Grondwater	Landelijke tussenevaluatie KRW
– Aanpassing van toetsing en beoordeling voor stoffen door inzicht in natuurlijke achtergrondconcentraties		X	X	X		X	X		X
– Onderzoek naar bronnen van stoffen		X		X	X	X	X	X	X
– Procesmaatregelen en eventuele uitbreidingen op rwzi's		X				X	X		X
– Voortzetten en waar nodig intensiveren van het bezien en herzien van vergunningen voor directe lozingen		X	X	X	X	X	X		X
– Verkennen van inzet van prijsprikkels om verontreinigingen door lozingen terug te dringen		X	X	X	X	X	X		
– Relevante vergunningen voor indirecte lozingen bezien en waar nodig herzien		X	X	X	X	X	X		X
– Versterken van toezicht bij vergunningplichtige en niet-vergunningplichtige directe en indirecte lozingen		X	X	X	X	X	X		X
– Borgen van KRW-proof toetsen van lozingen		X	X	X	X	X	X		X
– Baggeren van (verontreinigde) waterbodems.	X	X	X	X	X	X	X		X
– Aanpassing en aanscherping Rijksbeleid voor lozingen en aanpak van diffuse verontreinigingen			X	X	X	X	X	X	X
– Afspraken over aanvullende zuiveringsstappen op rwzi's en financiering daarvan rwzi			X	X	X	X	X		
– Betrekken en motiveren van gemeenten als belangrijke partij bij indirecte lozingen, riooloverstorten en hemelwateruitlaten	X	X	X	X	X	X	X	X	X
– Versterken van bewustwording en inzet bij bedrijfsleven				X	X	X	X	X	X
<i>Verminderen aanvoer van verontreinigingen uit Rijkswateren en bovenstroomse wateren uit binnen- en buitenland</i>									
– Verminderen van aanvoer van stoffen uit bovenstroomse wateren en uit Vlaanderen		X	X	X	X	X	X		X
3. Grondwater: behouden en beschermen van zoete grondwatervoorraden en drinkwaterbronnen, en herstel van sponswerking, grondwaterstanden en hydrologische condities voor aquatische en terrestrische ecosystemen									
<i>Uitvoering KRW-relevante maatregelen Droogteagenda</i>	X						X	X	

3.2 Biologie op orde voor oppervlaktewater

3.2.1 Op orde krijgen: versnellen uitvoering inrichtingsmaatregelen

Wat kan de provincie zelf doen?

Uitvoeren en waar nodig versnellen van geplande (inrichtings)maatregelen

Voor de uitvoering van inrichtingsmaatregelen voor natuur en landschap is er een nauwe koppeling tussen de KRW-opgaven, met name de realisatie van de Natte Natuurparels, en de ontwikkeling van het Natuur Netwerk Nederland (NNN) en het Natuur Netwerk Brabant (NNB), aangezien deze gebieden overlappen. Daarom worden deze opgaven gezamenlijk aangepakt, deels via de Gebiedsgerichte Aanpak. Door in te zetten op versnelde realisatie van de maatregelen voor Natte Natuurparels, NNN en NNB voor eind 2027 kan provincie bijdragen aan ecologisch doelbereik.

De realisatie van inrichtingsmaatregelen, het hydrologisch herstel van de Natte Natuurparels en de ontwikkeling van het NNN zijn sterk afhankelijk van beschikbare financiële middelen (vooral voor gebiedsprocessen en grondverwerving). Voor de eerste tranche van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) zijn rijksmiddelen aan de provincie toegekend, maar het wegvallen van landelijke steun voor het NPLG en de daarbij behorende financiering vormt een belangrijk knelpunt voor de realisatie van de inrichtingsmaatregelen en daarmee het behalen van de KRW-doelstellingen. Dit geldt met name voor de integrale aanpak (zie onderstaand tekstkader).

Aanpak landelijk gebied in Brabant

In het regeerprogramma van Kabinet Schoof (2024) is aangekondigd dat het NPLG wordt stopgezet. Naast het wegvallen van het merendeel van de NPLG-middelen (het Transitiefonds Landelijk gebied) zorgen kostenstijgingen in projecten en het wegvallen van subsidiemogelijkheden van NNB-percelen buiten het NNN voor extra financiële uitdagingen.

Voor de provincie Noord-Brabant betekent dit een herpositionering in lijn met het Bestuursakkoord Samen maken we Brabant. Deze herpositionering richt zich op de aanpak van het Brabants Programma Landelijk Gebied en op het concreter maken van de gebiedsgerichte aanpak.

De kernvraag is hoe de provincie verdergaat met de ontwikkeling van het landelijk gebied, terwijl de wettelijke doelen op het gebied van natuur, stikstof, water en klimaat onverminderd blijven gelden. Tegelijk is het cruciaal om de landbouw door te ontwikkelen en agrarische ondernemers toekomstperspectief te bieden.

De provincie werkt daarom aan een Aanpak Landelijk Gebied om de groenblauwe opgaven te concretiseren, prioriteiten te stellen binnen de beperkte middelen, knelpunten op te lossen en samen met partners snel tot uitvoering over te gaan. Om de voortgang van de inrichtingsmaatregelen te waarborgen is het van belang dat de provincie onderzoekt of, en hoe, bestaande afspraken over cofinanciering van inrichtingsmaatregelen herzien of aangepast moet worden.

Naast het wegvallen van het BPLG (Brabants Programma Landelijk Gebied) brengen kostenstijgingen in projecten en de herbegrenzing van het NNB extra uitdagingen met zich mee. Door de herbegrenzing van het NNB kunnen sommige gebieden geen aanspraak meer maken op subsidies van het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB), waardoor uitvoering van maatregelen onder druk staat. Door deze ontwikkelingen is het van belang dat de provincie onderzoekt of en hoe bestaande afspraken over cofinanciering van inrichtingsmaatregelen herzien of aangepast moeten worden om de voortgang van de inrichtingsmaatregelen te waarborgen.

Wat kunnen de waterschappen zelf doen?

Uitvoeren en waar nodig versnellen van geplande (inrichtings)maatregelen

In de huidige water(beheer)programma's van provincie en waterschappen is opgenomen welke KRW-maatregelen de provincie en waterschappen in de KRW-planperiode 2022-2027 hebben afgesproken uit te voeren (resultaatsverplichting). Zoals aangegeven in paragraaf 2.2 en 2.3 ligt de uitvoering van maatregelen door de waterschappen niet volledig op schema. Dit heeft in belangrijke mate te maken met een onvoldoende grondpositie. Het bereiken van de ecologische KRW-doelen kan niet zonder de voorgenoemde maatregelen. Versnelling van realisatie van nog niet uitgevoerde maatregelen is belangrijk om eind 2027 te kunnen laten zien dat alles op alles is gezet om KRW-doelen te halen.

Voor de uitvoering van vooral inrichtingsmaatregelen is in de provincie een koppeling gelegd tussen KRW-opgaven en realisatie van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) en Brabantse natuurbeleid voor Natura-2000, ecologische verbindingzones en natte natuurparels, deels via de Gebiedsgerichte Aanpak. Met deze koppeling kan synergie bereikt worden in doelen en opgaven, en wordt ook rekening gehouden met maatschappelijke en economische belangen van stakeholders in gebieden. Tegelijkertijd vragen deze integrale plannen en realisatie daarvan om veel doorlooptijd en capaciteit, en zijn ook kosten voor grondverwerving en uitvoering fors toegenomen. Bij KRW-waterlichamen die ook als ecologische verbindingzones zijn aangewezen speelt bovendien dat in veel gevallen afspraken zijn gemaakt over verdeling van realisatie en financiering tussen waterschappen (10 van de 25 meter brede stroken) en gemeenten (15 van de 25 meter), maar dat gemeenten lang niet altijd hun aandeel kunnen of willen aanpakken. Aanpak van alleen het waterschapsdeel is in die gevallen niet altijd doelmatig.

Het verder wegvallen van de landelijke inzet op het NPLG en de financiële inzet daarbij zijn in dit kader belangrijke knelpunten voor het werken aan KRW-doelbereik – zie ook hierboven. Andere knelpunten voor tijdige en volledige uitvoering van KRW-inrichtingsmaatregelen zijn vooral beschikbaarheid van gronden en beperkte (vrijwillige)

medewerking van grondeigenaren, maar ook beperkt beschikbare (markt)capaciteit voor voorbereiding en uitvoering van projecten.

Voor het versnellen van de uitvoering van de inrichtingsmaatregelen is aanvullend budget en capaciteit nodig, naast afstemming en afspraken met gemeenten over KRW-maatregelen bij ecologische verbindingzones. Dit is echter alleen zinvol wanneer er ook projecten kunnen worden uitgevoerd. Beschikbaarheid van benodigde gronden is hierbij, zoals hierboven beschreven, het belangrijkste aandachtspunt. Het gaat dan om beek- en kreekherstel, natuurvriendelijke inrichting van oevers en andere maatregelen die vragen om ruimte in en ook langs waterlichamen. Voor KRW-doelbereik kan het nodig zijn meer dwingend te sturen op de beschikbaarheid van gronden, via bijvoorbeeld gedoogplicht, verplichte kavelruil, aanpassing van planologische functies van gronden en wellicht ook onteigening.

In 2023 is een factsheet gemaakt van de juridische instrumenten die Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten onder de Omgevingswet hebben om te sturen op het gebruik van gronden voor de verbetering van de waterkwaliteit en sturing op KRW-doelbereik in 2027. In dit overzicht⁷ is ook opgenomen dat KRW-doelbereik een titel is om instrumenten als opleggen van gedoogplichten, landinrichtingsbesluit en onteigening in te kunnen zetten. Waterschappen Brabantse Delta en De Dommel hebben bestuurlijk al besloten dit dwingend instrumentarium waar nodig in te gaan zetten, evenals de provincie (voor natte natuurgebieden).

Inzet op zwaarder juridisch instrumentarium vergt een gedegen en tijdrovend proces, met lange doorlooptijd. Met onteigening kunnen de meest effectieve percelen worden verworven, maar het proces daarvoor vraagt om goede inhoudelijke en juridische onderbouwing, meerdere jaren en in veel gevallen ook medewerking van gemeenten. Bij mogelijk gewenste wijzigingen in ruimtelijke functies van gronden zijn provincie en waterschappen namelijk afhankelijk van medewerking van gemeenten, die via omgevingsplannen het planologisch beleid vaststellen. Het is door dit alles niet te verwachten dat inzet van deze juridische instrumenten leidt tot volledige uitvoering van alle geplande maatregelen voor eind 2027, maar mogelijk wel grotendeels in de volgende planperiode (2028-2033). Daarnaast is schadeloosstelling bij dwingend instrumentarium aan de orde. De kosten hiervan zijn uiteraard afhankelijk van de mate waarin dwingend instrumentarium ingezet wordt.

Wat kunnen de provincie en de waterschappen samen of beiden doen?

Watersysteemherstel in en rondom natte natuurgebieden en beekdalen

Zoals eerder aangegeven is er een rechtstreeks verband tussen het realiseren van het KRW-maatregelenpakket en onder meer het realiseren van Natte Natuurgebieden binnen het NNN en NNB. Voor de realisatie van de doelen voor Natura2000, het Natuur Netwerk Nederland (NNN) en het Natuur Netwerk Brabant (NNB) is het belangrijk dat de hydrologische situatie op orde is (zowel kwalitatief als kwantitatief). De (grond)waterstanden in Natte Natuurgebieden en ook beekdalen zijn op dit moment vrijwel altijd te laag en zullen verhoogd moeten worden. Dit geldt voor gebieden verdeeld over heel de provincie. De inrichtingsmaatregelen die nodig zijn voor herstel van Natte Natuurgebieden zijn onderdeel van het KRW-maatregelenpakket voor de huidige planperiode 2022-2027, voor zover het de Natte Natuurgebieden binnen het NNN en NNB betreft.

Voor het behalen van de KRW-doelen voor zowel grond- als oppervlaktewater is het noodzakelijk dat de hydrologische omstandigheden eind 2027 zoveel mogelijk op orde zijn, zowel in als rondom de Natte Natuurgebieden en in beekdalen. Afspraken voor hydrologisch herstel van Natte Natuurgebieden zijn gemaakt in het kader van de Droogteagenda. Beekdalen spelen hierin echter ook een belangrijke rol. Gezien de KRW-opgave naar eind 2027 is er een intensivering en versnelling van uitvoering nodig, ook voor de zones rondom de Natte Natuurgebieden (overgangsgebieden) en de beekdalen.

De provincie en waterschappen hebben gedeelde belangen, taken en verantwoordelijkheden bij het realiseren van de genoemde hydrologische randvoorwaarden. Provincie en waterschappen dienen hiervoor gezamenlijk en per gebied na te gaan welke technische maatregelen er nodig en het meest effectief zijn voor watersysteemherstel, zoals waterpeilverhoging, wat het impactgebied is en wat de effecten van maatregelen zijn. Ook zal bekeken moeten worden welke juridische, technische en financiële instrumenten ingezet moeten worden voor tijdig en maximaal doelbereik. De gebiedsgerichte uitwerking van maatregelen dient bovendien afgestemd te worden op de

⁷ Factsheet aanpassen grondgebruik voor KRW, FLO Legal (2023).

ontwikkelingen rondom de overgangsgebieden bij Natura2000-gebieden, omdat er waarschijnlijk overlap zit in gebieden, maatregelen en in te zetten instrumenten.

De realisatie van het NNN/NNB door middel van inrichtingsmaatregelen, waaronder het hydrologisch herstel van de Natte Natuurparels, is sterk afhankelijk van beschikbare financiële middelen. Zie ook de opmerkingen hierover bij 'Uitvoeren en waar nodig versnellen van geplande (inrichtings)maatregelen'.

Waarvoor zijn provincie en waterschappen afhankelijk van andere partijen?

Grondbank opzetten ten behoeve van beschikbaarheid van ruilgronden

Een nader te verkennen mogelijkheid is het opzetten van regionale grondbanken voor uitruil van gronden. Dit gaat verder dan het bestaande strategische grondbeleid van overheden. Deze optie kan verkend worden in samenspraak met gemeenten en ook landbouworganisaties. Opzet van een grondbank vraagt lange aanloop, veel aanvullende administratieve druk. Bovendien is de grondbehoefte heel lokaal en heeft een grondbank waarschijnlijk alleen effect op regionaal schaalniveau. De bijdrage van dit instrument aan KRW-doelbereik in 2027 (en daarna) is door dit alles naar verwachting beperkt.

3.2.2 Op orde krijgen: kleinschalige inrichtingsmaatregelen

Wat kunnen de waterschappen zelf doen?

Kleinschalige inrichtingsmaatregelen uitvoeren in watergangen

Met relatief kleine aanvullende maatregelen kan ook veel bereikt worden. Het gaat dan om maatregelen als toevoegen van beschaduwing door bomen/struiken, dood hout laten liggen of juist aanbrengen in beken, beekbegeleidend bos tot ontwikkeling te laten komen en beekhout te laten liggen, en het verwijderen van stuwen in kleinere bovenlopen in het kader van beek-/systeemherstel. Met kleinschalige inrichtingsmaatregelen kan ook bijgedragen worden aan stromingsdynamiek in waterlichamen. Waterschap Brabantse Delta heeft dit als maatregel al opgenomen in het maatregelenpakket voor de huidige planperiode 2022-2027.

Door middel van de Stimuleringsregeling Landschap (STILA) hebben agrariërs en particulieren in het buitengebied de mogelijkheid om tegen vergoeding flauwe taludoevers aan te leggen, binnen en zeker ook buiten de begrenzing van KRW-waterlichamen. Deze regeling kan nog meer onder de aandacht worden gebracht en gestimuleerd.

Waarvoor zijn provincie en waterschappen afhankelijk van andere partijen?

Voor kleinschalige inrichtingsmaatregelen speelt aankoop en/of beschikbaarheid van gronden niet of nauwelijks een rol, aangezien deze maatregelen binnen het bestaande (legger)profiel van wateren worden uitgevoerd. Afhankelijkheid van derden is dan ook zeer beperkt, behalve voor draagvlak ten aanzien van bereikbaarheid voor het aanleggen en onderhouden van maatregelen.

3.2.3 Op orde houden: beheer en onderhoud en aanpak exoten/plaagsoorten

Wat kan de provincie zelf doen?

Aanpak van verspreiding van exoten/plaagsoorten

Invasieve exoten/plaagsoorten kunnen ook ecologisch doelbereik belemmeren. Dit vraagt om gerichte maatregelen, zoals het verwijderen van exoten om verstoring van de waterkwaliteit te voorkomen. Naast beheersing dienen ook herstelmaatregelen genomen te worden. Provincies zijn verantwoordelijk voor de bestrijding en beheersing van de invasieve exoten uit bijlage Vc van het Bkl. Provincie Noord-Brabant heeft sinds 2020 een plan van aanpak voor invasieve exoten. Verdere uitwerking en uitvoering hiervan door onder andere de provincie is nodig om effecten te bereiken, ook in relatie tot KRW-doelbereik.

Wat kunnen de waterschappen zelf doen?

Aangepast beheer en onderhoud van waterlichamen en aangrenzende waterlopen

Hoewel het maaibeheer van wateren en oevers door de waterschappen in de afgelopen jaren al is aangepast naar meer natuurvriendelijke werkwijzen, is er naar verwachting in verschillende waterlichamen nog ecologische winst mogelijk door meer gedifferentieerd, extensiever maaibeheer uit te voeren. Door al dan niet plaatselijk meer oever- en waterplanten te laten staan, wordt bijgedragen aan doelbereik voor KRW-kwaliteitsselementen waterplanten, macrofauna en vissen. Kanttekening hierbij is dat extensiever maaibeheer wel mogelijk moet zijn in relatie tot voldoende waterafvoermogelijkheden, om wateroverlast te voorkomen.

Ook afvoer van het maaisel dat vrijkomt bij maaiwerkzaamheden is een aandachtspunt. Maaisel afvoeren betekent dat nutriënten uit het systeem worden verwijderd (vershraling). Tevens worden zo ammoniumpieken en zuurstofgebrek door afbraak van plantenresten in het watersysteem voorkomen. Deze maatregel is met name relevant voor wateren met weinig andere bronnen van nutriënten, waar doelbereik met kleine ingrepen voor handen is. Maaisel kan ingezet worden als bron voor organische stof op aanliggende landbouwpercelen. Sloopmaaisel kan op een gebruiksvriendelijke manier worden aangeboden aan aanliggende perceeleigenaren door het op hopen te zetten of in balen te persen, zodat het makkelijker kan worden afgevoerd en gebruikt.

Aanpak van verspreiding van exoten/plaagsoorten

Invasieve exoten/plaagsoorten kunnen ook ecologisch doelbereik belemmeren. Dit vraagt om gerichte maatregelen, zoals het verwijderen van exoten om verstoring van de waterkwaliteit te voorkomen. Naast beheersing dienen ook herstelmaatregelen genomen te worden. Provincies zijn verantwoordelijk voor de bestrijding en beheersing van de invasieve exoten uit bijlage Vc van het Bkl. De waterschappen zijn verantwoordelijk voor de aanpak van de muskus- en beverrat conform de Waterwet. Voor overige soorten is het Rijk (ministerie LNV) verantwoordelijk. De provincie Noord-Brabant heeft sinds 2020 een plan van aanpak voor invasieve exoten. Verdere uitwerking en uitvoering door de waterschappen is nodig om effecten te bereiken.

Effectmonitoring: meer grip op effecten van maatregelen voor gerichte sturing op doelbereik

Zoals bronnen van stoffen en daarmee aangrijpingspunten voor maatregelen niet altijd volledig in beeld zijn, zo is ook de mate van effect van sommige (inrichtings)maatregelen gericht op biologie/ecologie niet altijd inzichtelijk. Dit geldt met name voor maatregelen gericht op de biologische doelen, zo blijkt ook uit de inzet op KRW-doelbereik tot nu toe (zie ook hoofdstuk 2). Om meer grip te krijgen op effecten van maatregelen, is gerichte monitoring van ingreep-effectrelaties van belang. De waterschappen geven aan dat zij het belangrijk vinden om hier gezamenlijk meer aandacht aan te besteden, ook met een doorkijk naar vervolgmaatregelen na 2027.

Waarvoor zijn provincie en waterschappen afhankelijk van andere partijen?

Afhankelijkheid van andere partijen speelt bij beheer en onderhoud (anders dan peilbeheer) en/of aanpak van invasieve exoten geen of hooguit een beperkte rol vanwege toegang tot gronden/eigendommen van derden. Wel is het van belang dat Rijksbeleid blijft worden gericht op minimalisatie van de kans dat exoten zich in en langs Nederlandse oppervlaktewateren kunnen vestigen en verspreiden. Handhaving van landelijke wet- en regelgeving ten aanzien van exoten door de daartoe bevoegde organisaties is hierbij belangrijk.

3.3 Chemie op orde voor oppervlakte- en grondwater

3.3.1 Verminderen emissies uit landelijk gebied

Wat kan de provincie zelf doen?

Af- en uitspoelingsgevoelige gronden in beeld

Om gericht te kunnen inzetten op maatregelen voor emissiebeperking van (met name) nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen uit agrarisch grondgebruik is het gewenst om een scherper en eenduidig beeld te hebben van de ligging en eigenschappen van uitspoelingsgevoelige gronden. Dat kan zowel gebieden met hoge freatische grondwaterstanden betreffen als juist gebieden met diepere grondwaterspiegels. Om dit beeld te verkrijgen, is een Brabant-breed onderzoek nodig. In 2025 kan dit onderzoek worden uitgevoerd, onder regie van de provincie, zodat daarna gebiedsgericht gewerkt kan worden aan de eerder beschreven maatregelen voor emissiebeperking in het landelijk gebied.

Verminderen van verontreiniging met gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten in grondwaterbeschermingsgebieden door middelsturing

De problematiek met gewasbeschermingsmiddelen in grondwaterbeschermingsgebieden is urgent: het ondiepe en ook diepe grondwater bevat in veel grondwaterbeschermingsgebieden gewasbeschermingsmiddelen en metabolieten daarvan – zie ook hoofdstuk 2. Dit leidt richting de toekomst tot steeds meer problemen voor zowel het bodemleven, de drinkwatervoorziening als (via uitspoeling) oppervlaktewater. Vrijwillige maatregelen leiden tot op heden tot onvoldoende resultaat. Andere, meer dwingende maatregelen voor middelsturing zijn voor de provincie, via regelgeving in de Omgevingsverordening, een mogelijkheid om de problemen met gewasbeschermingsmiddelen te beperken. Voorbeelden van dergelijke maatregelen zijn:

- Verbod instellen op toepassing van alle of bepaalde gewasbeschermingsmiddelen in grondwaterbeschermingsgebieden door aanpassing van de provinciale Omgevingsverordening. Dit kan uiteraard alleen als er een duidelijk verband is tussen agrarisch grondgebruik met aangetroffen normoverschrijdingen van gewasbeschermingsmiddelen voor de grondwaterkwaliteit (normoverschrijdingen, KRW-doelen). NB. Bij een lijst van verboden middelen is mogelijk niet goed te overzien wat er voor een verboden middel in de plaats komt (bijvoorbeeld meer milieubelastende/schadelijke alternatieven bij verbod op glyfosaat).
- Een 'positieve lijst' van gewasbeschermingsmiddelen aanwijzen met middelen die juist wél toegestaan worden (en andere daarmee expliciet niet) is in gebieden.
- Verbod op bepaalde teelten in aan te wijzen gebieden opnemen in de Omgevingsverordening (binnen grondwaterbeschermingsgebieden) en/of gemeentelijke omgevingsplannen (buiten grondwaterbeschermingsgebieden). Ook hier is een alternatief het aanwijzen van teelten die juist wél zijn toegestaan in gebieden, om zo indirect te sturen op mate van bemesting en/of gebruik van bepaalde gewasbeschermingsmiddelen. Een 'positieve lijst' is juridisch gezien wellicht moeilijker te onderbouwen dan een verbod. Het verbieden van teelten die veel bemesting en/of inzet van gewasbeschermingsmiddelen vragen (bijvoorbeeld bollen-/lelieteelt, glastuinbouw) kan via de provinciale Omgevingsverordening. De provincie Gelderland heeft een dergelijke maatregel al ingesteld.

Op dergelijke regels dient uiteraard voldoende toezicht en waar nodig handhaving plaats te vinden om naleefgedrag te stimuleren en waar nodig af te dwingen. Ook monitoring van effecten is van belang om te bezien of de middelsturing voldoende effect heeft.

Wat kunnen de waterschappen zelf doen?

Beperken erfemissies van gewasbeschermingsmiddelen vanaf spoelplaatsen

Uit onderzoek blijkt dat rwzi's bij sommige waterlichamen een relatief grote bron vormen van de belasting met gewasbeschermingsmiddelen. Een belangrijke achterliggende oorzaak hiervan zijn erfemissies vanaf spoelplaatsen voor (onderdelen van) spuitvoertuigen en tanks, waarbij water met hoge concentraties aan gewasbeschermingsmiddelen wordt geloosd op de riolering. De Brabantse waterschappen werken op dit moment al aan aangescherpt beleid hiervoor. Belangrijk onderwerp daarbij is de afweging van eigen inzet hierop in relatie tot de formele bevoegdheden en verantwoordelijkheden die bij (via gemeenten als bevoegde gezagen) omgevingsdiensten liggen. De eigen inzet kan bestaan uit voorlichting/communicatie en toezicht, in overleg met omgevingsdiensten. Voor dit laatste dient ook afstemming plaats te vinden met gemeenten, als opdrachtgevers van omgevingsdiensten en bevoegd gezag voor (afvoer vanaf) spoelplaatsen.

Wat kunnen de provincie en de waterschappen samen of beiden doen?

Stimuleren van beperking van emissies van stoffen uit agrarisch grondgebruik

Stimuleren van milieuvriendelijkere methoden voor gewasbescherming en bemesting kan via meerdere instrumenten worden ingevuld, al dan niet generiek of gebiedsgericht:

- a. Opstellen en uitrollen van een meerjarige communicatiestrategie over inzet van minder belastende werkwijzen en technieken voor bemesting en gewasbescherming. Dergelijke communicatie, gericht op bewustwording en gedragsverandering, kan mogelijk al veel bijdragen. Het traject Schoon Water Brabant kan hiervoor geïntensiveerd worden. Ook via BodemUp kan dergelijke communicatie worden ingezet. Hier ligt mogelijk ook een rol voor de drinkwaterbedrijven als 'probleemhouder'.

Ten aanzien van gewasbeschermingsmiddelen ligt de prioriteit in specifieke gebieden met 'honkvaste' problemen (boomteelt, aardbeien, glastuinbouw). Met name de clusters van (glas)tuinbouw in de provincie verdienen aandacht, gezien de inzichten uit andere regio's in Nederland, zo blijkt uit het aantal normoverschrijdende gewasbeschermingsmiddelen in het landelijk meetnet gewasbescherming⁸. Vermindering van erfafspoeling is een voorbeeld van een maatregel waarbij waterschappen en provincie kunnen acteren in bewustwording en het (laten) nemen van maatregelen door agrarische bedrijven.

- b. Stimuleren natuurlijke inrichting van de bufferstroken door het beschikbaar stellen van geschikte bufferstroken-mengsels, het geven van een vergoeding vanuit de bestaande beheerpakketten van het ANLB (met name langs A-waterlopen). Uitbreiding van het ANLB-budget loopt via de provincie die de openstelling van het budget verzorgt. Beschikbaar stellen van bufferstrokenmengsels loopt nu via stichting Bijenlandschap.
- c. Stimuleringsregelingen met financiële prikkels, zoals subsidies, korting op watersysteemheffing en dergelijke, bij minder gebruik of emissie van mest stoffen of gewasbeschermingsmiddelen, of bij inzet van specifieke methoden/technieken bij toediening. Het kan bijvoorbeeld gaan om stimuleren van mechanische bestrijding, spot-specifieke gewasbescherming et cetera. Een voorbeeld van een dergelijke subsidieregeling is de RVO-regeling Subsidie Geïntegreerde gewasbescherming met 50% subsidie op investeringskosten bij een minimum investering van k€ 5 in mechanische onkruidbestrijding.⁹
- d. Voor de langere termijn (na 2027) kan via het opzetten van zogeheten 'proeftuinen' voor innovatieve, milieuvriendelijke technieken en werkwijzen, gericht worden op transitie-denken voor de agrarische sector. Als voorbeeld: vanuit het addendum bij het 7^e Nitraatactieprogramma (NAP) is het voornemen om in beekdalen te gaan werken met brede bufferzones van 100-250 meter. Het Ministerie van LNV heeft hier nog geen uitwerking aan gegeven. LNV neemt dat mee in de aanpak (in ontwikkeling) van Ruimte voor Landbouw en Natuur. Vanuit de agrarische sector komen in dit verband ideeën om bufferzones in te richten als moeraszones van 25-50 meter breed, waarbij natte teelten plaatsvinden die bedrijfseconomisch waarde hebben (wilgen, e.d.). Bij de Hazeldonkse Beek/Galdersche Beek in het beheergebied van Waterschap Brabantse Delta loopt een proef samen met Treepoot. Bij goede resultaten hiervan kan een dergelijke aanpak door middel van stimuleringsmaatregelen breder worden uitgerold. Een ander voorbeeld is de inzet op 'vitale bodem' op lange termijn, waarop nu in het programma BodemUp al wordt ingezet. Van een dergelijke aanpak zijn geen resultaten te verwachten voor doelbereik KRW in 2027, maar er kan wel mee gestart worden.

Stimulerende maatregelen op basis van vrijwillige deelname dragen bij aan doelbereik, en worden uitvoerbaar en proportioneel geacht, met uitzondering van inzet van proeftuinen. Dit is meer gericht op lange termijn transities en draagt onvoldoende bij aan KRW-doelbereik binnen 2-5 jaar.

De voorgestelde stimuleringsregelingen vragen om aanvullende inzet van financiële middelen vanuit waterschappen en provincie ten opzichte van bestaande maatregelen en activiteiten. Een Brabant brede, meerjarige strategie, gekoppeld aan verdere uitwerking van doelsturing (zie verderop), is samenvattend een mogelijke gezamenlijke maatregel.

Verminderen van verontreiniging met gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten in uit- en afspoelingsgevoelige gronden via middelsturing

De tot op heden gevolgde landelijke en regionale aanpak vanuit bijvoorbeeld het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) en andere stimuleringsregelingen op basis van vrijwilligheid hebben nog onvoldoende effect gehad voor KRW-doelbereik, zo blijkt uit de landelijke tussenevaluatie, maar ook uit de nutriëntenstudie van WenR (Schipper et al., 2024): er resteert voor de meeste KRW-(grond)waterlichamen nog een opgave (zie ook hoofdstuk 2). De 'Bestuursovereenkomst nitraat in grondwaterbeschermingsgebieden' en daaruit voortkomende regionale projecten zijn in uitvoering (Ambient & RHDHV, 2024). Het eventuele effect hiervan is nog niet zichtbaar in de (grond)waterkwaliteit. Het is voor mest nog onduidelijk of het verlies van derogatie tot daadwerkelijk minder (kunst)mestgebruik gaat leiden.

Naast stimulerende, vrijblijvende inzet is ook inzet van meer dwingend instrumentarium mogelijk. Gezien de problematiek is gebiedsgerichte focus op af- en uitspoelingsgevoelige gronden hierbij voor de hand liggend. Voor nutriënten (mestwetgeving) en gewasbescherming bestaat hiervoor landelijk beleid en landelijke wet- en regelgeving. Voor het sturen op vermindering van verontreiniging van grond- en oppervlaktewater met deze stoffen geldt echter dat de Omgevingswet ook handelingsperspectief biedt voor inzet van dwingend instrumentarium door de decentrale overheden. Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet zijn verschillende bevoegdheden in het ruimtelijke en

⁸ Deltares, 2023. Landelijk Meetnet Gewasbeschermingsmiddelen Land- en Tuinbouw

⁹ <https://groeikracht.cosun.nl/nieuws/subsidie-voor-telers-die-investeren-in-duurzame-gewasbescherming/>

milieudomein verschoven naar provincies, waterschappen en gemeenten. De Universiteit Utrecht heeft in opdracht van de Noord-Brabantse Waterschapsbond een advies uitgebracht over onder andere de inzet van instrumenten door waterschappen, gericht op doelbereik (Universiteit Utrecht, 2023).

De instrumenten die deze decentrale overheden kunnen inzetten om emissies vanuit agrarisch grondgebruik te stoppen of te beperken zijn in opdracht van het landelijke BO KRW uitgewerkt als onderdeel van het landelijke KRW-impulsprogramma van het Ministerie van IenW. Ook is voor afwegingen voor inzet van instrumenten een afwegingskader ontwikkeld (Arcadis, 2024). Dit alles betreft middelsturing: door middel van regels aan activiteiten rondom mest en gewasbeschermingsmiddelen ingrijpen op de wijze waarop activiteiten worden uitgevoerd. Het gaat dan om het stellen van aanvullende regels voor bijvoorbeeld spuitvrije zones of de omstandigheden en/of periode waarin bemesting en/of gewasbescherming is toegestaan. Een ander voorbeeld betreft regels gericht op erfafspoeling van gewasbeschermingsmiddelen naar oppervlaktewater en grondwater door beperkingen op te leggen via regelgeving in Waterschapsverordeningen (breedte van bufferstroken) en/of Omgevingsplannen van gemeenten (spuitvrije zones, omstandigheden voor toepassing gewasbeschermingsmiddelen). Medewerking van gemeenten is hiervoor cruciaal en tegelijkertijd een belangrijk risico en aandachtspunt. Om gericht te sturen op uniformiteit in de inzet op dergelijke maatregelen, kan de provincie hiervoor instructieregels richting gemeenten en waterschappen vaststellen in de Omgevingsverordening.

Voor oppervlaktewater levert naleving van dergelijke aanvullende regelgeving direct of op korte termijn resultaat op, omdat emissies naar water via lucht of uitspoeling/drainage direct afnemen. Bestaande problemen in het grondwater kunnen middels die aanvullende bevoegdheden niet opgelost worden, maar verdere verslechtering van de grondwaterkwaliteit in de toekomst kan wel voorkomen worden.

Doelsturing voor vermindering van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen bij af- en uitspoelingsgevoelige gronden

Doelsturing is een andere sturingsfilosofie voor doelbereik dan middelsturing en is gericht op sturen op het 'wat' – het 'hoe' is aan de veroorzaker(s). Bijvoorbeeld door milieu-indicatoren met een puntensysteem te hanteren voor gewasbeschermingsmiddelen – Milieu Indicator Gewasbescherming (MIG) met milieubelastingpunten (MBP) per middelbelasting (aantal MBP's per hectare). De milieubelasting is in een dergelijke werkwijze gekoppeld aan bijvoorbeeld de mate van milieubelasting van gebruikte middelen of de mate van afbreekbaarheid daarvan. Ook voor nutriënten is een vergelijkbare methodiek mogelijk. Het Bedrijfs-Bodem en Water Plan (BBWP) kan mogelijk dienen als waarderingssysteem voor de Milieu Indicator Gewasbescherming (MIG). Dit systeem helpt agrariërs bij het maken van duurzame keuzes en biedt meer controle over hun bedrijfsvoering. Om dit effectief in te zetten, moeten de provincie en de waterschappen er wel voor zorgen dat deze maatregel 'afrekenbaar' en 'borgbaar' wordt gemaakt.

In de werksessies met betrokkenen van provincie en waterschappen in het kader van de KRW-impuls Brabant bleek dat doelsturing een nader te ontwikkelen en te operationaliseren sturingsfilosofie is. Voor tijdig doelbereik dient de operationalisering wel tijdig (bij voorkeur in 2025) en gebieds- en opgavegericht geoperationaliseerd te worden. De focus zou daarbij moeten liggen op de gebieden en teelten met de grootste restopgaven (zie voor nutriënten onder meer de Maas-brede WenR-studie).

Borging van doelsturing is een aandachtspunt. Bedrijfswater- en bodemplannen (als middel) kunnen worden benut om afspraken over doelsturing met individuele partijen en/of groepen vast te leggen. Bezien kan worden of en hoe doelsturing verplichtend meegenomen kan worden in het nu vrijwillige programma BodemUp. Voor juridische borging van regels ten aanzien van doelsturing ligt samenwerking van provincie en waterschappen met gemeenten voor de hand, gezien de gemeentelijke bevoegdheden ten aanzien van milieuregelgeving onder de Omgevingswet via omgevingsplannen. Actieve betrokkenheid van gemeenten is dan ook een belangrijke randvoorwaarde en succesfactor voor inzet van de voorgestelde maatregelen. De provincie kan bij de uitwerking en operationalisering hiervan een trekkersrol spelen, maar samenwerking met de waterschappen ligt voor de hand, gezien de gedeelde verantwoordelijkheden, bevoegdheden en belangen.

Aanscherpen regelgeving op in pacht uitgegeven gronden

Voor provincie en waterschappen zelf geldt 'practice what you preach': op eigen gronden zijn gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en bemesting aan regels geboden. In 2025 kan worden gezien of aanscherpen of toevoegen van regels en voorwaarden voor gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en mest op in pacht uitgegeven gronden van provincies, en waterschappen nodig is. Ook wordt aangeraden te bezien of 'leren van elkaar' en uniformering van regelgeving mogelijk is.

Aanvullend kan in 2025-2026 ook in beeld gebracht worden of het aanscherpen of toevoegen van regels voor gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en mest op in pacht uitgegeven gronden bij gemeenten en terreinbeheerders nuttig kan zijn in relatie tot KRW-doelbereik. Dit onderwerp kan onder meer worden meegenomen bij het betrekken van gemeenten bij de KRW-restopgaven (zie hoofdstuk 3).

Waarvoor zijn provincie en waterschappen afhankelijk van andere partijen?

Generiek beleid en inzet van de Rijksoverheid

Het landelijk beleid en wet- en regelgeving ten aanzien van mest is en blijft voor KRW-doelbereik één van de sleutelfactoren. De mate van toepassing en uit- en afspoeling van mest wordt immers voor een belangrijk deel bepaald door wat wel en niet is toegestaan vanuit de landelijke, generieke wet- en regelgeving.

Ten aanzien van mestwetgeving is het van belang dat het Rijk zich houdt aan de ingezette lijn van wet- en regelgeving, waaronder afbouw van de derogatie. Voor het 8^e NAP is het van belang dat gezien wordt welke aanvullende maatregelen nodig zijn (met speciale aandacht voor met nutriënten verontreinigde gebieden) om KRW-doelen te bereiken. Extensivering van melkveehouderijen in en rond een stikstofgevoelig Natura 2000-gebied is ook een traject op Rijksniveau waarbij voorzetting ook van belang is voor de KRW. Het blijven aanspreken van het Rijk op het belang van generieke wet- en regelgeving is daarom een belangrijke maatregel. Daarbij dienen ook toezicht op en handhaving van wet- en regelgeving door de daartoe bevoegde organisaties benoemd te worden.

Voor het landelijke beleid voor gewasbeschermingsmiddelen geldt dat een traject loopt voor aanpassing van het toelatingsbeleid voor gewasbeschermingsmiddelen aan KRW-doelen. Het is van belang dat dit wordt doorgezet. Voor toezicht en handhaving op mestwetgeving en gebruik van gewasbeschermingsmiddelen zijn de NVWA en ILT bevoegde gezagen. Deze partijen dienen eveneens aangesproken te worden op hun verantwoordelijkheid, al dan niet via de Ministeries van IenW en LNV. Provincie, waterschappen en omgevingsdiensten kunnen hierbij als 'oren en ogen in het veld' uiteraard ook een uitvoerende rol spelen. Daarbij is het belangrijk dat 'signalen' die de regionale partijen doorgeven aan NVWA (bijvoorbeeld over bufferstroken) wel opgepakt (kunnen) worden door deze instantie. Met andere woorden: de NVWA moet er voldoende capaciteit voor hebben. Andere generieke maatregelen voor (onder meer) gewasbeschermingsmiddelen zijn door het Ministerie van IenW benoemd vanuit het landelijke KRW-impulsprogramma. Het is nog niet bekend hoe, wanneer en met welke reikwijdte deze maatregelen worden geëffectueerd.

Aanvullend op generiek Rijksbeleid en wet- en regelgeving zijn onder de Omgevingswet instrumenten beschikbaar voor provincie, waterschappen en gemeenten om ook zelf te sturen op gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en (beperkt) op toediening van mest (zie FLO Legal, 2023). Hier wordt nader op ingegaan in paragraaf 3.6. Van belang is dat er uiterlijk begin 2025 heldere, bij voorkeur landelijke afspraken worden gemaakt over welke partij, in welke situaties welke instrumenten inzet voor waterkwaliteitsverbetering.

Verplichte registratie van gebruikte gewasbeschermingsmiddelen

Aanvullend op maatregelen ten aanzien van gebruik en toepassing is verplichte registratie van gebruikte middelen een mogelijke maatregel om op in te zetten. Hiermee wordt gestuurd op het voorkomen van gebruik van niet (meer) toegestane middelen en kan ook gericht worden ingezet op toezicht en eventuele handhaving. Bedrijfsbodem- en waterplannen bieden voor deze registratie wellicht een mogelijkheid. Aandachtspunten hierbij zijn wel de juridische grondslag waarop de provincie, waterschappen of gemeenten deze registratie kunnen afdwingen. Waarschijnlijk betreft het hier een bevoegdheid van het Rijk. Ook uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid zijn genoemd als kanttekeningen bij deze maatregel.

Sturing op de afzetmarkt van de agrarische sector

Door maatschappelijke awareness te vergroten en via de consumentenroute groothandelaren en detailhandel beïnvloeden om milieuvriendelijk(er) in te kopen, kan de agrarische markt in beweging worden gezet om minder milieubelastend te zijn in gebruik van bijvoorbeeld gewasbeschermingsmiddelen. Een voorbeeld van een dergelijke aanpak betreft Intratuin, die aan toeleveranciers heeft aangegeven alleen producten met veenvrije potgrond te willen afnemen. NB. Een dergelijke aanpak kan mogelijk ook interessant zijn voor andere stoffen, bijv. uit industrie (bijv. PFAS-vrije producten). Gezien de agrarische markt en landelijke problematiek ligt het voor de hand om eventuele sturing op de afzetmarkt op Rijksniveau te organiseren.

3.3.2 Verminderen emissies uit stedelijk gebied en industrie

Wat kunnen de waterschappen zelf doen?

Afstemming en mogelijke aanpassingen aan doelen/normen, monitoring- en beoordelingsmethoden

Geconstateerd is dat de wijze van (bio)monitoren, laboratoriumonderzoek, toetsing en beoordeling van KRW-doelbereik voor verschillende stoffen op verschillende wijze wordt ingevuld door de waterschappen (Programmabureau Maas, 2024b; Arcadis, 2022). Omgang met 'verklaringen en nuances' bij restopgaven vanuit monitoring en toestandbeoordeling is een belangrijk aandachtspunt. Dit bepaalt deels ook de duiding richting bestuurders (en extern) van het KRW-doelbereik en vraagt daarom aandacht bij de KRW-impuls en het beschrijven van handelingsperspectieven. Hoe meer je meet, hoe meer je weet – is soms ook een reden van meer inzicht in stoffen en normoverschrijdingen. Dat leidt tot verschillende beelden van doelbereik. Bezien kan worden wat de waterschappen hierin van elkaar kunnen leren en in welke mate tot meer uniforme werkwijzen gekomen kan worden. Daarbij kan worden aangesloten bij de landelijke activiteiten en ontwikkelingen op het gebied van monitoring en toestandbeoordeling. NB. De hier beschreven nuances en ook mogelijke technische aanpassingen aan doelen/normen of beoordelingsmethoden staan los van de noodzaak om emissies wel aan te pakken.

Aandachtspunt is de (mengsel)toxiciteit van chemische stoffen – zie onderstaand tekstkader. Dit kan ook stoffen betreffen die niet binnen de KRW-rapportages en -monitoring worden meegenomen, maar die wel impact kunnen hebben op toxische druk. Aanvullend op het bovenstaande kan in 2025 waterlichaamspecifiek in beeld worden gebracht waar (mengsel)toxiciteit een rol speelt voor ecologisch KRW-doelbereik. De aanpak van chemische stoffen via de in voorliggend rapport beschreven maatregelen kan daar dan vervolgens nader op worden afgestemd. Dit kan bijvoorbeeld een onderdeel zijn van de actualisatie van 'watersysteemanalyses'.

Toxiciteit van stoffen is medebepalend voor ecologisch doelbereik

Toetsing en beoordeling van toxiciteit is geen verplichte stap in de bestaande KRW-systematiek. Wel is bekend dat de ecologische toestand in verschillende waterlichamen mede beïnvloed wordt door toxiciteit van een mengsel aan chemische stoffen, ook stoffen die niet direct onder de KRW-doelen vallen. Daarom is toxiciteit ook als Ecologische Sleutelfactor ontwikkeld door STOWA. Naast het toetsen en beoordelen van doelbereik van individuele stoffen kijken we daarom ook naar de mengseltoxiciteit van alle stoffen, ook niet KRW-stoffen.

In de inspanningen voor KRW-doelbereik verdient het aanbeveling toxiciteit door KRW- en niet-KRW-stoffen aandacht te geven. Medicijnresten worden bijvoorbeeld niet of nauwelijks meegenomen in de KRW-normen, maar kunnen significant bijdragen aan de toxische druk. Hierbij valt te denken aan antibiotica, diclofenac en voornamelijk vrouwelijke geslachtshormonen uit anticonceptiemiddelen. Ook niet onder de KRW genormeerde gewasbeschermingsmiddelen dragen bij aan toxische druk.

Aanpassing van toetsing en beoordeling voor stoffen door inzicht in natuurlijke achtergrondconcentraties

Voor verschillende stoffen (vooral metalen) geldt dat op landelijk niveau onderzoek wordt gedaan naar de normstelling en/of de wijze van monitoring en beoordeling – zie ook hoofdstuk 3. Dit kan in de komende jaren leiden tot zowel kleinere als juist grotere restopgaven voor KRW-doelbereik. Voor ammonium geldt bijvoorbeeld dat in het zeekleigebied in West-Brabant een relatie bestaat tussen zoute/brakke kwel en ammonium. Voor van nature brakkere systemen kan mogelijk voor ammonium gecorrigeerd worden bij de toetsing en beoordeling, waardoor doelbereik voor enkele waterlichamen in West-Brabant dichterbij komt. Dat geldt ook voor chloride. Het is van belang om in 2025 onderzoeken uitgevoerd en afgestemd te hebben en daarmee duidelijkheid te hebben over eventuele aanpassingen in normstelling en/of wijze van toetsen en beoordelen. Daarna kunnen dan waar nodig nog maatregelen genomen worden om belasting met stoffen voor eind 2027 terug te dringen.

Procesmaatregelen en eventuele uitbreidingen op rwzi's

Voor nutriënten geldt dat vrijwel alle rwzi's op dit moment alleen moeten voldoen aan generieke lozingseisen voor een beperkt aantal stoffen. Deze lozingseisen zijn (nog) niet overal afgestemd op de KRW-doelen voor waterlichamen. Tot eind 2027 kunnen waar nodig en mogelijk technische procesmaatregelen (extra beluchten, toevoegen van meer chemicaliën/hulpstoffen) worden ingezet als impulsmaatregel, tenzij aanpassingen en uitbreidingen van rwzi's onderdeel is van bestaande maatregelen. Optimalisatie binnen bestaande rwzi's voor bijdragen aan het reduceren van nutriëntenconcentraties (zoals ammonium) is mogelijk door procesmaatregelen als extra beluchten en/of toevoegen

van meer chemische hulpstoffen. Waterschap De Dommel heeft al ervaring opgedaan met deze procesmaatregelen. Deze ervaringen kunnen door de andere waterschappen benut worden.

Voor aanvullende ingrepen als uitbreiding van rwzi's en/of aanvullende zuiveringsstappen geldt in het algemeen dat uitvoering hiervan voor 2028 niet haalbaar is vanwege lange voorbereidings- en realisatietermijnen (5-10 jaar). De Brabantse waterschappen zijn hier voor een aantal rwzi's in verschillende mate al mee begonnen. Mogelijk ook in relatie tot afwenteling naar Rijkswateren. Dit is vooralsnog niet te overzien en ook niet te programmeren. Voor andere stoffen dan nutriënten wordt in beeld gebracht of deze aanwezig zijn in effluent en wat het zuiveringsrendement is. Een realistische schatting van (investerings)kosten en personele inzet is hiervoor nog niet te geven. Wel is duidelijk dat met dergelijke uitbreidingen/renovaties/aanpassingen per rwzi al snel miljoenen zijn gemoeid. De totale investering in Brabant zal dan ook tientallen tot honderden miljoenen euro's vergen.

Voortzetten en waar nodig intensiveren van het bezien en herzien van vergunningen voor directe lozingen

De Brabantse waterschappen zijn al gestart met het bezien en waar nodig herzien van bestaande vergunningen voor directe lozingen op oppervlaktewateren. Dit betreft per waterschap enkele tientallen vergunningen. Beoogd is afronding van het traject van bezien en herzien voor eind 2027. Waterschappen De Dommel en Brabantse Delta liggen hiervoor op schema. Waterschap Aa en Maas heeft in de begroting voor 2025 rekening gehouden met extra capaciteit à 2 fte. Waarschijnlijk is meer capaciteit noodzakelijk. Mochten er aanvullende maatwerkregels worden gesteld, bijvoorbeeld via de waterschapsverordening dan kan ook dat leiden tot een capaciteitsvraag.

VNO-NCW MKB Nederland heeft in overleg met het Ministerie van IenW het initiatief genomen voor een actieplan richting bedrijfsleven. Onderdeel van het actieplan is ontwikkeling van een 'self-assessment methode' voor bedrijven. Geadviseerd wordt Brabant-breed afstemming te zoeken met VNO-NCW MKB Nederland om het traject van bezien/herzien van vergunningen waar mogelijk te verbinden met het actieplan bedrijfsleven.

Verkennen van inzet van prijsprikkels om verontreinigingen door lozingen terug te dringen

Om bedrijven aan te zetten tot minder emissies van stoffen naar riolering of oppervlaktewater is een financiële prikkel mogelijk aanvullende wenselijk ten opzichte van wat via bestaande wet- en regelgeving kan worden afgedwongen via VTH bij directe en indirecte lozingen. Een dergelijke financiële prikkel kan via meerdere instrumenten worden verkend: bonus-malusregeling in de zuiverings- of watersysteemheffing (waterschappen), een subsidieregeling, een separate, gestaffelde bonus-malusregeling (los van bestaande heffingen) etc. Gezien het regio overstijgende belang van 'gezond water' kan ook een landelijke aanpak met instrumentarium hiervoor wenselijk zijn, bijvoorbeeld als onderdeel van een langere termijn aanpak voor de Europese 'zero pollution ambition'. De juridische en praktische mogelijkheden én de te verwachten effectiviteit van de verschillende opties dienen hiervoor wel nader verkend te worden. Deze verkenning kan gezamenlijk door waterschappen en provincie in 2025 worden uitgevoerd, zodat eventuele invoering van een prijsprikkels voor 2028 mogelijk is.

Baggeren van (verontreinigde) waterbodems.

Verontreinigde waterbodems kunnen lokaal belemmerend zijn voor KRW-doelbereik. Dit speelt bijvoorbeeld wanneer in waterbodems door eerdere lozingen verontreinigende stoffen als metalen, PAK's, industriële stoffen en/of gewasbeschermingsmiddelen zijn opgehoopt. Nalevering van waterbodems richting het water kan dan bijdragen aan normoverschrijdingen van stoffen in de waterkolom. De indruk van de waterschappen is dat dergelijke problemen hooguit lokaal voor problemen zorgen – waterbodems vormen geen heel grote bron van verontreinigingen. Eventuele 'hotspots' van verontreinigingen zijn momenteel echter niet in beeld. Het eerdergenoemde onderzoek naar bronnen van normoverschrijdende stoffen is belangrijk om eventuele hotspots in kaart te brengen.

Met het verwijderen van verontreinigde bagger wordt ook bijgedragen aan het verwijderen van een bron van nutriënten en organische belasting (wat door afbraak tot verhoogde ammonium- en verlaagde zuurstofconcentraties kan leiden), en daarmee ook aan de algehele ecologische waterkwaliteit.

Met het vervolgens eventuele verwijderen en afvoeren van verontreinigde baggerspecie zijn uiteraard flinke kosten gemoeid. Vanwege ontbrekend inzicht in de omvang van knelpunten en benodigde baggerwerkzaamheden is hiervan op dit moment geen kostenschatting te geven.

Wat kunnen de provincie en de waterschappen samen of beiden doen?

Onderzoek naar bronnen van stoffen

Uit de diverse uitgevoerde analyses en opgestelde rapporten over doelbereik en handelingsperspectieven richting 2027 (en daarna) blijkt dat op onderdelen nog nader onderzoek nodig is naar de oorzaken van restopgaven, zoals bronnen en de achtergrondconcentraties van stoffen, emissieroutes, eventuele hotspots in waterbodems¹⁰ en dergelijke. Inzicht in de oorzaken en bronnen van resterende knelpunten voor KRW-doelbereik is nog noodzakelijk om te komen tot effectieve, proportionele impulsmaatregelen. Dit geldt vooral voor industriële stoffen, metalen, maar ook voor een aantal gewasbeschermingsmiddelen en in sommige waterlichamen ook voor nutriënten. Nadere onderzoeksmaatregelen zijn in feite randvoorwaardelijk voor het maken van de juiste vervolgfafwegingen en vervolgens het nemen van besluiten voor zowel oppervlaktewater (waterschappen) als grondwater (waterschappen en provincie).

Aangezien oorzaken van restopgaven in veel gevallen niet precies bekend zijn, is nader onderzoek naar oorzaken (bronnen) van normoverschrijdingen voor veel waterlichamen noodzakelijk. Via aanvullende monitoring en onderzoek kan worden ingezet op het achterhalen van de bronnen van lokale restopgaven voor stoffen. Op basis van inzicht in emissieroutes kunnen per waterlichaam precieze handelingsperspectieven worden bepaald.

Dit geldt in het bijzonder voor de afvalwaterketen – van eventuele aanpak van rwzi-emissies tot aan versterking van VTH bij individuele indirecte lozingen. Op dit moment is niet voor alle restopgaven in waterlichamen in beeld in hoeverre rwzi's en de afvalwaterketen daarachter een relevante bron van normoverschrijdende stoffen vormen. Daarbij speelt overigens ook mogelijke afwenteling naar Rijkswateren, aangezien een aantal rwzi's hun effluent loost op Rijkswateren in Brabant (Hollandsch Diep en Volkerak-Zoommeer) en Zeeland (Bath, Westerschelde). Rwzi's die op regionaal water lozen kunnen echter ook negatieve invloed hebben op benedenstroomse waterlichamen, zoals de Maas, het Volkerak-Zoommeer en de kustwateren.

Belangrijk is om dit benodigde inzicht zo snel mogelijk te gaan krijgen voor de (grond)waterlichamen met normoverschrijdingen en hiervoor een uniforme aanpak af te spreken (Brabant-, Maas- of zelfs Nederland-breed). Dit geldt voor zowel de stoffen waarvoor in 2027 voldaan moet worden aan KRW-doelen (normen) als voor de (industriële stoffen) en verschillende PAK's waarvoor latere termijnen (2033 en 2039) gelden. Daarom is het gewenst om zoveel mogelijk op uniforme wijze in beeld te brengen welke restopgaven in welke waterlichamen mede beïnvloed worden door rwzi-effluent, inclusief de afwenteling op Rijkswateren. Deze probleemanalyse is de basis voor vervolgonderzoek in de afvalwaterketen: zijn maatregelen op een rwzi voor de hand liggend, of is verdere bronaanpak van de betreffende stof(fen) vanuit indirecte lozingen een logischere route? De aanpak van rwzi's is daarbij in beginsel een sluitstuk in de afvalwaterketen. Een bronaanpak heeft voor de waterschappen in principe de voorkeur. NB. De mate van bijdrage van rwzi's aan bestaande restopgaven voor nutriënten in oppervlaktewaterlichamen is in beeld gebracht in de WenR-studie van 2024. De waterschappen zijn al gestart met acties om meer grip te krijgen op bronnen van probleemstoffen, met speciale aandacht voor indirecte lozingen. Zo werkt Aa en Maas een verdiepende parameteranalyse uit en loopt er een pilotproject voor het stroomgebied van Rietkreek-Lange Water bij Brabantse Delta.

Relevante vergunningen voor indirecte lozingen bezien en waar nodig herzien

Uit de analyse van bronnen van stoffen (zie eerder) volgt welke indirecte lozingen wel en niet relevant zijn voor de restopgaven per waterlichaam. Dat maakt het mogelijk om gericht (voor zover bekend) in te zetten op relevante indirecte lozingen, inclusief prioritering en programmering. Daarmee kan ook de belasting van omgevingsdiensten worden beperkt tot die lozingen die er echt toe doen voor KRW-doelbereik. Voor aanpak van de relevante indirecte lozingen ligt aansluiting bij en waar nodig intensivering van de aanpak die is gestart vanuit SMWK en Programmabureau Maas voor de hand. De prioriteit zou hier in eerste instantie op vergunningplichtige lozingen kunnen worden gelegd, omdat daar de grootste individuele bronnen en dus ook potentiële effecten van maatregelen te

¹⁰ Naast het directe effect dat waterbodemonverontreiniging heeft op de ecologie kan diezelfde bodem ook als secundaire bron fungeren voor de verontreiniging van de waterfase: nalevering. In het algemeen kan gesteld worden dat het effect van de waterbodemonverontreiniging op stromende wateren niet erg groot is. Dit is zeer waterlichaamafhankelijk, waardoor een maatwerkaanpak vereist is, volgend uit het nader in beeld brengen van de verontreinigingsbronnen per waterlichaam. Het saneren van 'hotspots' van verontreinigde waterbodems kan vervolgens nog voor eind 2027 worden uitgevoerd.

verwachten zijn. Het aanpassen van bestaande vergunningen om deze 'KRW-proof' te maken, is echter wel een omvangrijke opgave.

De provincie is bevoegd gezag voor ongeveer 400 vergunningen voor indirecte lozingen. Voor 2025-2026 wordt door de provincie al gewerkt aan een uitbreiding van de opdracht aan de omgevingsdiensten, om de vergunningen te gaan bezien en waar nodig herzien. Er kan een prioritering worden gemaakt voor het bezien en eventueel herzien van de 400 vergunningen op basis van het eerder beschreven onderzoek naar de meest relevante indirecte lozingen. Zo kan gericht en effectief worden gewerkt aan terugdringen van verontreinigingen. Gezien het aantal vergunningen – 400 onder provinciaal en mogelijk enkele duizenden onder gemeentelijk bevoegd gezag – ligt het niet voor de hand dat deze allemaal voor eind 2027 kunnen zijn bezien en herzien, ook niet als er aanvullende capaciteit op wordt ingezet. Doorloop na 2027 zal zeker aan de orde zijn.

De waterschappen kunnen bij deze maatregel hun adviesrecht inzetten. Het adviesrecht van waterschappen bij vergunningverlening voor indirecte lozingen wordt op dit moment niet optimaal ingezet en benut. Gebrek aan capaciteit, andere prioriteiten en ook beperkte kennis van de reikwijdte en mogelijkheden van dit adviesrecht zijn hiervoor de belangrijkste redenen. Betere benutting van het adviesrecht van de waterschappen kan vorm krijgen door goede procesafspraken te maken bij het bezien en herzien van vergunningen. Tevens bij nieuwe vergunningsaanvraag/ samenwerking bij meldingen zijn samenwerkingsafspraken relevant.

Dit leidt mogelijk ook tot versterkte samenwerking tussen waterschappen en omgevingsdiensten. Dit is ook van belang voor toekomstige vraagstukken en andere VTH-opgaven. Uit verschillende landelijke onderzoeken¹¹ blijkt dat het op het benodigde niveau brengen en houden van kennis bij omgevingsdiensten en waterschappen belangrijk is om emissies van stoffen via (onder andere) directe en indirecte lozingen aan te kunnen pakken. Dit betreft kennis van regelgeving, instrumenten als de Immissietoets, stoffen, stoffeigenschappen en procestechnologie. Organisatie van kennisopbouw en -uitwisseling tussen betrokkenen bij de VTH-uitvoeringspraktijk én beleidsmakers van zowel waterschappen, gemeenten, provincie als omgevingsdiensten is belangrijk om de KRW-opgaven effectief en efficiënt te kunnen aanpakken. Via het betrekken en aanspreken van gemeenten (zie verderop in dit document) kan gestuurd worden op het laten opnemen van voldoende ruimte voor omgevingsdiensten voor actieve bijdragen en deelname aan kennisopbouw en -uitwisseling.

De capaciteit bij de waterschappen om dit adviesrecht op de gewenste manier uit te kunnen voeren dient hiervoor wel vergroot te worden. Dit speelt in mindere mate bij Brabantse Delta.

Versterken van toezicht bij vergunningplichtige en niet-vergunningplichtige directe en indirecte lozingen

Aanvullend op het bezien en herzien van vergunningen voor indirecte lozingen is versterking van uitvoering van toezicht op zowel vergunningplichtige lozingen, meldingsplichtige lozingen als lozingen vallend onder algemene regels, bij directe en indirecte lozingen. De verwachting bij waterschappen en omgevingsdiensten is dat intensivering van toezicht en bijbehorende monitoring op KRW-parameters leidt tot meer praktijkinzicht in productieprocessen, gebruikte stoffen en lozingen, waardoor gerichte aanpak van eventuele knelpunten mogelijk is via bijvoorbeeld communicatie/voorlichting, handhaving, aangescherpt beleid en/of maatwerkvoorschriften. De waterschappen kunnen voor het versterken van toezicht in 2025-2027 een prioritering uitwerken op basis van inzicht in de meest relevante directe en indirecte lozingen voor KRW-doelbereik, in samenwerking met de relevante gemeenten en omgevingsdiensten. Basis voor deze prioritering is nader onderzoek naar relevante bronnen van stoffen in de afvalwaterketen.

Via het betrekken en aanspreken van gemeenten (zie verderop in dit document) kan gestuurd worden op het laten opnemen van voldoende ruimte voor omgevingsdiensten voor versterkt toezicht. De provincie kan voor de ca. 400 vergunningen voor indirecte lozingen onder provinciaal bevoegd gezag uiteraard zelf besluiten tot uitbreiding van de bestaande opdrachten aan omgevingsdiensten.

Borgen van KRW-proof toetsen van lozingen

Vergunningverlening voor directe en indirecte lozingen is van oudsher gericht op het voorkómen van verslechtering van de oppervlaktewaterkwaliteit. Er bestond geen directe koppeling met KRW-doelstellingen en de verbeteringsopgave. Daardoor zijn bestaande lozingsvergunningen niet altijd KRW-proof, waarbij het sowieso de

¹¹ Zie onder meer [Evaluatie ZZS-emissiebeleid 2016-2021 | Rapport | Rijksoverheid.nl](#), [Onderzoeken naar het VTH-stelsel | Over de ILT | Inspectie Leefomgeving en Transport \(ILT\)](#), [Over VersterkingVTH](#)

vraag is wat onder 'KRW-proof' verstaan moet worden. Landelijk bestaan hiervoor ook nog geen eenduidige kaders, maar wordt wel gewerkt aan handreikingen.

Wanneer de landelijke handreikingen onvoldoende concrete handvatten geven en/of niet tijdig resultaat opleveren, kunnen provincie en waterschappen samen regie voeren op het werken aan gezamenlijke interpretaties van de handreikingen. Vanuit de eigen bevoegdheden kunnen indien nodig aanvullende kaders worden opgesteld en meegeven die het huidige instrumentarium voor toetsing en beoordeling van lozingen optimaliseren. Bij blijvende onduidelijkheden of openstaande punten kunnen Brabant-brede afspraken worden gemaakt over omgang daarmee. Zowel de provincie als de waterschappen hebben hierbij een rol te spelen vanuit hun verantwoordelijkheden.

Eventuele aanpassingen in toetsingskaders dienen vervolgens vastgelegd te worden in beleid en instrumentarium van provincie, waterschappen en gemeenten, zodat er een uniforme basis is voor het bezien en waar nodig herzien van vergunningen (al dan niet via maatwerkvoorschriften) en het uitvoeren van toezicht. Deze uitwerking kan naar verwachting opgepakt worden binnen de bestaande personeelsformaties van de partijen.

Waarvoor zijn provincie en waterschappen afhankelijk van andere partijen?

Aanpassing en aanscherping Rijksbeleid voor lozingen en aanpak van diffuse verontreinigingen

Het Rijk is aan zet voor het KRW-proof maken van de regels in het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal), het Besluit kwaliteitseisen leefomgeving (Bkl), maar ook van instrumenten als de Algemene Beoordelingsmethodiek (ABM), de Immissietoets en de kosteneffectiviteitstoets. Dit is ook nodig om relevante niet-vergunningplichtige lozingen aan te kunnen pakken. Een mogelijke aanvullende stap is de bestaande minimalisatieplicht voor ZZS uit te breiden voor normoverschrijdende KRW-stoffen, zodat langjarig aan emissiereductie moet blijven worden gewerkt door vergunninghouders voor directe en indirecte lozingen. De betrokken overheden dienen gezamenlijk te beschouwen hoe eventuele acties naar aanleiding van aanscherping van Rijksbeleid verdeeld en uitgevoerd worden.

Daar waar ketenaanpak of bronaanpak voor reducties van (diffuse) emissies de meest logische oplossing is, zoals voor zink en deels ook PAK's, ligt het voor de hand dat het Rijk hiervoor generiek, landelijk beleid uitwerkt en in gang zet via de relevante regelgeving. De Brabantse partijen kunnen hier dan, afhankelijk van de landelijke invulling, aan bijdragen vanuit hun rollen en verantwoordelijkheden. Uitwerking van stofgerichte ketenaanpak is overigens onderdeel van de maatregelen volgend uit het landelijke KRW-impulsprogramma.

De diffuse verontreiniging van grond- en oppervlaktewateren met stoffen via depositie uit de lucht en stedelijk afvalwater vormt een bron die buiten de invloedssfeer ligt van de Brabantse waterbeheerders, bijvoorbeeld voor atmosferische depositie van PAK's en voor gebruik van zink in bouwmaterialen. Hiervoor is en blijft generiek, landelijk beleid (beperking toelating, productie, verkrijgbaarheid en gebruik) de meest logische route om te volgen. De Brabantse waterbeheerders kunnen de Rijksoverheid hierop aanspreken. Overigens wordt vanuit actielijn 3 van het landelijke KRW-Impulsprogramma ook ingezet op deze diffusie bronnen van stoffen.

Afspraken over aanvullende zuiveringsstappen op rwzi's en financiering daarvan

De wettelijke taak van waterschappen ten aanzien van afvalwaterzuivering is het zuiveren van huishoudelijk afvalwater, niet het verwijderen van microverontreinigingen afkomstig uit bedrijfsmatige/industriële toepassingen. De bestaande, generieke lozingseisen voor rwzi's zijn dan ook gericht op biologisch/chemisch zuurstofverbruik en nutriënten. De KRW-opgave betreft echter een veel breder scala aan 'probleemstoffen'. Op eigen initiatief/vanuit de samenwerking in de Schone Maaswaterketen hebben sommige waterschappen al ingezet op aanvullende zuiveringsstappen, vooral voor verwijdering van medicijn(rest)en.

De principiële vraag is hoe omgegaan moet en gaat worden met onder meer KRW-probleemstoffen, maar ook met andere stoffen die nu (nog) niet in lozingseisen van rwzi's verwerkt zijn, alsmede de financiering ervan. De implementatie van de EU-richtlijn Stedelijk Afvalwater geeft hiervoor richting door onder meer focus op uitgebreidere producentenverantwoordelijkheid ('vervuiler betaalt'). Een duidelijke beleidslijn, afspraken en financiering voor bouw van extra zuiveringsstappen bij rwzi's voor verwijdering van microverontreinigingen is een aandachtspunt dat de provincie en waterschappen kunnen voorleggen aan het Rijk. Investeringsaanpak aan rwzi's worden gedaan voor ten minste 20-30 jaar. Een langetermijnvisie op nationaal niveau ten aanzien van de zuivering van afvalwater in rwzi's in relatie tot oppervlaktewaterkwaliteit is wenselijk. Dit geldt in het licht van bestaande wet- en regelgeving, maar zeker ook in relatie tot de te implementeren EU-richtlijn Stedelijk Afvalwater en ander beleid dat in ontwikkeling is op vooral Europees niveau (waaronder de 'Zero Pollution Ambition'). Als aanvullende stappen gezet moeten worden voor

verwijdering van andere (chemische) stoffen, dienen afspraken over aanpak en financiering gemaakt te worden met het Rijk.

Op basis van duidelijkheid over het bovenstaande kan worden overwogen een gezamenlijke, Maas-brede aanpak van rwzi's in de komende 10-15 jaar op te zetten. Hiermee is mogelijk de meest doelmatige aanpak van restopgaven mogelijk, maar kan naar verwachting ook een deel van de afwentelingsissues (intern Nederland) van verschillende stoffen opgelost worden.

Omdat handelingsperspectief voor de waterschappen medeafhankelijk is van nog helder te krijgen Rijksbeleid (zie hierboven) is het op dit moment niet mogelijk een prognose af te geven voor aanvullend benodigde personele capaciteit en middelen. Wel is het duidelijk dat eventuele aanvullende KRW-maatregelen bij rwzi's niet gerealiseerd kunnen worden voor eind 2027. Eventuele aanpassingen aan rwzi's (anders dan procesoptimalisaties) vragen namelijk een voorbereidingstijd van 5-10 jaar, waardoor realisatie van aanvullende zuiveringsstappen die niet nu al in de pijplijn zitten voor eind 2027 niet realistisch is. Uiteraard kan wel gestart worden met voorbereiding, planvorming en ontwerp.

Betrekken en motiveren van gemeenten als belangrijke partij bij indirecte lozingen, riooloverstorten en hemelwateruitlaten

Regulering van indirecte lozingen vallen in veel gevallen onder bevoegd gezag van gemeenten, en voor zwaardere industrie bij de provincie. Bewustwording van risico's van stoffen en indirecte lozingen bij gemeenten, zeker gezien de decentralisatie van taken in het milieudomein onder de Omgevingswet, is een prioritaire actie om indirecte lozingen effectief aan te kunnen pakken. Actieve betrokkenheid en inzet van middelen vanuit gemeenten en provincie is van belang om ook de relevante indirecte lozingen onder hun bevoegd gezag te kunnen aanpakken. In hun opdrachtverlening aan omgevingsdiensten zijn zij aan zet om versterkte inzet op indirecte lozingen echt mogelijk te maken. Het aanspreken, bewust maken en tot actie over laten gaan van gemeenten is dan ook een belangrijke actie.

Gemeenten zijn vanuit hun wettelijke taak ook de verantwoordelijke partij voor eventuele aanpak van riooloverstorten en hemelwateruitlaten die knelpunten vormen voor KRW-doelbereik. De waterschappen zijn hier op enkele plaatsen al mee aan de slag. Waar dergelijke knelpunten spelen kunnen de waterschappen gemeenten aanspreken en met deze gemeenten afstemmen over aanpak hiervan. Belangrijke stap is het met gemeenten in beeld brengen van de resterende KRW-opgave door onderzoek en monitoring. De KRW-checklist van de gemeente Breda kan hiervoor als hulpmiddel dienen.

Versterken van bewustwording en inzet bij bedrijfsleven

Via VTH kunnen de overheden naar verwachting niet alle knelpunten oplossen en zeker niet voor eind 2027. In de uitvoeringspraktijk blijkt dat bedrijven lang niet altijd op de hoogte zijn van de stoffen die (kunnen) vrijkomen in hun productieprocessen en die via afvalwater geloosd worden. Bewustwording van risico's en stoffen vergroten is een laagdrempelige maatregel om bedrijven uit zichzelf te bewegen gebruik en emissies van schadelijke stoffen tegen te gaan. En daarmee kan meer bewustwording ook bijdragen aan KRW-doelbereik. De overheden zetten hier in 2025 op in door met (regionale) brancheorganisaties en omgevingsdiensten een gezamenlijke communicatiestrategie uit te werken en uit te voeren, aansluitend bij het actieplan chemische stoffen van VNO-NCW MKB Nederland.

3.3.3 Verminderen aanvoer van verontreinigingen uit Rijkswateren en bovenstroomse wateren in binnen- en buitenland

Wat kunnen provincie en waterschappen samen of beiden doen?

Voor het verminderen van aanvoer van normoverschrijdende stoffen hebben de provincie en waterschappen beperkt zelf handelingsperspectief. Het handelingsperspectief is met name gelegen in het beperken van de (zoet)waterbehoefte via inlaat uit Rijkswateren. Gezien de economische en maatschappelijke belangen die daarmee gemoeid zijn én vanwege klimaatverandering met als gevolg meer droge perioden, ligt sterke afname van de zoetwaterbehoefte en daarmee afname van inlaat van water uit Rijkswateren echter niet voor de hand. Dit is daarom niet verder verkend als impulsmaatregel.

Waarvoor zijn provincie en waterschappen afhankelijk van andere partijen?

Beperken belasting uit wateren van andere waterbeheerders

In verschillende oppervlaktewaterlichamen van de waterschappen Aa en Maas en Brabantse Delta wordt ten behoeve van zoetwatervoorziening (periodiek) water ingelaten vanuit Rijkswateren. De waterkwaliteit in de waterlichamen van de waterschappen wordt daardoor voor een belangrijk deel beïnvloed door de kwaliteit van het inlaatwater. Voor sommige waterlichamen geldt dat KRW-doelbereik in de Brabantse waterlichamen belemmerd wordt, als gevolg van concentraties van diverse stoffen in Rijkswateren. Het inzetten op verbetering van de waterkwaliteit van de Rijkswateren is daarom een belangrijk aandachtspunt. Het Rijk kan hierop worden aangesproken en op het niveau van RAO/RBO Maas kunnen hierover afspraken gemaakt worden. De invloed van inlaatwater op KRW-doelbereik is ook relevant voor de verantwoording van doelbereik in 2027 en/of onderbouwing van bijvoorbeeld doelaanpassingen (uitzonderingsgronden KRW).

Naast inlaatwater komt er ook water vanuit het regionale watersysteem in Limburg naar de beheergebieden van waterschap De Dommel en Aa en Maas. In de huidige situatie is dit water ook nog een oorzaak van normoverschrijdingen. Ook met Waterschap Limburg is afstemming dan ook relevant voor het treffen van maatregelen om de kwaliteit van de betreffende oppervlaktewateren op orde te brengen.

Andersom spelen ook aandachtspunten: vanuit Noord-Brabant worden ook de Rijkswateren in Brabant en Zeeland belast (waaronder het Volkerak-Zoommeer vanuit het Mark-Vliet stelsel), onder meer via de afvalwaterketen in West-Brabant (rwzi's als Bath, Nieuwveer) en via afwatering van het regionale watersysteem op de Maas. Het is dan ook zaak dat de waterschappen zelf acties ondernemen om ervoor te zorgen dat de belasting naar Rijkswateren voldoende teruggebracht is om de KRW-doelen voor Rijkswateren te kunnen halen. Dit vraagt om afspraken met Rijkswaterstaat. De KRW-Impuls Brabant dient daar uiteraard ook voor.

Voor grensoverschrijdende waterlichamen en toevoergebieden geldt dat de waterkwaliteit mede beïnvloed wordt door aanvoer van verontreinigingen vanuit het bovenstrooms gelegen Vlaanderen. De omvang van deze verontreinigingen verschilt per waterlichaam en per stof. Om hier meer en gedeeld inzicht in te krijgen, is Maas-breed onder regie van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat gestart met 'joint fact finding' met Vlaamse partijen. Afhankelijk van uitkomsten hiervan kunnen concrete afspraken met Vlaamse partijen worden gemaakt over vermindering van emissies van stoffen naar oppervlaktewater. Hiervoor intensiveren we de ambtelijke en bestuurlijke inzet, en spreken we ook het Rijk aan om via de internationale gremia te sturen op de benodigde maatregelen aan Vlaamse zijde.

NB. De waterkwaliteit van vooral West-Brabantse (grond)waterlichamen wordt tevens mede beïnvloed door atmosferische depositie vanuit industrie in vooral de regio Antwerpen. Zo is bekend dat atmosferische depositie uit Vlaanderen voor ongeveer 75% de depositie van stikstof bepaalt in Zuidwest-Brabant. Bij het aanspreken van Vlaamse partijen geldt daarom dat niet alleen beperking van emissies naar water, maar ook beperking van emissies naar de lucht van belang is voor de Brabantse waterschappen om te kunnen voldoen aan de KRW-doelen.

3.4 Grondwater: behouden, beschermen en herstellen

Zoals beschreven in paragraaf 2.3.3 is de prognose van doelbereik in 2027 ten aanzien van grondwaterkwantiteit dat doelstellingen voor 2027 in verschillende grondwaterlichamen niet volledig zullen worden bereikt. Samengevat is de grondwater-gerelateerde opgave het behouden en beschermen van zoete grondwatervoorraden en drinkwaterbronnen en herstel van sponswerking, grondwaterstanden en hydrologische condities voor aquatische en terrestrische ecosystemen. Dit komt door knelpunten in grondwaterafhankelijke terrestrische natuur, waterbalansen en risico's bij de uitvoering van maatregelen. Ondertussen blijven kleinere onttrekkingen zonder vergunning en de toenemende vraag naar grondwater door landbouw en klimaatverandering een risico vormen.

De provincie Noord-Brabant heeft reeds afspraken gemaakt ten aanzien van deze problematiek in het Grondwaterconvenant en de Droogteagenda Noord-Brabant. Deze reeds gemaakte afspraken worden door de Brabantse partijen ook als impulsmaatregelen gezien ten aanzien van de kwantitatieve KRW-restopgaven voor grondwater. Dit is nader beschreven in de onderstaande tekstbox.

Droogteagenda Noord-Brabant

In de Droogteagenda Noord-Brabant (2024) zijn doelen gesteld en afspraken gemaakt om in 2040 een droogterobuust (grond)watersysteem te hebben. Er zijn richtlijnen opgenomen over de hoeveelheid extra (grond)water die moet worden aangevuld en vastgehouden (150 miljoen kuub) en voor het de vermindering van onttrekken van (grond)water (100 miljoen kuub).

Hoewel er afspraken zijn gemaakt in het Grondwaterconvenant en de Droogteagenda Noord-Brabant, zoals het herzien van het beregeningsbeleid en het invoeren van een meldingsplicht en heffingen op grote onttrekkingen, worden meetbare effecten pas na 2027 verwacht.

Voor het beschermen en verbeteren van de kwaliteit van het grondwater geldt dat de maatregelen die zijn opgesteld bij de gebiedsdossiers voor drinkwaterwinningen met prioriteit moeten worden uitgevoerd. Bij actualisatie van de gebiedsdossiers in 2025-2026 (gepland in 2025) is aanvullende aandacht vereist en dient waar nodig een uitvoeringsprogramma te worden opgesteld met meer dwingende maatregelen die zoveel mogelijk al voor eind 2027 zouden moeten worden uitgevoerd.

Daarnaast wordt verondersteld dat de maatregelen gericht op vermindering van emissies en uitspoeling van stoffen als gewasbeschermingsmiddelen en industriële stoffen naar oppervlaktewater ook effect zullen hebben op de grondwaterkwaliteit. Daarbij wordt wel opgemerkt dat maatregelen voor grondwaterkwaliteit pas na jaren effect hebben op in termen van KRW-doelbereik, aangezien er gemonitord wordt in dieper grondwater. Daarom is het voor grondwater van belang dat 1) voor 2027 zoveel mogelijk in gang gezet wordt om aantoonbaar te maken dat voor eind 2027 'alles op alles' wordt gezet om doelen op termijn te halen, 2) doorkijken naar na 2027, gezien de 'lange adem' die nodig is.

Gezien het bovenstaande worden er in dit rapport geen specifieke impulsmaatregelen voorgesteld voor werken aan de restopgaven voor grondwater, maar wordt de uitvoering van de droogteagenda gezien als (ook) KRW-impulsmaatregel.

4 Advies handelingsperspectief

4.1 Inleiding

Op basis van de informatie in hoofdstuk 2 is volledig doelbereik voor de KRW in 2027 niet haalbaar in Noord-Brabant. Veel geuite zorg en kanttekening is bovendien dat vrijwel alle nu nog te nemen maatregelen de nodige voorbereiding en doorlooptijd voor implementatie en/of uitvoering vragen. Daarnaast is het onzeker of de beoogde effecten van alle (impuls-)maatregelen al voor eind 2027 zichtbaar zullen zijn, en dus ook of KRW-doelen eind 2027 behaald kunnen zijn. Dit alles is ook onderkend en beschreven in de rapportage over handelingsperspectieven van het Programmabureau Maas (Programmabureau Maas, 2024b).

Desondanks laten de in beeld gebrachte mogelijke impulsmaatregelen via de beschikbare instrumenten van zowel rijk, provincie, waterschappen als gemeenten zien dat er nog veel mogelijk is en ook wél uitgevoerd of ten minste opgestart kan worden in de periode tot eind 2027. Oftewel: een impuls om KRW-doelbereik voor 2027 (en ook daarna) dichterbij te brengen is zeker mogelijk.

In dit hoofdstuk wordt op basis van een afweging een advies gegeven voor het best passende maatregelenpakket. In paragraaf 4.2 wordt ingegaan op de afweging van de in hoofdstuk 3 beschreven maatregelen. In paragraaf 4.3 wordt ingegaan op de volgordelijkheid en samenhang van maatregelen, waarna in 4.4 het advies voor het maatregelenpakket wordt beschreven en in paragraaf 4.5 het maatregelenpakket samengevat wordt gepresenteerd. In 4.6 wordt ingegaan op enkele aandachtspunten en risico's bij besluitvorming en uitvoering hiervan.

4.2 Afweging van maatregelen

4.2.1 Financiële en personele gevolgen van maatregelen

Ten behoeve van de afweging van maatregelen en de (bestuurlijke) besluitvorming over inzet hierop zijn de consequenties van alle maatregelen geïnventariseerd en op een rij gezet, met daarbij onderscheid naar ingeschatte kosten en personele capaciteit die hiervoor nodig is. Dit overzicht is opgenomen in bijlage B. Bij de aangegeven capaciteit is het aan de verschillende partijen om te bepalen welk deel van deze capaciteit kan worden vrijgemaakt vanuit de bestaande personeelsformatie en welk deel vraagt om uitbreiding van de formatie.

Opmerking hierbij is wel dat kosten en personele inzet op grond van de KRW op zichzelf geen argument kunnen zijn om maatregelen niet uit te voeren, tenzij er sprake is van disproportionele kosten. Wanneer daar sprake van is, kan mogelijk ook een beroep worden gedaan op de (beperkte) uitzonderingsbepalingen die de KRW biedt voor doelverlaging. Dit laatste dient dan wel objectief onderbouwd te worden. Dit kan een rol spelen bij de verantwoording over doelbereik eind 2027, op te nemen in het stroomgebiedbeheerplan 2028-2033.

4.2.2 Beoordeling

Nagegaan is welke maatregelen het meest effectief en uitvoerbaar zijn voor de betrokken overheden, waarbij ook zoveel mogelijk rekening kan worden gehouden met maatschappelijke en economische impact en belangen van andere, private partijen: industrie, landbouw en particulieren. Op basis van een kwalitatieve beoordeling en inschatting van bovengenoemde aspecten zijn voorgestelde impulsmaatregelen geselecteerd.

De gevolgde werkwijze bij de beoordeling van alle mogelijke maatregelen en de beoordeling zelf zijn opgenomen in bijlage B.

4.3 Advies

4.3.1 Inleiding: veel maatregelen zijn nodig en complementair

In deze paragraaf wordt, op basis van alle afwegingen en analyses van alle mogelijke maatregelen, een advies geformuleerd voor het Brabantse KRW-impulspakket. Bij het beoordelen en afwegen naar dit advies en voorkeurspakket is geconstateerd dat slechts een beperkt aantal maatregelen als niet effectief of slecht uitvoerbaar kan worden bestempeld en/of een grote negatieve impact hebben op andere functies. De meeste van de beoordeelde maatregelen (zie bijlage B) zijn nodig om doelbereik in 2027 zo dichtbij als mogelijk te brengen.

Voor een belangrijk deel hangt dit samen met volgordelijkheid en afhankelijkheid van maatregelen. In die gevallen is er geen sprake van keuze tussen maatregelen ('of-of'), maar van een combinatie van maatregelen ('en-en'). Dit is het geval voor:

- De verschillende maatregelen gericht op stoffen in relatie tot doelbereik voor biologie, vanwege toxische druk, organische en/of nutriëntenbelasting. Alle maatregelen gericht op stoffen zijn dan ook relevant voor het functioneren van ecosystemen en flora en fauna daarin.
- De 'knoppen' 1) Biologie op orde krijgen: versnellen uitvoering inrichtingsmaatregelen, 2) Biologie op orde krijgen: kleinschalige inrichtingsmaatregelen en 3) Biologie op orde houden: beheer en onderhoud en aanpak exoten/plaagsoorten. Hierbij speelt de maatregel 'Effectmonitoring: meer grip op effecten van maatregelen voor gerichte sturing op doelbereik' een belangrijke rol om richting de toekomst te (blijven) leren van ervaringen, om zo op de meest effectieve en doelmatige maatregelen in te kunnen zetten.
- Voor 'Verminderen emissies uit landelijk gebied' geldt dat het in beeld (kaart) brengen van af- en uitspoelingsgevoelige gronden een randvoorwaarde is om goed onderbouwd gebiedsgericht in te kunnen zetten op een aantal van de in hoofdstuk 3 beschreven maatregelen voor emissiereductie, zoals middel- en doelsturing via regelgeving.
- De maatregel 'onderzoek naar bronnen van stoffen' is voor vrijwel alle maatregelen relevant die gericht zijn op emissies van chemische stoffen, ook breder dan stedelijk gebied en industrie. Deze maatregel is randvoorwaardelijk om per waterlichaam te komen tot een doelmatige mix van impulsmaatregelen. Voor de afvalwaterketen is deze maatregel relevant om te bepalen waar de meest doelmatige inzet kan of moet worden gepleegd voor directe en indirecte lozingen en/of eventuele investeringen in uitbreidingen van rwzi's.
- Het borgen van KRW-proof toetsing van directe en indirecte lozingen is van belang om bij het bezien en herzien van bestaande vergunningen (en mogelijk ook breder in de uitvoering van VTH-taken) gericht te kunnen sturen op KRW-doelbereik.
- Het maken van afspraken over aanvullende zuiveringstrappen op rwzi's en financiering daarvan is van belang voor afwegingen over eventuele toekomstige investeringen in rwzi's en prioritering en programmering daarvan.

Hieronder wordt ingegaan op de gemaakte afwegingen en bijbehorende adviezen.

4.3.2 Biologie op orde krijgen en houden

Wat moeten provincie en waterschappen individueel doen?

De waterschappen wordt geadviseerd om vanaf 2025 in te zetten op:

- waar mogelijk treffen van kleinschalige inrichtingsmaatregelen in en langs KRW-waterlichamen (waaronder 'bouwen met natuur'). Dergelijke maatregelen kunnen ook in waterlopen die afwateren op KRW-waterlichamen, maar daar qua begrenzing formeel gezien geen onderdeel van zijn, bijdragen aan doelbereik in de KRW-waterlichamen (KRW-stroomgebiedbenadering);
- het maaibeheer in/van KRW-waterlichamen en aangrenzende wateren waar mogelijk te extensiveren en maaisel af te voeren of nuttige toepassingen in de directe omgeving te vinden.

Wat moeten provincie en waterschappen gezamenlijk doen?

Voor het op orde krijgen van de biologie en ecologische toestand is het van belang dat versnelling van de uitvoering van voorgenomen (SGBP3) en eventueel aanvullende inrichtingsmaatregelen plaatsvindt, in ieder geval voor eind 2027. Belangrijke succesfactor hiervoor is de beschikbaarheid van gronden. Vrijwillige grondverwerving levert tot op heden onvoldoende resultaat. Daarom wordt geadviseerd om in 2025 nog extra inzet te plegen op de benodigde grondverwerving voor alle KRW-maatregelen tot en met 2027 (waaronder de Natte Natuurparels) via de minnelijke, vrijwillige weg. Als dat onvoldoende resultaat oplevert, wordt geadviseerd aanvullend in te zetten op dwingend instrumentarium voor grondverwerving richting partijen die niet mee willen werken. Achtergrond bij advies is dat het voor provincie en waterschappen van belang is om alle beschikbare instrumenten waar nodig en tijdig in te zetten voor doelbereik in 2027. Gezien de koppeling tussen KRW- en natuurdoelen in Noord-Brabant in veel gebieden is samen optrekken van provincie en waterschappen hierbij voor de hand liggend.

Wanneer gronden verworven zijn, is versnelde programmering en organisatie van voldoende capaciteit bij provincie, waterschappen (en ook marktpartijen) van belang om planvorming, ontwerp en uitvoering zoveel mogelijk voor eind 2027 te kunnen realiseren. Dit kan aanzienlijke gevolgen hebben voor investeringsvolumes, benodigde capaciteit en begrotingen van partijen in de komende jaren.

Aandachtspunt bij inzet van meer dwingend instrumentarium, zeker bij eventuele onteigening, is dat dit vraagt om verschillende, tijdrovende stappen en procedures, waaronder waarschijnlijk ook aanpassing van planologische functies in gemeentelijke omgevingsplannen in gebieden, waarvoor medewerking van gemeenten vereist is. Dit alles vergt lange doorlooptijd, waardoor het niet waarschijnlijk is dat grondverwerving – en daarmee ook de samenhangende uitvoering van de inrichtingsmaatregelen uit SGBP3 – voor eind 2027 volledig gerealiseerd is.

Aanvullend op grondverwerving en inrichting in de Natte Natuurparels is ook het op orde brengen van de hydrologische omstandigheden van belang, zowel in als rondom de Natte Natuurparels en beekdalen. Dit betekent concreet dat verhoging van grond- en oppervlaktewaterpeilen in verschillende gebieden noodzakelijk is. Aanvullend op de afspraken en maatregelen uit Droogteagenda is richting eind 2027 intensivering en versnelling nodig van maatregelen die bijdragen aan verhoging van deze grond- en oppervlaktewaterpeilen in en om Natte Natuurparels en beekdalen. De meest effectieve, technische maatregelen dienen hierbij gebiedsspecifiek te worden bepaald en uitgevoerd.

Aanvullend wordt geadviseerd een gezamenlijke, Brabant brede, concrete aanpak uit te werken en uit te voeren om verspreiding van exoten/plaagsoorten in oppervlaktewateren tegen te gaan en waar mogelijk te verwijderen, voorzien van concrete acties en mijlpalen richting (ten minste) eind 2027. Dit is overigens niet alleen voor KRW-doelbereik van belang, maar ook voor natuurdoelen in de provincie. Naar verwachting zal aanpak van exoten/plaagsoorten ook na 2027 nodig zijn en blijven.

Waarvoor zijn provincie en waterschappen afhankelijk van andere partijen?

Voor vrijwillige grondverwerving blijft er een grote afhankelijkheid bestaan van medewerking van grondeigenaren. Dit geldt echter ook bij inzet van dwingend instrumentarium, gezien de verschillende (bezwaar)procedures die hierbij aan de orde zijn. Zoals hierboven aangegeven spelen daarnaast gemeenten een sleutelrol bij eventuele benodigde aanpassingen aan planologie (ruimtelijke functies) bij inzet van dwingend instrumentarium.

4.3.3 Chemie op orde: verminderen emissies uit landelijk gebied

Wat moeten provincie en waterschappen individueel doen?

Gezien de urgente en voortdurende problematiek rond gewasbeschermingsmiddelen en ook nitraat in grondwaterbeschermingsgebieden wordt de provincie als verantwoordelijke partij geadviseerd om een stevigere aanpak te gaan hanteren vanaf 2025. De ervaringen met vrijwillige medewerking van agrariërs in onder meer DAW en Schoon Water Brabant leidden de afgelopen jaren immers nog niet tot de voldoende gewenste resultaten.

Geadviseerd wordt stapsgewijs te bezien welke aanscherping van regelgeving nodig is om te komen tot de benodigde verbeteringen en KRW-doelbereik, voor en ook na eind 2027. Daarbij is wel van belang dat de aanpak ruimte laat voor gebiedsgericht maatwerk én voor afstemming op doelsturing (zie hieronder). Afhankelijk van de kenmerken van gebieden en het landgebruik daarin wordt geadviseerd door middel van middelsturing op wel/niet toegestane teelten en/of gewasbeschermingsmiddelen te sturen op vermindering van emissies van gewasbeschermingsmiddelen. Dit kan via de Omgevingsverordening worden uitgewerkt, maar wellicht is in bepaalde gevallen werken met maatwerkvoorschriften een logische aanpak. Voorbeelden van middelsturing zijn:

- Verbod instellen op toepassing van alle of bepaalde gewasbeschermingsmiddelen in grondwaterbeschermingsgebieden door aanpassing van de provinciale Omgevingsverordening. Dit kan alleen als er een duidelijk verband is tussen agrarisch grondgebruik met aangetroffen normoverschrijdingen van gewasbeschermingsmiddelen voor de grondwaterkwaliteit (normoverschrijdingen, KRW-doelen). Het vaststellen van een dergelijk duidelijk verband vraagt waarschijnlijk wel een lange doorlooptijd. Een alternatief is het gebruik van indicatoren voor milieubelasting via de Milieubelastingspuntensystematiek van CLM of vergelijkbare, landelijke systematiek (zie ook bij 'Doelsturing voor vermindering van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen bij af- en uitspoelingsgevoelige gronden' in paragraaf 3.3). Dit kan worden uitgewerkt en geïmplementeerd in combinatie met 1) een verbod te richten op de meest belastende gewasbeschermingsmiddelen voor grond- en/of oppervlaktewater, of 2) een maximumbelasting op kunnen leggen volgens de genoemde systematiek voor milieubelasting. NB. Bij een lijst van verboden middelen is mogelijk niet goed te overzien wat er voor een verboden middel in de plaats komt (bijvoorbeeld meer milieubelastende/schadelijke alternatieven bij verbod op een bepaald middel). Dit vraagt ook om afstemming met het landelijke toelatingsbeleid voor gewasbeschermingsmiddelen.
- Een 'positieve lijst' van gewasbeschermingsmiddelen aanwijzen met middelen die juist wél toegestaan worden (en andere daarmee expliciet niet) in gebieden.

- Verbod op bepaalde teelten in aan te wijzen gebieden opnemen in de Omgevingsverordening (binnen grondwaterbeschermingsgebieden) en/of gemeentelijke omgevingsplannen (buiten grondwaterbeschermingsgebieden). Ook hier zijn alternatieven mogelijk: een alternatief is het aanwijzen van teelten die juist wél (en andere daarmee expliciet niet) zijn toegestaan in gebieden, om zo indirect te sturen op mate van bemesting en/of gebruik van bepaalde gewasbeschermingsmiddelen. Een 'positieve lijst' is juridisch gezien wellicht moeilijker te onderbouwen dan een verbod. Het verbieden van teelten die veel bemesting en/of inzet van gewasbeschermingsmiddelen vragen (bijvoorbeeld bollen-/lelieeteelt, glastuinbouw) is mogelijk via de provinciale Omgevingsverordening. De provincie Gelderland heeft een dergelijke maatregel al ingesteld. Een ander alternatief voor een verbod is het werken met indicatoren voor milieubelasting, zoals hierboven beschreven.

Dit advies laat onverlet dat ook voortzetting en intensivering van stimuleringsprogramma's in (onder meer) grondwaterbeschermingsgebieden (bijvoorbeeld Schoon Water Brabant, BodemUp) wordt aangeraden om beweging vanuit de agrarische sector zelf te initiëren en te behouden. Dat kan door middel van doelsturing, waar landelijk en ook binnen de provincie (bestuurlijke) aandacht voor is. Aanbevolen wordt de mogelijkheden voor doelsturing voor in ieder geval grondwaterbeschermingsgebieden in 2025 verder te verkennen en uiterlijk in 2026 te operationaliseren en af te stemmen op de bestaande en mogelijk aan te scherpen regels (middelsturing) in de Omgevingsverordening. Mocht in of na 2027 blijken dat inzet via de hierboven beschreven maatregelen onvoldoende is voor doelbereik, kan door de provincie een algeheel verbod op het gebruik van (bepaalde of zelfs alle) gewasbeschermingsmiddelen in grondwaterbeschermingsgebieden worden overwogen als uiterste maatregel.

Buiten de grondwaterbeschermingsgebieden worden provincie en waterschappen geadviseerd een gebiedsgerichte maatwerkaanpak te volgen voor de restopgaven voor nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen. Een belangrijke basis hiervoor is het in beeld brengen van af- en uitspoelingsgevoelige gronden. In combinatie met inzicht in de restopgaven biedt dit voldoende basis om de bestaande combinatie van 1) stimulering en 2) middelsturing via de Omgevingsverordening (provincie, grondwater) en waterschapsverordeningen (waterschappen, oppervlaktewater en grondwater) gebiedsgericht door te zetten en waar nodig te intensiveren of aan te scherpen. Aanvullend hierop wordt aanbevolen de verkenning naar mogelijkheden voor doelsturing in 2025 te verkennen, net als voor de grondwaterbeschermingsgebieden (zie hierboven). De borging van doelsturing en daarmee ook de handhaafbaarheid ervan is daarbij een belangrijk aandachtspunt, aangezien bevoegdheden waarschijnlijk voor een belangrijk deel bij gemeenten liggen. Ook hier is het van belang dat de combinatie van doelsturing en (als vangnet) middelsturing in regelgeving van provincie, waterschappen en gemeenten geïntegreerd wordt vormgegeven.

Voor het terugdringen van emissies van vooral nutriënten naar oppervlaktewateren worden de waterschappen geadviseerd gedifferentieerd beleid ten aanzien van de breedte van bufferstroken (teeltvrije zones) uit te werken en in te voeren via de Waterschapsverordening, als vorm van middelsturing. Door gebruik te maken van de te ontwikkelen inzichten in omvang van restopgaven en uit- en afspoelingsgevoelige gronden kunnen gebiedsgerichte maatwerkregelgeving in de waterschapsverordening of maatwerkvoorschriften worden uitgewerkt voor de breedte van deze zones in aanvulling op de algemene regels van het Bal (artikel 4.723d/artikel 4.723i).

Voor reductie van emissies van gewasbeschermingsmiddelen naar oppervlaktewater hebben de waterschappen zelf beperktere mogelijkheden en bevoegdheden. De bevoegdheden voor eventuele aanscherping (maatwerk) van generieke regelgeving van het Bal liggen (buiten grondwaterbeschermingsgebieden) bij gemeenten. Aanbevolen wordt met de relevante gemeenten in overleg te gaan over aanscherping van (maatwerk)regels in gemeentelijke Omgevingsplannen voor spuitvrije zones langs oppervlaktewateren en eventuele andere regelgeving (bijvoorbeeld voor glastuinbouw) in gebieden met normoverschrijdingen, ook langs wateren bovenstrooms van KRW-waterlichamen. Daarbij kan rekening gehouden worden met verschillen in restopgaven, teelten en systeemkenmerken. De prioriteit zou moeten liggen in specifieke gebieden met 'honkvaste' problemen (boomteelt, aardbeien, gastuinbouw); bewustwording te creëren door resultaten van monitoring snel en transparant terug te koppelen aan partijen. Voor beperking van erfafspoeling van gewasbeschermingsmiddelen wordt geadviseerd eveneens aanvullende regelgeving op te nemen in Omgevingsplannen of maatwerkvoorschriften van gemeenten.

Bij grondwaterafhankelijk oppervlaktewater speelt hierbij mee dat de nitraatdoelen voor grondwater niet aansluiten bij de concentratieniveaus voor stikstof voor oppervlaktewater. Dit is een aandachtspunt bij de uitwerking en operationalisering van de bovenstaande maatregelen.

Naast deze belangrijke maatregelen worden zowel waterschappen als de provincie geadviseerd om regelgeving voor toepassing van mest en gewasbeschermingsmiddelen op in pacht uitgegeven gronden gebiedsgericht aan te scherpen. Dit is een relatief eenvoudig te realiseren maatregel.

Wat moeten provincie en waterschappen gezamenlijk doen?

Daar waar nodig en in overleg met de waterschappen kan de provincie in 2026/2027 aanvullende instructieregels richting waterschappen en gemeenten opnemen in de Omgevingsverordening, gericht op aanvullende regels voor de bovenstaande onderwerpen. Dit kan noodzakelijk zijn om partijen als gemeenten (tijdig) in beweging te krijgen, maar ook om uniformiteit in aanpak/regelgeving van waterschappen en gemeenten te bewaken.

Waarvoor zijn provincie en waterschappen afhankelijk van andere partijen?

Zoals in hoofdstuk 3 beschreven is aanscherping van de landelijke wet- en regelgeving voor mest en gewasbescherming noodzakelijk, ook als bovenstaande maatregelen door provincie en waterschappen worden uitgevoerd. Geadviseerd wordt het belang hiervan gezamenlijk, en bij voorkeur via RAO en RBO Maas en de koepelorganisaties (IPO en Unie van Waterschappen), te blijven uitdragen en het rijk aan te spreken op haar verantwoordelijk ook hiervoor.

Zoals hierboven ook aangegeven, is actieve medewerking van gemeenten van belang vanwege de verdeling van bevoegdheden onder de Omgevingswet.

Voor de lange termijn (na 2027) kan sturing op de afzetmarkt voor agrarische producten mogelijk bijdragen aan transitie naar duurzamere landbouw en minder gebruik en emissies van gewasbeschermingsmiddelen en/of mest. Dit is echter een complexe maatregel met ongewis effect, die het best bovenregionaal of landelijk kan worden uitgewerkt en uitgerold.

4.3.4 Chemie op orde: verminderen emissies uit stedelijk gebied en industrie

Wat moeten provincie en waterschappen individueel doen?

De waterschappen worden geadviseerd om zo spoedig mogelijk in 2025 onderzoek uit te voeren en af te ronden naar relevante bronnen van normoverschrijdende stoffen per waterlichaam. Dat is een basis voor het concreter, gebieds- en waterlichaamspecifiek formuleren van maatregelen richting bronnen als rwzi's, directe en indirecte lozingen, bovenstrooms (ingelaten) water en waterbodems.

De waterschappen zijn gestart met het bezien en herzien van door hen verleende vergunningen voor directe lozingen. Aanbevolen wordt dit door te zetten en te verbreden naar lozingen die op grond van algemene regels plaatsvinden. Als het nodig is, moet aanvullende capaciteit worden ingeschakeld om de KRW-relevante lozingen in 2027 te hebben herzien. Daarnaast is inzet op samenwerking bij aanpak van de relevante indirecte lozingen met provincie en omgevingsdiensten aan te bevelen. Het adviesrecht van de waterschappen biedt hier ruimte voor, maar ook kennisuitwisseling en gezamenlijk toezicht (met omgevingsdiensten) is hierin aan te raden.

Voor reductie van emissies van nutriënten (waaronder ammonium) is het uitvoeren van procesoptimalisaties binnen de bestaande installaties een relatief eenvoudige en op korte termijn uit te voeren maatregel door de waterschappen. Geadviseerd wordt dit voor alle rwzi's waar relevant en mogelijk uit te voeren, voor zover al niet gestart.

Rwzi's zijn in sommige gevallen relevante bronnen van normoverschrijdende stoffen. Geadviseerd wordt om deze rwzi's in 2025 in beeld te brengen door het bovengenoemde brononderzoek en vervolgens in 2025-2026 te onderzoeken in de afvalwaterketen welke strategie voor aanpak van verontreinigingen het meest doelmatig is: aanpak van indirecte lozingen en/of aanvullende zuiveringstrappen op rwzi's.

Het realiseren van nog niet geprogrammeerde, aanvullende zuiveringstrappen op rwzi's is voor eind 2027 niet realistisch. Los daarvan is een duidelijke en integrale landelijke strategie ten aanzien van rwzi's en financiering van afvalwaterzuivering gewenst, gezien de ontwikkelingen vanuit onder meer de EU-richtlijn Stedelijk Afvalwater. Dat geldt ook voor afstemming over wat verstaan kan worden onder 'een KRW-proof zuivering' en de daarvoor noodzakelijke, aanvullende zuiveringsstappen op rwzi's, realistische uitvoeringstermijnen en financiering daarvan (met nadere uitwerking van 'de vervuiler betaalt'). Geadviseerd wordt dit te (blijven) adresseren bij de Unie van Waterschappen en het Ministerie van IenW. Op basis van duidelijkheid over het bovenstaande kan mogelijk op termijn een gezamenlijk, Maas-breed investeringsplan voor aanpak van rwzi's in de komende 10-15 jaar aan de orde zijn, af te stemmen op het niveau van Programmabureau Maas.

De provincie is aan zet om de circa 400 'eigen' vergunningen aan bedrijven voor indirecte lozingen te bezien en waar nodig te herzien. Geadviseerd wordt voor de aanpak hiervan een prioritering op te stellen, waarbij de meest relevante vergunningen voor KRW-normoverschrijdende stoffen worden opgepakt en herzien vóór eind 2027. Gezien de al lopende initiatieven voor aanpak van indirecte lozingen vanuit SMWK en het Programmabureau Maas wordt geadviseerd daarbij aan te sluiten. Het onderzoek naar relevante bronnen in de afvalwaterketen (zie hieronder) kan als input worden gehanteerd.

Waterbodems vormen naar verwachting op hooguit enkele locaties (waterlichamen) een belangrijke bron van normoverschrijdende stoffen. Deze locaties kunnen in beeld gebracht worden met het eerdergenoemde brononderzoek. Indien daaruit blijkt dat waterbodems een significante bron vormen, wordt geadviseerd deze voor eind 2027 te saneren. Daarbij wordt aangeraden ook de bronnen van de betreffende waterbodemonverontreiniging te achterhalen en indien nodig aan te pakken.

Wat kunnen provincie en waterschappen gezamenlijk doen?

Voor veel van de mogelijke maatregelen geldt dat gezamenlijk optrekken van partijen wenselijk of zelfs noodzakelijk is. Dit geldt in ieder geval voor maatregelen die voor 2025-2026 relevant zijn:

- Afstemming en mogelijke aanpassingen aan doelen/normen, monitoring- en beoordelingsmethoden.
- Aanpassing van toetsing en beoordeling voor stoffen door inzicht in natuurlijke achtergrondconcentraties.
- Onderzoek naar bronnen van stoffen in de afvalwaterketen, ook samen met gemeenten en omgevingsdiensten.
- Ontwikkelen en gebruiken van een KRW-proof toetsingskader voor vergunningverlening bij directe en indirecte lozingen, voortkomend uit of afgestemd op landelijke handreikingen die hiervoor in 2024-2025 ontwikkeld worden.

Daarnaast wordt aanbevolen om gezamenlijk – en liefst ook in samenwerking met omgevingsdiensten – in te zetten op een meerjarige communicatiestrategie over gebruik en het belang van beperken van emissies van verontreinigende stoffen met en richting het bedrijfsleven, óók naar niet-vergunningplichtige bedrijven. Geadviseerd wordt hiervoor aan te haken bij het 'Actieprogramma bedrijfsleven' vanuit VNO-NCW. Dit kan mogelijk meegenomen worden in de aanpak voor indirecte lozingen vanuit SMWK en het Programmabureau Maas.

Waarvoor zijn provincie en waterschappen afhankelijk van andere partijen?

Gemeenten zijn als bevoegd gezag voor veruit de meeste (vele honderden tot duizenden) indirecte lozingen en opdracht richting omgevingsdiensten voor de uitvoering van VTH-taken voor die lozingen. Daardoor bestaat er een grote afhankelijkheid van gemeenten en omgevingsdiensten als het gaat om onderzoek naar en aanpak van relevante indirecte lozingen. Vanuit de aanpak van indirecte lozingen wordt geadviseerd te bezien hoe hiermee om te gaan. Dat geldt ook voor het versterken van toezicht op zowel wel als niet-vergunningplichtige lozingen. In de opdrachtverlening van gemeenten naar omgevingsdiensten dient vanaf 2025 rekening gehouden te worden met aanvullende inzet die de hierboven beschreven maatregelen vragen. Gezien de al lopende initiatieven voor aanpak van indirecte lozingen vanuit SMWK en het Programmabureau Maas wordt geadviseerd daarbij aan te sluiten.

Het actief betrekken en motiveren van gemeenten als belangrijke partij geldt niet alleen voor indirecte lozingen. Ook voor inzet van instrumenten voor emissiebeperking in landelijk gebied, inzet van dwingend instrumentarium voor grondverwerving, bij riooloverstorten en hemelwateruitlaten zijn gemeenten bevoegd en/of verantwoordelijk. Het opzetten van actieve en meerjarige samenwerking met gemeenten is daarom een randvoorwaarde van (gebiedsgerichte) aanpak van normoverschrijdende stoffen.

Daarnaast geldt dat de bestaande generieke wet- en regelgeving ten aanzien van directe en indirecte lozingen op onderdelen verheldering en aanscherping behoeft. Dit is in beeld bij de Unie van Waterschappen en het IPO. Geadviseerd wordt om aanscherping van rijksbeleid te (blijven) agenderen via deze koepelorganisaties.

4.3.5 Verminderen aanvoer van verontreinigingen uit Rijkswateren en bovenstroomse wateren uit binnen- en buitenland

Wat kunnen provincie en waterschappen individueel doen?

De aanvoer van verontreinigingen uit Vlaanderen is een belangrijk aandachtspunt voor doelbereik voor verschillende stoffen in waterlichamen bij vooral Waterschap Brabantse Delta en Waterschap De Dommel. Dit vraagt om onderzoek

(joint fact finding, Maas-breed reeds opgestart) en vervolgens versterkte ambtelijke en bestuurlijke actie van de waterschappen richting relevante Vlaamse overheden. Geadviseerd wordt dit in de eerste helft van 2025 op te pakken, omdat verwacht kan worden dat een proces leidend tot uitvoering van eventuele maatregelen in Vlaanderen meerdere jaren kan duren.

Waarvoor zijn provincie en waterschappen afhankelijk van andere partijen?

Een tot op heden minder expliciet genoemde, maar waarschijnlijk wel hele relevante bron van een groot aantal normoverschrijdende stoffen in oppervlaktewateren is de inlaat van water uit bovenstroomse wateren en rijkwateren. Aan de waterschappen wordt geadviseerd om, op basis van het hierboven beschreven onderzoek naar bronnen van normoverschrijdende stoffen per waterlichaam, in 2025 en 2026 in te zetten op afspraken met Vlaamse overheden, Rijkswaterstaat (rijkswateren) en Waterschap Limburg over de te volgen aanpak om op termijn aan KRW-doelen te kunnen voldoen. Ook aanspreken van het Rijk is van belang om zo via de internationale gremia en bilaterale overleggen op het juiste politiek-bestuurlijke niveau te sturen op voldoende maatregelen door Vlaamse overheden. Omdat de Brabantse waterbeheerders ook Maaswater inlaten is afstemming met de buurlanden over kwaliteit en kwantiteit, grond- en oppervlaktewater van groot belang. Dit is ook belangrijk vanwege de drinkwaterwinning vanuit de Maas. Provincie en waterschappen stemmen de Nederlandse inzet voor de internationale afstemming met de Maas-oeverstaten af in de werkgroep Buurlanden Maas van het Regionaal Bestuurlijk Overleg Maas (RBOM).

Andersom speelt dat vooral rwzi's en ook oppervlaktewateren in beheer bij de waterschappen een bron van normoverschrijdende stoffen in rijkwateren kunnen zijn. In de afstemming met RWS dient dit door de waterschappen te worden meegenomen in de gesprekken over (wederzijdse) afhankelijkheden in maatregelen. Voor eventuele maatregelen die hieruit volgen wordt geadviseerd aan te sluiten bij de geadviseerde aanpak voor afweging van de meest doelmatige afwegingen bij rwzi's (zie eerder).

4.4 Maatregelenpakket KRW-impuls

4.4.1 Maatregelen en benodigde middelen

Op basis van de informatie uit bijlage B en de in 4.3 beschreven afwegingen en adviezen is in onderstaande tabel het voorgestelde maatregelenpakket voor de Brabantse KRW-impuls opgenomen, inclusief bijbehorende kosten en benodigde capaciteit. In blauw is daarbij aangegeven wanneer een maatregel al is opgestart of wanneer dit een aanvullende inzet op min of meer reguliere activiteiten betreft.

Tabel 12. Maatregelenpakket KRW-impuls Brabant

Maatregel	Partij	Kosten (inschatting)	Personele capaciteit
Op orde krijgen biologie			
Uitvoeren en waar nodig versnellen van geplande (inrichtings)maatregelen	Provincie, waterschappen	k€ 500 per waterschap (totaal k€ 1.500) + grondverwerving	3 fte per waterschap, provincie geborgd
Kleinschalige inrichtingsmaatregelen uitvoeren in watergangen	Waterschappen	k€ 250 per waterschap. Bij Waterschap Brabantse Delta reeds opgenomen in maatregelenpakket en meerjarenbegroting ('Bouwen met natuur').	Geen
Watersysteemherstel in en rondom natte natuurgebieden en beekdalen	Provincie, waterschappen	Afhankelijk van type technische maatregelen, omvang en impact vernatting (schadeloosstelling)	0,5 fte provincie en 0,25 fte per waterschap
Op orde houden: beheer en onderhoud en aanpak exoten/plaagsoorten			
Aangepast beheer en onderhoud van waterlichamen en aangrenzende waterlopen	Waterschappen	k€ 200 per waterschap per jaar	Geen
Aanpak van verspreiding van exoten/plaagsoorten	Rijk, PNB en waterschappen	Waterschappen: k€ 100 per jaar Provincie: k€ 150 per jaar	0,25 fte per waterschap per jaar
Effectmonitoring: meer grip op effecten van maatregelen voor gerichte sturing op doelbereik	Waterschappen	k€ 100 per waterschap per jaar	0,25 fte per waterschap per jaar
Verminderen emissies uit landelijk gebied			

Maatregel	Partij	Kosten (inschatting)	Personele capaciteit
Af- en uitspoelingsgevoelige gronden in beeld	PNB	k€ 100 eenmalig	Geen
Stimuleren beperking van emissies stoffen uit agrarisch grondgebruik	PNB en waterschappen	Waterschappen: k€ 50 per jaar in de periode 2025-2027 Provincie (intensiveren BodemUp/Schoon Water Brabant): k€ 250 per jaar in de periode 2025-2027	0,5 fte per partij per jaar
Verminderen verontreiniging met GBM en nutriënten in uit- en afspoelings-gevoelige gronden via middelsturing	PNB, waterschappen, gemeenten	Geen (mogelijk advieskosten)	Provincie en waterschappen: per partij 0,5 fte in jaren 2025-2027 Gemeenten: n.t.b.
Verminderen van verontreiniging met GBM en nutriënten in GWBG door middelsturing	PNB	Geen (mogelijk advieskosten)	3,0 fte (beleid, VTH-taken)
Doelsturing voor vermindering van nutriënten en GBM bij af- en uitspoelingsgevoelige gronden	PNB	k€ 300 (uitwerking en operationaliseren doelsturing)	3,0 fte (uitwerking, VTH-taken)
Beperken erfemissies van gewasbeschermingsmiddelen vanaf spoelplaatsen	Waterschappen	Geen	1,0 fte per waterschap voor de jaren 2025-2027
Aanscherpen regelgeving op in pacht uitgegeven gronden	PNB en waterschappen	Geen	Geen
Generiek beleid en inzet van de Rijksoverheid	Rijk	Geen	Geen
Verminderen emissies uit stedelijk gebied en industrie			
Afstemming en mogelijke aanpassingen aan doelen/normen, monitoring- en beoordelingsmethoden	PNB en waterschappen	k€ 25 per partij eenmalig	Geen
Aanpassing van toetsing en beoordeling voor stoffen door inzicht in natuurlijke achtergrondconcentraties	PNB en waterschappen	k€ 50 per partij eenmalig	Geen
Onderzoek naar bronnen van stoffen	Waterschappen	k€ 600 per waterschap voor de jaren 2025-2027	0,5 fte per jaar, per waterschap voor de jaren 2025-2027
Procesmaatregelen en eventuele uitbreidingen op rwzi's	Waterschappen	€1-10 mln. per rwzi + kosten energie en onderhoud	0,5 fte per waterschap
Voortzetten/waar nodig intensiveren van het bezien en herzien van vergunningen voor directe lozingen	Waterschappen	n.t.b.	n.t.b.
Relevante vergunningen voor indirecte lozingen bezien en waar nodig herzien	PNB, waterschappen, gemeenten en omgevingsdiensten	Geen	1,0 fte per waterschap, 2,0 fte voor provincie, 2,0 fte per OD
Versterken van toezicht bij vergunningplichtige en niet-vergunningplichtige directe en indirecte lozingen	PNB, waterschappen, gemeenten en omgevingsdiensten	k€ 200 per omgevingsdienst per jaar k€ 100 per waterschap per jaar	0,5 fte per waterschap voor de periode 2025-2027 2,0 fte per OD voor de periode 2025-2027
Borgen van KRW-proof toetsen van lozingen	Rijk, PNB en waterschappen	n.t.b.	Geen
Baggeren van (verontreinigde) waterbodems	Waterschappen	n.t.b.	Geen
Aanpassing en aanscherping Rijksbeleid voor lozingen en aanpak van diffuse verontreinigingen	Rijk	n.t.b.	Geen

Maatregel	Partij	Kosten (inschatting)	Personele capaciteit
Afspraken over aanvullende zuiveringsstappen op rwzi's en financiering daarvan	Rijk en waterschappen	Geen	0,5 fte per waterschap in de jaren 2025-2027
Betrekken en motiveren gemeenten als belangrijke partij bij indirecte lozingen, riooloverstorten en hemelwateruitlaten	PNB, waterschappen	Geen	0,5 fte per waterschap in de jaren 2025-2027
Versterken van bewustwording en inzet bij bedrijfsleven	PNB, waterschappen, omgevingsdiensten	k€ 500 eenmalig	Provincie 0,5 fte Waterschappen: 0,5 fte per waterschap Omgevingsdiensten: 0,5 fte per OD
Verminderen aanvoer van verontreinigingen uit Rijkswateren en bovenstroomse wateren in binnen- en buitenland			
Beperken belasting uit wateren van andere waterbeheerders	Waterschappen, Rijk, Waterschap Limburg, Vlaamse overheden	Geen	1,0 fte per waterschap (bij Waterschap Brabantse Delta al georganiseerd)
Grondwater: behouden, beschermen en herstellen			
Uitvoeren KRW-relevante maatregelen Droogteagenda	PNB, waterschappen	Geen (reeds geborgd)	Geen (reeds geborgd)
Kosten en capaciteit per partij in de jaren 2025-2027			
Totaal kosten Provincie Noord-Brabant		k€ 1.725	10,5 fte
Totaal kosten Waterschap Aa en Maas		k€ 3.075 + kosten procesmaatregelen rwzi's	10,75 fte
Totaal kosten Waterschap Brabantse Delta		k€ 2.825 + kosten procesmaatregelen rwzi's	9,75 fte
Totaal kosten Waterschap de Dommel		k€ 3.075 + kosten procesmaatregelen rwzi's	10,75 fte
Totaal per omgevingsdienst		K€ 600	4,5 fte
Gezamenlijk totaal		k€ 11.300 + kosten procesmaatregelen rwzi's, grondverwerving en nadeelcompensatie/schadeloosstelling	46,25 fte

Dit maatregelenpakket sluit aan bij een groot deel van de door Programmabureau Maas uitgewerkte handelingsperspectieven en ook bij de mogelijke maatregelen die in het koepelrapport van de landelijke tussenevaluatie KRW zijn beschreven. Uit de schattingen van benodigde financiële middelen en personele capaciteit blijkt wel dat er een grote, gezamenlijke opgave ligt.

4.4.2 Tijdpad, volgorde en afhankelijkheid

Zoals in paragraaf 4.3 al aangegeven, hangen veel van de geadviseerde maatregelen met elkaar samen. Dit is in beeld gebracht in onderstaande tabel 13, waarin de maatregelen zijn uitgezet in een globale uitvoeringsplanning tot en met 2027, maar ook met een doorkijk naar na die tijd. Hierbij is de focus gelegd op het plegen van maximale inzet tot en met eind 2027. Er is niet voorgesorteerd op (KRW-)maatregelen voor de planperiode 2028-2033. Wel lopen sommige maatregelen noodzakelijkerwijs door in de volgende planperiode. Afweging over de volledige maatregelenpakketten na 2027 moet plaatsvinden in het kader van het vierde stroomgebiedbeheerplan voor de planperiode 2028-2033, waarvoor de voorbereidingen bij de provincie en waterschappen al zijn gestart of begin 2025 starten.

Tabel 13. Globale uitvoeringsplanning bij het geadviseerde maatregelenpakket KRW-impuls Brabant

Maatregel	Uitvoerende partij	2025	2026	2027	Na 2027
Op orde krijgen biologie					
Uitvoeren en waar nodig versnellen van geplande (inrichtings)maatregelen	Waterschappen	Vrijwillige grondverwerving	Dwingend instrumentarium grondverwerving		
Kleinschalige inrichtingsmaatregelen uitvoeren in watergangen	Waterschappen				
Watersysteemherstel in en rondom natte natuurparels en beekdalen	Waterschappen, provincie				
Op orde houden: beheer en onderhoud en aanpak exoten/plaagsoorten					
Aangepast beheer en onderhoud van waterlichamen en aangrenzende waterlopen	Waterschappen				
Aanpak van verspreiding van exoten/plaagsoorten	Rijk, provincie, waterschappen				
Effectmonitoring: meer grip op effecten van maatregelen voor gerichte sturing op doelbereik	Waterschappen				
Verminderen emissies uit landelijk gebied					
Af- en uitspoelingsgevoelige gronden in beeld	Provincie				
Stimuleren beperking van emissies stoffen uit agrarisch grondgebruik	Provincie en waterschappen				
Verminderen verontreiniging met GBM en nutriënten in uit- en afspoelings-gevoelige gronden via middelsturing	Provincie, waterschappen, gemeenten				
Verminderen van verontreiniging met GBM en nutriënten in GWBG door middelsturing	Provincie				
Doelsturing voor vermindering van nutriënten en GBM bij af- en uitspoelingsgevoelige gronden	Provincie	Verkennen opties doelsturing	Operationaliseren doelsturing	Uitvoering doelsturing i.c.m. middelsturing	
Beperken erfemissies van gewasbeschermingsmiddelen vanaf spoelplaatsen	Waterschappen				
Aanscherpen regelgeving op in pacht uitgegeven gronden	Provincie en waterschappen				
Aanspreken Rijksoverheid op inzet op generiek beleid	Rijk	Gezamenlijk aanspreken Rijk			
Verminderen emissies uit stedelijk gebied en industrie					
Afstemming en mogelijke aanpassingen aan doelen/normen, monitoring- en beoordelingsmethoden	Provincie en waterschappen				

Maatregel	Uitvoerende partij	2025	2026	2027	Na 2027
Aanpassing van toetsing en beoordeling voor stoffen door inzicht in natuurlijke achtergrondconcentraties	Provincie en waterschappen				
Onderzoek naar bronnen van stoffen	Waterschappen				
Procesmaatregelen en eventuele uitbreidingen op rwzi's	Waterschappen	Procesmaatregelen		Vorbereiden uitbreidingen	
Voortzetten/waar nodig intensiveren van het bezien en herzien van vergunningen voor directe lozingen	Waterschappen				
Relevante vergunningen voor indirecte lozingen bezien en waar nodig herzien	Provincie, waterschappen, gemeenten, OD's	Meest relevante vergunningen (grootste bronnen)			Overige
Versterken van toezicht bij vergunningplichtige en niet-vergunningplichtige directe en indirecte lozingen	Provincie, waterschappen, gemeenten, OD's				
Borgen van KRW-proof toetsen van lozingen	Rijk, provincie, waterschappen				
Baggeren van (verontreinigde) waterbodems					
Aanpassing en aanscherping Rijksbeleid voor lozingen en aanpak van diffuse verontreinigingen	Rijk				
Afspraken over aanvullende zuiveringsstappen op rwzi's en financiering daarvan	Rijk en waterschappen				
Betrekken en motiveren gemeenten als belangrijke partij bij indirecte lozingen, riooloverstorten en hemelwateruitlaten	Rijk en waterschappen				
Versterken van bewustwording en inzet bij bedrijfsleven	Provincie, waterschappen, OD's				
Verminderen aanvoer van verontreinigingen uit Rijkswateren en bovenstroomse wateren in binnen- en buitenland					
Beperken belasting uit wateren van andere waterbeheerders	Waterschappen, Rijk, WS Limburg, Vlaamse overheden	Joint fact finding	Uitvoering		
Grondwater: behouden, beschermen en herstellen					
Uitvoeren KRW-relevante maatregelen droogteagenda	Provincie, waterschappen				

4.5 Aandachtspunten bij dit maatregelenpakket

4.5.1 Organisatie van uitvoering

Gezien de grote totale opgave voor het voorbereiden en uitvoeren van maatregelen en het relatief beperkte tijdspad is slagvaardige organisatie van de uitvoering aan te raden. Dit kan vormgegeven worden door voor gezamenlijk uit te voeren maatregelen een gezamenlijk programmabureau op te zetten, met bemensing en financiering van alle partijen. Dit bevordert tevens kennisdeling en waarschijnlijk ook efficiency.

Een aandachtspunt is de beschikbare capaciteit voor voorbereiding en uitvoering van maatregelen, zeker vanwege het gegeven dat impulsen op KRW-inzet ook in andere provincies spelen en in de komende jaren om toch al schaarse capaciteit zullen vragen. Ook dit pleit voor een slagvaardige, slimme organisatie, wellicht ook met specifieke raamovereenkomsten met aannemers en adviesbureaus. Voorspoedig aan de slag gaan met de geadviseerde maatregelen zorgt ervoor dat de beschikbare marktcapaciteit nog niet is uitgeput of volgepland met opdrachten.

Vanuit het landelijke KRW-impulsprogramma wordt begin 2025 een plan van aanpak voor maatregelen ten aanzien van stoffen bestuurlijk vastgesteld, waarbij ook de organisatie van uitvoering wordt beschreven. Uiteraard kan het nuttig zijn bij de uitvoering hiervan aan te sluiten, aangezien een aantal van de in dit rapport voorgestelde maatregelen een directe of indirecte relatie zullen hebben met het landelijk uit te rollen maatregelenprogramma. Dit geldt ook voor maatregelen die mogelijk vanuit Programmabureau Maas worden opgepakt. Aandachtspunt is wel dat er voldoende voortgang wordt geboekt, met het oog op uitvoering en zoveel mogelijk doelbereik voor eind 2027.

4.5.2 Niet behalen van KRW-doelen in 2027

In het traject van de Brabantse KRW-impuls, op het niveau van het Maasstroomgebied en ook landelijk is duidelijk geworden dat niet alle KRW-doelen in 2027 gehaald zullen worden. Ook aanvullende (impuls)maatregelen zijn hiervoor niet toereikend en/of niet tijdig gereed en/of niet tijdig effectief om alle doelen te kunnen behalen.

Wat het niet bereiken van KRW-doelen precies betekent in termen van (juridische) Europese maatregelen tegen Nederland en doorvertaling naar de Brabantse (grond)waterbeheerders, is op dit moment nog niet te overzien. Wat wel van belang is, is om bij de verantwoording over wel en niet behaalde KRW-doelen aan te kunnen tonen dat maximale inzet is gepleegd, ook door uitvoering van de impulsmaatregelen die in dit rapport aanvullend op de stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027 zijn voorgesteld. Met de voorgestelde impulsmaatregelen geven de provincie en waterschappen ook invulling aan de aanbevelingen uit het KRW-essay van de Universiteit Utrecht. Dit is ook van belang in verband met mogelijke gerechtelijke procedures die door milieuorganisaties (en/of andere partijen) kunnen worden aangespannen omdat niet (tijdig) wordt voldaan aan eisen en doelen van de KRW.

Daarnaast is het goed om te bezien of er gebruik gemaakt kan worden van de (beperkte) uitzonderingsmogelijkheden die de KRW biedt bij het niet halen van gestelde doelen. In onderstaand tekstkader wordt dit toegelicht. Geadviseerd wordt zo spoedig mogelijk te starten met de verantwoording over doelbereik en het afstemmen over en uitwerken van de mogelijk te benutten uitzonderingsgronden. Belangrijk hierbij is te beseffen dat in heel Europa in 2027 nog niet alle doelen gehaald zullen zijn. Uit een recente KRW-tussenstand rapportage van het Europees Milieuagentschap blijkt dat slechts 37% van de Europese oppervlaktewaterlichamen een goede ecologische toestand heeft en slechts 29% een goede chemische toestand. Het is op dit moment onduidelijk hoe de Europese Commissie hiermee zal omgaan, mede in relatie tot 'verzoeken' van Duitsland en Vlaanderen om ook na 2027 verder te kunnen werken zonder de ambitie te hoeven verlagen ('doelfasering').

Uitzonderingsmogelijkheden voor het niet bereiken van KRW-doelen in 2027

De KRW verplicht ertoe om uiterlijk op 22 december 2015 een goede toestand (dan wel een goed ecologisch potentieel, GEP) te bereiken in alle KRW-waterlichamen. Dit geldt juridisch als een resultaatsverplichting. Dit betekent dat het bij het niet bereiken van een KRW-doel onvoldoende is om aan te voeren dat een maximale inspanning heeft plaatsgevonden om al het mogelijke te doen (inspanningsverplichting). De KRW biedt wel enkele zogenoemde 'uitzonderingsmogelijkheden' op deze resultaatsverplichting. Dit zijn de enige legitieme redenen om een KRW-doel niet te halen. Het gebruik van deze uitzonderingsmogelijkheden moet gemotiveerd worden in de stroomgebiedbeheerplannen. De KRW onderscheidt de volgende vier uitzonderingsmogelijkheden:

1. Een fasering van een KRW-doel in de tijd (doelfasering);
2. Het bereiken van een vastgesteld, lager doel (doelverlaging);
3. Het tijdelijk achteruit laten gaan van een stof/kwaliteitselement (tijdelijke achteruitgang);
4. Het toestaan dat nieuwe activiteiten van hoger openbaar belang het tijdig bereiken van een KRW-doel belemmeren.

Voor elk van deze uitzonderingsmogelijkheden geldt dat ze alleen in specifieke gevallen kunnen worden gebruikt, en dat een beroep alleen slaagt als onderbouwd kan worden dat in het betreffende geval waarin een KRW-doel in een waterlichaam niet wordt gehaald, aan bepaalde, strikte randvoorwaarden is voldaan.

In Nederland is tot nu toe met name de uitzonderingsmogelijkheid van doelfasering toegepast, waardoor voor veel KRW-doelen de termijn verlengd is met tweemaal zes jaar, tot 22 december 2027. Voor veel van de KRW-doelstellingen (normen) geldt echter dat verdere doelfasering na 2027 nog slechts beperkt mogelijk is, aangezien de meeste van de KRW-doelstellingen 2027 als deadline hebben, tenzij er een legitiem beroep op een andere uitzonderingsgrond van de KRW gedaan kan worden. Als op 22 december 2027 niet aan een KRW-doel is voldaan, moet in de volgende stroomgebiedbeheerplannen (2028-2033) worden gemotiveerd waarom dat het geval is. Is het doel op 22 december 2027 nog steeds niet bereikt, dan moet dus een andere motivering dan 'uitstel'/fasering worden aangevoerd voor een geldig beroep op een legitieme uitzonderingsmogelijkheid.

Om waterbeheerders te helpen bij het bepalen onder welke strikte randvoorwaarden een beroep gedaan kan worden op uitzonderingsbepalingen van de KRW en wat hiervoor nodig is, worden per uitzonderingsgrond handreikingen opgesteld door het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Naar verwachting komen deze begin 2025 beschikbaar.

4.5.3 Aandacht voor klimaatverandering

Klimaatverandering legt naar verwachting in de toekomst druk op het halen van onder ander de KRW-doelen. Zo is er de afgelopen jaren sprake van grote wisselingen in neerslaghoeveelheden en droge perioden. De verwachting is dat dit blijvend is en dat zal effect hebben op de biologie en daarmee op het KRW-doelbereik. Dat geldt ook voor de hogere temperaturen en mildere winters, waardoor bijvoorbeeld exoten gemakkelijker overleven en zich kunnen verspreiden. Ook zijn temperaturen en hydrologische veranderingen van invloed op chemische en ecologische processen. In de huidige planperiode 2022-2027 is aan te raden om bij voorbereiding en uitvoering van maatregelen waar mogelijk te anticiperen op klimaatverandering door ontwerpen van inrichtingsmaatregelen robuust uit te werken en vervolgens uit te voeren.

Daarnaast is het aan te raden om voor de verantwoording over doelbereik in de planperiode 2022-2027 in 2025 de benodigde argumentatie te verzamelen, te bundelen en redeneerlijnen uit te werken over de mogelijke impact van klimaatverandering op dit doelbereik. Vanuit de rijksoverheid komen hiervoor naar verwachting in de eerste helft van 2025 handreikingen beschikbaar. De verantwoording moet opgenomen in de stroomgebiedbeheerplannen 2028-2033.

In het verlengde hiervan is de impact van klimaatverandering mogelijk een reden voor (technische) doelaanpassingen richting de volgende planperiode. Deze doelaanpassingen moeten eind 2025 gereed zijn. Dit benadrukt het belang van het opstellen van de hierboven beschreven verantwoording.

Referenties

Ambient & RHDHV (2024). *KRW-rapportage 'Grondwater InZicht'*. Projectnummer P23114; 18 juli 2024.

Arcadis (2022). Achtergronddocument KRW-monitoring Maasstroomgebied 2021. Projectnummer 30110163, 16 december 2022.

Deltares (2024). *Ex ante evaluatie doelbereik Kaderrichtlijn Water voor de Nederlandse oppervlaktewateren. Achtergrondrapportage bij de Tussenevaluatie KRW 2024*. Deltares-rapport 11210346-012-ZWS-0001, 26 september 2024.

Ecofide & Arcadis (2023). *Schoon water voor de Maas - analyse handelingsperspectief probleemstoffen*. Projectnummer 173; 3 oktober 2023.

FLO Legal (2023). *Factsheet aanpassen grondgebruik voor KRW*. Versie 2, 19 december 2023.

KWR (2017a). *Toestandsrapportage Verdroging Noord-Brabant 2017*. Rapportnummer KWR 2017.065.

KWR (2017b). *Toestandsrapportage Verdroging Noord-Brabant 2017; Deelrapport Gebiedsbeschrijvingen Beleidsmeetnet Verdroging (BMV)*.

Lenferink, W., P. van Stijn, H. Boukes & G. Zwart (2024). *KRW-impuls Brabant. Stoffen en Maatregelen – Rapport*. Conceptversie 3; 23 september 2024.

Louis Bolk instituut (2021). *Extensivering melkveebedrijf vaak te duur*. November 2021

Programmabureau Maas (2024a). *KRW Voortgangsrapportage 2023 – eerste beeld*. 21 maart 2024.

Programmabureau Maas (2024b). *Concept Handelingsperspectieven Stroomgebied Maas*. 3 oktober 2024.

Provincie Noord-Brabant (2022). *Regionaal Water- en Bodem Programma 2022-2027*.

Provincie Noord-Brabant (2024). *Droogteagenda Noord-Brabant. Naar een robuust watersysteem in 2040 met het Grondwaterconvenant als vertrekpunt*. 3 juli 2024.

Provincie Zeeland (2020). *Grondwater Stroomgebied Schelde. Achtergrondrapport bij de RBO-nota 2020*. Juni 2020.

RIVM (2024). *Evaluatie maatregelen bescherming drinkwaterbronnen. Landelijke beeld van de uitvoeringsprogramma's bij gebiedsdossiers drinkwaterwinningen*. RIVM-rapport 2024-0033.

Slagter, L., M.H. Roseboom, D. van Wieringen, I.H. Phernambucq, R.L.J. Nieuwkamer, L.C. Oosterom & E.C.M. Ruijgrok (2024). *Koepelrapport tussenevaluatie KRW*. 3e concept (90%-versie), 1 november 2024.

Utrecht University, Centre for Water, Oceans and Sustainability Law, 2023. *Scherper aan de wind: Koersen op KRW-doelbereik in 2027! Omgaan met risico's en dilemma's bij de Brabantse waterschappen om tijdig te voldoen aan de Kaderrichtlijn water*. Onderzoek in opdracht van de Noord-Brabantse WaterschapsBond (NBWB).

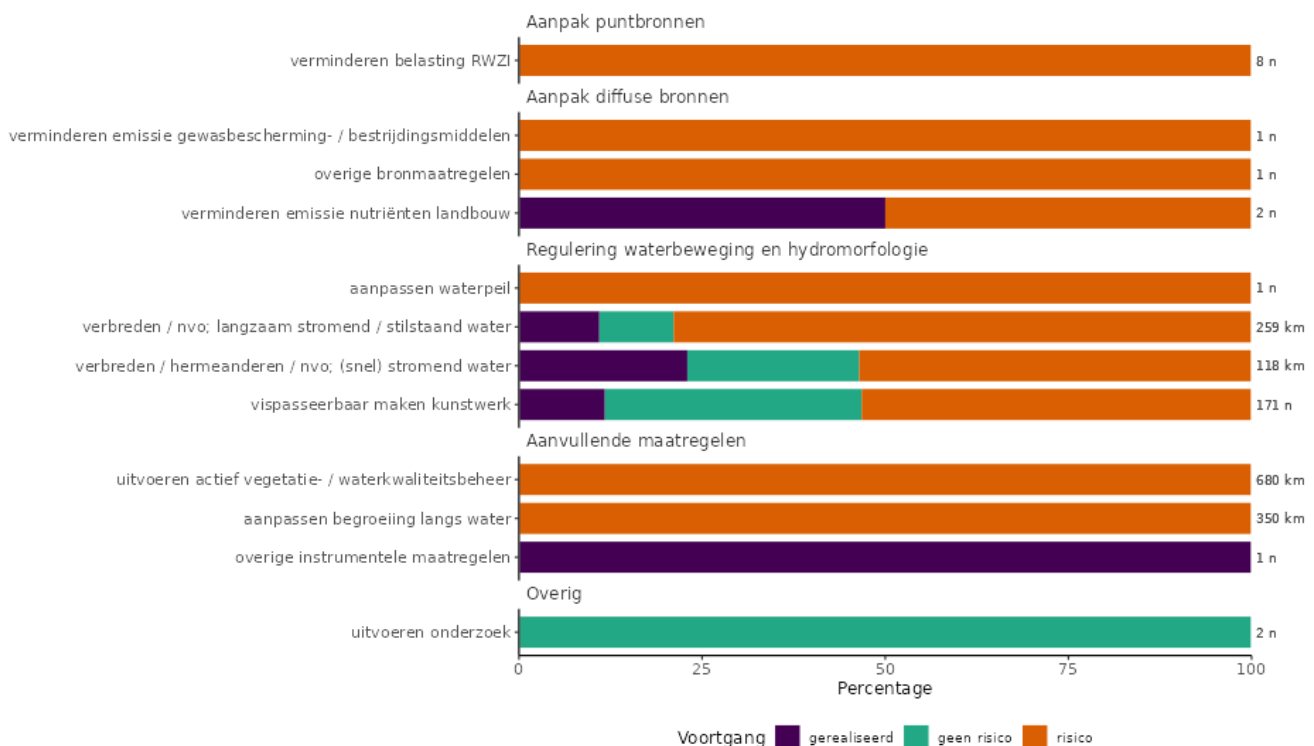
Bijlage A – Nadere duiding toestand en restopgaven oppervlaktewater en grondwater

Oppervlaktewater

Stand van zaken maatregelen

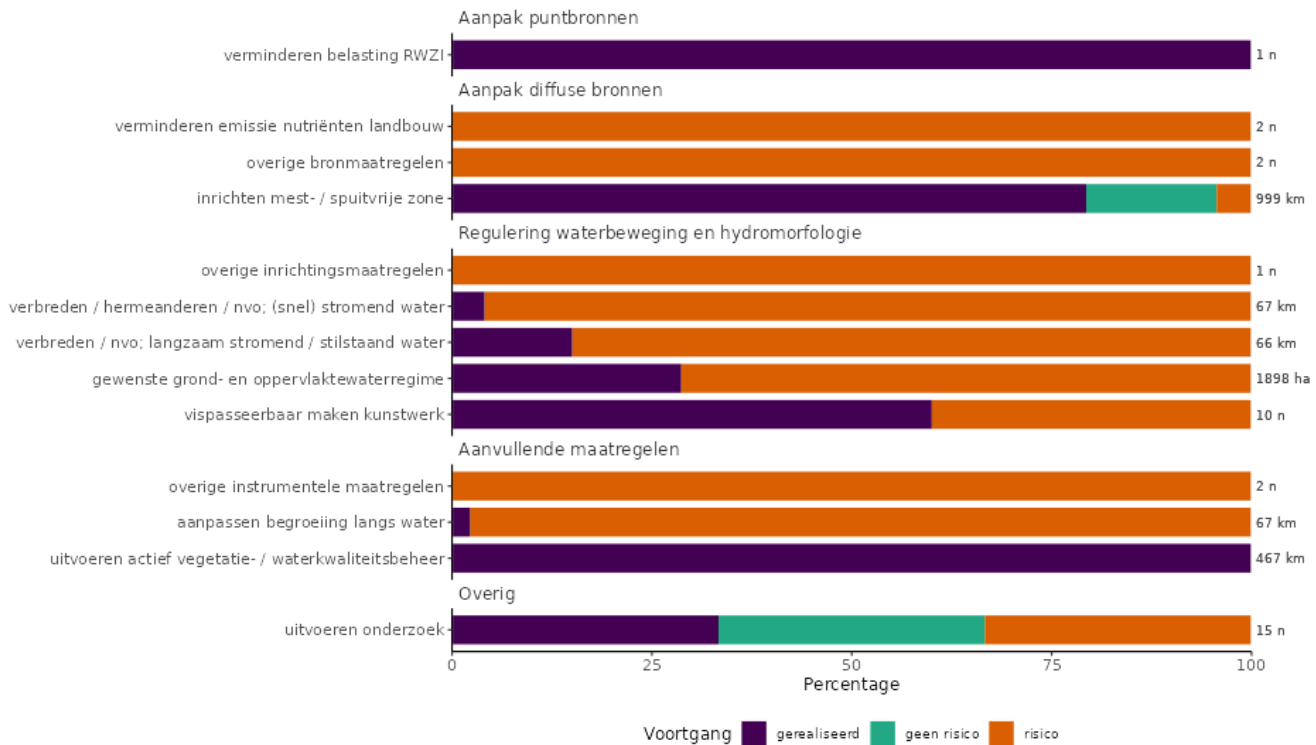
In het SGBP 2022-2027 hebben de waterbeheerders een pakket van maatregelen voor de huidige planperiode vastgesteld, met als doel de goede ecologische en chemische toestand in 2027 te bereiken. Deze maatregelen zijn anno 2024 deels gerealiseerd en deels in voorbereiding of in uitvoering. Bij een deel van de maatregelen die in planvormingsfase bevinden of in uitvoering zijn, is sprake van uitvoeringsrisico's. Voor deze maatregelen kan nog niet gegarandeerd worden dat ze in 2027 volledig zijn afgerond. Figuur 10 (Waterschap Aa en Maas), Figuur 11 (Brabantse Delta) en Figuur 12 (De Dommel) geven een samenvattend overzicht van de voortgang van de maatregelen van de Brabantse waterschappen. Daarnaast geeft Figuur 13 een overzicht van de voortgang (anno 2023) van generieke, landelijke maatregelen gericht op opkomende stoffen, nutriënten en medicijnresten.

Voortgang en maatregelen 'at risk' uitgedrukt in omvang van KRW-maatregelen in 2022-2027 (Waterschap Aa Maas) in 2024

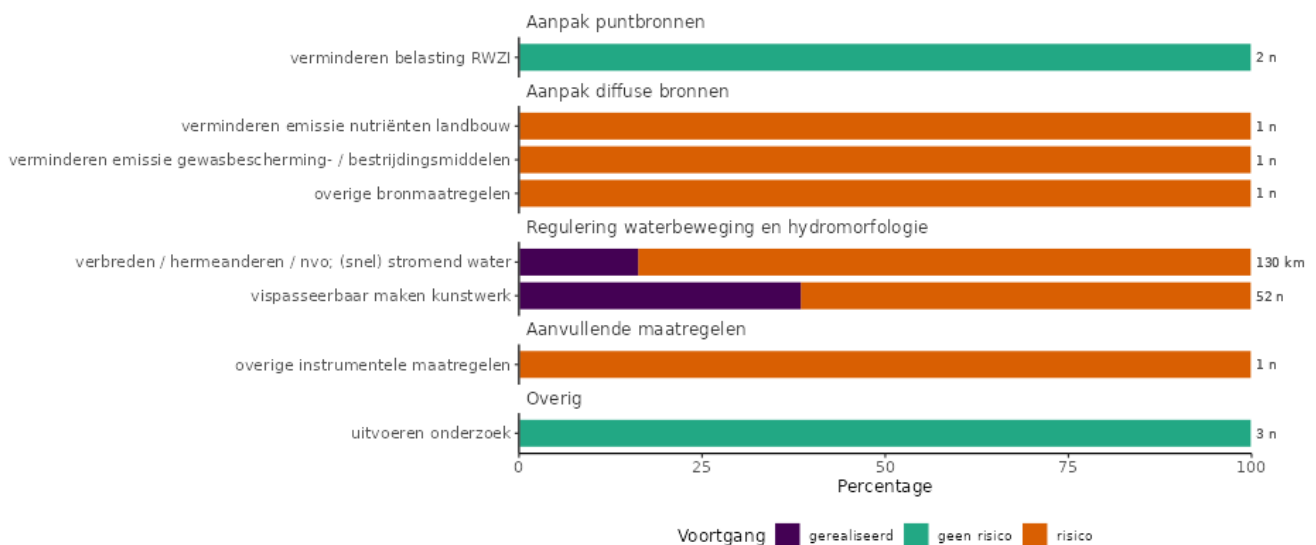
Figuur 10. Samenvattend overzicht van de voortgang van de KRW-maatregelen uit SGBP 2022-2027 voor Waterschap Aa en Maas in 2024. Bij oranje weergegeven maatregelen is sprake van uitvoeringsrisico's en kan realisatie voor of in 2027 niet gegarandeerd worden. Bron: [Dashboard voortgang KRW-maatregelen](#) (geraadpleegd op 18 oktober september 2024).

Voortgang en maatregelen 'at risk' uitgedrukt in omvang van KRW-maatregelen in 2022-2027 (Waterschap Brabantse Delta) in 2024

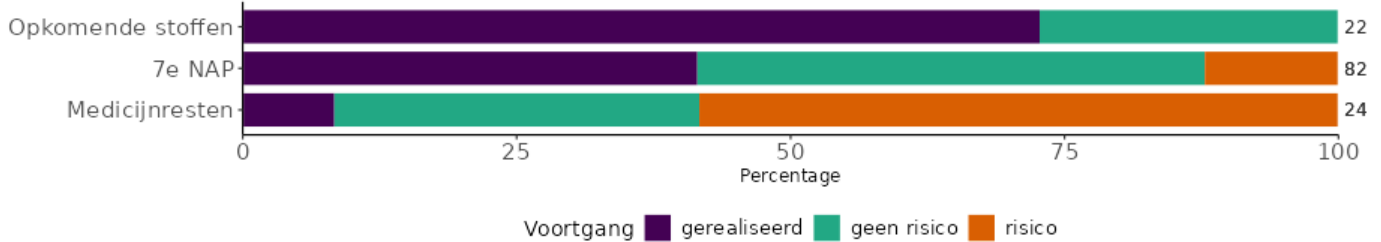
Figuur 11. Samenvattend overzicht van de voortgang van de KRW-maatregelen uit SGBP 2022-2027 voor Waterschap Brabantse Delta in 2024. Bij oranje weergegeven maatregelen is sprake van uitvoeringsrisico's en kan realisatie voor of in 2027 niet gegarandeerd worden. Bron: [Dashboard voortgang KRW-maatregelen](#) (geraadpleegd op 18 oktober september 2024).

Voortgang en maatregelen 'at risk' uitgedrukt in omvang van KRW-maatregelen in 2022-2027 (Waterschap De Dommel) in 2024

Figuur 12. Samenvattend overzicht van de voortgang van de KRW-maatregelen uit SGBP 2022-2027 voor Waterschap De Dommel in 2024. Bij oranje weergegeven maatregelen is sprake van uitvoeringsrisico's en kan realisatie voor of in 2027 niet gegarandeerd worden. Bron: [Dashboard voortgang KRW-maatregelen](#) (geraadpleegd op 18 oktober september 2024).

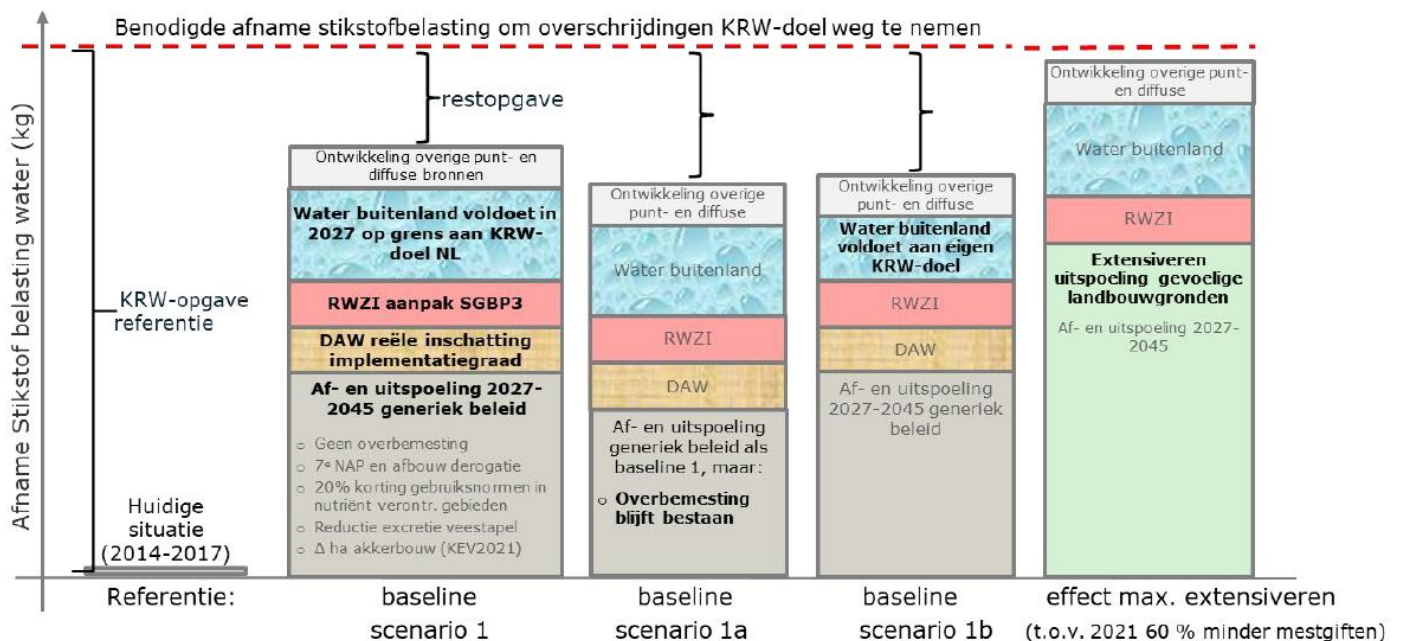
Risico's op niet tijdige uitvoering van de generieke maatregelen 2022-2027 in 2023

Figuur 13. Samenvattend overzicht van de voortgang van generieke KRW-maatregelen (landelijk) uit SGBP 2022-2027 in 2023. Dit betreft maatregelen gericht op opkomende stoffen, nutriënten (uit het 7^e Nitraatactieprogramma) en medicijnresten. Bij oranje weergegeven maatregelen is sprake van uitvoeringsrisico's en kan realisatie voor of in 2027 niet gegarandeerd worden. Bron: [Dashboard voortgang KRW-maatregelen](#) (geraadpleegd op 26 september 2024).

Prognose doelbereik 2027 – nutriënten

Voor de nutriënten zijn wel actuele prognoses beschikbaar. WEnR heeft voor het Noord-Brabantse en Limburgse deel van het Maasstroomgebied berekend in welke mate de KRW-doelen voor stikstof en fosfor in 2027 naar verwachting overschreden zullen worden, uitgaande van bestaand beleid (Schipper et al., 2024). Figuur 14 toont de verschillende scenario's en de hierbij gehanteerde uitgangspunten. De af- en uitspoeling is doorgerekend t/m 2045, omdat de beleidsmaatregelen pas de komende jaren ingaan en het uiteindelijke effect op de uitspoeling met name voor fosfor door bodemprocessen pas op langere termijn optreedt. Een kanttekening bij deze uitgangspunten, en bij de hiermee berekende resultaten en opgaven voor 2027, is dat onzeker is of de aangenomen afname van de belasting vanuit rwzi's, landbouw en het buitenland in de praktijk daadwerkelijk kan worden gerealiseerd.

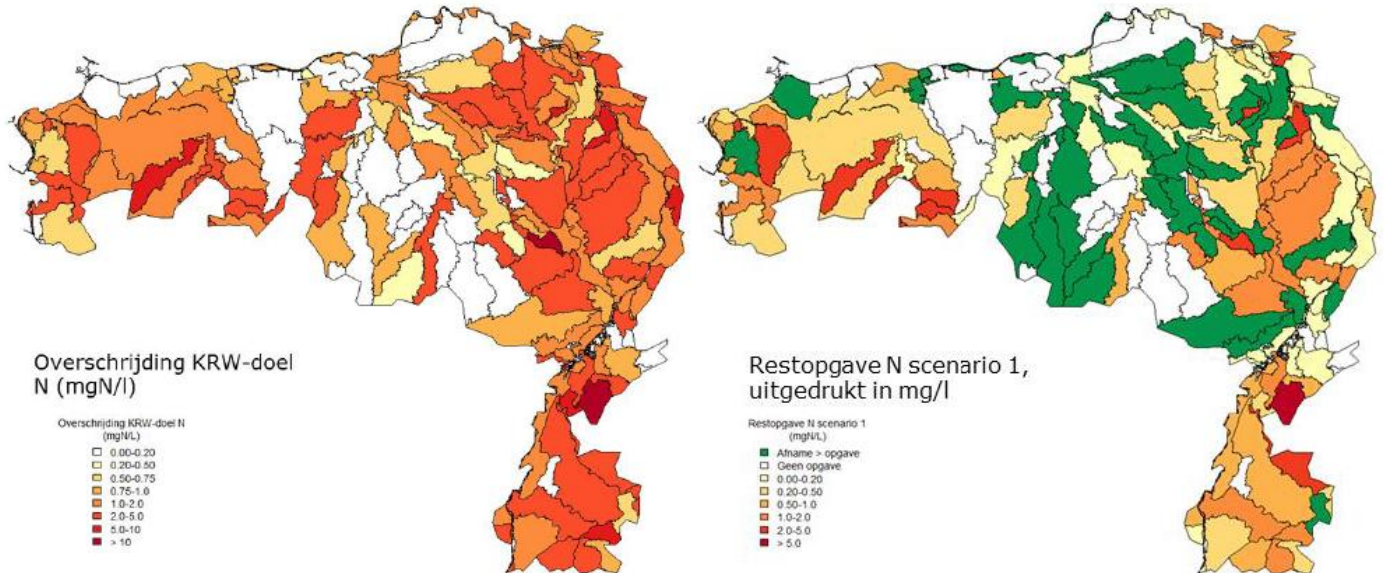

Figuur 14. Schematische weergave van de opbouw van de baselinescenario's uit de studie 'KRW-doelbereik en resterende opgave 2027 voor de nutriënten in de Maasregio'. Bron: Schipper et al. (2024).

Stikstof

De mate van overschrijding van de KRW-doelen voor stikstof en de berekende resterende opgave in 2027 zijn weergegeven in Figuur 15. Hieruit blijkt dat voor stikstof met name in West-Brabant, Oost-Brabant en ook in Limburg sprake zal zijn van een restopgave. In Midden- en Oost-Brabant komen ook restopgaven voor, maar in mindere mate en op kleiner schaalniveau. Landbouwemissies hebben het belangrijkste aandeel in de resterende restopgaven. Belasting via rwzi's en uit het buitenland spelen een kleinere rol. Het verschil tussen 'buitenland voldoet aan eigen KRW-doel' en 'buitenland voldoet in 2027 op grens aan KRW-doel NL' is niet zo groot. Voor een aantal waterlichamen

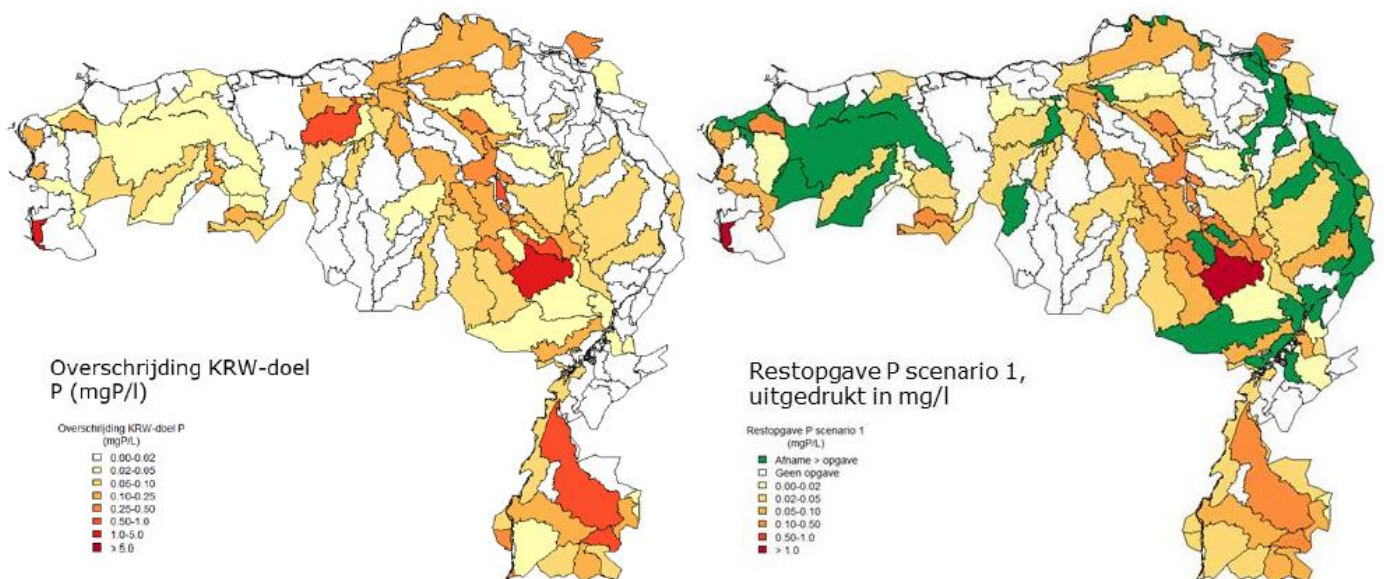
bij de waterschappen Limburg, Brabantse Delta en De Dommel is het aandeel van water uit het buitenland groot, naast de eigen opgaven voor landbouw, rwzi's en overige bronnen (waaronder overstorten).

Figuur 15. Mate van overschrijding van de KRW-doelen voor stikstof (links; referentieperiode 2014-2017) en berekende restopgaven in 2027 (rechts) voor het Brabantse en Limburgse deel van het Maasstroomgebied, volgens baselinescenario 1. Bron: Schipper et al. (2024).

Fosfor

In Figuur 16 zijn de mate van overschrijding van de KRW-doelen voor fosfor en de berekende resterende opgave in 2027 weergegeven. Volgens de modelstudie liggen de grootste restopgaven in Oost-Brabant en Limburg. In Midden- en West-Brabant komen ook restopgaven voor, maar over het algemeen in mindere mate en op kleiner schaalniveau. Voor fosfor heeft belasting via rwzi's in Oost-Brabant het belangrijkste aandeel in de restopgave. In West-Brabant is dit in de meeste gevallen de landbouw. Daarnaast speelt in sommige watersystemen ook belasting uit het buitenland een rol. Deze lijkt op basis van de modelstudie over het algemeen relatief beperkt, maar uit watersysteemanalyses is gebleken dat deze regionaal ook relatief groot kan zijn (bijvoorbeeld in de Mark en bovenlopen).

Figuur 16. Mate van overschrijding van de KRW-doelen voor fosfor (links; referentieperiode 2014-2017) en berekende restopgaven in 2027 (rechts) voor het Brabantse en Limburgse deel van het Maasstroomgebied, volgens baselinescenario 1. Bron: Schipper et al. (2024).

Grondwater

Knelpunten grondwaterkwaliteit

Grondwaterafhankelijk oppervlaktewater

Binnen de begrenzing van het GWL Zand Maas zijn veel Brabantse oppervlaktewaterlichamen aangemerkt als significant beïnvloed door het grondwater. Binnen GWL Zoet grondwater in dekzand geldt dit alleen voor het vennencomplex Groote Meer. In veel van deze waterlichamen worden normen voor één of meer nutriënten of metalen en/of voor chloride overschreden en draagt het grondwater hieraan bij.

(Al dan niet historische) bemesting leidt tot het uitspoelen van nutriënten. Daarnaast is de nitraatbelasting van het grondwater ook een belangrijke factor in de uitspoeling van metalen. Veel metalen komen van nature in de bodem voor, in de vorm van mineralen zoals pyriet. Onder invloed van nitraat kan pyriet oxideren, waarbij metalen zoals nikkel (en ook kobalt) vrijkomen. Ondanks de relatief lage pyrietconcentraties in zandgronden (ten opzichte van veen- en kleigronden) zijn de risico's op pyrietoxidatie hier het grootst, als gevolg van het 'lekken' van nitraat naar het grondwater. Dit lekken treedt voornamelijk op in zandgronden, omdat in bodems met veel organische stof, zoals veengronden, veel nitraat in de bovengrond al worden gereduceerd tot stikstofgas. Een lage pH, als gevolg van verzuring, kan uitspoeling van zware metalen naar grondwater versneld in de hand werken (Ecofide & Arcadis, 2023).

Ook emissie van metalen via kunstmest, veevoer en gewasbeschermingsmiddelen kan een relevante bron vormen. Bij veevoer/mest past daarbij de kanttekening, dat voor zover dieren worden gevoederd met in het gebied geteelde gewassen er sprake is van toevoer van metalen, maar van recycling.

Daarnaast is met name in de Kempen sprake van grootschalige historische verontreiniging met zink en cadmium, als gevolg van de (voormalige) zinkindustrie in deze regio. Van 1890 tot 1973 gebruikte deze industrie de thermische zinkproductiemethode die veel cadmium- en zinkverontreiniging opleverde. Verspreiding vond diffuus plaats, via de lucht. Daarnaast zijn in deze periode vaste afvalstoffen (o.a. zinkassen) van de zinkfabrieken gebruikt bij grondophoging, wegeaanleg, opvulling van depressies en kuilen. Hierdoor zijn bodems op verscheidene locaties, zoals fabrieksterreinen en wegen, sterk verontreinigd. In het programma 'Actief bodembeheer de Kempen' (2003-2014) zijn zinkas-locaties en de allermeeest door depositie vervuilde percelen gesaneerd. Lichtere vervuiling is nog wel aanwezig. De verwachting is dat de verhoogde cadmiumconcentraties in delen van de Maasregio nog lang zullen aanhouden. Dit leidt ertoe dat er nog lang sprake zal zijn van negatieve beïnvloeding van grondwaterafhankelijke oppervlaktewaterlichamen. Binnen het project BeNeKempen is voor cadmium berekend dat de mate van verontreiniging in de kwel naar veel beeksystemen tot 2020 of 2040 nog toeneemt, waarna de flux weer langzaam zal afnemen. Voor GWL Zand Maas betekent dit dat in 2027 niet aan het KRW-doel zal worden voldaan (Ecofide & Arcadis, 2023).

Grondwaterafhankelijke terrestrische natuur

De toestand van de grondwaterafhankelijke terrestrische ecosystemen is beoordeeld op basis van het Beleidsmeetnet Verdroging (BMV). De toestand is per natuurgebied gerapporteerd in de Toestandsrapportage Verdroging Noord-Brabant 2017 (KWR, 2017a en b). Per natuurgebied (Natura 2000 of Natte Natuurparel) is de toestand afgeleid op basis van de specifieke eisen die het specifiek natuurdoeltype aan de hydrologische en (fysisch-)chemische omstandigheden stelt.

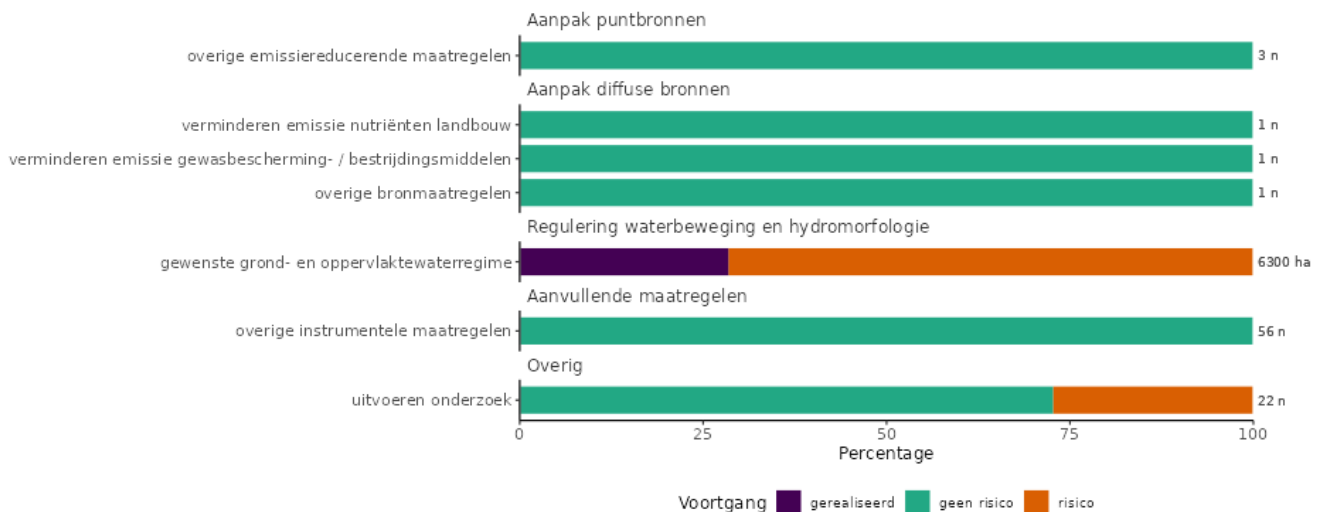
Zowel voor GWL Zand Maas als voor GWL Zoet grondwater in dekzand is vastgesteld dat meerdere natuurgebieden niet aan de doelstellingen voldoen. De knelpunten zijn deels kwantitatief en deels kwalitatief van aard. Kwantiteitsknelpunten hebben vooral betrekking op te lage grondwaterstanden. Kwaliteitsknelpunten hebben onder meer betrekking op de stijghoogte (kweldruk), alkaliniteit, bodem-pH, buffering en verontreiniging van het grondwater. Ook deze factoren zijn veelal gerelateerd aan de grondwaterdruk of het hydrologisch regime. Geconstateerde kwaliteitsknelpunten hebben dan ook veelal een relatie met verdroging. Zo kan verdroging leiden tot een verminderde buffercapaciteit, verzuring en tot verhoogde ammonium- en sulfaatgehalten. Hoge sulfaatgehalten kunnen weer leiden tot het vrijkomen van in de bodem gebonden fosfaat (Ecofide & Arcadis, 2023).

Stand van zaken maatregelen

In het SGBP 2022-2027 hebben de waterbeheerders een pakket van maatregelen voor de huidige planperiode vastgesteld, met als doel de goede ecologische en chemische toestand in 2027 te bereiken. Deze maatregelen zijn anno 2024 deels gerealiseerd en deels in voorbereiding of in uitvoering. Bij een deel van de maatregelen die in planvormingsfase bevinden of in uitvoering zijn, is sprake van uitvoeringsrisico's. Voor deze maatregelen kan nog niet gegarandeerd worden dat ze in 2027 volledig zijn afgerond. *Figuur 17* geeft een samenvattend overzicht van de

voortgang van de maatregelen van de provincie Noord-Brabant. Daarnaast dragen de hiervoor getoonde maatregelen van de waterschappen ook deels bij aan de verbetering van de toestand van het grondwater en is in Figuur 13 een overzicht gegeven van de voortgang (anno 2023) van generieke, landelijke maatregelen gericht op opkomende stoffen, nutriënten en medicijnresten.

Voortgang en maatregelen 'at risk' uitgedrukt in omvang van KRW-maatregelen in 2022-2027 (Provincie Noord-Brabant) in 2024

Figuur 17. Samenvattend overzicht van de voortgang van de KRW-maatregelen uit SGBP 2022-2027 voor de provincie Noord-Brabant in 2024. Bij oranje weergegeven maatregelen is sprake van uitvoeringsrisico's en kan realisatie voor of in 2027 niet gegarandeerd worden. Bron: Dashboard voortgang KRW-maatregelen (geraadpleegd op 26 september 2024).

Bijlage B – Afweging van mogelijke maatregelen

Consequenties van mogelijke maatregelen in termen van kosten en personele capaciteit

Bij de mogelijke maatregelen (zie hoofdstuk 3) is waar mogelijk aangegeven wat de uitvoering ervan betekent in termen van kosten en benodigde personele capaciteit voor alle overheidspartijen (met uitzondering van het Rijk) die een rol spelen bij de maatregelen, voor de jaren 2025 t/m 2027. Bij de geraamde capaciteit is het aan de verschillende partijen om te bepalen in welke mate deze capaciteit kan worden vrijgemaakt vanuit de bestaande personeelsformatie, en voor welk deel uitbreiding van de formatie (en dus werving van benodigde capaciteit/personeel) aan de orde is.

De input hiervoor is deels verkregen van provincie en waterschappen. Voor een deel betreft het inschattingen van de auteurs van dit rapport. In onderstaande tabel is dit alles in één overzicht gebundeld. Bij verdere uitwerking door provincie en waterschappen zal per maatregel steeds kritisch bekeken moeten worden wat past binnen de huidige formatie en begroting, wat gecombineerd kan worden met andere opgaven. Zo kan scherp worden bepaald wat de daadwerkelijke aanvullende KRW-impulsinzet betreft.

Tabel B1. Overzicht van mogelijke maatregelen en bijbehorende, geschatte kosten en personele capaciteit

Maatregel	Partij*	Kosten (inschatting)	Personele capaciteit
Op orde krijgen: versnellen uitvoering inrichtingsmaatregelen			
Uitvoeren en waar nodig versnellen van geplande (inrichtings)maatregelen	Provincie, waterschappen	k€ 500 per waterschap (totaal k€ 1.500) + grondverwerving en nadeelcompensatie/schadeloosstelling	3 fte per waterschap
Grondbank opzetten ten behoeve van beschikbaarheid van ruilgronden	PNB en waterschappen	Kosten beheer grondbank	0,25 fte per partij
Watersysteemherstel in en rondom natte natuurgebieden en beekdalen	PNB en waterschappen	N.t.b. (afhankelijk van vele factoren)	0,5 fte provincie, 0,25 fte per waterschap
Op orde krijgen: kleinschalige inrichtingsmaatregelen			
Kleinschalige inrichtingsmaatregelen uitvoeren in watergangen	Waterschappen	k€ 250 per waterschap. Bij Waterschap Brabantse Delta reeds opgenomen in maatregelenpakket en meerjarenbegroting.	Geen
Op orde houden: beheer en onderhoud en aanpak exoten/plaagsoorten			
Aangepast beheer en onderhoud van waterlichamen en aangrenzende waterlopen	Waterschappen	k€ 200 per waterschap per jaar	Geen
Aanpak van verspreiding van exoten/plaagsoorten	Rijk, PNB en waterschappen	Waterschappen: k€ 100 per jaar Provincie: k€ 150 per jaar	0,25 fte
Effectmonitoring: meer grip op effecten van maatregelen voor gerichte sturing op doelbereik	Waterschappen	k€ 100 per waterschap per jaar	0,25 fte per waterschap per jaar
Verminderen emissies uit landelijk gebied			

Maatregel	Partij*	Kosten (inschatting)	Personele capaciteit
Af- en uitspoelingsgevoelige gronden in beeld	PNB	k€ 100 eenmalig	Geen
Stimuleren beperking van emissies stoffen uit agrarisch grondgebruik	PNB en waterschappen	Waterschappen: k€ 50-100 per jaar in de periode 2025-2027 Provincie (intensiveren BodemUp/Schoon Water Brabant): k€ 250 per jaar in de periode 2025-2027	0,5 fte per partij per jaar
Verminderen verontreiniging met GBM en nutriënten in uit- en afspoelings-gevoelige gronden via middelsturing	PNB, waterschappen, gemeenten	Geen (mogelijk advieskosten)	Provincie en waterschappen: per partij 0,5 fte in jaren 2025-2027 Gemeenten: n.t.b.
Verminderen van verontreiniging met GBM en nutriënten in GWBG door middelsturing	PNB	Geen (mogelijk advieskosten)	3,0 fte (beleid, VTH-taken)
Doelsturing voor vermindering van nutriënten en GBM bij af- en uitspoelingsgevoelige gronden	PNB	k€ 300 (uitwerking en operationaliseren doelsturing)	3,0 fte (uitwerking, VTH-taken)
Beperken erfemissies van gewasbeschermingsmiddelen vanaf spoelplaatsen	Waterschappen	Geen	1,0 fte per waterschap voor de jaren 2025-2027
Aanscherpen regelgeving op in pacht uitgegeven gronden	PNB en waterschappen	Geen	Geen
Generiek beleid en inzet van de Rijksoverheid	Rijk	Geen	Geen
Verplichte registratie van gebruikte gewasbeschermingsmiddelen	Rijk	Geen	Geen
Sturing op de afzetmarkt van de agrarische sector	Rijk, PNB	N.t.b.	Provincie: 1,0 fte
Verminderen emissies uit stedelijk gebied en industrie			
Afstemming en mogelijke aanpassingen aan doelen/normen, monitoring- en beoordelingsmethoden	PNB en waterschappen	Gezamenlijk k€ 75 eenmalig	Geen
Aanpassing van toetsing en beoordeling voor stoffen door inzicht in natuurlijke achtergrondconcentraties	PNB en waterschappen	Gezamenlijk k€ 200 eenmalig	Geen
Onderzoek naar bronnen van stoffen	Waterschappen	k€ 600 per waterschap voor de jaren 2025-2027	0,5 fte per jaar, per waterschap voor de jaren 2025-2027
Procesmaatregelen en eventuele uitbreidingen op rwzi's	Waterschappen	€1-10 mln. per rwzi + kosten energie en onderhoud	0,5 fte per waterschap

Maatregel	Partij*	Kosten (inschatting)	Personele capaciteit
Voortzetten/waar nodig intensiveren van het bezien en herzien van vergunningen voor directe lozingen	Waterschappen	n.t.b.	n.t.b.
Verkennen van inzet van prijsprikkels om verontreinigingen door lozingen terug te dringen	Waterschappen	Onderzoek: k€ 100 Uitvoering: n.t.b.	1,0 fte gezamenlijk in 2025-2026
Relevante vergunningen voor indirecte lozingen bezien en waar nodig herzien	PNB, waterschappen, gemeenten en omgevingsdiensten	Geen	1,0 fte per waterschap, 2,0 fte voor provincie, 2,0 fte per OD
Versterken van toezicht bij vergunningplichtige en niet-vergunningplichtige directe en indirecte lozingen	PNB, waterschappen, gemeenten en omgevingsdiensten	k€ 200 per omgevingsdienst per jaar k€ 100 per waterschap per jaar	0,5 fte per waterschap voor de periode 2025-2027 2,0 fte per OD voor de periode 2025-2027
Borgen van KRW-proof toetsen van lozingen	Rijk*, PNB en waterschappen	n.t.b.	Geen
Baggeren van (verontreinigde) waterbodems	Waterschappen	n.t.b.	Geen
Aanpassing en aanscherping Rijksbeleid voor lozingen en aanpak van diffuse verontreinigingen	Rijk	n.t.b.	Geen
Afspraken over aanvullende zuiveringsstappen op rwzi's en financiering daarvan	Rijk en waterschappen	Geen	0,5 fte per waterschap in de jaren 2025-2027
Betrekken en motiveren gemeenten als belangrijke partij bij indirecte lozingen, riooloverstorten en hemelwateruitlaten	PNB, waterschappen	Geen	0,5 fte per waterschap in de jaren 2025-2027
Versterken van bewustwording en inzet bij bedrijfsleven	PNB, waterschappen, omgevingsdiensten	k€ 500 eenmalig	Provincie 0,5 fte Waterschappen: 0,5 fte per waterschap Omgevingsdiensten: 0,5 fte per OD
Verminderen aanvoer van verontreinigingen uit Rijkswateren en bovenstroomse wateren in binnen- en buitenland			
Beperken belasting uit wateren van andere waterbeheerders	Waterschappen, Rijk, Waterschap Limburg, Vlaamse overheden	Geen	1,0 fte per waterschap (bij Waterschap Brabantse Delta al georganiseerd)
Grondwater: behouden, beschermen en herstellen			
Uitvoeren KRW-relevante maatregelen droogteagenda	PNB, waterschappen	Geen (reeds geborgd)	Geen (reeds geborgd)

Afwegingskader

Het afwegingskader richt zich op criteria en redeneringen voor afweging tussen verschillende typen instrumenten en daarbij behorende maatregelen. Het afwegingskader is verder gebaseerd op (concept)rapporten en informatie van de Brabantse waterbeheerders, informatie uit stukken van het Programmabureau Maas en relevante, actuele informatie en documentatie uit andere sporen, zoals het afwegingskader voor inzet van juridische instrumenten voor emissiebeperking uit agrarisch grondgebruik (Ministerie van IenW).

Afwegingscriteria

De gehanteerde criteria voor afweging en prioritering van maatregelen zijn:

- Effectiviteit: de mate waarin een maatregel naar verwachting (direct of indirect) blijvend/langjarig bijdraagt aan het oplossen van restopgaven voor doelbereik KRW in of na 2027¹².
- Kosten voor provincie en waterschappen bij in te zetten maatregelen/instrumenten (investering en/of exploitatie, maar ook kosten van eventuele schadeloosstelling van partijen).
- Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid voor provincie en waterschappen in verband met bevoegdheden, afhankelijkheden, capaciteit, techniek, administratie.
- Synergie op inhoud, financieel en/of organisatie met (maatregelen uit) bestaande plannen, programma's, samenwerkingsovereenkomsten, convenanten (combineren met opgaven voor landelijk gebied, natuur, klimaat).
- Impact, maatschappelijke en economische baten (positief of negatief) voor sectoren/gebruiksfuncties van grond- en/of oppervlaktewater, op basis van de in hoofdstuk 3 beschreven informatie bij iedere mogelijke maatregel.

NB. Een aantal maatregelen die in hoofdstuk 3 zijn beschreven richt zich op nader onderzoek. Dergelijk onderzoek is in feite randvoorwaardelijk voor het maken van de juiste vervolgafwegingen voor bron- en effectgerichte maatregelen. Gezien deze afhankelijkheid worden randvoorwaardelijke maatregelen niet volledig beoordeeld aan de hand van de bovenstaande criteria en worden deze als uit te voeren maatregelen meegenomen.

De beoordeling van maatregelen en instrumenten op basis van de afwegingscriteria vindt op kwalitatieve wijze plaats op een vijfpuntsschaal. De beoordeling is gebaseerd op de referentie die bestaat uit de huidige toestand en prognoses van KRW-doelbereik in 2027 en de voorgenomen maatregelenpakketten voor KRW-doelbereik t/m 2027, zoals vastgelegd in het SGBP Maas en in de waterprogramma's van provincie en waterschappen.

De beoordeling is uitgevoerd op basis van beschikbare informatie die bij de KRW-impuls Brabant is betrokken (zie Referenties) en op basis van expert judgement.

De gehanteerde vijfpuntsschaal betreft:

Score	Toelichting
++	Maatregel/instrument wordt voor het betreffende afwegingscriterium als zeer positief beoordeeld
+	Maatregel/instrument wordt voor het betreffende afwegingscriterium als positief beoordeeld
0	Maatregel/instrument wordt voor het betreffende afwegingscriterium als niet positief of negatief beoordeeld
-	Maatregel/instrument wordt voor het betreffende afwegingscriterium als negatief beoordeeld
--	Maatregel/instrument wordt voor het betreffende afwegingscriterium als zeer negatief beoordeeld

Afweging

In onderstaande tabel is de beoordeling van alle mogelijke maatregelen opgenomen. De **blauw** aangegeven maatregelen zijn maatregelen die randvoorwaardelijk zijn voor andere maatregelen. Na de tabel is per maatregel een toelichting opgenomen bij de beoordelingen.

¹² Effecten zijn niet altijd op voorhand volledig kwantitatief en objectief te bepalen. Er is altijd sprake van een onzekerheidsmarge in effectiviteit.

Mogelijke maatregelen

Afwegingscriterium

	Effectiviteit	Kosten en capaciteit	Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid	Mogelijkheden voor synergie	Impact, baten
1. Biologie op orde voor oppervlaktewater					
<i>Op orde krijgen: versnellen uitvoering inrichtingsmaatregelen</i>					
– Uitvoeren en waar nodig versnellen van geplande (inrichtings)maatregelen	++	-	0	++	-
– Grondbank opzetten ten behoeve van beschikbaarheid van ruilgronden	0	--	0	+	0
– Watersysteemherstel in en rondom natte natuurgebieden en beekdalen	++	--	-	++	++ en -
<i>Op orde krijgen: kleinschalige inrichtingsmaatregelen</i>					
– Kleinschalige inrichtingsmaatregelen uitvoeren in watergangen	+	-	+	0	0/-
<i>Op orde houden: beheer en onderhoud en aanpak exoten/plaagsoorten</i>					
– Aangepast beheer en onderhoud van waterlichamen en aangrenzende waterlopen	++	-	+	0	0
– Aanpak van verspreiding van exoten/plaagsoorten.	+	-	-	0	+
– Effectmonitoring: meer grip op effecten van maatregelen voor gerichte sturing op doelbereik		-	++	0	0
2. Chemie op orde voor oppervlakte- en grondwater					
<i>Verminderen emissies uit landelijk gebied</i>					
– Af- en uitspoelingsgevoelige gronden in beeld brengen		-	++	0	0
– Stimuleren van beperking van emissies uit agrarisch grondgebruik	+	0/-	+	0	+
– Verminderen van verontreiniging met gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten in uit- en afspoelingsgevoelige gronden via middelsturing	+	-	+	0	- en 0/+
– Verminderen van verontreiniging met gewasbeschermingsmiddelen in grondwaterbeschermingsgebieden door middelsturing	++	0	++	0	- en ++
– Doelsturing voor vermindering van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen bij uitspoelingsgevoelige gronden	+	-	-	+	0/+
– Beperken erfemissies van gewasbeschermingsmiddelen vanaf spoelplaatsen	+	0	0	0	0
– Aanscherpen regelgeving op in pacht uitgegeven gronden	0/+	0	++	0	0/-
– Generiek beleid en inzet van de Rijksoverheid	++	0	+	0	++
– Verplichte registratie van gebruikte gewasbeschermingsmiddelen	0/-	0	--	0	0
– Sturing op de afzetmarkt van de agrarische sector	0/+	-	-	+	+ en -
<i>Verminderen emissies uit stedelijk gebied en industrie</i>					
– Afstemming en mogelijke aanpassingen aan doelen/normen, monitoring- en beoordelingsmethoden		0	++	0	0

Mogelijke maatregelen

Afwegingscriterium

	Effectiviteit	Kosten en capaciteit	Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid	Mogelijkheden voor synergie	Impact, baten
– Aanpassing van toetsing en beoordeling voor stoffen door inzicht in natuurlijke achtergrondconcentraties		0	++	0	0
– Onderzoek naar bronnen van stoffen		--	++	+	0
– Procesmaatregelen en eventuele uitbreidingen op Rwzi's	+	--	+	0	-
– Voortzetten en waar nodig intensiveren van het bezien en herzien van vergunningen voor directe lozingen	+	-	++	+	+
– Verkennen van inzet van prijsprikkels om verontreinigingen door lozingen terug te dringen	0	-	+	0	0
– Relevante vergunningen voor indirecte lozingen bezien en waar nodig herzien	+	--	-	+	+ en -
– Versterken van toezicht bij vergunningplichtige en niet-vergunningplichtige directe en indirecte lozingen	+	-	0	+	0
– Borgen van KRW-proof toetsen van lozingen		0/-	+	+	0
– Baggeren van (verontreinigde) waterbodems	0/+	-	++	0/+	0
– Aanpassing en aanscherping Rijksbeleid voor lozingen en aanpak van diffuse verontreinigingen	++	0	+	++	++
– Afspraken over aanvullende zuiveringsstappen op Rwzi's en financiering daarvan		0	0/-	+	0
– Betrekken en motiveren van gemeenten als belangrijke partij bij inzet van instrumenten voor emissiebeperking in landelijk gebied, bij indirecte lozingen, riooloverstorten en hemelwateruitlaten	++	-	0/-	+	0
– Versterken van bewustwording en inzet bij bedrijfsleven	+	-	+	+	0/+
<i>Verminderen aanvoer van verontreinigingen uit Rijkswateren en bovenstroomse wateren uit binnen- en buitenland</i>					
– Verminderen van aanvoer van stoffen uit bovenstroomse wateren en uit Vlaanderen	++	0/-	0/-	0	0
3. Waterbeschikbaarheid en grondwaterstanden					
– Uitvoeren maatregelen Droogteagenda	++	-	-	+	0/-

BIOLOGIE OP ORDE VOOR OPPERVLAKTEWATER

Op orde krijgen: versnellen uitvoering inrichtingsmaatregelen

Maatregel	Afwegingscriterium	Score	Onderbouwing
Uitvoeren en waar nodig versnellen van geplande (inrichtings)maatregelen	Effectiviteit	++	Met inrichtingsmaatregelen wordt bijgedragen aan de fysieke omstandigheden die nodig zijn voor aquatische levensgemeenschappen. Dit is één van de meest belangrijke maatregelen voor ecologisch doelbereik, zo blijkt ook uit de landelijke tussenevaluatie KRW.
	Kosten en capaciteit	-	Kosten voor verwerving van agrarische gronden bedragen ca. € 95.400 per ha (taxatieprijs) in Noord-Brabant ¹³ . Voorbereidings- en uitvoeringskosten variëren sterk, afhankelijk van gebieden, aard en omvang van maatregelen. Voor realisatie van alle KRW-inrichtingsmaatregelen zijn nog vele miljoenen nodig, die overigens meestal al wel geprogrammeerd zijn in meerjarenbegrotingen. Naar voren halen van investeringen is in sommige gevallen nodig. Aanvullend benodigde personele capaciteit wordt ingeschat op k€500 per WS per jaar in de jaren 2025-2027.
	Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid	0	Uitvoerbaarheid wordt vooral bepaald door de beschikbaarheid van gronden. Als gronden beschikbaar zijn, is versnelling in principe goed mogelijk. Voor voorbereiding en uitvoering van maatregelen zijn wel capaciteit en financiële middelen nodig. Marktcapaciteit kan hierbij wellicht een beperkende factor zijn.
	Mogelijkheden voor synergie	++	In Brabant zijn KRW-opgaven en -inrichtingsmaatregelen vaak gekoppeld aan herstel van het NNB (EVZ's, NNP's, beek- en kreekherstel e.d.). Synergie met realisatie van dergelijke natuuropgaven is in principe goed mogelijk, zeker aangezien medefinanciering vanuit de provincie is gekoppeld aan natuuropgaven. Ook synergie met maatregelen in het kader van waterhuishouding is mogelijk. Nadeel van zoeken naar synergie is dat doorlooptijd van voorbereiding vaak langer is, vanwege meer benodigde afstemming en meer betrokken partijen (met medefinanciering).
	Impact, baten	-	Positieve impact/baten: (Snellere) bijdrage aan KRW-doelbereik (biologische en deels ook fysisch-chemische kwaliteitselementen). Meer natuurvriendelijke en groene leefomgeving. Daardoor ook brede welvaartseffecten. Ook buiten KRW-doelen meer biodiversiteit. Negatieve impact/baten: meer ruimtebeslag nodig, in de meeste gevallen van bestaand agrarisch landgebruik. Daardoor minder agrarische opbrengst. Daarnaast hogere kapitaallasten en exploitatie voor waterschappen, met mogelijk hogere watersysteemheffing voor huishoudens en bedrijven tot gevolg.
Risico's	- Onvoldoende tijdige beschikbaarheid van gronden. - Integrale gebiedsgerichte aanpak (met synergievoordelen) moet waarschijnlijk (deels) losgelaten worden voor tijdige uitvoering van maatregelen (voor eind 2027). - Beperkte capaciteit in de markt voor voorbereiding en uitvoering, financiële impact voor waterschappen en provincie.		
Opmerkingen	Belangrijke keuze die gemaakt moet worden door de waterschappen is het al dan niet loslaten van de koppeling in de aanpak van KRW- en natuuropgaven in Brabant.		

¹³ Kwartaalbericht agrarische grondmarkt 2024-3, Kadaster (2024)

- Een deel van de maatregel 'hydrologisch herstel natte natuurgebieden' gaat buiten de begrenzing van het Natuurnetwerk Brabant vallen. Wanneer deze maatregelen gekoppeld zijn aan KRW-maatregelen, komt financiering van het provinciale deel in gevaar.
- Versnellen is alleen mogelijk wanneer er ook gronden en voldoende (markt)capaciteit beschikbaar zijn om projecten te kunnen uitvoeren.
- Voor EVZ's moeten waterschappen met provincie afspraken maken over EVZ's waarbij gemeenten voor eind 2027 geen prioriteit geven aan het droge deel (15 meter). Realisatie van het waterschapsdeel (onderdeel van KRW-opgave – 10 meter) van EVZ's is van belang voor KRW-doelbereik eind 2027.

Maatregel	Afwegingscriterium	Score	Onderbouwing
<i>Inzet van meer dwingend instrumentarium voor grondvererving</i>	Effectiviteit	+	Maatregel is naar verwachting effectief voor grondvererving en daarmee indirect voor KRW-doelbereik. Door lange doorlooptijden van processen en mogelijk juridische procedures is de maatregel mogelijk niet altijd tijdig uitvoerbaar voor eind 2027. Zie ook hierboven.
	Kosten en capaciteit	--	Kosten verkrijgen agrarische gronden met taxatieprijs € 95.400 per ha agrarische grond in Noord-Brabant ¹⁴ + volledige schadeloosstelling à extra verwervingskosten +30%. Inhoudelijke en juridische capaciteit provincie en waterschappen is nodig voor procedures.
	Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid	+	Er zijn formeel en juridisch gezien geen belemmeringen voor uitvoering, maar vanwege te verwachten procedures en benodigde onderbouwingen wordt de uitvoerbaarheid niet maximaal beoordeeld.
	Mogelijkheden voor synergie	+	Hier geldt in grote lijnen hetzelfde als bij de maatregel 'Uitvoeren en waar nodig versnellen van geplande (inrichtings)maatregelen'. Mogelijkheden voor synergie zijn waarschijnlijk wat meer beperkt vanwege de specifieke inzet op KRW-doelbereik en onderbouwing daarvoor.
	Impact, baten	-	Positieve impact/baten: uitvoering van benodigde maatregelen voor KRW-doelbereik (biologische en fysisch-chemische kwaliteitselementen). Schadeloosstelling kan voor grondeigenaren voordeliger zijn dan vrijwillige grondvererving. Negatieve impact: imago schade voor waterschappen, gemeenten en provincie. Verlies van eigendom door burgers en bedrijven.
Risico's	• Financiële impact voor waterschappen en provincie. • Lange doorlooptijd processen en daardoor geen volledige uitvoering voor eind 2027 mogelijk. • Medewerking van gemeenten is een randvoorwaarde bij planologische impact (functies, omgevingsplan) • Beroepsprocedures: bij inzet van onteigening moet juridisch goed onderbouwd worden waarom een maatregel specifiek op een bepaalde locatie moet plaatsvinden. Dat is een uitdaging bij beekherstel en natuurvriendelijke oevers/ecologische verbinding zones voor een aantal locaties.		
Opmerkingen	Deze maatregel is niet separaat opgenomen, maar onderdeel van instrumentarium voor versnelling in uitvoering van inrichtingsmaatregelen (hierboven beschreven). Gezien de specifieke aard van dit instrumentarium is dit hier als aparte uitwerking opgenomen.		

Maatregel	Afwegingscriterium	Score	Onderbouwing
<i>Grondbank opzetten ten behoeve van beschikbaarheid van ruilgronden</i>	Effectiviteit	0	Gericht op mogelijkheden voor flexibele omgang met grondposities. Verwachting is echter dat het grote schaalniveau (bijvoorbeeld per waterschap) een belemmering is voor agrariërs en andere grondeigenaren

¹⁴ Kwartaalbericht agrarische grondmarkt 2024-3, Kadaster (2024)

		om actief deel te nemen. Daarom wordt effectiviteit niet hoog ingeschat.
Kosten en capaciteit	--	Minimaal 1 gezamenlijke fte en exploitatiekosten voor opzet en beheer van grondbank. Toename schuldenposities en risicoprofielen voor waterschappen en provincie.
Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid	0	Opzetten en beheren van een grondbank is uitvoerbaar, maar verwacht wordt dat deze maatregel voor KRW-doelbereik (alleen) op weinig deelname kan rekenen vanwege schaalniveau.
Mogelijkheden voor synergie	+	Een grondbank kan ook worden ingezet voor andere ruimtelijke opgaven, zoals woningbouw, natuurherstel. Daarmee is waarschijnlijk synergie mogelijk.
Impact, baten	0	Positieve impact/baten: (Snellere) bijdrage aan KRW-doelbereik (biologische en fysisch-chemische kwaliteitselementen).
		Negatieve impact/baten:
Risico's	• Medewerking gemeenten en terreineigenaren waarschijnlijk beperkt, zeker wanneer alleen op KRW-opgaven wordt gericht. • Lange doorlooptijd nodig voor (gezamenlijke) opzet. • Toename administratieve druk. • Vraagt om expliciete keuze voor actievere sturing op grondposities, met ook financiële gevolgen.	
Opmerkingen	Maatregel is bedoeld als instrument voor tijdig doelbereik	

Maatregel	Afwegingscriterium	Score	Onderbouwing
<i>Watersysteemherstel in en om natte natuurgebieden en in beekdalen</i>	Effectiviteit	++	Het herstellen van hydrologische omstandigheden in gebieden draagt direct bij aan KRW-doelen voor grondwater (grondwaterafhankelijke natuur) en indirect ook aan ecologische doelen voor oppervlaktewater, door meer natuurlijke voeding en waterafvoerpatronen. Het mogelijk verhogen van (grond)waterpeilen in en om Natte Natuurgebieden en in beekdalen wordt daarom als zeer effectief beschouwd.
	Kosten en capaciteit	--	Naar verwachting zijn hoge kosten gemoeid met vooral grondverwerving en nadeelcompensatie voor agrariërs, aangezien hogere waterpeilen in veel gebieden zullen leiden tot minder gewasopbrengsten. Deze maatregel betreft versnelling en intensivering van al lopende projecten en programma's. Extra capaciteit voor provincie (0,5 fte) en waterschappen (0,25 fte) kan daardoor naar verwachting beperkt blijven.
	Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid	-	Watersysteemherstel leidt naar verwachting tot veel weerstand bij bestaande grondgebruikers, die vaak ook eigenaren van gronden zijn. Bovendien zijn er naar verwachting veel verschillende percelen en partijen betrokken, wat de uitvoerbaarheid bemoeilijkt.
	Mogelijkheden voor synergie	++	Het verhogen van (grond)waterpeilen draagt bij aan verschillende regionale en ook nationale doelen voor natuur, landschap, drinkwatervoorziening, en is daar ook mede op gericht. Hierdoor kan werk-met-werk gemaakt worden.
	Impact, baten	++ en -	Positieve impact/baten: de maatregel draagt indirect bij aan herstel en behoud van natuur en landschap, en daarmee aan brede welvaart voor huidige en toekomstige generaties. Daarnaast draagt de maatregel bij aan robuustere zoetwatervoorziening en zoetwatervoorraden voor drinkwatervoorziening. Bij elkaar genomen is dit een zeer positieve impact.

Negatieve impact/baten: agrarisch grondgebruik wordt in veel gevallen beperkt door vernatting/hogere grondwaterpeilen. Dit kan aanzienlijke gevolgen hebben voor de mogelijkheden voor gewassen en gewasopbrengsten. Dit wordt als negatief beoordeeld.

Risico's	1. Medewerking gemeenten en terreineigenaren is waarschijnlijk beperkt en vraagt om veel afstemming en lange doorlooptijden, ook bij eventuele inzet van dwingend instrumentarium. Het risico is dan ook dat niet alle benodigde maatregelen eind 2027 zijn uitgevoerd.
Opmerkingen	Deze maatregel kent een nauwe relatie met de integrale aanpak van opgaven in het landelijk gebied en de financiering daarvan.

Op orde krijgen: kleinschalige inrichtingsmaatregelen

Maatregel	Afwegingscriterium	Score	Onderbouwing
<i>Kleinschalige inrichtingsmaatregelen uitvoeren in watergangen</i>	Effectiviteit	+	Effectiviteit van maatregelen die bijdragen aan meer structuren en habitatdiversiteit in wateren wordt als groot ingeschat, vooral ten aanzien van macrofauna en vissen.
	Kosten en capaciteit	-	Kosten maatregelen o.b.v. kengetallen - Aa en Maas incl. uren werkvoorbereiding: - Beschaduwings: bosplantsoen (€0,50/st.), plantafstand (1,25/meter), aanplant (€6,70/st.), onderhoud (€1,55/st.). - Sedimentatie: gemiddelde oppervlakte (25 m²), afstand krib-krib (60 meter), gemiddelde kosten € 7.500,00/st., herstel taluds 1:25, 1x per levensduur €1.000,00. - Brabantse Delta: €75.000 per strekkende kilometer voor kleinschalige inrichtingsmaatregelen. Aandachtspunt hierbij is beheer en onderhoud. Kosten daarvoor verschillen tussen de mogelijke maatregelen.
	Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid	+	Omdat deze maatregelen worden geacht plaats te vinden binnen het (legger)profiel van waterlichamen, is er geen of nauwelijks extra ruimte nodig. Daarmee is de uitvoerbaarheid in beginsel goed. Het betreft bovendien maatregelen die relatief eenvoudig uitgevoerd kunnen worden.
	Mogelijkheden voor synergie	0	Mogelijkheden voor synergie zijn naar verwachting beperkt, tenzij met kleinschalige maatregelen ook kan worden bijgedragen aan natuurdoelen (NNB, N2000).
	Impact, baten	0/-	Positieve impact/baten: Bijdrage aan KRW-doelbereik biologische kwaliteitselementen en temperatuur (door beschaduwings). Verbeterde stromingsdynamiek in waterlichamen. Daardoor meer natuurvriendelijke, groene leefomgeving en biodiversiteit. Negatieve impact/baten: Maatregelen kunnen in beperkte gevallen lokaal tot ongewenste waterhuishoudkundige effecten leiden op het huidige landgebruik in aangrenzende percelen (boven- en benedenstroms). Daarmee kan sprake zijn van (temporele) negatieve effecten voor bestaand landgebruik.
Risico's	- Verschillen per waterschap of maatregelen daadwerkelijk laagdrempelig uitgevoerd kunnen worden. - Beheer en onderhoud moeten goed worden ingeregeld om effectiviteit op langere termijn te borgen en om ongewenste ontwikkelingen tijdig bij te sturen.		
Opmerkingen	Bij Waterschap Brabantse Delta is dit al onderdeel van het bestaande KRW-maatregelenpakket voor de planperiode 2022-2027. Ook hier kan echter nog verder geïntensiveerd worden.		

Op orde houden: beheer en onderhoud en aanpak exoten/plaagsoorten

Maatregel	Afwegingscriterium	Score	Onderbouwing
<i>Aangepast beheer en onderhoud van waterlichamen en aangrenzende waterlopen</i>	Effectiviteit	++	Met aangepast beheer en onderhoud wordt bijgedragen aan meer oever- en watervegetatie, en daarmee meer structuur en habitatdiversiteit. Dit komt direct ten goede aan waterplanten, macrofauna en vissen, en daarmee ook aan ecologisch doelbereik.
	Kosten en capaciteit	-	Meerkosten ten opzichte van regulier maaibeheer worden door Waterschap Aa en Maas geschat op k€ 150 – k€ 200 per waterschap per jaar. Deze kosten zijn vooral gelegen in het minder efficiënt kunnen uitvoeren van werkzaamheden, waardoor er meer tijd nodig is. NB. Hierbij is geen rekening gehouden met gewenste afvoer van maaisel en/of bagger.
	Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid	+	Deze maatregel wordt deels al toegepast en is goed uitvoerbaar. Aandachtspunt is de afvoer van maaisel en bagger.
	Mogelijkheden voor synergie	0	Niet van toepassing, behalve in het geval van specifieke soortenbescherming in specifieke gebieden/waterlichamen met een natuurfunctie (N2000).
	Impact, baten	0	Positieve impact/baten: directe en indirecte bijdrage aan en behoud en voorkomen van achteruitgang van KRW-doelbereik biologische en fysisch-chemische kwaliteitselementen, meer natuurvriendelijke en groene leefomgeving, buiten KRW-doelen meer biodiversiteit. Negatieve impact/baten: geen directe negatieve impact of baten.
Risico's	Hogere kosten voor afvoer en verwerking van maaisel/bagger.		
Opmerkingen	- Voldoende waterafvoermogelijkheden randvoorwaardelijk voor extensiever maaibeheer, om wateroverlast te voorkomen. - Terugvloeiende nutriënten door maaisel als aandachtspunt. Maaisel afvoeren om terugvloeiende nutriënten te beperken en ammoniumpieken te voorkomen.		

Maatregel	Afwegingscriterium	Score	Onderbouwing
<i>Aanpak van verspreiding van exoten/plaagsoorten</i>	Effectiviteit	+	Aanpak van exoten is van belang voor behoud en ontwikkeling van de inheemse soortendiversiteit, die relevant is voor de Nederlandse wijze van beoordeling van de ecologische toestand. Aangezien exoten de soortendiversiteit aanzienlijk kunnen beïnvloeden, is aanpak van exoten, indien aanwezig, een effectieve maatregel.
	Kosten en capaciteit	-	Kosten en capaciteit bij uitbreiding plan van aanpak provincie. Waterschappen: k€ 100 per jaar Provincie: k€ 150 per jaar. Daarnaast 0,25 fte nodig voor provincie brede coördinatie en afstemming.
	Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid	-	Bestrijding van exoten is niet altijd eenvoudig. Vooral dieren als rivierkreeften en vissoorten laten zich moeilijk bestrijden. Planten zijn beter zichtbaar en eenvoudiger (tijdelijk) te verwijderen.
	Mogelijkheden voor synergie	0	Niet van toepassing, al draagt bestrijding van exoten in algemene zin bij aan behoud en ontwikkeling van inheemse biodiversiteit.
	Impact, baten	+	Positieve impact/baten: behoud en ontwikkeling van inheemse biodiversiteit. Voorkomen van mogelijke problemen door dichtgroei van wateren en/of ondergraven van oevers en kades. Negatieve impact/baten: geen

Maatregel	Afwegingscriterium	Score	Onderbouwing
Risico's	Geen		
Opmerkingen	- Gedeelde verantwoordelijkheid en brede verspreiding van exoten vraagt om gezamenlijke aanpak. - Wegnemen van barrières voor vismigratie (ook een KRW-maatregel) kan verspreiding van exoten bevorderen en zo dus tot ongewenste effecten leiden.		

Maatregel	Afwegingscriterium	Score	Onderbouwing
<i>Effectmonitoring: meer grip op effecten van maatregelen voor gerichte sturing op doelbereik</i>	Effectiviteit	n.v.t.	Draagt niet direct bij aan doelbereik, maar is indirect van belang voor het gebiedsgericht kunnen inzetten op de meest effectieve maatregelen.
	Kosten en capaciteit	-	Schatting: k€ 100 en 0,50 fte per jaar voor onderzoek, monitoring en afstemming, per waterschap (2025-2027).
	Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid	++	Het uitvoeren van effectmonitoring is in beginsel goed en zonder belemmeringen mogelijk.
	Mogelijkheden voor synergie	0	Niet van toepassing
	Impact, baten	0	Positieve impact/baten: gerichtere, mogelijk kosteneffectievere aanpak van restopgaven mogelijk. Op langere termijn daarmee grotere doelmatigheid. Negatieve impact/baten: geen.
Risico's	Geen		
Opmerkingen	Voldoende aandacht voor effectmonitoring zou vast onderdeel moeten zijn/worden van de PDCA-cyclus van de waterbeheerbeheerders. Het verdient aanbeveling in beeld te brengen in hoeverre dat het geval is en de ervaringen uit te wisselen tussen de waterschappen. Kan wellicht meegenomen worden in de samenwerking met programmabureau Maas (in 2025 wordt de effectiviteit van KRW-maatregelen op doelbereik tegen het licht gehouden met de KRW-verkenner).		

CHEMIE OP ORDE VOOR OPPERVLAKTE- EN GRONDWATER

Verminderen emissies uit landelijk gebied

Maatregel	Afwegingscriterium	Score	Onderbouwing
<i>Af- en uitspoelingsgevoelige gronden in beeld</i>	Effectiviteit	n.v.t.	Onderzoek is randvoorwaardelijk voor gerichtere inzet op beperking emissies uit landelijk gebied.
	Kosten en capaciteit	-	Schatting: k€ 100 eenmalig (gezaamenlijk)
	Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid	++	Het uitvoeren is in beginsel goed en zonder belemmeringen mogelijk.
	Mogelijkheden voor synergie	0	Niet van toepassing, tenzij dit onderzoek (of resultaten daarvan) ook voor andere opgaven van belang is.
	Impact, baten	0	Niet van toepassing
Risico's	Geen		
Opmerkingen	Bij voorkeur uit te voeren in 2025.		

Maatregel	Afwegingscriterium	Score	Onderbouwing
<i>Stimuleren van beperking van emissies van stoffen uit agrarisch grondgebruik</i>	Effectiviteit	+	Effectiviteit van stimuleringsmaatregelen is tot op heden onvoldoende gebleken voor doelbereik, al is nog geen maximale inspanning geleverd in het actief communiceren van en over emissiebeperkende maatregelen en het stimuleren daarvan. Verwacht wordt dat hier nog resultaat te behalen is. Het intensiveren van bestaande stimuleringsprogramma's wordt daarom als effectief ingeschat.
	Kosten en capaciteit	0/-	Schattingen: waterschappen: k€ 50-100 per jaar in de periode 2025-2027. Provincie (intensiveren BodemUp/Schoon Water Brabant): k€ 250 per jaar in de periode 2025-2027. Daarnaast naar verwachting 0,5 fte per partij per jaar voor uitvoering en coördinatie.
	Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid	+	Opzet en uitvoering van een stimuleringsprogramma is goed mogelijk, maar vraagt wel om continuïteit gedurende een lange periode ('lange adem'). Vraag is ook in welke mate medewerking te verkrijgen is van de grote groep ondernemers.
	Mogelijkheden voor synergie	0	Niet van toepassing
	Impact, baten	+	Positieve impact/baten: creëren van breder maatschappelijk en agrarisch bewustzijn van milieu-impact in brede zin. Indirect daarmee ook bijdragen aan duurzaamheidsdoelen, biodiversiteit en vitale bodems. Negatieve impact/baten: geen.
Risico's	- Tijdig doelbereik (2027) vraagt om snel resultaat en eventuele bijsturing met meer dwingend instrumentarium. - Er zijn al veel bestaande generieke en stimuleringsmaatregelen voor/met de landbouwsector. De roep om effectiviteit van alle investeringen op bedrijfsniveau voor de waterkwaliteit in beeld te krijgen wordt steeds luider. Als dat beeld niet helder wordt, dan kan het draagvlak bij ondernemers om deel te nemen afnemen.		
Opmerkingen	Combineren met of aansluiten bij lopende programma's als Schoon Water en BodemUp is aan te bevelen.		

Maatregel	Afwegingscriterium	Score	Onderbouwing
<i>Verminderen van verontreiniging met GBM en nutriënten in uit- en afspoelingsgevoelige gronden via middelsturing</i>	Effectiviteit	+	Inzet van meer dwingend instrumentarium via middelsturing is naar verwachting zeer effectief, mits regels helder zijn en toezicht en handhaving ook goed georganiseerd worden.
	Kosten en capaciteit	-	Met name capaciteit voor toezicht en handhaving is aan de orde, zowel voor provincie (grondwaterbeschermingsgebieden), waterschappen als gemeenten/omgevingsdiensten.
	Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid	+	Middelsturing is via meerdere typen regels en meerdere instrumenten mogelijk. Inregeling vraagt wel doorlooptijd. De uitvoerbaarheid wordt deels bepaald door de rol die gemeenten en omgevingsdiensten moeten spelen, bij eventuele planologische instrumenten. Zoals aangegeven zijn voldoende toezicht en handhaving van groot belang. Handhaafbaarheid wordt sterk bepaald door de mate van herleidbaarheid en bewijslast bij individuele partijen. Aantoonbaarheid relatie tussen waterkwaliteit en activiteiten van één partij of zelfs perceel is moeilijk te leggen, zeker bij gewasbeschermingsmiddelen.
	Mogelijkheden voor synergie	0	Geen
	Impact, baten	- en 0/+	Positieve impact/baten: indirecte bijdragen aan duurzaamheidsdoelen, biodiversiteit en vitale bodems. Verminderde zuiveringsinspanningen op rwzi's (spoelen, afspoeling). Negatieve impact/baten: mogelijk verminderde opbrengst gewassen, toename kosten voor agrarische bedrijven.
Risico's	• Beperkt of geen draagvlak binnen de agrarische sector voor meer inzet van dwingend instrumentarium. • Inzet kan averechts werken en ervoor zorgen dat ondernemers minder bereid zullen zijn om aan andere KRW-maatregelen bij te dragen (zoals inrichtingsmaatregelen). • Maatregel kan leiden tot meer gebruik van kunstmest. Dit conflicteert met het streven naar een vitalere bodem, waar je juist meer organische reststromen wil gebruiken.		
Opmerkingen	• Dilemma is dat meer regels met mogelijk ook ge- en verboden spanningen oplevert met groeiende intrinsieke motivatie van ondernemers om duurzamer te opereren. Belangrijk om een goed gesprek te voeren met de sector over een uitvoerbare mix van maatregelen en beschikbare instrumenten in Brabant. Die mix kan er anders uitzien naar gelang het type gebied (Natuur Netwerk Brabant, grondwaterbeschermingsgebieden, overgangsgebieden en uit- en afspoelingsgevoelige gronden, waaronder beekdalen). • Inzet op deze maatregel kent ook een samenhang met eventuele inzet van het rijk op aanscherping van generieke, landelijke regelgeving voor toelating en toepassing van gewasbeschermingsmiddelen en mest. Landelijk worden nog bestuurlijke gesprekken gevoerd en mogelijk afspraken gemaakt over de verhouding tussen generieke en decentrale inzet. Dergelijke afspraken zijn uiteraard medebepalend voor de mate en de wijze van inzet op de hier beschreven maatregel door de genoemde overheden en omgevingsdiensten.		

Maatregel	Afwegingscriterium	Score	Onderbouwing
<i>Verminderen van verontreiniging met GBM en nutriënten in GWBG door middelsturing</i>	Effectiviteit	++	Inzet van meer dwingend instrumentarium via middelsturing is naar verwachting zeer effectief, mits regels helder zijn en toezicht en handhaving ook goed georganiseerd worden.
	Kosten en capaciteit	0	Met name aanvullende capaciteit voor toezicht en handhaving is aan de orde, zowel voor provincie (grondwaterbeschermingsgebieden), waterschappen als gemeenten/omgevingsdiensten.
	Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid	++	Middelsturing is via meerdere typen regels in de omgevingsverordening en/of gemeentelijke omgevingsplannen mogelijk. Zoals aangegeven zijn voldoende toezicht en handhaving van groot belang. Handhaafbaarheid wordt sterk bepaald door de mate van herleidbaarheid en bewijslast bij individuele partijen.

Maatregel	Afwegingscriterium	Score	Onderbouwing
			Aantoonbaarheid relatie tussen waterkwaliteit en activiteiten van één partij of zelfs perceel is moeilijk te leggen, zeker bij gewasbeschermingsmiddelen.
	Mogelijkheden voor synergie	0	Geen
	Impact, baten	- en ++	Positieve impact/baten: indirecte bijdragen aan duurzaamheidsdoelen, biodiversiteit en vitale bodems. Verminderde zuiveringsinspanningen op rwzi's (spoelen, afspoeling). Negatieve impact/baten: mogelijk verminderde opbrengst gewassen, toename kosten voor agrarische bedrijven.
Risico's	• Beperkt of geen draagvlak binnen de agrarische sector voor meer inzet van dwingend instrumentarium. • Inzet kan averechts werken en ervoor zorgen dat ondernemers minder bereid zullen zijn om aan andere KRW-maatregelen bij te dragen (zoals inrichtingsmaatregelen). • Maatregel kan leiden tot meer gebruik van kunstmest. Dit conflicteert met het streven naar een vitalere bodem, waar je juist meer organische reststromen wil gebruiken.		
Opmerkingen	Geen		

Maatregel	Afwegingscriterium	Score	Onderbouwing
<i>Doelsturing voor vermindering van nutriënten en GBM bij af- en uitspoelingsgevoelige gronden</i>	Effectiviteit	+	Met doelsturing is nog weinig ervaring opgedaan. Over effectiviteit is daarom weinig te zeggen. Verwacht wordt wel dat doelsturing met inmiddels uitgewerkte indicatoren voor milieubelasting een positief effect zullen hebben, temeer omdat agrarische ondernemers met doelsturing zelf kunnen bepalen hoe tot milieuwinst (en dus KRW-doelbereik) te komen.
	Kosten en capaciteit	-	Nader uitwerken en implementeren van doelsturing vergt naar verwachting nog de nodige inspanning, zowel voor provincie, waterschappen als gemeenten en omgevingsdiensten. Schatting: k€ 300 eenmalig (uitwerking en operationaliseren doelsturing), 3,0 fte (uitwerking, VTH-taken omgevingsdiensten) vanaf 2025.
	Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid	-	Uitvoerbaarheid is nog moeilijk te beoordelen, omdat uitwerking en operationalisering nog moeten plaatsvinden. Verwacht wordt dat toezicht en handhaving moeilijk te borgen en uit te voeren zijn. Deels is dit afhankelijk van de precieze wijze van operationaliseren, deels ook van inzet van slimme technologische middelen, die overigens wel kostenverhogend kunnen werken.
	Mogelijkheden voor synergie	0	Niet van toepassing
	Impact, baten	0/+	Positieve impact/baten: indirecte bijdragen aan duurzaamheidsdoelen, biodiversiteit en vitale bodems. Verminderde zuiveringsinspanningen op rwzi's en voor drinkwaterbedrijven. Negatieve impact/baten: mogelijk verminderde opbrengst gewassen, toename kosten voor agrarische bedrijven.
Risico's	• Doorlooptijd van operationaliseren in relatie tot KRW-doelbereik in 2027. • Voldoende gegevens en capaciteit bij agrarische bedrijven voor sturing, toezicht en handhaving. • Medewerking van gemeenten is waarschijnlijk van belang voor borging in omgevingsplannen.		
Opmerkingen	Geen		

Maatregel	Afwegingscriterium	Score	Onderbouwing
<i>Beperken erfemissies van gewasbeschermingsmiddelen vanaf spoelplaatsen</i>	Effectiviteit	+	Aangezien via rwzi's een aanzienlijke belasting van gewasbeschermingsmiddelen wordt aangetroffen, is een bronaanpak gericht op spoelplaatsen en lozing op de riolering waarschijnlijk een effectieve maatregel voor aanpak van de restopgaven.
	Kosten en capaciteit	0	Geen, kan met bestaande capaciteit worden ingeregeld. De waterschappen zijn hier al mee gestart
	Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid	0	Prima uitvoerbaar, maar wel afhankelijk van medewerking van gemeenten/omgevingsdiensten. Handhaving op naleefgedrag is waarschijnlijk lastig te borgen en structureel te organiseren met gemeenten en omgevingsdiensten.
	Mogelijkheden voor synergie	0	Niet van toepassing
	Impact, baten	0	Positieve impact/baten: verminderde zuiveringsinspanning en verstoring van zuiveringsprocessen op rwzi's. Negatieve impact/baten: mogelijke toename van kosten van onderhoud voor agrariërs.
Risico's	- Waterschappen zijn afhankelijk van gemeenten voor borging van eventuele aanscherping van beleid, regelgeving, toezicht en handhaving. - Bij onvoldoende naleving of medewerking kan extra inzet op toezicht en handhaving aan de orde zijn/komen.		
Opmerkingen	Geen		

Maatregel	Afwegingscriterium	Score	Onderbouwing
<i>Aanscherpen regelgeving op in pacht uitgegeven gronden</i>	Effectiviteit	0/+	Verwacht wordt een beperkte bijdrage aan het oplossen van de restopgaven, aangezien de bijdrage van verontreinigingen van verpachte gronden aan de restopgaven voor stoffen beperkt is. Desondanks is er wel sprake van een licht positief effect, ook door voorbeeldfunctie voor andere partijen (gemeenten, terreinbeheerders) die dit voorbeeld mogelijk zullen volgen.
	Kosten en capaciteit	0	Geen, kan met bestaande capaciteit worden ingeregeld.
	Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid	++	Prima uitvoerbaar, zonder veel belemmeringen.
	Mogelijkheden voor synergie	0	Niet van toepassing
	Impact, baten	0/-	Positieve impact/baten: indirecte bijdragen aan duurzaamheidsdoelen, biodiversiteit en vitale bodems. Negatieve impact/baten: mogelijk verminderde opbrengst gewassen of mogelijke toename van kosten van onderhoud voor pachters.
Risico's	Bij onvoldoende naleving of medewerking kan extra inzet op toezicht en handhaving aan de orde zijn.		
Opmerkingen	Geen		

Maatregel	Afwegingscriterium	Score	Onderbouwing
<i>Generiek beleid en inzet van de Rijksoverheid</i>	Effectiviteit	++	Naar verwachting is aanscherping van rijksbeleid voor 1) mest, 2) toelating en gebruik van beleid voor gebruik van gewasbeschermingsmiddelen van groot belang voor het oplossen van de restopgaven voor deze stofgroepen. Met aanpak hiervan worden naar verwachting grote stappen gezet, waarmee dit als zeer effectief wordt beschouwd.

Maatregel	Afwegingscriterium	Score	Onderbouwing
			Randvoorwaarde hierbij is wel dat dit landelijke beleid goed wordt geïmplementeerd en nageleefd. Dat vraagt ook op voldoende toezicht en waar nodig handhaving, ook door waterschappen (bijvoorbeeld bufferstroken) en provincie (grondwaterbescherming).
	Kosten en capaciteit	0	Geen
	Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid	+	Het gezamenlijk aanspreken van het rijk is uiteraard goed uitvoerbaar, maar de vraag is wel in hoeverre het rijk medewerking verleent en blijft verlenen aan beleidsaanpassingen. Er spelen bovendien verschillende ministeries en departementen binnen ministeries een rol. Medewerking van het rijk is niet of nauwelijks te beïnvloeden door de decentrale overheden.
	Mogelijkheden voor synergie	0	Geen
	Impact, baten	++	Positieve impact/baten: indirecte bijdragen aan duurzaamheidsdoelen, biodiversiteit en vitale bodems. Negatieve impact/baten: mogelijk verminderde opbrengst gewassen of mogelijke toename van kosten van onderhoud voor agrariërs.
Risico's	Geen		
Opmerkingen	- Belangrijk is om als Brabantse partijen een gezamenlijke boodschap richting het Rijk uit te (blijven) dragen. - Geconstateerd in dat naleving van landelijke regelgeving ten aanzien van bijvoorbeeld bufferstroken en teeltvrije zones nog niet overal optimaal plaatsvindt. Door versterking van naleving via toezicht en waar nodig handhaving is waarschijnlijk nog veel milieuwinst mogelijk. Het uitvoeren van toezicht en eventuele handhaving wordt niet beschouwd als impulsmaatregel, aangezien dit bestaand beleid en (VTH-)uitvoering betreft.		

Maatregel	Afwegingscriterium	Score	Onderbouwing
<i>Verplichte registratie van gebruikte GBM</i>	Effectiviteit	0/-	Effectiviteit hiervan is twijfelachtig. Enerzijds is de maatregel niet direct gericht op gebruik en emissie, anderzijds wordt verwacht dat ontduiking en daarmee een schaduwcircuit kan ontstaan, waar helemaal geen zicht meer op (mogelijk) is.
	Kosten en capaciteit	0	Bevoegd gezag hiervoor is de NVWA. Voor de Brabantse partijen betekent deze maatregel in beginsel geen aanvullende uitvoerings- of handhavingscapaciteit. Voor Rekenvoorbeeld aanvullende toezicht- en handhavingscapaciteit: 10.000 agrarische bedrijven in Brabant en toezicht/handhaving van eenmalig 1.000 bedrijven per handhaver per jaar = capaciteitsuitbreiding à minimaal 10 fte.
	Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid	--	Gezien de benodigde inzet op toezicht en handhaving, de mogelijkheden voor frauduleus gedrag en de administratieve lasten die deze maatregel met zich meebrengt is deze als zeer negatief beoordeeld op uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid.
	Mogelijkheden voor synergie	0	Geen
	Impact, baten	0	Positieve impact/baten: versterking van milieubewustzijn bij agrariërs. Negatieve impact/baten: mogelijke toename van administratieve lasten voor agrariërs.
Risico's	Ontwijkend gedrag en fraudegevoelig. Onbedoeld een 'grijs', illegaal circuit van middelen in het leven roepen.		
Opmerkingen	Geen		

Maatregel	Afwegingscriterium	Score	Onderbouwing
<i>Sturing op de afzetmarkt van de agrarische sector</i>	Effectiviteit	0/+	Deze maatregel is bedoeld om via indirecte middelen te sturen op minder gebruik van vooral gewasbeschermingsmiddelen. Effectiviteit hiervan is moeilijk in te schatten en medeafhankelijk van consumentengedrag. Gezien het speelveld van de voedingsmiddelenindustrie en detailhandel lijkt deze maatregel bovendien effectiever op Rijksniveau.
	Kosten en capaciteit	-	Uitgaande van uitvoering op rijksniveau zou er voor Brabantse inzet naar verwacht ongeveer één extra fte nodig zijn.
	Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid	-	De opzet en uitvoering hiervan is complex en meerjarige borging ervan niet zeker. Medewerking van veel verschillende partijen is noodzakelijk. Dit alles wordt als negatief beoordeeld.
	Mogelijkheden voor synergie	+	Opzet hiervan zou verbreed kunnen worden met al lopende en/of op te starten acties rondom duurzamere voedselketens, dierenwelzijn en CO2.
	Impact, baten	+ en -	Positieve impact/baten: verduurzaming van de agrarische sector, met positieve bijdragen voor biodiversiteit en volksgezondheid. Gezien de mondiale markten wordt niet verwacht dat deze impact heel groot zal zijn. Negatieve impact/baten: mogelijke toename van productiekosten voor agrariërs, verschuivingen in de markt en voedselketens, met mogelijk hogere voedselprijzen.
Risico's	- Afhankelijkheid van vele partijen, waaronder grote, mondiale spelers in voedingsmiddelenindustrie. - Invloed van (decentrale) overheden op deze markt is zeer beperkt.		
Opmerkingen	Geen		

Verminderen emissies uit stedelijk gebied en industrie

Maatregel	Afwegingscriterium	Score	Onderbouwing
<i>Afstemming en mogelijke aanpassingen aan doelen/normen, monitoring- en beoordelingsmethoden</i>	Effectiviteit	n.v.t.	Dit is een administratieve maatregel, gericht op doelen, monitoring en toetsing/beoordeling. Dit heeft niet direct betrekking op effectiviteit voor doelbereik, maar kan wel van invloed zijn op de omvang van restopgaven.
	Kosten en capaciteit	0	Schatting: gezamenlijk k€75 eenmalig onderzoeks- en uitvoeringskosten. Hierbij is geen rekening gehouden met eventuele aanpassing aan monitoringprogramma's.
	Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid	++	Deze maatregel is door de waterschappen en provincie uitvoerbaar, mede op basis van landelijke afspraken en handreikingen.
	Mogelijkheden voor synergie	0	Niet van toepassing
	Impact, baten	0	Niet van toepassing
Risico's	Aanpassingen van doelen/normen vraagt veel onderbouwing. Het is niet op voorhand duidelijk of aanpassing van doelen mogelijk is en geaccepteerd zal worden.		
Opmerkingen	(Mengsel)toxiciteit van chemische stoffen geldt bij deze maatregel als aandachtspunt.		

Maatregel	Afwegingscriterium	Score	Onderbouwing
<i>Aanpassing van toetsing en beoordeling voor stoffen door inzicht in natuurlijke achtergrondconcentraties</i>	Effectiviteit	n.v.t.	Deze maatregel draagt op zichzelf niet bij aan doelbereik, maar is randvoorwaardelijk voor gerichte uitvoering andere maatregelen.
	Kosten en capaciteit	0	Schatting: gezamenlijk k€200 eenmalig onderzoekskosten.
	Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid	++	Deze maatregel is door de waterschappen en provincie uitvoerbaar, mede op basis van landelijke afspraken en handreikingen.
	Mogelijkheden voor synergie	0	Niet van toepassing
	Impact, baten	0	Niet van toepassing
Risico's	Te lange doorlooptijd van onderzoek kan leiden tot vertraging in de daadwerkelijke aanpak van verontreinigingen door concrete uitvoeringsmaatregelen.		
Opmerkingen	Geen		

Maatregel	Afwegingscriterium	Score	Onderbouwing
<i>Onderzoek naar bronnen van stoffen</i>	Effectiviteit	n.v.t.	Randvoorwaardelijk voor gerichte uitvoering andere maatregelen.
	Kosten en capaciteit	--	Schatting: onderzoek naar oppervlaktewaterlichamen, influent rwzi's en achterliggende bronnen en in de waterketen k€ 600 en 0,5 fte per jaar, per WS (2025-2026).
	Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid	++	Onderzoek is in beginsel goed uitvoerbaar door de waterschappen (en provincie).
	Mogelijkheden voor synergie	+	Het onderzoek naar bronnen kan ook relevant zijn voor en verbreed worden met het in beeld brengen van bronnen van verontreinigingen bij drinkwaterbronnen (vergrijzing) en de wederzijdse beïnvloeding van grond- en oppervlaktewater.
	Impact, baten	0	Niet van toepassing
Risico's	Te lange doorlooptijd van onderzoek kan leiden tot vertraging in de daadwerkelijke aanpak van verontreinigingen door concrete uitvoeringsmaatregelen.		
Opmerkingen			

Maatregel	Afwegingscriterium	Score	Onderbouwing
<i>Procesmaatregelen en eventuele uitbreidingen op rwzi's</i>	Effectiviteit	+	Met procesmaatregelen kunnen processen worden geoptimaliseerd en kunnen nutriëntenconcentraties in effluent naar verwachting nog wat worden verlaagd. Dit betreft beperkte hoeveelheden. Dit draagt bij aan de restopgaven voor nutriënten en ecologisch doelbereik in waterlichamen die door rwzi's beïnvloed worden. Zie nuancerend aandachtspunt bij 'Opmerkingen'.
	Kosten en capaciteit	--	Schatting van kosten op rwzi's: 1-10 miljoen per rwzi voor de jaren 2025-2027, afhankelijk van de procesaanpassingen en afhankelijk van grootte. Toename kosten energieverbruik en onderhoud à k€ 30 - k€ 300 per jaar en aanvullende capaciteit nodig voor beheer van installaties.
	Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid	+	Deze maatregelen zijn goed uitvoerbaar en worden in de praktijk ook al toegepast bij waterschappen.
	Mogelijkheden voor synergie	0	Niet van toepassing.
	Impact, baten	-	Positieve impact/baten: geen. Negatieve impact/baten: hogere lasten voor waterschappen en (via zuiveringsheffing) huishoudens en bedrijven. Hoger energieverbruik, CO ₂ - en N-uitstoot. Restlozingen van hulpstoffen (bv. ijzerchloride).
Risico's	Geen		
Opmerkingen	Het is belangrijk dat de waterschappen (voor zover nog niet gedaan) mogelijke korte termijn procesoptimalisaties in beeld brengen en die beoordelen op kosteneffectiviteit (bijvoorbeeld in termen van kosten per kilogram reductie van stikstof- en/of fosfaatvracht op jaarbasis). Dat biedt de mogelijkheid om af te wegen (ook bestuurlijk) in hoeverre het doelmatig geacht wordt om dergelijke maatregelen te treffen in afwachting van eventuele grotere uitbreidingen/aanpassingen/renovaties van de betreffende rwzi's.		

Maatregel	Afwegingscriterium	Score	Onderbouwing
<i>Voortzetten en waar nodig intensiveren van het bezien en herzien van vergunningen voor directe lozingen</i>	Effectiviteit	+	Het bezien en waar relevant KRW-proof maken van lozingsvergunningen draagt direct bij aan lagere concentraties aan stoffen en heeft daarmee een directe (voldoen aan normen voor chemische stoffen) als indirecte (vermindering toxische druk op ecologie) bijdrage aan KRW-doelbereik.
	Kosten en capaciteit	-	Dit proces is door de waterschappen reeds gestart. Vooral nog wordt ervan uitgegaan dat dit met de verhoogde bestaande capaciteit kan worden uitgevoerd. Wanneer de regelgeving (waterschapsverordening) wijzigt en er meer ingezet gaat worden op maatwerkvoorschriften, dan is er mogelijk meer capaciteit nodig.
	Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid	++	Deze maatregel is goed uitvoerbaar en wordt reeds uitgevoerd.
	Mogelijkheden voor synergie	+	Het bezien en herzien van vergunningen met het oog op KRW-doelbereik is deels aanvullend op het actualiseren van vergunningen voor emissies van ZKS en andere stoffen. Dit laatste is de reden waarom reeds is gestart met het bezien en waar nodig herzien van vergunningen.
	Impact, baten	+	Positieve impact/baten: verduurzaming van de industrie, met positieve bijdragen voor biodiversiteit en volksgezondheid.

Maatregel	Afwegingscriterium	Score	Onderbouwing
			Negatieve impact/baten: mogelijke toename van productiekosten voor bedrijven, hogere energiebehoefte en CO ₂ -uitstoot voor zuiveringsprocessen bij bedrijven. Mogelijk ook meer personele capaciteit nodig vanwege administratie, beheer.
Risico's	- Ontwikkelingen (Europees en nationaal) in beleid en toevoeging van nieuwe stoffen aan de lijst van prioritair stoffen (waaronder PFAS-verbindingen) zijn niet geheel te overzien en lopen komende jaren door, waardoor mogelijk over enkele jaren opnieuw een ronde voor bezien en herzien van vergunningen aan de orde kan zijn. - Onvoldoende voortgang door complexe dossiers en toenemende aandacht en capaciteitsinzet voor indirecte lozingen.		
Opmerkingen	Aanpak van directe lozingen speelt ook een rol bij afwenteling van en naar rijkswateren.		

Maatregel	Afwegingscriterium	Score	Onderbouwing
<i>Verkennen van inzet van prijsprikkels om verontreinigingen door lozingen terug te dringen</i>	Effectiviteit	0	Er is nog weinig bekend over prijsprikkels en effecten daarvan bij lozingssituaties. Verwacht wordt dat sprake moet zijn van aanzienlijke prikkels om aanpassingen aan installaties te doen, wil dit bedrijfseconomisch voordeel opleveren. Daarnaast wordt verwacht dat het effect van deze maatregel zeer beperkt is wanneer vergunningen bezien en herzien worden daarmee KRW-proof worden gemaakt. Een verkenning heeft uiteraard nog geen (in)direct effect.
	Kosten en capaciteit	-	Schatting: voorbereidend onderzoek k€ 100, 1 fte gezamenlijk voor de jaren 2025-2026.
	Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid	+	Het uitvoeren van een verkenning an sich is uiteraard goed uitvoerbaar.
	Mogelijkheden voor synergie	0	Niet van toepassing
	Impact, baten	0	Het uitvoeren van een verkenning heeft geen impact of baten.
Risico's	Geen		
Opmerkingen	Vanaf 2026 moeten er privaatrechtelijke afspraken gemaakt worden met privaatrechtelijke lozers. Dat biedt mogelijk kansen voor het werken met prijsprikkels die beter aansluiten bij de individuele bedrijfspraktijk dan inzet van prijsprikkels via bijvoorbeeld de zuiveringsheffing.		

Maatregel	Afwegingscriterium	Score	Onderbouwing
<i>Relevante vergunningen voor indirecte lozingen bezien en waar nodig herzien</i>	Effectiviteit	+	Naar verwachting leveren vergunde indirecte lozingen een aanzienlijke bijdrage aan de belasting van rwi's en oppervlaktewateren met (KRW-)stoffen. Het bezien, herzien en daarmee KRW-proof maken van vergunningen voor indirecte lozingen is naar verwachting dan ook effectief voor het oplossen van restopgaven voor verschillende chemische stoffen.
	Kosten en capaciteit	--	Waterschappen Aa en Maas en De Dommel en de provincie Noord-Brabant uitbreiding capaciteit à 1,0 fte voor afstemming met omgevingsdiensten, provincie en gemeenten. Brabantse Delta heeft omgang met het adviesrecht al geborgd in de bestaande processen en begroting. Voor de provincie wordt benodigde capaciteitsuitbreiding van 2,0 fte ingeschat voor de jaren 2025-2027. Dit geldt ook per omgevingsdienst. NB. Landelijk is er (hernieuwde) discussie over de verdeling van verantwoordelijkheid voor indirecte lozingen. De VNG heeft inmiddels een verzoek ingediend om het

Maatregel	Afwegingscriterium	Score	Onderbouwing
			bevoegde gezag voor indirecte lozingen over te dragen naar waterschappen. Mocht dat gebeuren in de komende jaren, zijn er uiteraard wel forse consequenties in termen van capaciteit en kosten aan de orde.
	Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid	-	Uitvoerbaarheid wordt sterk bepaald door de medewerking van provincie en gemeenten in hun rol als bevoegde gezagen. Brononderzoek moet uitwijzen om hoeveel (prioritaire) lozingen het in eerste instantie gaat. De opgave is naar verwachting groot en niet geheel voor 2028 te realiseren. Uitvoerbaarheid en ook handhaafbaarheid zijn daardoor negatief beoordeeld.
	Mogelijkheden voor synergie	+	Aansluiten bij aanpak SMWK en Programmabureau Maas. Relaties leggen met aanpak van lozing van andere stoffen, met name ZZS. Hierdoor kan bespaard worden op doorlooptijd, capaciteit en kosten.
	Impact, baten	+ en -	Positieve impact/baten: verduurzaming van de industrie, met positieve bijdragen voor biodiversiteit en ook volksgezondheid. Negatieve impact/baten: mogelijke toename van productiekosten voor bedrijven, hogere energiebehoefte en CO₂-uitstoot voor zuiveringsprocessen bij bedrijven. Mogelijk ook meer personele capaciteit nodig vanwege administratie, beheer.
Risico's	- Medewerking/capaciteit omgevingsdiensten is noodzakelijk. Dit is afhankelijk van provincie en gemeenten, als bevoegde gezagen en opdrachtgevers. - Doorloop na 2027 nodig vanwege de omvang van de opgave.		
Opmerkingen	Geen		

Maatregel	Afwegingscriterium	Score	Onderbouwing
<i>Versterken van toezicht bij vergunningplichtige en niet-vergunningplichtige directe en indirecte lozingen</i>	Effectiviteit	+	Door versterking van toezicht worden bewustzijn en naleefgedrag bij bedrijven verbeterd, zo is de verwachting van onder meer omgevingsdiensten (bron: werksessie). Deze maatregel wordt dan ook als effectief ingeschat.
	Kosten en capaciteit	-	Alle bevoegde gezagen voor directe en indirecte lozingen spelen hier een rol. Aanvullende fte bij waterschappen à 0,5 fte per jaar (2025-2027). Inzet van omgevingsdiensten à 1-2 fte per omgevingsdienst en daarmee (naar rato) financiële middelen van gemeenten en mogelijk ook provincie in de ordegrrootte van naar schatting k€20 per gemeente en k€50 voor de provincie per jaar. Kosten voor aanvullende monitoring van (afval)water zijn hierin niet meegenomen.
	Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid	0	Deze maatregel is relatief eenvoudig uitvoerbaar, al moet wel geschikte capaciteit worden gevonden in een relatief krappe arbeidsmarkt. De uitvoerbaarheid wordt verder vooral bepaald door de medewerking van alle benodigde partijen, waaronder gemeenten en omgevingsdiensten. Gezien dit alles is de maatregel uiteindelijk als neutraal beoordeeld.
	Mogelijkheden voor synergie	+	Met versterking van toezicht kan ook worden bijgedragen aan aanpak van wel- en niet-vergunningplichtige lozingen van ZZS en andere stoffen.
	Impact, baten	0	Positieve impact/baten: vergroting van bewustzijn voor milieu in brede zin bij industrie, met positieve bijdragen voor biodiversiteit en ook volksgezondheid. Negatieve impact/baten: geen.

Maatregel	Afwegingscriterium	Score	Onderbouwing
Risico's	Toename van toezicht kan leiden tot meer gevallen die aandacht vragen voor vervolgcacties en handhaving. Dat kan aanvullende inzet en dus capaciteit en financiële middelen vragen.		
Opmerkingen	Geen		

Maatregel	Afwegingscriterium	Score	Onderbouwing
<i>Borgen van KRW-proof toetsen van lozingen</i>	Effectiviteit	n.v.t.	Deze maatregel heeft betrekking op kaders voor VTH en is daarmee randvoorwaardelijk voor uitvoering van maatregelen voor directe en indirecte lozingsvergunningen. De maatregel geeft invulling aan een bestaande behoefte bij bevoegde gezagen.
	Kosten en capaciteit	0/-	Landelijk wordt gewerkt aan handreikingen. Het eventueel vertalen daarvan naar Brabantse situatie en eigen beleid en regels kan door partijen waarschijnlijk vanuit de bestaande formaties worden uitgevoerd. Daarom zijn extra kosten en/of capaciteit naar verwachting niet aan de orde.
	Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid	+	Deze maatregel is naar verwachting goed uitvoerbaar door alle bevoegde gezagen, temeer omdat er in de VTH-praktijk veel behoefte is aan praktische handreikingen en toetsingskaders. Wel is medewerking van veel organisaties vereist, waaronder omgevingsdiensten.
	Mogelijkheden voor synergie	+	Er zijn mogelijkheden voor combinatie met andere actuele onderwerpen en handreikingen in het VTH-domein, zoals omgang met de regelgeving voor ZZS, immissietoetsing en handreikingen voor lozingen.
	Impact, baten	0	Positieve impact/baten: alleen indirect draagt deze maatregel bij een positieve bijdrage voor biodiversiteit en ook volksgezondheid, naast KRW-doelbereik. Negatieve impact/baten: geen.
Risico's	Het is nog niet bekend of landelijke handreikingen voldoende concreet en bruikbaar zullen zijn. Mogelijk is aanvullende uitwerking nodig door waterschappen en provincie.		
Opmerkingen	Geen		

Maatregel	Afwegingscriterium	Score	Onderbouwing
<i>Baggeren van (verontreinigde) waterbodems</i>	Effectiviteit	0/+	Naar verwachting vormen waterbodems nog op hooguit enkele locaties/waterlichamen een knelpunt voor KRW-doelbereik. Op deze locaties vormt baggeren een effectieve maatregel. In generieke zin wordt verwacht dat deze maatregel geen grote rol speelt voor KRW-doelbereik.
	Kosten en capaciteit	-	Kosten verwijderen en afvoeren verontreinigde baggerspecie zijn afhankelijk van verschillende factoren. Deze zijn niet generiek te bepalen. Bij verontreinigingen boven normen/interventiewaarden speelt afvoer en storten van baggerspecie een sterk kostenverhogende rol.
	Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid	++	Deze maatregel is goed uitvoerbaar door waterschappen en/of andere watereigenaren (gemeenten, terreineigenaren).
	Mogelijkheden voor synergie	0/+	Mogelijk alleen in combinatie met kwantiteitsbaggeren ten behoeve van leggerprofiel en waterhuishouding/doorstroming.

Maatregel	Afwegingscriterium	Score	Onderbouwing
	Impact, baten	0	De verwachte impact op andere doelen of functies is beperkt, zeker aangezien de maatregel naar verwachting op hooguit enkele locaties/waterlichamen aan de orde zal zijn. Negatieve impact/baten: geen.
Risico's	Bij wateren in eigendom van derden is medewerking en ook medefinanciering aan de orde. Het bereiken van overeenstemming kan een lange doorlooptijd kennen.		
Opmerkingen	Geen		

Maatregel	Afwegingscriterium	Score	Onderbouwing
<i>Aanpassing en aanscherping Rijksbeleid voor lozingen en aanpak van diffuse verontreinigingen</i>	Effectiviteit	++	Naar verwachting is aanscherping van rijksbeleid voor 1) stof- en lozingenbeleid en 2) beleid voor gebruik van stoffen in (bouw)materialen van groot belang voor het oplossen van de restopgaven voor verschillende stoffen en stofgroepen. Met aanpak hiervan worden naar verwachting grote stappen gezet, waarmee dit als zeer effectief wordt beschouwd.
	Kosten en capaciteit	0	Extra ambtelijke inzet en/of kosten van provincie en waterschappen is hiervoor niet nodig.
	Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid	+	Vanuit het landelijke KRW-impulsprogramma wordt hier via meerdere maatregelen aan gewerkt. Daarmee wordt verwacht dat verdere uitvoering en implementatie voorspoedig zullen worden opgepakt en verdere implementatie, waar relevant ook regionaal, mogelijk is.
	Mogelijkheden voor synergie	++	Deze maatregel kan goed gecombineerd worden met de andere maatregelen ten aanzien van lozingen van stoffen. In feite is hiermee sprake van één samenhangend pakket aan maatregelen.
	Impact, baten	+	Positieve impact/baten: indirecte bijdragen aan duurzaamheidsdoelen, biodiversiteit en vitale bodems. Negatieve impact/baten: mogelijk toename van kosten voor bedrijven en consumenten vanwege toenemende eisen aan en daarmee kosten voor producten en lozingen.
Risico's	De effectiviteit is in belangrijke mate afhankelijk van keuzes van het Rijk bij verdere uitwerking van beleid en regelgeving.		
Opmerkingen			

Maatregel	Afwegingscriterium	Score	Onderbouwing
<i>Afspraken over aanvullende zuiveringsstappen op rwzi's en financiering daarvan</i>	Effectiviteit	n.v.t.	Deze maatregel heeft geen direct effect op KRW-doelbereik, maar is van belang om te komen tot randvoorwaarden die nodig zijn voor mogelijke toekomstige plannen en investeringen in extra (vierde) zuiveringsstappen bij rwzi's, te realiseren na 2027. Dergelijke zuiveringsstappen zullen bijdragen aan KRW-doelbereik en zijn daarmee naar verwachting effectief. Het maken van afspraken is dat op zichzelf niet. Afspraken over financiering stimuleren realisatie en kunnen investeringen en dus maatregelen naar voren halen in de tijd. Ook kan zo een betere afweging gemaakt worden tussen verschillende maatregelen, gericht op zo groot mogelijke kosteneffectiviteit en doelmatigheid.

Maatregel	Afwegingscriterium	Score	Onderbouwing
	Kosten en capaciteit	0	Schatting: 0,5 fte per waterschap in de jaren 2025-2027.
	Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid	0/-	Deze maatregel vraagt om gezamenlijk optrekken van de waterschappen in Nederland. De Unie van Waterschappen kan/moet hierin ook een rol spelen. Het komen tot gezamenlijke wensen, inzet en afspraken is waarschijnlijk een opgave. Daarnaast is het niet duidelijk in welke mate het rijk bereid is afspraken over dit onderwerp te maken.
	Mogelijkheden voor synergie	+	Mogelijk kan synergie worden bereikt door de opgaven voor rwzi's te koppelen aan de implementatie van de EU-richtlijn Stedelijk afvalwater, waarover ook nog afspraken gemaakt moeten worden.
	Impact, baten	0	Positieve impact/baten: duidelijkheid over en versnelling in aanleg van extra zuiveringstrappen bij rwzi's. Afhankelijk van de afspraken is een flinke economische impuls voor de afvalwaterzuiveringsector mogelijk. Negatieve impact/baten: geen.
Risico's	- Uitblijven van medewerking en een langetermijnvisie van het rijk op afvalwaterzuivering is een risico voor het niet komen tot afspraken. - Samenwerking en gezamenlijke inzet op gewenste resultaten tussen de Nederlandse waterschappen.		
Opmerkingen	Geen.		

Maatregel	Afwegingscriterium	Score	Onderbouwing
<i>Betrekken en motiveren van gemeenten als belangrijke partij bij inzet van instrumenten voor emissiebeperking in landelijk gebied, bij indirecte lozingen, riooloverstorten en hemelwateruitlaten</i>	Effectiviteit	++	Deze maatregel is direct en indirect (randvoorwaardelijk) noodzakelijk voor uitvoering van verschillende fysieke (inrichting, beheer) en administratieve (VTH, planologie, opdrachtgever richting omgevingsdiensten) maatregelen voor de KRW-impuls Brabant. Gemeenten zijn een zeer belangrijke groep stakeholders voor KRW-doelbereik. Het betrekken van deze groep stakeholders wordt daarom als zeer effectief beschouwd.
	Kosten en capaciteit	-	Schatting voor de jaren 2025-2027: Provincie 0,5 fte Waterschappen: 0,5 fte per waterschap Omgevingsdiensten: 0,5 fte per OD
	Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid	0/-	Het aanspreken en betrekken van gemeenten is naar verwachting tot op zekere hoogte waarschijnlijk goed mogelijk, al is het de vraag in hoeverre de relevante gemeenten ook daadwerkelijk bereid zijn om mee te werken en daarvoor eventuele capaciteit en financiële middelen vrij te maken, ook als opdrachtgever van omgevingsdiensten. Gezien de vele opgaven voor gemeenten en de financiële druk vanwege een steeds verder verbredend takenpakket bij gemeenten. Dit zal om aanzienlijke inzet (ook bestuurlijk) en lange doorlooptijd vragen, ook na 2027.
	Mogelijkheden voor synergie	+	Intensievere samenwerking met gemeenten kan ook bijdragen aan aanpak van andere stoffen, zoals ZKS.
	Impact, baten	0	Positieve impact/baten: indirect, voornamelijk afhankelijk van inzet van gemeenten en omgevingsdiensten. Zie de eerder beschreven te verwachten baten bij aanpak van indirecte lozingen. Negatieve impact/baten: mogelijk stijgende lokale lasten voor huishoudens en bedrijven als gevolg van stijgende kosten voor gemeenten.
Risico's	Medewerking van gemeenten en omgevingsdiensten is niet af te dwingen en zal per partij naar verwachting verschillen.		

Maatregel	Afwegingscriterium	Score	Onderbouwing
	Financiële ruimte van gemeenten is niet altijd aanwezig. Dit kan bereidheid en mogelijkheden voor inzet sterk beïnvloeden.		
Opmerkingen	Geen		

Maatregel	Afwegingscriterium	Score	Onderbouwing
<i>Versterken van bewustwording en inzet bij bedrijfsleven</i>	Effectiviteit	+	Bewustwording van milieu-impact bij bedrijven kan bijdragen aan eigen initiatieven van bedrijven om duurzamer, minder milieubelastend te opereren. Omdat niet alle bedrijven zich bewust zijn van gebruik en emissies van milieubelastende stoffen wordt verwacht dat meer bewustwording zal bijdragen aan afname van emissies van stoffen. In combinatie met andere maatregelen, zoals het bezien en herzien van vergunningen, is hier aanvullende effectiviteit te verwachten, omdat hiermee een 'stok achter de deur' wordt gezet.
	Kosten en capaciteit	-	Schatting: kosten voor een meerjarige (in eerste instantie 2025-2027), gezamenlijke communicatiestrategie: € k500. Benodigde capaciteit kan naar verwachting vanuit bestaande formaties worden ingevuld.
	Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid	+	Deze maatregel is goed uitvoerbaar, zeker in combinatie met inzet vanuit VNO-NCW (zie 'synergie') en door gezamenlijk optrekken met gemeenten en omgevingsdiensten.
	Mogelijkheden voor synergie	+	Aansluiten bij de KRW-acties van VNO-NCW richting het bedrijfsleven ligt voor de hand. Dit is onderdeel van de landelijke KRW-impuls en al lopende. Aanvullend kan door samenwerking met gemeenten en omgevingsdiensten ook worden ingezet op een breder pallet aan stoffen, waarbij vooral de ZZS relevant zijn.
	Impact, baten	0/+	Positieve impact/baten: verduurzaming van bedrijfsleven en industrie, met positieve bijdragen voor biodiversiteit en ook volksgezondheid. Negatieve impact/baten: mogelijke toename van productiekosten voor bedrijven, hogere energiebehoefte en CO2-uitstoot voor zuiveringsprocessen bij bedrijven.
Risico's	- Medewerking van regionale en lokale brancheorganisaties, gemeenten en omgevingsdiensten is gewenst voor optimaal effect, maar tegelijkertijd niet af te dwingen. - Deze maatregel is vrijblijvendheid en gericht op vrijwillige acties door bedrijven. Daarmee kan niet afgedwongen dat emissies worden gereduceerd.		
Opmerkingen	Geen		

Verminderen aanvoer verontreinigingen uit Rijkswateren en bovenstroomse wateren in binnen- en buitenland

Maatregel	Afwegingscriterium	Score	Onderbouwing
<i>Verminderen van aanvoer van stoffen uit bovenstroomse wateren en uit Vlaanderen</i>	Effectiviteit	++	Voor een aantal waterlichamen bij de waterschappen vormt aanvoer van stoffen vanuit bovenstroomse wateren en/of Vlaanderen een beperkende factor voor ecologisch en/of chemisch KRW-doelbereik. Voor die waterlichamen draagt het verminderen van die belasting bij aan KRW-doelbereik. Omdat het naar verwachting gaat om aanzienlijke belastingen, wordt het terugdringen ervan als zeer effectief beschouwd.
	Kosten en capaciteit	0/-	1,0 fte per waterschap (bij Waterschap Brabantse Delta al georganiseerd). Aanspreken via bestaande overlegstructuren (o.a. RAO/RBO Maas, CSN-inzet internationaal) vereist geen aanvullende investering/personele capaciteit. Aanspreken van Vlaamse waterbeheerders vraagt mogelijk om enige aanvullende personele capaciteit bij waterschap de Dommel. Brabantse Delta heeft reeds een senior gebiedsadviseur Vlaanderen aangesteld. Mogelijk is ook bestuurlijke inzet nodig.
	Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid	0/-	Het verminderen van aanvoer van verontreinigingen is afhankelijk van de bereidheid en de mogelijkheden van bovenstroomse en Vlaamse waterbeheerders. In Nederland wordt inzet en medewerking verwacht, aangezien alle waterbeheerders aan de slag zijn en blijven met het verbeteren van de waterkwaliteit. Medewerking en inzet van Vlaamse partijen is nog niet duidelijk en ook moeilijker te beïnvloeden.
	Mogelijkheden voor synergie	0	Geen
	Impact, baten	0	Positieve impact/baten: positieve bijdragen voor biodiversiteit en ook volksgezondheid. Negatieve impact/baten: Mogelijke bovenstroomse en Vlaamse maatregelen nodig voor beperking van puntlozingen, aanpak van rwzi's en aanpak van diffusere bronnen. Dit kan meerdere sectoren raken, vergelijkbaar met de in dit rapport beschreven impacts.
Risico's	Medewerking van bovenstroomse waterbeheerders, rijk (waaronder CSN) en Vlaamse waterbeheerders is vereist, maar waarschijnlijk niet af te dwingen.		
Opmerkingen	- Vlaamse stikstofemissies spelen een belangrijke rol bij atmosferische depositie in Zuidwest-Brabant (Waterschap Brabantse Delta). Inzet op afstemming met Vlaamse overheden zou daarom ook gericht moeten worden op emissies naar de lucht. - Gezien de waarschijnlijke relatie met grondwater en vanuit de gezamenlijke belangen voor KRW-doelbereik van waterschappen en provincies, is het gewenst dat ook de Provincie Noord-Brabant bijdraagt aan deze maatregel.		

WATERBESCHIKBAARHEID EN GRONDWATERSTANDEN

Maatregel	Afwegingscriterium	Score	Onderbouwing
<i>Uitvoeren maatregelen Droogteagenda</i>	Effectiviteit	++	Het uitvoeren van de maatregelen en acties uit de Droogteagenda (en ander provinciaal beleid voor grondwater) draagt naar verwachting bij aan verhoging van grondwaterstanden en het behouden en beschermen van de zoetwatervoorraden en zoetwaterbeschikbaarheid. Dit is direct van invloed op het borgen van KRW-doelbereik voor grondwater en zal naar verwachting ook bijdragen aan kwaliteitsverbetering. In het verlengde daarvan zullen de hydrologische omstandigheden voor grondwaterafhankelijke oppervlaktewaterlichamen ook verbeteren, wat bijdraagt aan KRW-doelbereik. Daarmee wordt deze maatregel als zeer effectief beschouwd.
	Kosten en capaciteit	-	Kosten en capaciteit worden geborgd via de bestaande afspraken in het kader van de Droogteagenda.
	Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid	-	Uitvoeren van (een deel van) de maatregelen uit de droogteagenda is complex vanwege de afhankelijkheid van vele partijen en sectoren. Daardoor is de uitvoerbaarheid als moeilijk beoordeeld. Ook is handhaafbaarheid van een aantal maatregelen moeilijk te organiseren en te borgen.
	Mogelijkheden voor synergie	+	Met maatregelen uit de droogteagenda wordt ook bijgedragen aan natuurdoelen (N2000, NNB, NNP's). Mogelijk kunnen ook bestaande en toekomstige middelen voor maatregelen in landelijk gebied en transitie van de agrarische sector worden aangewend voor realisatie. Financiering van maatregelen kan dan ook deels vanuit andere sporen plaatsvinden.
	Impact, baten	0/-	Positieve impact/baten: duurzame drinkwatervoorziening en zoetwatervoorziening voor gebruiksfuncties. Dit draagt, samen met bijdrage aan natuur en biodiversiteit, bij aan brede welvaart in heel Noord-Brabant. Negatieve impact/baten: mogelijke effecten op agrarische sector vanwege beperkende regelgeving en/of aanpassingen in het (geo)hydrologische systeem met (in bepaalde gebieden) hogere freatische grondwaterstanden.
Risico's	Langetermijnvisie en -aanpak van landelijk gebied staan landelijk ter discussie. Integrale aanpak van water-, landbouw- en natuuropgaven is niet volledig geborgd. Bij maatregelen met een relatie met planologie is medewerking van gemeenten vereist. Het is niet vanzelfsprekend dat gemeenten altijd (op korte termijn) bereid zijn en mogelijkheden zien voor medewerking. Gevolgen van de maatregelen uit de Droogteagenda kunnen ingrijpend zijn voor gebruikers van gronden. Vooral de agrarische sector kan hierdoor negatief (maar ook positief) beïnvloed worden. Dit kan effect hebben op motivatie en inzet van deze sector bij andere maatregelen.		
Opmerkingen	Maatregelen gericht op kwantitatieve toestand van grondwater worden ook geacht bij te dragen aan de restopgaven voor grondwater- en oppervlaktewaterkwaliteit.		

Colofon

HANDELINGSPERSPECTIEF KRW-IMPULS BRABANT
SAMENWERKEN AAN RESTERENDE OPGAVEN VOOR KRW-DOELBEREIK

KLANT

Provincie Noord-Brabant Waterschap Aa en Maas Waterschap De Dommel Waterschap Brabantse Delta

AUTEUR

Remco Schreuders, Thom Versteegen, Reijer Hoijtink

PROJECTNUMMER

30233999

ONZE REFERENTIE

ZSER6DW7EX4R-477023468-409:6

DATUM

17 januari 2025

STATUS

Definitief

Over Arcadis

Arcadis is de leidende wereldwijd opererende datagedreven duurzame ontwerp-, advies- en consultancyorganisatie op het gebied van de natuurlijke en gebouwde omgeving. Wij zijn met 36.000 architecten, data-analisten, ingenieurs, projectplanners, water- en duurzaamheidexperts. Onze gedeelde passie is: Improving quality of life. Toewijding aan de strategie 'accelerating a planet positive future' onderschrijft onze wereldwijde samenwerking met klanten en hoe we hen helpen met duurzame projectkeuzes. We combineren digitale met mensgerichte innovaties en omarmen toekomstgerichte vaardigheden op het gebied van milieu, energie, water, gebouwen, transport en infrastructuur. We werken vanuit meer dan dertig landen en rapporteerden in 2023 een bruto omzet van 5 miljard euro. www.arcadis.com

www.arcadis.com

Arcadis Nederland B.V.

Postbus 1018
5200 BA 's-Hertogenbosch
Nederland

T **+31 (0)88 4261 261**

AB-vergadering	21-05-2025
Agendapunt	6.1
Motie van	Marlies van der Zanden–van Rooij en Veerle Slegers
Titel motie	Maatwerk als motor voor de KRW-Impuls
Volgnummer	[in te vullen door bestuursondersteuning]
Constateringen: [aanleiding voor de motie weergeven] ▪ De Kaderrichtlijn Water (KRW) doelen hebben een grote impact op het landelijk gebied van Waterschap de Dommel; ▪ Binnen de KRW-impuls wordt op dit moment provinciaal sterk ingezet op generieke maatregelen die weinig rekening houden met gebied specifieke omstandigheden; ▪ Generiek beleid brengt het risico met zich mee dat er in sommige gebieden onnodige maatregelen genomen worden, met als gevolg een afname van draagvlak, langere procedures en verspilling van gelden; ▪ Er is onder betrokken grondeigenaren en gebruikers geen draagvlak voor een grotere inzet op dwingend instrumentarium. Dit kan averechts werken en ervoor zorgen dat ondernemers minder bereid zijn om vrijwillig bij te dragen aan andere KRW-maatregelen.	
Toelichting: [argumenten voor de motie weergeven] ▪ Gebiedsgerichte oplossingen, ontwikkeld samen met de lokale partijen, sluiten beter aan bij de praktijk en leiden tot meer draagvlak en effectievere uitvoering; ▪ Een aanpak op maat doet recht aan de diversiteit van het beheergebied van De Dommel en draagt bij aan een duurzame samenwerking; ▪ Er is nog geen maximale inspanning geleverd in het actief communiceren van - en over emissiebeperkende maatregelen en het stimuleren daarvan; ▪ Ook het delen van de opgave per gebied /KRW water met alle diverse betrokken bronnen van vervuiling is nog onvoldoende gebeurd; ▪ Het intensiveren van bestaande stimuleringsprogramma's wordt als effectief ingeschat; ▪ Het creëren van breder maatschappelijk en agrarisch bewustzijn van milieu impact in brede zin draagt indirect ook bij aan duurzaamheidsdoelen, biodiversiteit en vitale bodems.	
Verzoekt het DB: ▪ De provincie nadrukkelijk te verzoeken om ○ Binnen de KRW-impuls zoveel mogelijk maatwerk toe te passen; ○ De uitkomsten van het participatietraject te delen met het bestuur van Waterschap de Dommel; ○ Eerst in te zetten op het stimuleren van gebiedsgerichte maatwerkoplossingen, in nauwe samenwerking met lokale partijen; ▪ De boodschap uit te dragen tot 2030 vooral te stimuleren en verleiden, waarbij het gebruik van dwingend instrumentarium alleen als laatste middel kan worden ingezet, volgens de uitgangspunten van de Watertransitie en WBP5;	

- De voortgang hiervan actief terug te koppelen aan het algemeen bestuur en daarbij in ieder geval een eerste update te geven voor Q4 2025.

Namen ondersteuners van de motie:

Handtekening indieners
Fractie Ongebouwd

Handtekeningen ondersteuners
Fractie CDA

Fractie: Water Natuurlijk

AB-vergadering	21-05-2025
Agendapunt	6.1 KRW-impuls Brabant
Motie van	CDA
Titel motie	Inzicht biedt perspectief
Volgnummer	1
Constateringen: • De doelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) op sommige onderdelen in ons gebied nog niet worden gehaald en extra inspanningen noodzakelijk zijn; • Het risico bestaat dat bij het uitblijven van resultaat juridische stappen tegen het waterschap ondernomen kunnen worden; • De druk om resultaten te behalen toeneemt terwijl de beschikbare tijd beperkt is; • Dwingende maatregelen het proces van gebiedsgerichte aanpak(GGA) kunnen verstoren en het broze vertrouwen bij betrokken partijen kunnen ondermijnen; • Samenwerking met inwoners, agrariërs en andere partners noodzakelijk is om tot gedragen oplossingen te komen; • Financiële en personele middelen van Waterschap De Dommel niet oneindig zijn.	
Overwegende dat; • Het behalen van de KRW-doelen cruciaal is voor een gezonde en toekomstbestendige leefomgeving; • Veel al goed gaat binnen het Dommelgebied, maar verdere stappen nodig zijn, met name voor ecologische verbetering van beken; • Draagvlak, betrokkenheid en samenwerking met inwoners en partners essentieel zijn voor het slagen van maatregelen; • Heldere communicatie en transparantie over oorzaken van vervuiling en gewenste verbeteringen kunnen bijdragen aan bewustwording en verantwoordelijkheid. • Dwingende Maatregelen zonder draagvlak kunnen leiden tot lange juridische procedures	
Verzoekt het DB om: 1. Onderzoeksresultaten over ecologische en chemische kwaliteit van onze beken actief te delen met inwoners, bijvoorbeeld via het waterschapsblad, veldbezoeken, en informatiebijeenkomsten; 2. In communicatie voor zover mogelijk aan te geven welke partijen verantwoordelijk zijn voor welke vormen van vervuiling, om bewustwording en gezamenlijke verantwoordelijkheid te bevorderen; 3. Extra aandacht te geven aan heldere en open communicatie over noodzakelijke maatregelen, met als doel samenwerking en draagvlak te creëren. 4. Andere overheden, zoals gemeenten en provincie, actief te betrekken bij deze aanpak en hen te vragen dit beleid te ondersteunen en versterken.	
Namen ondersteuners van de motie: Marlies van der Zanden-Van Rooij Albert van Selst, BBB	

Handtekening indiener(s)
Fractie(s)

CDA:

Gerrit Verhoeven
Koen Jacobs

Handtekeningen ondersteuner(s)
Fractie(s)

Ongebouwd:

Marlies van der Zanden-van Rooij

BBB:

Albert van Selst

AB-vergadering	21 mei 2025
Agendapunt	KRW impuls Brabant
Motie van	Judith Lammers (PvdD) en Ria van Santvoort (AWP)
Titel motie	Uitfasering facilitering onderwaterjacht
Volgnummer	3
Constaterende dat • Het KRW essay van Utrecht aangeeft dat verstoringen in het watersysteem zoveel mogelijk voorkomen moeten worden. • Sinds 1970 de vispopulaties in Europese zoetwaterlichamen met 93% is afgenomen.¹ • De viskwaliteit in een groot deel (~65%) van de beken en rivieren in ons waterschap ondermaats is. Zie bijlage² • De onderwaterjacht schadelijk is voor vissen en de ecologie in en om het water³. • Onderzoek aantoonst dat vissen door het hengelen schade oplopen en ondanks terugzetten een aanzienlijk deel ziek wordt en sterft. • De onderwaterjacht tevens de nachtrust van dieren schaadt, de oevers schaadt, en concentraties nutriënten in het water door bijvoeren verhoogt, waardoor er zuurstoftekorten ontstaan. • Vislijnen, haken en ander afval nog steeds wordt achterlaten in en om het water inclusief lood, een door de KRW vastgestelde Zeer Zorgwekkende Stof (ZZS). • Dat dit naast de vissen ook schade toebrengt aan andere dieren in en om het water. (Water)vogels raken bijvoorbeeld verstrikt in de lijnen en lopen ernstige verwondingen op. • Het waterschap de jacht op vissen faciliteert door middel van het uitgeven van visverhuurderrechten, flyer en website	
Overwegende dat:	

¹ <https://groenkennisnet.nl/nieuwsitem/vissen-op-pad-hebben-het-moeilijk>

² <https://www.clo.nl/indicatoren/nl144401-voorkomen-doelsoorten-vissen-in-beken-en-rivieren>,

³ Vissen zijn hoogontwikkelde gewervelde dieren met gevoel en bewustzijn, die angst en pijn kunnen ervaren. Voor vissen is hengelen dan ook een pijnlijke en levensbedreigende activiteit. De vishaak veroorzaakt verwonding in de mond. Vissen worden indien gevangen in leefnetten gezet. Dit veroorzaakt niet alleen veel stress, maar daar lopen ze ook ernstige verwondingen op aan hun snuit en vinnen doordat ze logischerwijs proberen te ontsnappen. Ook beschadigt het net beschadigt hun schubben en slijmlaag wat leidt tot infecties en schimmelaantasting. Als de visser met droge handen de vis pakt, dan blijft de slijmlaag plakken aan de hand en scheurt de onderliggende huid van de vis af. Dit letsel is vergelijkbaar met een ontveling van de menselijke huid. Bij elkaar leidt dit er toe dat een substantieel deel van de vissen die gevangen worden alsnog sterft ná terugzetten in het water. Naar schatting tussen zo'n 10-30%.

- De KRW indicatoren voor viskwaliteit en macrofauna al ondermaats scoren en vissen daarom juist beschermd in plaats van bejaagd zouden moeten worden.
- Middels de KRW impuls het waterschap álles op alles wil zetten om de KRW doelstelling in 2027 te halen. Hier is inbreng door alle stakeholders in het waterschap voor nodig.
- Dat er in de KRW impuls aanzienlijke offers door andere stakeholders zoals boeren, akkerbouwers staan opgenomen.
- Maar op dit moment de onderwaterjacht (sportvisserij) nog steeds ongeroerd lijkt te blijven.
- De verhuuropbrengsten zeer beperkt zijn, ca 1.000 euro per jaar⁴.
- Er alternatieven zijn voor recreatie aan het water die minder schade veroorzaken aan de ecologie en waterkwaliteit.
- De vis- en riviermonitoring eventueel ook door andere partijen kunnen worden overgenomen.

Verzoekt het DB

- Tot het opstellen van een uitfaseringsplan van het bejagen van vissen in de beken en rivieren onder ons beheer.
- Hierbij uit te gaan van het inperken van het te bejagen gebied bij de volgende uitgifte van visverhuurrechten (2027) tenminste voor alle natuurgebieden en dit gebied elke twee jaar te verkleinen.
- In de verhuurrechten een maximum aantal uit te geven vispassen op te nemen, waarvan tenminste minder dan 50% ten opzichte van het aantal actuele vispassen op 1 mei 2025 jl.
- Het maximaal uit te geven vispassen elke twee jaar met tenminste eenzelfde percentage te verminderen.
- Het stoppen van promotie⁵ en materiële facilitatie van de onderwaterjacht zoals aanleg of renovatie van vissteigers.

Namen ondersteuners van de motie:

Martijn Verhees PvdD
Helen de Rooij PvdD

Handtekening indiener(s)

Fractie Partij voor de Dieren:
Judith Lammers
Helen de Rooij
Fractie AWP:

Handtekeningen ondersteuner(s)

Fractie Partij voor de Dieren:
Martijn Verhees

⁴ [Vragen: Hengelen niet in de haak | Partij voor de Dieren](#)

⁵ <https://www.dommel.nl/mooie-plekken-om-te-vissen>

Ria van Santvoort

Bijlage

Oordelen 2023 Deelstroom-gebied Maas 163 KRW oppervlaktewaterlichamen			%voldoet niet *1	
watertype				
waterbeheerder				
rwzi				
provincie				
%voldoet niet				
Vis-kwaliteit	66	3	3	2
Macrofauna-kwaliteit	71	3	2	2
Overige waterflora-kwaliteit	65	3	4	2
Fytoplankton-kwaliteit	27	3	3	3
			10	9
			3	3
			2	3
			3	3
			10	15
			3	3
			2	2
			5	8
			4	4
			4	4
			2	3
			3	2
			5	8
			2	2
			2	2
			6	6
			3	3
			2	2
			2	2
			5	9
			2	2
			2	2
			7	10
			4	3
			3	4
			8	6
			3	4
			4	4
			3	3
			2	2
			3	3
			2	3
			2	2
			3	3
			7	10
			4	3
			3	4
			8	6
			3	4
			4	4
			3	3
			2	2
			3	3
			2	3
			2	2
			3	3
			7	10
			4	3
			3	4
			5	9
			2	4
			3	3
			11	10
			2	2
			4	4
			3	4

AB-vergadering	22 mei 2025
Agendapunt	KRW impuls Brabant
Motie van	Judith Lammers (PvdD) en Ria van Santvoort (AWP)
Titel motie	Maak een vuist tegen schadelijke huis tuin en keuken middeltjes
Volgnummer	[in te vullen door Bestuursondersteuning]
Constaterende dat ☐ Schadelijke huis- tuin en keuken middelen worden grootschalig verkocht en gebruikt (incl vlooienbandjes¹, mierenlokdoosjes², insecticiden, schoonmaakmiddelen) ☐ Dit via allerlei kanalen in het oppervlaktewater terecht komt waaronder via indirecte lozingen. ☐ Het waterschap dit niet allemaal kan zuiveren en hiermee het gebruik schade toebrengt aan de wateren en de toekomstige gezonde watervoorraad. ☐ Inwoners vaak niet op de hoogte zijn van de schade van de middelen. ☐ Aanpak bij de bron meest effectief is. ☐ Dat er in de KRW impuls aanzienlijke offers door boeren, akkerbouwers, overheden zijn opgenomen. ☐ Maar op dit moment de schadelijke huis-tuin en keukenmiddelen nog steeds ongeroerd lijken te blijven. ☐ Alles op alles gezet moet worden vanuit het waterschap om lokaal de waterkwaliteitsdoelen tijdig te halen.	
Overwegende dat: ☐ Wij op dit moment nog geen zicht hebben op het tijdig realiseren van de KRW doelstellingen. ☐ Wij als waterschap ons water aanvullend moeten beschermen tegen onnodige chemische belasting. ☐ Wij als waterschap zelf geen directe invloed hebben op de beschikbaarheid of toelating van schadelijke huis- tuin- en keukenmiddelen.	

¹ Diverse middelen tegen vlooien en teken bij huisdieren bevatten bestrijdingsmiddelen die in de landbouw zijn verboden of sterk gereguleerd omdat ze schadelijk zijn als ze in de natuur terechtkomen. Bij rioolwaterzuiveringinstallaties blijken hoge concentraties van deze middelen te bevatten die niet meer toe te schrijven zijn aan de landbouw. Uit onderzoek van urine, haren en zwemwater blijkt dat daar stoffen als fipronil, imacloprid, afoxalaner, fluralaner zijn gevonden.

² Sommige mierenlokdozen bevatten bestrijdingsmiddelen die extreem giftig zijn. Prof Ragas "Een paar microgram van dat spul kan al duizenden bijen doden". Alhoewel de middelen lokaal wordt gebruikt, wordt het via regen en wind in het milieu verspreid.

- ☐ Er betaalbare ecologisch verantwoorde alternatieven beschikbaar zijn.
- ☐ Wij verantwoordelijk zijn voor de waterkwaliteit en behalen van de KRW doelen
- ☐ En lokaal te maken kunnen krijgen met een potentieel waterslot bij het niet tijdig behalen van de KRW doelen.

Verzoekt het DB

- ☐ Om vanuit de verantwoordelijkheid voor waterkwaliteit in ons waterschapsgebied er bij het Rijk nadrukkelijk op aan te dringen dat de verkoop van voor water schadelijke huis- tuin- en keukenmiddelen aan banden moet worden gelegd.
- ☐ Bij de provincie Noord Brabant en de andere twee waterschappen te bepleiten hier samen in op te trekken.
- ☐ Vanwege het op korte termijn verstrijken van de KRW doelen (2027) dit jaar stevig een publiekscampagne hierop in te zetten en hierbij de mogelijkheid te verkennen om hierbij samen te werken met milieuorganisaties.

Namen ondersteuners van de motie:

Martijn Verhees PvdD

Helen de Rooij PvdD

Ria van Santvoort AWP

Handtekening indiener
Fractie Partij voor de Dieren

Judith Lammers

.....
.....

Handtekeningen ondersteuners
Fractie(s)

.....
.....

AB-vergadering	21 mei 2025
Agendapunt	KRW impuls Brabant
Motie van	Judith Lammers (PvdD), Ria van Santvoort (AWP)
Titel motie	Pesticidenvrij de bloemetjes buiten zetten
Volgnummer	5
Constaterende dat:	
• Niet-biologische bloementeelt zoals bollen- en lelieteelt schadelijk is voor natuur, milieu en waterkwaliteit. • Vanuit de omgevingswet (vroeger natuurbeschermingswet) • In de KRW impuls Utrecht de maatregel staat opgenomen: “bedrijfsomschakeling naar niet-biologische sierteelt wordt onmogelijk”¹ • De KRW impuls Brabant wel pesticidengebruik in de provincie wil verminderen, maar de maatregel specifiek voor de niet-biologische sierteelt nog niet expliciet is opgenomen.	
Overwegende dat:	
• Wij op dit moment nog geen zicht hebben op het tijdig realiseren van de KRW doelstellingen. • Bloementeelt op landbouwgrond niet bijdraagt aan voedselzekerheid. • Wij als waterschap ons water aanvullend moeten beschermen tegen onnodige chemische belasting. • Wij als waterschap het goede voorbeeld geven door een nieuwe maatregel te nemen om zelf op onze gronden geen niet-biologische (bloemen)teelt toe te laten, maar geen directe invloed hebben op gronden niet in ons bezit • Wij verantwoordelijk zijn voor de waterkwaliteit en het behalen van de KRW doelen • En lokaal te maken kunnen krijgen met een potentieel waterslot bij het niet tijdig behalen van de KRW doelen.	
Verzoekt het DB:	
• Om vanuit de verantwoordelijkheid voor waterkwaliteit in ons waterschapsgebied er bij de provincie nadrukkelijk op aan te dringen in de uitwerking van de KRW impuls Brabant de maatregel op te nemen dat bedrijfsomschakeling naar niet-biologische	

¹ <https://www.stateninformatie.provincie-utrecht.nl/Documenten/SB-uitvoeringsprogramma-KRW-Impuls-2025-2027.pdf>

bloementeel op korte termijn onmogelijk wordt. Dit in navolging van de provincie Utrecht.

- Bij de andere twee waterschappen te bepleiten hier samen in op te trekken.

Namen ondersteuners van de motie:

Martijn Verhees PvdD

Helen de Rooij PvdD

Handtekening indiener(s)

Fractie Partij voor de Dieren:

Judith Lammers

Fractie AWP:

Ria van Santvoort

Handtekeningen ondersteuner(s)

Fractie Partij voor de Dieren:

Martijn Verhees

Helen de Rooij

AB-vergadering	18 mei 2025
Agendapunt	KRW impuls Brabant
Motie van	Judith Lammers (PvdD) en Ria van Santvoort (AWP)
Titel motie	Nlet promoten van de onderwaterjacht
Volgnummer	[in te vullen door Bestuursondersteuning]
Constatierende dat	
□ Het KRW essay van Utrecht aangeeft dat verstoringen in het watersysteem zoveel mogelijk voorkomen moeten worden. □ Sinds 1970 de vispopulaties in Europese zoetwaterlichamen met 93% is afgenomen.¹ □ De viskwaliteit in een groot deel (~65%) van de beken en rivieren in ons waterschap ondermaats is. Zie bijlage² □ De onderwaterjacht schadelijk is voor vissen en de ecologie in en om het water³. □ Onderzoek aantoon dat vissen door het hengelen schade oplopen en ondanks terugzetten een aanzienlijk deel ziek wordt en sterft. □ De onderwaterjacht tevens de nachtrust van dieren schaadt, de oevers schaadt, en concentraties nutriënten in het water door bijvoeren verhoogt, waardoor er zuurstoftekorten ontstaan. □ Vislijnen, haken en ander afval nog steeds wordt achterlaten in en om het water inclusief lood, een door de KRW vastgestelde Zeer Zorgwekkende Stof (ZZS). Hierdoor bovenop de vissen ook schade wordt toegebracht aan andere dieren in en om het water. (Water)vogels raken bijvoorbeeld verstrikt in de lijnen en lopen ernstige verwondingen op. □ Het waterschap desondanks de jacht op vissen promoot door middel van het uitgeven van visverhuurderrechten, flyer en website⁴.	

¹ <https://groenkennisnet.nl/nieuwsitem/vissen-op-pad-hebben-het-moeilijk>

² <https://www.clo.nl/indicatoren/nl144401-voorkomen-doelsoorten-vissen-in-beken-en-rivieren>,

³ Vissen zijn hoogontwikkelde gewervelde dieren met gevoel en bewustzijn, die angst en pijn kunnen ervaren. Voor vissen is hengelen dan ook een pijnlijke en levensbedreigende activiteit. De vishaak veroorzaakt verwonding in de mond. Vissen worden indien gevangen in leefnetten gezet. Dit veroorzaakt niet alleen veel stress, maar daar lopen ze ook ernstige verwondingen op aan hun snuit en vinnen doordat ze logischerwijs proberen te ontsnappen. Ook beschadigt het net beschadigt hun schubben en slijm laag wat leidt tot infecties en schimmelaantasting. Als de visser met droge handen de vis pakt, dan blijft de slijm laag plakken aan de hand en scheurt de onderliggende huid van de vis af. Dit letsel is vergelijkbaar met een ontveling van de menselijke huid. Bij elkaar leidt dit er toe dat een substantieel deel van de vissen die gevangen worden alsnog sterft ná terugzetten in het water. Naar schatting tussen zo'n 10-30%.

⁴ <https://www.dommel.nl/mooie-plekken-om-te-vissen>, <https://cuatro.sim-cdn.nl/dommel/uploads/Mooie%20Plekjes%202025.pdf?cb=X0cQ9PbV>

Overwegende dat:

De KRW indicatoren voor viskwaliteit en macrofauna al ondermaats scoren en vissen daarom juist beschermd in plaats van bejaagd zouden moeten worden.

Middels de KRW impuls het waterschap álles op alles wil zetten om de KRW doelstelling in 2027 te halen.

Hier het promoten van het hengelen door het waterschap niet bij past.

Verzoekt het DB

Het stoppen van de promotie van de onderwaterjacht op website, flyer en andere communicatie.

Namen ondersteuners van de motie:

Martijn Verhees PvdD
Helen de Rooij PvdD
Ria van Santvoort AWP

Handtekening indiener
Fractie Partij voor de Dieren

Handtekeningen ondersteuners
Fractie(s)

Judith Lammers

.....
.....

.....
.....

Bijlage

Oordelen 2023 Deelstroom-gebied Maas 163 KRW oppervlaktewaterlichamen			%voldoet niet *1	
watertype				
waterbeheerder				
rwzi				
provincie				
%voldoet niet				
Vis-kwaliteit	66	3	3	2
Macrofauna-kwaliteit	71	3	2	2
Overige waterflora-kwaliteit	65	3	4	2
Fytoplankton-kwaliteit	27	3	3	3

27	M3	Afwatingskanaal Dommel	Brab	10	9	3	10	15	5	8	5	8	6	6	5	9	7	10	8	6	9	4	2	3	2	5	9	11	10
27	M6b	Beatrixkanaal	Brab	3	3	2	3	3	2	4	4	4	4	3	2	2	2	4	3	4	4	2	3	2	4	2	4	2	
27	M1a	Beekse Waterloop	Brab	3	3	2	3	3	2	4	4	4	4	3	2	2	2	4	3	4	4	2	3	2	4	2	4	2	
27	M20	Beekse Bergen	Brab	3	3	2	3	3	2	4	4	4	4	3	2	2	2	4	3	4	4	2	3	2	4	2	4	2	
27	R5	Boven Dommel	Pelt	3	3	2	3	3	2	4	4	4	4	3	2	2	2	4	3	4	4	2	3	2	4	2	4	2	
27	M1a	Broekleij	Brab	3	3	2	3	3	2	4	4	4	4	3	2	2	2	4	3	4	4	2	3	2	4	2	4	2	
27	R4a	Ekkersrijt	Brab	3	3	2	3	3	2	4	4	4	4	3	2	2	2	4	3	4	4	2	3	2	4	2	4	2	
27	R6	Essche Stroom	Brab	3	3	2	3	3	2	4	4	4	4	3	2	2	2	4	3	4	4	2	3	2	4	2	4	2	
27	R4a	Gender	Brab	3	3	2	3	3	2	4	4	4	4	3	2	2	2	4	3	4	4	2	3	2	4	2	4	2	
27	R5	Groote Aa/Buider Aa	soerendonk	3	3	2	3	3	2	4	4	4	4	3	2	2	2	4	3	4	4	2	3	2	4	2	4	2	
27	R5	Groote Beerze	hupert	3	3	2	3	3	2	4	4	4	4	3	2	2	2	4	3	4	4	2	3	2	4	2	4	2	
27	M1a	Groote Waterloop	Brab	3	3	2	3	3	2	4	4	4	4	3	2	2	2	4	3	4	4	2	3	2	4	2	4	2	
27	M1a	Hoidonksche Beek	Brab	3	3	2	3	3	2	4	4	4	4	3	2	2	2	4	3	4	4	2	3	2	4	2	4	2	
27	R4a	Keersop/Beekloop	Brab	3	3	2	3	3	2	4	4	4	4	3	2	2	2	4	3	4	4	2	3	2	4	2	4	2	
27	R4a	Kleine Beerze	Brab	3	3	2	3	3	2	4	4	4	4	3	2	2	2	4	3	4	4	2	3	2	4	2	4	2	
27	r6	midden- en benedendommel	eindhoven, st. Oederode, Bostel	3	3	2	3	3	2	4	4	4	4	3	2	2	2	4	3	4	4	2	3	2	4	2	4	2	
27	R5	Nieuwe Leij/Pop.L/Rov.L/Voor	Brab	3	3	2	3	3	2	4	4	4	4	3	2	2	2	4	3	4	4	2	3	2	4	2	4	2	
27	R5	Reusal/Raamsloop/Achterste	Biest-Houtakkers	3	3	2	3	3	2	4	4	4	4	3	2	2	2	4	3	4	4	2	3	2	4	2	4	2	
27	R4a	Rosop	Brab	3	3	2	3	3	2	4	4	4	4	3	2	2	2	4	3	4	4	2	3	2	4	2	4	2	
27	R4a	Run	Brab	3	3	2	3	3	2	4	4	4	4	3	2	2	2	4	3	4	4	2	3	2	4	2	4	2	
27	R4a	Spruitenstroompje/Roodloop	Brab	3	3	2	3	3	2	4	4	4	4	3	2	2	2	4	3	4	4	2	3	2	4	2	4	2	
27	R5	Tongelreep	Hamont-Achel	3	3	2	3	3	2	4	4	4	4	3	2	2	2	4	3	4	4	2	3	2	4	2	4	2	
27	R4a	Witte Loop/Peelrijt	Brab	3	3	2	3	3	2	4	4	4	4	3	2	2	2	4	3	4	4	2	3	2	4	2	4	2	
27	M1a	Zandleij	tilburg	3	3	2	3	3	2	4	4	4	4	3	2	2	2	4	3	4	4	2	3	2	4	2	4	2	

AB-vergadering	21 mei 2025
Agendapunt	KRW impuls Brabant
Motie van	Judith Lammers (PvdD) en Ria van Santvoort (AWP)
Titel motie	Geen gehengel in wateren die niet voldoen aan de KRW doelen viskwaliteit en macrofauna
Volgnummer	[in te vullen door Bestuursondersteuning]
Constateerend dat ☐ Het KRW essay van Utrecht aangeeft dat verstoringen in het watersysteem zoveel mogelijk voorkomen moeten worden. ☐ Sinds 1970 de vispopulaties in Europese zoetwaterlichamen met 93% is afgenomen.¹ ☐ De viskwaliteit in een groot deel (~65%) van de beken en rivieren in ons waterschap ondermaats is. Zie bijlage² ☐ De onderwaterjacht schadelijk is voor vissen en de ecologie in en om het water³. ☐ Onderzoek aantoonde dat vissen door het hengelen schade oplopen en ondanks terugzetten een aanzienlijk deel ziek wordt en sterft. ☐ De onderwaterjacht tevens de macrofauna beïnvloedt. (Water)vogels raken bijvoorbeeld verstrikt in de lijnen en lopen ernstige verwondingen op. Het schaadt de nachtrust van dieren, de oevers, en het verhoogt concentraties nutriënten in het water door bijvoeren verhoogt, waardoor er zuurstoftekorten ontstaan. Vislijnen, haken en ander afval nog steeds wordt achtergelaten in en om het water inclusief lood, een door de KRW vastgestelde Zeer Zorgwekkende Stof (ZZS). ☐ Het waterschap de jacht op vissen faciliteert door middel van het uitgeven van visverhuurderrechten, flyer en website, ook voor locaties die niet voldoen aan de KRW doelen voor viskwaliteit en macrofauna.	
Overwegende dat:	

¹ <https://groenkennisnet.nl/nieuwsitem/vissen-op-pad-hebben-het-moeilijk>

² <https://www.clo.nl/indicatoren/nl144401-voorkomen-doelsoorten-vissen-in-beken-en-rivieren>,

³ Vissen zijn hoogontwikkelde gewervelde dieren met gevoel en bewustzijn, die angst en pijn kunnen ervaren. Voor vissen is hengelen dan ook een pijnlijke en levensbedreigende activiteit. De vishaak veroorzaakt verwonding in de mond. Vissen worden indien gevangen in leefnetten gezet. Dit veroorzaakt niet alleen veel stress, maar daar lopen ze ook ernstige verwondingen op aan hun snuit en vinnen doordat ze logischerwijs proberen te ontsnappen. Ook beschadigt het net beschadigt hun schubben en slijmlaag wat leidt tot infecties en schimmelaantasting. Als de visser met droge handen de vis pakt, dan blijft de slijmlaag plakken aan de hand en scheurt de onderliggende huid van de vis af. Dit letsel is vergelijkbaar met een ontveling van de menselijke huid. Bij elkaar leidt dit er toe dat een substantieel deel van de vissen die gevangen worden alsnog sterft ná terugzetten in het water. Naar schatting tussen zo'n 10-30%.

□ De KRW indicatoren voor viskwaliteit en macrofauna al ondermaats scoren en vissen daarom juist beschermd in plaats van bejaagd zouden moeten worden. □ Middels de KRW impuls het waterschap álles op alles wil zetten om de KRW doelstelling in 2027 te halen. Hier is inbreng door alle stakeholders in het waterschap voor nodig. □ Dat er in de KRW impuls aanzienlijke offers door andere stakeholders zoals boeren, akkerbouwers staan opgenomen. □ Maar op dit moment de onderwaterjacht (sportvisserij) nog steeds ongeroerd lijkt te blijven. □ De verhuuropbrengsten zeer beperkt zijn, ca 1.000 euro per jaar⁴. □ Er alternatieven zijn voor recreatie aan het water die minder schade veroorzaken aan de ecologie en waterkwaliteit.
Verzoekt het DB □ Geen verhuurrechten uit te geven voor wateren die niet voldoen aan de KRW doelen voor viskwaliteit en macrofauna.
Namen ondersteuners van de motie: Martijn Verhees PvdD Helen de Rooij PvdD Ria van Santvoort AWP

Handtekening indiener
Fractie Partij voor de Dieren

Judith Lammers

.....
.....

Handtekeningen ondersteuners
Fractie(s)

.....
.....

⁴ [Vragen: Hengelen niet in de haak | Partij voor de Dieren](#)

Bijlage

[illegible]

AB-vergadering	21 mei 2025
Agendapunt	KRW impuls Brabant
Motie van	Judith Lammers (PvdD) en Ria van Santvoort (AWP)
Titel motie	Maximeren vispassen
Volgnummer	[in te vullen door Bestuursondersteuning]
Constatierende dat ☐ Het KRW essay van Utrecht aangeeft dat verstoringen in het watersysteem zoveel mogelijk voorkomen moeten worden. ☐ Sinds 1970 de vispopulaties in Europese zoetwaterlichamen met 93% is afgenomen.¹ ☐ De viskwaliteit in een groot deel (~65%) van de beken en rivieren in ons waterschap ondermaats is. Zie bijlage² ☐ De onderwaterjacht schadelijk is voor vissen en de ecologie in en om het water³. ☐ Onderzoek aantoonst dat vissen door het hengelen schade oplopen en ondanks terugzetten een aanzienlijk deel ziek wordt en sterft. ☐ De onderwaterjacht tevens de nachtrust van dieren schaadt, de oevers schaadt, en concentraties nutriënten in het water door bijvoeren verhoogt, waardoor er zuurstoftekorten ontstaan. ☐ Vislijnen, haken en ander afval nog steeds wordt achterlaten in en om het water inclusief lood, een door de KRW vastgestelde Zeer Zorgwekkende Stof (ZZS). ☐ Dat dit naast de vissen ook schade toebrengt aan andere dieren in en om het water. (Water)vogels raken bijvoorbeeld verstrikt in de lijnen en lopen ernstige verwondingen op. ☐ Het waterschap de jacht op vissen faciliteert door middel van het uitgeven van visverhuurderrechten, en promoot via flyer en website.⁴	

¹ <https://groenkennisnet.nl/nieuwsitem/vissen-op-pad-hebben-het-moeilijk>

² <https://www.clo.nl/indicatoren/nl144401-voorkomen-doelsoorten-vissen-in-beken-en-rivieren>,

³ Vissen zijn hoogontwikkelde gewervelde dieren met gevoel en bewustzijn, die angst en pijn kunnen ervaren. Voor vissen is hengelen dan ook een pijnlijke en levensbedreigende activiteit. De vishaak veroorzaakt verwonding in de mond. Vissen worden indien gevangen in leefnetten gezet. Dit veroorzaakt niet alleen veel stress, maar daar lopen ze ook ernstige verwondingen op aan hun snuit en vinnen doordat ze logischerwijs proberen te ontsnappen. Ook beschadigt het net beschadigt hun schubben en slijm laag wat leidt tot infecties en schimmelaantasting. Als de visser met droge handen de vis pakt, dan blijft de slijm laag plakken aan de hand en scheurt de onderliggende huid van de vis af. Dit letsel is vergelijkbaar met een ontveling van de menselijke huid. Bij elkaar leidt dit er toe dat een substantieel deel van de vissen die gevangen worden alsnog sterft ná terugzetten in het water. Naar schatting tussen zo'n 10-30%.

⁴ <https://www.dommel.nl/mooie-plekken-om-te-vissen>, <https://cuatro.sim-cdn.nl/dommel/uploads/Mooie%20Plekjes%202025.pdf?cb=X0cQ9PbV>

Overwegende dat:

- De KRW indicatoren voor viskwaliteit en macrofauna al ondermaats scoren en vissen daarom juist beschermd in plaats van bejaagd zouden moeten worden.
- Middels de KRW impuls het waterschap álles op alles wil zetten om de KRW doelstelling in 2027 te halen. Hier is inbreng door alle stakeholders in het waterschap voor nodig.
- Dat er in de KRW impuls aanzienlijke offers door andere stakeholders zoals boeren, akkerbouwers staan opgenomen.
- Maar op dit moment de onderwaterjacht (sportvisserij) nog steeds ongeroerd lijkt te blijven.
- De verhuuropbrengsten zeer beperkt zijn, ca 1.000 euro per jaar⁵.
- Er alternatieven zijn voor recreatie aan het water die minder schade veroorzaken aan de ecologie en waterkwaliteit.

Verzoekt het DB

- In de verhuurrechten een maximum aantal uit te geven vispassen op te nemen, die **substantieel lager is** dan het aantal actuele vispassen op 1 mei 2025 jl.
- Het maximaal uit te geven vispassen de komende jaren verder te verminderen.

Namen ondersteuners van de motie:

Martijn Verhees PvdD

Helen de Rooij PvdD

Ria van Santvoort AWP

Handtekening indiener
Fractie Partij voor de Dieren

Judith Lammers

.....
.....

Handtekeningen ondersteuners
Fractie(s)

.....
.....

Bijlage

⁵ [Vragen: Hengelen niet in de haak | Partij voor de Dieren](#)

	nwzi	watertype waterbeheerder	Oordelen 2023 Deelstroom-gebied Maas 163 KRW oppervlaktewaterlichamen	%voldoet niet *1
provincie				
%voldoet niet				
Vis-kwaliteit	66	Brab	27 M3 Alwaterskanaal/Dommel	10
Macrofauna-kwaliteit	71	Brab	27 M6b Beatrixkanaal	9
Overige waterflora-kwaliteit	65	Brab	27 M1a Beekse Waterloop	3
Fytoplankton-kwaliteit	27	Brab	27 M20 Beekse Bergen	10
		Pelt	27 R5 Boven Dommel	15
		Brab	27 M1a Broekleij	5
		Brab	27 R4a Elkersrijt	8
		Haaren	27 R6 Essche Stroom	5
		Brab	27 R4a Gender	8
		soerendonk	27 R5 Groote Aa/Builder Aa	6
		Hapert	27 R5 Groote Beerze	6
		Brab	27 M1a Groote Waterloop	5
		Brab	27 M1a Hooibonkske Beek	9
		Brab	27 R4a Keersop/Beekloop	7
		Brab	27 R4a Kleine Beerze	10
		eindhoven, st.	midden- en benedendommel	8
		Brab	Nieuwe Lei/Pop.L./Rov.L./Voor	6
		Brab	Ruseil/Raamsloot/Achterste s	9
		Brab	27 R4a Rossp	7
		Brab	27 R4a Run	10
		Brab	Spruitenstroompje/Hoodloop	5
		Hamont-Achel	27 R5 Tongeleriep	9
		Brab	27 R4a Witte Loop/Peeirijt	11
		Tilburg	27 M1a Zandlijn	10

AB-vergadering	21 mei 2025
Motie van	Mari de Bijl en Mirjam Bemelmans
Titel motie	Ontwikkelen en vastleggen Bomenprotocol
Volgnummer	[in te vullen door bestuursondersteuning]

In projecten, maar ook in beheer en onderhoud heeft De Dommel vaak met bomen te maken. Bomen en struiken zijn van groot belang voor landschap, klimaat, blauw-groene dooradering en biodiversiteit.

Waterschap de Dommel heeft nu geen bomenprotocol dat zowel voor eigen personeel als derden duidelijkheid biedt over omgang met bomen en struiken. Denk in een protocol aan een vroege inventarisatie van bomen om 'boomsparende' plannen te kunnen maken. Het protocol bevat bindende, vaste voorschriften over omgang met bomen (en hun wortels) bij werkzaamheden, een bomen-effect-analyse (denk bv aan de te verwachten negatieve gevolgen van bronnering op bomen), maar bijvoorbeeld ook over uitgangspunten als aanplant met autochtoon inheems materiaal. Het bomenprotocol kan een boeteclausule bevatten. Dat heeft zeker een preventieve werking en kan voorkomen dat, zoals in het majeure project in Sint Oedenrode, verkeerde bomen gekapt worden.

Constateringen:

Bomen zijn van groot belang voor ons klimaat en de biodiversiteit. Ze zijn essentieel voor een gezonde leefomgeving.

- Bomen vangen regenwater op en zorgen zo voor minder kans op wateroverlast.
- Bomen zorgen voor verkoeling, verdampen water en zorgen voor schaduw
- Bomen nemen CO₂ op.
- Bomen zijn bepalend voor een aantrekkelijk (beekdal)landschap.
- Bomen verhogen de biodiversiteit
- De KRW vereist een betere biodiversiteit. Een bomenprotocol kan daaraan een bijdrage leveren.

Toelichting:

WDD en partners willen zorgvuldig met de bomen en struiken van het waterschapsgebied omgaan. Je kunt een boom maar éénmaal kappen. Toch worden er regelmatig fouten gemaakt. Een goed uitgewerkt protocol kan dit voorkomen. Een bomenprotocol* biedt houvast en duidelijkheid aan zowel medewerkers van de Dommel als aan derden.

** Het bomenprotocol is bedoeld als leidraad voor iedereen die een rol heeft in het planproces voorafgaand aan en tijdens werkzaamheden, zoals:*

- *Projectleiders, projectontwikkelaars*
- *Ontwerpers, architecten*
- *Werkvoorbereiders*
- *Toezichthouders (projecten en beheer)*
- *Uitvoerende aannemers*
- *Betrokken boomverzorgingsbedrijven*
- *Nutsbedrijven*
- *Overige particuliere opdrachtgevers*

Verzoekt het DB om:

Een bomenprotocol te ontwikkelen en vast te leggen om verder te waarborgen dat medewerkers van het waterschap en aannemers zorgvuldig met bomen (en struiken) omgaan voorafgaand, tijdens en na werkzaamheden.

Namen ondersteuners van de motie:

Ria van Santvoort

Handtekening indiener(s)
Fractie(s)

WN:
Mari de Bijl

Mirjam Bemelmans

Handtekeningen ondersteuner(s)
Fractie(s)

AWP:
Ria van Santvoort